UJEDINJENE NACIJE

	Međunarodni sud za krivično gonjenje lica odgovornih za teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava počinjena na teritoriji bivše Jugoslavije od 1991. godine	Predmet br.	IT-05-87/1-T
		Datum:	23. februar 2011.
		Original:	engleski

PRED PRETRESNIM VEĆEM II

U sastavu:	**sudija Kevin Parker, predsedavajući** **sudija Christoph Flügge** **sudija Melville Baird**
Sekretar:	**John Hocking**
Presuda od:	**23. februara 2011.**

TUŽILAC

protiv

VLASTIMIRA ĐORĐEVIĆA

JAVNA PRESUDA S POVERLJIVIM DODATKOM

TOM II od II

Tužilaštvo:

g. Chester Stamp
gđa Daniela Kravetz
gđa Priya Gopalan
gđa Paige Petersen
gđa Silvia D'Ascoli
g. Eliott Behar

Odbrana:

g. Dragoljub Đorđević
g. Veljko Đurđić

Prevod

Sadržaj

TOM I

I. UVOD 1

II. PITANJA VEZANA ZA OCENJIVANJE DOKAZA 4

III. KONTEKST 6

IV. STRUKTURA SRPSKIH SNAGA UKLJUČENIH U DOGAĐAJE NA KOSOVU 1999. GODINE 13

A. MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA (MUP) 13
1. Resor javne bezbednosti (RJB) 14
(a) Sekretarijati unutrašnjih poslova (SUP) 17
(b) Posebne jedinice policije (PJP) 21
(c) Specijalna antiteroristička jedinica (SAJ) 26
2. Resor državne bezbednosti (RDB) 29
3. Rezervisti 32
4. Lokalne jedinice odbrane/Rezervna policijska odeljenja (RPO) 33
5. Kolegijum ministra 35
6. Štab MUP-a za Kosovo 38
(a) Prvobitni štab 38
(b) Štab Ministarstva za suzbijanje terorizma 40
7. Sistem izveštavanja unutar MUP 48
8. Disciplinski i krivični postupci MUP-a vođeni protiv službenika MUP-a 51
B. VOJSKA JUGOSLAVIJE (VJ) 55
1. Zakonski okvir 55
2. Struktura VJ 55
3. Komandovanje i rukovođenje 56
(a) Predsednik SRJ i Vrhovni savet odbrane (VSO)/Vrhovna komanda (VK) 56
(b) Savezno ministarstvo odbrane i vojnoteritorijalni organi 57
(c) Generalštab VJ 58
4. Snage VJ na Kosovu 1998-1999. godine 59
(a) Vojna policija 61
(b) Rezervisti VJ 64
5. Postupak izveštavanja 65
6. Disciplinski i krivični postupci u VJ 67
C. DOBROVOLJCI I PRIPADNICI PARAVOJNIH FORMACIJA 71
1. "Škorpioni" 76
2. Arkanovi "Tigrovi" 78
3. "Beli orlovi" 79
4. "Pauk" 81
D. CIVILNA ODBRANA I ZAŠTITA 81
E. ODNOSI I SARADNJA SRPSKIH SNAGA NA KOSOVU 84
1. Zajednička komanda 84
(a) Osnivanje Zajedničke komande 85
(b) Period delovanja Zajedničke komande 87
(c) Sastav Zajedničke komande 89
(d) Status i delovanje Zajedničke komande 90
2. Koordinacija operacija VJ i MUP-a 1998. i 1999. godine 94
3. Prepotčinjavanje MUP-a Vojsci Jugoslavije u aprilu 1999. godine 98
F. KORIŠĆENJE TRAKA 100
G. BROJ PRIPADNIKA SRPSKIH SNAGA NA KOSOVU 101

V. DOGAĐAJI TOKOM 1998. I POČETKOM 1999. GODINE 102

A. ORUŽANO NASILJE NA KOSOVU OD FEBRUARA DO MAJA 1998. GODINE 102
1. Događaji u Ćirezu/Çirez, Likošanima/Likoshan i Prekazama 102
2. Povećanje broja pripadnika snaga bezbednosti SRJ i Srbije na Kosovu krajem marta i u aprilu 1998. godine 102
3. Eskalacija napetosti na Kosovu u periodu od marta do juna 1998. godine 104
B. DOGAĐAJI OD JUNA DO SEPTEMBRA 1998. GODINE 106
1. Plan za suzbijanje terorizma i formiranje Zajedničke komande za Kosovo 106
2. Osnivanje Diplomatske posmatračke misije na Kosovu 108
3. Oružani sukobi na Kosovu od juna do septembra 1998. godine 110
C. OSNIVANJE VERIFIKACIONE MISIJE ZA KOSOVO 124
1. Sporazum o VMK 124
2. Formiranje VMK 125
3. Oktobarski sporazumi 127
4. Stav vlasti SRJ i Srbije o Oktobarskim sporazumima 129
5. Sastanci između predstavnika VMK i predstavnika vlasti SRJ i Srbije 131
6. Opšta pitanja u vezi sa sprovođenjem Oktobarskih sporazuma 133
D. PRIMENA OKTOBARSKIH SPORAZUMA I ORUŽANO NASILJE NA KOSOVU OD OKTOBRA DO DECEMBRA 1998. GODINE 135
1. Događaji tokom oktobra i novembra 1998. godine 135
2. Događaji tokom decembra 1998. godine 136
E. DOGAĐAJI OD JANUARA DO MARTA 1999. GODINE 139
1. Događaji u Račku 140
(a) Zaključci 140
(b) Drugi dokazi koje je Veće uzelo u obzir 148
2. Događaji u Rogovu 150
3. Druga dela nasilja 151
4. Pregovori u Rambouilletu i Parizu 152
5. Događaji na Kosovu nakon pregovora 153
6. Događaji u Kačaniku i Vučitrnu krajem februara i sredinom marta 1999. godine 155
7. Odlazak međunarodnih organizacija sa Kosova 157

VI. DOGAĐAJI NA KOSOVU OD MARTA 1999. DO 20. JUNA 1999. GODINE 158

A. OPŠTINA ORAHOVAC 158
1. Bela Crkva 160
(a) Događaji 25. marta 1999. godine ili približno tog datuma 161
(b) Uništavanje džamije i drugih objekata u Beloj Crkvi 170
(c) Srpske snage u selu 171
2. Mala Kruša 171
(a) Događaji 25. i 26. marta 1999. godine 172
(b) Raseljavanje od 24. do 27. marta 1999. godine 182
(c) Srpske snage u selu 183
3. Velika Kruša i Nogavac 183
(a) Velika Kruša 183
(b) Događaji u Velikoj Kruši 25. marta 1999. godine 183
(c) Uništavanje džamije u Velikoj Kruši 185
(d) Događaji u Nogavcu 28. i 29. marta 1999. godine 185
(e) Događaji 2. i 3. aprila 1999. godine u Nogavcu 186
(f) Srpske snage u selu 188
4. Celina 188
(a) Događaji u Celini 25. marta 1999. godine i narednih dana i uništavanje džamije 189

(b) Srpske snage u selu 197
5. Pusto Selo 198
6. Opšti pregled događaja u opštini Orahovac 204
7. Drugi događaji u opštini Orahovac 205
(a) Pretres kuća u opštini Orahovac 206
(b) Kolone izbeglica i ubijanje 7. ili 8. aprila 1999. godine 206
(c) Utovarivanje tela s područja Orahovca u kamione 207
(d) Pljačkanje od strane VJ 207
B. OPŠTINA PRIZREN 207
1. Grad Prizren 207
2. Dušanovo/Dushanovë 210
3. Pirane 215
4. Landovica 216
5. Srbica 219
6. Donje Retimlje, Retimlje, Randubrava/Randubravë 220
C. OPŠTINA SRBICA 221
1. Događaji u Izbici/Izbicë i okolnim selima 221
2. Proterivanje iz sela u opštini Srbica 232
3. Kladernica 235
D. OPŠTINA SUVA REKA 237
1. Grad Suva Reka 238
(a) Činjenični kontekst 238
(b) Događaji od 24. do 26. marta 1999. godine u gradu Suvoj Reci 240
(c) Proterivanje iz grada Suve Reke i susednih sela. Uništavanje džamije u gradu Suvoj Reci 255
2. Događaji u drugim selima u opštini Suva Reka 262
(i) Pećane 262
(ii) Trnje/Tërrnje 264
(iii) Belanica 265
(iv) Budakovo i Bukoš 273
E. OPŠTINA PEĆ 274
1. Grad Peć 274
2. Ćuška/Qyshk 278
F. OPŠTINA KOSOVSKA MITROVICA 284
1. Grad Kosovska Mitrovica 286
2. Žabare 290
(a) Iskustvo Mahmuta Halimija 290
(b) Iskustvo Sadije Sadiku 295
G. OPŠTINA PRIŠTINA 298
1. Događaji koji su prethodili NATO bombardovanju 298
2. Događaji za vreme i nakon NATO bombardovanja 300
3. Ubijanje istaknutih kosovskih Albanaca i pretnje koje su im upućivane 303
4. Prisilno proterivanje ljudi iz njihovih domova u Prištini i konvoji izbeglica 305
(a) Naselja Dragodan i Vranjevac 305
(b) Naselje Kolovica /Kolevic-e-Re 308
(c) Naselje Sunčani breg/Kodra-e-Diellit 310
(d) Stari grad i drugi delovi Prištine 310
(e) Naselje Velanija/Velania 312
5. Seksualno zlostavljanje 313
6. Pljačka 317
7. Sela u opštini Priština 317
8. Svedočenje Milutina Filipovića 317
H. OPŠTINA ĐAKOVICA 321
1. Grad Đakovica 324

(a) Operacija u periodu 24-28. mart 1999. godine 325
(b) Operacija u naselju Ćerim 1. i 2. aprila 1999. godine 332
(c) Proterivanje iz Đakovice u Albaniju 341
(d) Operacija od 7. do 11. maja 1999. godine 347
(e) Istrage o događajima u gradu Đakovici 348
(f) Počinioci 350
2. Doline reka Carragojs, Erenik i Trava 351
(a) 24. mart 1999 – 26. april 1999. godine 351
(b) Operacija "Reka", 27–28. april 1999. godine 356
(i) Ciljevi i komanda 356
(ii) Tok operacije "Reka" 361
(c) Konvoj u pravcu Albanije 376
(d) Uklanjanje, ekshumiranje i identifikovanje tela 377
(e) Istrage o događajima u dolini Carragojs 382
(f) Počinioci 385
I. OPŠTINA GNJILANE 391
1. Prilepnica 391
2. Žegra i Nosalje 398
3. Vladovo i Vlaštica 402
J. OPŠTINA UROŠEVAC 406
1. Biba i Sojevo 407
2. Staro Selo 410
3. Mirosavlje 413
4. Železnička stanica u gradu Uroševcu 415
K. OPŠTINA KAČANIK 417
1. Kotlina/Kotlinë i Ivaja/Ivajë 417
2. Kačanik 426
3. Vata, Dubrava/Lisnaje i Slatina 427
L. OPŠTINA DEČANI 430
M. OPŠTINA VUČITRN 436
1. OVK i teritorija pod srpskom kontrolom tokom marta i aprila 1999. godine 436
2. Grad Vučitrn 437
3. Donji Svracak/Sfaraçak-i-Poshtëm 438
4. Donja Sudimlja i Slakovce 439
5. Poljoprivredna zadruga u gradu Vučitrnu 447
6. Zatvor u Smrekovnici 449
7. Dobra Luka 451
8. Od zatvora u Smrekovnici do granice s Albanijom 452
9. Incidenti na groblju u Vučitrnu, Gornjoj Sudimlji i Donjoj Sudimlji 452
N. OPŠTINA PODUJEVO 454
1. Kontekst 454
2. Preliminarne napomene 456
3. Zaključci 458
(a) Događaji od 28. marta 1999. godine 458
(b) Živko Trajković 472
(c) Rezultati istrage koju je sproveo VJ 473

TOM II

VII. SAKRIVANJE TELA 474

A. ISKOPAVANJE TELA S LOKACIJA GDE SU PRVOBITNO POKOPANA 475
1. Uklanjanje tela iz opštine Prizren 475
2. Uklanjanje tela iz opštine Orahovac 477
3. Uklanjanje tela u opštini Đakovica 479
4. Uklanjanje tela iz Izbice u opštini Srbica 482
B. OTKRIVANJE, PREVOZ I PONOVNO POKOPAVANJE TELA 483
1. Tela otkrivena u hladnjači u Dunavu 483
(a) Preliminarne napomene 483
(b) Zaključci 484
2. Dovoženje i pokopavanje tela u centru SAJ u Batajnici i centru PJP u Petrovom Selu 498
(a) Centar SAJ u Batajnici 498
(b) Centar PJP u Petrovom Selu 510
(c) Zaključak 511
3. Otkrivanje tela u jezeru Perućac 512
C. ISTRAGA 517
1. Radna grupa formirana 2001. godine 517
2. Otkrivanje masovnih grobnica 520

VIII. SUDSKOMEDICINSKI DOKAZI 522

A. LOKACIJE NA KOSOVU NA KOJIMA SU VRŠENE EKSHUMACIJE 522
1. Bela Crkva, opština Orahovac 526
2. Mala Kruša, opština Orahovac 527
(a) Izveštaj britanskog forenzičkog tima 528
(b) Zaključak o Maloj Kruši 529
3. Opština Suva Reka 530
4. Izbica, opština Srbica 532
(a) Izveštaji francuskog forenzičkog tima 532
(b) Video-snimak tela u Izbici 535
5. Ulica Miloša Gilića, Đakovica 538
(a) Ulica Miloša Gilića broj 157 538
(b) Ulica Miloša Gilića broj 80 540
6. Opština Vučitrn 540
7. Kotlina, opština Kačanik 542
(a) Zaključci Erica Baccarda 543
(b) Prigovori na zaključke Erica Baccarda 545
(i) Učešće lokalnih seljana 545
(ii) Tela su doneta s nekog drugog mesta 546
(iii) Osporavanje pojedinačnih obdukcijskih izveštaja 547
(iv) Zaključak 549
8. Slatina i Vata, opština Kačanik 549
(a) Izveštaj Erica Baccarda 549
(b) Izveštaj danskog forenzičkog tima 550
9. Dubrava, opština Kačanik 550
10. Podujevo 551
B. MASOVNE GROBNICE U SRBIJI 553
1. Utvrđivanje uzroka smrti 554
(a) Kvalifikacije forenzičkog antropologa 557
(b) Stanje u kome su bili posmrtni ostaci 558
(c) Najverovatniji uzrok smrti 559
(d) Utvrđivanje da žrtve nisu učestvovale u neprijateljstvima 559

(e) Povrede u obliku "ključaonice" ... 560
2. Sudskomedicinske istrage i pregledi ... 561
(a) Batajnica ... 561
(i) Metodologija i procedura srpskog forenzičkog tima ... 562
(ii) Batajnica 1 ... 563
(iii) Batajnica 2 ... 567
(iv) Batajnica 3 i 4 ... 568
(v) Batajnica 5 ... 568
(vi) Batajnica 7 ... 570
(vii) Batajnica 6 i 8 ... 571
(b) Petrovo Selo ... 571
(c) Jezero Perućac ... 574
3. Zaključak ... 575

IX. OPŠTI USLOVI NAVEDENI U ČLANU 3 STATUTA ... 577

A. MERODAVNO PRAVO ... 577
1. Oružani sukob ... 577
2. Neksus između navodnih dela optuženog i oružanog sukoba ... 580
3. Uslovi iz predmeta *Tadić* ... 580
4. Da li su žrtve aktivno učestvovale u neprijateljstvima ... 581
B. ZAKLJUČCI ... 581
1. Postojanje oružanog sukoba ... 581
(a) Intenzitet sukoba ... 581
(b) Organizacija OVK ... 583
(i) Komandna struktura i teritorijalna organizacija ... 585
(ii) Sposobnost izvođenja operacija i kontrole teritorije ... 589
(iii) Regrutacija vojnika i obuka ... 590
(iv) Uniforme ... 591
(v) Finansije, pozadinske službe, naoružanje i komunikacije ... 592
(vi) Disciplina i sposobnost da se izvrše osnovne obaveze iz zajedničkog člana 3 ... 594
(vii) Sposobnost OVK da govori jednim glasom ... 595
(viii) Zaključak ... 596
(c) Zaključci u vezi s postojanjem oružanog sukoba ... 597
2. Ostali uslovi predviđeni članom 3 ... 597
C. ZAKLJUČAK ... 598

X. OPŠTI USLOVI NAVEDENI U ČLANU 5 STATUTA ... 599

A. MERODAVNO PRAVO ... 599
B. ZAKLJUČCI ... 601
C. ZAKLJUČAK ... 603

XI. OPTUŽBE ... 604

A. DEPORTACIJA (TAČKA 1) I DRUGA NEHUMANA DELA (PRISILNO PREMEŠTANJE) (TAČKA 2) ... 604
1. Merodavno pravo ... 604
(a) Merodavno pravo u vezi s deportacijama ... 604
(b) Merodavno pravo u vezi s drugim nehumanim delima: prisilno premeštanje ... 605
(i) Druga nehumana dela ... 606
(ii) Prisilno premeštanje ... 607
2. Zaključci ... 608
(a) Zaključci o događajima navedenim u Optužnici ... 608
(i) Orahovac ... 609
(ii) Prizren ... 612
(iii) Srbica ... 613
(iv) Suva Reka ... 615

(v) Peć ... 618
(vi) Kosovska Mitrovica ... 619
(vii) Priština ... 621
(viii) Đakovica ... 621
(ix) Gnjilane ... 624
(x) Uroševac ... 626
(xi) Kačanik ... 629
(xii) Dečani ... 630
(xiii) Vučitrn ... 631
(b) Argumenti odbrane ... 633
(c) Broj civila kosovskih Albanaca koji su bili žrtve deportacije ... 639
3. Zaključci ... 640
B. UBISTVO (TAČKE 3 I 4) ... 642
1. Merodavno pravo ... 643
2. Zaključci ... 643
(a) Bela Crkva, opština Orahovac ... 643
(b) Mala Kruša, opština Orahovac ... 645
(c) Opština Suva Reka ... 647
(d) Izbica, opština Srbica ... 649
(e) Ulica Miloša Gilića, Đakovica, opština Đakovica ... 651
(f) Meja, opština Đakovica ... 652
(g) Opština Vučitrn ... 654
(h) Kotlina, opština Kačanik ... 655
(i) Slatina i Vata, opština Kačanik ... 656
(j) Dubrava, opština Kačanik ... 656
(k) Opština Podujevo ... 657
3. Zaključak ... 658
C. PROGONI (TAČKA 5) ... 658
1. Merodavno pravo ... 658
(a) *Actus reus* ... 658
(b) *Mens Rea* ... 659
(c) Elementi dela koja su u osnovi navoda o progonu ... 660
(i) Prisilno premeštanje i deportacija ... 660
(ii) Ubistvo ... 660
(iii) Seksualno zlostavljanje ... 661
(iv) Uništavanje verskih objekata i objekata namenjenih kulturi ... 662
2. Zaključci ... 664
(a) Progon putem prisilnog premeštanja i deportacije ... 664
(b) Progon putem ubistva ... 666
(c) Progon putem seksualnog zlostavljanja ... 668
(d) Progon putem bezobzirnog razaranja ili nanošenja štete verskim objektima kosovskih Albanaca ... 669
(i) Opština Orahovac ... 670
(ii) Opština Srbica ... 673
(iii) Opština Prizren ... 673
(iv) Opština Suva Reka ... 674
(v) Opština Kosovska Mitrovica ... 675
(vi) Opština Đakovica ... 676
a. Hadum-džamija i Islamska biblioteka pored nje ... 676
b. Džamija u Rogovu ... 677
(vii) Opština Gnjilane ... 678
(viii) Opština Kačanik ... 679
(ix) Opština Vučitrn ... 680
(x) Zaključak ... 682

3. Zaključak 682

XII. ODGOVORNOST 682

A. PRAVO 682
1. Odgovornost prema članu 7(1) 682
(a) Činjenje putem učešća u udruženom zločinačkom poduhvatu 683
(b) Planiranje 686
(c) Podsticanje 687
(d) Naređivanje 687
(e) Pomaganje i podržavanje 688
2. Odgovornost prema članu 7(3) Statuta 689
(a) Odnos nadređeni-podređeni 690
(b) Element svesti: nadređeni je znao ili je bilo razloga da zna 692
(c) Neophodne i razumne mere sprečavanja ili kažnjavanja 693
B. ZAKLJUČCI 695
1. Uloga i znanje Vlastimira Đorđevića 695
(a) Efektivna kontrola Vlastimira Đorđevića nad snagama MUP-a na Kosovu tokom perioda na koji se odnosi Optužnica 695
(b) Umešanost i učešće Vlastimira Đorđevića u protivterorističkim operacijama na Kosovu 1998. godine 700
(c) Uloga Vlastimira Đorđevića u naoružavanju lokalnih Srba i razoružavanju kosovskih Albanaca 704
(d) Učešće Vlastimira Đorđevića u međunarodnim pregovorima o ulozi policije na Kosovu .. 708
(e) Uloga Vlastimira Đorđevića u Račku u januaru 1999. godine 710
(f) Drugi odlasci Vlastimira Đorđevića na Kosovo 1999. godine 711
(g) Uloga Vlastimira Đorđevića u raspoređivanju na Kosovo paravojnih ili dobrovoljačkih formacija 712
(h) Uloga Vlastimira Đorđevića u raspoređivanju "Škorpiona" u Podujevu i dejstvima koja su usledila u martu 1999. godine 714
(i) Stavovi strana u postupku 714
(ii) Preliminarne napomene o dokazima 715
(iii) Zaključci 716
a. Uključivanje "Škorpiona" u SAJ i raspoređivanje na Kosovo 716
b. Ponovno raspoređivanje "Škorpiona" na Kosovo u aprilu 1999. godine 723
c. Znanje optuženog o kriminalnoj prošlosti i nedostatku obuke pripadnika jedinice "Škorpioni" priključene SAJ-u 726
d. Izveštavanje i istraga 730
(i) Učešće Vlastimira Đorđevića u sakrivanju tela i sprečavanju sudskog postupka 735
(j) Znanje i namera Vlastimira Đorđevića 741
2. Udruženi zločinački poduhvat 748
(a) Postojanje zajedničkog plana i njegov cilj 748
(i) Stavovi strana u postupku 748
(ii) Zajednički plan 749
a. Demografski pokazatelji 751
b. Gomilanje i korišćenje snaga Srbije i SRJ i naoružavanje nealbanskog civilnog stanovništva na Kosovu čime su prekršeni Oktobarski sporazumi iz 1998. godine i mirovni pregovori koji su bili u toku početkom 1999. godine 752
c. Obrazac zločina 763
d. Korišćenje MUP-a i VJ u sadejstvu 767
e. Upotreba nesrazmerne sile u "protivterorističkim"akcijama 773
f. Sistematsko oduzimanje ličnih isprava i registarskih tablica vozila kosovskih Albanaca 780
g. Napori da se prikriju zločini nad civilima kosovskim Albancima 785
i. Obrazac prekomerne upotrebe sile i nepostojanje istraga o zločinima nad kosovskim Albancima 1998. i početkom 1999. godine 786

ii. Napori MUP-a da se prikriju zločini u periodu od marta do juna 1999. godine 787
iii. Napori VJ da se prikriju zločini 796
iv. Zaključak o naporima činjenim da se prikriju zločini 798
h. Da li je u periodu na koji se odnosi Optužnica postojao plan za prikrivanje ubijanja civila, kosovskih Albanaca? 799
i. Zvaničnici MUP-a koji su učestvovali u sakrivanju tela 802
j. Učešće VJ u sakrivanju tela 803
(iii) Učešće više osoba 803
(iv) Zaključci u vezi s postojanjem zajedničkog plana 806
(b) Da li su zločini ustanovljeni u ovoj Presudi bili deo zajedničkog plana? 807
(c) Učešće Vlastimira Đorđevića u zajedničkom planu 816
3. Odgovornost Vlastimira Đorđevića prema članu 7(1) za planiranje, podsticanje, naređivanje i pomaganje i podržavanje zločina 818
(a) Pomaganje i podržavanje 818
(b) Planiranje, naređivanje i podstrekavanje 820
4. Odgovornost Vlastimira Đorđevića prema članu 7(3) Statuta 821
(a) Da li je Vlastimir Đorđević bio nadređeni snaga koje su činile zločine koje je ustanovilo Veće? 822
(b) Da li je Vlastimir Đorđević imao efektivnu kontrolu (*de jure* i *de facto* ovlašćenja) nad izvršiocima zločina koje je ustanovilo Veće? 822
(c) Da li je Vlastimir Đorđević znao ili je bilo razloga da zna da se snage pod njegovom komandom spremaju da čine zločine ili su ih već počinile? 824
(d) Da li je Vlastimir Đorđević preduzeo neophodne i razumne mere da spreči zločine i kazni njihove počinioce? 826
C. ZAKLJUČAK 828

XIII. KUMULATIVNE OSUĐUJUĆE PRESUDE 830

XIV. ODMERAVANJE KAZNE 832

D. TEŽINA KRIVIČNIH DELA 833
E. INDIVIDUALNE OKOLNOSTI OPTUŽENOG: OTEŽAVAJUĆE I OLAKŠAVAJUĆE OKOLNOSTI 836
F. OPŠTA PRAKSA IZRICANJA ZATVORSKIH KAZNI NA SUDOVIMA BIVŠE JUGOSLAVIJE 838
G. DRUGI FAKTORI 839
H. URAČUNAVANJE VREMENA PROVEDENOG U PRITVORU 840

XV. DISPOZITIV 841

XVI. PRILOG: TABELE S PODACIMA O ŽRTVAMA 843

A. BELA CRKVA 844
B. MALA KRUŠA 849
C. SUVA REKA 858
D. IZBICA 862
E. ĐAKOVICA 871
F. MEJA 874
G. VUČITRN 905
H. KOTLINA, KAČANIK 906
I. SLATINA I VATA 908
J. PODUJEVO 909

XVII. DODATAK I: ISTORIJAT POSTUPKA 911

A. PRETPRETRESNI POSTUPAK 911
1. Potvrda prvobitne optužnice, hapšenje, prvo pristupanje sudu i istorijat Optužnice 911
2. Osporavanje nadležnosti Međunarodnog suda 914
3. Početak suđenja 914

B. PRETRESNI POSTUPAK 915
1. Pregled 915
2. Pitanja u vezi sa svedocima 916
3. Odluka o prihvatljivosti dokaza 916

XVIII. DODATAK II: GLOSAR TERMINA 917

XIX. POVERLJIVI DODATAK 929

VII. SAKRIVANJE TELA

1262. Tužilaštvo tvrdi da je Vlastimir Đorđević, između ostalog, učestvovao u navodnom UZP-u tako što se, zajedno sa ministrom unutrašnjih poslova Vlajkom Stojiljkovićem i drugima, angažovao u opsežnim operacijama sakrivanja tela žrtava ubijenih na Kosovu.[4866] Tvrdi se da je, u okviru ostvarenja UZP tokom perioda na koji se odnosi Optužnica, MUP sistematski sakrivao tela civila, kosovskih Albanaca, koje su na Kosovu ubile srpske snage.[4867] Tela su često prenošena sa mesta gde su ljudi ubijeni, privremeno sakrivana u grobovima na lokalnim područjima, a kasnije iskopavana i transportovana do velikih masovnih grobnica u užoj Srbiji.[4868] Na stotine posmrtnih ostataka civila, kosovskih Albanaca, kasnije je otkriveno u masovnim grobnicama u centru SAJ u Batajnici, blizu Beograda, poznatom i kao Centar "13. maj", kao i u centru PJP u Petrovom Selu.[4869] Postoje izvesne nejasnoće u vezi s dokazima da li je centar u Petrovom Selu tačno poligon za obuku SAJ ili PJP.[4870] Veće će ga zvati centar PJP u Petrovom Selu. SAJ i PJP su specijalne jedinice MUP-a.

1263. Odbrana tvrdi da optuženi nije imao saznanja o tim zločinima, njihovom sakrivanju ili organizaciji prevoza tela sa Kosova i njihovog ponovnog pokopavanja u Srbiji i da nije učestvovao u takvim aktivnostima. Odbrana tvrdi da je on za tela prvi put saznao od načelnika SUP-ova sa teritorija na kojima su tela otkrivena; za njihovo kasnije pokopavanje saznao je od ministra.[4871]

1264. Dokazi pokazuju da su civili, kosovski Albanci, i ostala lica koja nisu aktivno učestvovala u neprijateljstvima bili žrtve ubijanja koja su, tokom perioda na koji se odnosi Optužnica, počinile srpske snage u najmanje 14 opština širom Kosova.[4872] Kao što je konstatovano u Poglavlju VI, nakon operacija srpskih snaga, preduzete su razne mere kako bi se sakrila tela civila i drugih koji

[4866] Završni podnesak tužilaštva, par. 1185. U Optužnici se navodi da je Vlastimir Đorđević preuzeo vodeću ulogu u "planiranju, podsticanju, naređivanju i sprovođenju programa prikrivanja zločina ubistva od strane pripadnika RJB i njemu podređenih jedinica, u saradnji s licima iz RDB i VJ" (par. 61(d)).
[4867] Završni podnesak tužilaštva, par. 525.
[4868] Završni podnesak tužilaštva, par. 525.
[4869] Završni podnesak tužilaštva, par. 525.
[4870] Završni podnesak tužilaštva par. 1230; Završna reč odbrane, T. 14519-14520. Svedok K84 je u svom svedočenju rekao da je prvobitno mislio da je lokacija u Petrovom Selu baza SAJ, ali da sada zna da je to bio teren za obuku "nek[e] drug[e] grupacij[e]. Možda su to bile jedinice PJP ili tako nešto", svedok K84, T. 2068. Živko Trajković takođe govori o tom centru za obuku PJP, Živko Trajković, T. 9120. Boško Radojković je u svom svedočenju rekao da je "objekat" u Petrovom Selu, gde je hladnjača izvučena iz Dunava, kasnije dignut u vazduh i da je njime rukovodio “MUP”, ali nije konkretno naveo koja ga je organizaciona jedinica koristila, Boško Radojković, T. 1783. Svedok K93, koji je tela dovezao na tu lokaciju, naziva ga različito,"nastavnim centrom", ali i "poligonom SAJ", svedok K93, DP P1063, str. 3; svedok K93, DP P1064, str. 4; svedok K93, DP P1065, str. 3; svedok K93, DP P1066, str. 7). Konačno Veće ima u vidu svedočenje optuženog pred Većem za ratne zločine u Beogradu 26. juna 2009. godine, kada je rekao nešto u smislu da se radilo o centru za obuku pripadnika PJP, kao i specijalnih jedinica RDB, DP, P1508, str. 14.
[4871] Završni podnesak odbrane, par. 427.
[4872] Konkretne optužbe navedene su za samo sedam opština širom Kosova. Međutim, ubistvo kao progon u tački 5 uključuje sva ubistva za koja nisu iznete konkretne optužbe. Stoga, u svrhu Optužnice, ukupni broj opština za koje se navodi da je u njima došlo do ubistava iznosi 14.

nisu aktivno učestvovali u neprijateljstvima: na primer, tela su uklanjana sa lokacija gde su izvršena ubistva, transportovana na druge lokacije, tajno pokopavana, ponovno pokopavana ili spaljivana.[4873]

1265. Jednom broju svedoka koji su svedočili u vezi sa događajima opisanim u ovom poglavlju određene su zaštitne mere. Neke od zaštitnih mera određene manjem broju svedoka u ovoj grupi ograničavaju mogućnost Veća da u potpunosti iznese njihovo svedočenje, a u nekim slučajevima, da se detaljno ili opširnije pozove na njihova svedočenja. U takvim slučajevima, Veće upućuje na njihova svedočenja izneta u poverljivom Dodatku ove Presude.

A. Iskopavanje tela s lokacija gde su prvobitno pokopana

1. Uklanjanje tela iz opštine Prizren

1266. Ali Gjogaj, radnik gradske čistoće u komunalnom preduzeću "Higijena" iz predgrađa Prizrena, na početku kampanje NATO bombardovanja bio je raspoređen u civilnu zaštitu. U vreme događaja navedenih u Optužnici, MUP je preuzeo neke od kancelarija u centrali "Higijene".[4874] Direktor komunalnog preduzeća Jova Vujičić, zvani Jova, u to vreme je bio rezervista MUP-a i nosio je plavu maskirnu uniformu MUP-a.[4875] Direktni pretpostavljeni Aliju Gjogaju bio je Budimir Spasić, zvani Buda; on je nosio vojnu maskirnu uniformu.[4876]

1267. Negde početkom aprila 1999. godine, oko 20:00 časova, Budimir Spasić je, u pratnji nekoliko svedokovih kolega obučenih u uniforme civilne zaštite, došao do njegove kuće u belom folksvagenu.[4877] Odvezli su se zajedno do centrale "Higijene", gde su Ali Gjogaju i nekolicini njegovih kolega dali odeću i rukavice. Budimir Spasić i Jova Vujičić su ih odatle kombijem odvezli do strelišta VJ koje se nalazilo između sela Koriša i Ljubižda, , opština Prizren.[4878] Do te lokacije se iz Ljubižde stiže zemljanim putem koji vodi do jedne poljane koja je strelište VJ.[4879] Na strelište su stigli oko 21:00 čas. Tu se nalazilo četiri-pet plavih pincgauera MUP-a.[4880] Tu su takođe bila dva bagera, kao i dva kamiona-hladnjače bez registarskih tablica.[4881] Budimir Spasić je uputio Alija Gjogaja i njegove kolege na mesto gde su, po svemu sudeći, bila pokopana tela i naredio im je da ih iskopaju. Pod stražom jednog broja policajaca, svedok i njegove kolege iz komunalnog preduzeća

[4873] V. gore, par. 532, 553, 631, 682, 683; 708, 985-986.
[4874] Ali Gjogaj T. 542-543, 573-574.
[4875] Ali Gjogaj T. 542, 546, 548, 552, 568.
[4876] Ali Gjogaj T. 548, 568, 572.
[4877] Ali Gjogaj, T. 585-586.
[4878] Ali Gjogaj, T. 544-547, 586-587, 589-590, 597; DP P277, brojem "1" obeležena je približna lokacija strelišta VJ.
[4879] Ali Gjogaj, T. 543-544, 586, 597; DP P277, brojem "1" obeležena je približna lokacija strelišta VJ.
[4880] Ali Gjogaj, T. 546-547.
[4881] Ali Gjogaj, T. 546, 553.

počeli su da u kamion utovaruju tela koja su iskopali bageri.[4882] Istovremeno, na samo nekih 15-20 metara udaljenosti, sedam-osam drugih policajaca bagerom je uklanjalo tela iz druge grobnice.[4883] Ti ljudi koje je Ali Gjogaj video na strelištu nosili su uniforme redovne policije, ali on nije uspeo da vidi uniforme onih koji su zapravo stražarili nad njim i njegovim kolegama dok su iskopavali tela.[4884] Veće prihvata da je među osobama koje su bile prisutne na strelištu bilo pripadnika redovne policije.

1268. Ali Gjogaj i njegove kolege iz "Higijene" iskopali su otprilike 80-90 tela iz jedne masovne grobnice. Ta tela su utovarena u crveni kamion marke "Mercedes", jedan od dva kamiona koja su se već tu nalazila.[4885] Tela su na sebi imala civilnu odeću. U grobnici nije bilo oružja. Ta tela su bila u stanju raspadanja i zadah je otežavao rad svedoku.[4886] Tela koja su iz druge grobnice iskopali policajci utovarena su u drugi kamion.[4887] Nakon što su tela utovarena, Ali Gjogaj je napustio to mesto ekshumacije i, u pratnji policije, otišao na drugu lokaciju. Kada je on otišao, dva kamiona natovarena telima ostala su na strelištu. Nije mu poznato šta je učinjeno sa ta dva kamiona puna telima.[4888]

1269. Kao što je razmotreno kasnije u Presudi, [4889] septembra 1999. godine, britanski forenzički tim ekshumirao je veliku količinu odeće, obuće, novčanika i drugih predmeta pokraj nekih posmrtnih ostataka na strelištu VJ o kojem je prethodno bilo reči.[4890] Hysni i Halit Berisha, rođaci članova porodice Berisha koji su ubijeni u Suvoj Reci 26. marta 1999. godine, prisustvovali su ekshumacijama. Mnogi od pronađenih predmeta pripadali su raznim ubijenim članovima porodice Berisha.[4891] Ljudski ostaci većine članova porodice Berisha koji su ubijeni toga dana kasnije su pronađeni u masovnoj grobnici u centru SAJ u Batajnici blizu Beograda.[4892]

[4882] Ali Gjogaj T. 547, 554-555.
[4883] Ali Gjogaj T. 547, 552-553.
[4884] Ali Gjogaj, T. 593-594. Odbrana je predočila svedoku da je u svom svedočenju u predmetu *Milutinović* rekao da su uniforme koje su nosila lica prisutna na strelištu bile zelene maskirne. On je to objasnio u svom svedočenju u ovom predmetu.
[4885] Ali Gjogaj T. 553, 555, 557, 587.
[4886] Ali Gjogaj, T. 555.
[4887] Ali Gjogaj T. 553, 587-588.
[4888] Ali Gjogaj, T. 555-556.
[4889] V. gore, par. 1406.
[4890] Hysni Bersiha, T. 3345-3346; Hysni Berisha, DP P584, str. 8-9; v. takođe Halit Berisha, T. 3383-3386; Halit Berisha, DP P599 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3611-3612; DP P591, str. 6. Veće se uverilo da je strelište VJ, na kojem je britanski forenzički tim obavio ekshumacije septembra 1999. godine, isto ono strelište na kojem je Ali Gjogaj ekshumirao ljudske ostatke aprila 1999. godine. Kao što je prethodno napomenuto, Ali Gjogaj je naveo da se strelište VJ nalazi između sela Koriša i Ljubižda, i to područje je opisao kao jednu poljanu. Rekao je da su, kako bi tamo stigli iz Prizrena, skrenuli desno kod policijske stanice u Ljubiždi, a zatim nastavili zemljanim putem, Ali Gjogaj, T. 586. Izgleda da je lokacija koju je označio Ali Gjogaj bliža selu Koriša nego selu Ljubižda, DP P277, oznaka "1".
[4891] Hysni Bersiha, T. 3345-3347; Hysni Berisha, DP P584, str. 8-9; Hysni Berisha, DP P587 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4011-4012; Halit Berisha, T. 3383-3386, 3613; Halit Berisha, DP P599 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3611-3612; v. takođe DP P590; P591; P592; P593.
[4892] Halit Berisha, T. 3386-3387; v. dole, par. 1488.

1270. Rano ujutro narednog dana, nakon iskopavanja tela na strelištu VJ između Koriše i Ljubižde, opština Prizren, Ali Gjogaj je poslat da učestvuje i u drugom iskopavanju. Oko 02:00 časa, on i njegove kolege iz "Higijene", ovog puta u manjoj, beloj hladnjači marke "Zastava" sa kabinom žute boje, bez registarskih tablica i u pratnji policije,[4893] odvedeni su do deponije smeća u Prizrenu, koja se nalazi blizu sela Špinadija/Shpenadi.[4894] Ispred njih je išao jedan od bagera korišćenih na strelištu blizu Koriše.[4895] Kad su stigli na deponiju, Budimir Spasić je ponovo naredio svedoku i njegovim kolegama da na toj lokaciji iskopaju tela. Na lokaciji je takođe bio prisutan direktor "Higijene", Jova Vujičić.[4896] Iz te grobnice iskopano je oko 30-40 tela koja su utovarena u belu hladnjaču marke "Zastava".[4897] Tela su bila u civilnoj odeći i pored njih nije nađeno oružje. Bila su u stanju raspadanja i od njih se širio jak zadah.[4898] Uklanjanje tih tela trajalo je do oko 04:00 časa ujutro, nakon čega je Budimir Spasić odvezao Alija Gjogaja natrag do "Higijene" svojim folksvagenom, a on se vratio kući.[4899] Beli kamion je još uvek bio kod grobnice kada je Ali Gjogaj otišao.

2. Uklanjanje tela iz opštine Orahovac

1271. Krajem aprila 1999. godine, njegov pretpostavljeni, Budimir Spasić i policija odveli su Alija Gjogaja i njegove kolege iz preduzeća "Higijena" na jednu poljanu u Pustom Selu u severozapadnom delu opštine Orahovac.[4900] Kada su stigli, radnici iz drugog ogranka "Higijene" koji se nalazi u Orahovcu već su bili na lokaciji.[4901] Zajedno sa tim ljudima, Ali Gjogaj i njegove kolege su od Budimira Spasića opet dobili zadatak da iskopaju tela i da ih utovare u kamion.[4902] Za razliku od prethodna dva gorenavedena iskopavanja u kojima je učestvovao ovaj svedok, u ovoj trećoj prilici iskopavanje je obavljeno tokom dana.[4903] Tela na ovom lokalitetu su bila zakopana u pojedinačnim grobovima i prekrivena čaršavima ili ćebadima, zbog čega Ali Gjogaj nije mogao da ih vidi.[4904] Sin direktora "Higijene" Jove Vujičića,[4905] Mirko Vujičić, koga je Ali Gjogaj

[4893] Ali Gjogaj T. 556-557, 588.
[4894] Ali Gjogaj, T. 555-559, 597; DP P279, brojem "2" obeležena je približna lokacija deponije smeća. U transkriptu stoji "Shpinadjinadi" (Ali Gjogaj, T. 597); to je, po svemu sudeći, selo Špinadija, opština Prizren.
[4895] Ali Gjogaj, T. 556-557.
[4896] Ali Gjogaj T. 558, 588-590.
[4897] Ali Gjogaj, T. 557-559.
[4898] Ali Gjogaj T. 558-559, 588.
[4899] Ali Gjogaj, T. 588. Na T. 559, svedokove informacije se donekle razlikuju i on kaže da su ga kamionom odvezli Jova Vujičić i Budimir Spasić.
[4900] Ali Gjogaj, T. 559, 563, 576, 585; DP P280, brojem "1" obeleženo je Pusto Selo.
[4901] Ali Gjogaj T. 563-564, 576.
[4902] Ali Gjogaj, T. 564.
[4903] Ali Gjogaj, T. 559, 576.
[4904] Ali Gjogaj, T. 580-582.
[4905] Kada je 2000. godine davao izjavu tužilaštvu Ali Gjogaj nije naveo da je Mirko Vujičić Jovin sin. Veće prihvata njegov iskaz da tada nije znao ni Mirkovo ni Jovino prezime, i da je tek 2000. godine od kolega saznao da je Mirko Jovin sin i da je Jovino prezime Vujičić (Ali Gjogaj, T. 577-579).

identifikovao kao jednog od policajaca prisutnih na licu mesta, fotografisao je tela.[4906] On je nosio plavu policijsku uniformu, ali ne maskirnu.[4907] Sam Jova Vujičić nije bio prisutan.[4908]

1272. Ali Gjogaj procenjuje da je tom trećom prilikom iz tih pojedinačnih grobova izvađeno oko 90 tela. Ona su bila u stanju raspadanja, na osnovu čega je Ali Gjogaj zaključio da su ona tu bila zakopana jedno duže vreme, i od njih se širio jak zadah.[4909] Tela su obeležena, a zatim smeštana u pojedinačne vreće za tela označene brojevima.[4910] Ali Gjogaj je zatim pomagao prilikom prevoza tih tela u mrtvačnicu u Prizrenu, gde su ona istovarena u garažu mrtvačnice.[4911] Otprilike pet-šest dana kasnije, Aliju Gjogaju i njegovim kolegama iz "Higijene" ponovo je naređeno da prevezu ta tela,[4912] ovoga puta iz mrtvačnice u Prizrenu do mrtvačnice u Prištini radi obdukcije, nakon čega je trebalo da budu vraćena u Prizren.[4913] Ali Gjogaj je od stražara u mrtvačnici čuo da je policija u Prizrenu dobila sudski nalog za ekshumaciju tih tela i to je bio razlog iz kojeg su ona transportovana za Prištinu.[4914] Svedok je lično učestvovao u prevozu tih tela do Prištine i natrag za Prizren.[4915]

1273. Kada su tela transportovana natrag za Prizren, šefovi Alija Gjogaja[4916] su njemu i njegovim kolegama naredili da ta tela ponovo pokopaju na četiri različita groblja; oko 30 tela je pokopano na groblju u Orahovcu, 15 do 16 tela na groblju u Zrzama, devet ili deset na groblju u Dušanovu, a tri su pokopana na groblju u Prizrenu.[4917] Ali Gjogaj je učestvovao u ponovnom pokopavanju tela jedino na groblju u Zrzama, ali ne i na drugim lokacijama.[4918]

1274. Opis procesa ekshumacije u Pustom Selu, posebno činjenica da je ona obavljena tokom dana, da su tela fotografisana i stavljena u pojedinačne, označene vreće za tela, da su ta tela očigledno obrađena u mrtvačnici u Prištini i da je očito izvršena njihova obdukcija, ovu treću ekshumaciju po svemu sudeći izdvaja od ostalih u kojima je svedok učestvovao. Pored toga, SUP

4906 Ali Gjogaj, T. 564, 580.
4907 Ali Gjogaj, T. 593.
4908 Ali Gjogaj, T. 590.
4909 Ali Gjogaj, T. 564.
4910 Ali Gjogaj, T. 581.
4911 Ali Gjogaj, T. 564, 581.
4912 Ali Gjogaj, T. 564-565.
4913 Ali Gjogaj, T. 564-565.
4914 Ali Gjogaj, T. 582.
4915 Ali Gjogaj, T. 565.
4916 Ali Gjogaj je u svom svedočenju rekao da su naređenje da ponovo pokopaju tela na te četiri različite lokacije dobili od "naših šefova", "direktora", "šefova". Veće prihvata da to upućuje na Jovu Vujičića, zvanog Jova, direktora "Higijene" i rezervistu MUP-a, a možda i na Budimira Spasića zvanog Buda, direktno pretpostavljenog Aliju Gjogaju, koji je nosio vojnu maskirnu uniformu.
4917 Ali Gjogaj, T. 565-567; DP P280, brojem "2" obeležena je lokacija groblja u Orahovcu, brojem "3" lokacija groblja u Zrzama, brojem "4" lokacija groblja u Dušanovu, a brojem "5" lokacija groblja u Prizrenu.
4918 Ali Gjogaj, T. 581-584. Veće napominje da, po procenama svedoka, nisu sva tela koja su iskopana na poljani u Pustom Selu ponovno pokopana na ta četiri groblja. Za ovo u dokazima nema objašnjenja.

Prizren je pripremio izveštaj o ovoj trećoj ekshumaciji, za koju je zabeleženo da je obavljena 24. aprila 1999. godine, i on je početkom maja 1999. godine prosleđen istražnom sudiji.[4919]

3. Uklanjanje tela u opštini Đakovica

1275. Svedok K72, vozač bagera koji je radio za jedno privatno građevinsko preduzeće u Đakovici,[4920] bio je uključen u tri različite ekshumacije u opštini Đakovica, u aprilu i maju 1999. godine. One su obavljene na lokacijama blizu mosta u Bistražinu, u Brekovcu i Guski. Tokom NATO bombardovanja, svedok K72 je bio stalno angažovan od strane i vojske i policije, uglavnom kako bi im pomagao prilikom kopanja rovova; za uzvrat, dobijao bi manju gotovinsku dnevnicu, i od VJ, i od MUP-a.[4921] Uvek je radio u civilnoj odeći.[4922] Pored tog posla koji je obavljao za VJ i MUP, svedok K72 je bio pripadnik "lokalne civilne zaštite", koja je imala zadatak da pokopava mrtvu stoku.[4923]

1276. Tokom večeri, nepoznatog datuma, krajem aprila ili početkom maja 1999. godine, negde oko 20:00 časova ili 21:00 čas, jedan čovek koji se predstavio kao starešina i koji je nosio plavu maskirnu policijsku uniformu došao je u kuću svedoka K72 i rekao mu da za njega ima jedan "delikatan" posao.[4924] Svedoka K72 su odveli do policijske stanice u Đakovici, gde je pokupio svoj bager. Odatle je pratio tog policajca,[4925] krećući se u pravcu Prizrena. Zaustavili su se neposredno kod mosta u Bistražinu.[4926] Kao što mu je rečeno, svedok K72 je odvezao bager do jedne čistine na oko stotinak metara od puta.[4927] Činilo se da je na toj lokaciji već bilo kopano, širio se jak zadah i svedok K72 je video leševe.[4928] Takođe prisutni bili su ljudi koje je svedok K72 nazvao "Ciganima", tj. bili su romskog porekla, i jedan policajac kao obezbeđenje, a na nekih 20-30 metara bila su parkirana dva do četiri policijska vozila. Ljudi koji su bili u tim vozilima nosili su plave maskirne uniforme i svedoku se činilo da nešto čekaju.[4929] Okolo su se kretali policajci s baterijskim lampama i obezbeđivali to područje.[4930] Put koji je vodio do mesta gde su kopali bio je blokiran i tokom procesa vađenja tela nikome nije bio dozvoljen pristup.[4931]

[4919] DP D811.
[4920] Svedok K72, T. 8919-8920, 8957-8960.
[4921] Svedok K72, T. 8921-8924, 8959-8960, 8965-8968, 8971.
[4922] Svedok K72, T. 8958-8959.
[4923] Svedok K72, T. 8924.
[4924] Svedok K72, T. 8925.
[4925] Svedok K72 se nije sećao da li se radilo o označenom policijskom automobilu ili ne; svedok K72, T. 8926.
[4926] Svedok K72, T. 8926, 8951; DP1323.
[4927] Svedok K72, T. 8926-8927.
[4928] Svedok K72, T. 8925-8927.
[4929] Svedok K72, T. 8929-8930.
[4930] Svedok K72, T. 8950.
[4931] Svedok K72, T. 8950, 8979.

1277. Svedok K72 je, po nalogu onog policajca, iskopao leševe koji su tu bili zakopani.[4932] Četvorica ili petorica "Cigana" su razdvajala tela kako bi svedok K72 mogao da im priđe kašikom svog bagera. Dok su to radili, pretraživali su tela tražeći dragocenosti.[4933] Svedok K72 je ostavio iskopana tela na oko pet-šest metara od svog bagera. "Cigani" su utovarili ta tela u dva mala kamiona koja su se nalazila na licu mesta.[4934] Farovi bagera omogućili su svedoku K72 da vidi da tela nisu bila iskasapljena i da nisu bila u stanju raspadanja; to su sve bili muškarci u civilnoj odeći.[4935] Neka tela su oštećena tokom procesa iskopavanja.[4936] Policajci koji su bili prisutni prilikom iskopavanja rekli su svedoku K72 da ima oko 100 tela.[4937] Iskopavanje svih tela trajalo je oko dva-tri sata.[4938] Nakon iskopavanja tih tela, svedok K72 je odvezao bager natrag do policijske stanice u Đakovici, a policajci su ga nakon toga policijskim kolima odvezli kući.[4939] Svedoku K72 nije bilo poznato šta se dogodilo sa kamionom ili sa iskopanim telima.[4940]

1278. Dvadesetak dana nakon iskopavanja kod mosta u Bistražinu, njegovoj kući došao je jedan policajac u plavoj maskirnoj uniformi, koga svedok K72 nije poznavao i koji je vozio policijski automobil, i rekao mu da pođe s njim radi jednog posla. [4941] Policajac je odvezao svedoka K72 do lokacije na kojoj je bio parkiran njegov bager, ali je on onda tu čekao dok nije pao mrak. Pošto je pao mrak, svedok K72 je pratio policijski automobil do javnog groblja u Brekovcu, koje se nalazilo na tri-četiri kilometara od grada Đakovice, blizu kasarne VJ.[4942] Kada su stigli na groblje, svedoku K72 je taj policajac naredio da iskopa tela iz pojedinačnih grobova označenih drvenim letvama, od kojih su na nekima bila ispisana imena. Svedok K72 je po tim imenima zaključio da se u grobovima nalaze tela Muslimana.[4943] Izgledalo je da su grobovi novijeg datuma pošto je zemlja bila sveža, a tela su bila u početnom stadijumu raspadanja.[4944] Sva tela koja je svedok K72 iskopao pripadala su muškarcima i na njima je bila civilna odeća.[4945] Neka od tela su bila gola do pojasa i svedok K72 je uočio strelne rane.[4946] Jedno od tela je imalo na glavi kosu ošišanu u obliku slova “UÇK”.[4947]

1279. Petorica-šestorica "Cigana" koji su bili tu, od kojih je svedok K72 prepoznao dvojicu koji su bili prisutni prilikom iskopavanja u Bistražinu, utovarili su tela koja je svedok K72 iskopao u

[4932] Svedok K72, T. 8925-8927.
[4933] Svedok K72, T. 8927.
[4934] Svedok K72, T. 8927, 8929.
[4935] Svedok K72, T. 8927-8928, 8981.
[4936] Svedok K72, T. 8927.
[4937] Svedok K72, T. 8928.
[4938] Svedok K72, T. 8929.
[4939] Svedok K72, T. 8930.
[4940] Svedok K72, T. 8980.
[4941] Svedok K72, T. 8931-8932.
[4942] Svedok K72, T. 8932-8933, 8951; DP P1323, brojem “2” obeležena je približna lokacija groblja blizu Brekovca.
[4943] Svedok K72, T. 8933-8934.
[4944] Svedok K72, T. 8933-8935.
[4945] Svedok K72, T. 8935-8936, 8981.
[4946] Svedok K72, T. 8935.

prikolicu i prevezli ih s groblja u jedan veći kamion.[4948] Kada su utovarena na kamion, tela su prekrivena ciradom.[4949] Kamion je posle toga napustio lokaciju u nepoznatom pravcu, a svedok K72 je ostao i poravnao bagerom zemlju.[4950] Iskopavanje tih tela trajalo je preko 12 sati, otprilike od 21:00 časa do 10:00 časova narednog jutra.[4951] Za to vreme je na tom području, radi obezbeđenja, bilo postavljeno 10-15 policajaca koji su nosili plave maskirne uniforme i koje svedok nije poznavao.[4952] Svedok K72 nije mogao da iznese procenu o broju tela iskopanih tom prilikom.[4953]

1280. Jula 1999. godine, Frederick Abrahams je obišao groblje u Đakovici i primetio iskopanu zemlju, kao i jasne tragove koji su ličili na tragove teške mehanizacije. Službenici "gradskog komunalnog preduzeća Đakovice" su mu rekli da su maja 1999. godine srpske snage sa te lokacije uklonile oko 70 tela.[4954] To nije groblje na kojem je svedok K72 krajem aprila 1999. godine iskopao tela, koje se nalazilo u obližnjem selu Brekovac. Uprkos tome, Abrahamsovi dokazi pokazuju da je praksa uklanjanja tela sa mesta na kojima su prvobitno pokopana bila rasprostranjena širom opštine Đakovica pre povlačenja srpskih snaga sa Kosova u junu 1999. godine.

1281. Uveče istog dana kada su tela iskopavana u Brekovcu ili dan-dva kasnije, jedan policajac u plavoj maskirnoj uniformi ponovo je došao po svedoka K72 da ide po svoj bager.[4955] Svedok K72 je u svom bageru pratio policajca do mesta po imenu Guska, nekoliko kilometara zapadno od grada Đakovice.[4956] Odmah ispred ulaza u selo, blizu niske zgrade koja je svedoku K72 ličila neki verski objekat, onaj policajac je naredio svedoku K72 da kopa. Tu su bila tri reda sa po tri do četiri neoznačena groba.[4957] Svedok K72 iskopao je sva tela. Sve to bili su muškarci u civilnoj odeći.[4958] Stanje tela ukazivalo je da nisu bila dugo zakopana.[4959]

1282. Svedoka K72 su nakon toga s njegovim bagerom poslali na obližnje područje obraslo šumom, gde je jedan policajac u uniformi baterijskom lampom osvetlio još grobova. Na određenoj udaljenosti stajalo je još desetak policajaca.[4960] Grobovi na toj lokaciji su bili raštrkani, nisu bili

[4947] Svedok K72, T. 8935-8936.
[4948] Svedok K72, T. 8934-8935, 8937. Taj kamion je bio prevelik da bi mogao da uđe na groblje, svedok K72, T. 8934.
[4949] Svedok K72, T. 8937.
[4950] Svedok K72, T. 8937.
[4951] Svedok K72, T. 8935.
[4952] Svedok K72, T. 8936.
[4953] Svedok K72, T. 8935.
[4954] Frederick Abrahams, T. 3971, 3973, 3975.
[4955] Svedok K72, T. 8939-8942. Veće napominje da, mada svedok K72 nije izričito rekao da se to dogodilo u večernjim časovima, imajući u vidu svedočenje da je policajac osvetlio grobove baterijskom lampom u šumovitom predelu, da se radilo o lokaciji blizu nekog "verskog objekta", gde je iskopao prvu grupu tela, Veće zaključuje da je uklanjanje tela na tim lokacijama takođe obavljeno u večernjim satima.
[4956] Svedok K72, T. 8939, 8951; DP P1323, brojem “3” obeležena je približna lokacija groblja u selu Guska.
[4957] Svedok K72, T. 8939-8941.
[4958] Svedok K72, T. 8941, 8981.
[4959] Svedok K72, T. 8941.
[4960] Svedok K72, T. 8940, 8942.

označeni i u svakom grobu je bilo jedno ili dva tela.[4961] Svedok K72 je iskopao te grobove. Iskopana tela su pripadala odraslim muškarcima u civilnoj odeći. Jedan od njih je na sebi imao dimije – pantalone u turskom stilu.[4962] To područje nije trebalo obezbeđivati jer je bilo zaklonjeno šumom.[4963]

1283. Jedan broj "Cigana" prisutnih na lokaciji utovario je iskopana tela na mali kamion sa prikolicom.[4964] Dokazi ne ukazuju na to koliko je bilo tela i šta se dogodilo sa telima koja su utovarena na taj kamion sa prikolicom.

1284. Nakon što je svedok K72 ekshumirao tela na lokaciji blizu Guske, jedan od policajaca u plavoj uniformi koji je bio na lokaciji zapretio mu je da će biti ubijen "ako bud[e] progovorio". Svedok nije poznavao tog policajca.[4965]

1285. Veće napominje da se tri lokacije na kojima je svedok K72 aprila 1999. godine u opštini Đakovica iskopao tela nalaze u neposrednoj blizini sela Meja, koje leži odmah istočno od Đakovice. Kao što je Veće konstatovalo na drugim mestima u ovoj Presudi, tokom, a posebno krajem aprila 1999. godine, u jednoj operaciji srpskih snaga ubijen je veliki broj civila, kosovskih Albanaca.[4966] Tela nekoliko stotina lica ubijenih u Meji ekshumirana su 2001. godine iz tri masovne grobnice u centru SAJ u Batajnici, blizu Beograda.[4967] Međutim, na osnovu dokaza, Veće nije u mogućnosti da sa sigurnošću zaključi da su među telima koja su otkrivena 2001. godine bila i ona koje je iskopao svedok K72.

4. Uklanjanje tela iz Izbice u opštini Srbica

1286. Liri Loshi, čije je svedočenje detaljnije razmotreno na drugim mestima u ovoj Presudi,[4968] otišao je u Izbicu 30. marta 1999. godine nakon što mu je rečeno da su tamo nekoliko dana pre toga ubijeni neki ljudi. On je video preko 100 tela seljana, kosovskih Albanaca. Mesto događaja je snimljeno video-kamerom. Narednog dana, ta tela su seljani sahranili u selu. Liri Loshi se u Izbicu vratio juna 1999. godine. Rečeno mu je da su srpske snage ušle u selo i da su uklonile sahranjena tela. On je načinio video-snimak poravnate zemlje na mestu gde su se pre nalazili grobovi. Na toj

[4961] Svedok K72, T. 8941-8942.
[4962] Svedok K72, T. 8943, 8981.
[4963] Svedok K72, T. 8950.
[4964] Svedok K72, T. 8937, 8940-8941.
[4965] Svedok K72, T. 8944-8945.
[4966] V. gore, par. 992.
[4967] V. gore, par. 1493, 1500, 1506.
[4968] V. gore, par. 625-628.

lokaciji su pronađene daščice s imenima sahranjenih ljudi, kao i rukavice koje su korišćene prilikom uklanjanja tela iz grobova.[4969]

B. Otkrivanje, prevoz i ponovno pokopavanje tela

1. Tela otkrivena u hladnjači u Dunavu

(a) Preliminarne napomene

1287. Svedočenje svedoka tužilaštva, Boška Radojkovića, Časlava Golubovića, kao i svedoka K87, K88 i K93, ticalo se epizode u kojoj je početkom aprila 1999. godine veliki broj tela kosovskih Albanaca pronađen u hladnjači u Dunavu u Srbiji, blizu sela Tekija, opština Kladovo, kasnijeg prevoza tih tela u centar SAJ u Batajnici blizu Beograda i njihovog pokopavanja u masovnim grobnicama u tom centru. Veće je po ovom pitanju saslušalo i iskaz optuženog.

1288. Neki aspekti svedočenja nekolicine ovih svedoka Veću su delovali nepouzdano ili neiskreno i kao da su predstavljali svestan pokušaj tih svedoka da umanje sopstvenu ulogu i odgovornost u opisanim događajima. Bilo je trenutaka kada je Veće sticalo utisak da je odstupanje svedoka tokom ovog suđenja od iskaza datih u prethodnim postupcima bilo motivisano željom da se uloga optuženog svede na minimum. To je bilo očigledno iz ponašanja tih svedoka, razlika u njihovom prikazu materijalnih pitanja za koje ponuđena objašnjenja nisu bila zadovoljavajuća, kao i iz drugih raspoloživih dokaza vezanih za to pitanje. Veće je zbog toga odbacilo određene aspekte svedočenja nekih od tih svedoka, a i dalje ima sumnji u odnosu na neke druge aspekte. Zaključci Veća navedeni u daljem tekstu doneti su nakon razmatranja celokupnih raspoloživih dokaza o ovim pitanjima.

1289. Veće takođe napominje da je više od dve godine kasnije, maja 2001. godine, na osnovu usmenog naređenja tadašnjeg ministra unutrašnjih poslova Dušana Mihajlovića, tadašnji načelnik RJB Sreten Lukić formirao Radnu grupu koju su, između ostalih, sačinjavali Dragan Karleuša, Dragan Furdulović i Bora Banjac, kako bi ispitala navode iz članka objavljenog 1. maja 2001. godine u lokalnim zaječarskim novinama *Timočka krimi revija* u vezi sa hladnjačom u Dunavu. Ta radna grupa sačinila je Službenu belešku o informativnim razgovorima obavljenim sa pojedincima umešanim u te događaje.[4970] Razgovori su obavljeni sa nekoliko svedoka koji su svedočili na ovom suđenju. Stav odbrane je da tužilaštvo, zbog istinitosti njihovog sadržaja, neopravdano pokušava da

[4969] Liri Loshi, T. 721-723; DP P293.
[4970] Boško Radojković, DP P358, str. 2; Časlav Golubović, DP P352, str. 5; Časlav Golubović, DP P353 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7422-7423; v. takođe svedok K84, T. 1991-1993, 2075-2076, 2097-2098, 2103. Svedok K84 je objasnio da nije bilo neuobičajeno da se naređenja izdaju samo usmeno, a ponekad su bila praćena i pismenim odlukama, svedok K84, T. 2087-2088; v. takođe DP P365. V. takođe gore, par. 1367-1374.

pripiše veliku vrednost nekima od ovih službenih beleški.[4971] Formiranje ove Radne grupe i rezultati istrage koju je ona sprovela biće razmotreni dalje u ovom poglavlju. Jedan od svedoka, K87, osporio je sadržaj gotovo cele Službene beleške sačinjene o razgovoru sa njim, tvrdeći da je puna neistina i netačnosti.[4972] Drugi svedok, K93, tvrdio je da je, kada je razgovarala sa njim, Radna grupa vršila pritisak, tvrdeći da je Đorđević morao biti uključen.[4973] Mada svesno stavova koje su ova dva, kao i drugi svedoci, zauzeli u pogledu sadržaja službenih beleški o razgovorima sa njima, Veće takođe primećuje, kao što je već izneto, da ono na ovom suđenju ima posebnih problema sa prihvatanjem svedočenja svedoka K87 i svedoka K93 kada se radi o ključnim aspektima vezanim za ulogu optuženog u predmetnim događajima. Tamo gde je svedok izneo konkretne dokaze o sadržaju i tačnosti službene beleške o razgovoru sa njim, Veće je te dokaze ocenilo u kontekstu celokupnog svedočenja tog svedoka, kao i drugih relevantnih dokaza predočenih Veću. Pošto službene beleške nisu potpisane od strane lica s kojima je obavljen razgovor i, uzimajući u obzir druge aspekte procedure koju je sledila Radna grupa, Veće je bilo veoma obazrivo kada se radi o pouzdanosti njihovog sadržaja.[4974] Uprkos tome, u nekim slučajevima, one su bile od pomoći Veću prilikom donošenja zaključaka koji slede.

(b) Zaključci

1290. Dana 4. aprila 1999. godine,[4975] jedan lokalni pecaroš prijavio je da je u Dunavu, blizu sela Tekija u istočnoj Srbiji, video veliki sanduk koji liči na zadnji deo kamiona. [4976] Nakon toga, istoga dana, na lice mesta je izašao Boško Radojković, viši kriminalistički tehničar OUP Kladovo, zajedno sa roniocem Živadinom Đorđevićem, zvanim Žika.[4977] Ispostavilo se da je "sanduk" bio kamion, delimično uronjen u vodu. Ronilac je ušao u vodu i video da se radi o hladnjači marke "Mercedes", da su vozačko i suvozačko mesto prazni, da nedostaje vetrobran i da je na papučicu za gas

[4971] Završni podnesak odbrane, par. 531.
[4972] Svedok K87, T. 14166-14171; DP 392.
[4973] Svedok K93, T. 6886-6887, 6920-6923, 6926.
[4974] Veće je takođe razmotrilo dokaze i argumente odbrane da forma službenih beležaka i procedura koju je Radna grupa primenjivala prilikom njihove izrade i dostave, na osnovu domaćeg srpskog zakona o krivičnom postupku, onemogućavaju njihovo korišćenje (Završni podnesak odbrane, par. 523; v. takođe svedok K84, T. 2124-2127, 2128, 2132-2133). Veće se samo na osnovu toga nije uverilo da treba da odbije službene beleške ili da ne treba da prida nikakvu težinu njihovom sadržaju. Uprkos tome, pošto ih lica sa kojima je obavljen razgovor nisu potpisala, Veće je pažljivo odmerilo različita viđenja osoba s kojima je obavljen razgovor o proceduri koja je korišćena prilikom razgovora sa svakim od svedoka i ocenilo je sadržaj svake službene beleške veoma obazrivo i pažljivo pre nego što je, u nekim slučajevima, bilo spremno da prihvati njihov sadržaj.
[4975] Veće napominje da je svedočenje Boška Radojkovića o tačnom datumu kada su tela prvi put otkrivena nejasno, odnosno da se radi ili o 4. ili o 5. aprilu 1999. godine, Boško Radojković, DP P359 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7433, 7446; Boško Radojković, T. 1811-1812; v. takođe DP D39. Međutim, posmatrano u svetlu hronološkog redosleda događaja kako ga je izneo ovaj svedok i uzimajući u obzir svedočenje Časlava Golubovića u vezi s datumom kada je on uključen u događaje (6. april 1999. godine), Veće se uverilo da su tela u Dunavu najverovatnije otkrivena 4. aprila 1999. godine. Tačan datum njihovog prvobitnog otkrivanja nije suštinsko pitanje u ovom predmetu i Veće stoga ostavlja mogućnost da se radilo i o 5. aprilu 1999. godine (Boško Radojković, DP P359 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7433, 7446; Boško Radojković, T. 1811-1812; v. takođe Časlav Golubović, DP P353 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7399, u vezi sa datumom kada je on uključen u događaje).
[4976] Boško Radojković, DP P359 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7432-7433; v. takođe Časlav Golubović, DP P352, str. 2; Časlav Golubović, T. 1734.
[4977] Boško Radojković, DP P359 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7433; Boško Radojković, T. 1768, 1805.

postavljen veliki kamen.[4978] Potom su Boško Radojković i ronilac Živadin Đorđević obezbedili veliki kran kako bi hladnjača bila izvučena iz vode;[4979] tog dana, uspeli su samo delimično da izvuku kamion iz Dunava. [4980]

1291. Nakon povratka u OUP Kladovo, Boško Radojković je obavestio svog pretpostavljenog, Milana Stevanovića,[4981] rukovodioca Grupe za suzbijanje kriminaliteta u OUP Kladovo, o tome šta su otkrili. [4982] Te noći, jedan od kolega Boška Radojkovića iz OUP Kladovo poslao je depešu dežurnom u SUP-u Bor, javljajući da je neki građanin prijavio incident i da je jedan tim upućen na lice mesta, ali da još uvek ništa nije utvrđeno.[4983]

1292. Rano narednog jutra, Boško Radojković i Živadin Đorđević, zajedno sa petnaestak ljudi koje su pokupili na obližnjoj hidroelektrani, vratili su se do hladnjače. Negde oko podneva, ponovo su pokušali da hladnjaču izvuku iz reke.[4984] Za to vreme, Boško Radojković je snimio desetak fotografija koje je predao Radnoj grupi.[4985] Osam od tih fotografija uvršteno je u dokaze na ovom suđenju.[4986] Dok je hladnjača izvlačena iz reke, Boško Radojković je ugledao dve noge, ruku i delove odeće koji su virili iz pukotine na zadnjim vratima frigo-sanduka na kamionu;[4987] ta vrata su bila obezbeđena lancem i katancem. [4988] Natpis na vratima sa prednje strane kamiona ukazivao je na to da on pripada "PIK-u Progres Eksportna klanica" iz Prizrena, Kosovo, oko 400 kilometara udaljenom od Tekije.[4989] Hladnjača nije imala registarske tablice.[4990]

[4978] Boško Radojković, DP P359 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7433; Boško Radojković, T. 1815-1817; v. takođe Boško Radojković, DP D39. Veće napominje da u svom svedočenju tokom suđenja u predmetu *Milošević* Boško Radojković nije spomenuo kamen na papučici za gas. U ovom predmetu, odbrana ističe da ovaj detalj nije zabeležen u neformalnoj belešci o razgovoru obavljenom sa svedokom koji je sačinila Radna grupa. Mada Veće smatra čudnim da je Boško Radojković, kao iskusni kriminalistički tehničar, propustio da iznese taj detalj u svom svedočenju u predmetu *Milošević*, ono prihvata njegovo svedočenje da ga za to tada niko nije pitao, ali da je siguran da mu je ronilac, Živadin Đorđević, za to tada rekao, Boško Radojković, T. 1816-1817. Što se činjenice da te informacije nema u službenoj belešci sačinjenoj 2001. godine, Veće prima na znanje iskaz svedoka da je siguran da je on tu informaciju preneo Radnoj grupi, Boško Radojković, T. 1813-1815. Ono takođe uzima u obzir iskaz Časlava Golubovića u smislu da pitanja koja je Radna grupa postavljala izgleda nisu bila usredsređena na to da se utvrdi kako je kamion završio u Dunavu, Časlav Golubović, T. 1713. Pored toga, Veće napominje da je podatak o kamenu na papučici za gas uključen u Službenu belešku o sadržaju razgovora Radne grupe koji je obavljen sa samim roniocem, Živadinom Đorđevićem.

[4979] Boško Radojković, DP P359 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7434.

[4980] Boško Radojković, DP P359 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7434-7435; Boško Radojković, T. 1818, 1822.

[4981] U transkriptu je zabeleženo da Boško Radojković upućuje na Milana “Stojanovića”. Međutim, iz konteksta je jasno da bi to trebalo da bude “Milan Stevanović”, rukovodilac Grupe za suzbijanje kriminaliteta OUP Kladovo.

[4982] Boško Radojković, T. 1818-1819.

[4983] Boško Radojković, DP P359 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7435; v. takođe Časlav Golubović, T. 1736.

[4984] Boško Radojković, DP P359 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7435-7436; Boško Radojković, T. 1822-1823.

[4985] Boško Radojković, DP P358, str. 2; DP P359 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7435-7436; v. takođe Časlav Golubović, T. 1738-1739, gde govori o fotografijama kamiona snimljenim na dan pre njegovog dolaska u OUP Kladovo.

[4986] DP D40-D44, DP P361-P363.

[4987] Boško Radojković, DP P358, str. 3; Boško Radojković, DP P359 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7437-7438; Boško Radojković, T. 1765-1766; v. takođe DP P361, fotografija koju je snimio Boško Radojković drugoga dana, 5. aprila 1999. godine, na kome se vidi stražnji deo kamiona iz koga kroz pukotinu na vratima viri noga; v. takođe DP P367, str. 2; DP P398.

[4988] Boško Radojković, DP P358, str. 3; DP P361; DP D41.

[4989] Boško Radojković, DP P358, str. 3; DP P362; DP D43; Boško Radojković, T. 1764.

[4990] Boško Radojković, DP P359 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7437; Boško Radojković, T. 1765.

1293. Kada je hladnjača izvučena iz reke, Boško Radojković i Živadin Đorđević su zatvorili pukotinu na vratima kako noge i ruke ne bi ponovo ispale.[4991] Boško Radojković je priznao da je time izmenio mesto zločina, ali je smatrao da je to što je preduzeo bilo nužno kako javnost ne bi videla te delove tela, kao i zato što bi to bilo neprijatno za radnike hidroelektrane koji su morali da vezuju konopce za tovarni sanduk kako bi obavili posao, pri čemu su se videli delovi tela.[4992] Negde između 13:00 i 14:00 časova toga dana, uspeli su da izvuku kamion na obalu reke.[4993] Do tada su, na zahtev Milana Stevanovića, na lice mesta već stigli opštinski istražni sudija, zamenik opštinskog tužioca i mrtvozornik iz Doma zdravlja u Kladovu.[4994]

1294. U prisustvu Milana Stevanovića, opštinskog istražnog sudije, zamenika opštinskog tužioca, mrtvozornika, kao i Momčila Sujiranovića, još jednog kriminalističkog tehničara iz OUP Kladovo koji je došao na lice mesta, i nekoliko radnika hidroelektrane, Boško Radojković je krenuo da otvara zadnja vrata hladnjače. U frigo-sanduku ugledali su naslagane leševe.[4995] Kada je to video, opštinski istražni sudija je obavestio Radojkovića da to pitanje nije u njegovoj nadležnosti i da policija treba da obavesti okružnog tužioca u Negotinu. To je potom i učinjeno. [4996] Po odlasku istražnog sudije i ljudi koji su bili sa njim, hladnjača je zatvorena.[4997] Do tog trenutka, hladnjača je već bila izvučena iz reke, ali ne dovoljno daleko na obalu da bi moglo bilo šta da se uradi.[4998] Radojković se zatim vratio u OUP Kladovo, ostavivši policajce da obezbeđuju lice mesta.[4999]

1295. U policijskoj stanici, uveče 5. aprila 1999. godine, o pronalaženju tela je obavešten načelnik OUP Kladovo, Vukašin Sprlić. Boško Radojković i Milan Stevanović su nakon toga poslali još jednu depešu dežurnom u SUP-u Bor, navodeći da je, prema tadašnjoj proceni Boška Radojkovića, u hladnjači pronađeno oko 30 tela.[5000] Te večeri, Sprlić, Stevanović, Sujiranović, Nenad Popović, Boško Radojković i nekoliko lokalnih policajaca održali su sastanak u OUP Kladovo. Navodi se da je sastanak održan kako bi se razmotrilo kako da se sakrije da su tela otkrivena.[5001] Boško

[4991] Boško Radojković, DP P359 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7443; Boško Radojković, T. 1767-1769, 1825-1826; v. takođe DP D361, gde se opisuje pukotina. Na fotografiji hladnjače snimljenoj dok je još uvek bila do pola u vodi ne vidi se pukotina (DP D40). Pored toga, oznaka koju je Boško Radojković uneo na DP P363 kako bi obeležio gde je ubacio parče lima kako bi sakrio pukotinu, ne poklapa se sa lokacijom pukotine označene na DP P361 (Boško Radojković, T. 1767-1768). Mada Veću nije u potpunosti jasno kada se pukotina pojavila i kada je ona stvarno sanirana, to pitanje nije od suštinskog značaja za utvrđivanje događaja. DP P364, članak objavljen u lokalnim novinama 15. septembra 1999. godine takođe pominje oštećenje na kamionu – autor članka je razgovarao sa jednim radnikom hidroelektrane koji je rekao da su vrata bila "malo deformisana", te da su, da bi se sprečilo da ljudi vide tela ispala iz kamiona, "leševi [...] vraćeni u hladnjaču" (DP P364, str. 2).

[4992] Boško Radojković, T. 1825-1826.

[4993] Boško Radojković, DP P359 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7435.

[4994] Boško Radojković, T. 1830. v. takođe DP P398.

[4995] Boško Radojković, DP P359 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7438-7439.

[4996] Boško Radojković, DP P359 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7439; Boško Radojković, T. 1831-1832; v. takođe Časlav Golubović, T. 1739-1740; v. takođe DP D398.

[4997] Boško Radojković, T. 1834-1835.

[4998] Boško Radojković, DP P359 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7440.

[4999] Boško Radojković, DP P359 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7439; Boško Radojković, T. 1834-1835.

[5000] Boško Radojković, DP P359 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7440; Boško Radojković, T.1837; v. takođe DP D398.

[5001] Boško Radojković, DP P359 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7440-7441; Boško Radojković, T. 1773-1774, 1837.

Radojković je u svom svedočenju rekao da je prikrivanje incidenta razmatrano jedino zbog toga što okružni istražni sudija i javni tužilac, koje su oni kontaktirali nakon što su opštinski sudija i opštinski tužilac rekli da situacija nije u njihovoj nadležnosti, nisu bili zainteresovani za slučaj.[5002] Dogovoreno je da se razglasi da tela u kamionu pripadaju Kurdima koji su pokušali da pređu granicu bez dokumenata.[5003] Boško Radojković je objasnio da je Kladovo mali grad i da su znali kome mogu da dostave tu informaciju kako bi ona cirkulisala.[5004] Veće napominje da je 15. septembra 1999. godine u lokalnim zaječarskim novinama, *Timočka krimi revija* ta glasina dokumentovana i da se govorilo o otkrivanju hladnjače sa telima u Tekiji i da je, u razgovoru sa jednim radnikom obližnje hidroelektrane, autoru članka rečeno da se verovatno radi o leševima "Kurda ili talibana koji su se, na poseban način, našli na našoj teritoriji".[5005] Ovaj članak se detaljnije razmatra u drugom delu ovog poglavlja.[5006]

1296. Na sastanku je takođe odlučeno da se narednog dana, 6. aprila 1999. godine, pronađe veći kran kako bi se hladnjača u potpunosti izvukla iz Dunava jer su konopci na manjem kranu toga dana pukli, a postojala je mogućnost da se nivo vode podigne i povuče kamion natrag u reku.[5007] Konačno, navodi se da je, da bi se sprečilo da procure informacije, odlučeno i da se prefarba ime preduzeća, zato što su kamion sada manje-više mogli svi da vide, a natpis na hladnjači je pokazivao odakle potiče.[5008] Dogovoreno je da se na hladnjaču stave registarske tablice, ali da budu oštećene i prekrivene blatom jer su radnici iz hidroelektrane koji su bili prisutni kada je hladnjača prvi put izvučena verovatno primetili da na kamionu nema registarskih tablica; oštećivanje tablica i njihovo prekrivanje blatom bi moglo da navede radnike iz hidroelektrane da pomisle da su tablice bile tu i kada je hladnjača izvučena.[5009] Kasnije te večeri, Boško Radojković i Živadin Đorđević su se vratili na lice mesta i postupili kako je dogovoreno; oznake na hladnjači su prefarbane zelenom bojom, a prikačene su oštećene registarske tablice.[5010] Boško Radojković je u svom svedočenju rekao da SUP u Boru nije informisan o naporima da se prikrije poreklo hladnjače.[5011]

1297. Ujutro 6. aprila 1999. godine, Boško Radojković je već bio na licu mesta kada se, negde oko 10:00 – 11:00 časova, kamion koji je poslao OUP Kladovo pojavio s jednim brojem mrtvačkih

[5002] Boško Radojković, T. 1837. v. takođe DP P367.
[5003] Boško Radojković, DP P359 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7441; Boško Radojković, T. 1774, 1837.
[5004] Boško Radojković, T.1774.
[5005] DP P364, str. 2.
[5006] V. gore, par. 1367-1368.
[5007] Boško Radojković, DP P359 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7440-7441; Boško Radojković, T. 1837-1838.
[5008] Boško Radojković, DP P359 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7441; Boško Radojković, T. 1838.
[5009] Boško Radojković, DP P359 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7441, 7443; Boško Radojković, T. 1838.
[5010] Boško Radojković, DP P359 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7441-7443; Boško Radojković, T.1838, 1853; v. takođe DP P367; DP D398; DP P399.
[5011] Boško Radojković, T. 1838.

sanduka iz nekog privatnog pogrebnog preduzeća.[5012] Shvativši da ima mnogo više tela nego mrtvačkih sanduka i da oni na lokalnom nivou ne mogu da reše pitanje svih tela, Boško Radojković je otišao do obližnjeg graničnog prelaza u Tekiji, odakle je pozvao Tomu Miladinovića, načelnika za kriminalističke istrage u SUP-u Bor, kako bi pitao da li je SUP Bor upoznat sa događajima u Kladovu i da li su primili depešu u vezi s pronalaženjem tela.[5013] Taj telefonski razgovor obavljen je rano popodne, negde oko 14:00 ili 15:00 časova, 6. aprila 1999. godine[5014] Posle toga, Boško Radojković se vratio na lice mesta.[5015]

1298. Nakon izvesnog vremena, na lice mesta došao je jedan policajac i rekao Bošku Radojkoviću da je "šef" poslao poruku da se prekinu sve aktivnosti vezane za hladnjaču, da se na licu mesta ostavi policija da obezbeđuje to područje, a da se on vrati u OUP Kladovo.[5016] U OUP-u Kladovo, Boško Radojković je saznao da tu moraju da sačekaju načelnika SUP-a Bor, Časlava Golubovića, koji će sa svojim saradnicima doći u OUP Kladovo kako bi se održao sastanak i zajednički razmotrilo šta da se radi s telima.[5017]

1299. Negde oko 18:00 – 18:30 časova 6. aprila 1999. godine,[5018] u svojoj kući na jezeru u Boru, Časlav Golubović je primio telefonski poziv Tome Miladinovića, načelnika za kriminalističke istrage SUP-a Bor, koji ga je obavestio o depeši koju su dobili od OUP-a Kladovo u vezi s tim da je u Dunavu blizu Tekije pronađena hladnjača s oko 30 tela.[5019] Časlav Golubović je pozvao Vukašina Sprlića u OUP Kladovo kako bi ga obavestio da će doći u Kladovo i da Sprlić treba da sačeka u OUP-u zajedno sa onima koji rade na slučaju.[5020] Časlav Golubović je, zajedno sa Tomom Miladinovićem, negde oko 20:00 – 20:30 časova stigao u OUP Kladovo, na oko 110-120 kilometara od Bora. Održan je sastanak sa Sprlićem i drugim službenicima MUP-a koji su radili na slučaju.[5021] Časlav Golubović je u svom svedočenju rekao da je SUP u Boru obavešten o incidentu kako bi se mogle preduzeti dalje mere. On je naveo da je to učinjeno zato što okružni tužilac nije odgovorio kada ga je OUP Kladovo kontaktirao.[5022]

[5012] Boško Radojković, DP P359 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7443-7446; Boško Radojković, T. 1838-1839.
[5013] Boško Radojković, DP P359 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7444-7445; v. takođe DP P67.
[5014] Boško Radojković, DP P359 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7444.
[5015] Boško Radojković, DP P359 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7446.
[5016] Boško Radojković, DP P359 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7446.
[5017] Boško Radojković, DP P359 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7446-7447.
[5018] Veće napominje da je iskaz Boška Radojkovića o tome kada je pozvao Tomu Miladinovića nejasan; on je u svom svedočenju rekao da je to bio ili 6. ili 7. april 1999. godine. Ako se to sagleda u kontekstu i uzimajući u obzir tok događaja, kao i iskaz Časlava Golubovića o tome kada je stigao u Kladovo, Veće konstatuje da se moralo raditi o 6. aprilu 1999. godine.
[5019] Časlav Golubović, DP P352, str. 2; Časlav Golubović, DP P353 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7399-7400
[5020] Časlav Golubović, DP P353 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7401.
[5021] Časlav Golubović, DP P352, str. 2; DP P353 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7400-7401; v. takođe DP P367.
[5022] Časlav Golubović, DP P353 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7405.

1300. Pored Časlava Golubovića, na sastanku 6. aprila 1999. godine uveče bili su prisutni Toma Miladinović, Vukašin Sprlić, načelnik RDB-a u Zaječaru, Slobodan Aleksić i rukovodilac Grupe za suzbijanje kriminaliteta u OUP Kladovo, Milan Stevanović, kao i komandir stanice pogranične policije u Kladovu, Branislav Mitrović.[5023] Boško Radojković im se pridružio sat vremena nakon početka sastanka i podneo svoj izveštaj.[5024] Časlav Golubović i drugi prisutni na sastanku obavešteni su o događajima proteklih dana.[5025] Rečeno im je da natpis na vratima hladnjače pokazuje da je kamion iz Prizrena i da tela u hladnjači, i muškaraca i žena, uključujući jedno ili više dece, na sebi imaju civilnu odeću, kao i da neke od žena imaju na sebi dimije, pantalone koje nosi više etničkih grupa, uključujući Albance. Ti faktori su policiji ukazali na to da se radi o Albancima.[5026]

1301. Negde između 21:00 i 22:00 časa te večeri,[5027] tokom sastanka u kancelariji Vukašina Sprlića, nakon što je u potpunosti upoznat sa situacijom, Časlav Golubović je iz kancelarije Vukašina Sprlića u OUP Kladovo telefonom pozvao optuženog Vlastimira Đorđevića u Beogradu. Golubović je obavestio Vlastimira Đorđevića o tome šta mu je rečeno o hladnjači i telima, uključujući činjenicu da, prema shvatanju lokalne policije, tela pripadaju kosovskim Albancima i da među njima ima žena i dece, i tražio instrukcije u vezi s tim šta raditi dalje.[5028] Prema

[5023] Časlav Golubović, DP P352, str. 2; Časlav Golubović, DP P353 (transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7401; v. takođe DP P409. Prema rečima Časlava Golubovića, na sastanku su takođe bili prisutni opštinski istražni sudija, kao i opštinski javni tužilac (DP P352, str. 2; T. 1741). Međutim, ovo je teško uklopiti sa njegovim svedočenjem da se OUP Kladovo obratio njemu za uputstvo šta dalje raditi u vezi s pronalaženjem tela jer "opštinski javni tužilac i opštinski istražni sudija nisu hteli da nastave sa daljom istragom" (Časlav Golubović, DP P353 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7404-7405). Ukoliko je tačno, kao što je u svom svedočenju rekao Boško Radojković, da su 5. aprila 1999. godine opštinski istražni sudija i tužilac napustili lice mesta nakon što su izjavili da to pitanje nije u njihovoj nadležnosti, nije jasno zašto su onda uveče 6. aprila 1999. godine bili prisutni na sastanku sa Časlavom Golubovićem. Kada je svedočio o tom sastanku, Boško Radojković nije pominjao prisustvo opštinskog istražnog sudije i tužioca, Boško Radojković, DP P359 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7446-7448; v. takođe Boško Radojković, T. 1845. Mada nije bio prisutan na početku sastanka, on je, međutim, učestvovao u informisanju Časlava Golubovića (Boško Radojković, DP P359 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7447-7448; v. takođe Časlav Golubović, DP P353 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7427) i nije imao razloga da krije prisustvo opštinskog istražnog sudije i javnog tužioca. Štaviše, Veće napominje da se u Službenoj belešci o razgovoru sa Časlavom Golubovićem koju je Radna grupa sačinila 12. maja 2001. godine ne pominje da su opštinski istražni sudija i javni tužilac bili na sastanku (DP P396). Toga nema ni u službenim beleškama Radne grupe o razgovorima sa ljudima prisutnim na sastanku (v. DP P367, DP P398, DP P409). Prema tome, Veće zaključuje da ni opštinski sudija ni opštinski javni tužilac nisu bili prisutni na sastanku uveče 6. aprila 1999. godine u OUP Kladovo.

[5024] Boško Radojković, DP P359 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7446-7448; Boško Radojković, T.1845; v. takođe DP D367.

[5025] Časlav Golubović, DP P352, str. 2; Časlav Golubović, DP P353 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7402-7403, 7405; Časlav Golubović, T. 1734, 1737.

[5026] Časlav Golubović, DP P352, str. 3; Časlav Golubović, DP P353 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7411-7412; Časlav Golubović, T. 1735-1736.

[5027] Časlav Golubović, DP P353 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7405-7406; Časlav Golubović, T. 1741.

[5028] Časlav Golubović, DP P352, str. 3; Časlav Golubović, DP P353 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7405-7406, 7408; Časlav Golubović, T. 1741. Prilikom unakrsnog ispitivanja, svedok je potvrdio sugestiju odbrane da je on, kada je pozvao Ministarstvo kako bi izvestio o onome što mu je rečeno, slučajno dobio optuženog koji se tamo zatekao (Časlav Golubović, T, 1705). Međutim, svedok je u svom svedočenju onda rekao da bi, da nije uspeo da dobije optuženog, pozvao nekog drugog visokog funkcionera Ministarstva (Časlav Golubović, T. 1705-1706). Golubović je u svom iskazu istakao da je on, prema internim propisima SUP-a, bio obavezan da o događajima u Tekiji obavesti Ministarstvo u Beogradu i da je, u skladu s tom obavezom, odlučio da pozove optuženog kao načelnika RJB (DP P352, str. 3; Časlav Golubović, T. 1705). Veće smatra da je, suprotno tvrdnji odbrane da Golubovićev iskaz dat tokom unakrsnog ispitivanja ukazuje na to da nije postojao nikakav prethodni plan ili dogovor da Golubović izvesti optuženog o ovoj stvari, očigledno da je on optuženog, kao načelnika RJB, smatrao osobom koju prvu treba kontaktirati (Završna reč, T. 14498; Završni podnesak odbrane, par. 545).

Golubovićevom svedočenju, ton Đorđevićevog glasa ukazivao mu je na to da je Đorđević bio iznenađen kada je čuo ovu informaciju.[5029] Golubović je u svom svedočenju naveo da mu je optuženi rekao da će ga ubrzo ponovo nazvati, što je i učinio nakon otprilike 10-15 minuta. Golubović je na ovom suđenju posvedočio da mu je Đorđević dao instrukciju da se, po nalogu ministra, tela pokopaju u Kladovu.[5030] Međutim, Golubovićevo svedočenje prilikom unakrsnog ispitivanja i pitanja koja je Veće postavljalo na ovom suđenju i na suđenju u predmetu *Milutinović*, kao i njegova prethodna izjava, ukazuju na činjenicu da on, u stvari, nije znao da li je optuženi između prvog i drugog telefonskog razgovora svedoka s optuženim zaista razgovarao s ministrom.[5031] Veće primećuje da je svedok ostavljao jasan utisak da pokušava da prilagodi svoju verziju događaja kako bi pomogao optuženom, ali da način na koji je to činio uopšte nije bio ubedljiv, kao ni objašnjenja kojima je pokušao da opravda izmene u svojoj priči. Prema mišljenju Veća, Časlav Golubović nije imao nikakvog osnova da iznese tvrdnju da je optuženi, kada mu je naredio da tela pokopa u Kladovu, postupao po instrukcijama ministra, i stoga odbacuje te dokaze.

1302. Tokom jednog od svojih prvih razgovora s optuženim, uveče 6. aprila 1999. godine, optuženi je Goluboviću takođe dao instrukciju da ovaj slučaj ne obelodanjuje u javnosti kako o njemu ne bi izveštavali mediji.[5032] Golubović je prisutnima u kancelariji Vukašina Sprlića preneo naređenje koje je dobio od Đorđevića da se tela pokopaju u Kladovu i da se to drži u tajnosti.[5033] Golubović je Sprliću i drugima u OUP Kladovo takođe naredio da organizuju uklanjanje i pokopavanje tela tako što će obezbediti radnike, ćebad i kamion.[5034] U Službenoj belešci o razgovoru Radne grupe sa Milanom Stevanovićem stoji da je Stevanović naredio Radojkoviću i drugima da o tom incidentu ne sprovode istragu na licu mesta.[5035]

[5029] Časlav Golubović, T. 1706, 1748-1749.

[5030] Časlav Golubović, T. 1707, 1724, 1741, 1752-1755.

[5031] U svojoj izjavi Tužilaštvu iz 2002. godine, Golubović je rekao da mu je Đorđević naložio da čeka dok ga Đorđević ponovo ne nazove i da ga je i nazvao u roku od 10-15 minuta, kada je Goluboviću dao instrukciju da tela treba izvaditi iz hladnjače i pokopati ih na području Kladova tokom noći, Časlav Golubović, DP P352, str. 3. Dalje u istoj izjavi, on kaže: "Nije mi poznato da li je general Đorđević konsultovao ministra unutrašnjih poslova […] i da li je konsultovao ili obavestio bilo koga drugoga o ovom događaju u vezi sa hladnjačom pre nego što je meni dao instrukcije", Časlav Golubović, DP P352, str. 4-5. Na suđenju u predmetu *Milutinović* 2006. godine, Golubović je u svom svedočenju naveo da mu je Đorđević rekao da će ga ponovo pozvati nakon što se konsultuje s ministrom "ili nekim drugim", Časlav Golubović, DP P353 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7406-7407. Na ovom suđenju, kada je pokušavao da objasni o kakvoj kontradikciji se ovde radi imajući u vidu izjavu koju je dao Tužilaštvu 2002. godine, Golubović je dodao ne zna sigurno da li je Đorđević konsultovao ministra, ali da je pretpostavio da je tako postupio zato što mu je Đorđević rekao da sačeka da ga on ponovo nazove, Časlav Golubović, T. 1749-1751. Veće dalje napominje da je, na pitanje Veća, Golubović na ovom suđenju rekao da je tek prilikom drugog razgovora s Đorđevićem, kada je ga je ovaj nakon oko 10-15 minuta ponovo pozvao, Đorđević uopšte pomenuo ministra, Časlav Golubović, T. 1740-1741, 1753-1754.

[5032] Časlav Golubović, T. 1709-1710.

[5033] Časlav Golubović, T. 1741-1742. Veće napominje da u Službenoj belešci o razgovoru Radne grupe sa Tomom Miladinovićem, načelnikom odeljenja za kriminalističke istrage SUP-a Bor, stoji sledeće: "Načelnik Časlav i lice iz DB-a rekli su da se sve zatvori za javnost i ništa nije fotografisano", (DP P397); v. takođe DP P400.

[5034] Boško Radojković, DP P359 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7448; Časlav Golubović, DP P352, str. 2.

[5035] DP P398, str. 2.

1303. Golubović je u svom iskazu rekao da je, zbog toga što se hladnjača sa telima nalazila na otvorenom i što se mogla lako videti s obe strane Dunava, odlučeno da se s operacijom započne odmah, dok je još mrak, kako bi bila što manje vidljiva za avione NATO-a koji su ih nadletali, kao i za rumunske ratne brodove koji su bili razmešteni u blizini.[5036] Međutim, prema rečima Boška Radojkovića, tela su istovarena tokom noći kako bi se sprečila saobraćajna gužva preko dana, jer je put koji je išao pored mesta na kojem se nalazila hladnjača bio važan transportni pravac.[5037] Kao što je razmotreno dalje u ovom odeljku, Veće ne prihvata kao tačne razloge koje su ovi svedoci naveli za to zašto su tela iz hladnjače uklonjena tokom noći.

1304. Nakon sastanka u OUP Kladovo i telefonskog razgovora s optuženim, Časlav Golubović je oko 22:00 časa službenim vozilom otišao do stanice granične policije kod Tekije;[5038] nikakva akcija nije preduzimana dok on nije stigao tamo.[5039] Stanica granične policije bila je udaljena 500 metara od lica mesta i bila je u direktnoj komunikaciji sa ljudima na lokaciji.[5040]

1305. Boško Radojković i drugi iz OUP Kladovo vratili su se nakon sastanka na lice mesta, oko 22:00 časa.[5041] Radojković i jedan njegov kolega su ušli u frigo-sanduk kamiona i izvukli oko 30 tela. Po Golubovićevom nalogu, pet-šest radnika javnog komunalnog preduzeća "Komunalac" i drugi ljudi[5042] utovarili su ta tela u kamion-kiper marke FAP (na lice mesta ga je iz javnog komunalnog preduzeća "Komunalac" dovezao Ljubinko Ursuljanović, vozač Časlava Golubovića).[5043] Bošku Radojkoviću, kao višem kriminalističkom tehničaru, činilo se da su povrede koje je uočio na nekim od tela bile izazvane dejstvom tupim predmetom i velikim oštricama. Radojković je uočio da su telu jednog muškarca bile gole grudi na kojima je bila vidljiva prostrelna rana. Ruke na tom telu su bile vezane žicom.[5044] Mnoga tela su bila naga i raskomadana.[5045]

1306. Negde oko 23:00-23:30 časova, dok je bio u kancelariji stanice pogranične policije, Časlava Golubovića su ljudi sa lica mesta obavestili da je broj tela veći od prvobitno procenjenog i da će biti teško ukloniti sva tela tokom te noći. Golubović je ponovo pozvao optuženog Vlastimira Đorđevića

[5036] Časlav Golubović, DP P352, str. 3; Časlav Golubović, T. 1742.
[5037] Boško Radojković, DP P359 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7451.
[5038] Časlav Golubović, DP P353 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7408; Časlav Golubović, T. 1743.
[5039] Časlav Golubović, T. 1743.
[5040] Časlav Golubović, DP P352, str. 3; Časlav Golubović, DP P353 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7409
[5041] Boško Radojković, DP P359 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7448-7450; Boško Radojković, T. 1777-1778.
[5042] Boško Radojković, DP P359 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7448-7450; Časlav Golubović, DP P353 (Transkript u predmetu Milutinović), T. 7409. Veće napominje da neki dokazi ukazuju na to da su među ljudima koji su tovarili tela izvučena iz hladnjače, pored radnika iz javnog komunalnog preduzeća "Komunalac", bili i službenici RDB-a (DP P367; DP P398; DP P400), kao i policajci iz obližnje stanice pogranične policije (DP P402). V. takođe DP P406, DP P407 i DP P408.
[5043] DP P403; v. takođe DP P397; v. takođe DP P367; v. takođe DP P408. Veće napominje da se u Službenoj belešci o razgovoru Radne grupe sa Novicom Konstandinovićem, jednim od rezervnih policajaca OUP Kladovo koji je bio pozvan na lice mesta da bi pratio kamion iz preduzeća "Komunalac" do Beograda, navodi da je on taj kamion opisao kao "žut" (DP P405).
[5044] Boško Radojković, DP P359 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7450.
[5045] V. DP P398, DP P399, DP P400, DP P402.

kako bi mu preneo tu informaciju.[5046] Golubović je u svom svedočenju naveo da je Đorđeviću rekao i to da nemaju gde da pokopaju tela, kao i da nemaju dovoljno stručnjaka da izvrše obdukcije ili identifikaciju.[5047] Đorđević je i dalje insistirao na tome da se tela pokopaju u Kladovu, ali se na kraju saglasio sa Golubovićevom sugestijom da se tela prebace za Beograd ili Niš gde postoje odgovarajući uslovi i rekao mu da ga pozove još jednom kada tela budu uklonjena iz hladnjače.[5048]

1307. Do 02:00-02:30 časa 7. aprila 1999. godine, samo 30 tela je uklonjeno iz hladnjače i utovareno u FAP-ov kiper.[5049] Časlav Golubović je po treći put pozvao Vlastimira Đorđevića, obavestivši ga da više nema odgovarajućih kamiona za prevoz preostalih tela i pitao da li Ministarstvo može da pošalje još jedan kamion kako bi sledeće večeri mogli da utovare preostala tela.[5050] Vlastimir Đorđević je prihvatio da to učini i rekao Goluboviću da kamion koji se već nalazio na licu mesta s utovarenim telima treba te noći da krene za Beograd.[5051] Đorđević je rekao Goluboviću da će ga neko kontaktirati i da Golubović tom licu treba da dâ broj registarskih tablica kamiona koji nosi tela i broj mobilnog telefona vozača.[5052]

1308. Golubović je naložio Ljubinku Ursuljanoviću da taj prvi kamion odveze za Beograd.[5053] Ursuljanović je kamion natovaren telima odvezao sa lica mesta u pratnji patrole saobraćajne milicije koju je obezbedio Golubović[5054] Golubovića je kasnije telefonom nazvala jedna njemu nepoznata osoba iz Ministarstva koja je tražila broj mobilnog telefona vozača i broj registarskih tablica kamiona kako bi Ursuljanovića sačekali na putu i otpratili do Beograda.[5055] Po povratku u Kladovo narednog dana, Ursuljanović je rekao Goluboviću da ga je u zoru na prilazu Beogradu sačekalo vozilo folksvagen golf, koje je pratilo njegov kamion kroz Beograd. Negde na putu od Beograda prema Novom Sadu, lica koja Ursuljanović nije poznavao preuzela su kamion, nakon čega se on vratio za Kladovo.[5056] Šest-sedam dana kasnije, negde oko 15. aprila 1999. godine,

[5046] Časlav Golubović, DP P352, str. 3; Časlav Golubović, DP P353 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7409-7410; v. takođe DP P367; v. takođe Vlastimir Đorđević, T. 9724-9725.
[5047] Časlav Golubović, DP P352, str. 3; Časlav Golubović, T. 1711-1712.
[5048] Časlav Golubović, DP P352, str. 3; Časlav Golubović, T. 1711-1712.
[5049] Časlav Golubović, DP P352, str. 3-4.
[5050] Časlav Golubović, DP P352, str. 4.
[5051] Časlav Golubović, DP P352, str. 4.
[5052] Časlav Golubović, DP P352, str. 4.
[5053] Časlav Golubović, DP P352, str. 4; v. takođe Boško Radojković, DP P359 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7449.
[5054] Časlav Golubović, DP P352, str. 4; Časlav Golubović, DP P353 (Transkript u predmetu Milutinović), T. 7413-7414; Boško Radojković, DP P359 (Transkript u predmetu Milutinović), T. 7449; v. takođe DP P403, DP P404, DP P405.
[5055] Časlav Golubović, DP P352, str. 4.
[5056] Časlav Golubović, DP P353 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7413-7414. Centar SAJ u Batajnici nalazi se na putu koji vodi od Beograda prema Novom Sadu, v. DP P2. U Službenoj belešci koju je Radna grupa sačinila o razgovoru sa Ursuljanovićem navodi se da je Ursuljanovića kontaktirao neki "potpukovnik iz DB-a" koji ga je pitao kada će stići do naplatne rampe u Bubanj Potoku, odakle je on onda pratio jedan golf (DP P403). Takođe piše da su mu osobe kojima je Ursuljanović predao kamion na putu od Beograda ka Novom Sadu rekle da su iz RDB-a (DP P403).

Ursuljanović se vratio u Beograd kako bi preuzeo kamion sa parkinga jednog objekta MUP-a, koji nije konkretno naveden u dokazima.[5057]

1309. Nakon odlaska prvog kamiona u ranim jutarnjim satima 7. aprila 1999. godine, dogovoreno je da se dopremi veći kran kako bi se hladnjača u potpunosti izvukla iz reke na obalu.[5058] Časlav Golubović je u svom svedočenju rekao da se oko 06:00-07:00 časova tog jutra vratio u SUP Bor, zajedno sa Tomom Miladinovićem, budući da je do tog trenutka izdao sve zadatke koje je trebalo da izvrši OUP Kladovo.[5059]

1310. Kasnije 7. aprila 1999. godine, hladnjača je uspešno izvučena na put, uz upotrebu velikog krana iz obližnje hidrocentrale.[5060] Boško Radojković i drugi vratili su se na lice mesta kako bi se pripremili za izvlačenje i prevoz preostalih tela koja su se još uvek nalazila u hladnjači. Kada je pao mrak, negde oko 20:00-21:00 časa, oni su nastavili sa izvlačenjem tela.[5061] Te večeri je iz hladnjače istovareno još 53 tela i tri glave odvojene od tela.[5062] Bitno je napomenuti da je posao istovara tela iz hladnjače opet bio odložen do mraka.

1311. Među telima izvađenim iz kamiona 7. aprila 1999. godine bilo je muškaraca, desetak žena i dvoje dece, dečak i devojčica stari šest-sedam godina. Na nijednom telu nije bila uniforma, neka su bila naga ili delimično obučena.[5063] Radojković nije snimao fotografije tela dok su uklanjana iz hladnjače. On je u svom iskazu rekao da je to bilo zbog instrukcija Časlava Golubovića da slučaj ne ode u javnost kako mediji ne bi o tome izveštavali.[5064]

[5057] Časlav Golubović, DP P353 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7414-7415.

[5058] Časlav Golubović, DP P352, str. 4; Časlav Golubović, DP P353 (Transkript u predmetu Milutinović), T. 7415; v. takođe Boško Radojković, DP P359 (Transkript u predmetu Milutinović), T. 7443-7444.

[5059] Časlav Golubović, DP P352, str. 4.

[5060] Časlav Golubović, DP P353 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7416; v. takođe Boško Radojković, DP P359 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7443-7444. Veće napominje da Radojković u svom iskazu sugeriše da je ujutro 6. aprila 1999. godine na lice mesta dopremljen jedan veći kran i da su, prema Radojkovićevim rečima, kovčezi koje je poslao OUP Kladovo stigli samo nekoliko sati nakon što je na licu mesta korišćen veći kran. Golubović, koji je na lice mesta stigao 6. aprila 1999. godine, obavešten je da su kovčezi poslati, ali je on, za razliku od Radojkovića, u *svom* iskazu rekao da je veći kran korišćen tek rano ujutro 7. aprila. U kontekstu dokaza u celini, prema mišljenju Veća, verovatnije je da je veći kran dopremljen na lice mesta 7. aprila 1999. godine).

[5061] Boško Radojković, DP P359 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7450-7452.

[5062] Boško Radojković, DP P359 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7450-7452; v. takođe svedok K93, DP P1062 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 11320; svedok K93, T. 6900; v. takođe DP P1063, str. 2; DP P1064, str. 6; DP P1066, str. 5).

[5063] Boško Radojković, DP P358, str. 3; Boško Radojković, DP P359 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7449-7450, 7455; Boško Radojković, T. 1776-1778; v. takođe DP P398; DP P399; DP P400; DP P402. Veće napominje da ima dokaza koji sugerišu da je pet-šest tela bilo obučeno u maskirne uniforme (svedok K93, T. 6923; v. poverljivi Dodatak; DP P1063, str. 2; DP P1064, str. 6). Veće se uverilo, na osnovu Radojkovićevog svedočenja, koga smatra uglavnom pouzdanim svedokom i koji je mogao bolje da vidi tela uklonjena iz hladnjače nego svedok K93, da su sva tela koja su izvađena iz kamiona na sebi imala civilnu odeću.

[5064] Boško Radojković, DP P359 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7452; v. takođe Časlav Golubović, T. 1707, 1741, 1752-1755; v. takođe DP P397 (Službena beleška o razgovoru sa Tomom Miladinovićem, koju je sačinila Radna grupa).

1312. U međuvremenu, kao što je tražio Golubović, na lice mesta stigao je još jedan kamion, marke "Mercedes"[5065], prekriven ciradom, s metalnim stranicama i beogradskim registarskim tablicama. Vozač, službenik MUP-a, bio je u pratnji jednog majora policije, koji je vozaču na putu za Kladovo rekao da rade posao od "interesa za državu".[5066] Patrolna kola iz OUP Kladovo sprovela su kamion prvo do zgrade OUP Kladovo, a zatim do lokacije na kojoj se nalazila hladnjača.[5067] Do 01:00 ili 02:00 časova 8. aprila 1999. godine, preostala tela su utovarena u drugi kamion.[5068] Kao i prvi kamion, on je zatim krenuo u pravcu Beograda.[5069] U zoru, kamion je stigao u centar SAJ u Batajnici i parkirao se uz Dunav, gde je ostavljen sa ključevima u bravi. [5070] Vozaču je osoba koja radi u centru rekla da treba da ga pokupi za dva do tri dana.[5071] On je u centru video još jedan kamion, a rečeno mu je da je on trebalo da "dovez[e] jednu turu" tela sa Dunava, ali da se pokvario i da je iz tog razloga obezbeđen drugi kamion da preuzme preostala tela iz Tekije.[5072]

1313. Tokom jednog od razgovora sa Vlastimirom Đorđevićem 6. ili 7. aprila 1999. godine, Golubović je od Đorđevića dobio instrukciju da se hladnjača nakon uklanjanja tela uništi.[5073] Dana 8. ili 9. aprila 1999. godine, hladnjača je ukrcana na vučni voz i transportovana na strelište PJP u Petrovom Selu, koje je tada bilo pod kontrolom MUP-a, ali nije aktivno korišćeno.[5074] Boško Radojković je u svom svedočenju rekao da mu je Toma Miladinović naredio da učestvuje u uništavanju hladnjače; nakon što je prvi pokušaj da se ona spali propao, upotrebljen je eksploziv da se ona digne u vazduh.[5075] Veće se uverilo da je Golubović, delujući na osnovu instrukcija optuženog, poverio uništavanje hladnjače Tomi Miladinoviću, koji je, sa svoje strane, taj zadatak preneo na Radojkovića.

1314. Golubović je od Vlastimira Đorđevića tražio određenu sumu novca za nadoknadu troškova petorici ljudi iz opštinskog komunalnog preduzeća u Kladovu koji su pomagali prilikom uklanjanja tela iz hladnjače[5076] i, četiri-pet dana nakon toga, Vladimir Aleksić, podređeni Dragana Ilića iz

---

[5065] V. poverljivi Dodatak.

[5066] Boško Radojković, T. 1846; svedok K93, DP P1062 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 11320; v. takođe svedok K93, DP P1063, str. 1; DP P1064, str. 1, 2; DP P1065, str. 4. v. takođe poverljivi Dodatak.

[5067] Svedok K93, DP P1063, str. 1; svedok K93, DP P1064, str. 2.

[5068] Boško Radojković, DP P359 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7453-7454; Boško Radojković, T. 1846; v. takođe svedok K93, DP D1062 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 11320; DP P1063, str. 1-2; DP P1064, str. 2-3.

[5069] Boško Radojković, DP P359 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7452-7453; Boško Radojković, T. 1846; svedok K93, DP D1062 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 11320; v. takođe svedok K93, P1063, str. 2; DP P1064, str. 3.

[5070] V. poverljivi Dodatak.

[5071] V. poverljivi Dodatak.

[5072] V. poverljivi Dodatak.

[5073] Časlav Golubović, DP P352, str. 4; Časlav Golubović, T. 1756-1757.

[5074] V. poverljivi Dodatak. Boško Radojković, T. 1782-1783; v. takođe Časlav Golubović, DP P352, str. 4. Veće napominje da je Boško Radojković, mada je svedočeći u predmetu *Milutinović* rekao da se to dogodilo ili 8. ili 9. aprila 1999. godine, u svom svedočenju u predmetu *Đorđević* rekao da je to bilo 7. aprila 1999. godine, Boško Radojković, DP P359 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7452-7454; v. takođe Boško Radojković, T. 1782-1783).

[5075] Boško Radojković, DP P359 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7453-7454; v. takođe poverljivi Dodatak.

[5076] Časlav Golubović, DP P353 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7419.

Uprave kriminalističke policije MUP-a, predao je Golubovićuu 10.000 dinara.[5077] Dokumentarni dokazi pokazuju da je optuženi lično odobrio da se isplati 10.000 dinara kada mu je 19. aprila 1999. godine Dragan Ilić podneo zahtev. U tom zahtevu, 10.000 dinara se traži na ime "operativni[h] troškov[a]" proisteklih iz realizacije akcije nazvane "Dubina II".[5078] Nakon toga, svakoj od pet osoba koje su učestvovale u toj akciji, uključujući ronioca Živadina Đorđevića, isplaćeno je po 2.000 dinara.[5079]

1315. Verzija optuženog, mada potvrđuje mnoge aspekte svedočenja Časlava Golubovića i Boška Radojkovića, daje drugačiju sliku događaja. Generalni stav koji je optuženi zauzeo jeste da on Golubovićuu nije dao nikakva naređenja o eventualnim merama u vezi s telima pronađenim u hladnjači u Dunavu pre nego što je o onome što mu je Golubović rekao obavestio ministra. On je Golubovićuu samo preneo instrukcije ministra.[5080] Ta tvrdnja je u suprotnosti sa verzijom samog optuženog iznetom u pismu *Nedeljnom telegrafu* 2004. godine u kome je rekao da je, odmah nakon što je saznao za tela, dao instrukcije Golubovićuu kako dalje da postupi i da je tek posle toga obavestio ministra.[5081] Što se tiče konačnog odredišta tela u centru SAJ u Batajnici blizu Beograda, optuženi je u svom svedočenju rekao da on to nije znao i da mu je ministar rekao samo to da je tačno mesto njihovog pokopavanja ministrova briga. [5082] Što se tiče plaćanja radnika iz opštinskog komunalnog preduzeća, optuženi je naveo da on, mada je znao čemu je novac namenjen kada je odobrio isplatu, nije obraćao mnogo pažnje na to ko je inicirao akciju pod nazivom "Dubina II" ili ko joj je dao ime.[5083]

1316. Veće se nije uverilo u tačnost tvrdnje optuženog da je on samo prenosio naređenja ministra u vezi sa akcijom koja je preduzeta nakon otkrivanja tela u hladnjači. Veće prihvata Golubovićev iskaz da je sugerisao da bi tela trebalo da budu prebačena u neki veći grad sa adekvatnim

---

[5077] Časlav Golubović, T. 1667; Časlav Golubović, DP P353 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7419; v. takođe Vlastimir Đorđević, T. 9985-9986.

[5078] Vlastimir Đorđević, T. 9983-9984; DP P391; v. takođe DP P392 i P393; v. takođe svedok K84, T. 2029-2030.

[5079] DP P393; v. takođe DP P406, DP P407 (službene beleške o razgovorima Radne grupe sa radnicima komunalnog preduzeća "Komunalac"); v. takođe DP P408 (Službena beleška o razgovoru Radne grupe sa direktorom komunalnog preduzeća "Komunalac"); v. takođe svedok K84, T. 2006. Optuženi je u svom svedočenju rekao da je on, kada ga je Golubović kontaktirao u vezi sa zahtevom za novac, rekao Golubovićuda taj zahtev prosledi Upravi kriminalističke policije, što je bio jedini način da se novac prosledi u skladu sa zakonom (Vlastimir Đorđević, T. 9984); v. takođe DP P397 (Službena beleška o razgovoru Radne grupe sa Tomom Miladinovićem).

[5080] Vlastimir Đorđević, T. 9824.

[5081] U tom pismu, optuženi je tvrdio da je on lično predložio da se kompletna kriminalistička obrada završi tamo i da je tek posle o tome obavestio ministra (DP P1474, str. 7; v. takođe Vlastimir Đorđević, T. 9967-9968). Veće napominje da je on, na pitanje da li su informacije sadržane u pismu *Nedeljnom telegrafu* tačne, odgovorio sledeće: "[š]to sam napisao za novine je stvar prikazana u osnovi onako kako je bilo. Ima tu nekih detalja koje nisam tada stavio, ali ja sada svedočim o svim ovim činjenicama". Dodao je da ono što je napisano u tekstu "nije najvažnija stvar" i da sada svedoči na sudu, Vlastimir Đorđević, T. 9967-9968.

[5082] Vlastimir Đorđević, T. 9726. Optuženi je u svom svedočenju takođe rekao da je on, kada je poslednji put otišao da se vidi s ministrom u vezi sa Golubovićevim zahtevom za drugi kamion, dao ministru Golubovićev telefon, rekavši mu da Golubovića neko treba da kontaktira kako bi ga obavestio gde treba transportovati tela, Vlastimir Đorđević, T. 9727.

[5083] Vlastimir Đorđević, T. 9984-9985.

sudskomedicinskim mogućnostima, na šta je optuženi insistirao na tome da se tela pokopaju u Kladovu. Veće, na osnovu dokaza, nije ubeđeno da je optuženi, pre davanja instrukcija Golubovićuku kako da dalje postupi, razgovarao s ministrom. Naprotiv, kasniji postupci optuženog i njegovo stanje svesti u vreme događaja, koji su oboje detaljno razmotreni na drugim mestima u ovoj Presudi, Veću jasno ukazuju na činjenicu da je on bio mnogo aktivnije uključen i da nije samo bio pasivni posrednik ministra.

1317. Konačno, Veće ovde napominje da je optuženi u svom svedočenju rekao da je, pošto je bio iznenađen vestima o pronalaženju tela, odmah nakon što je Golubovićuku preneo prve instrukcije ministra, otišao do ministra "da se situacija raščisti" i predložio da se obrazuje komisija koja bi utvrdila šta se tačno dogodilo.[5084] Pošto ministar nije odgovorio na taj predlog, Đorđević je predložio da on lično obrazuje takvu komisiju ili grupu koja bi istražila to pitanje.[5085] Optuženi nikad nije obrazovao takvo istražno telo. Njegovo objašnjenje je da mu je ministar rekao da treba uraditi nešto da bi se tela sakrila jer će ih inače NATO iskoristiti u propagandne svrhe, kao i da ne treba preduzimati nikakve druge mere kako bi se utvrdilo odakle ta tela potiču i kako su ti ljudi ubijeni.[5086]

1318. Prema svedočenju optuženog, nakon poslednjeg razgovora sa Golubovićem u vezi s prevozom tela, on je otišao do ministra da mu kaže da on više ne želi da se "u te stvari dalje meš[a]" i da ima druge obaveze i odgovornosti "prema drugoj teritoriji, a ne prema Kosovu".[5087] I pored očiglednih ministrovih sugestija da treba preduzeti mere kako se ne bi otkrilo da su tela pronađena zbog "celokupne [...] kampanje [NATO] bombardovanja", Đorđević je tokom svedočenja tvrdio da on lično nije znao za zločine koji su se dogodili na Kosovu.[5088] Saznanja optuženog u tom smislu, kao i odgovornosti koje je na osnovu zakona imao da tu stvar istraži, obrađeni su detaljnije na drugim mestima u ovoj Presudi.

1319. Bez obzira na činjenicu da lokalna policija nije pronašla vozača hladnjače, kao i da se uverila da je na papučicu za gas bio stavljen kamen i da je nedostajao vetrobran, ona nije pokušala da istraži celokupni incident koji je počeo otkrivanjem hladnjače u reci. Aktivnosti lokalne policije pouzdano ukazuju na nameru da se od javnosti sakrije prisustvo leševa u hladnjači i, što je od presudnog značaja, na to da se radi o telima kosovskih Albanaca. U upornom nastojanju da se stvar prikrije, pustili su u opticaj glasinu da se radi o leševima ilegalnih imigranata koji su pokušali da

[5084] Vlastimir Đorđević, T. 9723.
[5085] Vlastimir Đorđević, T. 9723, 10002.
[5086] Vlastimir Đorđević, T. 9723-9724, 9828; v. takođe Završni podnesak odbrane, par 557.
[5087] Vlastimir Đorđević, T. 9727.
[5088] Vlastimir Đorđević, T. 9724, 9827-9828, 10004.

pređu granicu, što je bilo smišljeno s namerom da se javnost dezinformiše i obmane. Oni u određenoj meri u tome i jesu uspeli, jer se ta glasina pojavila u jednom članku u lokalnim novinama, a nakon toga nije bilo medijske reakcije.

1320. Veće smatra da dokazi izneti u prethodnim paragrafima jasno pokazuju da je, na lokalnom, kao i na najvišem nivou u Beogradu, MUP pokušao da sakrije otkrivanje i poreklo tela više od 80 kosovskih Albanaca, koja su iz hladnjače pronađene u Dunavu uklonjena 4. aprila 1999. godine.

1321. Dana 4. i 5. aprila 1999. godine, SUP-u Bor upućene su dve depeše kojima je obavešten o pronalaženju tela. Taj SUP nije reagovao. Pokrenuli su se tek kada je Boško Radojković 6. aprila 1999. godine lično pozvao Tomu Miladinovića i obavestio ga da nije u mogućnosti da reši problem s leševima na lokalnom nivou. Kad je u hladnjači pronađen velik broj leševa, opštinski sudija i opštinski tužilac koji su prvobitno pozvani na lice mesta izjavili su 5. aprila 1999. godine da nisu nadležni. Oni se više nisu uključivali. Mada su okružni istražni sudija i okružni tužilac takođe pozvani, oni nikada nisu došli na lice mesta;[5089] Radojković, za čije je svedočenje Veće utvrdilo da je uglavnom pouzdano, rekao je da su vlasti, kada su informisane, obavestile lokalnu policiju da "nis[u] za to zainteresovan[e]".[5090] Službena istraga nikada nije sprovedena i nije bilo pokušaja da se mesto zločina očuva. Štaviše, radnje koje su preduzete bile su usmerene ka sprečavanju svake eventualne istrage.

1322. Kada su Golubović i Miladinović stigli u Kladovo, lokalna policija je već bila preduzela mere da prikrije poreklo hladnjače tako što ju je prefarbala drugom bojom i stavila oštećene registarske tablice iz Bora, pošto na njoj prethodno nije bilo tablica. Radojković je posvedočio da, prema Golubovićevim instrukcijama, nije fotografisao tela dok su uklanjana iz hladnjače 6. aprila 1999. godine. Stoga, jedine fotografije u spisu jesu fotografije hladnjače dok je još uvek bila u vodi i dok je izvlačena, uključujući fotografiju noge koja viri iz pukotine na zadnjim vratima kamiona. Svi ti napori na nivou lokalne policije i činjenica da je, prema verziji lokalne policije, pronalaženje tela 20-30 mrtvih Kurda u hladnjači sa registarskim tablicama iz Bora, smatrano "bezbednijom" pričom od pronalaženja tela kosovskih Albanaca u hladnjači koja potiče sa Kosova, govore o opštim saznanjima i pristupu policije u odnosu na događaje na Kosovu u to vreme. Prema mišljenju Veća, to ukazuje na činjenicu da je na nivou lokalne policije postojala svest o angažovanju službenih organa na tajnim aktivnostima vezanim za premeštanje tela lica ubijenih na Kosovu, aktivnostima koje je trebalo sakriti od javnosti. Konkretno, Veće ne prihvata razloge koje je Radojković ponudio kao obrazloženje zašto je lokalna policija smatrala za potrebno da sakrije

[5089] Časlav Golubović, T. 1740, 1745.
[5090] Boško Radojković, T. 1832, 1836, 1837.

poreklo hladnjače i iskaz zašto je smatrao za potrebno da tela iz hladnjače ukloni tokom noći.[5091] Golubovićev iskaz pred ovim Većem u smislu da su oni postupali bez instrukcija sudskih vlasti jer su te vlasti odbile da deluju,[5092] u suprotnosti je sa njegovim svedočenjem u predmetu *Milutinović* da u vezi sa tim telima nije bilo moguće čekati da počne redovni postupak jer je u to vreme na snazi bilo ratno stanje. [5093] Veće taj iskaz ne prihvata.

1323. Veće prima na znanje stav odbrane da je član 6 Uredbe o primeni Zakona o krivičnom postupku za vreme ratnog stanja, koja je bila na snazi od 4. aprila 1999. godine, omogućavao organu unutrašnjih poslova da "u hitnim slučajevima" "preduzima [...] istražne radnje i bez zahteva javnog, odnosno državnog tužioca".[5094] Međutim, do istrage uopšte nije došlo.

1324. Veće se uverilo da su, bez naloga istražnog sudije i u odsustvu istrage na licu mesta, odluka lokalnog MUP-a u OUP Kladovo, kao i Golubovićeve odluke u skladu s instrukcijama optuženog da se tela otkrivena u hladnjači u Tekiji uklone i transportuju donete u pokušaju da se prikrije otkrivanje tih tela, njihova nacionalnost i geografsko poreklo, kao i da se omete svaka dalja istraga o uzrocima i okolnostima smrti tih ljudi.

2. Dovoženje i pokopavanje tela u centru SAJ u Batajnici i centru PJP u Petrovom Selu

(a) Centar SAJ u Batajnici

1325. Tokom aprila i početkom maja 1999. godine, u centar SAJ u Batajnici u blizini Beograda stiglo je nekoliko kamiona natovarenih leševima. SAJ je bio organizaciona jedinica RJB, a optuženi je bio načelnik RJB. Centar se sastojao od jednog broja zgrada i strelišta i služio je kao poligon za obuku SAJ.[5095] Centar SAJ bio je odvojen od svih drugih objekata MUP-a ili VJ i, da bi se pristupilo centru, nije se moralo prolaziti ni kroz jedan drugi objekat MUP-a ili VJ.[5096] Nekoliko dana nakon početka rata, oni koji su ostali na dužnosti u centru SAJ u Batajnici premestili su se tri-

[5091] V. gore, par. 1303.
[5092] Na suđenju u predmetu *Milutinović*, upućujući na naređenje da se tela pokopaju u Kladovu, koje je Vlastimir Đorđević izdao uveče 6. aprila 1999. godine, što je bilo u očiglednoj suprotnosti sa svim predviđenim procedurama, Golubović je rekao da "[s]obzirom na uslove koji su bili, da je bilo ratno stanje, da je to na samoj granici i tako dalje, nisu morala druga uputstva, dovoljno je bilo da je rečeno da se to izvadi, da se obavi prenošenje i sahrana tih leševa i tako dalje.", Časlav Golubović, DP P353 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7407.
[5093] Časlav Golubović, T. 1722-1723.
[5094] DP P200, član 6. Veće ima u vidu svedočenje Đorda Kerića koji je, kada mu je tokom unakrsnog ispitivanja predočen član 6 Uredbe, rekao da u to vreme nije bio upoznat sa Uredbom, ali da bi, u slučaju da jeste bio i "[d]a je se znalo i da je to posledica bila bombardovanja ili neke druge radnje, poznatog uzroka posledice, onda bi mi poduzeli odgovarajuće mere u vanrednim okolnostima kao što u članu stoji." T. 7820-7821.
[5095] Svedok K87, DP P1415, par. 7, 11; v. takođe Zoran Simović, T. 13575, 13598; v. takođe svedok K88, T. 1870-1871; DPP372, broj "1" i strelica pokazuju približnu lokaciju centra SAJ u Batajnici.
[5096] Svedok K87, DP P1415, par. 11. Veće ne prihvata moguća suprotna mišljenja iz iskaza svedoka K84 (svedok K84, T. 2015-2016) i Gorana Stoparića (Goran Stoparić, DP P493, par. 82).

četiri kilometara prema Beogradu zbog toga što je NATO gađao zgrade u okolini.[5097] Nakon tog premeštanja, centar SAJ u Batajnici nije korišćen za obuku. Kompletna oprema, vozila i arhiva su uklonjeni odatle.[5098] Nekoliko pripadnika SAJ ostalo je u centru kao straža.[5099] SAJ se vratio u centar negde u junu ili julu 1999. godine.[5100]

1326. Tela pronađena u hladnjači u Dunavu pored sela Tekija prebačena su u dva druga kamiona i prevezena za Beograd. Prvi kamion su od prvog vozača Ursuljanovića, kad je stigao u Beograd, preuzela dva nepoznata lica. Otprilike nedelju dana posle toga, prema Golubovićevoj instrukciji, Ursuljanović je iz jednog nepoznatog objekta MUP-a preuzeo kamion.[5101] Drugi od ta dva kamiona krenuo je iz Tekije za Beograd u noći između 7. i 8. aprila 1999. godine i odvezao se do centra SAJ u Batajnici, gde je parkiran uz obalu Dunava, sa ključevima u bravi.[5102] Ima dokaza da je vozaču rečeno da se vrati za dva-tri dana da pokupi kamion, a da je drugi kamion parkiran u centru već bio isporučio istu vrstu tovara.[5103]

1327. Vozač drugog kamiona vratio se u centar SAJ u Batajnici dva dana kasnije da pokupi kamion i video mrlju prečnika oko četiri metra iza kamiona. Takođe je uočio tragove vatre. Dokazi se donekle razlikuju u vezi s tim da li je bilo pokušaja da se tela spale[5104] ili da se ukloni zadah krvi prouzrokovan curenjem tečnosti iz nekoliko kamiona tako što bi se zahvaćeni delovi polili benzinom, a zatim zapalili. [5105] Veće prihvata da je u blizini kamiona došlo do spaljivanja. Nakon što je preuzeo kamion u centru SAJ u Batajnici, vozač ga je odvezao u garažu MUP-a u Beogradu, gde su pokušali da oribaju tragove ljudske kose i kože koji su ostali nakon što su iz njega uklonjena tela.[5106]

1328. Svedoci K87 i K88 svedočili su o dolasku tela u centar SAJ u Batajnici i o njihovom kasnijem pokopavanju u masovne grobnice na toj lokaciji. Međutim, svedok K87 se u materijalnim aspektima udaljio od onoga što je rekao u svojoj ranijoj izjavi Tužilaštvu, posebno kad je reč o ulozi optuženog u tim događajima. Međutim, nakon što je videlo i čulo svedoka i pažljivo razmotrilo izmene koje je napravio u odnosu na svoju prethodnu izjavu, Veće se uverilo da je prethodni iskaz

[5097] Svedok K87, DP P1415, par. 8, 9; svedok K87, DP P1416.1 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 11817; svedok K88, DP P370A, par. 11; v. takođe svedok K88, T. 1977-1978.
[5098] Svedok K87, DP P1415, par. 9; svedok K88, T. 1978.
[5099] Zoran Simović, T. 13599. iskazi svedoka K87 i svedoka K88 se nešto malo razlikuju (svedok K87, DP P1415, par. 9; svedok K88, DP P370A, par. 11; svedok K88, DP P371-A (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 10464), ali ta razlika nije suštinske prirode. U tom smislu, Veće prihvata Simovićev iskaz.
[5100] Svedok K87, DP P1415, par. 9, 27.
[5101] V. gore, par. 1308.
[5102] V. gore, para 1312.
[5103] V. poverljivi Dodatak.
[5104] V. poverljivi Dodatak.
[5105] Svedok K88, DP P371-A (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 10467-10468.
[5106] V. poverljivi Dodatak.

svedoka Tužilaštvu pouzdan za razliku od njegovog iskaza pred Većem. Iz tog razloga, pri donošenju zaključaka koji slede, Veće se uglavnom oslanjalo na svedočenje ovog svedoka sadržano u njegovoj prvobitnoj izjavi Tužilaštvu, dok se na njegovo svedočenje na ovom i prethodnim suđenjima oslanjalo samo u ograničenoj meri, i to u situacijama kada je njegovo svedočenje bilo u skladu sa drugim pouzdanim dokazima iznetim tokom ovog suđenja, a posebno svedočenjem svedoka K88, koga Veće prihvata kao verodostojnog.

1329. Negde oko 6. aprila, a pre 9. aprila 1999. godine, Vlastimir Đorđević je pozvao svedoka K87, koji je na njegov zahtev narednog jutra došao u Đorđevićevu kancelariju, tada privremeno smeštenu u Beogradskoj banci.[5107] Tamo je optuženi rekao svedoku K87 da se u centru SAJ u Batajnici nalaze dva kamiona u kojima su tela žrtava NATO bombardovanja, da ta tela treba privremeno pokopati u centru i da će ona nakon rata biti ekshumirana, identifikovana i sahranjena kako treba.[5108] Svedok K87 je rekao Đorđeviću da se u centru nalaze samo tri-četiri čoveka i da oni ne znaju kako da obave taj posao; Đorđević mu je odgovorio da će kao pomoć obezbediti bager i da tela treba pokopati zajedno.[5109] Đorđević je uputio svedoka K87 gde u centru treba pokopati tela, rekavši da postoji poligon za obuku sačinjen od kamionskih guma i da bi to mesto najviše odgovaralo pošto je tu već prekopavana zemlja.[5110] On je svedoku K87 takođe rekao da o tom pitanju ne treba razgovarati ni sa kim.[5111] Dokazi pokazuju da je optuženi svedoka K87, dok je ovaj nakon sastanka napuštao kancelariju optuženog, predstavio ministru, rekavši "[o]vo je čovek koji treba da obavi ovaj pos'o".[5112]

1330. Nakon sastanka sa Vlastimirom Đorđevićem, svedok K87 je otišao u centar SAJ u Batajnici, gde je video dva kamiona parkirana na praznom prostoru uz Dunav.[5113] Radilo se o običnim transportnim kamionima sa kabinom i prikačenom prikolicom. Jedan od njih je bio prekriven

[5107] Svedok K87, DP P1414, par. 12-13, 24; svedok K87, T. 14158-14159. Svedok K87 nije bio siguran kada je došlo do tog telefonskog razgovora, ali je izneo pretpostavku da je to bilo negde sredinom aprila 1999. godine. Konkretnije datume događaja u centru aprila 1999. godine bio je u mogućnosti da dâ svedok K88, koji je u svom svedočenju rekao da ga je u vezi sa pokopavanjem tela svedok K87 pozvao "[u] četvrtak, pre Velikog petka" (svedok K88, DP P370-A, par. 17). Iz ovog proizilazi da je telefonski poziv optuženog svedoku K87, kada je tražio da ovaj dođe u njegovu kancelariju, morao biti negde pre Velikog petka, koji je 1999. godine bio 9. aprila. Veće je već konstatovalo da je Časlav Golubović obavestio Đorđevića o prvobitnom pronalaženju tela u hladnjači najkasnije 6. aprila 1999. godine. Stoga je do telefonskog poziva optuženog svedoku K87 i njihovog sastanka narednog dana u kancelariji optuženog moralo doći negde 6. aprila 1999. godine ili odmah nakon toga, a pre 9. aprila 1999. godine.

[5108] Svedok K87, DP P1414, par.13, 24; svedok K87, T. 14159-14161, 14164.

[5109] Svedok K87, DP P1414, par. 13, 14. Prema svedočenju optuženog, kada je svedok K87 došao u njegovu kancelariju, usledio je razgovor o korišćenju bagera i svedok K87 je optuženom tada rekao da se jedan bager nalazi blizu objekta u Batajnici. Đorđević je u svom svedočenju rekao da je svedoku K87 dao instrukciju da uzme taj bager i upotrebi ga da "obav[e] taj posao" (Vlastimir Đorđević, T. 9998-9999).

[5110] Svedok K87, DP P1415, par. 17; v. takođe svedok K87, DP P1416.1 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 11816-11817.

[5111] Svedok K87, DP P1415, par. 15.

[5112] Živko Trajković, T. 9115-9116, 9137-9138. Optuženi je potvrdio ovaj iskaz, Vlastimir Đorđević, T. 9731. U svojoj izjavi Tužilaštvu, svedok K87 nije rekao ništa o tome o tome da je upoznao ministra.

[5113] Svedok K87, DP P1414, par. 16; DP P1416.1 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 11817.

ciradom.[5114] Svedok K87 je rekao da ga detalji vezani za te kamione, kao što su njihove registarske tablice, nisu interesovali i da nije smatrao svojom obavezom da obraća pažnju na takve pojedinosti.[5115] Nije proveravao da li su kabine kamiona zaključane ili ne.[5116] U centru nije bilo nikoga i svedok K87 je odatle otišao nakon nekoliko minuta.[5117]

1331. Svedok K88 potkrepljuje navode o tome da su se kamioni u to vreme nalazili u centru SAJ u Batajnici; on je u svom iskazu rekao da je početkom aprila 1999. godine[5118] otišao u centar. Bio je odsutan tri-četiri dana i hteo je da proveri vozilo praga koje im je dao SAJ Novi Sad.[5119] Dok je prilazio vozilu koje je bilo parkirano na oko 300 metara od strelišta, Svedok K88 je primetio žuti civilni kamion Daimler-Benz FAP 1213 koji je bio parkiran u blizini.[5120] Duž jedne strane strelišta, svedok K88 je takođe primetio rđom nagrižen plavi kamion marke "Tatra", sa visokim panel-stranicama na prikolici i bez krova.[5121] U blizini je uočio i kamion marke "Zastava".[5122] On nije video kako su ti kamioni stigli u centar.[5123] Kasnije toga dana, obavestio je svedoka K87 o tome šta je video u centru; svedok K87 je rekao da se možda radi o vozilima MUP-a koja su tu premeštena.[5124]

1332. Svedok K88 je u svom svedočenju rekao da ga je 8. aprila 1999. godine[5125] pozvao svedok K87 i rekao mu da se u kamionima[5126] koji su stigli u centar nalaze mrtva tela i da je došlo naređenje od nekoga iznad njihovih komandira da se ona sahrane u centru. [5127] Sledećeg dana, što je prema konstataciji Veća bio 9. april 1999. godine ili približno taj datum,[5128] svedok K88 i svedok

[5114] Svedok K87, DP P1415, par. 16.
[5115] Svedok K87, DP P1415, par. 16; DP P1416.1 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 11817.
[5116] Svedok K87, DP P1415, par. 16.
[5117] Svedok K87, DP P1415, par. 16, 17.
[5118] Svedok K88 objašnjava da je to bilo izvesno vreme nakon sahrane Radovana Aleksića, vozača Živka Trajkovića, koja je bila krajem marta ili početkom aprila 1999. godine (svedok K88, DP P370, par. 14).
[5119] Svedok K88, DP P370-A, par. 14.
[5120] Svedok K88, DP P370-A, par. 14; DP P370 prilog, brojem “4” i rečima “kamion FAP, žuti” obeležena je lokacija na kojoj je bilo parkirano ovo vozilo; v. takođe DP P371 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 10446-10447.
[5121] Svedok K88, DP P370-A, par. 14; DP P370 prilog, oznakom “2V” obeležena je lokacija kamiona marke "Tatra".
[5122] Svedok K88, DP P370-A, par. 14; dokazni predmet P370 prilog, oznakom “3V” obeležena je lokacija kamiona marke"Zastava".
[5123] Svedok K88, T. 1980.
[5124] Svedok K88, DP P370, par. 16.
[5125] Veće napominje da se radi o “četvrtku pre Velikog petka” 1999. godine (v. gore, fusnota 5107), koji se pominje u izjavi svedoka K88 (DP P370, par. 17).
[5126] Prema rečima svedoka K88, (mada ne i svedoka K87) u centru se u tom trenutku nalazio samo žuti FAP-ov kamion Daimler-Benz koji je video "početkom aprila", kada je sâm obišao centar. Druga dva kamiona više nisu bila tu. On je u svom iskazu rekao da je, kada su on i svedok K87 sledeći put došli u centar, stražar koji se tamo nalazio rekao da su se, sudeći po zadahu, u dva kamiona koja su otišla verovatno nalazili leševi i da je žuti kamion FAP takođe zaudarao (svedok K88, DP P370-A, par. 16; svedok K88, DP P371-A (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 10448). Svedok K88 je rekao i to da je žuti kamion FAP bio već 15 dana u centru kada su svedoci K87 i K88 došli u centar da pokopaju tela (svedok K87, DP P370-A, par. 17). Prema mišljenju Veća, čini se da je svedok K88 pogrešio po pitanju tih 15 dana. Veće smatra verovatnim da su, kao što je u svom svedočenju rekao svedok K87, na dan kada su svedoci K87 i K88 učestvovali u pokopavanju prve grupe tela u centru bila dva kamiona. Optuženi je takođe posvedočio da je obavestio svedoka K87 da se u centru nalaze dva kamiona (Vlastimir Đorđević, T. 9729-9730, 9978).
[5127] Svedok K88, DP P370, par. 17; svedok K88 DP P371 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 10452.
[5128] Svedok K88, DP P370, par. 17.

K87 su otišli u centar.[5129] Svedok K88 je pokupio bager iz jednog građevinskog preduzeća na Batajničkom putu i oni su počeli da kopaju rupu u centru.[5130] Tu su bila i dvojica vozača MUP-a, Brašanović i Lipovac, koji su stigli dok se jama kopala.[5131] U relevantnom periodu, Dragan Brašanović je bio lični vozač Petra Zekovića, jednog drugog pomoćnika ministra MUP-a, dok je Bogdan Lipovac bio vozač optuženog.[5132]

1333. Prema instrukciji Vlastimira Đorđevića, na poligonu za obuku je iskopana jama; to je bilo na najzabačenijem delu centra SAJ u Batajnici, iza strelišta dugog 300 metara. [5133] Kada je jama iskopana, jedan od dvojice vozača MUP-a u rikverc je dovezao kamion s telima niz padinu koju je svedok K87 napravio kopajući jamu. Stražnja vrata na prikolici su otvorena i vozač je naglo prikočio kako bi tela ispala iz prikolice u jamu tako da niko ne mora da ih dotakne.[5134] Smrad tela u raspadanju je bio toliko jak da su prisutni morali da nose gas-maske.[5135] Dva kamiona koja su se nalazila u centru odmah su istovarena u masovnu grobnicu, jedan za drugim.[5136]

1334. Na osnovu gorenavedenih dokaza, Veće se uverilo da su tela istovarena iz ta dva kamiona u jamu u centru SAJ u Batajnici bila tela koja su otkrivena u hladnjači u Dunavu kod Tekije.

1335. U svom iskazu svedok K88 je rekao da su se, čim je počeo da zatrpava jamu u koju su istovarena tela, začule sirene koje su upozoravale na napad iz vazduha; svedok K87 mu je rekao da na izvesno vreme prestane sa pokopavanjem jer upravlja mašinom koja radi na veoma visokoj temperaturi, pa NATO senzori to mogu da otkriju.[5137] Tokom unakrsnog ispitivanja i na suđenju u

---

[5129] Svedok K87, DP P1415, par. 18; v. takođe svedok K88, DP P370, par. 18.

[5130] Svedok K88, DP P370, par. 18-19; svedok K88 DP P371 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 10447; svedok K87, DP P1414, par. 18. Prema svedočenju svedoka K87, on je svedoku K88 rekao da ode u kancelariju Vlastimira Đorđevića da preuzme dozvolu kako bi mogao da pokupi bager od građevinskog preduzeća u Batajnici (svedok K87, DP P1414, par. 18). Svedok K88, međutim, ne spominje preuzimanje dozvole i o tome mu nije postavljeno pitanje (svedok K88, DP P370, par. 18). Optuženi je osporavao da je svedok K88 došao da od njega traži dozvolu ili odobrenje da koristi bager (Vlastimir Đorđević, T.9999). Veće nije u mogućnosti da utvrdi da li je svedok K88 dobio dozvolu od optuženog, mada je jasno da je optuženi rekao svedoku K87 da će on obezbediti bager koji će oni moći da koriste u centru SAJ u Batajnici (v. gore, para 1329).

[5131] Veće napominje da je svedok K88 u svom iskazu rekao da Brašanović, Lipovac i svedok K87 nisu bili stalno prisutni tokom dva sata koliko mu je trebalo da iskopa grob, već da su dolazili i odlazili. Međutim, na osnovu iznetih dokaza, jasno je da su sva četvorica bila prisutna kada su tela stavljana u iskopanu rupu (svedok K88, DP P370, par. 18, 19; svedok K88, DP P371 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 10451-10453, 10466; svedok K87, DP P1414, par. 18-19); v. takođe svedok K93, gde se Dragan Brašanović i Bogdan Lipovac identifikuju kao dvojica vozača koja su vozila tela sa Kosova do centra SAJ u Batajnici (svedok K93, DP P1062 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 11333. Iz svedočenja nije jasno da li su Dragan Brašanović i Bogdan Lipovac imali ključeve od oba kamiona ili samo od jednog (svedok K87, DP P1415, par. 18).

[5132] Svedok K93, DP P1062 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 11333-11334; svedok K87, T. 14176; v. takođe Vlastimir Đorđević, T. 9988.

[5133] Svedok K87, DP P1415, par. 18. Veće napominje da je svedok K88 u svom svedočenju rekao da su prisutni na licu mesta razgovarali o tome koje bi bilo najbolje mesto da se tela pokopaju i da su odlučili da to bude lokacija iza strelišta koje je bilo dugačko 300 metara, odnosno najzabačenija lokacija u centru (svedok K88, DP P370, par. 18; svedok K88, DP P371 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 10447). To nije nužno u suprotnosti sa svedočenjem svedoka K87 da mu je Vlastimir Đorđević dao instrukciju o konkretnoj lokaciji na kojoj treba pokopati tela; svedočenje svedoka K88 odražava činjenicu da on nije bio siguran ko je predložio tu lokaciju *(*svedok K88, T. 1979). Veće se uverilo da je, u stvari, svedok K87 dao taj predlog, prema instrukcijama optuženog.

[5134] Svedok K88, DP P370-A, par. 19; svedok K87, DP P1415, par. 19.

[5135] Svedok K87, DP P1415, par. 19.

[5136] Svedok K87, DP P1415, par. 19.

[5137] Svedok K88, DP P370, par. 20.

predmetu *Milutinović* i na ovom suđenju, svedok K88 je u svom svedočenju rekao da su, da ih ne bi pogodili avioni NATO, paljene gume kako bi se NATO-u onemogućio vizuelni kontakt.[5138] Mada Veće prihvata da je NATO otprilike u to vreme možda bombardovao aerodrom u Batajnici,[5139] po njegovom mišljenju, verovatnije je da je dim od paljenja guma bio posledica nastojanja da se od NATO-a prikrije operacija pokopavanja tela, a ne da se NATO spreči da gađa centar SAJ u Batajnici. Pored toga, sudskomedicinski dokazi otkrivaju da su brojni ljudski ostaci pronađeni u nekoliko masovnih grobnica koje su kasnije ekshumirane u centru bili pomešani sa većim brojem delimično izgorelih guma, što ukazuje na pokušaj da se ti ljudski ostaci unište.[5140]

1336. Mada su svedoci K88 i K87 bili prisutni dok su tela istovarivana u jamu, oni su tvrdili da ih nisu pažljivo zagledali i da stoga nisu videli kakva odeća je bila na telima ili kog su pola bila, kao ni da li je među njima bilo tela dece.[5141] Nakon što su tela pokopana, kamioni su napustili centar SAJ u Batajnici.[5142]

1337. Pored ta dva kamiona koja su prevozila tela iz Tekije, nekoliko drugih kamiona s telima koje su vozili službenici MUP-a[5143] takođe su u razmacima stigla u centar SAJ u Batajnici tokom aprila, a verovatno i početkom maja 1999. godine.[5144] Vlastimir Đorđević je kontaktirao svedoka K87 putem mobilnog telefona i unapred mu je najavljivao dolazak svakog od tih kamiona. Đorđević je instruirao svedoka K87 da treba slediti istu proceduru kao i ranije.[5145] Prema rečima svedoka K87, u centru je iskopano najviše četiri jame; kamioni koji su stigli bili bi parkirani na istom mestu. Svedok K87 nije poznavao vozače, a svaki put bi to bio drugi vozač i drugi kamion.[5146]

1338. Činjenicu da su tela pokopavana u više navrata potvrdio je i svedok K88, koji kaže da ga je tri do pet dana nakon prvog pokopavanja u centru pozvao svedok K87 i rekao mu da je stigao još jedan kamion i da treba da dođe u centar; ista procedura je ponavljana kada su dolazili naredni kamioni.[5147] Kada je svedok K88 stigao u centar, video je jedan stari kamion žute boje sa prikolicom i bez registarskih tablica parkiran nasuprot glavnog ulaza u centar, okrenut prema Dunavu.[5148] Tu su bila dva vozača u plavim maskirnim uniformama koja su govorila crnogorskim

[5138] Svedok K88 T. 1982; v. takođe svedok K88, DP P371A (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 10464.
[5139] Svedok K88, T. 1981-1982.
[5140] DP P815, str. 17.
[5141] Svedok K87, DP P1415, par. 19; svedok K88, DP P370, par. 20.
[5142] Svedok K87, DP P1415, par. 20.
[5143] V. poverljivi Dodatak.
[5144] Svedok K87, DP P1415, par. 21; svedok K88, DP P370A, par. 31. Svedok K88 je rekao da su kamioni sa telima stizali u centar SAJ u Batajnici tokom perioda od *otprilike* tri nedelje i u razmacima od dva do tri dana (svedok K88, DP P370A, par. 31 (naglasak dodat). Na osnovu drugih predočenih dokaza, Veće smatra da su tela verovatno stizala u Batajnicu i u aprilu i početkom maja 1999. godine.
[5145] Svedok K87, DP P1415, par. 21; svedok K87, T. 14174-14175.
[5146] Svedok K87, DP P1415, par. 22.
[5147] Svedok K88, DP P370, par. 22, 29.
[5148] Svedok K88, DP P370-A, par. 22; DP P370, oznakom "4V" obeležena je lokacija tog kamiona.

naglaskom.[5149] Prema rečima svedoka K88, ta dva vozača su ostala dva-tri dana u policijskom hotelu dok se njihov kamion popravljao, pošto je imao problem sa gorivom.[5150] Kao što je učinjeno sa nekoliko kamiona koji su stigli u centar, na zemlju je sipan benzin kako bi se uklonio miris krvi.[5151]

1339. Svedok K88 je opet iskopao jamu blizu strelišta koristeći bager koji je, nakon prve upotrebe, parkirao u centru.[5152] Kamion je nakon toga postavljen duž grobnice, a svedok K88 je bagerom gurnuo prikolicu kako bi tela ispala u jamu. Međutim, zbog toga je prikolica pala u jamu zajedno sa telima.[5153] Svedok K88 je u svom svedočenju rekao da je na kraju prikolica izvučena iz jame i da je ostavljena blizu grobnice sve dok tela, godinama kasnije, nisu iskopana iz te grobnice.[5154] Svedok K88 kaže da nije video kako tela padaju u jamu; nosio je gas-masku i obraćao pažnju na upravljanje bagerom.[5155] Svedok K87 je isto tako posvedočio da je tela video samo nakratko i da nije obraćao pažnju na to kakvu su odeću imala na sebi.[5156]

1340. Svedok K87 je tokom unakrsnog ispitivanja u ovom predmetu rekao da je, prilikom prvog sastanka sa optuženim, ovaj instruirao svedoka K87 da "ostavi nekakav trag" na mestu gde se nalazi grobnica kako bi se to područje moglo lako identifikovati, a tela mogla pojedinačno sahraniti nakon rata; svedok K87 je posvedočio da je to učinjeno i da je prikolica koja je upala u grob bila oznaka koja je ostavljena.[5157] Veće ne prihvata ovaj iskaz. Svedok K87 ne upućuje na to u svojoj izjavi Tužilaštvu, u kojoj je rekao da na lokaciji na kojoj su tela pokopana ništa nije ostavljeno, ali da je tamo ostavljena prikolica kako bi znali mesto na kojem su pokopana.[5158] Prvo, na osnovu svedočenja samog svedoka K87, izgleda da se ova navodna instrukcija odnosila na pokopavanje tela koja su stigla u prva dva kamiona, jer je prvi sastanak sa optuženim bio ograničen na to. Drugo, kada je svedočio o prikolici, svedok K88 nije pominjao da je ona bila ostavljena izričito u svrhu označavanja lokacije grobnice. Prema mišljenju Veća, svedočenje svedoka K87 u tom pogledu nije verodostojno i izmišljeno je kako bi se sugerisalo da je, u stvari, postojala namera da se ta tela nakon rata ponovo pokopaju. Dokazi ukazuju na to da su se, odmah posle pokopavanja tela, vozači vratili na Kosovo u kabini bez prikolice. Stoga je verovatniji scenario da su oni već bili otišli kada

[5149] Svedok K88, DP P370-A, par. 22; svedok K88, T. 1871-1872; DP P325, uniformu na fotografiji broj "4" svedok K88 identifikovao je kao uniformu koju su nosili vozači; v. takođe T. 1984-1988. Na osnovu identifikacija uniformi od strane svedoka K88, Veće se uverilo da se radilo o pripadnicima redovne policije (v. gore, par. 53).
[5150] Svedok K88, T. 1984-1985; v. takođe svedok K88 DP P371A (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 10468.
[5151] Svedok K88, DP P370-A, par. 22; svedok K88 DP P371-A (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 10467-10468.
[5152] Svedok K88, DP P370-A, par. 23; DP P370-A, oznakom "2" obeležena je lokacija na kojoj je pokopana druga grupa tela; v. takođe svedok K87, DP P1415, par. 22.
[5153] Svedok K88, DP P370-A, par. 23.
[5154] Svedok K88, DP P370-A, par. 23; v. dole, par. 1493.
[5155] Svedok K88, DP P370, par. 25.
[5156] Svedok K87, DP P1415, par. 22.
[5157] Svedok K87, T. 14160-14161; v. takođe svedok K87, DP P1415, par. 24.
[5158] Svedok K87, DP P1415, par. 24.

je prikolica izvučena iz jame;[5159] nakon toga, ona je jednostavno ostavljena pored jame. Činjenica da nije postojala namera da se tela nakon rata ponovno pokopaju dodatno je potvrđena time što su u grobnicama, izmešane sa telima, pronađene delimično izgorele gume, što, prema zaključku Veća, ukazuje na nameru da se ti posmrtni ostaci unište. Ekshumacije obavljene 2001. i 2002. godine otkrile su da su brojni posmrtni ostaci bili oštećeni vatrom, a neki su u potpunosti uništeni.[5160] Pored toga, MKNL je uočio pokušaje da se kompletne lokacije zamaskiraju nanošenjem dopremljene zemlje preko površine grobnice, kako bi se stvorio "lažni horizont."[5161]

1341. U centar je tokom dana koji su usledili stiglo još kamiona. Svedok K88 je u svom svedočenju rekao da je tri do pet dana nakon pokopavanja druge grupe tela[5162] u centru video novi kamion marke "Mercedes Furgon". Vozač, stariji čovek u civilnoj odeći, obavestio je svedoka K88 da se u kamionu nalazi oko 35 tela. Dok su ta tela istovarivana u jamu, kosa zadnja vrata tog kamiona su upala unutra; pronađena su nekoliko godina kasnije tokom ekshumacija izvršenih u centru.[5163] U to vreme, u centar je stigla i hladnjača od 30 tona.[5164] Dvojica vozača tog kamiona nosila su standardne plave maskirne policijske uniforme. Govorili su srpski, ali svedoku nije bilo poznato odakle dolaze.[5165] Svedok K88 nije video nikakva tela dok je izbacivao zemlju iz kamiona, mada se iz zemlje osećao jak smrad leševa, ali video je deo mrtvačkog kovčega.[5166] Zemlja iz tog kamiona je istovarena u jamu iskopanu blizu strelišta.[5167] Veće napominje da je deo mrtvačkog kovčega izvađen iz jedne od masovnih grobnica tokom ekshumacija izvršenih 2002. godine, što potvrđuje da su neki od ljudskih ostataka dopremljenih u centar SAJ u Batajnici prethodno uzeti sa groblja. [5168]

1342. U tom periodu, u centar SAJ u Batajnici stigao je još jedan kamion koji je dovezao nekoliko stotina tela[5169] koja je vozač MUP-a iz Prištine pokupio po naređenju Petra Zekovića,[5170]

[5159] Svedok K88, DP P370-A, par. 23.

[5160] V. gore, par. 1484, 1493, 1499, 1504; v. takođe DP P815, str. 23.

[5161] DP P815, par. 66.

[5162] Veće prihvata da je druga grupa tela bila druga grupa prevezena iz Tekije (svedok K93, DP P1065, str. 3-4).

[5163] Svedok K88, DP P370-A, par. 27; v. takođe DP P370, prilog, oznakom "3" obeležena je lokacija na kojoj je pokopano oko 35 tela koja je dopremio stariji čovek koji je vozio mercedesov kamion. V. takođe, dole, par. 1493*;* v. DP P815, par. 38.

[5164] Svedok K88, DP P370-A, par. 28.

[5165] Svedok K88, DP P370-A, par. 29; svedok K88, DP P371 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 10450; svedok K88, T. 1988; DP P325, oznakom "4" obeležene su uniforme koje su nosili vozači hladnjače od 30 tona.

[5166] Svedok K88 je rekao da on nije video nikakva tela, ali da se osećao zadah leševa i da je na osnovu toga zaključio da je zemlja možda sadržala ljudske ostatke, svedok K88, DP P370A, par. 28; svedok K88, DP P371 ((Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 10466; svedok K88, T. 1986-1987.

[5167] Svedok K88, DP P370-A, par. 28; v. takođe DP P370A, oznakama "4" i "5" obeležene su dve jame u koje svedok misli da je istovarena zemlja; on nije mogao da kaže tačno u koju.

[5168] DP P815, str. 23.

[5169] U potpisanoj izjavi datoj Radnoj grupi 2002. godine, svedok K93 je rekao da mu je jedan nepoznati čovek rekao da se u kamionu nalazi oko 300 tela (svedok K93, DP P1063, str. 4), ali, u sudnici, svedok K93 je tvrdio da on ni na koji način nije mogao da zna koliko je tela bilo u kamionu (svedok K93, T. 6899-6900, 6905). Veće, međutim, napominje da njegove dve druge izjave, koje nisu date za potrebe postupka pred Međunarodnim sudom, kao i na suđenju u predmetu *Milutinović*, sadrže procenu da je u kamionu moralo biti oko 500 tela (svedok K93, DP P1062 ((Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 11323;

pomoćnika ministra u MUP-u, načelnika Uprave za zajedničke poslove,[5171] i člana Kolegijuma MUP-a. [5172] Zeković je vozaču dao telefonski broj koji treba da pozove po dolasku na Kosovo; to je bio jedan broj u Beogradu. To je bio isti broj za koji je vozaču rečeno da ga pozove u svakoj od narednih prilika kada bi mu Zeković naredio da pokupi tela na Kosovu.[5173] Kada je pozvao taj broj, osoba s druge strane linije mu je rekla[5174] da ode do jedne lokacije na kojoj su policajci čekali na njegov dolazak. Na toj lokaciji, on je preuzeo ogromnu belu hladnjaču marke "Scania", koju je, kako mu je naređeno, odvezao u centar SAJ u Batajnici.[5175]

1343. Svedok K87 je u svom iskazu rekao da je jednom, dok su trajala ta učestala pokopavanja tela u centru SAJ u Batajnici, ponovo otišao da se vidi s Vlastimirom Đorđevićem.[5176] Svedok K87 je pitao Đorđevića da li je moguće prekinuti sa dovoženjem tela u centar, jer je svedok K87 zbog toga bio uzrujan.[5177] U svojoj izjavi Tužilaštvu iz 2004. godine, svedok K87 je rekao da se ne seća reakcije optuženog niti toga šta je ovaj odgovorio na njegov zahtev, ali da misli da posle njegovog zahteva tela više nisu dovožena u centar.[5178] Međutim, tokom unakrsnog ispitivanja na ovom suđenju, svedok K87 je rekao da je Vlastimir Đorđević pokazao razumevanje za zahtev svedoka K87 i rekao mu da mora "to pitanje videti sa nekim".[5179] Svedok K87 je dalje rekao da je stekao utisak da je "sve to što je rađeno, rađeno preko volje [Vlastimira Đorđevića]".[5180] Veće smatra, što svedok K87 prihvata, da on nije bio u mogućnosti da stekne utisak o volji optuženog u vezi s tim pitanjem. Veće je steklo jasan utisak da je taj iskaz svedoka K87 smišljen kako bi se optuženi prikazao u pasivnom, pa i u povoljnom svetlu u odnosu na predmetne događaje. Veće ne prihvata ovaj iskaz dat tokom unakrsnog ispitivanja.

1344. Svedok K87 je u svom svedočenju rekao da ga je, dva-tri dana nakon što su pokopana sva tela koja su dovezena u centar, telefonom nazvao neko ko se predstavio činom, a ne imenom. Ta osoba se raspitivala o tome da li su tela pokopana. Svedok K87 tvrdi da ne zna da li je to bio optuženi ili neko drugi, ali da je toj osobi potvrdio da je sve urađeno kao što mu je naloženo.[5181] Veće konstatuje da to možda delimično potvrđuje iskaz optuženog da ga je svedok K87 obavestio

svedok K93, DP P1064, str. 5; svedok K93, DP P1065, str. 4). Na osnovu razmotrenih dokaza, Veće prihvata da je tim kamionom prevezeno nekoliko stotina tela.

5170 Svedok K93, DP P1062, (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 11323-11325; svedok K93, DP P1095, str. 2.

5171 Veće napominje da je Uprava za zajedničke poslove, između ostalog, bila odgovorna za korišćenje i održavanje vozila (DP P357, član 23 i 35).

5172 DP D208.

5173 V. poverljivi Dodatak.

5174 V. poverljivi Dodatak.

5175 V. poverljivi Dodatak.

5176 Svedok K87, DP P1414, par. 25; v. takođe svedok K87, T. 14163.

5177 Svedok K87, DP P1415, par. 25; v. takođe svedok K87, T. 14163; v. takođe Vlastimir Đorđević, T. 10000.

5178 Svedok K87, DP P1415, par. 25.

5179 Svedok K87, T. 14163-14164.

5180 Svedok K87, T. 14164.

5181 Svedok K87, DP P1415, par. 23.

kad je pokopavanje završeno,[5182] mada nije jasno da li svedok K87 i optuženi povezuju ovaj poziv sa istom fazom pokopavanja.

1345. Svedok K88 je u svom svedočenju rekao da je, negde krajem perioda tokom kojeg su tela stizala u centar SAJ u Batajnici, u mercedesu bez registarskih tablica u centar stigao jedan čovek koga svedok K88 nije poznavao.[5183] Prema rečima svedoka K88, taj čovek je verovatno bio iz RDB jer se "[n]iko [...] u to vreme nije usuđivao da tamo ode".[5184] Taj čovek je u centru prišao svedoku K88 i rekao mu da će biti ubijen ukoliko bude pričao bilo šta o pokopavanjima u centru.[5185]

1346. Što se tiče dopremanja tela izvučenih iz hladnjače u Dunavu u centar SAJ u Batajnici, Veće podseća na tvrdnju optuženog da mu nije bilo poznato na koju konkretnu lokaciju su ta tela prevezena. On ističe da ga je ministar telefonom obavestio o dolasku kamiona u kojima su bila ta tela. [5186] Optuženi je u svom svedočenju rekao da mu je ministar rekao da pripadnicima SAJ prisutnim u Batajnici naloži da ta tela tamo treba pokopati i da Đorđević treba da kaže ljudima u centru da se radi o telima ljudi koji su bili žrtve NATO bombardovanja ili mrtvih terorista koje je trebalo sahraniti i da će postupak ekshumacije biti obavljen kasnije, kako bi se ispoštovala odgovarajuća procedura.[5187]

1347. Veće podseća da je optuženog 6. aprila 1999. godine direktno kontaktirao načelnik SUP-a Časlav Golubović i da ga je obavestio o telima otkrivenim u hladnjači u Dunavu. Prethodno razmotreni dokazi pokazuju da je optuženi znao da je odredište tih kamiona Beograd. Mada nijedan dokaz direktno ne ukazuje na to da je on znao da je konkretna lokacija na koju će tela biti dopremljena centar SAJ u Batajnici, Veće smatra da je, u kontekstu događaja, jedini mogući zaključak taj da on za to jeste znao. Iz tog razloga, ono odbacuje tvrdnju optuženog da je o dovoženju tela iz Tekije u centar SAJ u Batajnici saznao tek od ministra.

1348. Veće se nije uverilo ni da je ministar bio taj koji je optuženom dao instrukciju šta treba da preduzme u vezi sa pokopavanjem tela iz Tekije i šta da kaže ljudima u centru SAJ o poreklu tela. Razmatrajući svedočenje svedoka K87, Veće primećuje da je on, kada svedočio pred Većem, rekao

[5182] Vlastimir Đorđević, T. 9731.
[5183] Svedok K88, DP P371, (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 10453-10454; v. takođe svedok K88, DP P370, par. 35.
[5184] Svedok K88, DP P371, (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 10453-10454; v. takođe svedok K88, DP P370, par. 35. Tokom unakrsnog ispitivanja u ovom predmetu, svedok K88 je rekao da ne zna šta u njegovoj izjavi znači referenca na "Kosovo DB" i da ne veruje da je takva organizaciona jedinica uopšte postojala (svedok K88, T. 1980-1981). Međutim, isti taj pasus njegove izjave predočen je svedoku K88 na suđenju u predmetu *Milutinović* i on je potvrdio da je taj čovek bio iz RDB (svedok K88, DP P371, (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 10453-10454). Veće konstatuje da je svedok K88 svesno pokušao da izmeni svoj iskaz o ovom događaju kako bi izbegao angažovanje RDB MUP-a.
[5185] Svedok K88, T. 1981; v. takođe svedok K88, DP P371 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 10453-10454; v. takođe svedok K88, DP P370-A, par. 35.
[5186] Završni podnesak odbrane, par. 427.
[5187] Vlastimir Đorđević, T. 9729-9731, 9978.

da mu je optuženi dao instrukciju da tela pokopa po naređenju ministra. To je bilo u direktnoj suprotnosti sa izjavom koju je dao Tužilaštvu i u kojoj je, između ostalog, rekao da mu nije poznato da li je optuženi ikog drugog kontaktirao u vezi sa o uklanjanjem tela u centru jer nije bio u poziciji da tako nešto sazna.[5188] Veće se uverilo da je iskaz koji je svedok K87 dao Veću smišljen s namerom da Veće navede na pogrešan zaključak. Shodno tome, on se odbacuje.

1349. Štaviše, optuženi je u svom svedočenju rekao da nije znao za angažovanje dvojice vozača MUP-a, Bosanovića i Lipovca, u prevozu tela do centra SAJ u Batajnici. On je tvrdio da nijednom nije dao nikakve zadatke i da mu nije poznato po čijem naređenju su oni angažovani u operaciji prevoza tela.[5189] Bogdan Lipovac je 1999. godine bio vozač optuženog. Veće konstatuje da je izuzetno malo verovatno da bi lični vozač optuženog bio uključen u tako složen zadatak kao što je prevoz tela, a da optuženi ne bude upoznat sa tim. Veće stoga odbacuje tu tvrdnju optuženog.

1350. Što se tiče daljeg dopremanja tela u centar SAJ u Batajnici nakon prva dva kamiona sa telima iz Tekije, optuženi je priznao da je svedoku K87 takođe naložio da pokopa ta tela, dodavši ponovo da je o dolasku dodatnih kamiona sa telima informisan od strane ministra, koji mu je tada naredio da ponovo angažuje svedoka K87. [5190]

1351. Veće se nije uverilo da je optuženi u vezi sa pokopavanjem tela u centru SAJ u Batajnici bio samo posrednik koji je prenosio naređenja ministra. Razmatranje detalja instrukcija koje je optuženi dao nesumnjivo ukazuje na nivo znanja i informisanosti koje je mogao da poseduje samo optuženi. Optuženi je bio taj koji je svedoku K87 dao instrukciju da pokopa tela na lokaciji u krugu centra SAJ u Batajnici, gde se nalazi poligon za obuku napravljen od kamionskih guma, kao i da bi to bilo najpogodnije mesto jer je tu već prekopavana zemlja. Izuzetno malo je verovatno da bi ministar imao saznanja o tome, budući da je SAJ organizaciona jedinica RJB čiji je optuženi bio načelnik. Pored toga, optuženi je unapred kontaktirao svedoka K87 u svakoj prilici kada je novi kamion pun tela trebalo da stigne u centar.[5191] Kada je svedok K87 rekao da je uzrujan zbog dolaska kamiona punih tela u centar i kada je od optuženog tražio da se prestane s dovoženjem tela u centar, optuženi je bio u poziciji da to sprovede u delo.[5192] Nivo koordinacije prevoza tela do centra i njihovo pokopavanje, što je moralo uključivati usklađivanje korišćenja kamiona i osoblja i upotrebe bagera

[5188] U svojoj izjavi Tužilaštvu iz 2004. godine, svedok K87 je nedvosmisleno rekao da mu nije poznato da li je Vlastimir Đorđević kontaktirao ikog drugog u vezi s uklanjanjem tela u centru, budući da on nije bio u poziciji da tako nešto sazna (svedok K87, DP P1414, par. 25). Prilikom svog svedočenja pred Većem, svedok K87 je pokušao da promeni taj iskaz kako bi sugerisao da je optuženi pomenuo da je "od šefa" dobio instrukciju da pokopa tela, koju je preneo svedoku K87, a to je po mišljenju svedoka K87, jedino mogao da bude ministar (svedok K87, T. 14162, 14173-14174, 14177).
[5189] Vlastimir Đorđević, T. 9989, 10144.
[5190] Vlastimir Đorđević, T. 9732-9734, 9978.
[5191] V. gore, par. 1329, 1337.
[5192] V. gore, par. 1343.

na licu mesta je, prema mišljenju Veća, dodatni indikator da je optuženi, sa svojim detaljnijim saznanjima i obimom odgovornosti, a ne ministar, bio taj koji je imao direktnu ulogu i bio mnogo više od pukog posrednika koji je prenosio naređenja dobijena od ministra. Svedok K87 je okarakterisao optuženog kao " drug[og] čoveka" u Ministarstvu.[5193] Veće želi da doda da, čak ako je u nekom trenutku optuženi i dobio nekakvu instrukciju od ministra, što Veće nije konstatovalo, postoje okolnosti koje ukazuju na to da je on prihvatio i podržao te instrukcije kao da su njegove, da ih je pojačao i delovao na sopstvenu inicijativu kako bi obezbedio njihovo efikasno sprovođenje.

1352. Komandantu SAJ Živku Trajkoviću je za pokopavanje u tela u centru SAJ u Batajnici rekao svedok K87 negde sredinom aprila 1999. godine, kad je bio na Kosovu. On nije smatrao prikladnim da s optuženim pokrene to pitanje putem redovnih kanala komunikacije. Trajković je prvi put s optuženim razgovarao o tom pitanju nakon svog povratka s Kosova, negde početkom juna 1999. godine.[5194] Kada je Trajković pitao zašto se pokopavanje obavlja u krugu centra SAJ u Batajnici, optuženi mu je rekao da su odluku da se to uradi doneli ljudi važniji nego što su Trajković i optuženi, “na nivou mnogo višem [...]", i da Trajković ne treba previše da brine o tome i da postavlja puno pitanja. [5195] Trajković se seća da je sa optuženim razgovarao još jednom prilikom[5196] i da ga je pitao: “Šta se to, šefe, desilo?” na šta je optuženi odgovorio: “Šta da ti kažem? Svi moji hrabri generali staviše glavu u pesak, a meni pripade da vršim taj deo posla".[5197] Svedočenje optuženog to u određenoj meri potvrđuje. Optuženi je posvedočio da je jednom, posle rata, razgovarao sa Živkom Trajkovićem i da je tom prilikom izrazio nezadovoljstvo zbog toga što je uvučen u pokopavanje tela.[5198] Optuženi negira da je rekao ono što Trajković tvrdi da je rekao, istakavši da je to “slobodna interpretacija” onoga što je stvarno rečeno i objašnjavajući da je ono što je stvarno rekao Trajkoviću bilo da je on “uvučen da neke stvari da rad[i] mimo [svoje] želje i volje”.[5199] Veće nema razloga da sumnja u svedočenje Trajkovića po ovom pitanju i konstatuje da su reči optuženog njegova potvrda da je on imao odgovornost u vezi sa telima koja su dopremljena u centar SAJ u Batajnici, kao što je detaljnije razmotreno u poglavlju koje se bavi odgovornošću optuženog.

[5193] Svedok K87, T. 14162, 14172-14173; Stojan Mišić je u svom svedočenju takođe rekao da su načelnici RJB i RDB po rangu najviši funkcioneri Ministarstva, Stojan Mišić, T. 14073.
[5194] Živko Trajković, T. 9124-9125, 9128.
[5195] Živko Trajković, T. 9124-9125, 9139.
[5196] Živko Trajković, T. 9125-9126.
[5197] Živko Trajković, T. 9125-9127.
[5198] Vlastimir Đorđević, T. 10000-10001.
[5199] Vlastimir Đorđević, T. 10000-10001.

(b) Centar PJP u Petrovom Selu

1353. Nekoliko dana nakon što je početkom aprila 1999. godine prva grupa tela dovezena u centar SAJ u Batajnici, prema instrukciji načelnika uprave za zajedničke poslove MUP-a, pomoćnika ministra, Petra Zekovića, vozač MUP-a koji je ranije bio angažovan da preveze tela u centar SAJ u Batajnici ponovo je angažovan. Naređeno mu je da ode u jedno selo nedaleko od Prištine na Kosovu i pokupi još tela.[5200] Na tu lokaciju upućen je od strane osobe koju je dobio kada je pozvao broj koji mu je dao Petar Zeković.[5201] Na lokaciji su ga sačekali pripadnici lokalne policije[5202] i tamo je video traktor s prikolicom punom tela. Na kamion je bilo natovareno 20 tela, koja su sva na sebi imala civilnu odeću, kao i dosta zemlje. Kao što mu je naloženo tokom telefonskog razgovora, vozač je ta tela prevezao u centar PJP u Petrovom Selu, Srbija. Usput je svratio u policijsku stanicu u Kladovu, gde je razgovarao sa načelnikom stanice Vukašinom Sprlićem kako bi potvrdio destinaciju. Nakon dolaska u centar PJP u Petrovom Selu, video je dve jame, pripremljene na čistini iza centra. Tela su tu istovarena.[5203] Vozač se žalio Goranu Radosavljeviću zvanom Guri,[5204] koji je bio u centru kada su tela istovarivana u jame, da je kamion uprljan blatom, zemljom i krvlju. Vukašin Sprlić je angažovao vatrogasce da dođu i očiste tovarni deo kamiona. [5205] Veće podseća da je Goran Radosavljević bio komandant Operativno-poterne grupe MUP-a (dalje u tekstu: OPG)[5206] i da je bio zadužen za operaciju u Račku početkom 1999. godine. On je takođe bio član Štaba MUP-a u Prištini.[5207] U svom svedočenju pred Većem za ratne zločine u Beogradu 26. juna 2009. godine, optuženi je izjavio da je Radosavljević tokom rata bio angažovan na obuci pripadnika PJP i specijalnih jedinica RDB u nastavnom centru u Petrovom Selu i da je, kada su se srpske snage povukle sa Kosova u junu 1999. godine, bio rukovodilac centra PJP u Petrovom Selu.[5208]

1354. Nakon što su tela iz tog sela istovarena u centar PJP u Petrovom Selu, vozač kamiona je, radi daljeg korišćenja, odvezao prazan kamion u centar SAJ u Batajnici[5209] jer im je "kamion bio potreban da dovezu zemlju" i "nanesu pesak".[5210] Veće podseća na zapažanja MKNL u centru SAJ

[5200] V. poverljivi Dodatak.
[5201] V. gore, fusnota 5174.
[5202] V. poverljivi Dodatak.
[5203] V. poverljivi Dodatak.
[5204] Optuženi je pred Većem za ratne zločine Okružnog suda u Beogradu 26. juna 2009. godine rekao da je "u ratno vreme" Goran Radosavljević bio angažovan na obuci pripadnika PJP i specijalnih jedinica RDB. Nakon povlačenja srpskih jedinica sa Kosova juna 1999. godine, Goran Radosavljević je radio kao rukovodilac centra PJP u Petrovom Selu, (DP P1508, str. 3, 15).
[5205] V. poverljivi Dodatak.
[5206] Radomir Mitić, T. 12677, 12744-12745; Ljubinko Cvetić, T. 6605-6606.
[5207] Ljubinko Cvetić, T. 6605-6606, 6625-6626, 6779, 6787; Žarko Braković, T. 4186, 4190, 4269; v. takođe DP P760.
[5208] Vlastimir Đorđević. T. 9973-9975; v. takođe DP P1508 (Svedočenje optuženog pred Većem za ratne zločine Okružnog suda u Beogradu, 26. juna 2009. godine), str. 3-7, 15.
[5209] V. poverljivi Dodatak.
[5210] V. poverljivi Dodatak.

u Batajnici 2001. godine vezana za pokušaj da se postojanje masovnih grobnica sakrije istovarivanjem više kamiona zemlje donete na to područje. [5211]

1355. Ubrzo nakon što su tela prvi put prevezena u centar PJP u Petrovom Selu, istom vozaču je, ponovo prema instrukcijama Petra Zekovića, naređeno da pokupi tela u južnom delu Kosovske Mitrovice. Vozača su pratili pripadnici MUP-a. Kada je stigao na Kosovo, vozač je pozvao isti onaj telefonski broj koji mu je ranije dao Petar Zeković. Osoba s druge strane linije mu je rekla da ode na teretnu železničku stanicu. Tamo su ga sačekali "ljudi". Odvezli su se do fabrike za preradu drveta u kojoj su se nalazila tela. Tela su utovarena u njegov kamion. Dva tela su na sebi imala uniforme OVK s oznakama OVK. U fabrici je bilo petnaestak ljudi. Mada su nosili civilnu odeću, jedan od njih je bio načelnik SUP-a Kosovske Mitrovice, a ostali su bili inspektori za nasilne zločine i ekipa za vršenje uviđaja MUP-a.[5212] Iskaz vozača ovog kamiona razlikovao se u pogledu toga da li je tela odvezao u centar PJP u Petrovom Selu ili u centar SAJ u Batajnici.[5213] Međutim, pošto je njegovo svedočenje razmotrilo u celosti, Veće se uverilo da je centar PJP u Petrovom Selu, u stvari, bila njegova konačna destinacija za ovu turu, u kojoj je po proceni vozača, bilo oko 55 tela,[5214] koja su ekshumirana 2001. godine.

(c) Zaključak

1356. Na osnovu gorenavedenih konstatacija, Pretresno veće se uverilo da su 1999. godine tokom perioda od nekoliko nedelja, počev od druge nedelje aprila pa i u maju 1999. godine,[5215] kamioni s telima kosovskih Albanaca ubijenih od strane srpskih snaga na Kosovu najmanje šest puta dolazili u centar SAJ u Batajnici. [5216] Barem još dva puta tela su dovezena u centar PJP u Petrovom Selu. Vozači kamiona koji su prevozili tela bili su službenici MUP-a. Instrukcije za odvoženje tela u centar SAJ u Batajnici i centar PJP u Petrovom Selu su u svakoj od tih prilika dali visoki funkcioneri MUP-a, uključujući Petra Zekovića, načelnika Uprave za zajedničke poslove i pomoćnika ministra, kao i, u slučaju prva dva kamiona odvezena u centar SAJ u Batajnici, neposredno optuženi Vlastimir Đorđević. Pre nego što bi svaki kamion s telima došao u centar SAJ

[5211] DP P815; V. dole, par. 1493.
[5212] V. poverljivi Dodatak.
[5213] V. poverljivi Dodatak. Veće napominje da su tokom ekshumacija 2001. godine ostaci 16 tela otkriveni u masovnoj grobnici koja je nazvana "Petrovo Selo I", a da je 59 tela otkriveno u masovnoj grobnici koja je nazvana "Petrovo Selo II", što je ukupno 75 tela. Za 31 osobu pronađenu u centru PJP u Petrovom Selu utvrđeno je da su žrtve masakra u Izbici, opština Srbica, odmah južno od područja na kome je svedok K93 pokupio tela. V. dole, par. 1512.
[5214] V. poverljivi Dodatak.
[5215] Dok se u svedočenju svedoka K88 sugeriše da su tela stizala u centar tokom perioda od tri nedelje, Veće, na osnovu dokaza kojima raspolaže, prihvata su kamioni stizali i tokom aprila i maja 1999. godine.
[5216] Svedok K88, DP P370-A, par. 31. To su dva kamiona koja su već bila napustila centar kada je svedok K88 stigao; žuti kamion FAP; još jedan žuti kamion; novi kamion marke "Mercedes Furgon"; hladnjača od 30 tona.

u Batajnici, optuženi bi obavestio osoblje centra o tom dolasku i davao im instrukcije o proceduri koje treba da se pridržavaju.

3. Otkrivanje tela u jezeru Perućac

1357. Veće je saslušalo iskaz Đorda Kerića, načelnika SUP-a Užice, Srbija,[5217] u vezi sa otkrivanjem tela u jezeru Perućac, otprilike 10 kilometara od OUP-a Bajina Bašta, područja koje je tada bilo u zoni odgovornosti ovog svedoka, negde sredinom aprila 1999. godine.[5218] Kerićevo svedočenje na ovom suđenju se u nekim bitnim aspektima razlikovalo od iskaza koji je 2005. godine dao Veću za ratne zločine Okružnog suda u Beogradu, kada je razgovor sa njim obavio istražni sudija Dilparić. Svedok je jula 2001. godine takođe dao pismenu izjavu Radnoj grupi MUP-a, koja, na prvi pogled, ima izgleda više sličnosti sa njegovim svedočenjem na ovom suđenju.

1358. Veće ima utisak da je na izjave koje je davao Kerić uticalo više faktora. Ukoliko je tako, ti faktori su ga u različitim trenucima možda odveli u različite pravce i sa različitim intenzitetom. Ti faktori uključuju: uticaj godina koje su protekle na njegovo sećanje,[5219] činjenicu da je, kada je 2001. godine dao svoju prvu izjavu Radnoj grupi MUP-a, još uvek bio aktivni pripadnik MUP-a,[5220] a da je, kada je svedočio 2005. godine i, naravno, pre nego što je svedočio na ovom suđenju, bio otišao u penziju. Prema tome, strahovanja da bi svojim iskazom mogao otkriti da je u prilikom vršenja dužnosti kao pripadnika MUP-a došlo do protivpravnog postupanja ili implicirati visoke funkcionere MUP-a, bila su možda manja. Kerić je više godina poznavao Đorđevića, i kao svog nadređenog i lično.[5221] Značajan faktor može biti strahovanje da ga ne implicira u smislu kažnjivog ponašanja, kao i to da konačnu odgovornost za to prebaci na nekog drugog. Uzimajući sve to u obzir, Veće je obazrivo pristupilo svedočenju Đorđa Kerića. Zbog svega toga, kao i iz razloga koji su detaljnije razmotreni u daljem tekstu, Veće je ocenilo da se sasvim pouzdano može osloniti samo na određene delove Kerićevog svedočenja. Veće je pritom bilo svesno činjenice da Kerić u nekim suštinskim aspektima pruža jedine ili primarne dokaze i da se optuženi u svom iskazu nije saglasio s nekim aspektima Kerićeve verzije događaja na ovom suđenju.

1359. I pored nepodudarnosti, Veće je konstatovalo da su brojni aspekti svedočenja Đorđa Kerića u potpunosti ubedljivi i spremno je da se osloni na te aspekte njegovog svedočenja. Na osnovu toga, Veće konstatuje da je, negde sredinom aprila 1999. godine, načelnik OUP Bajina Bašta Slavko

[5217] Đorđe Kerić, T. 7753-7754, 7812.
[5218] Đorđe Kerić, T. 7755. Svedok je u svom svedočenju rekao da ga je o otkrivanju tela obavestio Slavko Petrović, načelnik OUP Bajina Bašta, otprilike 15 dana pre njegovog premeštaja za Beograd 1. maja 1999. godine, Đorde Kerić, T. 7753-7755.
[5219] Đorđe Kerić, T. 7849.
[5220] Đorđe Kerić, T. 7753-7754.
[5221] Vlastimir Đorđević, T. 9990-9991.

Petrović pozvao Kerića telefonom i obavestio ga da su na površini jezera Perućac viđeni plutajući objekti i da su izgleda u pitanju ljudska tela. Kerić je naredio Petroviću da ode na lice mesta kako bi to proverio i da mu podnese izveštaj. Petrović je to učinio i, nakon otprilike sat vremena, obavestio Kerića da po jezeru pluta pet-šest ljudskih tela.[5222] Kerić je nakon toga preko direktne linije pozvao optuženog u Beograd, obavestio ga o otkrivanju tela i tražio dalje instrukcije.[5223] Đorđe Kerić je u svom iskazu dosledno tvrdio da je tokom razgovora sa Đorđevićem, uključujući i prvi razgovor, Kerić sugerisao optuženom da se o tom incidentu obavesti istražni sudija.[5224] Đorđević je rekao Keriću da nikog ne treba informisati dok se činjenice ne provere i ne prikupe dalje informacije.[5225] U tom cilju, Đorđević je rekao Keriću da načelnik Odeljenja za suzbijanje kriminaliteta SUP-a Užice, a to je bio Zoran Mitričević,[5226] treba da ode na jezero zajedno sa grupom inspektora i da sprovede istragu na licu mesta. [5227]Kerić je trebalo Đorđevića da obaveštava o rezultatima istrage.[5228]

1360. Nakon prvobitne istrage na licu mesta, Mitričević je obavestio Kerića da u jezeru, u stvari, pluta nekoliko desetina tela i muškog i ženskog pola, uglavnom sa civilnom odećom na sebi i u poodmaklom stanju raspadanja. On je takođe rekao Keriću da je izronio sanduk koji je prvobitno bio prikačen za neki kamion i da se u njemu nalazi još tela; taj sanduk nije imao oznake, a Kerić se ne seća da je Mitričević spomenuo da je na njima bilo registarskih tablica.[5229] U to vreme nije bilo indikacija koje bi navodile na zaključak na to kako su tela tu stigla i odakle potiču.[5230]

1361. Nakon što je dobio informaciju od Mitričevića o otkrivanju tovarnog sanduka s telima, Kerić je po drugi put pozvao Đorđevića kako bi mu preneo tu informaciju i tražio dodatne instrukcije.[5231] Đorđević je rekao Keriću da će kasnije razgovarati. Nakon otprilike sat vremena, Kerić je ponovo pozvao Đorđevića. Optuženi mu je rekao da treba angažovati jedan broj policajaca i civila kako bi se tela izvadila iz jezera i da ih treba pokopati u masovnu grobnicu blizu brane na jezeru.[5232] Kao i prilikom prvog razgovora sa optuženim, Kerić je ponovo sugerisao Đorđeviću da treba obavestiti istražnog sudiju i tužioca. Đorđević mu je rekao da to ne treba raditi.[5233] Kerić je

[5222] Đorđe Kerić, T. 7755-7756, 7860-7861; v. takođe DP P1212, str. 3; DP P316, str. 2.
[5223] Đorđe Kerić, T. 7756.
[5224] Đorđe Kerić, T. 7756-7757, 7817-7819; v. takođe DP P1212, str. 2; DP P316, str. 3.
[5225] Đorđe Kerić, T. 7757, 7820, 7861-7862; v. takođe DP P1212, str. 2; DP P316, str. 3.
[5226] Đorde Kerić, T. 7820; Vlastimir Đorđević, T. 9991.
[5227] Đorđe Kerić, T. 7757, 7820, 7861-7862; v. takođe DP P1212, str. 2; DP P316, str. 3.
[5228] Đorđe Kerić, T. 7757, 7820; v. takođe DP P1212, str. 2; DP P316, str. 3.
[5229] Đorđe Kerić, T. 7757-7759, 7763; v. takođe DP P1212, str. 2.
[5230] Đorđe Kerić, T. 7757-7759, 7763, 7822.
[5231] Đorđe Kerić, T. 7759, 7822; v. takođe DP P1212, str. 2; DP P316, str. 3.
[5232] Đorđe Kerić, T. 7759. Veće napominje da je u svojoj izjavi iz 2001. godine Đorđe Kerić rekao da je Đorđević, kada ga je po drugi put pozvao kako bi mu preneo dodatne informacije u vezi sa telima o čemu je njega obavestio Zoran Mitričević, "naložio da se preduzmu mere oko asanacije terena" (v. DP P1212, str. 2). Na ovom suđenju, Kerić je objasnio da je on shvatio da se mere "asanacije terena" odnose na prikupljanje tela i pripremu za njihovo pokopavanje, Đorde Kerić, T. 7862-7863.
[5233] Đorđe Kerić, T. 7761-7762.

onda preneo Đorđevićeve instrukcije Mitričeviću. Tokom naredna dva dana, Mitričević i njegove kolege su iz jezera Perućac izvukli i pokopali tela u blizini brane na jezeru.[5234] Kerić je sličnu informaciju dao MUP-u 2001. godine, rekavši da mu je optuženi u vezi sa telima otkrivenim u jezeru Perućac naredio da treba preduzeti mere za "asanaciju terena", obavestivši Kerića da će, radi koordinacije, na lice mesta biti poslati predstavnici MUP-a.[5235] Kerić je u svom iskazu naveo da je shvatio da se naređenje o "asanaciji terena" odnosi na prikupljanje tela iz jezera Perućac i njihovu pripremu za pokopavanje.[5236] Veće konstatuje da je Kerićevo svedočenje u odnosu na gore navedena pitanja uverljivo.

1362. Optuženi ne poriče da ga je Đorđe Kerić pozvao da ga obavesti da više tela pluta po jezeru Perućac.[5237] On takođe ne osporava da ga je Kerić pozvao i drugi put da ga obavesti da je tim koji je poslao na teren u jezeru pronašao tovarni sanduk u kome se nalazi još tela.[5238] Optuženi tvrdi da je, nakon što ga je Kerić pozvao drugi put, otišao u kabinet ministra i obavestio ga o onom što mu je Kerić rekao. Ministar to nije komentarisao, niti je optuženom dao ikakva uputstva.[5239] Đorđević je u svom svedočenju zatim rekao da je mislio da će ministar to pitanje rešiti sa nekim drugim ljudima, a da će optuženog isključiti, pa je otišao iz kabineta.[5240] Đorđević nije dao zadovoljavajuće objašnjenje za to zašto je stekao takav utisak.[5241] Optuženi je u svom svedočenju rekao da mu se Kerić sledeći i poslednji put javio posle otprilike dva dana, kada ga je obavestio da su sva tela pokopana u blizini. Đorđević je tu informaciju preneo ministru, koji ni ovaj put nije ništa komentarisao, niti mu je dao neku povratnu informaciju.[5242] Stoga ni on Keriću nije dao nikakva uputstva o pokopavanju tela, poričući da mu je rekao da ne obaveštava pravosudne organe ili tužioca.[5243] Veće nije moglo da prihvati suštinske elemente tog iskaza optuženog. Tvrdnja optuženog da on, nakon što je ministru više puta preneo Kerićeve izveštaje o telima, ništa nije preduzeo zato što ministar nije reagovao posebno je neubedljiva.

1363. Otprilike dva dana posle obavljanja tog zadatka, Kerić je privatno razgovarao sa istražnim sudijom i obavestio ga o otkrivanju tela, stadijumu raspadanja u kojem su se nalazila i o tome da je "ministarstvo" naredilo policiji da o tome ne obaveštava ni njega ni tužioca.[5244] Kerić je to uradio

[5234] Đorđe Kerić, T. 7759.
[5235] V. DP P1212 od 27. jula 2001. godine.
[5236] Đorde Kerić, T. 7863; v. gore, par. 1361.
[5237] Vlastimir Đorđević, T. 9728.
[5238] Vlastimir Đorđević, T. 9728.
[5239] Vlastimir Đorđević, T. 9728-9729.
[5240] Vlastimir Đorđević, T. 9728-9729.
[5241] Optuženi je u svom svedočenju rekao da je mislio da će ministar “rešiti tu stvar” s nekim drugim ljudima i da ministar optuženog hoće da isključi iz toga, pa je napustio kabinet ministra (Vlastimir Đorđević, T. 9728-9729).
[5242] Vlastimir Đorđević, T. 9729.
[5243] Vlastimir Đorđević, T. 9993-9995.
[5244] Đorđe Kerić, T. 7763.

zato što je u javnosti već bilo komentara u vezi s tim.[5245] Sudija na to nije rekao ništa.[5246] Veće takođe prihvata Kerićev iskaz u vezi s tim. Kerić je dalje objasnio da se u javnosti spekulisalo da su tela možda pripadala žrtvama NATO bombardovanja ili da se možda radi o telima koja su ekshumirana iz neke masovne grobnice u Bosni i Hercegovini koja je u jezero Perućac donela Drina,[5247] ali je istakao da u tom trenutku niko nije mislio da tela potiču sa Kosova.[5248] Kerić je takođe izjavio, ali nije bio ubedljiv, "da se ni[je] bavio" pitanjem porekla tela, jer su u to vreme u toku bila "intenzivna bombardovanja područja, objekata na našem području" i oni su imali druge prioritete. Kerić je takođe bio zauzet pripremama za prelazak na novi položaj u Saveznom ministarstvu unutrašnjih poslova u Beogradu.[5249] On je u svom svedočenju rekao da iz istih razloga nije lično otišao na lokaciju.[5250] Na pitanje zašto je ispoštovao naređenje optuženog da pošalje ljude na Perućac da izvade i pokopaju tela kod brane, Kerić je odgovorio da je, mada je standardna procedura bila da se istražni sudija i tužilac obaveste o otkrivanju tela i da se oni dalje time bave, on bio obavezan da poštuje naređenje svojih starešina i da bi disciplinski odgovarao da je postupio drugačije.[5251] Veće je konstatovalo da to objašnjenje nije baš ubedljivo. Kerić je nesumnjivo bio stavljen u težak položaj, ali se opredelio da postupi po Đorđevićevom naređenju, a ne po zakonu.

1364. Kerićev iskaz istražnom sudiji Dilpariću iz Veća za ratne zločine Okružnog suda u Beogradu, dat pod zakletvom 2005. godine, razlikuje se u suštinskim aspektima od njegovog svedočenja na ovom suđenju. U tadašnjoj Kerićevoj izjavi upadljivo je to da se uopšte ne pominje da je optuženi bio uključen u odluke u vezi sa vađenjem tela i njihovim pokopavanjem kod brane. Kerić je tada naveo da su odluku da se tela uklone iz jezera Perućac i pokopaju u blizini brane na jezeru doneli Zoran Mitričević i on,[5252] kao i da je Kerić kontaktirao optuženog ukupno tri puta: jednom da ga obavesti o situaciji, drugi put da zatraži stav optuženog po tom pitanju i treći put tek

[5245] Đorđe Kerić, T. 7763, 7822.
[5246] Đorđe Kerić, T. 7763.
[5247] Đorđe Kerić, T. 7763, 7822.
[5248] Đorđe Kerić, T. 7763, 7822.
[5249] Đorđe Kerić, T. 7753-7754, 7760, 7823.
[5250] Đorđe Kerić, T. 7760, 7823.
[5251] Đorđe Kerić, T. 7810-7811.
[5252] DP D316. Đorđe Kerić je u izjavi istražnom sudiji Dilpariću iz 2005. godine rekao da je sa Vlastimirom Đorđevićem razgovarao dva puta: jednom kako bi ga obavestio o situaciji i drugi put kako bi zatražio stav o situaciji (v. str. 4). Kada je upitan da li mu je Vlastimir Đorđević dao ikakve instrukcije, svedok je odgovorio sledeće: “Nije dao nikakve instrukcije. Mi nismo imali drugog izlaza, nego da postupimo." Svedok je tada upitan ko je odlučio da se tela i izvade pokopaju, a Đorde Kerić je odgovorio: “Odlučili smo mi”, objašnjavajući da je Zoran Mitričević predložio da se tela izvade i pokopaju i da se svedok saglasio sa tim (v. str. 5). Kada je upitan da li im je "solucij[a]" naređena iz Beograda, on je potvrdio da iz Beograda nije ponuđena nikakva solucija, dodajući da, kada je pozvao optuženog da ga obavesti o telima, pored izjave u smislu da "to ne valja ništa što se dogodilo", optuženi nije dao nikakve sugestije u vezi s tim šta preduzeti dalje (v. str. 6, 10). Dodao je da je on, nakon što su tela izvađena i pokopana, još jednom pozvao optuženog da ga obavesti o tome (v. str. 7). Svedoku je predočeno nekoliko odlomaka iz razgovora Zorana Mitričevića sa sudijom Dilparićem u kojima se sugeriše da je optuženi, u stvari, imao veću ulogu nego što Kerić navodi u svom razgovoru i da je Kerić zapravo Mitričeviću samo prenosio Đorđevićeva naređenja. Kerić je negirao navode iz tih odlomaka i ponovio da “[u]putstva nisu stigla” i da je rekao Mitričeviću da, zbog toga što od načelnika Odseka “nije bilo decidiranog stava”, on predlaže da se tela izvade i pokopaju dok se istraga ne završi (v. str. 8-10).

nakon što su tela izvađena i pokopana, kako bi optuženog izvestio o tome. [5253] Mada se to poklapa sa delom svedočenja optuženog na ovom suđenju, Veće veruje Kerićevom svedočenju datom konkretno na ovom suđenju, a ne verziji iznetoj sudiji Dilpariću ili Kerićevoj verziji iz 2001. godine. Stoga, prema zaključku Veća, optuženi jeste dao instrukciju Keriću u vezi sa pokopavanjem tela pronađenih u jezeru, a tokom dva dana kada su Zoran Mitričević i drugi vadili i pokopavali tela, Kerić je telefonom nekoliko puta razgovarao sa optuženim kako bi dobio dodatne instrukcije.[5254] Veće takođe konstatuje da je Kerić, kada su tela izvađena i pokopana, obavestio Đorđevića da su njegove instrukcije sprovedene.

1365. Veće je posebnu pažnju posvetilo razlikama između tri verzije događaja na jezeru Perućac koje je dao svedok Kerić i njegovim bezuspešnim pokušajima da neke od njih objasni.[5255] Međutim, uprkos tome, Veće je i dalje uvereno da je verzija koju je Kerić izneo tokom svedočenja na ovom suđenju suštinski verodostojna i nije se, ni na osnovu Kerićevih nedoslednosti ni na osnovu iskaza optuženog, uverilo da ne treba da se osloni na Kerićev iskaz na ovom suđenju.[5256]

1366. Tela su izvađena iz jezera Perućac i pokopana u masovnu grobnicu pored jezera,[5257] a Kerić u to vreme ipak nije sproveo nikakvu istragu o tim događajima ili identitetu preminulih, kao ni o poreklu tela ili prikolice u kojoj su mnoga tela pronađena. Veće ima utisak da bi do takvog grubog kršenja dužnosti s Kerićeve strane moglo da dođe samo ako je on postupao po naređenju. Osim naređenja nadređenih, nema nijednog očiglednog razloga iz kojeg bi on tako grubo prekršio svoju dužnost, kao ni bilo kakvog ličnog interesa ili bilo čega drugog što bi primoralo Kerića da tako postupi, osim naređenja nadređenih.[5258] S tim u vezi, Veće napominje da optuženi, koji je priznao da je bio svestan činjenice da je pokopavanje tela otkrivenih u jezeru Perućac nezakonito,[5259] kao što će biti razmotreno dalje u tekstu, isto tako nije preuzeo nikakve istražne radnje u vezi s tim telima. Prema mišljenju Veća, stoga se može razumno zaključiti da je Vlastimir Đorđević znao da su[5260] i ovo bila tela kosovskih Albanaca ubijenih na Kosovu tokom perioda na koji se odnosi

[5253] V. DP D316, str. 4, 7.
[5254] Đorđe Kerić, T. 7761-7762, 7818.
[5255] U svom iskazu iz 2005. godine, Kerić je rekao da je stav optuženog u vezi s telima otkrivenim u jezeru bio neodređen i da su, u odsustvu instrukcija, Kerić i Mitričević odlučili da sami izvuku i pokopaju tela (v. DP D316, str. 5, 6, 8-10). Kada je od njega zatraženo da objasni zašto njegovo svedočenje na ovom suđenju odstupa od onoga što je navedeno u njegovoj izjavi iz 2001. godine, Kerić je izneo jedan broj nezadovoljavajućih objašnjenja, kao što je da je ono što je rekao 2005. godine verovatno pogrešno prevedeno i da su razgovori sa Mitričevićem o vađenju i pokopavanju tela bili samo "prethodni" razgovori do konačne odluke optuženog po tom pitanju, i da su oni na kraju postupili tek kad su za to dobili naređenju optuženog, Đorđe Kerić, T. 7843-7852.
[5256] U tom pogledu, Veće prima na znanje svedočenje Đorđa Kerića, ponovljeno više puta, da on ostaje pri svom iskazu datom tokom glavnog ispitivanja na ovom suđenju (Đorde Kerić, T. 7846, 7847, 7849).
[5257] V. dole, par. 1515, 1519.
[5258] Đorđe Kerić, T. 7850.
[5259] Vlastimir Đorđević, T. 10002.
[5260] Veće podseća da je, kraće vreme pre otkrivanja tela u jezeru Perućac, optuženi obavešten o tome da su u hladnjači koja je plutala u Dunavu pored sela Tekija pronađena tela koja su, po svemu sudeći, bila tela kosovskih Albanaca (v. gore, par. 1324),

Optužnica i njegova instiktivna reakcija bila je da obezbedi da se tela ne otkriju ili da se u vezi s njima ne vodi dalja istraga.

C. Istraga

1. Radna grupa formirana 2001. godine

1367. Otprilike dve godine nakon što su hladnjača i tela u njoj pronađeni u Dunavu 1. maja 2001. godine, u lokalnim zaječarskim novinama *Timočka krimi revija* objavljen je članak čiji je autor bio bivši pripadnik RDB.[5261] On je sadržao intervju sa Živadinom Đorđevićem, roniocem koji je zajedno sa Boškom Radojkovićem izašao na lice mesta u Tekiji na Dunavu kad su početkom aprila 1999. godine otkrivena tela.[5262] U članku je pisalo da su tela pripadala neidentifikovanim muškarcima, ženama i deci i da su na nekim od ženskih tela bile tradicionalne muslimanske dimije. Navedeno je da su tada obavešteni zvaničnici iz OUP Kladovo, kao i istražni sudija i zamenik opštinskog javnog tužioca. Dalje je pisalo da je kamion poticao sa Kosova, da su ključevi pronađeni u bravi, da se na papučici za gas nalazio veliki kamen i da od vozača ili suvozača nije bilo ni traga.[5263] Mada je distribucija tih novina bila ograničena na borski i zaječarski okrug,[5264] članak je privukao pažnju beogradskih medija. [5265] Ubrzo nakon objavljivanja, Časlav Golubović je obavestio optuženog o članku.[5266]

1368. Isti autor objavio je 15. septembra 1999. godine još jedan članak u istim novinama. Taj članak se takođe odnosio na otkrivanje tela u hladnjači u Dunavu blizu sela Tekija.[5267] Međutim, u prethodnom članku bilo je sugerisano da su tela možda pripadala Kurdima ili talibanima.[5268] Taj članak u to vreme nije izazvao nikakvu reakciju.[5269] Sadržaj tog članka odražavao je glasine koje je početkom aprila 1999. godine širio MUP iz policijske stanice Kladovo da su tela pripadala Kurdima koji su ilegalno pokušali da pređu granicu. Stoga ne čudi što Boško Radojković, koji je znao za članak od 1. maja 2001. godine i koji je u svom svedočenju rekao da je autor teksta dostavio nekoliko primeraka OUP-u Kladovo,[5270] nije obavestio svoje nadređene o tom članku. Časlav Golubović je znao za članak i, ubrzo posle njegovog objavljivanja, kontaktirao je optuženog da ga

kao i da na tom lokalitetu nije sprovedena nikakva istraga ni od strane optuženog ni od strane njegovih saradnika, kojima je on dao instrukciju da istragu ne treba sprovoditi.

5261 DP P365; v. takođe Časlav Golubović, DP P352, str. 5.
5262 Boško Radojković, DP P358, str. 2; Časlav Golubović, DP P352, str. 5.
5263 DP P365.
5264 Boško Radojković, T. 1858-1860; DP P368.
5265 Boško Radojković, DP P358, str. 1.
5266 Časlav Golubović, DP P352, str. 5; Časlav Golubović, DP P353 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7421; v. takođe DP P396, str. 3.
5267 V. gore, par. 1295; v. takođe DP P364.
5268 DP P364, str. 2.
5269 Boško Radojković, DP P358, str. 2; Boško Radojković, T. 1769-1770.
5270 Boško Radojković, T. 1771.

obavesti o njemu.[5271] U tom trenutku, MUP nije preduzeo ništa da ispita tu stvar. Slučaj je proglašen državnom tajnom.[5272]

1369. Podstaknut člankom iz maja 2001. godine, tadašnji načelnik RJB Sreten Lukić, na osnovu usmenog naređenja tadašnjeg ministra unutrašnjih poslova Dušana Mihajlovića, formirao je Radnu grupu MUP-a da istraži navode iz članka i pripremi izveštaj o tome za ministra.[5273] Članovi Radne grupe bili su, između ostalih, Dragan Karleuša, Dragan Furdulović, izvesni g. Mirčić, Bora Banjac i, jedno vreme, Milorad Veljković.[5274] Obavljeni su razgovori sa policajcima i policijskim rukovodiocima koji su bili aktivni u vreme događaja navedenih u članku;[5275] među njima je bilo i nekoliko svedoka u ovom predmetu: Boško Radojković, Časlav Golubović, svedok K87, svedok K88 i svedok K93.[5276] Radna grupa je sastavila službene beleške o tim razgovorima; lica sa kojima su obavljeni razgovori nisu ih potpisala.[5277] Čini se da je Radna grupa dala prioritet pronalaženju grobnica, poreklu žrtava i ubica, a ne tome od koga su poticala naređenja.[5278]

1370. Radna grupa je takođe pokušala da obavi razgovor sa ministrom Stojiljkovićem i optuženim. Stojiljković, koji je u tom trenutku bio skupštinski poslanik Socijalističke partije Srbije, nije bio spreman na razgovor.[5279] U neformalnom razgovoru sa Vlastimirom Đorđevićem, on je Radnoj grupi navodno rekao sledeće: “Pa eto, šta da ti kažem? Bilo je šta je bilo." Međutim, o ovom razgovoru nije sačinjena službena beleška.[5280] Kada je Radna grupa ponovo pokušala da s njim stupi u kontakt, nisu mogli da ga pronađu; za njim je kasnije za interne policijske svrhe raspisana i poternica.[5281] Optuženi negira da je iko iz Radne grupe pokušao da razgovara sa njim.[5282] Vlastimir Đorđević je napustio Srbiju 12. maja 2001. godine[5283] i bio je u bekstvu sve do svog hapšenja 2007. godine. Obrad Stevanović, Dragan Ilić i Petar Zeković negirali su svoje učešće u ovim

[5271] Časlav Golubović, DP P353 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7421; v. takođe DP P396, str. 3.
[5272] Radna grupa je utvrdila da 1999. godine nije vođena nikakva istraga jer je slučaj proglašen državnom tajnom (svedok K84, T. 1996).
[5273] Boško Radojković, DP P358, str. 2; Časlav Golubović, DP P353 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7422-7423; v. takođe DP D45; v. takođe svedok K84, T. 1991-1993, 2075-2076, 2097-2098, 2103. Svedok K84 je objasnio da nije bilo neuobičajeno da se naređenja izdaju samo usmeno, a ponekad su bila praćena pismenim odlukama (svedok K84, T. 2087-2088).
[5274] Boško Radojković, DP P358, str. 2; svedok K84, T. 1993.
[5275] Svedok K84, T. 1994.
[5276] Boško Radojković, DP P358, str. 2; Boško Radojković, DP P359 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7454; Časlav Golubović, DP P353 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7422-7423; svedok K87, T. 14165-14168; svedok K88, DP P371A, T. 10458; svedok K93, T. 6886, 6912, 6918-6920; svedok K93, DP P1062 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 11340; v. takođe DP P367, DP P396, DP D392.
[5277] V. gore, par. 1289; svedok K84, T. 1994, 2124-2128.
[5278] Svedok K84, T. 2166.
[5279] DP P338; v. takođe svedok K84, T. 2018-2020, 2161.
[5280] Svedok K84, T. 2021-2022, 2174.
[5281] Svedok K84, T. 2021.
[5282] On kaže da je u to vreme imao naznake da će biti uhapšen na osnovu krivične prijave koja je protiv njega podneta za zloupotrebu položaja u vezi sa nepropisnim korišćenjem sredstava za jedno inostrano sportsko društvo i da je iz tog razloga odlučio da se "skloni" na izvesno vreme, dodavši da je u to vreme takođe "imao [...] neke pretnje" (Vlastimir Đorđević, T. 10016-10017). Veće prihvata ovaj iskaz, što je detaljnije razmotreno na drugim mestima u ovoj Presudi, v. dole, par. 1982.
[5283] Vlastimir Đorđević, T. 9989-9990, 10016-10017; v. takođe DP P1508 (Svedočenje optuženog pred Većem za ratne zločine Okružnog suda u Beogradu), str. 12; v. takođe Završni podnesak odbrane, par. 276.

događajima.[5284] Radna grupa nije obavila razgovor sa predsednikom Slobodanom Miloševićem,[5285] koji više nije bio na vlasti.[5286] Godine 2002, kada je protiv njega na ovom Međunarodnom sudu takođe podignuta optužnica, Stojiljković je izvršio samoubistvo.[5287] Mada je Radna grupa obaveštavala Sretena Lukića o toku istrage, s njim nije obavljen razgovor,[5288] mada je u predmetno vreme bio rukovodilac Štaba MUP-a na Kosovu, odakle su tela po svemu sudeći potekla

1371. Dana 25. maja 2001. godine i ponovo 26. juna 2001. godine, Radna grupa je obelodanila javnosti rezultate svoje istrage.[5289] Stav odbrane je da su ti nalazi neosnovani i da su rezultat površne i "potencijalno isforsirane" istrage.[5290] Međutim, Veće nije našlo odgovarajuću potporu za takve navode. Zbog pažnje javnosti koju je izazvao novinski članak, ne čudi što je Radna grupa svoje zaključke javno iznela čim je to bilo moguće.[5291] Pored toga, optužnica ovog Međunarodnog suda u kojoj se Slobodan Milošević, između ostalog, optužuje za zločine počinjene na Kosovu, podignuta je samo nekoliko dana pre nego što je Radna grupa održala konferenciju za štampu, 25. maja 2001. godine.[5292]

1372. U svom izveštaju od 25. maja 2001. godine, Radna grupa je, između ostalog, utvrdila da su se ministar Stojiljković i načelnik RJB Vlastimir Đorđević trudili da se slučaj "hladnjača" ne otvara i da je u tu svrhu pokrenuta akcija "Dubina II", putem koje je trebalo rešiti problem. U izveštaju stoji da je okružni javni tužilac u Negotinu zbog toga prekinuo istragu o ovom slučaju. Obelodanjuje se da su radnici angažovani na uklanjanju tela iz hladnjače plaćeni od strane MUP-a.[5293] U tom smislu, izveštaj Radne grupe odražava pitanja o kojima su govorili svedoci u ovom predmetu.

1373. U ovom izveštaju, Radna grupa govori o sastanku održanom marta 1999. godine u kabinetu Slobodana Miloševića, kome su, između ostalih, prisustvovali lično predsednik, ministar Vlajko Stojiljković, načelnik RJB Vlastimir Đorđević i načelnik RDB Radomir Marković. U izveštaju se navodi da je na tom sastanku optuženi pokrenuo pitanje "asanacije terena" i da je s tim u vezi Slobodan Milošević naredio Stojiljkoviću da preduzme mere kako bi se uklonili svi tragovi koji

[5284] Svedok K84, T. 2049-2050.
[5285] Svedok K84, T. 2019, 2161-2163, 2165; v. takođe Časlav Golubović, T. 1733.
[5286] Svedok K84, T. 1993-1994.
[5287] Časlav Golubović, T. 1732-1732; svedok K84, T. 2019.
[5288] Svedok K84, T. 2186-2187.
[5289] DP P366 (“Informacija II”) i P387 (“Informacija”); v. takođe svedok K84, T. 19976.
[5290] Završni podnesak odbrane, par. 524.
[5291] Svedok K84, T. 2103.
[5292] Optužnica protiv, između ostalih, S. Miloševića, Milutinovića, Šainovića, Ojdanića i Stojiljkovića obelodanjena je javnosti 27. maja 1999. godine. Međutim, Veće napominje da je ona 22. maja 1999. godine objavljena kao poverljiva (v. takođe Vlastimir Đorđević, T. 10076).

[5293] DP P387.

mogu da ukažu na postojanje dokaza o zločinima na Kosovu.[5294] U izveštaju se dalje navodi da je, na sastanku Kolegijuma MUP-a održanom istog meseca, Stojiljković zadužio optuženog i generala Ilić za sprovođenje zadatka "asanacije terena", s ciljem "uklanjanja civilnih žrtava koje bi mogle da budu predmet eventualnog istraživanja Haškog tribunala."[5295] Optuženi je negirao da je prisustvovao bilo kakvom sastanku na kome je razmatrana ta tema.[5296] Ove konstatacije Radne grupe biće detaljnije razmotrene u daljem tekstu ove Presude s aspekta učešća optuženog u relevantnim događajima.[5297]

1374. U drugom izveštaju Radne grupe, koji je obelodanjen javnosti 26. juna 2001. godine, iznosi se zaključak da je iz hladnjače kod Tekije izvučeno 86 tela, uključujući tri odsečene ljudske glave.[5298] Dalje se beleži da su onda ta tela sa dva kamiona transportovana u centar SAJ u Batajnici, gde su kasnije pokopana u samom centru u dve velike grobnice;[5299] takođe se pominju ekshumacije koje su obavljene nakon otkrića grobnica. Za okolnosti i mesto smrti ljudi čija su tela otkrivena u centru SAJ u Batajnici rečeno je da su predmet dalje istrage.[5300]

2. Otkrivanje masovnih grobnica

1375. Informacije koje je dobila Radna grupa uputile su je na masovne grobnice u centru SAJ u Batajnici. Istražni sudija Okružnog suda u Beogradu, kao i okružni javni tužilac, propisno su obavešteni,[5301] a službene beleške koje su sačinjene tokom istrage Radne grupe takođe su predate Okružnom sudu u Beogradu. Neke beleške vezane za događaje koji su se odigrali na konkretnim područjima, kao što je otkrivanje hladnjače kod Tekije, predate su okružnom tužiocu u Negotinu.[5302]

1376. Usledile su ekshumacije i obdukcije tela.[5303] To je na kraju dovelo do pronalaženja ljudskih ostataka u masovnim grobnicama u centru SAJ u Batajnici, Srbija.[5304] Kao što je detaljnije obrađeno na drugim mestima u ovoj Presudi, među telima i posmrtnim ostacima pronađenim u

[5294] DP P387.
[5295] DP P387.
[5296] Vlastimir Đorđević, T. 10013.
[5297] V. dole, par. 2112.
[5298] V. poverljivi Dodatak.
[5299] V. poverljivi Dodatak. Veće napominje da izveštaj takođe upućuje na činjenicu da je tamo bilo nekoliko muških tela koja su na sebi imala uniforme OVK. Međutim, ta informacija je kasnije ispravljena na osnovu obaveštenja koja je Radnoj grupi dao Boško Radojković (Boško Radojković, DP P358, str. 3; Boško Radojković, DP P359 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7454-7455; Boško Radojković, T. 1778; v. takođe svedok K84, T. 2011). Kao što je već napomenuto u prethodnom odeljku, Veće je konstatovalo da ni na jednom telu pronađenom u hladnjači nije bila uniforma OVK, a da su neka tela bila naga ili delimično odevena (v. gore, par. 1311).
[5300] V. poverljivi Dodatak.
[5301] V. poverljivi Dodatak. V. takođe svedok K84, T. 2014; v. takođe DP P395, s oznakama koje je uneo svedok K84, brojem "2" obeležena je lokacija grobnica pronađenih u centru SAJ u Batajnici, svedok K84, T. 2048-2049.
[5302] Svedok K84, T. 1998.
[5303] V. DP D49; svedok K84, T. 2014-2015, 2180-2181.
[5304] Svedok K84, T. 2015.

masovnim grobnicama u centru SAJ u Batajnici kod Beograda, bila su lica koja su poslednji put viđena živa u Suvoj Reci 26. marta 1999. godine i u opštini Đakovica u martu i aprilu 1999. godine.[5305] Obe te lokacije su na Kosovu, svaka otprilike na 450 kilometara udaljenosti od Batajnice.

1377. Veće podseća da su lični predmeti članova porodice Berisha, ubijenih u Suvoj Reci 26. marta 1999. godine, već bili pronađeni u grobnici na strelištu VJ kod Prizrena, poznatom kao Kroj-I-Popit, u septembru 1999. godine, prilikom ekshumacija koje je na toj lokaciji obavio tim britanskih forenzičara. Ostaci Jashara Berishe ekshumirani su u centru SAJ u Batajnici, ali je jedan od udova pronađen na strelištu VJ kod Prizrena, poznatom kao Kroj-I-Popit, u septembru 1999. godine.[5306] Prema zaključku Veća, ovaj, kao i drugi dokazi izneti na drugim mestima u Presudi, pokazuje da su, odmah pošto su članovi porodice Berisha ubijeni 26. marta 1999. godine, njihova tela, zajedno sa drugim telima, prevezena po nalogu MUP-a na strelište VJ kod Prizrena, gde su pokopana. Ta tela su zatim, po nalogu MUP-a, početkom aprila 1999. godine iskopali svedok Ali Gjogaj i drugi na istom tom strelištu VJ kod Prizrena.[5307] Tela su zatim prevezena i pokopana u masovnoj grobnici u centru SAJ u Batajnici, odakle su ekshumirana 2001. godine.[5308]

1378. Istragom Radne grupe takođe su otkrivene druge masovne grobnice u centru PJP u Petrovom Selu[5309] i na jezeru Perućac kod Bajine Bašte, na teritoriji SUP-a Užice.[5310] Među posmrtnim ostacima ekshumiranim u Petrovom Selu bila je 31 žrtva masakra koji je izvršen 28. marta 1999. godine u Izbici, opština Srbica.[5311] Kao što je detaljno izloženo na drugim mestima u ovoj Presudi, žrtve iz Izbice su meštani prvo sahranili u tom mestu, u vreme kada je do ubistava i došlo. Drugi dokazi pokazuju da su srpske snage ponovo iskopale te grobove krajem maja 1999. godine. Veće prihvata da je barem deo tih posmrtnih ostataka potom prevezen i ponovo pokopan u centru PJP u Petrovom Selu.

1379. U periodu od 9. do 14. septembra 1999. godine, po nalogu Okružnog suda u Užicu da se na lokaciji masovne grobnice pored jezera Perućac kod Bajine Bašte sprovede istraga i izvrše ekshumacije, ekshumirani su ljudski ostaci, zajedno sa delovima spaljene hladnjače.[5312] Nijedan od

[5305] V. dole, par. 1484-1491, 1492-1495, 1499-1502, 1506.
[5306] V. dole, par. 1406, 1484-1491.
[5307] V. gore, par. 1267-1269.
[5308] V. dole, par. 1485.
[5309] Svedok K84, T. 2037-2040; v. takođe DP P395, s oznakama koje je uneo svedok K84, brojem "3" obeležena je lokacija grobnica pronađenih u centru PJP u Petrovom Selu (svedok K84, T. 2048-2049).
[5310] Svedok K84, T. 2043-2046. v. takođe DP P394. Veće napominje da je Đorde Kerić 27. jula 2001. godine dao pismenu izjavu Radnoj grupi, najverovatnije na osnovu Službene beleške koju je pripremila Radna grupa povodom razgovora sa Slavkom Petrovićem 11. jula 2001. godine (DP P394 i P1212); v. takođe DP P395, s oznakama koje je uneo svedok K84, brojem "1" obeležena je lokacija masovne grobnice otkrivene pored jezera Perućac (svedok K84, T. 2048-2049).
[5311] V. dole, par. 1508-1514; v. dole, Prilog: Tabele s podacima o žrtvama.
[5312] V. dole, par. 1515-1519.

identifikovanih posmrtnih ostataka ekshumiranih pored jezera Perućac ne nalazi se među onima navedenim u prilozima Optužnici.

1380. Posmrtni ostaci lica ekshumiranih u centru SAJ u Batajnici, centru PJP u Petrovom Selu i pored jezera Perućac za koje je utvrđeno da potiču s područja Kosova, srpske vlasti su vratile na Kosovo.

VIII. SUDSKOMEDICINSKI DOKAZI

A. Lokacije na Kosovu na kojima su vršene ekshumacije

1381. Godine 1999, pošto je okončana kampanja NATO, timovi veštaka sudske medicine iz raznih zemalja došli su na razna područja na Kosovu da sprovedu istrage na mestima zločina i izvrše sudskomedicinske preglede tela osoba za koje se verovalo da su ubijene tokom rata na Kosovu. Krajem 2000. godine, tužilaštvo je angažovalo Erica Baccarda, koji je u vreme kada je svedočio na ovom suđenju radio kao sudski patolog na MKS, da izvrši pregled metodologije, korišćenih materijala i rezultata istraživanja i forenzičkih pregleda koje su forenzički timovi iz raznih zemalja obavili 1999. godine na izvesnim lokacijama pokopavanja u selima na Kosovu ili u njihovoj blizini. Eric Baccard je pregledao izveštaje koji se odnose na 11 lokacija pokopavanja na Kosovu, od kojih je jedna imala četiri podlokacije.[5313] On je pripremio izveštaj pod naslovom "Sudskomedicinska analiza i sinteza izveštaja o forenzičkim istraživanjima obavljenim na Kosovu tokom 1999. godine".[5314] Svrha tog pregleda koji je sačinio Eric Baccard bila je da se potvrdi da li su metodi koje su koristili razni forenzički timovi tokom 1999. godine bili u skladu s međunarodno prihvaćenim standardima i da li su zaključci do kojih su došli forenzički timovi naučno valjani.[5315] On je pozvan kao svedok na ovom suđenju.[5316]

[5313] Eric Baccard, P1140 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 10110-10111; Eric Baccard, T. 7657, 7659-7660, 7690; DP P1151 (Izveštaj britanskog forenzičkog tima (Bela Crkva)); DP P1152-P1160 (Izveštaj britanskog forenzičkog tima); DP P1161 (Izveštaj Instituta za patologiju Oružanih snaga SAD (ulica Miloša Gilića, Đakovica)); DP P1162 (Izveštaj francuskog forenzičkog tima (mesto "ukopa" Izbica)); DP P1163 (Izveštaj francuskog forenzičkog tima (lokacija Izbica, lokacija Ćirez, Donja i Gornja Sudimlja)); DP P1164 (Izveštaj francuskog forenzičkog tima (mesto "ukopa" Izbica)); DP P1165 (Izveštaj francuskog forenzičkog tima (mesto "ukopa" Izbica)); DP P1166 (Francuski balistički izveštaj (lokacija Izbica)); DP P1167 (Izveštaj austrijskog forenzičkog tima (Kotlina)); DP P1168; DP P1169 (Forenzički izveštaj Lama); DP P1170 (Britanski forenzički tim (fotografije lokacije D) (Mala Kruša)); DP P1171 (Francuski forenzički tim (Forenzički i obdukcijski izveštaji, Groblje L1) (Gornja Sudimlja); DP P1172 (Forenzički i obdukcijski izveštaji, Groblje L1) (Gornja Sudimlja); DP P1173 (Forenzički i obdukcijski izveštaji, Groblje L1) (Gornja Sudimlja); DP P1174 (Francuska misija za sudsko-medicinsko veštačenje, Forenzički i obdukcijski izveštaji, Groblje L1) (Gornja Sudimlja); DP P1175 (Antropološki izveštaj britanskog forenzičkog tima (Suva Reka) (4)); DP P1176 (Antropološki izveštaj britanskog forenzičkog tima (Suva Reka) (3)); DP P1177 (Antropološki izveštaj britanskog forenzičkog tima (Suva Reka) (2)); DP P1178 (Antropološki izveštaj britanskog forenzičkog tima (Suva Reka) (1)); DP P1179 (Britanski forenzički tim, Izveštaj o obdukciji Fatime Berisha (Suva Reka)); DP P1180 (Britanski forenzički tim, Izveštaj o obdukciji Fatona Berishe (Suva Reka)).
[5314] Eric Baccard, DP P1139 (Izveštaj veštaka); Eric Baccard, T. 7657, 7660.
[5315] Eric Baccard, DP P1140 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 10110-10111.
[5316] Eric Baccard, T. 7654-7751.

1382. Eric Baccard je zaključio da je metodologija koju su koristili forenzički timovi iz raznih zemalja, sa stanovišta sudsko-medicinske studije svake lokacije, suštinski identična.[5317] Međutim, Zoran Stanković, veštak sudske medicine koga je pozvala odbrana, komentarisao je sudskomedicinski izveštaj tužilaštva i dostavio sopstveno mišljenje o sudskomedicinskom materijalu sa nekih lokacija grobnica navedenih u Optužnici. On se nije složio s Ericom Baccardom da je korišćena identična metodologija; primetio je da su forenzički timovi došli iz različitih zemalja i da su koristili razne metodologije, kao i da se način opisivanja i sadržina izveštaja o obdukciji razlikuju.[5318] Iako se zapažanja Zorana Stankovića mogu prihvatiti, on, po oceni Veća, ukazuje prevashodno na razlike u formi, a ne na razlike u suštini.

1383. Sinteza izveštaja Erica Baccarda, koja je Veću bila od velike pomoći, zasniva se na analizi sudskomedicinskih izveštaja nacionalnih timova, zajedno s fotografijama i video-snimcima načinjenim tokom njihovih istraživanja i ekshumacija; on nije prisustvovao nijednoj od prvobitnih istraga, a nije bio prisutan ni u vreme kada su forenzički timovi pripremali svoje izveštaje.[5319] Eric Baccard je najpre analizirao sastav timova sudskih veštaka i njihove kvalifikacije, korišćene metode i pojedinosti njihovih aktivnosti. Drugo, razmotrio je profil svake grupe žrtava, uključujući minimalan broj žrtava, njihovu identifikaciju, polnu strukturu, presek po uzrastu i odeću žrtava. Na kraju su razmotreni sudskomedicinski aspekti, posebno stanje leševa, uzroci i okolnosti smrti, zadobijene povrede, kao i broj i priroda ulaznih rana, uključujući gde su se nalazile.[5320] Iako je potvrdio da postoje varijacije u metodologiji korišćenoj prilikom obavljenih obdukcija, kao i u stilu kojim su pisani zapisnici, Eric Baccard je izneo mišljenje da te varijacije nisu suštinske i da ne umanjuju naučnu valjanost suštinskih aspekata obavljenih obdukcija, a Veće je to mišljenje smatralo ubedljivim i prihvatilo ga.[5321]

1384. Eric Baccard je napomenuo da su nacionalni forenzički timovi u svojim izveštajima često navodili koliki je bio minimalan broj žrtava u nekoj grobnici ili na nekoj lokaciji. Do toga je dolazilo zato što su veštaci često nailazili na izmešane, skeletonizovane delove tela. U takvim slučajevima sa sigurnošću je mogao da se utvrdi samo minimalni broj žrtava.[5322]

[5317] Eric Baccard, DP P1139 (Izveštaj veštaka), str. 9.
[5318] On je konkretno uputio na izveštaj dr Christopha Markwaltera na lokaciji Kotlina, koji se, po njegovom mišljenju, drastično razlikuje od izveštaja profesorke Dominique Lecomte na lokaciji Gornja Sudimlja (Zoran Stanković, DP D926 (Izveštaj veštaka), str. 13; Zoran Stanković, T. 13459).
[5319] Eric Baccard, DP P1139 (Izveštaj veštaka), dodaci 2-8; Eric Baccard, DP P1140 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 10110, 10112; Eric Baccard, T. 7659, 7690.
[5320] Eric Baccard, DP P1139 (Izveštaj veštaka), str. 9.
[5321] Eric Baccard, T. 7692-7693.
[5322] Eric Baccard, DP P1139 (Izveštaj veštaka), str. 10.

1385. Eric Baccard je objasnio da sudski patolozi ispituju posledice određenih rana na telu, a zatim razmatraju te rane u kontekstu glavnih telesnih funkcija kako bi utvrdili najverovatniji uzrok smrti.[5323] U sopstvenom Izveštaju veštaka, on je povrede koje su prouzrokovale smrt klasifikovao prema tome da li se radi o povredama lobanje/mozga, unutrašnjem krvarenju usled povreda organa toraksa i/ili abdomena i krvarenju usled povreda udova ili povrede kičme.[5324] Rane su popisane prema sledećim anatomskim regijama: glava i vrat, trup, gornji udovi i donji udovi.[5325]

1386. Doktor Baccard je naveo primere kada se njegovo mišljenje razlikovalo od mišljenja navedenog u izveštaju nekog nacionalnog forenzičkog tima, primetivši da su tim razlikama možda doprinele vanredne okolnosti u kojima su nacionalni timovi radili. On je takođe naveo očigledne greške koje su uticale na konkretne stvari.[5326] Ipak, po mišljenju ovog svedoka, to nije dovelo u pitanje opšte zaključke do kojih su došli forenzički timovi iz raznih zemalja, niti naučnu valjanost procedure koje su se pridržavali.[5327] Uprkos tim razlikama, Veće prihvata opšte zaključke do kojih je došao dr Baccard da su originalni izveštaji nacionalnih forenzičkih timova valjani s naučne tačke gledišta.[5328] Veće je navelo faktore koji su ga ubedili da ne prihvati neki aspekt izveštaja nacionalnog forenzičkog tima ili da formira drugačije mišljenje. To će biti očigledno iz daljeg teksta, kao i iz zaključaka navedenih u Prilogu ovoj Presudi, gde je Veće ocenjivalo dokaze koji su uticali na takva pitanja.

1387. Pri odlučivanju o tome da li da prihvati naučnu valjanost forenzičkih nacionalnih timova i pri ocenjivanju njihovih izveštaja i iskaza dr Baccarda, Veće je uzelo u obzir razne bojazni koje je izneo veštak odbrane Zoran Stanković. U nekim slučajevima, Veće se dalje u tekstu kratko osvrnulo na konkretna pitanja koja je pokrenuo taj veštak odbrane, ali je u najvećem broju slučajeva dovoljno bilo da zabeleži svoj opšti utisak o svedoku i njegovom mišljenju. Veću je u određenoj meri pomogla njegova detaljna analiza o izveštajima nacionalnih forenzičkih timova i o dr Baccardu, ali je ono ipak steklo utisak da se on nije bavio isključivo suštinskim pitanjima. U mnogim slučajevima je bilo očigledno da se njegova zamerka odnosi na neki propust da se u izveštaj unese pojedinost

[5323] Eric Baccard, T. 7682-7683.

[5324] Eric Baccard je objasnio da je prilikom utvrđivanja uzroka smrti ustanovljena hijerarhija potencijalnih uzroka smrti (Eric Baccard, DP P1139 (Izveštaj veštaka), str. 13). Eric Baccard daje nekoliko primera, na primer, multifragmentarna fraktura lobanje dovešće do oštećenja mozga koje se ne može lečiti i u tom slučaju je uzrok smrti očigledan (Eric Baccard, T. 7682). Isto tako, projektil koji pogodi kičmeni stub oštetiće kičmenu moždinu, a ona je suštinski važna za jedan broj telesnih funkcija, pa stoga može biti uzrok smrti (Eric Baccard, T. 7683). Svedok je objasnio da je u nekim slučajevima potreban detaljniji pregled; ako projektil uđe u butnu kost s prednje strane, može da ošteti, na primer, butnu arteriju i, iako to ne mora da izazove momentalnu smrt, ako se dotičnom licu ne ukaže medicinska pomoć, ono može da umre od krvarenja ili šoka (Eric Baccard, T. 7683).

[5325] Eric Baccard, DP P1139 (Izveštaj veštaka), str. 14.

[5326] Eric Baccard, DP P1139 (Izveštaj veštaka), dodaci 2-8; Eric Baccard, DP P1140 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 10112; Eric Baccard, T. 7659, 7706-7709.

[5327] Eric Baccard, DP P1139 (Izveštaj veštaka), dodaci 2-8; Eric Baccard, DP P1140 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 10111-10112; Eric Baccard, T. 7659, 7693, 7706-7709.

[5328] Eric Baccard, DP P1140 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 10111-10112; Eric Baccard, T. 7693.

koja je dovoljna da ga uveri da je svaka mogućnost koja mu je pala na pamet bila potpuno istražena. U jednom broju slučajeva, pojedinost na čije odsustvo je on ukazivao zapravo je bila navedena u fusnoti u drugom delu izveštaja ili je bila od relativno malog značaja ili se mogla prihvatiti bez konkretnog navođenja zahvaljujući profesionalnom iskustvu i stručnosti onih koji su pripremali izveštaj. U drugim slučajevima, njegove zamerke počivale su na pojedinostima koje nalažu zakon ili formalna praksa u Srbiji, ali ne i praksa drugih zemalja. Prilikom unakrsnog ispitivanja postalo je jasno da je značajan faktor predstavljalo njegovo viđenje tačnih ograničenja uloge sudskog patologa, barem u pravnom sistemu Srbije. Po svedmu sudeći, on smatra da je veštak lice koje do najsitnih pojedinosti opisuje ono što se može videti i proveriti, a da je na istražnom sudiji ili tužiocu da odluči koja će od navedenih mogućnosti biti prihvaćena. Stoga je on kritikovao propuste da se navedu sve mogućnosti ili to što se u izveštaju sugerisalo ili polazilo od toga da je ispravno jedno moguće mišljenje. Zoran Stanković je svoje mišljenje izneo isključivo s pozicije sudskog patologa u Srbiji; Veće primećuje da on nije uzeo u obzir poziciju drugih sudskih patologa koji su učestvovali u sudskomedicinskim istragama na Kosovu.

1388. Zoran Stanković je u svom izveštaju izneo mišljenje o stvarima koje, iako se naizgled zasnivaju na činjenicama, u stvarnosti imaju malo ili nimalo osnova u posmatranim činjenicama. To je očigledno u suprotnosti s gorenavedenim zamerkama. Jedan primer je njegovo zapažanje da identifikovane povrede nisu mogli da nanesu pripadnici MUP-a ili VJ. Prilikom ispitivanja, njegovo obrazloženje je bilo da je priroda tih povreda ukazivala na to da su nanete teškim naoružanjem; međutim, on je posvedočio da MUP nije imao teško naoružanje, a da VJ, iako jeste imao takvo naoružanje, ne bi postupio suprotno naređenjima koja su zabranjivala njihovu upotrebu.[5329] Drugi dokazi na ovom suđenju ukazuju na to da njegovo tumačenje takvih pitanja ne samo što je bilo pogrešno, već se, što je presudnije, mišljenje koje je izneo zasnivalo na tumačenju činjenica koje nije imalo nikakve veze sa sudskomedicinskim zapažanjima i ekspertizom. Ima i drugih primera zaključaka ovog svedoka koja se zasnivaju na pogrešnim, nemedicinskim, činjeničnim faktorima ili su pod njihovim snažnim uticajem, recimo na filmskim inseratima, fotografijama i izjavama koje je pregledao. Oni će biti razmotreni dalje u tekstu.

1389. Iako se ova zapažanja ne odnose na sva pitanja koja je pokrenuo ovaj veštak odbrane, ona, zajedno sa sledećim, pokazuju šta je osnov za uverenje Veća da ne treba da prihvati mnoge od njegovih zaključaka kao valjane ili kao zaključke koji podrazumevaju suštinska pitanja.

[5329] Zoran Stanković, DP D926 (Izveštaj veštaka), str. 14; Zoran Stanković, T. 13473, 13552-13554.

1. Bela Crkva, opština Orahovac

1390. Veće je ranije u ovoj Presudi zaključilo da su snage MUP-a 25. marta 1999. godine kod rečice Belaja ubile 13 osoba, uključujući 10 žena i dece.[5330] Posle toga, ti isti pripadnici MUP-a su na mostu na Belaji pucali iz vatrenog oružja na grupu od najmanje 41 kosovskog Albanca.[5331] Ti isti pripadnici MUP-a su zatim, dok su od mosta na Belaji išli u pravcu Celine, ubili još šest muškaraca kosovskih Albanaca.[5332] Tokom sledećih nekoliko dana, tela žrtava koje su pronašli preživeli i lokalni seljani pokopana su u Beloj Crkvi.[5333]

1391. Dana 28. juna 1999. godine, britanski forenzički tim otišao je da pomogne u prikupljanju dokaza iz Bele Crkve. Ekshumacije i pregledi počeli su 28. juna 1999. godine i trajali do 3. jula 1999. godine.[5334] Područje Bele Crkve podeljeno je u sedam zona, a tela su pronađena u pet zona.[5335]

1392. U svim zonama, pronađena su i ekshumirana tela ukupno 54 žrtve; 47 su bila muškog pola, a sedam ženskog pola. Među tim žrtvama je bilo sedmoro dece.[5336] Od ta 54 tela, 42 su tada identifikovana prepoznavanjem lica, odeće ili ličnih predmeta kao što je nakit.[5337]

1393. Veće, na osnovu izveštaja britanskog forenzičkog tima i Erica Baccarda, prihvata da je uzrok smrti 53 od 54 ekshumirane žrtve u Beloj Crkvi bila jedna ili više strelnih rana.[5338] Od te 53 žrtve, u četiri slučaja se radilo o strelnim ranama glave; u dva slučaja se radilo o strelnim ranama vrata; u 11 slučajeva se radilo o strelnim ranama trupa; i u 36 slučajeva radilo se o višestrukim strelnim ranama.[5339] Na svakoj žrtvi bilo je između jedne i 13 strelnih rana. U većini slučajeva, ulazne rane su se nalazile s prednje strane na trupu.[5340] Jedna žrtva je zadobila strelnu ranu desnog lakta, ali nije moglo da se utvrdi da li je to bio uzrok smrti.[5341] Ta strelna rana podudara se s iskazom jednog očevica o streljanju, a s obzirom na prisustvo velikog broja pripadnika srpskih snaga na tom području i nepostojanje medicinske nege posle streljanja, jedini razuman zaključak je da je njegova smrt nastupila kao posledica tog streljanja.

5330 V. gore, par. 464-465.
5331 V. gore, par. 469-472.
5332 V. gore, par. 473.
5333 V. gore, par. 471, 473.
5334 Eric Baccard, DP P1139 (Izveštaj veštaka), str. 28; v. DP P1151.
5335 DP P1151, K0138792; Sabri Popaj, DP P1082, str. 6, 7-8.
5336 Eric Baccard, DP P1139 (Izveštaj veštaka), str. 28; v. DP P1151.
5337 Eric Baccard, DP P1139 (Izveštaj veštaka), str. 27-28; DP P1151, K0138793-K0138805.
5338 Eric Baccard, DP P1140 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 10116; Eric Baccard, DP P1139 (Izveštaj veštaka), str. 29; v. DP P1151.
5339 Eric Baccard, DP P1139 (Izveštaj veštaka), str. 29.
5340 Eric Baccard, DP P1139 (Izveštaj veštaka), str. 30-31; DP P1151, str. 97.
5341 Eric Baccard, DP P1139 (Izveštaj veštaka), str. 29; DP P1151, str. 59-60.

1394. Konkretni sudskomedicinski dokazi, koje Veće prihvata kao dokaze koji utvrđuju uzrok smrti u svakom pojedinačnom slučaju, navode se u Tabeli s podacima o žrtvama, u delu koji se odnosi na Belu Crkvu, priloženoj uz ovu Presudu. Sve 54 ekshumirane žrtve pobrojane su na Tabeli s podacima o žrtvama, u delu koji se odnosi na Belu Crkvu, priloženoj uz ovu Presudu.[5342] Iako sudskomedicinski dokazi nisu dobijeni za šest žrtava za koje je ranije zaključeno da su ih 25. marta 1999. godine takođe ubili pripadnici MUP-a, Veće prihvata da je sledećih šest kosovskih Albanaca, za koje su preživeli očevici naveli da su bili prisutni prilikom streljanja ili kod rečice Belaje ili na mostu na Belaji, takođe umrli u okolnostima sličnim onima o kojima je gore bilo reči, zbog toga što su na njih iz vatrenog oružja pucali pripadnici snaga MUP-a: Musa Morina, Alban Popaj, Hysni Popaj, Lindrit Popaj, Muhammet Zhuniqi i jedan član porodice Spahiu kome nije navedeno ime.

2. Mala Kruša, opština Orahovac

1395. Veće je ranije konstatovalo da je devet seljana, od kojih se troje navode u Optužnici, 25. marta 1999. godine odbilo da napusti svoje domove i da su ih pripadnici MUP-a žive spalili u njihovim kućama.[5343] Ustanovljeno je da su sledećeg dana pripadnici MUP-a u selu Mala Kruša iz vatrenog oružja ubili Hysena Ramadanija.[5344] Posle tog ubijanja, ti isti pripadnici MUP-a silom su odveli grupu od oko 114 muškaraca i dečaka, kosovskih Albanaca, u Batushin ambar. Pripadnici MUP-a, među kojima su bili i pripadnici lokalnog rezervnog sastava policije i PJP, otvorili su vatru na te muškarce, a zatim je ambar zapaljen.[5345] Dok je ambar goreo, iz njega je uspelo da pobegne deset muškaraca; od njih su dvojica svedočila i mogla da navedu imena muškaraca i dečaka koji su bili u ambaru u vreme pucnjave. Veće je zaključilo da su pripadnici MUP-a ubili najmanje 104 muškarca i dečaka, kosovska Albanca.[5346] Pripadnici MUP-a su kasnije viđeni kako su kod rečice blizu sela ubili Refkija Rashkaja i Adnana Shehua, dvojicu od onih koji su uspeli da pobegnu iz ambara.[5347] Treći muškarac, Hysni Hajdari, koji je takođe pobegao iz Batushinog ambara, kasnije je pronađen na planini ubijen iz vatrenog oružja.[5348] Kako je razmotreno na drugim mestima u ovoj Presudi, kada su se svedoci u junu 1999. godine vratili u Batushin ambar, bilo je očigledno da je posle masovnog ubijanja muškaraca i dečaka u njemu upotrebljen eksploziv da se on digne u vazduh.[5349]

[5342] V. dole, Prilog: Tabele s podacima o žrtvama.
[5343] V. gore, par. 485.
[5344] V. gore, par. 486; Hysen Ramadani je bio poznat i pod imenom Hysen Kanjusha (Lufti Ramadani, DP P306 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4291-4292; Lufti Ramadani, T. 1082-1084).
[5345] V. gore, par. 490.
[5346] V. gore, par. 490-495.
[5347] V. gore, par. 491.
[5348] V. gore, par. 493.
[5349] V. gore, par. 496.

1396. Veće ovde napominje da je, prilikom izvođenja zaključaka u vezi sa smrću tih ljudi u Maloj Kruši 26. marta 1999. godine, uzelo u obzir samo izveštaje i drugi materijal prvobitnog britanskog forenzičkog tima koji su se odnosili na to selo, budući da je u vezi s materijalom koji je dostavljen Ericu Baccardu u vezi sa smrću tih ljudi napravljena greška, tako da ti dokazi nisu omogućili Veću da se uveri da tela na koja upućuje Eric Baccard pripadaju ljudima ubijenim 26. marta 1999. godine u tom selu.[5350]

(a) Izveštaj britanskog forenzičkog tima

1397. Izveštaj britanskog forenzičkog tima, koji je sproveo istragu u Maloj Kruši od jula do septembra 1999. godine, nalazi se u spisu.[5351] Veće je takođe dobilo dalji izveštaj člana britanskog forenzičkog tima, dr Sue Black, od 29. oktobra 1999. godine.[5352]

1398. Od 7. do 28. jula 1999. godine britanski forenzički tim je sproveo istragu u Maloj Kruši na lokacijama KV001, KV002 i KV006.[5353] Otprilike 20. jula 1999. godine, na tim lokacijama je pronađeno mnogo delova tela i tokom pregleda je utvrđeno da su posmrtni ostaci deset tela sa tih lokacija bili ili spaljeni ili kremirani ili raskvašeni. Nijedno od tih tela nije identifikovano, niti je mogao da se utvrdi uzrok smrti.[5354]

1399. Dana 23. jula 1999. godine, britanski forenzički tim je vršio ekshumaciju na lokacijama KV004 i KV005 u Maloj Kruši. Identifikacijom prvog tela na lokaciji KV004 kasnije je utvrđeno da se radi o Rekkiju Rashkaju, muškarcu starom 17 godina.[5355] Sledećeg dana, na lokaciji KV005, ekshumirano je još jedno telo.[5356] Identifikacijom tela je kasnije utvrđeno da se radi o Adnanu Shehuu, muškarcu starom 20 godina.[5357] Uzroci smrti tih mladića nisu mogli da se utvrde zbog stanja u kome su se nalazili posmrtni ostaci. Kako je ranije razmotreno u ovoj Presudi, ta dvojica mladića su iz Batushinog ambara pobegla u obližnju rečicu dok je ambar goreo. Lufti Ramadani je

---

[5350] Na primer, Eric Baccard je u svom izveštaju naveo da su ispitivanja koja su obavili dr Sue Black i Peter Vanezis izvršena u junu 1999. godine (Eric Baccard, DP P1139 (Izveštaj veštaka), str. 32). Međutim, Veće primećuje da je ekshumacija na koju dr Sue Black upućuje u svom izveštaju u delu koji se odnosi na Malu Krušu i istu lokaciju KV011, počela tek u septembru 1999. godine (Eric Baccard, DP P1139 (Izveštaj veštaka), str. 32; DP P1159). Prema tome, nejasno je da li je dr Sue Black govorila o istim onim telima za koja je Eric Baccard mislio da su pregledana 23. juna 1999. godine (Eric Baccard, DP P1139 (Izveštaj veštaka), str. 32-33; Eric Baccard, DP P1140 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 10197-10203; Eric Baccard, T. 7672, 7715).

[5351] DP P1160.

[5352] DP P1158.

[5353] DP P1160, K0199559-K0199560; DP P1153; DP P1154; DP P1155.

[5354] DP P1160, K0199559-K0199560, K0199562, K0212015-K0212029.

[5355] Rođak Refkija Rashkaja identifikovao je njegovo telo po odeći (DP P1160, K0199272, K0199309). Fotografije tela napravljene su na mestu na kojem ga je ekshumirao britanski forenzički tim, a i u mrtvačnici u Zrzama, uključujući fotografije lobanje u krupnom planu (DP P1160, K0200440-K0200442, K0200446-K0200448). DP P1160, K0199309.

[5356] DP P1160, K0199310-K0199310.

[5357] Sestra Adnana Shehua identifikovala je telo po njegovoj odeći i satu (DP P1160, K0199273, K0199310). Fotografije tela napravljene su na mestu na kojem ga je ekshumirao britanski forenzički tim, a i u mrtvačnici u Zrzama, uključujući fotografije lobanje u krupnom planu (DP P1160, K0200458-K0200459, K0200463-K0200464).

video da su pripadnici srpskih snaga rekli tim ljudima da podignu ruke uvis, a zatim su pucali na njih.[5358] Lufti Ramadani je posle rata pronašao njihova tela na lokaciji kod rečice.[5359] Veće konstatuje da su pripadnici snaga MUP-a 26. marta 1999. godine tu dvojicu mladića uhvatili dok su ovi pokušavali da pobegnu iz zapaljenog ambara, pucali iz vatrenog oružja na njih i ubili ih. U ovom kontekstu Veće zaključuje da se to dogodilo u vreme kada su pripadnici MUP-a nastojali da ubiju sve zarobljene seljane muškarce (osim mlađih dečaka). Na osnovu iskaza očevica i sudskomedicinskih dokaza koji se odnose na Refkija Rashkaja i Adnana Shehua, Veće konstatuje da je jedini razuman zaključak da su te dve žrtve umrle od rana koje su im snage MUP-a nanele vatrenim oružjem.

1400. Dana 11. septembra 1999. godine britanski forenzički tim je počeo iskopavanja na obali rečice u Maloj Kruši.[5360] Ta lokacija je dobila oznaku KV011. Na toj lokaciji je pronađeno nekoliko ljudskih kostiju i jedno telo. Tu su bile i brojne prazne čaure od metaka i lični predmeti kao što su satovi, nakit, ključevi i točak sa invalidskih kolica.[5361] U svom forenzičko-antropološkom izveštaju, dr Sue Black je utvrdila da se radi o ljudskim kostima, a da je telo pripadalo muškarcu između 33 i 42 godine starosti; bilo je potpuno skeletonizovano, bez ičega što je ukazivalo na spaljivanje.[5362] Zaključeno je da ekshumirani ljudski ostaci predstavljaju delove najmanje tri, ali najverovatnije šest tela.[5363] Telo i drugi posmrtni ostaci nisu se mogli identifikovati.[5364] Takođe nema sudskomedicinskih dokaza u vezi s uzrokom smrti osoba čija su tela ili ljudski ostaci pronađeni.

(b) Zaključak o Maloj Kruši

1401. Prema mišljenju Veća, očigledno je da posmrtni ostaci seljana ubijenih 26. marta 1999. godine u Maloj Kruši nisu otkriveni. Na osnovu stanja tela i drugih ljudskih ostataka koji su pronađeni nije bilo moguće forenzički utvrditi uzrok smrti. Uz dva gorenavedena izuzetka, tela koja su pronađena nisu se mogla identifikovati forenzičkim sredstvima. Upotreba eksploziva za uništenje Batushinog ambara verovatno je razlog što nisu mogli da se pronađu posmrtni ostaci glavnine žrtava. Uprkos tome što u većini slučajeva nije bilo forenzičkih nalaza, Veće se na osnovu dokaza koji su razmotreni ranije u ovoj Presudi uverilo i zaključuje da su pripadnici MUP-a, uključujući

[5358] V. gore, par. 491.
[5359] Lutfi Ramadani, T. 1097-1098.
[5360] DP P1160 (Britanski forenzički tim u vezi s Malom Krušom), K014-2366-K014-2366; DP P1158 (Forenzičko-antropološki izveštaj dr Sue Black od 29. oktobra 1999. godine), str. 1.
[5361] DP P1160 (Britanski forenzički tim u vezi s Malom Krušom), K0142366-K0142367, K0212085-K0212134; v. takođe DP P1158 (Forenzičko-antropološki izveštaj dr Sue Black od 29. oktobra 1999. godine)
[5362] DP P1158, str. 1, 2.
[5363] DP P1158, str. 1, 5.
[5364] V. DP P1158; DP P1160, K0212085-K0212134.

pripadnike PJP i lokalne rezerviste, ubili najmanje 104 seljana muškarca u Batushinom ambaru.[5365] Veće konstatuje da su ta 104 seljanina muškarca umrla od posledica ranjavanja iz vatrenog oružja od strane pripadnika MUP-a ili tako što su živi izgoreli u požaru koji su izazvali pripadnici MUP-a.

1402. Veće je takođe zaključilo da je dokazano da su Refki Rashkaj i Adnan Shehu umrli od posledica ranjavanja iz vatrenog oružja od strane pripadnika MUP-a.[5366] Kako je razmotreno ranije u ovoj Presudi, na osnovu iskaza očevidaca utvrđeno je da su i trećeg muškarca, Hysnija Hajdarija, koji je pobegao iz zapaljenog Batushinog ambara, ubili pripadnici MUP-a.[5367] Osim toga, Veće je takođe prihvatilo da je 25. marta 1999. godine u Maloj Kruši devet kosovskih Albanaca živo spaljeno u njihovim kućama.[5368]

3. Opština Suva Reka

1403. Veće je ranije konstatovalo da su 26. marta 1999. godine u mestu Suva Reka lokalni policajci, lokalni rezervni policajci eni pripadnici PJP MUP-a ubili 45 članova porodice Berisha, među kojima je bio veći broj žena i dece.[5369] Posmrtni ostaci nekih od tih 45 lica ekshumirani su na groblju u Suvoj Reci. Kako će biti razmotreno kasnije u ovom poglavlju, posmrtni ostaci drugih članova porodice Berisha takođe su identifikovani na lokaciji masovne grobnice kod Prizrena koja se zove "Kroj-I-Popit", a neki u centru SAJ u Batajnici.[5370]

1404. U septembru 1999. godine, britanski forenzički tim je vršio obdukcije i antropološka ispitivanja u mestu Suva Reka. Na lokaciji Groblje II u Suvoj Reci ekshumirani su posmrtni ostaci ili delovi posmrtnih ostataka najmanje 18 lica.[5371] Veće prihvata iskaz svedoka K83 o kome je bilo reči ranije u ovoj Presudi da je 27. marta 1999. godine ili približno tog datuma na lokalnom groblju u Suvoj Reci pokopano otprilike 15 do 20 tela.[5372] Britanski forenzički tim je ustanovio da posmrtni ostaci dve od (najmanje) 18 žrtava pripadaju ženama.[5373] Posmrtni ostaci dve od (najmanje) 18

[5365] Veće je uporedilo dva spiska preživelih i došlo do broja od 108 muškaraca. Kasnije je utvrđeno da je Qamil Shehu, jedan od muškaraca za koga je Mehmet Krasniqi naveo da je bio u ambaru u vreme kad je otvorena vatra, pobegao iz ambara sa Luftijem Ramadanijem. Veće iz tog razloga nije uračunalo Qamila Shehua kada je izračunalo da je bilo 108 muškaraca. Dva mladića, Adnan Shehu i Refki Rashkaj, ubijena su kasnije pored rečice, pa stoga nisu uvršteni među one koje su pripadnici snaga MUP ubili u Batushinom ambaru iz vatrenog oružja ili spaljivanjem – ili na oba načina. Lufti Ramadani, DP P312; Mehmet Krasniqi, DP P305.
[5366] V. gore, par. 491.
[5367] V. gore, par. 493.
[5368] V. gore, par. 485.
[5369] V. gore, par. 683, 672, 676, 678.
[5370] Paragraf 75(d) Optužnice.
[5371] U antropološkom izveštaju dr Sue Black od 2. novembra 1999. godine navodi se da je pronađeno 19 žrtava. Taj broj obuhvata skeltne ostatke 15 lica, od čega je jedan skup posmrtnih ostataka označen kao SCG/33/SR. On se zapravo sastojao od izmešanih ostataka četiri lica (DP P1177, str. 2). Prema tome, Veće konstatuje da je Eric Baccard s pravom naveo da se na Groblju II u Suvoj Reci radi o posmrtnim ostacima 18 lica, a ne 19 (Eric Baccard, DP P1139 (Izveštaj veštaka), str. 74-75; DP P1177; DP P1175; DP P1179; DP P1176; DP P1178; DP P1180.
[5372] V. gore, par. 686.
[5373] DP P1177, str. 2; Eric Baccard, DP P1139 (Izveštaj veštaka), str. 75.

žrtava pripadaju Fatonu Berishi i Fatime Berisha. Identifikacijom je utvrđeno da treće telo pripada Sedatu Berishi, na osnovu cipela koje su pronađene sa telom.[5374] Veću nisu dostavljeni dokazi u vezi s identifikacijom ostalih (najmanje) 15 lica pronađenih u Suvoj Reci.

1405. Obdukcije posmrtnih ostataka Fatona Berishe i Fatime Berisha obavljene su 6. septembra 1999. godine, a obdukcija Sedata Berishe 26. septembra 1999. godine.[5375] Obdukcijom je utvrđeno da je uzrok smrti Fatona Berishe bila povreda grudnog koša (ili trupa) iz vatrenog oružja, s krvarenjem u desnom delu grudnog koša, što odgovara povredama karakterističnim za teško ubistvo, rat, samoubistvo ili nesrećni slučaj. Kako je pokazala obdukcija, uzrok smrti Fatime Berisha bila je povreda lobanje i mozga usled strelne rane glave. Putanja projektila ne može se povezati sa samoubistvom, ali bi se mogla povezati s teškim ubistvom, ratom ili nesrećnim slučajem.[5376] Veće konstatuje da je Faton Berisha umro od strelne rane grudnog koša, a Fatime Berisha od strelne rane glave koju je zadobila 26. marta 1999. godine, kada su lokalni policajci pucali na nju iz vatrenog oružja. Obdukcijski izveštaj u vezi s uzrokom smrti Sedata Berishe nije dostavljen. Ipak, Veće na osnovu iskaza očevica, kao što je ranije konstatovano, prihvata da je Sedat Berisha bio jedan od četvorice muškaraca iz porodice Berisha koga su 26. marta 1999. godine iz vatrenog oružja ubili lokalni policajci, te stoga konstatuje da je on umro od posledica ranjavanja iz vatrenog oružja od strane lokalnih policajaca.[5377]

1406. Dva preživela člana porodice Berisha, Hysni i Halit Berisha, bili su u septembru 1999. godine sa članovima britanskog forenzičkog tima kada su vršene ekshumacije na lokaciji masovne grobnice "Kroj-i-Popit" kod Prizrena, kao i blizu Suve Reke.[5378] Ti svedoci su mnoge predmete, uključujući odeću, cipele, novčanike i druge stvari, koji su pronađeni na ovoj lokaciji, identifikovali kao stvari koje su pripadale raznim članovima porodice Berisha ubijenim 26. marta 1999. godine u mestu Suva Reka.[5379] Konkretno, Veće podseća da su delovi odeće koji su pripadali Jasharu Berishi,

---

[5374] Na identifikaciju Sedata Berishe uticale su nepodudarnosti između antropoloških izveštaja dr Sue Black i dr Julie Roberts. Eric Baccard je objasnio da nije jasno da li su te dve doktorke mislile na isto telo (Eric Baccard, DP P1139 (Izveštaj veštaka), str. 76). Opisi građe tela koje su dale obe doktorke podudarali su se, ali se razlikovao skeletni sastav (Eric Baccard, T. 7669-7670; DP P1178, str. 1; DP P1180, str. 6). Štaviše, ta dva veštaka za antropologiju došla su do različitih zaključaka u vezi s polom jedne od žrtava (Eric Baccard, DP P1139 (Izveštaj veštaka), str. 76; DP P1177, str. 2; DP P1180, str. 2-6; Eric Baccard, T. 7669-7670). Zbog toga se javila sumnja u zaključke Erica Baccarda, pa se stoga došlo do zaključka da se samo u slučaju dva tela može izvršiti identifikacija i razmatrati uzrok smrti (Eric Baccard, DP P1139 (Izveštaj veštaka), str. 76). Uprkos tome, na osnovu identifikacije koju je izvršio britanski forenzički tim, Veće je prihvata i oslanja se na identifikaciju tog trećeg tela kao tela Sedata Berishe (DP P1177, str. 1; DP P1178, str. 1).

[5375] Eric Baccard, DP P1139 (Izveštaj veštaka), str. 75.

[5376] Eric Baccard, DP P1139 (Izveštaj veštaka), str. 77; DP P1176, str. 3.

[5377] V. gore, par. 672.

[5378] Veće nije uvrstilo u spis izveštaj o ekshumaciji. Dva svedoka nisu bila sigurna u datum ekshumacije, a s obzirom na vreme koje je proteklo od tih događaja i traumatičnu prirodu događaja kroz koje su prošli, Veće ne vidi razlog za zabrinutost u pogledu iskrenosti ovih svedoka kada je reč o njihovim iskazima. Hysni Berisha, DP P584, str. 8-9; DP P589; Hysni Berisha, T. 3345-3346; v. Halit Berisha, DP P599 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3712-3713.

[5379] Hysni Berisha, DP P584, str. 8-9; Hysni Berisha, DP P587 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4011-4012; Hysni Berisha, T. 3345-3347; v. takođe DP P590; DP P591; DP P592; DP P593.

kao i deo jednog od njegovih udova, takođe pronađeni na toj lokaciji.[5380] Hysni Berisha takođe navodi da je pronašao maramicu i jaknu Muslija Berishe, starog 63 godine, džemper/jaknu koji su pripadali jednom od dece Muslija Berishe, Violeti ili Afrimu, Afrimovu čizmu, pernicu koja je pripadala četrnaestogodišnjoj Meriti Berisha (kćerki Hamdija Berishe), svesku, fotografiju i džemper koji su pripadali desetogodišnjem Miratu Berishi (sinu Hamdije Berishe) i cipele koje su pripadale i Sofiji Berishi i njenom suprugu, Veselu Berishi, starom 55 godina.[5381] Ljudski ostaci nekih od tih lica, kao i mnogih članova porodice Berisha ubijenih u piceriji, uključujući nerođeno dete Lirije Berisha, kasnije su pronađeni u masovnoj grobnici u centru SAJ u Batajnici, kod Beograda.[5382] Iskopavanje i premeštanje njihovih posmrtnih ostataka iz Kroj-I-Popita i Suve Reke u Batajnicu, njihova identifikacija i utvrđivanje uzroka smrti biće razmotreni u drugim odeljcima ove Presude.[5383]

4. Izbica, opština Srbica

1407. Veće je ranije u ovoj Presudi konstatovalo da su pripadnici MUP-a 28. marta 1999. godine u Izbici ubili najmanje 132 kosovska Albanca. Veće je takođe konstatovalo da su 28. marta 1999. godine u Izbici ubijene tri žene: Zoje Osmani (Osmana), Zada Dragaj i Ajmone Citaku. Dve su ubijene na traktoru, a jedna na obližnjoj livadi.[5384]

(a) Izveštaji francuskog forenzičkog tima

1408. Francuski forenzički tim je od 28. do 30. juna 1999. godine vršio pregled mesta zločina u Izbici i o svojoj istrazi pripremio nekoliko izveštaja.[5385] Na mestu na kojem su tela pokopana identifikovali su 139 grobnih mesta na jednom polju; u grobovima nije bilo tela.[5386] Zemlja je bila delimično prekopana, ali su mogla da se razaznaju grobna mesta.[5387] Na lokaciji grobnica bilo je pokazatelja da je zemlja prekopavana bagerom i bilo je tragova točkova i zubaca od kašike bagera.[5388] To potvrđuje mišljenje da su srpske snage kasnije ekshumirale i uklonile tela seljana koja su tamo bila pokopana, kao što je ranije razmotreno u ovoj Presudi.[5389] Francuski forenzički

[5380] Halit Berisha, T. 3385-3386, 3613; v. DP P591, str. 6; v. takođe DP P599 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3613.
[5381] Hysni Berisha, DP P584, str. 9.
[5382] Halit Berisha, T. 3383, 3386-3387.
[5383] V. gore, par. 684; v. gore, par. 1377, 1484-1491.
[5384] V. gore, par. 620, 621-634.
[5385] Eric Baccard, DP P1139 (Izveštaj veštaka), str. 44; DP P1163; DP P1164; DP P1165, str. 2.
[5386] U "Pregledu ratnih zločina i drugih teških krivičnih dela počinjenim za vreme rata" iz septembra/oktobra 2001. godine pod kategorijom "Ubistva počinjena od NN izvršilaca povodom kojih vojni tužilac po dostavljenim prijavama pribavlja obaveštenja" navodi se da su u Izbici otkrivene 144 sveže humke s neidentifikovanim licima (DP D510). Veće primećuje da nije navedeno objašnjenje za razliku u broju grobnih mesta koja su identifikovale srpske vlasti (144 sveže humke) i francuski forenzički tim (139 praznih grobnih mesta, v. DP). Veće podseća da mu nisu dostavljene dalje informacije o pojedinostima istraga koje su sprovele srpske vlasti niti o tome šta se dogodilo s tim telima posle ekshumacije.
[5387] DP P1163, str. 3; DP P1165, str. 16; Eric Baccard, T. 7666.
[5388] DP P1162, str. 5; DP P1163, str. 3; DP P1165, str. 3, 16.
[5389] V. gore, par. 631.

tim je uspeo da identifikuje ukupno tri stratišta oko Izbice, prevashodno zahvaljujući velikom broju praznih čaura od metaka na te tri lokacije. Jedna od tih lokacija bila je kod potoka u šumi, a druga na padini brda.[5390]

1409. Kao što je navedeno, francuski forenzički tim u Izbici nije pronašao tela lica koja su navodno 28. marta 1999. godine ubijena na bilo kojoj od tih lokacija.[5391] To što tela nije bilo podudara se s dokazima o tome da su srpske snage 28. maja 1999. godine ili približno tog datuma ekshumirale i uklonile pokopana tela.[5392] Kao što je razmotreno na drugim mestima u ovoj Presudi, dokazi pokazuju da je kasnije utvrđeno da su među telima pokopanim u masovnoj grobnici na terenu pod kontrolom MUP-a u Petrovom Selu, u Srbiji, bila tela 31 kosovskog Albanca ubijenog 28. marta 1999. godine u Izbici, koja su ranije, 31. marta i 1. aprila 1999. godine, bila pokopana na polju u tom selu.[5393] Veće nije dobilo nikakve dalje informacije u vezi s tim odakle su ekshumirana tela ostala 104 lica koja su ubijena 28. marta 1999. godine u Izbici; ogromna većina je identifikovana u izveštajima na osnovu analize DNK, a u izveštaju OMPF vode se kao nestali.[5394]

1410. Međutim, na području na kome su se nalazile grobnice u Izbici francuski forenzički tim jeste pronašao 28 ljudskih fragmenata, uključujući pet fragmenata kostiju, kosu i fragmente kože, oko 84 čaura od metaka, delove odeće, gumene rukavice i jedan broj daščica korišćenih za sahranjivanje na kojima je bilo ugravirano ili rukom ispisano ime, a ponekad i datum rođenja i smrti.[5395] Ograničeni nalazi do kojih je francuski forenzički tim uspeo da dođe u vezi s tim predmetima ne omogućavaju da se izvedu zaključci o uzroku smrti bilo koje od osoba čije je delimične ostatke francuski forenzički tim pronašao u grobnicama u Izbici.[5396] Osam od 17 odevnih predmeta pronađenih na području grobnica imalo je oštećenja koja, po mišljenju francuskog forenzičkog tima, odgovaraju rupama od metaka. Francuski forenzički tim je primetio da su se rupe od metaka uvek nalazile na leđima ili vratu.[5397] Veće primećuje da to odgovara iskazima očevidaca da su žrtve izvršiocima bile okrenute leđima.[5398] Osim toga, ivice nekih rupa od metaka na odeći

[5390] DP P1162, str. 5; DP P1164, str. 3; DP P1165, str. 2.
[5391] DP P1163, str. 3; Eric Baccard, T. 7666.
[5392] V. gore, par. 631; Eric Baccard, DP P1139 (Izveštaj veštaka), str. 44; Eric Baccard, DP P1165, str. 3, 16; Liri Loshi, DP P293; Liri Loshi, T. 721-723; Radomir Gojović, DP D510, str. 73.
[5393] V. dole, par. 1507-1514.
[5394] V. DP P817; v. takođe DP P477.
[5395] Veće podseća na svoju raniju konstataciju da je, kada je 127 tela pokopano u Izbici, na svaki grob stavljena drvena daščica s imenom i datumom rođenja umrlog (Mustafa Dragaj, T. 616-617). Veće takođe podseća na raniji iskaz da je Liri Loshi 10. juna 1999. godine primetio da su rukavice, koje su očigledno korišćene prilikom ekshumacija, i drvene daščice s imenima umrlih ostavljene na parceli s koje su pokopana tela bila ekshumirana. (Liri Loshi, T. 723; Liri Loshi, DP P293; v. gore, par. 626-631). Eric Baccard, DP P1139 (Izveštaj veštaka), str. 44-45; Eric Baccard, DP P1140 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 10123; DP P1162, str. 5; v. DP P1163; v. takođe DP P1164; DP P1165, str. 15.
[5396] Eric Baccard, DP P1139 (Izveštaj veštaka), str. 45-46, 48; Eric Baccard, DP P1140 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 10123.
[5397] Eric Baccard, DP P1139 (Izveštaj veštaka), str. 45, 46; DP P1165, str. 15-16.
[5398] V. gore, par. 621, 622. Kada je prva grupa došla do potoka, policajci su naredili muškarcima da se okrenu prema potoku i kleknu (Milazim Thaci, T. 4964, 4966). Drugu grupu su odveli otprilike 300 metara uzbrdo, zatim im naredili da stanu i okrenu

bile su nagorele.[5399] Francuski forenzički tim je stoga izveo zaključak da su hici koji su prouzrokovali ta oštećenja na odeći bili ispaljeni s male udaljenosti ili iz neposredne blizine.[5400] Bilo je i dokaza koji su ukazivali na to da se na neke od muškaraca pucalo iz automatskog oružja sa veće udaljenosti.[5401] Francuski forenzički tim je takođe primetio da oštećenja na odeći odgovaraju puškama dvanaesticama i mecima kalibra 7.62 mm.[5402] Takođe se navodi da upotreba metaka kalibra 7.62 mm odgovara oštećenjima na odeći prečnika otprilike šest milimetara. Isto tako, navedeno je da se korišćenje pušaka dvanaestica podudara s oštećenjima na odeći od oko 20 milimetara.[5403] Francuski forenzički tim, na osnovu balističkih ili drugih ispitivanja na lokaciji, nije izveo zaključke o uzrocima smrti. Dušan Dunjić je u svom svedočenju rekao da se na osnovu forenzičkog pregleda rana od metaka nanetih telu samo približno može odrediti kalibar metka.[5404] Veće je uzelo u obzir iskaz Dušana Dunjića, ali u krajnjoj analizi nije moglo da pronađe valjan razlog zašto bi dovelo u pitanje zaključak koji su izveli članovi francuskog forenzičkog tima. Oni su bili u najboljoj poziciji da analiziraju odeću i druge dokaze, kao i da formiraju pouzdana mišljenja u vezi s kalibrom metaka koji su doveli do oštećenja koja su oni videli.

1411. Iz razloga koji su generalno navedeni u uvodnim paragrafima u ovom odeljku, Veće prihvata gorenavedene opšte zaključke francuskog forenzičkog tima i nije ubeđeno da bojazni koje je izneo Zoran Stanković umanjuju valjanost tih zaključaka.[5405]

---

leđa vojnicima, koji su stajali na tri-četiri metra iza njih (Sadik Januzi, P282, str. 7). Za to vreme, pripadnici snaga za koje se veruje da su bili policajci sproveli su jednu drugu grupu od oko 70 muškaraca do šume prema istoku. Muškarcima su, pre nego što su stigli do šume, rekli da se okrenu i pucali su u njih s leđa (Mustafa Dragaj, T. 608-609, 612, 664).

5399 Eric Baccard, DP P1140 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 10123.

5400 Eric Baccard, DP P1139 (Izveštaj veštaka), str. 47; Eric Baccard, DP P1140 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 10123-10125; DP P1165, str. 15, 16.

5401 DP P1165, str. 15.

5402 Oba kalibra su koristile srpske snage, uključujući elemente MUP. Eric Baccard, DP P1139 (Izveštaj veštaka), str. 45-46; Eric Baccard, DP P1140 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 10126-10127, 10189-10190; DP P1166, str. 36-38.

5403 DP P1165, str. 15, 16.

5404 Dušan Dunjić, T. 3262-3264.

5405 Zoran Stanković je konkretno osporavao zaključak da su meci koji su oštetili odeću ispaljeni s male udaljenosti ili iz neposredne blizine zato što se u izveštaju u nekim slučajevima ne navodi da li su na odeći mogli da se vide tragovi vatre ili baruta (Zoran Stanković, DP D926 (Izveštaj veštaka), str. 10; Zoran Stanković, T. 13450, 13516; DP P1165, str. 5; Završni podnesak odbrane, par. 945) i zato što iz izveštaja nije mogao da utvrdi da li je odgovarajuća pažnja posvećena mogućnosti da je izloženost zemlji možda izmenila očiglednu veličinu rupa od metaka na odeći (Zoran Stanković, DP D926 (Izveštaj veštaka), str. 10; Zoran Stanković, T. 13451-13452, 13516-13520; DP P1165, str. 4; Završni podnesak odbrane, par. 945). Veće primećuje da su ivice nekih rupa bile nagorele (Eric Baccard, DP P1140 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 10123), da su prečnik i mesto svake rupe detaljno opisani, te prihvata da je veštak koji je pregledao odeću bio u najboljoj poziciji da utvrdi uzrok i vrstu oštećenja. Takođe se uvažava činjenica da je, u slučajevima u kojima u svrhu balističkog ispitivanja nije moglo da se osloni na odeću, to i navedeno u izveštaju (Zoran Stanković, T. 13516-13520; DP P1165, str. 23). Veštak odbrane je takođe osporavao pouzdanost metoda koji su balistički veštaci francuskog forenzičkog tima koristili za utvrđivanje udaljenosti s koje su ispaljeni meci (Zoran Stanković, T. 13447, 13562-13563; DP P1166, str. 26). U vezi s tim, njega je konkretno brinulo to što u izveštaju nije navedeno da li je uzeta u obzir razlika u izgledu između ulaznih rana na mišiću i onih na koži (Zoran Stanković, DP D926 (Izveštaj veštaka), str. 9; Zoran Stanković, T. 13447-13448; Završni podnesak odbrane, par. 943). Veće primećuje da ne postoji metod koji omogućava da se na osnovu putanje kroz mišić ili kožu sa sigurnošću utvrdi udaljenost s koje je pucano i kalibar oružja i da se u takvim slučajevim mora koristiti više od jednog metoda. I tu je veštak koji je stvarno posmatrao ranu u najboljoj poziciji i Veće prima na znanje zaključak koji je dr Baccard izveo na osnovu obrazloženja navedenog u francuskom balističkom izveštaju.

(b) Video-snimak tela u Izbici

1412. Veće je takođe pregledalo video-film predložen za uvrštavanje u spis preko svedoka Lirija Loshija[5406] i stop-fotografije iz tog video-filma.[5407] Veće prihvata da taj video-film i fotografije verno prikazuju prizore koji su stvarno viđeni u Izbici 31. marta i 1. aprila 1999. godine.[5408] Veće je takođe uvrstilo u spis komentar na taj video-film, koji sadrži pregled onoga što je snimano i opis žrtava identifikovanih na video-filmu i stop-fotografijama iz tog video-filma; komentar sadrži i imena nekih od žrtava, opis odeće koju su one nosile i, u nekim slučajevima, druge opšte napomene.[5409] Ostale neimenovane žrtve su kasnije, pre njihove sahrane u Izbici, identifikovali lokalni seljani, uključujući prijatelje i članove porodice; sva ta imena su uvrštena na spisak koji je dostavio Liri Loshi.[5410] Veće se uverilo da, u svrhu identifikovanja tela pronađenih u Izbici 31. marta i 1. aprila 1999. godine, može da se osloni na video-film, fotografije, komentar i spisak pokopanih žrtava.

1413. Liri Loshi je bio lekar i meštanin tog sela, a ne forenzički stručnjak. Video-film nije snimljen u forenzičke svrhe, već je cilj bio samo da se zabeleže prizori koje je video i da se pomogne u identifikaciji nekih žrtava. Tela su se videla samo s jedne strane, s njih nije bila uklonjena odeća, a u nekim slučajevima su bila pokrivena ćebadima koja su onemogućavala da se dobro vide, tako da se leš nije mogao potpuno videti.[5411] Osim toga, nije bilo moguće u dovoljnoj meri uvećati stop-fotografije iz video-filma radi adekvatne forenzičke ocene, a u mnogim slučajevima kvalitet fotografija je bio loš.[5412] Eric Baccard je pogledao taj film, ali mu on nije omogućio da izvede zaključke o uzroku smrti bilo koje umrle osobe, tako da je jedino mogao da iznese dijagnostičke pretpostavke u slučajevima gde su na filmskim snimcima bile prikazane stvari "od forenzičkog značaja", odnosno direktni ili indirektni znakovi povreda.[5413]

1414. Pošto je pregledalo video-film i fotografije, Veće, bez obzira na navedena ograničenja, prima na znanje iskaz dr Baccarda da je uspeo da na video-filmu i fotografijama identifikuje 36 vidljivih povreda (strelnih rana i drugih) na glavama žrtava, dve povrede vrata i dve povrede na trupu žrtava. On je takođe uočio 11 vidljivih povreda na gornjim udovima i šest na donjim

[5406] DP P288.
[5407] DP P289; DP P290.
[5408] V. gore, par. 626-630; Liri Loshi, T. 702.
[5409] U tom komentaru se objašnjava šta se vidi na stop-fotografijama napravljenim iz video-filma, zavedenim kao DP P289. Komentar sadrži informacije koje Veću ukazuju i na eventualna tela ljudi koji nisu ubijeni u tom masakru ili koji su bili pripadnici OVK (v. gore, par. 629). Liri Loshi, T. 702-710, 717-718; DP P291.
[5410] Liri Loshi, T. 717-718; DP P292.
[5411] Eric Baccard, DP P1140 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 10123-10125; Eric Baccard, T. 7664; Završni podnesak odbrane, par. 946.
[5412] Eric Baccard, DP P1139 (Izveštaj veštaka), str. 93; Eric Baccard, T. 7664-7665.
[5413] Eric Baccard, DP P1139 (Izveštaj veštaka), str. 48, 93; Eric Baccard, T. 7668-7669.

udovima.[5414] Prema mišljenju dr Baccarda, te rane odgovaraju projektilima kalibra 7.62 milimetara ili puškama dvanaesticama. Međutim, bez milimetarske skale radi poređenja, to se ne može sa sigurnošću tvrditi.[5415] Veće takođe prima na znanje mišljenje Erica Baccarda da se u 22 navedena slučaja uzrok smrti podudara sa strelnim ranama glave i/ili vrata; u dva slučaja se podudara sa strelnom ranom trupa; i u četiri slučaja se podudara sa višestrukim strelnim ranama.[5416] Žrtve su sve bile odrasle osobe, u nekim slučajevima starci, a na video-filmu i svim fotografijama može se videti samo jedna žrtva ženskog pola.[5417]

1415. Veštak odbrane, patolog Zoran Stanković, osporavao je autentičnost video-snimka žrtava napravljenog 31. marta 1999. i 1. aprila 1999. godine u Izbici. On je tvrdio da su tela na tom video-filmu prebačena na mesto na kojem su snimljena sa najmanje tri druge lokacije, i to iz sledećih razloga.[5418] Prvo, broj čaura koje je na licu mesta pronašao francuski forenzički tim bio je daleko manji od broja žrtava snimljenih na video-filmu.[5419] To jeste tačno, ali, po mišljenju Veća, tom tvrdnjom se ne uzimaju u obzir druga objašnjenja za manji broj čaura nego što je bilo žrtava, a posebno to da je sudskomedicinski pregled obavljen tek oko tri meseca posle streljanja, kao i to da je u tom periodu bilo mnogo aktivnosti na licu mesta, posebno činjenica da je mnogo ljudi skupljalo i odnelo 127 tela na druge lokacije radi pokopa. Drugo, na video-snimku je izgledalo da se na đonovima cipela žrtava nalazi blato, dok je površina livade na kojoj su tela ležala na video-filmu izgledala čista.[5420] Po oceni Veća, i ovde nisu uzeta u obzir druga očigledna objašnjenja za prisustvo blata, uključujući tip tla preko koga su žrtve sprovedene do livade pre nego što su na njih pucali iz vatrenog oružja. Treće, tragovi krvi iz nosa, usta i drugih rana na nekim telima ukazivali su na to da se krv slivala u smeru koji ne odgovara položaju tela na filmu.[5421] Osim toga, na nekim telima snimljenim kako leže na leđima nisu se videli znakovi mrtvačke ukočenosti na licima. Eric Baccard je takođe naveo da su neka tela možda pomerana *post mortem* zbog toga što znaci mrtvačkog lividiteta nisu odgovarali položaju tela. Međutim, u tim slučajevima on je takođe primetio ostatke biljaka ili sitne kamenčiće zalepljene za kožu, što ga je navelo da zaključi da su ta tela jednostavno okrenuta kako bi mogla da im se vide lica (radi identifikacije).[5422] U slučaju jednog tela, međutim, Eric Baccard nije isključio mogućnost da je lividitet uočen na licu te osobe mogao biti izazvan

[5414] Eric Baccard, DP P1139 (Izveštaj veštaka), str. 46.
[5415] Eric Baccard, DP P1139 (Izveštaj veštaka), str. 46, 48.
[5416] Eric Baccard, DP P1139 (Izveštaj veštaka), str. 45, 106; Eric Baccard, DP P1140 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T10124; Eric Baccard, T. 7667-7668.
[5417] Eric Baccard, DP P1139 (Izveštaj veštaka), str. 45.
[5418] Zoran Stanković, DP D926 (Izveštaj veštaka), str. 10; Zoran Stanković, T. 13452-13453; DP P288; Završni podnesak odbrane, par. 946.
[5419] Zoran Stanković, DP D926 (Izveštaj veštaka), str. 10; Zoran Stanković, T. 13449-13450, 13510-13516; DP P1165, str. 3, 14; Završni podnesak odbrane, par. 944.
[5420] Zoran Stanković, T. 13521-1525; DP P288, 6.26 minuta; Završni podnesak odbrane, par. 946.
[5421] Zoran Stanković, T. 13526-13527; DP P288.

premeštanjem tela s određene udaljenosti.[5423] Ako se taj slučaj ostavi po strani, po mišljenju Erica Baccarda, uočene sudskomedicinske pojedinosti kao što je obojenost tela i akumulacija krvi u nekim delovima ukazuju na to da su se tela na video-filmu nalazila tamo gde su ljudi ubijeni.[5424] Veće napominje da je Zoran Stanković potpuno u pravu kada tvrdi da se na video-snimku vide razne lokacije, uključujući mesto sahranjivanja žrtava. Kao što je razmotreno u jednom ranijem odeljku ove Presude, video-film pokazuje brojne lokacije, a na jednoj je snimljeno kako se tela premeštaju sa mesta na kojem su pronađena na mesto će biti sahranjena.[5425] Bojazni koje je izneo Zoran Stanković nemaju osnova i Veće ih ne prihvata. Veće smatra da je iskaz Lirija Loshija pouzdan u svrhu identifikacije žrtava ubijanja u Izbici 28. marta 1999. godine.[5426] Veće takođe prihvata identifikaciju žrtava koju su obavili preživeli svedoci.[5427]

1416. Pošto je ocenilo dokaze, uključujući iskaze veštaka Erica Baccarda i Zorana Stankovića, kao i iskaz Lirija Loshija, Veće se potpuno uverilo i konstatuje da prizori snimljeni u Izbici verno pokazuju ono što je svedok video kada je obišao navedenu lokaciju, kao što je navedeno u njegovom iskazu, i da su, uz mogući izuzetak jednog tela, kao što je navedeno ranije u ovoj Presudi, tela snimljena tamo gde je na ljude pucano iz vatrenog oružja.[5428] Ipak, imajući u vidu ograničenja koja onemogućavaju nedvosmislenu sudskomedicinsku ocenu, navedena u iskazu Erica Baccarda, kao i mišljenje Zorana Stankovića da iz otprilike istih razloga delovi izveštaja Erica Baccarda zapravo sadrže samo sudskomedicinske pretpostavke,[5429] Veće će svoje oslanjanje na video-snimak i na stop-fotografije napravljene iz njega ograničiti na identifikaciju žrtava i neće izvoditi nikakav zaključak o uzroku smrti isključivo na osnovu tog aspekta dokaza. Međutim, Veće ipak u ovoj fazi napominje da su tela mnogih lica koja su poslednji put viđena živa 28. marta 1999. godine ili pre tog datuma u Izbici, a koja se vide na video-snimku, kasnije otkrivena u masovnoj grobnici na terenu pod kontrolom MUP-a u centru PJP u Petrovom Selu, u Srbiji. Ekshumirano je, pregledano i identifikovano najmanje 31 telo za koje je utvrđeno da potiče iz Izbice. O nalazima u vezi sa uzrokom smrti tog 31 lica biće reči kasnije u ovom poglavlju.[5430]

[5422] Eric Baccard, DP P1139 (Izveštaj veštaka), str. 115; Zoran Stanković, DP P1140 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 10184-10186, 10210.

[5423] Veće primećuje da je to možda bilo jedno od tela koja nisu obuhvaćena zaključkom Veća zato što je u iskazu Lirija Loshija za jednu žrtvu navedeno da je ubijena na nekom drugom mestu, a za drugu žrtvu da se radilo o pripadniku OVK koji je ranije ubijen, v. gore, par. 629; Eric Baccard, DP P1140 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 10186; Eric Baccard, DP P1139 (Izveštaj veštaka), str. 100.

[5424] Eric Baccard, DP P1140 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 10124; Eric Baccard, T. 7665-7666.

[5425] V. gore, par. 626-627.

[5426] V. gore, par. 626-630.

[5427] V. gore, par. 633-634; v. dole, par. 1512.

[5428] V. gore, par. 629.

[5429] Zoran Stanković, DP D926 (Izveštaj veštaka), str. 10; Zoran Stanković, T. 13426.

[5430] V. dole, par. 1513-1514.

1417. Veće prihvata da je identifikovano ukupno najmanje 135 lica koja su pripadnici MUP-a ubili u Izbici 28. marta 1999. godine.[5431]

5. Ulica Miloša Gilića, Đakovica

1418. Kako je utvrđeno ranije u ovoj Presudi, pripadnici MUP-a su kasno u noć 1. aprila 1999. godine provalili u kompleks u ulici Miloša Gilića 157, u opštini Đakovica, u kojoj je sklonište potražilo 21 lice albanske nacionalnosti, uglavnom žene i deca. Njih su prisilili da pređu u susednu kuću u porodičnom kompleksu, gde su pripadnici MUP-a iz vatrenog oružja pucali na njih i ubili 20 lica, uključujući 12 dece, sedam žena i jednog mentalno poremećenog muškarca.[5432] Ta kuća je zatim zapaljena.[5433] Prema svedočenju Fredericka Abrahamsa, izvesno vreme posle tih ubijanja u kuću je došao Faton Polloshka, radnik komunalnog preduzeća u Đakovici, i izneo 20 tela koja su bila izgorela.[5434] Negde u periodu od 2. aprila 1999. do 25. maja 1999. godine, izgoreli posmrtni ostaci tih 20 ljudi prebačeni su na groblje u Đakovici.[5435] Veće je takođe zaključilo da su pripadnici MUP-a te iste večeri u ulici Miloša Gilića broj 80 ubili četiri člana porodice Cana.[5436]

(a) Ulica Miloša Gilića broj 157

1419. Eric Baccard je svoj iskaz zasnovao na sudskomedicinskom izveštaju koji je pripremio dr William C. Rodriguez III iz američkog istražiteljskog tima za sudsku medicinu, koji je bio zadužen za antropološku i patološku analizu u ulici Miloša Gilića 157.[5437] Prvobitnim pregledom mesta zločina i telesnih ostataka otkrivenih u ulici Miloša Gilića 157 (lokacija 2) i na groblju severno od Đakovice (lokacija 4) bili su obuhvaćeni posmrtni ostaci odneseni iz ulice Miloša Gilića 157 i on je obavljen u periodu od 25. do 27. maja 1999. godine.[5438] Posmrtni ostaci na "lokaciji 2" sastojali su se "prvenstveno od nagorelih kalciniranih elemenata skeleta", a u nekoliko slučajeva bilo je dokaza o nesagorelim ostacima kostiju i nešto odeće.[5439] Na "lokaciji 4" bilo je nešto ljudskih ostataka koji su se sastojali od "delimično nagorelih ostataka u poodmaklom stadiju raspadanja".[5440] Budući da su se telesni ostaci sastojali samo od "spaljenih delova skeleta", tačan broj žrtava nije mogao da se

[5431] V. gore, par. 620, 621-634.
[5432] V. gore, par. 883-889.
[5433] V. gore, par. 896.
[5434] Frederick Abrahams, T. 3975; DP P756, K0361054.
[5435] V. gore, par. 898.
[5436] V. gore, par. 891-892.
[5437] DP P1161.
[5438] DP P1161 (Forenzički izveštaj koji je pripremio Institut za patologiju oružanih snaga, Ministarstvo odbrane SAD), str. 2-10; Eric Baccard, DP P1139 (Izveštaj veštaka), str. 37.
[5439] DP P1161, str. 2-8.
[5440] DP P1161, str. 10-12.

utvrdi i na osnovu njih je bilo teško izvesti bilo kakve sudskomedicinske zaključke.[5441] Zbog toga forenzičkim putem nije mogao da se utvrdi uzrok smrti žrtava.[5442]

1420. Ipak, na osnovu američkog forenzičkog izveštaja na osnovu kojeg je izveo zaključke, Eric Baccard je uspeo da utvrdi da su na dve gorenavedene lokacije ekshumirani posmrtni ostaci najmanje 20 lica.[5443] To je utvrđeno na osnovu prisustva 20 kostiju koje se javljaju samo jednom u svakom ljudskom organizmu.[5444] Neke od ekshumiranih kostiju imale su karakteristična obeležja koja su omogućila da se utvrde pol i starost.[5445] I Eric Baccard i autori američkog forenzičkog izveštaja zaključili su da mogu da se identifikuju posmrtni ostaci samo jednog odraslog muškarca. Za ostale posmrtne ostatke utvrđeno je ili da se radilo o ženama ili je pol bio "neutvrđen". Eric Baccard je objasnio da je pol nekih posmrtnih ostataka "neutvrđen" zato što je više delova kostiju, na primer lobanja ili karlica, moglo da pripada istoj osobi.[5446] Iako je bilo teško utvrditi starost zbog toga što su kosti bile nagorele i fragmentirane, identifikovani su delovi skeleta najmanje dvanaestoro dece.[5447] Veće podseća na svoj raniji zaključak da je 20 lica, od kojih dvanaestoro dece, ubijeno u kompleksu u ulici Miloša Gilića broj 157; to se podudara sa sudskomedicinskim nalazima.

1421. Veće primećuje da se iskaz preživelog očevica da su tela spaljena u podrumu kompleksa podudara sa sudskomedicinskim dokazima da su tela bila suviše izgorela da bi mogao da se utvrdi uzrok smrti. Iako američki forenzički tim zbog stanja posmrtnih ostataka nije mogao da utvrdi tačan uzrok smrti lica čija su tela pronađena u ulici Miloša Gilića 157, Veće na osnovu iskaza preživelog svedoka zaključuje da je kasno u noć 1. aprila 1999. godine, u ulici Miloša Gilića 157, ubijeno 20 lica, od kojih dvanaestoro dece i da je podrum u kojem su se sklonili potom zapaljen. Prema tome, kako se navodi u Optužnici i kako pokazuju iskazi očevidaca u zaključcima koji se odnose na opštinu Đakovica, Veće konstatuje da su lica koja je identifikovao preživeli svedok umrla od rana koje su im vatrenim oružjem naneli pripadnici MUP-a ili da su izgorela u kući kada su je pripadnici MUP-a zapalili.[5448]

[5441] Eric Baccard, T. 7660-7661; Eric Baccard, DP P1139 (Izveštaj veštaka), str. 37, 38; Eric Baccard, T. 7661, 7744-7745. To su dodatno iskomplikovali tragovi životinjskih aktivnosti *post mortem* (Eric Baccard, DP P1140 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 10121; Eric Baccard, DP P1139 (Izveštaj veštaka), str. 38.
[5442] Eric Baccard, DP P1139 (Izveštaj veštaka), str. 39; Eric Baccard, T. 7661.
[5443] Eric Baccard, DP P1139 (Izveštaj veštaka), str. 37, 39; Eric Baccard, T. 7662-7663.
[5444] Eric Baccard, T. 7661-7662.
[5445] Svedok je objasnio da se, pregledom baze lobanje i karlice, moglo utvrditi da su tela bila ženskog pola. Eric Baccard, T. 7662-7663.
[5446] Eric Baccard, DP P1140 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 10119-10120; Eric Baccard, DP P1139 (Izveštaj veštaka), str. 38, 39.
[5447] Eric Baccard, DP P1139 (Izveštaj veštaka), str. 38; Eric Baccard, DP P1140 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 10120.
[5448] V. gore, par. 889.

(b) Ulica Miloša Gilića broj 80

1422. Američki forenzički tim je takođe obavio pregled telesnih ostataka pronađenih u ulici Miloša Gilića 80. Veće je ranije konstatovalo da je ta kuća pripadala porodici Cana.[5449] Po celoj kući bili su rasuti posmrtni ostaci četiri lica. To su bili posmrtni ostaci jednog starijeg muškarca i jedne starije žene, kao i jednog muškarca i jedne žene koji su u trenutku smrti, kako se procenjuje, bili u kasnim tridesetim ili ranim četrdesetim godinama.[5450] Veće je ranije konstatovalo da su pripadnici MUP-a 1. aprila 1999. godine kasno u noć ubili Ganimetu i Januza Canu i njihovu kćerku Shypresu (43 godine) i Fatmira (41 godina). Veće je zaključilo da je kuća posle tog incidenta zapaljena. Veće se uverilo da sudskomedicinski dokazi odgovaraju iskazima očevidaca o ubijanju četiri člana porodice Cana u ulici Miloša Gilića broj 80. Iako naučno nije mogao da se utvrdi uzrok smrti, Veće podseća na svoju raniju konstataciju da su te ljude ubili pripadnici MUP-a.[5451] Veće konstatuje da su oni umrli od ozleda koje su im pripadnici MUP-a naneli u noći između 1. i 2. aprila 1999. godine.

6. Opština Vučitrn

1423. Francuski forenzički tim je pregledao i ekshumirao ljudske ostatke na lokacijama u Gornjoj Studimlji, koje su identifikovali istražitelji MKSJ koji su bili na tom području.[5452] U Gornjoj Studimlji, opština Vučitrn, identifikovane su dve lokacije i one su označene kao groblje L1 i groblje L2.[5453] Ekshumacije i pregledi na tim lokacijama obavljeni su od 5. do 12. jula 1999. godine i 15. jula 1999. godine.[5454] Francuski forenzički tim je u vezi s tim radom pripremio četiri izveštaja. Iskaz Erica Baccarda zasniva se na njegovoj stručnoj oceni tih izveštaja.[5455] On je naveo neke nepodudarnosti i greške u dokumentaciji, ali je, uprkos tome, potvrdio da su ukupni zaključci do kojih su došli članovi francuskog forenzičkog tima valjani.[5456] Veće je uzelo u obzir te nepodudarnosti i greške.[5457]

1424. Na lokacijama L1 i L2 ekshumirana su ukupno 93 tela.[5458] Francuski forenzički tim je tokom ekshumacija, od ukupno 93 tela, identifikovao sva, osim osam tela.[5459] Među žrtvama je bilo

[5449] V. gore, par. 891.
[5450] DP P1161, str. 13-15.
[5451] V. gore, par. 892.
[5452] DP P1173, str. 1-2.
[5453] DP P1173, 03024226.
[5454] DP P1171; DP P1172; DP P1173.
[5455] V. DP P1171; v. takođe DP P1172; v. takođe DP P1173; v. takođe DP P1174.
[5456] Eric Baccard, DP P1139 (Izveštaj veštaka), str. 64; Eric Baccard, DP P1140 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 10136-10137; v. DP P1171; v. takođe DP P1172; v. takođe DP P1173; v. takođe DP P1174.
[5457] Eric Baccard, DP P1140 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 10137-10138.
[5458] S lokacije L1 ekshumirano je 17 tela, a iako su na lokaciji L2 pokopana 102 tela, s nje je ekshumirano samo 76 tela. Tela ostalih 26 žrtava nisu ekshumirana jer nije bio poznat uzrok smrti, a francuski tim je naveo da te žrtve nisu stradale u ubijanju koje je izvršeno 2. maja 1999. godine, Eric Baccard, DP P1139 (Izveštaj veštaka), str. 64; DP P1162, str. 17; v. takođe DP P1173.

87 muškaraca i šest žena. Raspon starosti žrtava kretao se od 18 do 86 godina; više od 75 posto žrtava bilo je mlađe od 50 godina.[5460]

1425. Veće prihvata zaključke Erica Baccarda da je, od 93 tela pronađenih na toj lokaciji, 86 žrtava umrlo nasilnom smrću. Ostalih sedam umrlo je prirodnom smrću.[5461] Od 86 lica koja su umrla nasilnom smrću, 97 posto je umrlo od strelnih rana, a ostalih tri posto od udarca tupim ili oštrim predmetom.[5462]

1426. Francuski forenzički tim je zaključio da udaljenost sa koje se pucalo u žrtve načelo odgovara kvalifikaciji "mala udaljenost". Eric Baccard nije komentarisao taj nalaz.[5463] Veštak odbrane, patolog Zoran Stanković, primetio je da izveštaji francuskog forenzičkog tima sadrže ograničene informacije vezane za utvrđivanje udaljenosti s koje je pucano.[5464] Po njegovom mišljenju, to nije moguće sa sigurnošću utvrditi kada postoji putrefikacija, pošto se prilikom raspadanja uništava mnogo tragova.[5465] On je takođe izneo primedbu da, u nekim slučajevima, utvrđena udaljenost s koje je pucano ne odgovara zaključcima u izveštaju veštaka.[5466] Međutim, zaključci u vezi s udaljenošću s koje je pucano načelno su formulisani rečima "koja odgovara" udaljenosti; francuski forenzički tim nije izveo definitivan zaključak.[5467] Iako je Zoran Stanković tvrdio da je, ukoliko je to bio slučaj, zaključke trebalo doneti sa sigurnošću, to ne odgovara njegovoj tvrdnji da sigurnost nije moguća kada postoji putrefikacija.[5468] U svakom slučaju, Veću se čini da to ne utiče na pouzdanost i verodostojnost drugih aspekata rada francuskog forenzičkog tima. Primedba Zorana Stankovića u vezi s nepodudarnostima između opisa udaljenosti s koje je pucano u izveštajima i zaključcima izgleda da je samo pitanje prevoda, pošto su u originalnim francuskim izveštajima u oba konteksta korišćene iste formulacije.[5469]

[5459] Francuski forenzički tim je u izveštaju naveo da na lokaciji L1, lokalni seljani nisu mogli da identifikuju pet od 17 tela, a na lokaciji L2 nisu mogla da se identifikuju tri tela (DP P1173, 0302-4226). Veće primećuje da je Eric Baccard naveo da devet tela nije moglo da se identifikuje, a čini se da je to zato što je on računao C38 i C38*bis* kao dva zasebna tela. (Eric Baccard, DP P1139 (Izveštaj veštaka), str. 65). Veće će se osloniti na podatak koji je dostavio francuski forenzički tim da je ostalo osam neidentifikovanih tela, a ne devet, kako je naveo Eric Baccard, pošto su oni pri računanju tretirali C38 i C38bis kao jednu osobu (v. DP P1173, 0302-4227).

[5460] Eric Baccard, DP P1139 (Izveštaj veštaka), str. 65; DP P1162, str. 17.

[5461] Eric Baccard, DP P1139 (Izveštaj veštaka), str. 66.

[5462] Eric Baccard, DP P1139 (Izveštaj veštaka), str. 68; DP P1162, str. 18.

[5463] Eric Baccard, DP P1139 (Izveštaj veštaka), str. 68; Eric Baccard, DP P1140 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 10163-10164; DP P1174.

[5464] Zoran Stanković, T. 13442.

[5465] Zoran Stanković, D926 (Izveštaj veštaka), str. 6; Zoran Stanković, T. 13442-13443; DP P1774, str. 61, 73; v. takođe Dušan Dunjić, T. 3262.

[5466] Zoran Stanković, T. 13442.

[5467] Zoran Stanković, T. 13562, 13564; DP P1166; DP P1172; DP P1174.

[5468] Zoran Stanković, T. 13442-13443, 13564-13565.

[5469] Na primer, u izveštaju se najpre navodi da je oštećenje pruzrokovano iz relativne blizine, a zatim u zaključku da je naneto iz neposredne blizine. Zoran Stanković, DP D926 (Izveštaj veštaka), str. 6-9; Zoran Stanković, T. 13562; DP P1166, str. 41; DP P1174, str. 51, 54, 69-70. Zoran Stanković je takođe primetio da utisnuti prelom na lobanji koji u svom izveštaju navodi francuski forenzički tim nije mogao nastati kundakom puške s obzirom na to da dimenzije kundaka ne odgovaraju promerima

1427. Kako je ranije konstatovano u ovoj Presudi, Veće se nije uverilo da su pripadnici srpskih snaga ubili oko 100 kosovskih Albanaca u okolnostima koje bi predstavljale krivično delo.[5470] Veće ne raspolaže dokazima u kojima se iznose okolnosti ubijanja tih dodatnih 100 ljudi, niti koji govore o tome da li su ti ljudi bili u konvoju u Vučitrnu u vreme kada su umrli ili kada su ubijeni. Iako je tužilaštvo pokušavalo da, na osnovu lokacije rana na telima tih dodatnih 100 žrtava, izvede zaključak da one nisu ubijene u toku sukoba, Veće na osnovu činjenica nije ubeđeno da se može izvesti pouzdan zaključak. Osim toga, dokazi ukazuju na to da je na datom području bilo aktivnosti OVK, pa se stoga ne može isključiti mogućnost da su ti ljudi ubijeni prilikom razmene vatre.[5471] U slučaju četiri kosovska Albanca za koja je Veće prihvatilo da su ih ubile srpske snage, Veće konstatuje da je u francuskom forenzičkom izveštaju za trojicu njih utvrđeno da je uzrok smrti bio povezan sa strelnim ranama. to su: Haki Gerxhaliu, Miran Xhafa i Veli Xhafa. Za Hysnija Bunjakua nisu dobijeni forenzički dokazi, međutim, Veće podseća na svoj raniji zaključak da su njega, pored njegovog traktora, ubili pripadnici MUP-a 2. maja 1999. godine u Vučitrnu.[5472] Veće prihvata da su ta četvorica muškaraca umrla od posledica ranjavanja od strane snaga MUP-a 2. maja 1999. godine ili približno tog datuma u Vučitrnu.

7. Kotlina, opština Kačanik

1428. U ranijem odeljku ove Presude, Veće je konstatovalo da su pripadnici policije i VJ 24. marta 1999. godine na jednom brdu severno od Kotline zarobili grupu od najmanje 22 muškarca, kosovska Albanca. Pripadnici srpskih snaga koji su sprovodili te zarobljene muškarce naterali su ih da sa rukama podignutim uvis odu do mesta na kome su se nalazila dva presušena bunara i bacili ih u njih. Neke muškarce su pretukli, a u neke i pucali iz vatrenog oružja. Te jame su pomoću eksploziva raznete. Očevici u svojim iskazima ne opisuju pojedinosti onoga što je usledilo, ali otprilike pola sata kasnije začula se snažna eksplozija i iznad područja gde su se nalazile jame podigao se oblak prašine i dima.[5473] Veće je takođe konstatovalo da su pripadnici srpske policije 24. marta 1999. godine odveli iz Kotline Idriza Kuçija, koji je kasnije pronađen s metkom ispaljenim u potiljak iz relativne blizine.[5474]

opisanih rana (Zoran Stanković, DP D926 (Izveštaj veštaka), str. 7; Zoran Stanković, T. 13445). Veće nije prihvatilo ovaj iskaz svedoka.

[5470] V. gore, par. 1197-1198. To ne uključuje konstataciju Veća u vezi s lišavanjem života Hysnija Bunjakua, Hakija Gerxhaliua, Mirana Xhafe i Velija Xhafe.

[5471] V. gore, par. 1162, 1173, 1174, 1178, 1199.

[5472] V. gore, par. 1184.

[5473] V. gore, par. 1115, 1120, 1125; Hazbi Loku, DP P652, str. 6; Hazbi Loku, DP P653 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3160, 3233.

[5474] V. gore, par. 1113, 1117-1118.

1429. Istragu na licu mesta u Kotlini sproveo je tim za obradu mesta zločina iz Austrije 7. i od 9. do 16. septembra 1999. godine.[5475] Prvo mesto zločina činile su dve jame i njihova okolina. Te jame se nalaze na planini Kodra-e-Bjehkës, udaljene oko 280 metara vazdušnom linijom od centra Kotline.[5476] Te jame se navode kao gornja i donja jama. Veće je ranije u ovoj Presudi takođe konstatovalo da su Idriz Kuçi, Vejsel Vlashi i Zimer Loku ubijeni 24. marta 1999. godine u tom selu. Njihovi posmrtni ostaci pokopani su u dvorištu džamije u centru Kotline, koje je postalo drugo mesto zločina.[5477]

1430. Oba mesta zločina podvrgnuta su kompletnom forenzičkom ispitivanju i izvršene su obdukcije ljudskih ostataka pronađenih na oba mesta zločina. Tim za obradu mesta zločina iz Austrije takođe je u svom sastavu imao članove švajcarskog tima za identifikaciju žrtava katastrofa.[5478] Iskaz koji je dao dr Eric Baccard zasnivao se na izveštajima ta dva tima.[5479]

(a) Zaključci Erica Baccarda

1431. Eric Baccard je zaključio da su u gornjoj i donjoj jami pronađeni posmrtni ostaci najmanje 22 lica.[5480] Identifikovani su posmrtni ostaci 22 tela. Proces identifikacije obavio je austrijski tim u saradnji sa članovima porodica nestalih lica.[5481] Dokazi ne ukazuju na to da je ijedna od žrtava nosila uniformu OVK; žrtve su imale civilnu odeću.[5482] Tokom obdukcija nisu obavljeni antropološki pregledi koji bi pomogli da se utvrdi starost žrtava.[5483] Pojedinosti i imena 22 identifikovana lica navedeni su ranije u ovoj Presudi; od tih identifikovanih žrtava, 12 je navedeno u Prilogu Optužnici. Još 10 žrtava je dodato kao "Dodatne žrtve s navedenim imenima" na Tabeli s podacima o žrtvama, koja se odnosi na Kotlinu, priloženoj uz ovu Presudu.

1432. Austrijski tim je iz jama izvadio brojne predmete, uključujući čaure sa ćiriličnim slovima i uzorke zemlje. To je poslato na naučnu analizu.[5484] U neposrednoj blizini gornje jame prikupljeno

[5475] Eric Baccard, DP P1139 (Izveštaj veštaka), str. 48; DP P1167 (Izveštaj austrijskog forenzičkog tima), str. 5.
[5476] DP P1167, str. 7.
[5477] V. gore, par. 1118; DP P1167, str. 8.
[5478] Eric Baccard, DP P1139 (Izveštaj veštaka), str. 48; DP P1167 (Izveštaj austrijskog forenzičkog tima), str. 5.
[5479] Eric Baccard, DP P1140 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 10129; Eric Baccard, DP P1139 (Izveštaj veštaka), str. 48; DP P1167, str. 5.
[5480] Eric Baccard, DP P1139 (Izveštaj veštaka), str. 48; DP P1167, str. 6.
[5481] DP P1167, str. 6; Eric Baccard, DP P1139 (Izveštaj veštaka), str. 48; Hazbi Loku, DP P653 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3161-3162.
[5482] U izveštaju austrijskog tima navode se pojedinosti u vezi s raznim vrstama odeće koja je pronađena na svakoj žrtvi. Nijedan od opisa odeće ne odgovara uniformama OVK. Veće se uverilo da su žrtve nosile civilnu odeću, v. dole, par. 1562-1563.
[5483] Na osnovu spiska nestalih lica koji je dostavljen Ericu Baccardu vidi se da su najviše bile zastupljene žrtve starosti od 21 do 30 godina, dok je 20 žrtava imalo manje od 40 godina. Međutim, dokazi ne pokazuju koji je spisak nestalih lica dostavljen Ericu Baccardu (Eric Baccard, DP P1139 (Izveštaj veštaka), str. 49). Ni u izveštaju austrijskog tima se ne navodi starost žrtava (DP P1167). Iz gorenavedenig razloga, Veće se neće osloniti na taj aspekt dokaza.
[5484] Eric Baccard, DP P1140 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 10130; DP P1167 (Izveštaj u vezi s Kotlinom koji je sačinio tim za istraživanja na mestu zločina na Kosovu iz Republike Austrije, Savezno ministarstvo unutrašnjih poslova), str. 42.

je ukupno 10 čaura iz puške AK47.[5485] Jedan projektil (metak) pronađen je u jednom delu tela u gornjoj jami, a drugi je izvađen iz odeće jedne druge žrtve.[5486] Kod donje jame pronađeni su pet projektila,[5487] dve čaure,[5488] jedan fragment projektila,[5489] devet delova projektila[5490] i "izdužen[i] komadić[...] metala nalik na nokat, dužine oko 5 centimetara"[5491] i tri komada metala.[5492] Analizom gorenavedenog materijala pronađenog u donjoj i gornjoj jami utvrđeno je da su čaure ispaljene iz triju različitih pušaka, "veoma verovatno jurišnih pušaka tipa kalašnjikov".[5493]

1433. U blizini jama pronađeni su čađavi parčići tkanine.[5494] Ugljenisani delovi odeće pronađeni su i u gornjoj i u donjoj jami.[5495] Zid otvora gornje jame bio je crn od čađi, a pronađeni su i delimično ugljenisani komadi odeće. Test izvršen na odeći pronađenoj u gornjoj jami pokazao je verovatno prisustvo TNT-a. Nije moglo da se isključi prisustvo TNT-a na zidu jame.[5496] Analizom metalnih fragmenata izvađenih iz donje i gornje jame utvrđeno je prisustvo TNT-a.[5497] Osim toga, test izvršen na zidu otvora donje jame sa sigurnošću je pokazao prisustvo TNT-a.[5498] U donjoj jami je bila prisutna velika količina nitrata.[5499] U austrijskom izveštaju se napominje da TNT ima brojne upotrebe i primene tokom vojnih operacija na terenu i da se koristi kada je potreban izuzetno "efektivan rezultat" ili izuzetno brza detonacija.[5500] Na osnovu dokaza kojima je raspolagalo, Veće se uverilo da su, nakon što su tela ubačena u jame, eksplozije u svakoj od jama ostavile tragove TNT-a. Iako je očevidac, kako mu se učinilo, čuo jednu eksploziju, lako je moglo da bude reči o istovremenoj detonaciji jednog ili više eksplozivnih sredstava. Dokazi, kako je konstatovalo Veće, ukazuju na to da je u donjoj jami došlo do eksplozije jednog ili više punjenja eksploziva, kao i da je u gornjoj jami takođe došlo do eksplozije jednog ili više punjenja.

[5485] DP P1167, str. 8.
[5486] DP P1167, str. 9, 10.
[5487] DP P1167, str. 18, 23, 27, 31, 34.
[5488] DP P1167, str. 17, 35.
[5489] DP P1167, str. 32.
[5490] DP P1167, str. 32, 24, 25, 27, 34.
[5491] DP P1167, str. 38.
[5492] DP P1167, str. 32.
[5493] Zoran Stanković je osporio da su to ubijanje počinili pripadnici srpskih snaga zbog prisustva jedne čaure metka kineske proizvodnje na lokaciji. On tvrdi da srpske snage nisu koristile municiju kineske proizvodnje (Zoran Stanković, DP D926 (Izveštaj veštaka), str. 4; Zoran Stanković, T. 13420, 13429-13430, 13506, 13508). Veće primećuje je austrijski tim za obradu mesta zločina u svom izveštaju konstatovao da je metak bio kineske proizvodnje i da je ispaljen iz jurišne puške kalašnjikov. Nema daljih dokaza koji potkrepljuju tvrdnju da tu čauru nisu ispalili pripadnici srpskih snaga, posebno pošto su druge čaure pronađene kod donje i gornje jame takođe ispaljene iz kalašnjikova i sve te čaure su bile jugoslovenske proizvodnje (DP P1167, str. 80).
[5494] DP P1167, str. 7.
[5495] DP P1167, str. 8, 9, 11.
[5496] DP P1167, str. 90-91.
[5497] DP P1167, str. 84.
[5498] DP P1167, str. 42, 90-91.
[5499] DP P1167, str. 90.
[5500] DP P1167, str. 91.

1434. Eric Baccard je naveo da je tragova eksplozija bilo na 21 telu koje se nalazilo u donjoj i gornjoj jami. Povrede izazvane eksplozijama bile su ravnomerno raspoređene po telima.[5501] Na 10 tela izvađenih iz jama pronađene su i strelne rane.[5502] Na izvesnom broju tih tela bilo je više od jedne strelne rane.[5503]

1435. Na tri tela izvađena iz jama bilo je tragova rana na glavi nanetih tupim predmetom. Nije moglo da se utvrdi da li su one nanete *ante mortem* ili *post mortem*. Nije se smatralo da je ijedna od njih bila uzrok smrti.[5504] Na samo jednom telu bila je oštra posekotina na vratu.[5505] Međutim, nije se smatralo da je to bio uzrok smrti.[5506] Kada je reč o uzroku smrti ljudi čiji su posmrtni ostaci izvađeni iz jama, Eric Baccard je bio mišljenja da je smrt bila prouzrokovana eksplozijom, a da je na mnoge od žrtava takođe pucano iz vatrenog oružja.[5507] Po mišljenju Veća, forenzičkim pregledom nije definitivno utvrđeno da li su muškarci na koje je takođe pucano iz vatrenog oružja umrli od rana od metaka ili od eksplozije.

1436. Uzrok smrti druge tri žrtve, uključujući Idriza Kuçija, čiji su posmrtni ostaci pronađeni zakopani u dvorištu džamije u centru mesta Kotlina, bile su strelne rane.[5508]

(b) Prigovori na zaključke Erica Baccarda

1437. Pokrenut je jedan broj pitanja u vezi s izveštajima na koje se oslonio Eric Baccard i mišljenjima koja je formirao pri utvrđivanju uzroka smrti lica čija su tela pronađena u Kotlini. Ta pitanja će biti razmotrena dalje u tekstu.

(i) Učešće lokalnih seljana

1438. Kada je austrijski tim za obradu mesta zločina stigao u Kotlinu, meštani tog sela, uglavnom rođaci nestalih lica, već su počeli da iskopavaju dve jame. Seljani su stigli do dubine od 5,8 metara u gornjoj jami, a u donjoj do dubine od 7,2 metra.[5509] U dokazima se ne navodi da li su seljani Kotline iskopali ili pronašli neke predmete ili drugi materijal, a ako jesu, koje, kao ni to da li su ih predali austrijskom timu. Odbrana je tvrdila da taj postupak seljana dovodi u pitanje valjanost istrage budući da Zakon o krivičnom postupku Srbije dozvoljava samo nadležnim organima da

[5501] Eric Baccard, DP P1139 (Izveštaj veštaka), str. 49-50.
[5502] Eric Baccard, DP P1139 (Izveštaj veštaka), str. 50.
[5503] Eric Baccard, DP P1139 (Izveštaj veštaka), str. 49-52.
[5504] Eric Baccard, DP P1139 (Izveštaj veštaka), str. 49-50.
[5505] Eric Baccard, DP P1139 (Izveštaj veštaka), str. 51.
[5506] Eric Baccard, DP P1139 (Izveštaj veštaka), str. 49-50.
[5507] Eric Baccard, DP P1139 (Izveštaj veštaka), str. 51.
[5508] Eric Baccard, DP P1139 (Izveštaj veštaka), str. 48, 50; DP P1167, str. 8.
[5509] DP P1167, str. 7.

učestvuju u sudskomedicinskim ispitivanjima.[5510] Veštak odbrane je tvrdio da taj zakon nije poštovan jer su seljani prilikom otkopavanja i vađenja materijala iz jama "uništili [...]bitne tragove".[5511] U meri u kojoj je Zakon o krivičnom postupku Srbije bio formalno na snazi, Veće prihvata da u tom pogledu nije poštovano slovo zakona. U datim okolnostima, to ne iznenađuje. Iz tog razloga je moguće da određeni materijal ili predmeti relevantni za smrt lica u jamama možda nisu otkriveni ili nisu u istom stanju u kom su bili pre nego što su otkriveni. Veće ne prihvata da ti faktori bitno utiču na pouzdanost zaključaka austrijskog ili švajcarskog tima ili Erica Baccarda.

(ii) Tela su doneta s nekog drugog mesta

1439. Prilikom donošenja zaključaka o tom pitanju, Veće je uzelo u obzir i pitanja koja su razmotrena dalje u tekstu. Veštak odbrane Zoran Stanković zastupao je gledište da rezultati sudskomedicinskog pregleda koji je izvršio austrijski tim pokazuju da ljudi čija su tela pronađena u jamama nisu umrli u jamama, već da su doneti do jama pošto je nastupila smrt, a zatim ubačeni u njih. On je tu tvrdnju potkrepio navodom da njegov zaključak da broj strelnih rana na telima u jamama daleko nadmašuje broj utrošenih čaura, kao i količina metalnih fragmenata pronađenih kod jama i oko njih, zajedno pokazuju da smrtna stradanja nisu nastala u jamama ili oko njih.[5512] Veće nije zaključilo da je taj argument opravdan. Njegov činjenični osnov je pogrešan budući da se polazi od toga da je bilo premalo metalnih fragmenata da bi oni mogli da predstavljaju ostatke nedostajućih čaura posle eksplozije, ali pošto tačna priroda i silina eksplozije nije bila poznata, ne bi bilo moguće utvrditi količinu tih preostalih metalnih fragmenata. Još je značajnije to što je ignorisano postojanje očiglednih objašnjenja za odsustvo čaura na lokaciji jama, s obzirom na to da je od trenutka nastupanja smrti do dolaska austrijskog forenzičkog tima proteklo oko šest meseci.

1440. Veštak odbrane je takođe tvrdio da to što su pronađeni tragovi sitnih delova tela, kako u površinskom sloju, tako i u najdubljem sloju jama, ukazuje na činjenicu da su posmrtni ostaci pronađeni na nekom drugom mestu, a zatim ubačeni u jame.[5513] Prema njegovoj tvrdi, da su se tela nalazila u jamama u vreme eksplozija, sitni delovi tela nalazili bi se u površinskom sloju, a krupniji delovi tela bili bi bolje očuvani u donjim slojevima zemlje jama.[5514] Ovaj argument, prema mišljenju Veća, ne uzima u obzir jedan broj okolnosti koje mogu da objasne zašto su sitni delovi tela pronađeni na raznim nivoima u jamama, uključujući korišćenje više od jedne eksplozivne

[5510] Završni podnesak odbrane, par. 928; Zoran Stanković, T. 13415.
[5511] Zoran Stanković, DP D926 (Izveštaj veštaka), str. 2; Zoran Stanković, T. 13415.
[5512] DP P1167, str. 8-9, 75-76, 80; Zoran Stanković, DP D926 (Izveštaj veštaka), str. 2, 3; Zoran Stanković, T. 13416, 13419, 13490-13491; Završni podnesak odbrane, par. 931.
[5513] Zoran Stanković, DP D926 (Izveštaj veštaka), str. 2-3; Zoran Stanković, T. 13417, 13492-13493; Završni podnesak odbrane, par. 932.
[5514] Zoran Stanković, T. 13417, 13492; Završni podnesak odbrane, par. 932.

naprave u svakoj jami, kao što na to ukazuju neki dokazi.[5515] U vezi s tim, Veće zaključuje da nema težinu dalji argument veštaka odbrane da povrede na nekim telima, zbog položaja u kojem su tela pronađena, ne odgovaraju eksploziji. Prema mišljenju Veća, za te povrede presudan je i relevantan položaj tih tela u jamama u vreme eksplozije, a ne posle eksplozije.[5516]

1441. Veću se čini da je ovaj svedok odbrane ignorisao mnoge forenzičke zaključke koji su ukazivali na stav suprotan od onog koji je on zastupao, kao i da se usredsredio na odabrane aspekte drugih sudskomedicinskih nalaza. On je zatim spekulisao i pokušao da objasni sudskomedicinske nalaze na koje se koncentrisao kako bi dalje opravdao svoju tvrdnju da su mrtva tela doneta sa nekog drugog mesta i ubačena u jame. On je sugerisao da je prisustvo čađave tkanine u blizini jama moglo da se objasni tako što su sa mrtvih tela otpadali komadi odeće dok su ih donosili do jama i bacali u njih.[5517] Uprkos tome što je prošlo šest meseci od nastupanja smrti do sudskomedicinskih ispitivanja, on je kritikovao austrijski forenzički tim zbog toga što nije testirao tragove krvi, ljudskog tkiva i biološkog materijala na rastinju oko jama. Zatim je protivrečio sopstvenom iskazu, navodeći da odsustvo forenzičkih dokaza kao što su tragovi krvi, ljudskog tkiva i biološkog materijala oko jama pokazuju da tela nisu mogla biti izložena eksploziji u jamama.[5518]

1442. Veću se čini da Zoran Stanković nije valjano analizirao sudskomedicinske nalaze svedoka tužilaštva koji potkrepljuju stanovište da su barem neki od tih muškaraca, ako ne i svi, koji još nisu bili podlegli strelnim ranama, zaista bili izloženi smrtonosnoj eksplozivnoj sili u jamama. Čađavi zidovi u otvorima jama, uzorci zemlje koji potvrđuju prisustvo TNT u donjoj jami i ukazuju na mogućnost njegovog prisustva u gornjoj jami, prisustvo TNT na metalnim fragmentima i iz donje i iz gornje jame, priroda povreda na telima i mnogi drugi ljudski ostaci u jamama, kao i prisustvo čađave tkanine u blizini jama – sve to je uverilo Veće da su tela bila u jamama kada je u njima došlo do detonacije eksploziva, koja je bila i uzrok smrti tih ljudi ili bar uzrok smrti onih ljudi koji nisu već bili ubijeni kada je na njih pucano iz vatrenog oružja pre eksplozije. Kao što je navedeno, Veće ne prihvata tvrdnju ovog veštaka odbrane da sudskomedicinski dokazi pokazuju da su žrtve ubijene na nekom drugom mestu, zatim donete do jama i u njih ubačene.

(iii) <u>Osporavanje pojedinačnih obdukcijskih izveštaja</u>

[5515] V. gore, par. 1115, 1125.

[5516] Zoran Stanković je tvrdio da povrede nanete telima br. 5, 12 i 13 ne odgovaraju položaju u kojem su tela pronađena. Eksplozivne povrede je trebalo da se nalaze na leđima, a ne u predelu stomaka, pošto bi on bio zaštićen zemljom (Zoran Stanković, DP D926 (Izveštaj veštaka), str. 3; Zoran Stanković, T. 13418, 13493). Međutim, svedok se složio da se nije moglo potvrditi u kojem su položaju bila tela u vreme kada su se dogodile eksplozije i da je to odlučujući faktor (Zoran Stanković, T. 13493-13497). Isto tako, on nije znao koja vrsta eksplozivne naprave je upotrebljena (Zoran Stanković, T. 13495).

[5517] Zoran Stanković, DP D926 (Izveštaj veštaka), str. 2; DP P1167, str. 7-8, 72, 91; Zoran Stanković, T. 13414-13415, 13486-13489; Završni podnesak odbrane, par. 931.

[5518] DP P1167, str. 7; Zoran Stanković, DP D926 (Izveštaj veštaka), str. 2; Zoran Stanković, T. 13413-13414, 13485; Završni podnesak odbrane, par. 931.

1443. Tvrdi se da se na izveštaje i nalaze u vezi sa licima u Kotlini ne treba oslanjati zbog toga što oni nisu dosledni. Osim toga, tvrdi se da su data obrazloženja suviše kratka da bi omogućila da se utvrde uzroci smrti Izije Lokua, Vejsela Vdashija i Nexhadija Kuqija. Iako su obdukcijski izveštaji možda ponekad bili kratki, mora se imati na umu da su stručni forenzički timovi radili u najtežim mogućim okolnostima. Značajno je, prema mišljenju Veća, to što je Erik Baccard mogao na osnovu predočenih informacija da potvrdi uzroke smrti.[5519] Osim toga, Veće ne pridaje značaj prigovoru Zorana Stankovića u vezi s nedoslednostima između zaključaka u izveštaju o ekshumaciji i zaključaka u obdukcijskim izveštajima,[5520] zbog toga što su se zaključci u izveštajima o ekshumaciji zasnivali na prvobitnim nalazima, pre nego što su 13. septembra 1999. godine izvršene obdukcije. Obdukcijski izveštaj je bio pouzdaniji za utvrđivanje uzroka smrti.[5521] Osim toga, taj veštak odbrane je stavio prigovor na pouzdanost izvesnih izveštaja zbog toga što u nekim slučajevima, po njegovom mišljenju, uzrok smrti nije mogao da se utvrdi. Na primer, u slučaju Nasera R. Lokua, kao i u drugim slučajevima, njemu nije bilo očigledno da su uzeti u obzir i drugi mogući uzroci smrti, kao što je mogućnost da su povrede zadobijene od pada u jamu.[5522] U datim okolnostima, kako su pokazali dokazi, taj stav deluje nerealno jer, čak i da je to bio slučaj, srpske snage su bile te koje su naterale žrtvu da padne u jamu. Pored toga, Veće ne pridaje težinu čisto spekulativnoj tvrdnji tog veštaka odbrane da je kao uzrok smrti Nasera R. Lokua pogrešno navedena rana od uboda nožem jer bi, da je neko želeo da ubije žrtvu, bilo više od tog jednog uboda nožem.[5523] Veće podseća na konkretan zaključak austrijskog tima za obradu mesta zločina da ubod nožem s leve strane na vratu "nije izazva[o] nikakvo oštećenje vitalnih arterija".[5524] Prema tome, Zoran Stanković stavlja prigovor na zaključak koji se ne odnosi na uzrok smrti.

1444. Ti aspekti iskaza ovog veštaka odbrane načelno nemaju težinu zato što se svedok suviše oslanjao na pretpostavke, od kojih su neke bile prilično nerealne, kao i zato što je bilo očigledno da je njegov pristup bio da se usredsredi na pokušaje da utvrdi neki osnov za sumnju ili kritiku, bez obzira na to koliko oni bili teorijski ili nerealni. Veće primećuje da Zoran Stanković nije imao tu prednost da je mogao lično da pregleda tela umrlih ljudi i da učestvuje u obdukcijama i drugim pregledima. Međutim, kao što je ranije navedeno, kako god da je austrijski forenzički tim (uz pomoć švajcarskog tima) izneo svoje zaključke i obrazloženja, on je imao izrazitu prednost jer je u

[5519] V. Eric Baccard, DP DP P1139 (Izveštaj veštaka), str. 49-51.
[5520] Zoran Stanković, DP D926 (Izveštaj veštaka), str. 2, 4; Zoran Stanković, T. 13412-13413, 13482-13485.
[5521] DP P1167, str. 5, 12-13.
[5522] U vezi s Neshatom Rexhom i Atmirom Lokuom, Zoran Stanković je u svom svedočenju rekao da je moguće da su, s obzirom na površinu i veliku količinu kamenja, tela prilikom pada u jamu možda udarila o kamenje i da je to dovelo do povreda, DP P1167, str. 15-16, 31-32; Zoran Stanković, DP D926 (Izveštaj veštaka), str. 3; Zoran Stanković, T. 13420, 13422, 13503-13504.
[5523] DP P1167, str. 32-33; Zoran Stanković, DP D926 (Izveštaj veštaka), str. 4; Zoran Stanković, T. 13423-13424, 13501.
[5524] DP P1167, str. 33.

tome direktno učestvovao. Veće takođe primećuje da je drugi veštak, Eric Baccard, mogao da izvede zaključke iz tog izveštaja i potvrdi nalaze do kojih se došlo u vezi s uzrocima smrti.

(iv) Zaključak

1445. Veće prihvata da se samo na osnovu sudskomedicinskih dokaza ne može utvrditi uzrok smrti ljudi u jamama. Prema mišljenju Veća, sudskomedicinski dokazi se, u nekim relevantnim aspektima, podudaraju s iskazom očevica Haziba Lokua o događajima u Kotlini 24. marta 1999. godine.[5525] Međutim, ti sudskomedicinski dokazi su, zajedno s iskazom očevica, uverili Veće da su tela nekih od žrtava bila u jamama kada je u njima došlo do detonacije eksploziva, što je izazvalo smrt tih ljudi ili barem onih ljudi koji nisu već bili ubijeni kada je na njih pucano iz vatrenog oružja pre eksplozije. Na osnovu ta dva odvojena izvora dokaza i uprkos nepotpunosti svakog od njih pojedinačno, Veće se uverilo da su srpske snage naterale 22 muškarca čiji je identitet utvrđen da odu do mesta na kojem su se nalazile jame i da su oni bili živi kada su ih pripadnici srpskih snaga ubacili u jame, mada su ih na mestu na kojem su se nalazile jame takođe tukli, a na neke od njih i pucali iz vatrenog oružja. Veće se takođe na osnovu sudskomedicinskih dokaza sasvim jasno uverilo da su trojica ljudi, uključujući Idriza Kuçija, čija su tela ekshumirana iz džamije, umrla od strelnih rana.

8. Slatina i Vata, opština Kačanik

1446. Veće je ranije u ovoj Presudi konstatovalo da su vojnici VJ 13. aprila 1999. godine zarobili četvoricu muškaraca iz sela Vata i tog dana ih i ubili.[5526] Veće nije moglo da donese nikakav zaključak o okolnostima smrti drugih sedam neidentifikovanih lica čija su tela doneta u Vatu s okolnih područja.[5527]

(a) Izveštaj Erica Baccarda

1447. Eric Baccard je u izveštaju govorio o sudskomedicinskom radu kanadskog forenzičkog tima i austrijskog forenzičkog tima koji su od 22. do 24. jula 1999. godine izvršili obdukcije tela iz Vate, na koji se on oslanja u tom izveštaju.[5528] Sa malog groblja u tom selu ekshumirano je 11 tela. U izveštaju kanadskog forenzičkog tima navedeno je da su grobovi bili obeleženi imenima žrtava i

[5525] V. gore, par. 1120, 1125.
[5526] V. gore, par. 1138.
[5527] V. gore, par. 1139.
[5528] Eric Baccard je u svom izveštaju (DP P1139, str. 57) napisao da je svoja ispitivanja zasnovao na kanadskom forenzičkom izveštaju (DP P1168), međutim, očigledno je da je o tim obdukcijama izveštaj podneo austrijski forenzički tim pod naslovom "Lama" (DP P1169) i to je bio osnov za njegove zaključke. U austrijskom izveštaju se navode pojedinosti 10 obdukcija i one su možda bile uključene u kanadski izveštaj. Veće će ta dva izveštaja tretirati kao jedan.

u izveštaju je zabeležen identitet tih 11 tela.[5529] Među tim žrtvama su bila četvorica muškaraca koje su, kako je konstatovalo Veće, 13. aprila 1999. godine ubili pripadnici VJ: Mahmut Caka, Hebib Lami, Brahim Lami i Rraman Lami.

1448. Obdukcije su izvršene na 10 ekshumiranih tela, koja su sva bila u fazi truljenja; nijedno nije bilo mumifikovano ili skeletonizovano.[5530] Sva tela su bila muškog pola i pripadala su muškarcima starosti od 15 do 52 godine. Uzrok smrti u svim slučajevima, uključujući gorenavedene četiri žrtve, bile su strelne rane.[5531] Žrtve su zadobile od jedne do pet strelnih rana; 63 posto strelnih rana nalazilo se na trupu; 37 posto strelnih rana naneto je sa zadnje, a 23 posto sa prednje strane tela. Izgled rana u tri slučaja ukazivao je na to da su nanete sa velike udaljenosti.[5532]

1449. Veće se oslonilo na izveštaje austrijskog i kanadskog forenzičkog tima, koje je potvrdio Eric Baccard.

(b) Izveštaj danskog forenzičkog tima

1450. U vezi s ubistvima za koje se optuženi tereti u Optužnici vezano za Slatinu, Veće je dobilo i izveštaj danskog forenzičkog tima koji je od oktobra 1999. godine vršio obdukcije u Slatini. Taj izveštaj se odnosio na obdukcije koje je sudski patolog Hans P. Hougen izvršio na telima tri lica koja su u Prilogu K Optužnice navedena kao Qemajl Deda, Nazmi Elezi i Vesel Elezi.[5533] Veću nisu dostavljeni nikakvi dokazi o ubijanju ta tri lica, kao ni o ekshumaciji i identifikaciji tela. Taj izveštaj nije obuhvaćen analizom Erica Baccarda.[5534] Veće nije u mogućnosti da izvede zaključke u vezi s ubijanjem tih lica ili uzrokom njihove smrti.

9. Dubrava, opština Kačanik

1451. Svedok koji je trebalo da dâ iskaz o tim događajima povučen je sa spiska svedoka tužilaštva.[5535] Nikakvi drugi dokazi nisu izvedeni kao potkrepa tim navodima.[5536] Veće stoga nije u mogućnosti da izvede zaključke.

[5529] Eric Baccard, DP P1139 (Izveštaj veštaka), str. 57; Eric Baccard, T. 7694-7695; DP P1168, K0144172.
[5530] Nije izvršena obdukcija tela jednog pripadnika OVK budući da su istražitelji smatrali da nije u njihovoj nadležnosti da ekshumiraju tela učesnika u borbama. Eric Baccard, DP P1139 (Izveštaj veštaka), str. 56; DP P1169, K0144158.
[5531] DP P1169, K0144719, K0144735, K0144739, K0144167.
[5532] Eric Baccard, DP P1139 (Izveštaj veštaka), str. 56-59.
[5533] DP P1170 (Izveštaj danskog forenzičkog tima).
[5534] Eric Baccard navodi da su sve žrtve umrle od strelnih rana, međutim, u izveštaju danskog forenzičkog tima navedeno je da je uzrok smrti u jednom slučaju bio "mogući pogodak u glavu granatom", a u drugom ne samo rane iz vatrenog oružja, već i ubodna rana na grudima i posekotina na vratu, DP P1170, K0149424, K0149430.
[5535] *Tužilac protiv Vlastimira Đordevića*, predmet br. IT-05-87/1-T, "Poverljivi Dodatak I, Pretpretresni podnesak, Podnesak tužilaštva na osnovu pravila 65*ter*(e) s poverljivim Dodatkom I, Dodatkom II i Dodatkom III", 1. septembar 2008. godine, par.

10. Podujevo

1452. U jednom ranijem odeljku ove Presude, Veće je konstatovalo da su pripadnici srpskih snaga 28. marta 1999. godine u jednom dvorištu u gradu Podujevu ubili ukupno 14 žena i dece iz porodica Bogujevci, Lugaliju i Duriqi. U pucnjavi su konkretno učestvovali pripadnici paravojne jedinice "Škorpioni" pridodati SAJ-u MUP-a. Od te grupe, pet žena i dece je preživelo incident.[5537] Veće je takođe konstatovalo da su pripadnici srpskih snaga, u kafiću na ulici ispred kompleksa u kojem je ubijeno 19 žena i dece, pucali iz vatrenog oružja i ubili dvojicu starijih muškaraca, Hamdija Duriqija i Selmona Gashija.[5538]

1453. Dokazi obuhvataju forenzički izveštaj OEBS u vezi s telima ekshumiranim u julu 1999. godine u Podujevu i izveštaj britanskog forenzičkog tima u vezi s telima ekshumiranim u avgustu 2000. godine u Podujevu.[5539] Eric Baccard je u svom iskazu, koji Veće prihvata, komentarisao izveštaj koji je pripremio britanski forenzički tim. Veće izveštaje OEBS i britanskog forenzičkog tima takođe prihvata kao pouzdane i verodostojne.

1454. Dana 19. jula 1999. godine, tim OEBS posmatrao je i dokumentovao ekshumaciju 19 tela žrtava koje su navodno ubijene 28. marta 1999. godine u Podujevu.[5540] Ta tela su pokopana jedno do drugog i svi grobovi označeni su daščicama s brojevima u uzastopnom sledu.[5541] Članovi porodica identifikovali su ta tela na osnovu odeće koja je bila na njima i informacija koje su dostavila lica koja su pomagala pri njihovom prvobitnom pokopavanju. Većina tela bila je u stanju poodmaklog raspadanja.[5542] Obdukcije nisu izvršene. Tela su odmah ponovo pokopana u drugoj grobnici.[5543] Svih 19 tela je identifikovano.[5544] Od tog broja, 14 su bila tela žena i dece za koje je Veće konstatovalo da su ubijeni iz vatrenog oružja 28. marta 1999. godine u jednom dvorištu u Podujevu.[5545] Identifikacijom još dva tela utvrđeno je da se radi o Hamdiju Duqiriju i Selmonu

237; *Tužilac protiv Vlastimira Đordevića*, predmet br. IT-05-87/1-PT, "Najava tužilaštva u vezi sa spiskom svojih svedoka na osnovu pravila 65*ter*, s dodatkom A", 12. decembar 2008. godine.

5536 V. gore, par. 1136.

5537 V. gore, par. 1241-1258.

5538 V. gore, par. 1246.

5539 DP P1150 (Izveštaj OEBS u vezi s ekshumacijom); DP P1142 (Britanski forenzički tim).

5540 U izveštaju OEBS navodi se da su tih 19 tela pokopali nepoznati meštani koji su ih označili daščicama s brojevima. Članovi porodica žrtava želeli su da ih propisno sahrane, tako da je 19. jul 1999. godine određen kao datum da se obave ekshumacije (DP P1150, 04603908).

5541 DP P1150, 04603908.

5542 DP P1150, 04603908-04603909.

5543 DP P1150, 04603913.

5544 Veće primećuje da je svih 14 žrtava navedenih u Prilogu L nabrojano i u DP P1150. Pored toga, DP P1150 sadrži imena još pet lica koja se ne nalaze u Prilogu L. To su Hamdi Duriqi, Selmon Gashi, Idriz Tahir, Selmon Tahir i Feriz Fazliu. Kako je ustanovljeno u poglavlju V, Veće je takođe konstatovalo i utvrdilo da su Hamdi Duriqi i Selmon Gashi ubijeni 28. marta 1999. godine (DP P1150, 04603992).

5545 Tih 14 žrtava identifikovali su članovi porodica u Podujevu, v. DP P1150, 04603910-04603913.

Gashiju, koji su tog istog dana ubijeni u kafiću u Podujevu.[5546] U Optužnici nema navoda o smrti ostale tri žrtve, pa Veće u vezi s njima ne donosi nikakav zaključak.

1455. Britanski forenzički tim je u Podujevo došao 24. avgusta 2000. godine i ekshumirao tela osam od 14 žena i dece ubijenih 28. marta 1999. godine u dvorištu kuće.[5547] Profesor Peter Vanezis obavio je obdukciju tih osam tela.[5548] Nema informacija o tome zašto su izvršene obdukcije samo osam od ukupno 14 tela.

1456. Veće prihvata da su obdukcijski izveštaji profesora Petera Vanezisa bili standardni po formi i da su obdukcije izvršene u skladu s međunarodnim standardima.[5549] Izveštaje o obdukcijama koje je izvršio profesor Peter Vanezis Veće prihvata kao pouzdane.

1457. Na osnovu obdukcijskih izveštaja prihvaćenih u dokaze, Veće konstatuje da je svih osam žrtava čija su tela ponovo ekshumirana u avgustu 2000. godine umrlo od strelnih rana na grudima, vratu i glavi. Iz osam tela izvađene su dve vrste metaka.[5550] Ti nalazi se podudaraju s iskazima očevidaca o streljanju žena i dece u dvorištu ili kompleksu, koje je Veće prihvatilo.[5551]

1458. Što se tiče ostalih osam tela, od kojih su šest posmrtni ostaci lica za koja je ranije u ovoj Presudi konstatovano da su ubijena u dvorištu, a ostala dva su tela starijih muškaraca za koje je konstatovano da su ubijeni u kafiću, Veću nisu dostavljeni nikakvi sudskomedicinski dokazi u vezi s uzrokom njihove smrti. Međutim, na osnovu svojih ranijih zaključaka, Veće se uverilo da je tih šest lica takođe nastradalo u dvorištu 28. marta 1999. godine jer su na njih iz vatrenog oružja pucali pripadnici srpskih snaga, uključujući pripadnike "Škorpiona".[5552] Štaviše, Veće takođe prihvata da su dvojica starijih ljudi umrli usled toga što su pripadnici srpskih snaga 28. marta 1999. godine u kafiću pucali na njih iz vatrenog oružja.[5553]

[5546] DP P1150, 04603911.
[5547] DP P1142, K0290994-K0290995.
[5548] Iako je Eric Baccard pogrešno upućivao na 19 tela, britanski forenzički izveštaj i obdukcijski izveštaji uvršteni u spis potvrđuju da je britanski forenzički tim ekshumirao i pregledao samo osam tela. (Eric Baccard, T. 7674-7675; DP P1142, K0290994-K0290995). Veće ne smatra da ta greška utiče na pouzdanost drugih zapažanja Erica Baccarda u vezi s tim ekshumacijama i obdukcijama.
[5549] U vezi s obdukcijskim izveštajem za Shehide Bogujevci (DP P1141, str. 8), nije navedeno da li je prisustvo modifikovane krvi unutar grudnog koša desno ukazuje na *ante mortem* ili *peri mortem* povredu, međutim, utvrđeno je da su višestruke strelne rane bile uzrok smrti, tako da to nije materijalni propust (Eric Baccard, T. 7675-7676).
[5550] DP P1143, K0291140; DP P1144, K0291162; DP P1147, K0291052; DP P1149, K0291096; DP P1148, K0291074; DP P1141, K0291118; DP P1146, K0291030; DP P1145, K0291008.
[5551] Veću se čini, kako je sugerisao Eric Baccard, da postoji greška koja je uticala na identifikaciju dve žrtve u obdukcijskim izveštajima za Shefkate Bogujevci, identifikacija tela JS001-007B, i obdukcijskom izveštaju za Noru Selatin Bogujevci, identifikacija tela JS001-0008B (Eric Baccard, T. 7686-7688; DP P1143, str. 2; DP P1144, str. 2). Veće prima na znanje i uvažava da se time može objasniti nepodudarnost između datuma rođenja i raspona godina u tim izveštajima (Eric Baccard, T. 7687-7688). Tabela s podacima o žrtvama, deo koji se odnosi na Podujevo, priložena uz ovu Presudu, odražava tu konstataciju. V. dole, Prilog: Tabele s podacima o žrtvama.
[5552] V. gore, par. 1259.
[5553] V. gore, par. 1246.

B. Masovne grobnice u Srbiji

1459. Godine 2001. u Centru "13. maj" u Batajnici kod Beograda, koji je bio poligon za obuku pripadnika SAJ MUP-a (dalje u tekstu: centar SAJ u Batajnici), centru PJP u Petrovom Selu i na nenaseljenom području pored jezera Perućac u Srbiji otkriven je jedan broj tajnih masovnih grobnica.[5554] Srpske vlasti su navodno ekshumirale 705 posmrtnih ostataka u centru SAJ u Batajnici, 75 posmrtnih ostataka u Petrovom Selu i 48 posmrtnih ostataka kod jezera Perućac.[5555] Srpske vlasti su, na osnovu analize DNK, utvrdile da je ogromna većina tih posmrtnih ostataka pripadala licima s područja Kosova koja se vode kao nestala ili ubijena tokom sukoba na Kosovu od marta do juna 1999. godine.[5556] Tada su, pod pokroviteljstvom sudskih i sudskomedicinskih organa Srbije, uz prisustvo jednog broja posmatrača iz lokalnih i međunarodnih agencija, izvršeni pregledi i obdukcije tih posmrtnih ostataka.[5557] U vezi s grobnicama u Batajnici i na jezeru Perućac, predstavnici srpskih sudskomedicinskih organa saopštili su da za 100 posto slučajeva ne mogu da utvrde uzrok smrti, dok je na lokaciji u Petrovom Selu uzrok smrti utvrđen u oko 50 posto slučajeva.[5558]

1460. Posle identifikacije i pregleda tih tela, u skladu sa sporazumom između SRJ i UNMIK, ti posmrtni ostaci su vraćeni na Kosovo i predati OMPF-u.[5559] OMPF je potom transportovao te posmrtne ostatke u mrtvačnicu u Orahovcu, gde je izvršio sudskomedicinsko ispitivanje i ponovni pregled posmrtnih ostataka.[5560] OMPF je izvestio da je primio posmrtne ostatke 744 lica iz Centra "13. maj" u Batajnici, 61 lica iz Petrovog Sela i 84 lica sa jezera Perućac.[5561] OMPF je uspeo da utvrdi verovatan uzrok smrti u 506 od 744 slučaja iz Batajnice, u 53 od 61 slučaja iz Petrovog Sela i u 29 od 84 slučaja sa jezera Perućac.[5562]

[5554] Jose Pablo Baraybar, DP P453, par. 16; Jose Pablo Baraybar, T. 2523-2524.

[5555] Nepodudarnost između tog broja posmrtnih ostataka ekshumiranih iz masovne grobnice i onih koje je evidentirao OMPF biće razmotrena dalje u tekstu, v. dole, par. 1461; Jon Sterenberg, DP P815 (Izveštaj veštaka), str. 4, 28, 34.

[5556] Jose Pablo Baraybar, DP P453, par. 17.

[5557] Jose Pablo Baraybar, DP P453, par. 16, 25; Jose Pablo Baraybar, T. 2688.

[5558] Uzrok smrti je navodno utvrđen za 32 od 61 posmrtnog ostatka iz Petrovog Sela. Pitanja vezana za nepodudarnosti u nalazima srpskih vlasti u vezi s uzrocima smrti biće razmotrena dalje u tekstu, v. dole, par. 1462-1468; Jose Pablo Baraybar, DP P454 (Izveštaj veštaka), str. 10.

[5559] Nivo i vrsta saradnje između srpske vlade i Kancelarije za nestala lica i sudsku medicinu (dalje u tekstu: OMPF) zasnivali su se uglavnom na tri potpisana protokola, koja su proistekla iz "Zajedničkog dokumenta" oko kojeg su se saglasile tadašnja Savezna Republika Jugoslavija (dalje u tekstu: SRJ) i Privremena uprava Misije Ujedinjenih nacija na Kosovu (dalje u tekstu: UNMIK) 5. novembra 2001. godine (Jose Pablo Baraybar, DP P453, par. 20). Ti protokoli su se zasnivali na načelu otvorene razmene informacija između dva organa vlasti, uključujući Protokol o razmeni forenzičkih stručnjaka i ekspertize i Protokol o prekograničnoj repatrijaciji identifikovanih ostataka (Jose Pablo Baraybar, DP P453, par. 21, 23, 27-29). Repatrijacija ostataka se nastavila do početka 2006. godine (Jose Pablo Baraybar, T. 2526). V. Dušan Dunjić, DP P527 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5263-5264; v. takođe Dušan Dunjić, T. 3240-3241.

[5560] Jose Pablo Baraybar, DP P453, par. 25, 29; Jose Pablo Baraybar, T. 2529.

[5561] Nepodudarnost između tog broja posmrtnih ostataka ekshumiranih iz masovnih grobnica i broja koji je evidentirao OMPF biće razmotrena dalje u tekstu, v. dole, par. 1461; Jose Pablo Baraybar, DP P455.

[5562] Jose Pablo Baraybar, DP P455.

1461. U iskazima i argumentaciji, velika pažnja je posvećena sudskomedicinskim istragama koje su obavile srpske vlasti, kao i daljim pregledima koje je obavio OMPF. Kao što je očigledno iz gore navedenog, postoji nepodudarnost između broja tela za koja se navodi da su ih ekshumirale srpske vlasti i onih za koja se navodi da ih je primio i pregledao OMPF.[5563] Ta razlika se može objasniti jednim brojem faktora, uključujući to da su iz izveštaja srpskih vlasti izuzeti posmrtni ostaci ekshumirani iz dve grobnice u Batajnici (6 i 8),[5564] upućivanje na "kompletna tela" u izveštajima o radu srpskih stručnjaka, dok se u mnogim slučajevima radilo samo o delimičnim ostacima tela, kao i nepodudarnosti između onoga što piše na nalepnicama i stvarne sadržine vreća za telo vraćenih na Kosovo, u kojima su se nalazili izmešani delovi tela.[5565] Iz tih razloga, a s obzirom na to da Veće prihvata da je OMPF uspeo da utvrdi najverovatniji uzrok smrti, Veće će se osloniti na podatke OMPF (o čemu će biti reči dalje u tekstu). Ipak, prilikom razmatranja istraga i ekshumacija tri masovne grobnice o kojima će biti reči dalje u tekstu biće uzeta u obzir dokumentacija srpskih vlasti.[5566]

1. Utvrđivanje uzroka smrti

1462. Posmrtni ostaci ekshumirani iz Batajnice, Petrovog Sela i sa jezera Perućac vraćeni su na Kosovo nakon što su ih srpske vlasti identifikovale. Na Kosovu, OMPF je preduzeo radnje sa ciljem da se samo uporedi popis posmrtnih ostataka dobijenih iz Srbije. Uz svaku vreću za telo koja je predata OMPF-u na Kosovu bili su priloženi obdukcijski zapisnik srpskih vlasti i potvrda o smrti.[5567] Međutim, kada su između posmrtnih ostataka u nekim vrećama za telo i onoga što je pisalo u odgovarajućem zapisniku utvrđene nepodudarnosti, postalo je neophodno da OMPF izvrši drugi, mada površniji sudskomedicinski pregled. To je obavio multidisciplinarni tim patologa, antropologa, radiologa, kriminalističkih tehničara i, prema potrebi, čak i odontologa.[5568] OMPF je zatim, uz obdukcijski zapisnik srpskih vlasti i potvrdu o smrti, priložio sopstveni kratak rezime drugog pregleda i drugu potvrdu o smrti u kojoj su, u većini slučajeva, bili navedeni najverovatniji

[5563] Jon Sterenberg, koji je prisustvovao ekshumacijama, izvestio je da je 705 tela ekshumirano u Batajnici, 75 tela u Petrovom Selu i 48 tela iz jezera Perućac. Jose Pablo Baraybar, koji je bio zadužen za repatrijaciju posmrtnih ostataka iz Srbije na Kosovo (razmotreno dalje u tekstu), zabeležio je da su posmrtni ostaci 744 lica pronađeni u Batajnici, 61 lica u Petrovom Selu i 84 lica u jezeru Perućac (Jose Pable Baraybar, DP 454, str. 10; Jon Sterenberg, DP 815 (Izveštaj veštaka), str. 4, 28, 34).

[5564] Veće primećuje da su srpske vlasti ukupno ekshumirale barem 705 posmrtnih ostataka iz raznih grobnica u Batajnici. Taj broj ne obuhvata ljudske ostatke koji su ekshumirani na lokacijama Batajnica 6 i 8 (Jon Sterenberg, DP P815 (Izveštaj veštaka), str. 4).

[5565] Na primer, dešavalao se da posmrtni ostaci više lica budu pronađeni u istoj vreći koja je, prema odgovarajućem zapisniku, sadržala ostatke samo jednog lica. To će detaljnije biti razmotreno dalje u tekstu, v. dole, par. 1462; Jose Pablo Baraybar, T. 2526, 2664-2666.

[5566] Veće primećuje da je moguće osloniti se na dobijene obdukcijske zapisnike u slučajevima u kojima su srpske vlasti ustanovile uzrok smrti, v. dole, par. 1463.

[5567] Jose Pablo Baraybar, DP P453, par. 25, 29; Jose Pablo Baraybar, T. 2526-2529, 2532-2533, 2663; v., na primer, DP P457-DP P470.

[5568] Jose Pablo Baraybar, T. 2527, 2529; DP P456; DP P472; DP P473; DP P474; DP P475.

uzrok smrti i ime žrtve.[5569] Šef OMPF, sudskomedicinski antropolog Jose Pablo Baraybar, pripremio je izveštaj o nalazima do kojih je došao tim veštaka OMPF.[5570]

1463. Kao što je gore navedeno, srpski forenzički timovi nisu bili spremni da iznesu svoje zaključke u vezi s uzrokom smrti ni u jednom od slučajeva u Batajnici i na jezeru Perućac, kao ni za većinu drugih slučajeva. Tom njihovom stavu doprineo je jedan broj faktora. Ilustracije radi, srpske vlasti su, prema mišljenju Veća, izgleda stale na stanovište da je, da bi se sa sudskomedicinskom sigurnošću utvrdio uzrok smrti, neophodno ne samo utvrditi povrede koje su mogle biti ili su bile uzrok smrti, već takođe biti u mogućnosti da se isključe svi drugi mogući uzroci.[5571] U većini gorepomenutih slučajeva, posmrtni ostaci koji su ekshumirani sastojali su se od kostiju ili su bili u poodmakloj fazi raspadanja; u drugim slučajevima, ostatke su činili samo delovi tela. U tim okolnostima izgleda da je kod srpskih vlasti preovladao stav da se uzrok smrti ne može utvrditi sudskomedicinskim putem. Predstavnici srpskih vlasti su zaključili da im je odsustvo vitalnih telesnih organa i tkiva ili njihovo raspadnuto stanje onemogućilo ne samo da utvrde uzrok smrti, već i da istraže sve druge moguće uzroke. Oni su se držali tog standarda čak i u nekim slučajevima gde se na skeletnim ostacima nalazila strelna rana na glavi ili neka druga povreda koja je, u odsustvu nekog drugog uzroka, bila očigledan uzrok smrti. Stoga, iako su srpski forenzički timovi u nekim slučajevima evidentirali najverovatnije smrtonosne povrede nanete kosturu, one nisu navedene kao relevantne za konačni zaključak o uzroku smrti.[5572] Srpski forenzičari su takođe tvrdili da je primereno uzeti u obzir samo one stvari koje su bile utvrđene stvarnim sudskomedicinskim pregledom posmrtnih ostataka nekog lica. Na osnovu toga, čini se da nije smatrano relevantnim to što su mnoga tela pronađena zajedno, kao i da je svako telo imalo strelnu ranu na glavi. Iako je takvo stanovište možda primereno u kontekstu profesionalne pravne ili sudskomedicinske procedure u Srbiji i iako je možda opravdano prihvaćenim razlikama između uloge sudstva ili tužioca, s jedne strane, i veštaka sudske medicine, s druge, za koje se navodi da su važeće u Srbiji, proces sudskog utvrđivanja uzroka smrti na Međunarodnom sudu, kao što je to razmotreno na drugim mestima, u odgovarajućim slučajevima može legitimno uključivati uzimanje u obzir dokaznih faktora, pored onih koje su u ovom slučaju uzeli u obzir srpski sudskomedicinski organi. Ipak, Veće je moglo da se osloni na neke srpske obdukcijske izveštaje za lica čija su tela ekshumirana iz Petrovog Sela, gde je utvrđen najverovatniji uzrok smrti i gde se on podudarao s ranije izvedenim zaključcima u ovoj Presudi u vezi s okolnostima pod kojima su ta lica ubijena.

[5569] Jose Pablo Baraybar, DP P453, par. 25, 29; Jose Pablo Baraybar, T 2528-2532, 2663-2664; DP P456 (na primer, str. 1-3, primer potvrde o smrti, uzroka smrti i rezimea nalaza sudskomedicinskog pregleda); DP P472; DP P473; DP P474; DP P475.
[5570] Jose Pablo Baraybar, DP P454 (Izveštaj veštaka); Jose Pablo Baraybar, DP P455.
[5571] V. Dušan Dunjić, T. 3255-3259; v. takođe Branimir Aleksandrić, T. 3015-3017.
[5572] V. DP P458; v. takođe DP P461; v. takođe DP P462; v. takođe DP P463; v. takođe DP P464; v. takođe DP P465; v. takođe DP P466; v. takođe DP P467; v. takođe DP P468; v. takođe DP P469; v. takođe DP P470.

1464. OMPF se pridržavao procedure koja u nekim aspektima nije bila ograničena gorenavedenim stavovima srpskog forenzičkog tima. Na primer, u odsustvu drugih indikacija, identifikacija smrtonosnih povreda, kao što je strelna rana na glavi, prihvaćena je sa sudskomedicinske tačke gledišta kao najverovatniji uzrok smrti. Na Veću je da oceni da li mu relevantne okolnosti utvrđene na osnovu dokaza, koje uključuju najverovatniji uzrok smrti utvrđen sudskomedicinskim pregledom, omogućavaju da se van razumne sumnje uveri u stvarni uzrok smrti. Okolnosti relevantne za svaki pojedinačan slučaj razlikovaće se, ali u faktore koji mogu biti relevantni za tu odluku Veća spada ono što je utvrđeno u vezi s okolnostima u kojima je žrtva zadobila povrede koje su mogle prouzrokovati smrt, očigledno zdravstveno stanje žrtve u navedeno vreme, okolnosti u kojima je telo žrtve pronađeno, druge utvrđene povrede nanete žrtvi, kao i to da li su druge žrtve umrle u isto vreme i na tom istom mestu od sličnih povreda.

1465. Veliki deo ove Presude bavi se utvrđivanjem takvih stvari, mada je u mnogim slučajevima reč o grupama žrtava, a ne o izolovanim pojedinačnim slučajevima. Osim toga, imajući konkretno na umu sudskomedicinske preglede koje je tim OMPF obavio na telima obuhvaćenim ovim predmetom, koja su sva ekshumirana iz tajnih masovnih grobnica u centru SAJ u Batajnici, centru PJP u Petrovom Selu ili kod jezera Perućac, Veće prihvata da je utvrđeno da su strelne rane bile uzrok smrti 531 lica od 535 lica iz Batajnice i sa jezera Perućac za koja je OMPF mogao da utvrdi uzrok smrti; kao i za 53 od 61 lica iz Petrovog Sela.[5573] Veće takođe napominje da je od posmrtnih ostataka 53 lica iz Petrovog Sela, 20 lica zadobilo najmanje jednu strelnu ranu glave, 21 lice je zadobilo najmanje jednu strelnu ranu grudi, pet lica strelne rane gornjih udova i 13 lica strelne rane donjih udova. Neka lica su imala višestruke strelne rane.[5574]

1466. Veće takođe prihvata dokaze da distribucija rana na telima tih lica, po anatomskim oblastima, generalno odgovara ranjavanju iz vatrenog oružja lica koja se ne brane ili nisu u mogućnosti da se brane, a ne povredama zadobijenim u oružanoj konfrontaciji dve naoružane grupe.[5575] Veće takođe primećuje da tim veštaka OMPF nije bio u mogućnosti da utvrdi verovatan uzrok smrti u ostalim slučajevima zbog toga što su posmrtni ostaci bili fragmentarni, nepotpuni ili što na njima nije bilo vidljivih povreda.[5576]

1467. U dokaze nisu ponuđeni svi obdukcijski izveštaji srpskih vlasti, kao ni izveštaji OMPF-a. Shodno tome, u situacijama kada nije dobijen obdukcijski izveštaj za neku navodnu žrtvu, Veće nije

[5573] Jose Pablo Baraybar, DP P454 (Izveštaj veštaka), str. 14-15; Jose Pablo Baraybar, DP P455 (*Corrigendum*); Jose Pablo Baraybar, T. 2538.
[5574] Jose Pablo Baraybar, DP P454 (Izveštaj veštaka), str. 15.
[5575] Jose Pablo Baraybar, DP P454 (Izveštaj veštaka), str. 14-17. To će biti detaljnije razmotreno dalje u tekstu, v. dole, par. 1474-1476.
[5576] Jose Pablo Baraybar, T. 2665-2666.

bilo u mogućnosti da izvede zaključak o uzroku smrti samo na osnovu izveštaja i statističkih podataka Josea Pabla Baraybara. U nekim od tih situacija, drugi dostupni dokazi, kao što su svedočenja očevidaca i dokazni predmeti koje je Veće prihvatilo, bili su dovoljni da se utvrdi uzrok smrti. Potvrda tih nalaza razmotrena je u relevantnim odeljcima po opštinama.[5577] Veće takođe napominje da je za neka lica čija su tela ekshumirana u Petrovom Selu, za koja nisu dobijeni obdukcijski izveštaji od OMPF, dobilo nekoliko obdukcijskih izveštaja srpskih vlasti u kojima je utvrđen najverovatniji uzrok smrti. U tim situacijama, ukoliko ti nalazi odgovaraju iskazima očevidaca i ako, po mišljenju Josea Pabla Baraybara, nije bilo većih nepodudarnosti između obdukcijskih nalaza srpskih vlasti i OMPF u delu koji se odnosi na utvrđivanje uzroka smrti, Veće se oslonilo na te nalaze srpskih vlasti.[5578]

1468. Bilo je brojnih prigovora na zaključke veštaka sudske medicine iz tima OMPF u vezi sa najverovatnijim uzrokom smrti u gorepomenutim slučajevima. Ta pitanja će biti razmotrena dalje u tekstu.

(a) Kvalifikacije forenzičkog antropologa

1469. Jose Pablo Baraybar, forenzički antropolog, bio je vođa tima OMPF i u tom svojstvu je potpisao izveštaj OMPF. Odbrana tvrdi da forenzički antropolog nema potrebna stručna znanja ni kvalifikacije da utvrđuje uzrok smrti.[5579] Kvalifikacije forenzičkog antropologa razlikuju se od kvalifikacija sudskog patologa. Konkretno, forenzički antropolozi obično nisu kvalifikovani da se bave medicinom. Njihove konkretne veštine više su vezane za situacije u kojima ljudske ostatke čine kosti ili kada je u minimalnoj meri prisutno meko tkivo. Stoga ne iznenađuje što su u sastavu srpskih forenzičkih timova, kao i forenzičkih timova ICMP i OMPF, bili i antropolozi, od kojih su neki bili i lekari, kako bi pomogli u utvrđivanju uzroka smrti.[5580] Veće smatra da su tim OMPF, iako ga je predvodio Jose Pablo Baraybar, činili razni veštaci sudske medicine, uključujući patologe, antropologe, radiologe, kriminalističke tehničare i odontologe; sve te stručne oblasti bile su relevantne i od pomoći za utvrđivanje uzroka smrti lica čija su tela vraćena na Kosovo iz masovnih grobnica u Srbiji.[5581] Veće prihvata da je Jose Pablo Baraybar, kao vođa tima OMPF, postupao uz pomoć i savete odgovarajuće kvalifikovanih članova svog tima pri donošenju zaključaka u vezi s raznim posmrtnim ostacima i pri izradi izveštaja o radu tima. Prema mišljenju

[5577] V. gore, par. 485-486, 491, 493, 495, 620, 629, 632, 633, 634, 683, 898, 998-992.
[5578] Te pojedinosti su navedene u Tabeli s podacima o žrtvama, u delu koji se odnosi na Izbicu, priloženoj uz ovu Presudu, v. gore, Prilog: Tabela s podacima o žrtvama; Jose Pablo Baraybar, DP P454 (Izveštaj veštaka), str. 14.
[5579] Dušan Dunjić, T. 3252; Zoran Stanković, DP D926 (Izveštaj veštaka), str. 14; Zoran Stanković, T. 13468; Završni podnesak odbrane, par. 949.
[5580] Dušan Dunjić, T. 3272-3273.
[5581] Jose Pablo Baraybar, DP P453, str. 3; Jose Pablo Baraybar, T. 2527.

Veća, to isto važi i za druge timove. Nijedna pojedinačna osoba, bez obzira na to da li je reč o patologu sudske medicine, antropologu sudske medicine ili stručnjaku za neku drugu oblast sudske medicine, nije kvalifikovana da se bavi svim pitanjima pred koje su ih stavljali brojni i raznovrsni posmrtni ostaci koji su morali biti pregledani u ovom predmetu. Veće prihvata da su izveštaji koje je potpisao Jose Pablo Barybar, u stvari, plod rada jednog tima odgovarajućih stručnjaka i u tome što je vođa tog tima stručnjak za neku konkretnu oblast ne vidi razlog da se ne osloni na taj rad.

(b) Stanje u kome su bili posmrtni ostaci

1470. Sudskomedicinskim pregledom ne može se s apsolutnom sigurnošću utvrditi uzrok smrti raspadnutih tela ili skeletnih ostataka. To nije moguće zbog odsustva organa i tkiva. Većina tela pronađenih u masovnim grobnicama u Batajnici, Petrovom Selu i na jezeru Perućac bila je u stanju raspadanja ili su to bili skeletni ostaci. Ipak, Veće na osnovu dokaza prihvata da je u mnogim slučajevima, zapravo u većini slučajeva koji su relevantni za ovaj predmet, bilo moguće utvrditi najverovatniji uzrok smrti.[5582] Jose Pablo Baraybar je objasnio, i Veće prihvata to njegovo objašnjenje, da je u mnogim slučajevima mogao da se utvrdi najverovatniji uzrok smrti na osnovu razlike između povreda nanetih tupim predmetom i strelnih rana, imajući u vidu efekat koji svaka od njih ima na kosti.[5583] Ta razlika takođe pomaže pri utvrđivanju povreda koje su nastale *post mortem* kao posledica ekshumacija i (u ovim okolnostima) upotrebe bagera.[5584]

1471. Odbrana je takođe tvrdila da, u slučajevima kada su se tela nalazila u vodi više od dva meseca, kao što je bio slučaj u Ćirezu, uzrok smrti nije mogao da se utvrdi samo na osnovu obdukcije.[5585] Dušan Dunjić je sugerisao da je za utvrđivanje uzroka smrti lica čija tela su neko vreme bila u vodi potrebna posebna analiza.[5586] Bez obzira na to da li je to slučaj, za šta je potrebno odmeriti mnoge faktore, Veće primećuje da tužilaštvo nije izvelo nikakve dokaze u vezi s mestom zločina u Ćirezu, tako da tvrdnja odbrane nije direktno relevantna u ovom slučaju. U vezi s

[5582] Zoran Stanković je prvobitno imao prigovor na nalaze o uzroku smrti, međutim, kada mu je predočeno da je OMPF naveo najverovatniji uzrok smrti, a ne apsolutno siguran uzrok, on se složio s nalazima. Zoran Stanković, T. 13544-13545; Jose Pablo Baraybar, T. 2658-2660; Branimir Aleksandrić, T. 3015-3017, 3022; Dušan Dunjić, T. 3254-3257.

[5583] Jose Pablo Baraybar, DP P454 (Izveštaj veštaka), str. 7-8; Jose Pablo Baraybar, T. 2535-2536; Dušan Dunjić, T. 3258-3259. Jose Pablo Baraybar je objasnio da trauma izazvana dejstvom tupog predmeta na kost predstavlja "sporo opterećenje", što znači da se radi o vrlo maloj brzini i da ono zahvata veliku površinu (Jose Pablo Baraybar, T. 2535). Ta vrsta traume može se razlikovati od traume izazvane dejstvom vatrenog oružja, koja predstavlja traumu nanetu velikom brzinom koja podrazumeva mnogo veću brzinu i pogađa manji deo tela (Jose Pablo Baraybar, T. 2535). Trauma naneta tupim predmetom izaziva deformaciju kosti, dok trauma naneta metkom iz vatrenog oružja znači probijanje kosti i njeno razaranje, usled čega kost automatski puca (Jose Pablo Baraybar, T. 2535-2536). Štaviše, veštak odbrane Zoran Stanković saglasio se da povrede kostiju nanete iz vatrenog oružja imaju izvesne karakteristike koje se ne mogu pobrkati s traumom izazvanom udarcem tupim predmetom (Zoran Stanković, T. 13543-13544).

[5584] Jose Pablo Baraybar, T. 2537; Dušan Dunjić, T. 3278-2379, 3287-3289, 3294-3296.

[5585] Zoran Stanković, DP D926 (Izveštaj veštaka), str. 5; Zoran Stanković, T. 13431-13432; DP D924, str. 4-8, 56, 58; Završni podnesak odbrane, par. 938-941.

[5586] Dušan Dunjić, T. 3260-3261.

uopštenim napomenama Dušana Dunjića, Veće ne smatra da to utiče na zaključke OMPF u vezi s telima ekshumiranim u Batajnici, Petrovom Selu i na jezeru Perućac.

(c) Najverovatniji uzrok smrti

1472. Odbrana je pokušala da ospori verodostojnost Josea Pabla Baraybara i njegovog izveštaja u delu koji se odnosi na najverovatniji uzrok smrti lica čiji su posmrtni ostaci ispitivani u ovom predmetu tako što mu je predočila aspekte izveštaja koji je on sačinio u jednom drugom predmetu. Veštak odbrane Zoran Stanković tvrdio je da se u tom drugom predmetu izveštaj Josea Pabla Baraybara zasnivao na pretpostavkama, a ne na činjenicama.[5587] Veće primećuje da se ono prevashodno bavi ovim predmetom, a ne drugačijim okolnostima u nekom drugom predmetu. Međutim, Jose Pablo Baraybar je objasnio, prema mišljenju Veća ubedljivo, da se, kada se radi o izuzetno raspadnutom telu, obavezno utvrđuje najverovatniji uzrok smrti, a ne mehanizam nastupanja smrti. On je tvrdio da bi u takvim okolnostima možda trebalo uzeti u obzir i kontekst. Baraybar je stoga, ilustrujući to primerima, sugerisao da se može prihvatiti da tela pronađena u masovnim grobnicama nisu tamo dospela sama od sebe i da se u slučaju tela s povezom na očima i rukama vezanim na leđima ne radi o samoubistvu.[5588] On je dalje sugerisao da se u nekim slučajevima zaključak u vezi s uzrokom smrti lica čija su tela pronađena u masovnim grobnicama mogao potkrepiti nalazom da je broj žrtava pronađenih u grobnici odgovarao broju ljudi ubijenih u nekom konkretnom selu. Baraybar je naveo da ti primeri ilustruju kako lekar sudske medicine može da uzme u obzir kontekst kada donosi zaključke o najverovatnijem uzroku smrti.[5589]

1473. Iako ta stanovišta i ilustracije ne mogu direktno da se primene u ovom predmetu, pitanja koja je pokrenula odbrana, prema mišljenju Veća, nisu umanjila verodostojnost Josea Pabla Baraybara.

(d) Utvrđivanje da žrtve nisu učestvovale u neprijateljstvima

1474. Jose Pablo Baraybar je u svom svedočenju rekao da je u tradicionalnom oružanom sukobu primarni uzrok povreda ili smrti šrapnel, a potom strelne rane,[5590] kao i da se strelne rane u tradicionalnom oružanom sukobu najčešće sreću na udovima, pa na trupu, a zatim na glavi.[5591] On je takođe naveo da je, kada je jedna grupa naoružana, a druga nije, distribucija strelnih rana obrnuta,

[5587] Jose Pablo Baraybar, T. 2668; Zoran Stanković, D926 (Izveštaj veštaka), str. 14, 15; Zoran Stanković, T. 13469, 13474, 13475-13476, 13539-13540, 13541-13543; DP D64, str. 3, 9, 19, 25; Završni podnesak odbrane, par. 950.
[5588] Jose Pablo Baraybar, T. 2668-2669.
[5589] Jose Pablo Baraybar, T. 2660-2661.
[5590] Jose Pablo Baraybar, T. 2545-2546, 2549, 2657-2659.
[5591] Jose Pablo Baraybar, T. 2546, 2653-2654.

pa se većina povreda nalazi na glavi.[5592] Glava je najmanja površina na telu tako da se veliki broj povreda glave ne može očekivati osim ako iz vatrenog oružja nije namerno pucano na taj konkretan predeo,[5593] a takva situacija se obično sreće kada nema uzvraćanja vatre.

1475. U prilog tom stavu napominje se da je 300 od 828 lica čija su tela pronađena u Batajnici i na jezeru Perućac zadobilo strelne rane glave, 323 tela su imala strelne rane grudi, 116 tela strelne rane gornjih udova i 153 tela strelne rane donjih udova.[5594] Što se tiče žrtava iz Petrovog Sela, od 61 ekshumiranog tela, 20 žrtava je zadobilo najmanje jednu strelnu ranu glave, 21 žrtva je imala strelne rane na grudima, pet žrtava strelne rane gornjih udova i 13 žrtava strelne rane donjih udova.[5595]

1476. Jose Pablo Baraybar je stoga izneo pretpostavku da žrtve pronađene u masovnim grobnicama u Srbiji verovatno nisu učestvovale u sukobu između dve oružane grupe.[5596] Veću se, međutim, čini da to stanovište ne predstavlja univerzalnu istinu. Na anatomsku distribuciju strelnih rana mogao je da utiče niz faktora.[5597] Pa ipak, prema mišljenju Veća, u slučajevima u kojima su drugi dokazi pokazivali da žrtve ekshumirane iz tih masovnih grobnica nisu bile naoružane, anatomska distribucija strelnih rana nije služila za osporavanje dokaza da žrtve nisu bile naoružane. Ipak, ako bi tvrdnja Josea Pabla Baraybara bila prihvaćena, anatomska distribucija strelnih rana na telima lica koja su ekshumirana u Batajnici, Petrovom Selu i iz jezera Perućac, prema mišljenju Veća, odgovarala bi zaključku da su žrtve bile nenaoružane. Pošto je to zapažanje izneto, Veće ne vidi kako bi ovo pitanje moglo imati neki veći značaj. To nije pitanje koje je Veće uzelo u obzir u vezi sa svojim zaključcima o uzroku smrti žrtava.

(e) Povrede u obliku "ključaonice"

1477. Veštak odbrane Zoran Stanković tvrdio je da je netačan zaključak koji je u izveštaju OMPF donet u vezi sa slučajem Ba-12, odnosno u vezi sa Lirie Berisha (navedenom u Prilogu D Optužnice), da je uzrok smrti bila strelna rana glave u obliku "ključaonice". Stanković je tvrdio da,

[5592] Jose Pablo Baraybar, T. 2546, 2654.
[5593] Jose Pablo Baraybar, T. 2547.
[5594] Veće napominje da taj broj ne odgovara broju tela ekshumiranih iz Batajnice i s jezera Perućac zbog toga što su neka tela zadobila više od jedne strelne rane, Jose Pablo Baraybar, DP P454 (Izveštaj veštaka), str. 15.
[5595] Veće napominje da taj broj ne odgovara broju tela ekshumiranih iz Petrovog Sela (61 telo) zbog toga što su neka tela zadobila više od jedne strelne rane, Jose Pablo Baraybar, DP P454 (Izveštaj veštaka), str. 15; Jose Pablo Baraybar, T. 2550.
[5596] Jose Pablo Baraybar, DP P454 (Izveštaj veštaka), str. 15, 16-17; Jose Pablo Baraybar, T. 2546-2547, 2657-2661.
[5597] Veće napominje da je veštak odbrane Zoran Stanković kritikovao rad Josea Pabla Baraybara i njegovo oslanjanje na dokumentaciju iz sukoba u Avganistanu, Kambodži ili ratu u Zalivu, gde je korišćeno teško naoružanje. On je tvrdio da se na to ne može oslanjati pri donošenju zaključaka u forenzičkom izveštaju o Kosovu, gde su od naoružanja korišćeni samo lično naoružanje, mine i eksplozivi (Zoran Stanković, T. 13473; Zoran Stanković, DP D926 (Izveštaj veštaka), str. 14). Svedok nije znao da su tokom sukoba na Kosovu korišćeni bilo kakvi tenkovi, haubice ili oružje velikog kalibra. Njegove kritike su se temeljile na tome da na Kosovu nije korišćeno teško naoružanje. On je smatrao da teško naoružanje nije korišćeno na osnovu toga što bi to bilo u suprotnosti s naređenjima koje je država u to vreme izdala srpskim snagama (Zoran Stanković, T. 13553-13554). Na Veće nisu ostavile utisak kritike koje je uputio Zoran Stanković, pošto postoji mnoštvo dokaza o tome da su srpske snage tokom sukoba na Kosovu koristile teško naoružanje, uključujući tenkove, haubice i drugo naoružanje velikog kalibra.

budući da je glava bila spaljena i da na lobanji nije bilo mrlja od krvi, rana ne potiče od vatrenog oružja.[5598] Međutim, on se ipak složio da bi, kako bi se sa sigurnošću moglo zaključiti da rana ne potiče od vatrenog oružja, najbolje bilo stvarno pregledati lobanju, što on nije učinio.[5599] Dušan Dunjić je naveo da je njegov tim tu ranu okvalifikovao kao povredu nastalu usled dejstva tupim predmetom. Međutim, kada su mu pokazane fotografije rane, on je prihvatio da neke odlike ukazuju na to da se povreda može pripisati vatrenom oružju.[5600] Veće nisu ubedili argumenti koje je iznela odbrana da povreda nije naneta vatrenim oružjem. Dokazi takođe ne pokazuju zašto je tim Dušana Dunjića utvrdio da je povreda izazvana udarcem tupim predmetom. Veće nije ubeđeno da postoji razlog zbog kojeg bi se dovela u pitanje pouzdanost nalaza tima OMPF da je najverovatniji uzrok smrti Lirie Berisha strelna rana glave, niti pouzdanost iskaza očevidaca da je Lirie Berisha umrla od strelne rane glave.

2. Sudskomedicinske istrage i pregledi

1478. Kako je navedeno ranije u ovoj Presudi, 2001. godine otkriven je jedan broj tajnih masovnih grobnica u centru SAJ u Batajnici, kod Beograda, gde se nalazi poligon za obuku SAJ MUP-a, u centru PJP u Petrovom Selu na zemljištu koje je pripadalo MUP-u i kod jezera Perućac u Srbiji.[5601] Pojedinosti tih istraga i pregleda navedene su dalje u tekstu.

(a) Batajnica

1479. U junu 2001. godine, Dušan Dunjić, direktor Instituta za sudsku medicinu u Beogradu, postavljen je, nalogom istražnog sudije Gorana Čavline iz Beograda, na čelo tima veštaka sa zadatkom da izvrše ekshumaciju i obave sudskomedicinske preglede ljudskih ostataka pronađenih u centru SAJ u Batajnici.[5602] U timu su bili jedan antropolog i veštaci iz Srbije i Crne Gore.[5603] Predstavnici MKSJ,[5604] MKNL[5605] i nevladinih organizacija[5606] bili su prisutni kao posmatrači, a u kasnijoj fazi MKLN je imao sopstveni forenzički tim.[5607] Na početku ekshumacija, dr Gordana Tomašević, koja je radila na ekshumacijama, obavestila je Dušana Dunjića da su tela pokopana u Batajnici ranije bila pokopana na nekom drugom mestu i da su ta lica ubijena u raznim okršajima

[5598] Zoran Stanković, T. 13471-13472.
[5599] Zoran Stanković, T. 13550-13551.
[5600] Dušan Dunjić, T. 3285.
[5601] Jose Pablo Baraybar, DP P453, par. 16; Jose Pablo Baraybar, T. 2523.
[5602] Dušan Dunjić, DP P526, par. 3, 5, 6, 7; Dušan Dunjić, T. 3228, 3237; Branimir Aleksandrić, DP P507, par. 3; Branimir Aleksandrić, T. 3012, 3027.
[5603] Dušan Dunjić, T. 3238, 3272-3273; Branimir Aleksandrić, DP P507, par. 3.
[5604] Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju (dalje u tekstu: MKSJ).
[5605] Međunarodna komisija za nestala lica (dalje u tekstu: MKNL).
[5606] Nevladine organizacije (dalje u tekstu: NVO).
[5607] Dušan Dunjić, T. 3238-3240; Branimir Aleksandrić, DP P507, par. 3; Jon Sterenberg P814 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 8203; Jon Sterenberg, T. 4928.

između "terorista OVK koji su napadali policiju i vojsku", a posledica toga je velika verovatnoća da su povrede mogle biti nanete na više različitih lokacija i na različite načine. On je objasnio da je ta informacija bila relevantna za njegove zaključke budući da je, u periodu između prvobitne ekshumacije i ponovnog pokopavanja, telima moglo da se desi mnogo toga što je moglo da utiče na *post mortem* nalaze.[5608] On je objasnio da je tokom ekshumacije tela tim arheologa analizirao zemljište u Batajnici 1 i Batajnici 2; on nije bio siguran u pogledu arheološke analize, ali je verovao da su tela u BA1 i BA2, ili barem većina njih, bila u primarnim grobnicama.[5609] Veće se nije oslonilo na nalaze srpskih organa u vezi s primarnom ili sekundarnom prirodom grobnica iz razloga koji su navedeni dalje u tekstu u vezi sa svakom konkretnom grobnicom.[5610]

1480. Posle završetka ekshumacija prve dve grobnice početkom juna 2002. godine, Dušan Dunjić je za koordinatora imenovao Branimira Aleksandrića, takođe s Instituta za sudsku medicinu u Beogradu, sa zadatkom da nastavi s ekshumacijama, kako se pokazalo, još šest grobnica u Batajnici.[5611] Da bi se obezbedila nepristrasnost, Branimir Aleksandrić je u svoj tim imenovao strane arheologe i antropologe.[5612] Branimir Aleksandrić je takođe koordinirao rad forenzičkog tima MKNL, u kojem je bio i Jon Sterenberg, takođe svedok u ovom predmetu.[5613] Istu metodologiju i proceduru koje je koristio Dušan Dunjić u Batajnici 1 i 2 primenio je i Branimir Aleksandrić.[5614]

(i) Metodologija i procedura srpskog forenzičkog tima

1481. Tokom ekshumacija i pregleda u Batajnici, identifikovano je osam grobnica, od kojih su pet bile masovne grobnice, u dve grobnice su se nalazili ljudski ostaci, a u jednoj grobnici nije bilo ljudskih ostataka.[5615] Buldožerom je uklanjan površinski sloj zemlje na svakoj lokaciji, i to u vrlo tankom sloju, pri čemu se dalje kopalo ručno čim bi se naišlo na nekakvu razliku u zemlji ili na nešto odeće ili kostiju. U svakoj fazi, čitava lokacija je fotografisana, snimana video-kamerom i skicirana.[5616] Fotografije su korišćene kao pomoćno sredstvo za identifikaciju i za lakše utvrđivanje

[5608] Dušan Dunjić, T. 3289-3293.
[5609] Dušan Dunjić, T. 3289-3293.
[5610] V. dole, par. 1485, 1492, 1518.
[5611] Branimir Aleksandrić, DP P507, par. 10, 15.
[5612] Forenzički tim Branimira Aleksandrića činilo je sledećih četvoro specijalista sudske medicine: profesor Slobodan Savić, Đorđe Alempijević, Dragan Ječmenica i Snežana Pavlekić, kao i dva antropologa: profesor Marija Đurić i Danijela Đonić (Branimir Aleksandrić, DP P507, par. 3). U timu su bila dva pomoćnika iz mrtvačnice i jedan fotograf (Branimir Aleksandrić, DP P507, par. 3). Aleksandrić je takođe koordinirao rad tima MKNL, koji su činili jedan antropolog, Mark Skinner, i jedan arheolog, John Sterenberg. Skinner i Sterenberg su se rotirali s drugim međunarodnim ekspertima (Branimir Aleksandrić, DP P507, par. 4).
[5613] Branimir Aleksandrić, DP P507, par. 4.
[5614] Branimir Aleksandrić, DP P507, par. 9-11, 13, 14, 15; Branimir Aleksandrić, DP P508 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5297-5298; Dušan Dunjić, DP P526, par. 5-7, 9-11; DP P96; DP P528.
[5615] Jon Sterenberg, P815 (Izveštaj veštaka), str. 4; Branimir Aleksandrić, DP P508 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5297-5298.
[5616] Branimir Aleksandrić, P507, par. 7.

mogućeg uzroka smrti.[5617] Za sva tela i delove tela koji su pronađeni navođen je broj grobnice i redni broj, a zatim su stavljani u vreće za tela.[5618] Delovi tela za koje se verovalo da pripadaju istom telu stavljani su u jednu vreću za telo, a ako to nije bio slučaj, delovi tela su označavani brojevima i stavljani u vreće odvojeno.[5619]

1482. Obdukcije su vršene u šatoru na datoj lokaciji.[5620] Svako telo je pregledano detektorom metala pomoću koga su traženi meci ili metalni predmeti kao što su šrapneli ili hiruški čelik. Odeća je izdvajana i pregledana. Po završetku obdukcije, tela su stavljana u pojedinačne vreće za tela i smeštana i obezbeđena u obližnjim tunelima.[5621] Odeća koja je pripadala nekom telu stavljana je u odvojenu vreću i polagana pri vrhu vreće za telo. Predmeti su odlagani u frižider pod ključem koji se nalazio u jednom drugom tunelu.[5622]

1483. Za svaku pojedinačnu obdukciju koja je obavljena sačinjavan je izveštaj.[5623] Ti originalni izveštaji zatim su predavani istražnom sudiji. Arheolozi i antropolozi MKNL takođe su sačinjavali svoje izveštaje i ti izveštaji su takođe dostavljani istražnom sudiji i Institutu za sudsku medicinu u Beogradu.[5624] Sa svakog pojedinačnog tela uzimani su uzorci kostiju radi analize DNK.[5625] Doktor Antonio Alonso Alonso iz Nacionalnog instituta za toksikologiju u Madridu bio je zadužen za DNK analizu ostataka iz Batajnice 1, a uzorci DNK s drugih lokacija u Batajnici analizirani su u Beogradu od strane MKNL.[5626] Posle identifikacije posmrtnih ostataka, oni su vraćeni na Kosovo.

(ii) Batajnica 1

1484. Ekshumacije s lokacije Batajnica 1 vršene su od 1. do 28. juna 2001. godine.[5627] S te lokacije su ekshumirani posmrtni ostaci najmanje 36 lica.[5628] Od toga je 17 bilo ženskog pola, 16

[5617] Ti dokazi su uključivali sve podatke koji su mogli da pruže uvid u mehanizam povrede, vrstu povrede, način na koji su povrede nanete, odeću, itd. Dušan Dunjić, T. 3228-3229; Dušan Dunjić, DP P527 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5260-5261.
[5618] DP P528, str. 2.
[5619] Branimir Aleksandrić, DP P507, par. 9.
[5620] DP P528, str. 2.
[5621] Temperatura u tim tunelima leti nije bila niska kao u hladnjači, ali je bila mnogo niža od spoljne. Ipak, posledica odlaganja tela u tim tunelima bila je da se proces raspadanja nastavio, Branimir Aleksandrić, DP P507, par. 14; Branimir Aleksandrić, T. 3015.
[5622] Branimir Aleksandrić, P507, par. 14.
[5623] Dušan Dunjić, DP P526, par. 8; DP P528, str. 2; Branimir Aleksandrić, DP P507, par. 11, 15.
[5624] Branimir Aleksandrić, DP P507, par. 15.
[5625] Dušan Dunjić, DP P526, par. 9; Dušan Dunjić, DP P527 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5253; Branimir Aleksandrić, DP P507, par. 13.
[5626] Dušan Dunjić, DP P526, par. 9; Dušan Dunjić, DP P527 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5253, 5263; Branimir Aleksandrić, DP P507, par. 13.
[5627] Jon Sterenberg navodi u svom izveštaju da su ekshumacije počele 2. juna 2000. godine, ali, Veće upućuje na datum koji je dostavio Dušan Dunjić, koji je prisustvovao ekshumacijama. Dušan Dunjić, DP P526, par. 3, 5, 6, 7; DP P528, str. 1; Dušan Dunjić, T. 3228, 3237; Jon Sterenberg, DP P815 (Izveštaj veštaka), str. 4.
[5628] Tokom svedočenja u ovom predmetu, Dušan Dunjić je govorio da je pronađeno "oko 39" ljudskih tela (Dušan Dunjić, T. 3279-3280). Veće upućuje na broj sadržan u tabeli s opisom ljudskih tela pronađenih u Batajnici, gde piše 36 tela, a ne 39 tela (DP P581). Broj 36 se takođe pominje u predmetu *Milutinović* (Dušan Dunjić, DP P527 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5253). Taj broj od 36 tela uključuje i leš jedne nerođene bebe, otprilike u osmom mesecu gestacije (Dušan Dunjić, DP P527 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5252-5253).

muškog pola, a za tri lica nije mogao da se utvrdi pol. Među njima je bilo devet tela dece mlađe od sedam godina. Starost lica čija su tela ekshumirana kretala se od dve godine do otprilike 60 godina.[5629] U jednom ženskom lešu bili su i ostaci nerođenog deteta otprilike u osmom mesecu gestacije.[5630] Pronađeni su tragovi visokih temperatura na kostima, što je ukazivalo na pokušaj da se tela unište spaljivanjem.[5631] Srpski forenzički tim je u izveštaju naveo da nije mogao da utvrdi uzrok smrti nijednog od tih lica.[5632]

1485. Jedan od veštaka koji je svedočio sugerisao je da je Batajnica 1 "primarna grobnica", budući da su tela koja su se u njoj nalazila bila cela ili gotovo cela, a ne "sekundarna grobnica" u koju su tela premeštena ili prebačena iz primarne grobnice.[5633] Međutim, Veće je analizom obdukcionih izveštaja posmrtnih ostataka pronađenih u Batajnici 1 konstatovalo da su se u toj grobnici uglavnom nalazili razdvojeni delova tela, što ukazuje na činjenicu da je zapravo reč o sekundarnoj grobnici.[5634] Pored toga, Veće je ranije u ovoj Presudi konstatovalo da su odeća i predmeti koji su pripadali članovima porodice Beriša, uključujući jedan od udova Jashara Berishe i predmete koji su pripadali Afrimu Berishai, ekshumirani u septembru 1999. godine na strelištu VJ kod Koriše, neposredno iznad Prizrena, koje se navodi i pod imenom "Kroj-I-Popit". Kasnije su drugi ostaci Jashara i Afrima Berishe ekshumirani u junu 2001. godine s lokacije Batajnica 1.[5635] To su bili neki od posmrtnih ostataka seljana koji su poslednji put viđeni živi 26. marta 1999. godine u Suvoj Reci. Suva Reka je udaljena više od 400 kilometara od Batajnice. Stoga, kako je konstatovalo Veće, Batajnica 1 nije primarna grobnica članova porodice Berisha, već sekundarna grobnica.

1486. Dana 22. novembra 2001. godine, uzorci DNK koji su uzeti s posmrtnih ostataka iz Batajnice 1, predati su radi analize Nacionalnom institutu za toksikologiju u Madridu.[5636] Institut u Madridu primio je 56 uzoraka, 13 referentnih uzoraka DNK, od kojih je 11 dobijeno od MKNL, a dva direktno od MKSJ.[5637] Pored toga, Institut je od MKSJ-a dobio i porodično stablo koje pokazuje porodične veze između referentnih uzoraka i posmrtnih ostataka, kao i tabelu od MKNL koja pokazuje porodične veze između referentnih uzoraka i posmrtnih ostataka.[5638] Ti dokumenti su

[5629] Broj od tri tela čiji pol nije utvrđen uključuje jedno telo koje je najverovatnije bilo muškog pola, ali to nije moglo sa sigurnošću da se utvrdi. Proračunom od 16 muških leševa obuhvaćen je i leš nerođenog muškog deteta. Dušan Dunjić, DP P527 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5253; DP P581.
[5630] V. gore, par. 670; Dušan Dunjić, DP P527 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5252-5253.
[5631] Dušan Dunjić, DP P527 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5256, 5258-5259; Dušan Dunjić, T. 3279-3280.
[5632] Jose Pablo Baraybar, DP P454 (Izveštaj veštaka), str. 10.
[5633] Jon Sterenberg, DP P815 (Izveštaj veštaka), str. 66.
[5634] V. DP 528. Taj dokazni predmet govori o telima pronađenim u grobnici i daje kratak opis položaja u kojem su pronađena i ukazuje na to koji su delovi tela ekshumirani.
[5635] V. gore, par. 1406.
[5636] Dušan Dunjić, T. 3240-3241; Antonio Alonso Alonso, DP P801 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 6664, 6681; Antonio Alonso Alonso, T. 4682, 4693, 4697; DP P800, str. 10.
[5637] Svaki uzorak je primljen u hermetički zatvorenom kontejneru i bio je propisno umotan. (DP P800, str. 9; Antonio Alonso Alonso, T. 4692, 4698). Većinu uzoraka je činila velika kost (Antonio Alonso Alonso, T. 4682, 4692-4693, 4710).
[5638] Antonio Alonso Alonso, T. 4685-4686; DP P802.

korišćeni da bi se izvršila komparativna analiza.[5639] Predstavnicima Instituta je rečeno samo to da su uzorci uzeti sa tela pronađenih u masovnoj grobnici i dostavljena im je uopštena antropološka analiza vezana za starost i polnu pripadnost.[5640] Institutu nisu dostavljene nikakve informacije o tome koliko se ljudi vodi kao nestalo, niti su im dati obdukcioni izveštaji.[5641] Veće prihvata pouzdanost testova DNK.[5642]

1487. Veštak odbrane Zoran Stanković je iz dva razloga uložio prigovor na izveštaj Nacionalnog instituta za toksikologiju. Prvo, on je naveo da reč "masakr" koja se koristi u izveštaju nije izraz koji koriste genetičari.[5643] Prema mišljenju Veća, to ne umanjuje pouzdanost izveštaja, čak i da je ta kritika na mestu. Drugo, Zoran Stanković je naveo da postoji velika razlika između broja žrtava identifikovanih na osnovu obdukcija i broja lica identifikovanih na osnovu uzoraka DNK.[5644] Veće napominje da Zoran Stanković nije genetičar.[5645] Osim toga, analiza je izvršena na 56 posmrtnih ostataka, a ne na 56 lica, čime se može objasniti razlika između broja posmrtnih ostataka poslatih na testiranje i broja identifikovanih lica. Prema mišljenju Veća, na pouzdanost i valjanost rezultata analiza DNK ne utiču pitanja na koja se poziva Zoran Stanković.

1488. Na osnovu 56 posmrtnih ostataka poslatih radi testiranja DNK, identifikovan je DNK profil 41 lica.[5646] Od tog 41 individualnog profila, 21 je identifikovan kao član porodice Berisha.[5647] Pored identifikacije 21 člana porodice Berisha, analizom DNK koju je izvršio MKNL

[5639] Antonio Alonso Alonso, T. 4686.
[5640] Antonio Alonso Alonso, T. 4695, 4702.
[5641] Antonio Alonso Alonso, T. 4692, 4700.
[5642] Antonio Alonso Alonso, DP P801 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 6670-6671; Antonio Alonso Alonso, T. 4690.
[5643] Zoran Stanković, DP D926 (Izveštaj veštaka), str. 16; Zoran Stanković, T. 13479.
[5644] Zoran Stanković, DP D926 (Izveštaj veštaka), str. 16; Zoran Stanković, T. 13535.
[5645] Zoran Stanković, T. 13533-13534.
[5646] To je značilo da je bilo nekih lica čiji ostaci su se ponavljali u uzorcima (Antonio Alonso Alonso, T. 4684). Bilo je 10 lica čiji su se posmrtni ostaci pojavili dvaput i dva lica čiji su se posmrtni ostaci pojavili triput (Antonio Alonso Alonso, T. 4684, 4692-4693; Antonio Alonso Alonso, DP P799 (Izveštaj veštaka), str. 4, 16).
[5647] Sledeći članovi porodice Berisha identifikovani su testiranjem DNK koje je izvršio Antonio Alonso: Afrim Berisha, Arta i/ili Hanumusha i/ili Merita i/ili Zana Berisha, Besim Berisha, Dirlon Berisha, Fatmire Berisha, Hamdi Berisha, Hava Berisha, Majlinda i/ili Herolinda Berisha, Lirije Berisha (koja je bila trudna u vreme nastupanja smrti), Musli Berisha, Nexhmedin Berisha, Redon Berisha, Sofije Berisha, Vesel Berisha, Granit i/ili Genc (Gene) Berisha i Jashar Berisha (Antonio Alonso Alonso, DP P799 (Izveštaj veštaka), str. 5-9; Antonio Alonso Alonso, DP P801 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 6665, 6668; Antonio Alonso Alonso, T. 4683). U tri slučaja, u izveštaju DNK navodi se da su ostaci pripadali, na primer, Majlindi i/ili Herolindi Berisha, a u drugom slučaju, analizom DNK utvrđeno je da se radi o ostacima Arte, Hanumushe, Merite i/ili Zane Berisha; sve one bile su kćerke Hamdija Berishe. U trećem slučaju, analizom DNK utvrđeno je da se radi o Besimu i/ili Hajdinu Berishi (v. DP P799). Veće napominje, kako je dole navedeno, da je Hajdin Berisha identifikovan na osnovu testiranja DNK koje je izvršio MKNL. Dokazi ne objašnjavaju zašto to lice nije moglo konkretno da se identifikuje. Ipak, prema mišljenju Veća, s obzirom na to da su dotična lica bila direktni članovi iste porodice i da su svi od gorepomenutih 21 članova porodice Berisha navedeni na spisku kao lica koja se vode kao nestala ili koja su ubijena 26. marta 1999. godine u Suvoj Reci (v. DP P272), Veće konstatuje da to ne utiče na njegov zaključak da su ti ljudi ubijeni 26. marta 1999. godine u Suvoj Reci i da su posmrtni ostaci nekih od njih, ako ne i svih, identifikovani na lokaciji Batajnica 1 (Antonio Alonso Alonso, DP P799 (Izveštaj veštaka), str. 4-9; Antonio Alonso Alonso, DP P801 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 6665, 6668; Antonio Alonso Alonso, T. 4683). Antonio Alonso je objasnio da je, na osnovu 13 referentnih uzoraka koje je dobio, od 21 identifikacije koje su mogle da se izvrše, 19 naučno dokazano. Ostale dve identifikacije su bile "preliminarne identifikacije". To nije uticalo na njegov nalaz da je najmanje 21 lice moglo da se identifikuje na osnovu ostataka ekshumiranih iz Batajnice 1. (Antonio Alonso Alonso, DP P801 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 6668-6669, 6674). Na osnovu dokaza, Veće se uverilo da je gorenavedeno 21 lice identifikovano posle eksumacije posmrtnih ostataka s lokacije Batajnica 1.

identifikovana su još tri člana porodice Berisha.[5648] Veće, na osnovu DNK dokaza, prihvata da su s lokacije Batajnica 1 ekshumirana 24 člana porodice Berisha. Tokom sudskomedicinskih pregleda koje je izvršio OMPF, utvrđen je uzrok smrti šest članova porodice Berisha. Četiri člana porodice Berisha umrla su od strelnih rana; jedan je umro od povrede na trupu, a za još jednog člana porodice Berisha kao uzrok smrti navodi se "moguća strelna rana".[5649] Veće podseća na svoju raniju konstataciju da je za tih šest žrtava navedeno da su poslednji put žive viđene 26. marta 1999. godine u piceriji u Suvoj Reci, kada su pripadnici MUP-a otvorili vatru na grupu od najmanje 32 člana porodice Berisha i u piceriju ubacili bombe.[5650] Povrede koje se navode u obdukcijskim izveštajima OMPF odgovaraju tom zaključku Veća, pa se oni stoga prihvataju.[5651]

1489. S obzirom na to da nije utvrđen uzrok smrti ostalih 18 lica čija su tela ekshumirana u Batajnici, Veće podseća na svoju konstataciju da je od tog broja, njih 12 bilo prisutno 26. marta 1999. godine u gradu Suvoj Reci, kada su pripadnici MUP-a otvorili vatru na grupu od najmanje 32 člana porodice Berisha i ubacili bombe u piceriju.[5652] Na osnovu ukupnih dokaza, Veće stoga zaključuje da je tih 12 lica umrlo od rana koje su im iz vatrenog oružja naneli pripadnici MUP-a ili od eksplozije jedne ili više bombi ubačenih u piceriju u kojoj su bile zarobljene neke od žrtava.

1490. Veće takođe podseća na svoj raniji zaključak, koji i prihvata, da je 26. marta 1999. godine Nexhmedin Berisha umro od rana koje su mu iz vatrenog oružja naneli pripadnici MUP-a u kući porodice Berisha, kao i da je Jashar Berisha takođe umro od rana koje mu je iz vatrenog oružja naneo jedan pripadnik lokalne rezervne policije neposredno posle ubijanja u piceriji.[5653] Iako Veće nije dobilo naučne sudskomedicinske dokaze u vezi s uzrokom smrti Nexhemedina Berishe i Jashara Berishe, ono na osnovu ukupnih dokaza, uključujući iskaze očevidaca, prihvata da je svaki od tih muškaraca, čiji su posmrtni ostaci bili među posmrtnim ostacima ona 24 lica koja su ekshumirana s lokacije Batanjica 1, ubijen na goreopisan način.

[5648] Sledeći članovi porodice Berisha identifikovani su posle testiranja DNK koje je izvršio MKNL: Fatime Berisha, Hajdin Berisha i Mihrije Berisha (v. DP P818, str. 20-21). Veće napominje da je testiranje DNK koje je izvršio MKNL takođe potvrdilo identifikaciju nekih od žrtava koje su identifikovane testiranjem DNK koje je izvršio Antonio Alonso (Antonio Alonso Alonso, DP P799 (Izveštaj veštaka), str. 4-9).

[5649] V. DP P456; v. takođe, DP P473; v. dole, Prilog: Tabele s podacima o žrtvama. Veće je takođe dobilo obdukcijske izveštaje od srpskih organa. Kako je gore razmotreno, srpski organi nisu mogli da utvrde uzrok smrti zbog stanja u kojem su bili posmrtni ostaci (v. gore, par. 1459). Iz tog razloga, Veće se nije oslonilo na sledeće obdukcijske izveštaje srpskih organa, osim u svrhu identifikacije lica ekshumiranih s lokacije Batajnica 1 - DP P93; DP P529; DP P531; DP P532; DP P533; DP P534; DP P536; DP P537; DP P538; DP P539; DP P542; DP P543; DP P544; DP P545; DP P546; DP P547; DP P548; DP P549; DP P552; DP P553; DP P562; DP P563; DP P564; DP P565; DP P566; DP P567; DP P568; DP P569; DP P570; DP P572.

[5650] V. gore, par. 676.

[5651] V. dole, Prilog: Tabele s podacima o žrtvama.

[5652] V. gore, par. 676.

[5653] V. gore, par. 672, 678.

1491. U vezi s ostalim članovima porodice Berisha čiji su posmrtni ostaci takođe bili među posmrtnim ostacima ona 24 lica koja su ekshumirana s lokacije Batajnica 1,[5654] s obzirom na okolnosti ustanovljene na osnovu dokaza, posebno da su ta četiri člana porodice Berisha pokopana s drugim članovima te iste porodice koje su pripadnici srpskih snaga ubili 26. marta 1999. godine u Suvoj Reci, Veće prihvata da su i ta četiri člana porodice Berisha tog istog dana ubili pripadnici srpskih snaga u Suvoj Reci, iako ne može da donese bilo kakve konkretne zaključke u vezi s okolnostima pod kojima su ta četiri lica izgubila život, niti u vezi s naučno utvrđenim uzrokom smrti.

(iii) Batajnica 2

1492. Dana 10. jula 2001. godine počele su ekshumacije na lokaciji Batajnica 2 i trajale su do 18. septembra 2001. godine.[5655] Ekshumacije je vršio isti tim veštaka sa Instituta za sudsku medicinu u Beogradu, predvođen Dušanom Dunjićem.[5656] Za ekshumacije je bio nadležan istražni sudija Milan Dilparić.[5657]

1493. U gornjem nanosu zemlje u grobnici, otkopani su zaprljana zemlja, fragmenti izgorele odeće, izgorele ljudske kosti, kao i nekoliko zatrpanih automobilskih guma i delovi prikolice kamiona. Kako se navodi u izveštaju, proces ekshumacije je bio veoma težak jer su tela bila isprepletena s kolutovima žice i gumama. Ekshumirani su posmrtni ostaci najmanje 269 lica. Sva tela su bila muškog pola, razne starosne dobi. Tela su bila u raznim fazama truljenja i raspadanja. Na nekim telima pronađeni su tragovi dejstva visokih temperatura ili vatre, što ukazuje na to da je u grobnici gorela vatra. Odeća na telima i slobodna odeća pronađena u grobnici bila je civilna.[5658] Srpski forenzički tim je u izveštaju naveo da nije mogao da utvrdi uzrok smrti nijednog lica čiji su posmrtni ostaci ekshumirani zbog toga što su tela bila u poodmakloj fazi truljenja.[5659] Veće je konstatovalo da su najmanje 252 lica, čija su tela identifikovana na osnovu analize DNK, poslednji

[5654] Ta četiri člana su Afrim Berisha, Arta Berisha, Hamdi Berisha i Zana Berisha.

[5655] Jon Sterenberg u svom izveštaju navodi da su ekshumacije završene 21. septembra 2001. godine, a ne 18. septembra 2001. godine. Veće upućuje na datum naveden u nalogu Okružnog suda u Beogradu, koji je bio nadležan da odobri i sprovede prve ekshumacije. DP P96, str. 2; Jon Sterenberg, DP P815 (Izveštaj veštaka), str. 4.

[5656] Jon Sterenberg u svom izveštaju navodi da su ekshumacije počele 2. juna 2000. godine, ali Veće upućuje na datum koji je naveo Dušan Dunjić, koji je prisustvovao ekshumacijama (Dušan Dunjić, DP P526, par. 3, 5, 6, 7; Dušan Dunjić, DP P528, str. 1; Dušan Dunjić, T. 3228, 3237; Jon Sterenberg, DP P815 (Izveštaj veštaka), str. 4).

[5657] Po završetku ekshumacija, Dušan Dunjić je dostavio istražnom sudiji spisak dokumenata (Dušan Dunjić, DP P583; Dušan Dunjić, T. 3231, 3233).

[5658] DP P96, str. 7.

[5659] Dušan Dunjić, DP P526, par. 13, 14; DP P96, str. 7-8.

put viđena živa 27-28. aprila 1999. godine u Meji na Kosovu.[5660] Meja je udaljena oko 450 kilometara od Batajnice.

1494. Veću su dostavljeni obdukcijski izveštaji zasnovani na pregledima koje je izvršio OMPF. Na osnovu dokaza je utvrđeno da je uzrok smrti 154 žrtve čija su tela ekshumirana s lokacije Batajnica 2 bio povezan sa strelnim ranama. Za ostalih 98 lica nije ustanovljen uzrok smrti.[5661]

1495. Kako će biti razmotreno kasnije u ovoj Presudi, Veće, na osnovu ukupnih dokaza, prihvata da su sva lica čija su tela ekshumirana s lokacije Batajnica 2, uključujući ona za koja sudskomedicinskim pregledom nije utvrđen uzrok smrti, ubili pripadnici MUP-a tokom operacije "Reka" u Meji, u opštini Đakovica.[5662]

(iv) Batajnica 3 i 4

1496. Ekshumacija ljudskih ostataka i drugog forenzičkog materijala na lokaciji Batajnica 3 vršena je od 20. juna 2002. do 26. jula 2002. godine.[5663] Koordinator ekshumacija bio je Branimir Aleksandrić, a istražni sudija Milan Dilparić.[5664] Na lokaciji Batajnica 3 iz grobnice je ekshumirano oko 39 lica, a iskopano je i 10 kompleta ličnih isprava. Utvrđeno je da su tela bila umotana u plastičnu foliju, ćebad i vojne vreće za tela.[5665] Na osnovu dokaza nije identifikovano nijedno od tih 39 lica, niti dokazi ukazuju na to da se ta lica nalaze među žrtvama čija su imena navedena u Prilogu Optužnici.

1497. U periodu od 20. juna 2002. godine do 26. jula 2002. godine, Institut za sudsku medicinu iz Beograda i MKNL vršili su iskopavanja na lokaciji Batajnica 4.[5666] Tokom ispitivanja na toj lokaciji, nisu pronađeni ljudski ostaci, pa ova lokacija neće biti dalje razmatrana.[5667]

(v) Batajnica 5

[5660] V. DP P818; v. takođe DP P477. Kako je razmotreno dalje u tekstu, Veće napominje da su ostaci još 41 lica ekshumirani s lokacije Batajnica 5, a dva lica s lokacije Batajnica 8. Ta 43 lica su takođe navedena na spisku kao lica koja su poslednji put viđena živa u Meji, v. dole, par. 1500-1501, 1506.
[5661] V. DP P456; v. takođe DP P472; v. takođe DP P473; v. takođe DP P474; v. takođe DP P576; v. takođe DP P818.
[5662] Veće se, iz razloga objašnjenih ranije u ovom poglavlju (v. gore, par. 1462-1468), nije oslonilo na obdukcijske izveštaje srpskih organa, osim u svrhu identifikacije lica koja su poslednji put viđena živa 27-28. aprila 1999. godine u Meji i koja su ekshumirana s lokacije Batajnica 2. Veće se u tu svrhu oslonilo i na izveštaje OMPF, v. DP P456; v. takođe DP P472; v. takođe DP P473; v. takođe DP P474; v. takođe DP P576.
[5663] Jon Sterenberg, DP P815 (Izveštaj veštaka), str. 19.
[5664] Branimir Aleksandrić, DP P507 (Izjava svedoka), par. 3-4, 6, 15.
[5665] Jon Sterenberg, DP P815 (Izveštaj veštaka), str. 19.
[5666] Jon Sterenberg, DP P815 (Izveštaj veštaka), str. 19.
[5667] Jon Sterenberg, DP P815 (Izveštaj veštaka), str. 25, 26.

1498. Ekshumacije na lokaciji Batajnica 5 vršene su od 2. avgusta 2002. do 26. novembra 2002. godine.[5668] Koordinator ekshumacija bio je Branimir Aleksandrić, a istražni sudija Milan Dilparić.[5669]

1499. Na lokaciji Batajnica 5 pronađeni su posmrtni ostaci 287 uglavnom intaktnih tela. Tela su bila u jednoj masovnoj grobnici dugačkoj oko 25 metara.[5670] Tih 287 tela je bilo položeno u grobnicu u 12 odvojenih slojeva tako da je, kako je u svom izveštaju naveo Jon Sterenberg, vrlo verovatno da je za dopremanje tih tela do grobnice korišćeno nekoliko vozila.[5671] Nijedno od tela nije bilo u vojnoj odeći. Nije bilo tragova ligatura ili poveza za oči.[5672] Kako će biti razmotreno dalje u tekstu, grobnica na lokaciji Batajnica 5, kao i grobnica na lokaciji Petrovo Selo I, bila je obložena vrlo velikom plastičnom folijom.[5673] Bilo je očigledno da je između tela zapaljeno nekoliko vatri korišćenjem goriva i guma, što ukazuje na pokušaj da se tela spale u jami pre nego što je preko njih nasuta zemlja.[5674] Mnoga tela su bila oštećena plamenom.[5675]

1500. Na osnovu analize DNK i identifikacije, kasnije je za 41 telo utvrđeno da se radi o licima koja su poslednji put viđena živa 27-28. aprila 1999. godine ili približno tog datuma u opštini Đakovica na Kosovu, ili u Meji ili u Korenici.[5676] Opština Đakovica je udaljena oko 450 kilometara od Batajnice.

1501. Od 41 lica koje je poslednji put viđeno živo 27-28. aprila 1999. godine u Meji ili Korenici, Veće je dobilo obdukcione izveštaje koje je sačinio OMPF za 37 lica. U 18 od tih 37 slučajeva, uzrok smrti je bio povezan sa strelnim ranama.[5677] U ostalih 19 slučajeva uzrok smrti nije utvrđen,

---

[5668] Jon Sterenberg, DP P815 (Izveštaj veštaka), str. 20.

[5669] Branimir Aleksandrić, DP P507, par. 3, 4, 6; Branimir Aleksandrić, DP P508 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5305.

[5670] Jon Sterenberg je sugerisao da je Batajnica 5 bila "primarna grobnica" (Jon Sterenberg, DP P815 (Izveštaj veštaka), str. 21). Međutim, analiza obdukcijskih izveštaja posmrtnih ostataka pronađenih u Batajnici 5 Veću ukazuje na to da je tamo bilo i kompletnih tela i tela koja su bila raskomadana ili na kojima su nedostajali delovi tela. (DP P98; DP P99; DP P100; DP P101). Veće podseća na ranije dokaze da su tela pokupljena odmah pošto su žrtve ubijene u opštini Đakovica i da su neka najpre pokopana u opštini Đakovica, a kasnije ekshumirana (V. gore, par. 985-995). U skladu s tom konstatacijom, Batajnica 5 je, prema mišljenu Veća, bila i primarna i sekundarna grobnica.

[5671] Jon Sterenberg, DP P815 (Izveštaj veštaka), str. 25.

[5672] Jon Sterenberg, DP P815 (Izveštaj veštaka), str. 21.

[5673] Jon Sterenberg, DP P815 (Izveštaj veštaka), str. 20-21, 25, 26, 30. U odeljku koji se odnosi na Batajnicu ne pominje se plastična folija, mada se ona navodi u odeljku koji se odnosi na Petrovo Selo.

[5674] Gume ispod i preko tela u grobnicama bile su nagorele, a prilikom obdukcije tela otkriveni su tragovi vatre na telima i predmetima pronađenim u grobnicama. Tragovi vatre prvenstveno su uočeni na kostima, ali i na mekom tkivu. Tragovi vatre uočeni su i na odeći koja je pokrivala tela i na ličnim ispravama pronađenim u odeći. Branimir Aleksandrić, DP P507 (Izjava svedoka), par. 9; Branimir Aleksandrić, DP P508 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5312-5313.

[5675] Jon Sterenberg, DP P815 (Izveštaj veštaka), str. 25.

[5676] Veće se, iz razloga objašnjenih ranije u ovom poglavlju (v. gore, par. 1462-1468), nije oslonilo na obdukcijske izveštaje srpskih organa, osim u svrhu identifikacije lica koja su poslednji put viđena živa 27-28. aprila 1999. godine u Meji i koja su ekshumirana s lokacije Batajnica 5. Veće se u tu svrhu oslonilo i na izveštaje OMPF, DP P818; DP P98; DP P99; DP P100; DP P101; DP P456; DP P472; DP P473; DP P474.

[5677] V. DP P98; v. takođe DP P99; v. takođe DP P100; v. takođe DP P456; v. takođe DP P472; v. takođe DP P473; v. takođe DP P474; v. takođe DP P818. Uzrok smrti Pashuka Markaja naveden na potvrdi o smrti bila je povreda desne potkolenice koja je "smrtonosna ako se ne leči" (DP P456, K0528077). U antropološkom izveštaju se navodi "strelna rana leve butine – smrtonosna ako se ne leči" (DP P473, K0503799). Ne navodi se objašnjenje zašto se u jednom izveštaju povreda evidentirana kao povreda desne noge, a u drugom kao povreda leve noge. Takođe, u vezi s Pashkom Dedom, kao uzrok smrti navodi se "moguća strelna

ali je njih sedam, kao i Andrush Kabashi, za koga nije dobijen obdukcijski izveštaj, bilo među onima koje je jedan očevidac identifikovao kao lica koja su pripadnici srpskih snaga ubili 27. aprila 1999. godine u Korenici, opština Đakovica.[5678] U tim okolnostima, Veće na osnovu svedočenja tog očevica zaključuje da je jedini razuman zaključak koji se iz toga može izvesti taj da je tih osam ljudi takođe umrlo usled vatre koju su 27. aprila 1999. godine na njih otvorili pripadnici srpskih snaga.

1502. Kao što će biti kasnije razmotreno u ovoj Presudi, Veće, na osnovu ukupnih dokaza, prihvata da su sva lica ekshumirana s lokacije Batajnica 5, za koja nije utvrđen uzrok smrti na osnovu sudskomedicinskih dokaza, takođe ubili pripadnici MUP-a tokom operacije "Reka" u Meji, opština Đakovica.[5679]

(vi) Batajnica 7

1503. Ekshumacije na lokaciji Batajnica 7 vršene su od 4. novembra 2002. do 16. decembra 2002. godine.[5680] Koordinator ekshumacija bio je Branimir Aleksandrić, a istražni sudija zadužen za te lokacije bio je Milan Dilparić.[5681]

1504. Na lokaciji Batajnica 7 pronađeni su posmrtni ostaci 74 lica.[5682] Ta 74 tela su bila položena u pet odvojenih slojeva u grobnici, pri čemu su se u svakom sloju nalazili predmeti i ljudski ostaci u raznim fazama raspadanja. Bilo je očigledno da je preko grobnice prelazilo teško vozilo s točkovima kako bi sabilo tih pet slojeva. Nisu primećeni dokazi kao što su daske koje se koriste prilikom sahrana ili slično.[5683] Od posmrtnih ostataka ta 74 lica, nekoliko je bilo oštećeno vatrom koja je bila zapaljena između pet slojeva tela korišćenjem goriva i automobilskih guma.[5684] Otprilike 90 odsto posmrtnih ostataka bilo je pokriveno intaktnom odećom; nijedno od tih tela nije na sebi imalo vojničku odeću. Priroda i lokacija tih pet odvojenih slojeva ukazuje na činjenicu da su tela bila ekshumirana i transportovana sa drugih lokacija, kao što je to zaključio Jon Sterenberg.[5685]

---

rana desne ruke" (DP P456, K0528083). U oba navedena slučaja, Veće podseća da su Pashuk Markaj i Pashk Deda bili dvojica muškaraca koje je svedokinja Merita Deda identifikovala kao jedne od onih koje su naterali da se postroje uza zid u dvorištu njene kuće, posle toga je začula pucnjavu i videla kako svi muškarci leže na zemlji (v. gore, par. 958). Veće je ranije prihvatilo da su te ljude ubili pripadnici srpskih snaga i, u datim okolnostima, konstatuje da je Pashk Markaj umro od rane koju je iz vatrenog oružja zadobio u nogu, dok je Pashk Deda umro od rane iz vatrenog oružja na desnoj ruci.

5678 V. gore, par. 956, 958, 960.

5679 V. gore, par. 967, 979, 985-995, 1493; v. dole, par. 1506, 1735-1741, Prilog: Tabele s podacima o žrtvama; v. takođe DP P98; v. takođe DP P99; v. takođe DP P100; v. takođe DP P456; v. takođe DP P472; v. takođe DP P473; v. takođe DP P474; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.

5680 Jon Sterenberg, P815 (Izveštaj veštaka), str. 4, 22-23, 26.

5681 Branimir Aleksandrić, P507 (Izjava svedoka), par. 3-4, 6, 15; Branimir Aleksandrić, DP P508 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5305.

5682 Jon Sterenberg, DP P815 (Izveštaj veštaka), str. 22.

5683 Jon Sterenberg, DP P815 (Izveštaj veštaka), str. 22-23, 26.

5684 Jon Sterenberg, DP P815 (Izveštaj veštaka), str. 22, 25.

5685 Jon Sterenberg, DP P815 (Izveštaj veštaka), str. 22-23, 26.

Na osnovu dokaza, nijedno od ta 74 lica nije identifikovano niti išta ukazuje na to da su ona navedena u Prilogu s podacima o žrtvama uz Optužnicu.

(vii) Batajnica 6 i 8

1505. Iskopavanja na lokaciji Batajnica 6 vršena su od 19. avgusta 2002. do 2. septembra 2002. godine. Ekshumacije na lokaciji Batajnica 8 vršene su od 21. novembra do 26. novembra 2002. godine.[5686] Na obe lokacije su pronađeni ljudski ostaci.[5687] Kada je reč o ljudskim ostacima pronađenim na lokaciji Batajnica 6, na osnovu dokaza nije identifikovan nijedan od tih posmrtnih ostataka, niti išta ukazuje na to da su oni navedeni u Prilogu s podacima o žrtvama uz Optužnicu.

1506. Na lokaciji Batajnica 8 identifikovani su posmrtni ostaci dva lica, Ramadana Beqaja i Ramea Mehmetija, koji su bili među žrtvama koje su poslednji put viđene žive 27. aprila 1999. godine u Meji.[5688] Za ta dva lica nisu dobijeni obdukcijski izveštaji. Kao što je razmotreno na drugim mestima u ovoj Presudi, Veće, na osnovu ukupnih dokaza, prihvata da su tu dvojicu muškaraca ubili pripadnici MUP-a tokom operacije "Reka" u Meji, opština Đakovica.[5689]

(b) Petrovo Selo

1507. Veće je na drugim mestima u ovoj Presudi konstatovalo da su u aprilu 1999. godine tela tajno pokopana u dve masovne grobnice u centru PJP u Petrovom Selu.[5690]

1508. Godine 2001, po nalogu Okružnog suda u Negotinu, tim veštaka sudske medicine s Instituta za sudsku medicinu u Nišu, Srbija, izvršio je ekshumacije u Petrovom Selu, kod Kladova, u istočnoj Srbiji. Tokom tih ekshumacija bili su prisutni predstavnici MKNL i posmatrači iz MKSJ i Fonda za humanitarno pravo iz Beograda.[5691] Ekshumacije su vršene od 25. juna 2001. do 28. juna 2001. godine na lokacijama dve masovne grobnice, Petrovom Selu I i Petrovom Selu II.[5692] Obdukcije posmrtnih ostataka s obe lokacije vršene su od 25. juna 2001. do 4. jula 2001. godine.[5693] Posle izvršenih obdukcija, tela su ponovo pokopana na privremeno groblje i radi identifikacije označena drvenim grobnim oznakama.[5694]

[5686] Jon Sterenberg, DP P815 (Izveštaj veštaka), str. 4.
[5687] Jon Sterenberg, DP P815 (Izveštaj veštaka), str. 26.
[5688] Pri izračunavanju broja žrtava, Jon Sterenberg nije uračunao te posmrtne ostatke, DP P815 (Izveštaj veštaka), str. 4; v. gore, par. 1461.
[5689] V. gore, par. 988-993.
[5690] V. gore, par. 1353-1355.
[5691] Jon Sterenberg, DP P815 (Izveštaj veštaka), str. 28.
[5692] PS/I i PS/II su korišćeni kao prefiksi za označavanje posmrtnih ostataka ekshumiranih iz Petrovog Sela. Jon Sterenberg, DP P815 (Izveštaj veštaka), str. 29.
[5693] Jon Sterenberg, DP P815 (Izveštaj veštaka), str. 29.
[5694] Jon Sterenberg, DP P815, str. 29, 32.

1509. Masovna grobnica na lokaciji Petrovo Selo I bila je obložena plastičnom folijom sličnom onoj koja je pronađena na lokaciji Batajnica 5[5695] i u njoj su takođe bile hirurške rukavice i odeća.[5696] U gornjem nivou grobnice, jedno pored drugog, ležala su tri tela s glavama okrenutim u istom pravcu.[5697] Kod ta tri tela nalazile su se ligature, povezi za oči, balistički materijal i lične isprave s imenima lica čija su to bila tela.[5698] Tela ta tri muškarca imala su ranu od vatrenog oružja na glavi. Položaj tela i povrede ukazivali su na to da su ta tri lica pogubljena na toj lokaciji.[5699]

1510. Otprilike 1,8 metara ispod ta tri tela nalazila se izmešana masa od, kako je evidentirano, otprilike 13 tela, i to u sloju u kome su se nalazili smeće, osam ćebadi i četiri šatorska krila sa maskirnim uzrokom. Od tih otprilike 13 tela, sva su bila muškog pola.[5700]

1511. Na lokaciji masovne grobnice Petrovo Selo II ekshumirani su posmrtni ostaci, kako je evidentirano, otprilike 59 lica, od kojih su sedam bile žene.[5701] Neka tela su bila umotana u plastičnu foliju čiji su krajevi bili zalepljeni trakom, slično kao što su bila zamotana tela na lokaciji Batajnica 5.[5702] U grobnici su takođe bile ligature.[5703] Stanje u kome su bila tela ukazuje na to da su, pre nego što su pokopana, neko vreme, između nekoliko dana i jedne nedelje, ležala napolju i raspadala se.[5704] Činilo se da su tela poticala sa različitih lokacija.[5705] Sva tela, osim četiri, imala su na sebi civilnu odeću.[5706] Na telima na obe lokacije primeće su strelne rane, kako na mekom, tako i na čvrstom tkivu pronađenih posmrtnih ostataka.[5707] Pronađeno je osam metaka.[5708]

5695 Jon Sterenberg, DP P815 (Izveštaj veštaka), str. 30-31; v. gore, par. 1499.
5696 Jon Sterenberg, DP P815 (Izveštaj veštaka), str. 30-31.
5697 Jon Sterenberg, DP P815 (Izveštaj veštaka), str. 30.
5698 U izveštaju Jona Sterenberga navodi se da su i na PSI i na PSII pronađene ligature, između ostalog, na telima kojima su ručni zglobovi bili vezani. Pronađena su dva tela kojima su članci bili vezani žicom koja je bila povezana parčetom kanapa. Ne navode se dalje pojedinosti o tome da li su ti konkretni primeri bili iz PSI ili PSII, Jon Sterenberg, DP P815, str. 30-32.
5699 Jon Sterenberg, DP P815 (Izveštaj veštaka), str. 31.
5700 Jon Sterenberg, DP P815 (Izveštaj veštaka), str. 30, 31.
5701 Jon Sterenberg, DP P815 (Izveštaj veštaka), str. 31.
5702 Jon Sterenberg, DP P815 (Izveštaj veštaka), str. 31; v. gore, par. 1499.
5703 U izveštaju Jona Sterenberga navodi se da su i na PSI i na PSII pronađene ligature, između ostalog, na telima kojima su ručni zglobovi bili vezani. Pronađena su dva tela kojima su članci bili vezani žicom koja je bila povezana parčetom kanapa. Ne navode se dalje pojedinosti o tome da li su ti konkretni primeri bili iz PSI ili PSII. Jon Sterenberg, DP P815, str. 32.
5704 Nedostajali su zubi, bilo je uginulih larvi insekata i buba, kao i lutke iz kojih se nisu izlegle muve. Jon Sterenberg, DP P815, str. 31.
5705 Jedan pokazatelj toga bile su razne vreće za tela, većinom crne boje, nekoliko plavih, a neke improvizovane. U Petrovom Selu I, masa od 13 izmešanih tela nalazila se u vrećama za tela, dok gornja tri tela nisu bila u vrećama. Jon Sterenberg, DP P815 (Izveštaj veštaka), str. 30-31.
5706 Na jednom telu je bila uniforma OVK, na još dva tela su se nalazili delovi uniforme, a na jednom telu je bila uniforma pripadnika specijalne jedinice policije (Jon Sterenberg, DP P815 (Izveštaj veštaka), str. 31). Kako je konstatovano ranije u ovoj Presudi, posmrtni ostaci svih lica iz Izbice imali su na sebi civilnu odeću. Ta četiri lica u uniformi Veće nije uzelo u obzir prilikom donošenja zaključka o ubijanju kosovskih Albanaca u Izbici (v. gore, par. 630).
5707 Jon Sterenberg, DP P815 (Izveštaj veštaka), str. 28.
5708 Jon Sterenberg, DP P815 (Izveštaj veštaka), str. 32.

1512. Sa svih tela uzeti su uzorci čvrstog tkiva radi analize DNK.[5709] Analizu DNK obavio je MKNL.[5710] MKNL je identifikovao posmrtne ostatke 70 lica iz obe grobnice.[5711] Neki od posmrtnih ostataka vraćeni su na Kosovo. OMPF je primio posmrtne ostatke 61 lica.[5712] Od tog 61 lica, 31 lice je identifikovano kao kosovski Albanci koji su poslednji put viđeni živi 28. marta 1999. godine u Izbici.[5713] Veće takođe podseća da su tela tih kosovskih Albanaca snimljena 31. marta ili 1. aprila 1999. godine pre njihovog pokopavanja u Izbici, koja se nalazi u opštini Srbica.[5714] Izbica se nalazi otprilike 400 kilometara od lokacije masovne grobnice u Petrovom Selu.

1513. Veće je dobilo obdukcijske izveštaje za 20 od 31 lica koja su ekshumirana u Petrovom Selu i poslednji put živa viđena u Izbici.[5715] Ti obdukcijski izveštaji su uverili Veće da je najverovatniji uzrok smrti 18 od tih 20 ljudi bio povezan sa strelnim ranama. Za ostala dva lica nije utvrđen uzrok smrti.[5716] Ta dva lica su identifikovana kao Zoje Osmani i Sofijie Draga. Veće je ranije u ovoj Presudi konstatovalo da je Zoje Osmani umrla kada su je pripadnici srpskih snaga živu spalili na traktoru.[5717] U zapisniku o obdukciji, srpski organi su konstatovali u vezi sa Zoje Osmani da su "[n]ađene promene na ostacima kostiju [...] nastale dejstvom visoke temperature", ali nisu mogli da utvrde da li su te promene nastale *ante mortem* ili *post mortem.* Prema mišljenju Veća, taj

---

[5709] Jose Pablo Baraybar je objasnio da prvih osam skupova posmrtnih ostataka ekshumiranih s lokacije Petrovo Selo koje je dobio od srpskih organa nisu imali rezultate analize DNK (Jose Pablo Baraybar, T. 2524-2525). OMPF-u su dostavljene fotografije odeće koja je pripadala tim posmrtnim ostacima, a zatim je napravljena postavka s fotografijama kako bi se članovima porodica omogućilo da na osnovu odeće identifikuju posmrtne ostatke. Tih osam posmrtnih ostataka identifikovano je na osnovu odeće koju su imali, a posle toga je izvršena prezumptivna identifikacija i o njoj su obaveštene srpske vlasti. Na osnovu te identifikacije, tih osam posmrtnih ostataka je vraćeno na Kosovo, gde je izvršeno testiranje DNK, kojim je potvrđen identitet tih osam posmrtnih ostataka (Jose Pablo Baraybar, T. 2525).

[5710] DP P818, str. 5-9.

[5711] Veće napominje da postoji 80 rezultata testiranja DNK za posmrtne ostatke poslate MKNL-u radi identifikacije. Međutim, za 10 tela postoje dva rezultata testiranja DNK, tako da je MKNL identifikovao 70 lica, DP P818, str. 5-9.

[5712] Jose Pablo Baraybar, DP P454, str. 10; Dušan Dunjić, T. 3266-3271; v. takođe obdukcijske izveštaje sadržane u DP P457-470.

[5713] Sledeći muškarci su navedeni kao žrtve u Prilogu Optužnice: Muhamet Behrami, Dibran Dani, Bajram Dervishi, Ali Dragaj, Rexhep Duraku, Muhamat Kadriu Emra, Lah (Hajrullah) Fetahu, Ram Gashi, Mehmet Hajra, Haliti Haliti, Hazr Hoti, Qerim Hoti, Hajzer Kotoori, Sami Loshi, Jashar Loshi, Selman Loshi, Ilaz Musli, Fatmir Osmani, Metush Qelaj, Hamdi Temaj, Hamit Thaqi, Sheremet Thaqi, Zenel Veiqi. Za još dve žrtve sa spiska, Zoje Osmanu i Zadu Dragaj, Veće je ranije utvrdilo da su to bile žene koje su žive izgorele na traktoru. U vezi s Muhametom Emrom, Veće primećuje da se na spisku nestalih lica OMPF (v. DP P477) navodi da je njegovo puno ime Muhamet Kadrium Ema. Veće smatra da nepodudarnost u vezi s njegovim godinama, pošto je na spisku nestalih lica OMPF navedeno da je bio star 60 godina, a u obdukcijskom izveštaju srpskih organa da je imao između 40 i 50 godina (v. DP P128), ne utiče na njegov zaključak da je Muhamet Kadriu Emra ubijen, a zatim pokopan u Izbici, kao i da je kasnije ekshumiran s lokacije Petrovo Selo. Na osnovu dokaza, sledeći muškarci su takođe poimenice navedeni u dokazima i u Tabeli s podacima o žrtvama, u delu koji se odnosi na Izbicu, koja je priložena uz ovu Optužnicu (v. dole, Prilog: Tabele s podacima o žrtvama). To su: Pajazit Deshevci, Sofijie Draga, Qerime Mulaj, Rabije Osmani, Qazim Bajrami i Aziz Spahiu.

[5714] V. gore, par. 625-630.

[5715] Kako je gore navedeno (v. gore, par. 1461, 1463), Veće može da se osloni i na srpske obdukcijske izveštaje, gde je potvrđen najverovatniji uzrok smrti, i na obdukcijske izveštaje OMPF, v. DP P103; v. takođe DP P112; v. takođe DP P113; v. takođe DP P115; v. takođe DP P117; v. takođe DP P122; v. takođe DP P123; v. takođe DP P124; v. takođe DP P125; v. takođe DP P126; v. takođe DP P127; v. takođe DP P128; v. takođe DP P457; v. takođe DP P458; v. takođe DP P459; v. takođe DP P461; v. takođe DP P461; v. takođe DP P463; v. takođe DP P464; v. takođe DP P465; v. takođe DP P466; v. takođe DP P467; v. takođe DP P468; v. takođe DP P469; v. takođe DP P470; v. takođe DP P472; v. takođe DP P473; v. dole, Prilog: Tabele s podacima o žrtvama.

[5716] V. dole, Prilog: Tabele s podacima o žrtvama.

[5717] V. gore, par. 620.

nalaz obdukcije ne ukazuje na to da bi trebalo izmeniti raniju konstataciju Veća da je Zoje Osmani umrla tako što su je pripadnici srpskih snaga živu spalili na traktoru.[5718]

1514. Kada je reč o Sofijie Draga i ostalih 11 tela za koje nisu dobijeni obdukcijski izveštaji, Veće podseća na svoju raniju konstataciju, zasnovanu na iskazima očevidaca, da su ti ljudi bili među onima za koje je navedeno da su ih pripadnici srpskih snaga ubili 28. marta 1999. godine u Izbici.[5719]

(c) Jezero Perućac

1515. Ekshumacije i sudskomedicinska istraga počeli su u Bajinoj Bašti, na jezeru Perućac u zapadnoj Srbiji, 6. septembra 2001. godine i trajali do 13. septembra 2001. godine. Na tom području su se navodno nalazili posmrtni ostaci žrtava rata, koji su prevezeni na tu lokaciju u proleće 1999. godine. Istragu je vodio Okružni sud u Užicu, uz pomoć forenzičkog tima koji je predvodio vojni patolog Zoran Stanković. Obdukcije posmrtnih ostataka vršene su od 9. septembra 2001. do 14. septembra 2001. godine. Prilikom istraga i obdukcija bili su prisutni i predstavnici MKNL.[5720]

1516. Tela pronađena tokom ekshumacija stavljana su u vreće za tela. Delovi ljudskih tela stavljani su u plave plastične vreće.[5721] Pri utvrđivanja minimalnog broja žrtava pomoć je pružao antropolog.[5722] Na osnovu iskaza Jona Sterenberga iz MKNL koji je prisustvovao ekshumacijama na jezeru Perućac, Veće prihvata da su ekshumacije i obdukcije izvršene u skladu s prihvaćenim međunarodnim standardima.[5723] Uzeti su uzorci DNK i predati MKNL radi analize, a MKNL je u izveštaju naveo identifikacije koje su izvršene zahvaljujući analizi DNK.[5724]

1517. Na lokaciji su primećeni mnogi predmeti relevantni za balistiku.[5725] Takođe su pronađeni metalni delovi i staklena vuna sa hladnjače.[5726] Rashladni tovarni sanduk kamiona bio je dimenzija otprilike šest metara sa 2,5 metra. Unutar tog sanduka bilo je znakova vatre, ali je dno sanduka bilo zaštićeno od vatre, što, u kombinaciji s drugim dokazima, ukazuje na to da su u sanduku, kad je vatra gorela, bila tela.[5727]

[5718] DP P113; v. gore, par. 620.
[5719] V. gore, par. 620, 621-634.
[5720] Jon Sterenberg, DP P815 (Izveštaj veštaka), str. 34.
[5721] Jon Sterenberg, DP P815 (Izveštaj veštaka), str. 35.
[5722] Jon Sterenberg, DP P815 (Izveštaj veštaka), str. 36.
[5723] Jon Sterenberg, DP P815 (Izveštaj veštaka), str. 38.
[5724] Jon Sterenberg, DP P815 (Izveštaj veštaka), str. 36; DP P818, str. 10-13.
[5725] Jon Sterenberg, DP P815 (Izveštaj veštaka), str. 34.
[5726] Jon Sterenberg, DP P815 (Izveštaj veštaka), str. 36.
[5727] Jon Sterenberg, DP P815 (Izveštaj veštaka), str. 37.

1518. Tačan broj tela čiji su ostaci pronađeni nije mogao precizno da se utvrdi. Jon Sterenberg je u svom izveštaju naveo da je ekshumirano najmanje 48 lica. Neki ostaci su bili fragmentarni.[5728] Svi pronađeni posmrtni ostaci, sem jednog, bili su muškog pola.[5729] Prisustvo kako kompletnih tela, tako i delova tela ukazivalo je na to da je to bila sekundarna lokacija na kojoj su tela pokopavana.[5730] Jasni dokazi o razmrskanim lobanjama pronađeni su u 21 slučaju, a među posmrtnim ostacima sedam lica pronađeno je osam metaka. Neposredni dokazi o strelnim ranama na telu pronađeni su u devet slučajeva. Ulazne rane su pokazivale da je tih devet lica pogođeno u potiljak metkom iz vatrenog oružja.[5731]

1519. Iako je Jon Sterenberg u izveštaju naveo da je utvrđeno da su samo strelne rane "uzrok smrti" svih posmrtnih ostataka,[5732] to ne odgovara stanovištu koje su u svom izveštaju zauzeli srpski sudskomedicinski organi da uzrok smrti nije mogao da se utvrdi ni u jednom od tih slučajeva zbog *post mortem* raspadanja.[5733] Osim toga, Jose Pablo Baraybar je izvestio da uzrok smrti nije utvrđen ni za jedno lice iz jezera Perućac, kao i da su posmrtni ostaci 84 lica, a ne 48 lica, vraćeni na Kosovo.[5734] S obzirom na te nerazrešene nedoslednosti, kao i na to da nijedni posmrtni ostaci nisu identifikovani kao lica koja su po imenu navedena kao žrtve u Prilogu Optužnici, Veće će samo doneti ograničeni zaključak da su posmrtni ostaci (uključujući delimične ostatke) najmanje 84 lica ekshumirani iz dve masovne grobnice pored jezera Perućac. Veće neće donositi zaključke u vezi s uzrokom smrti lica čiji su posmrtni ostaci tu nađeni, iako ima dokaza da je jedan broj njih ubijen iz vatrenog oružja.

3. Zaključak

1520. Iz gorenavedenih razloga, Veće prihvata zaključke koje je forenzički tim OMPF doneo u vezi s najverovatnijim uzrokom smrti lica čija su tela ekshumirana iz masovnih grobnica u Batajnici i Petrovom Selu, Srbija, o kojima je bilo reči. Ti zaključci tima OMPF, prema mišljenju Veća, ne dovode u pitanje nijedan od činjeničnih zaključaka koje je Veće donelo ranije u ovoj Presudi u vezi s ubijanjem, u onim slučajevima u kojima su tela ekshumirana na nekoj od tih lokacija dovedena u vezu sa ubijanjem u nekom konkretnom gradu ili selu ili na nekoj drugoj lokaciji. Zaključci tima OMPF zapravo su, prema mišljenju Veća, načelno u skladu sa činjeničnim zaključcima koje je ranije izvelo Veće. Iako Veće prihvata da neki od zaključaka tima veštaka OMPF nisu izvedeni s

[5728] Jon Sterenberg, DP P815 (Izveštaj veštaka), str. 34, 36.
[5729] Jon Sterenberg, DP P815 (Izveštaj veštaka), str. 36.
[5730] V. gore, par. 1483; Jon Sterenberg, DP P815 (Izveštaj veštaka), str. 34, 35, 36.
[5731] Jon Sterenberg, DP P815 (Izveštaj veštaka), str. 37.
[5732] Jon Sterenberg, DP P815 (Izveštaj veštaka), str. 37.
[5733] Jose Pablo Baraybar, DP P454 (Izveštaj veštaka), str. 10; Dušan Dunjić, T. 3266-3271.
[5734] Jose Pablo Baraybar, DP P454 (Izveštaj veštaka), str. 10; Jose Pablo Baraybar, DP P455.

naučnom sigurnošću na osnovu isključivo sudskomedicinskih pregleda, kao što je već razmotreno u ovoj Presudi, s obzirom na razne okolnosti na koje su ukazali dokazi, Veće se potpuno uverilo da je stvarni uzrok smrti u svakom pojedinačnom slučaju bio onaj koji je tim OMPF naveo kao najverovatniji.

IX. OPŠTI USLOVI NAVEDENI U ČLANU 3 STATUTA

A. Merodavno pravo

1521. Optuženi se tereti za ubistvo, kršenje zakona i običaja ratovanja, kažnjivo prema članu 3 Statuta.[5735] Da bi se primenio član 3 Statuta, mora biti ispunjeno nekoliko preliminarnih uslova. Mora se utvrditi da je u vreme na koje se odnosi Optužnica postojao oružani sukob, bilo međunarodni bilo unutrašnji, kao i to da je postojala bliska veza između dela optuženog i tog oružanog sukoba.[5736] Pored toga, moraju biti ispunjeni sledeći uslovi iz predmeta *Tadić*: mora postojati teško kršenje pravila međunarodnog humanitarnog prava, bez obzira na to da li su to pravila običajnog prava ili međunarodnog ugovornog prava, koje podrazumeva individualnu krivičnu odgovornost.[5737]

1. Oružani sukob

1522. Test za postojanje oružanog sukoba postavilo je Žalbeno veće u Odluci o nadležnosti u predmetu *Tadić*: "[o]ružani sukob postoji svuda gde se pribeglo oružanoj sili između država ili produženom oružanom nasilju između vlasti i organizovanih naoružanih grupa, ili pak između takvih grupa unutar jedne države".[5738] Taj test je dosledno primenjivan u kasnijoj praksi.[5739] U okviru tog testa moraju biti ocenjena dva kriterijuma, odnosno (i) intenzitet sukoba i (ii) organizacija strana u sukobu.[5740] Ti kriterijumi se koriste samo kako bi se napravila razlika između oružanog sukoba i "razbojništva, neorganizovanih i kratkotrajnih pobuna, te terorističkih aktivnosti, koje ne podležu međunarodnom humanitarnom pravu".[5741] To su činjenične stvari koje treba da se utvrde na osnovu konkretnih dostupnih dokaza i za svaki slučaj pojedinačno.[5742]

[5735] Optužnica, par. 74-77.
[5736] Odluka po interlokutornoj žalbi odbrane na nadležnost suda u predmetu *Tadić*, par. 70; Prvostepena presuda u predmetu *Delić*, par. 39.
[5737] Odluka po interlokutornoj žalbi odbrane na nadležnost suda u predmetu *Tadić*, par. 94. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Aleksovski*, par. 20; Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac*, par. 66; Prvostepena presuda u predmetu *Mrkšić*, par. 425-426.
[5738] Odluka po interlokutornoj žalbi odbrane na nadležnost suda u predmetu *Tadić*, par. 70.
[5739] Prvostepena presuda u predmetu *Delić*, par. 42; Prvostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 561-562; Prvostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 183-185; Prvostepena presuda u predmetu *Krnojelac*, par. 51; Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac*, par. 56; Drugostepena presuda u predmetu *Kordić*, par. 336; Prvostepena presuda u predmetu *Naletilić*, par. 225; Prvostepena presuda u predmetu *Limaj*, par. 83-84; Prvostepena presuda u predmetu *Haradinaj*, par. 37-38; Prvostepena presuda u predmetu *Milutinović*, Svezak I, par. 124-125; Prvostepena presuda u predmetu *Boškoski*, par. 175-176;.
[5740] V. Prvostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 562; Prvostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 184; Prvostepena presuda u predmetu *Limaj*, par. 84; Prvostepena presuda u predmetu *Mrkšić*, par. 407.
[5741] Prvostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 562; v. takođe Prvostepena presuda u predmetu *Boškoski*, par. 175; Prvostepena presuda u predmetu *Limaj*, par. 89.
[5742] Prvostepena presuda u predmetu *Boškoski*, par. 175; Prvostepena presuda u predmetu *Rutaganda*, par. 92- 93; Prvostepena presuda u predmetu *Limaj*, par. 90; Prvostepena presuda u predmetu *Mrkšić*, par. 407.

1523. Pretresna veća su uzimala u obzir razne faktore pri oceni "intenziteta" sukoba. U njih spadaju težina napada, kao i to da li su oružani okršaji bili u porastu,[5743] širenje okršaja na teritoriji ili tokom određenog vremenskog perioda,[5744] eventualno povećanje broja vladinih snaga i mobilizacija i podela oružja kod obe strane u sukobu,[5745] kao i to da li je taj sukob privukao pažnju Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija i da li su u vezi s tim pitanjem usvojene neke rezolucije.[5746] Pretresna veća su u vezi s tim takođe uzimala u obzir broj civila koji su bili prisiljeni da pobegnu iz zone borbenih dejstava,[5747] vrstu korišćenog oružja,[5748] posebno upotrebu teškog naoružanja[5749] i druge vojne opreme kao što su tenkovi i druga teška vozila,[5750] blokade ili opsade gradova i žestoka granatiranja gradova,[5751] razmere razaranja[5752] i broj žrtava usled granatiranja ili borbi,[5753] broj angažovanih vojnika i jedinica;[5754] postojanje i promena linija fronta između strana u sukobu,[5755] okupacija teritorije[5756] i gradova i sela,[5757] raspoređivanje vladinih snaga na krizno područje,[5758] zatvaranje puteva,[5759] naređenja i sporazumi o prekidu vatre,[5760] nastojanje pripadnika

[5743] Prvostepena presuda u predmetu *Boškoski*, par. 177; Prvostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 565; Prvostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 189; Odluka na osnovu pravila 98*bis* u predmetu *Milošević*, par. 28; Drugostepena presuda u predmetu *Kordić*, par. 340; Prvostepena presuda u predmetu *Haradinaj*, par. 91 i 99.

[5744] Prvostepena presuda u predmetu *Boškoski*, par. 177; Prvostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 566; Prvostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 186; Odluka na osnovu pravila 98*bis* u predmetu *Milošević*, par. 29; Drugostepena presuda u predmetu *Kordić*, par. 340-341; Prvostepena presuda u predmetu *Halilović*, par. 163-166, 169; Prvostepena presuda u predmetu *Limaj*, par. 168, 169. V. takođe par. 136-163; Prvostepena presuda u predmetu *Hadžihasanović*, par. 20, 22; Prvostepena presuda u predmetu *Martić*, par. 344.

[5745] Prvostepena presuda u predmetu *Boškoski*, par. 177; Odluka na osnovu pravila 98*bis* u predmetu *Milošević*, par. 30-31. V. takođe Prvostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 188.

[5746] Prvostepena presuda u predmetu *Boškoski*, par. 177; Prvostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 567; Prvostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 190; Prvostepena presuda u predmetu *Martić*, par. 345; Prvostepena presuda u predmetu *Haradinaj*, par. 49.

[5747] Zato što su oni bili evakuisani (Drugostepena presuda u predmetu *Kordić*, par. 340), proterani (Prvostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 565), ugroženi (Prvostepena presuda u predmetu *Limaj*, par. 139) ili raseljeni (Prvostepena presuda u predmetu *Limaj*, par. 167; v. takođe par. 142); Prvostepena presuda u predmetu *Haradinaj*, par. 49 i 97.

[5748] Odluka na osnovu pravila 98*bis* u predmetu *Milošević*, par. 31; Prvostepena presuda u predmetu *Limaj*, par. 166; Prvostepena presuda u predmetu *Haradinaj*, par. 49.

[5749] Prvostepena presuda u predmetu *Boškoski*, par. 177; Prvostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 565 ("granatiranje iz artiljerijskih oruđa"), Prvostepena presuda u predmetu *Limaj*, par. 166; v. takođe par. 136, 138, 156, 158, 163.

[5750] Prvostepena presuda u predmetu *Boškoski*, par. 177; Prvostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 143 ("teškim granatiranjem, nakon čega je uslijedio prodor tenkova i pješadije"); Prvostepena presuda u predmetu *Halilović*, par. 166 ("tenkovski, artiljerijski i pješadijski napad"); Prvostepena presuda u predmetu *Limaj*, par. 136, 166.

[5751] Prvostepena presuda u predmetu *Boškoski*, par. 177; Prvostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 143 (blokada Kozarca); Prvostepena presuda u predmetu *Halilović*, par. 165-167 (blokada Mostara), 168 (opsada Sarajeva); v. takođe Prvostepena presuda u predmetu *Limaj*, par. 153; Prvostepena presuda u predmetu *Haradinaj*, par. 96.

[5752] Prvostepena presuda u predmetu *Boškoski*, par. 177; Prvostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 565; Drugostepena presuda u predmetu *Kordić*, par. 337-338; Prvostepena presuda u predmetu *Limaj*, par. 142; Prvostepena presuda u predmetu *Haradinaj*, par. 49.

[5753] Prvostepena presuda u predmetu *Boškoski*, par. 177; Prvostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 565; Drugostepena presuda u predmetu *Kordić*, par. 339; Prvostepena presuda u predmetu *Halilović*, par. 164; Prvostepena presuda u predmetu *Limaj*, par. 142; Prvostepena presuda u predmetu *Haradinaj*, par. 49.

[5754] Prvostepena presuda u predmetu *Boškoski*, par. 177; Prvostepena presuda u predmetu *Halilović*, par. 168; Prvostepena presuda u predmetu *Haradinaj*, par. 49.

[5755] Prvostepena presuda u predmetu *Boškoski*, par. 177; Prvostepena presuda u predmetu *Halilović*, par. 161, 169, 172.

[5756] Prvostepena presuda u predmetu *Boškoski*, par. 177; Prvostepena presuda u predmetu *Halilović*, par. 163; Prvostepena presuda u predmetu *Limaj*, par. 146, 158.

[5757] Prvostepena presuda u predmetu *Boškoski*, par. 177; Prvostepena presuda u predmetu *Halilović*, par. 162, 164; Prvostepena presuda u predmetu *Limaj*, par. 143, 163.

[5758] Prvostepena presuda u predmetu *Boškoski*, par. 177; Prvostepena presuda u predmetu *Limaj*, par. 142, 150, 164, 169.

[5759] Prvostepena presuda u predmetu *Boškoski*, par. 177; Prvostepena presuda u predmetu *Limaj*, par. 144.

[5760] Prvostepena presuda u predmetu *Boškoski*, par. 177; Prvostepena presuda u predmetu *Hadžihasanović*, par. 23; Prvostepena presuda u predmetu *Martić*, par. 345.

međunarodnih organizacija da izdejstvuju sporazume o prekidu vatre i da se oni sprovedu,[5761] intenzitet nasilja, uključujući njegov produženi karakter, koji je zahtevao da se angažuju oružane snage, kao i veliki broj žrtava i razmere materijalnog razaranja.[5762]

1524. Kada je reč o terorističkim aktima, Pretresno veće je u predmetu *Boškoski*, pošto je razmotrilo odluke nacionalnih sudova i organa UN, zaključilo da "iako izolovani teroristički akti možda ne dostižu prag oružanog sukoba, kada postoji produženo nasilje te vrste, posebno u slučajevima gde ono zahteva angažovanje oružanih snaga u neprijateljstvima, ti akti su relevantni za ocenu stepena intenziteta u smislu postojanja oružanog sukoba".[5763]

1525. U praksi Međunarodnog suda utvrđeno je da oružani sukob koji nije međunarodnog karaktera može da postoji samo ako se pribeglo produženom oružanom nasilju između vlasti i organizovanih naoružanih grupa ili pak između takvih grupa unutar države.[5764] Iako praksa Međunarodnog suda zahteva da oružana grupa ima "nekakvu organizaciju", zaraćene strane ne moraju obavezno biti organizovane kao oružane snage države.[5765] Onaj ko rukovodi tom grupom mora imati barem mogućnost da vrši određenu kontrolu nad njenim pripadnicima kako bi osnovne obaveze iz zajedničkog člana 3 Ženevskih konvencija mogle biti izvršene.[5766]

1526. Pretresna veća su uzimala u obzir više faktora kada su ocenjivala organizaciju oružane grupe. Oni se mogu svrstati u pet širih kategorija. Prvu čine faktori koji ukazuju na prisustvo komandne strukture.[5767] U drugoj su faktori koji ukazuju na to da bi oružana grupa mogla da izvodi operacije na organizovan način.[5768] U trećoj su faktori koji ukazuju na to da je u obzir uzet i određeni stepen logistike.[5769] U četvrtoj su faktori relevantni za utvrđivanje da li je oružana grupa posedovala određeni stepen discipline i mogućnost da izvrši osnovne obaveze iz zajedničkog člana

---

[5761] Prvostepena presuda u predmetu *Boškoski*, par. 177; Prvostepena presuda u predmetu *Hadžihasanović*, par. 23.

[5762] Prvostepena presuda u predmetu *Boškoski*, par. 178, 180-182.

[5763] Prvostepena presuda u predmetu *Boškoski*, par. 190

[5764] Odluka po interlokutornoj žalbi odbrane na nadležnost suda u predmetu *Tadić*, par. 70.

[5765] Prvostepena presuda u predmetu *Boškoski*, par. 196-198; Prvostepena presuda u predmetu *Limaj*, par. 89; Prvostepena presuda u predmetu *Orić*, par. 254.

[5766] Prvostepena presuda u predmetu *Boškoski*, par. 196, gde se poziva na Komentar MKCK uz Ženevsku konvenciju II, str. 34 (gde se primećuje da, ako jedna nedržavna grupa ne primenjuje zajednički član 3, "to će dokazati da su u pravu oni koji smatraju da su njene akcije samo anarhistički ili banditski čin"). V. takođe MKCK, "International Humanitarian Law and the Challenges of Contemporary Armed Conflicts". Izveštaj koji je pripremio Međunarodni komitet Crvenog krsta, 28. međunarodna konferencija Crvenog krsta i Crvenog polumeseca, Ženeva, od 2. do 6. decembra 2003. godine, na str. 19 (gde se upućuje na "oružane snage ili oružane grupe s izvesnim nivoom organizacije, komandne strukture, te stoga i mogućnošću da primene međunarodno humanitarno pravo".).

[5767] Prvostepena presuda u predmetu *Limaj*, par. 46, 94, 96-111; Prvostepena presuda u predmetu *Haradinaj*, par. 60, 65-68; Odluka na osnovu pravila 98*bis* u predmetu *Milošević*, par. 23-24.

[5768] Prvostepena presuda u predmetu *Limaj*, par. 105, 106, 108, 109, 129, 158; Prvostepena presuda u predmetu *Mrkšić*, par. 410, 417, Prvostepena presuda u predmetu *Haradinaj*, par. 65.

[5769] Prvostepena presuda u predmetu *Limaj*, par. 118-119, 121-124; Prvostepena presuda u predmetu *Haradinaj*, par. 76-86; Prvostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 118; Prvostepena presuda u predmetu *Limaj*, par. 119; Odluka na osnovu pravila 98*bis* u predmetu *Milošević*, par. 23-24.

3.[5770] Petu čine faktori koji ukazuju na to da je ta oružana grupa imala sposobnost da govori jednim glasom.[5771]

2. Neksus između navodnih dela optuženog i oružanog sukoba

1527. Da bi ispunilo opšte uslove navedene u članu 3 Statuta, tužilaštvo mora da pokaže da postoji dovoljna povezanost između navodnih dela optuženog i oružanog sukoba.[5772] Uslov postojanja tog neksusa omogućuje da se ratni zločini razlikuju od čisto domaćih zločina, a takođe onemogućava da se nasumične ili izolovane kriminalne pojave okarakterišu kao ratni zločini. Oružani sukob ne mora da bude u kauzalnom odnosu sa činjenjem zločina za koji se optuženi tereti, ali je postojanje oružanog sukoba moralo u znatnoj meri da utiče na sposobnost izvršioca da počini taj zločin.[5773] Navodni zločini nisu morali biti izvršeni u vreme i na mestu gde se vode konkretne borbe.[5774] Žalbeno veće je navelo da, u slučaju unutrašnjih oružanih sukoba, vremenska primenjivost zakona i običaja ratovanja traje sve dok se ne postigne mirno rešenje.[5775] Pri utvrđivanju postojanja neksusa između dela optuženog i oružanog sukoba, može se, između ostalog, poći od toga da li je izvršilac zločina borac, da li žrtva nije bila borac, da li je žrtva pripadala suprotstavljenoj strani, da li se može smatrati da je to delo bilo u funkciji ostvarenja krajnjeg cilja vojne kampanje, te da li činjenje zločina proizlazi iz službenih dužnosti počinioca ili spada u njihov okvir.[5776]

3. Uslovi iz predmeta *Tadić*

1528. U praksi Međunarodnog suda dosledno je zastupano stanovište da moraju biti ispunjena četiri uslova da bi neko krivično delo potpalo pod član 3 Statuta. Prvo, kršenje mora da predstavlja povredu pravila međunarodnog humanitarnog prava. Drugo, pravilo mora biti običajne prirode, ili ako pripada međunarodnom ugovornom pravu, moraju biti ispunjeni traženi uslovi. Treće, kršenje mora biti teško, što znači da mora predstavljati povredu pravila koje štiti važne vrednosti i ta

[5770] Prvostepena presuda u predmetu *Limaj*, par. 110, 113-117, 119; Prvostepena presuda u predmetu *Haradinaj*, par. 69.
[5771] Prvostepena presuda u predmetu *Haradinaj*, par. 88.
[5772] Prvostepena presuda u predmetu *Boškoski*, par. 293*;* Prvostepena presuda u predmetu *Limaj*, par. 83*;* Prvostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 572-573.
[5773] Prvostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 846; Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac*, par. 58; Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 342; Prvostepena presuda u predmetu *Popović*, par. 741.
[5774] Prvostepena presuda u predmetu *Delić*, par. 41; Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac*, par. 57. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac*, par. 64, gde je Žalbeno veće stalo na stanovište da "dužnost tužioca nije bila da postojanje oružanog sukoba dokazuje za svaki kvadratni centimetar tog područja. Postojanje oružanog sukoba nije ograničeno samo na dijelove teritorije na kojima se konkretno odvijaju borbe već postoji na čitavoj teritoriji pod kontrolom zaraćenih strana." Žalbeno veće u predmetu *Tadić* smatralo je da međunarodno humanitarno pravo važi "na čitavoj teritoriji zaraćenih država, odnosno, u slučaju internih oružanih sukoba, na čitavoj teritoriji pod kontrolom jedne od strana, *nezavisno od toga da li se na tom mjestu stvarno vode borbe*", Odluka po interlokutornoj žalbi odbrane na nadležnost suda u predmetu *Tadić*, par. 70 (naglasak dodat), potvrđeno u Drugostepenoj presudi u predmetu *Kordić*, par. 319.
[5775] Odluka po interlokutornoj žalbi odbrane na nadležnost suda u predmetu *Tadić*, par. 70; Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac*, par. 57.
[5776] Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac*, par. 59.

povreda mora uključivati teške posledice po žrtvu.[5777] Konačno, kršenje pravila mora podrazumevati, po običajnom ili po međunarodnom ugovornom pravu, individualnu krivičnu odgovornost osobe koja je prekršila to pravilo.[5778]

1529. U ovom predmetu, optužba za ubistvo kao kršenje zakona i običaja ratovanja zasniva se na zajedničkom članu 3. Uvrežena je praksa da kršenja zajedničkog člana 3 potpadaju pod član 3 Statuta. Konkretno, utvrđeno je da zajednički član 3 čini deo međunarodnog običajnog prava i da kršenje tog člana povlači krivičnu odgovornost.[5779] Žalbeno veće je prihvatilo da teška kršenja zajedničkog člana 3 direktno ispunjavaju četiri uslova iz predmeta *Tadić*.[5780]

4. Da li su žrtve aktivno učestvovale u neprijateljstvima

1530. Budući da zajednički član 3 štiti lica koja ne učestvuju aktivno u neprijateljstvima,[5781] mora se dokazati da žrtve navodnog kršenja nisu u vreme kada je zločin izvršen aktivno učestvovale u neprijateljstvima.[5782]

B. Zaključci

1. Postojanje oružanog sukoba

1531. U Optužnici se navodi da je u svim relevantnim periodima na Kosovu, u SRJ, postojalo stanje oružanog sukoba.[5783]

(a) Intenzitet sukoba

1532. Veće je ranije u ovoj Presudi utvrdilo da su, posle događaja u Ćirezu, Likošanima i Prekazu krajem februara i početkom marta 1998. godine, oružani okršaji između pripadnika MUP-a Srbije i VJ, s jedne strane, i OVK, s druge, postali češći, posebno u zapadnom i centralnom delu Kosova. U martu i aprilu 1998. godine, jedinice PJP MUP-a izvodile su operacije kako bi zadržale kontrolu nad putem od Kline do Srbice i deblokirale put od Peći do Dečana, koji je OVK bio

[5777] Odluka po interlokutornoj žalbi odbrane na nadležnost suda u predmetu *Tadić*, par. 94; v. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac*, par. 66.

[5778] Odluka po interlokutornoj žalbi odbrane na nadležnost suda u predmetu *Tadić*, par. 94. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Aleksovski*, par. 20; Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac*, par. 66; Prvostepena presuda u predmetu *Mrkšić*, par. 425.

[5779] Odluka po interlokutornoj žalbi odbrane na nadležnost suda u predmetu *Tadić*, par. 129. Iako je Žalbeno veće konstatovalo da se u zajedničkom članu 3 eksplicitno ne pominje krivična odgovornost za kršenja njegovih odredbi, ono se pozvalo na zaključke Međunarodnog vojnog suda u Nirnbergu u vezi s praksom država, nacionalne zakone, uključujući zakone bivše Jugoslavije, rezolucije Saveta bezbednosti i sporazum koji je pod pokroviteljstvom MKCK postignut 22. maja 1992. godine. Njegovi zaključci su potvrđeni u Drugostepenoj presudi u predmetu *Čelebići*, par. 174.

[5780] Odluka po interlokutornoj žalbi odbrane na nadležnost suda u predmetu *Tadić*, par. 134; Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 125; Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac*, par. 68.

[5781] Zajednički član 3(1).

[5782] Prvostepena presuda u predmetu *Kvočka*, par. 124; Prvostepena presuda u predmetu *Blagojević*, par. 540.

presekao.[5784] Dalja operacija izvedena je u aprilu 1998. godine u Jablanici, opština Đakovica.[5785] Međunarodni posmatrači su primetili da su početkom maja 1998. godine sela na području Ponoševca, opština Đakovica, bila napuštena; kuće su bile teško oštećene dejstvima iz vatrenog oružja. Na tom području su bile jedinice PJP i JSO MUP-a.[5786] Kuće u dva sela severno od Dečana spaljene su u maju 1998. godine.[5787] U maju 1998. godine izvedene su operacije srpskih snaga bezbednosti duž glavnog puta koji je povezivao Đakovicu, Dečane i Peć. Sela duž tog puta držale su srpske snage, pa ih je OVK često napadao.[5788] Kuće na području Mališeva, Orahovca i Komorana spaljene su do temelja.[5789] Pripadnici OVK napadali su pripadnike MUP-a i stanice policije, bilo je incidenata sa kidnapovanjem Srba, a ponekad i kosovskih Albanaca od strane OVK.[5790]

1533. Oružano nasilje na Kosovu znatno se intenziviralo u junu, julu, avgustu i septembru 1998. godine. OVK je u junu 1998. godine držao do 50 posto teritorije Kosova i kontrolisao tri glavna puta.[5791] Često je dolazilo do napada OVK na pripadnike policije i vojske.[5792] U junu 1998. godine granatirana su sela na području Srbice i Glogovca, zbog čega je oko 40.000 ljudi pobeglo sa tog područja.[5793] Srpske snage bezbednosti izvele su operaciju u opštinama Dečani i Đakovica, što je dovelo do uništavanja kuća.[5794] VJ je učestvovao u operaciji u Đakovici u junu 1998. godine, koja je uključivala izmeštanje stanovnika sela Damjane.[5795] U julu 1998. godine došlo je do borbi između pripadnika srpskih snaga bezbednosti i OVK u selu Loda, opština Peć, u gradu Orahovcu, na putu Priština–Peć i u blizini Mališeva.[5796] U avgustu 1998. godine srpske snage bezbednosti izvele su operaciju u Juniku, opština Dečani, i u blizini Grebnika i Komorana, u centralnom delu Kosova.[5797] U septembru 1998. godine srpske snage bezbednosti izvele su operacije u Bajgori i Starom Trgu, opština Kosovska Mitrovica, i na području Drenice. Tokom ove druge operacije, u selu Gornje Obrinje, opština Glogovac, ubijen je 21 član jedne porodice, među njima žene, deca i starci.[5798] U operacijama koje su usledile u junu 1998. godine i narednih meseci učestvovali su ne

[5783] Optužnica, par. 78.
[5784] V. gore, par. 280.
[5785] V. gore, par. 281.
[5786] V. gore, par. 282.
[5787] V. gore, par. 283.
[5788] V. gore, par. 284.
[5789] V. gore, par. 285.
[5790] V. gore, par. 279, 286.
[5791] V. gore, par. 300.
[5792] V. gore, par. 301.
[5793] V. gore, par. 302.
[5794] V. gore, par. 303.
[5795] V. gore, par. 305.
[5796] V. gore, par. 307, 309, 310, 312, 317, 318.
[5797] V. gore, par. 319.
[5798] V. gore, par. 335-339.

samo pripadnici MUP-a Srbije, već i snage VJ, koje su povremeno granatirale sela.[5799] MUP i VJ su oružjem zadužili preko 45.000 lica na Kosovu, koja nisu bila kosovski Albanci.[5800]

1534. Operacije koje su vođene u leto 1998. godine dovele su do toga da je veliki broj ljudi napustio svoja sela. Iako Veće na osnovu dokaza ne može da izvede zaključak o njihovom broju, ono ovde napominje da je procenjeno da je broj interno raseljenih lica na Kosovu krajem jula 1998. godine premašivao 100.000, a da je sredinom septembra 1998. godine dostigao 171.000.[5801]

1535. Kriza na Kosovu brzo je privukla pažnju međunarodne zajednice. Savet bezbednosti Ujedinjenih nacija je 31. marta 1998. godine usvojio rezoluciju broj 1160 kojom je uveden embargo na oružje i kojom je SRJ pozvana da preduzme mere kako bi se postiglo političko rešenje situacije na Kosovu.[5802] U junu i narednih meseci, na Kosovu su, u nastojanju da se razreši sukob, uspostavljene strane diplomatske posmatračke misije.[5803] Savet bezbednosti Ujedinjenih nacija je 23. septembra 1998. godine usvojio rezoluciju broj 1199 kojom je pozvao SRJ da odmah obustavi sve akcije snaga bezbednosti koje pogađaju civilno stanovništvo na Kosovu i da povuče s Kosova svoje jedinice koje koristi za represivne mere protiv civila. Rezolucijom broj 1199 zatraženo je i efikasno i stalno praćenje situacije na Kosovu.[5804]

1536. Uzimajući u obzir te konstatacije, Veće se uverilo da je, zaključno s krajem maja 1998. godine, sukob na Kosovu između srpskih snaga bezbednosti i OVK imao traženi stepen intenziteta da bi mogao da se smatra oružanim sukobom. Srpske snage bezbednosti sastojale su se od pripadnika VJ i MUP Srbije i one su stoga, u smislu sudske prakse, činile državne vlasti. Veće će dalje u tekstu razmotriti da li je OVK imao karakteristike organizovane oružane grupe.

(b) Organizacija OVK

1537. Kako je razmotreno ranije u ovoj Presudi, OVK je osnovan negde sredinom 1990-ih godina. Krajem 1994. godine ta organizacija je počela da preuzima odgovornost za neka pojedinačna ubistva pojedinaca.[5805] Ona je takođe bila povezana sa gerilskim napadima na pripadnike srpskih snaga tokom 1996. godine.[5806] Vojnici OVK prvi put su se javno pojavili u

[5799] V. gore, par. 336, 340, 344.
[5800] V. gore, par. 324.
[5801] V. gore, par. 323, 345.
[5802] V. gore, par. 294.
[5803] V. gore, par. 295-299.
[5804] V. gore, par. 346.
[5805] U decembru 1994. godine OVK je obavestio javnost na Kosovu da je odgovoran za ubistvo Lutvija Ajvazija, službenika snaga bezbednosti u penziji, kao i za druge terorističke akte, Momir Stojanović, T. 11692. V. takođe gore, par. 35.
[5806] Frederick Abrahams, DP P738, Izjava od 24. januara 2002. godine, str. 8. V. takođe Veton Surroi, T. 257.

uniformama 28. novembra 1997. godine u mestu Lauša, opština Srbica, na sahrani jednog nastavnika koga je ubila srpska policija.[5807]

1538. Hashim Thaqi, Ramush Haradinaj i Kadri Veseli, tri člana Generalštaba OVK koji su došli iz Albanije na Kosovo, imali su zadatak da ujedine nekoliko oružanih grupa na Kosovu i među njima uspostave formalnu organizovanu strukturu.[5808]

1539. John Crosland, vojni ataše u ambasadi Velike Britanije u Beogradu od avgusta 1996. do 23. marta 1999. godine,[5809] u svom svedočenju je rekao da je OVK u početku predstavljao pobunjeničku grupu čiji "aktivni pripadnici" tokom najvećeg dela perioda od 1997. do 1999. godine nisu brojali više od 400 aktivnih članova.[5810] Taj broj se povećao pri kraju kampanje, kada je postalo očigledno da će NATO intervenisati.[5811] Ovaj svedok je naveo da je broj pripadnika OVK možda narastao na 3.000. Po njegovom mišljenju, OVK se sastojao od "aktivnih pripadnika" i "pristalica" koje su podržavale OVK.[5812] Svedok smatra da su postojala 24 štaba OVK, svaki sa po 15 do 20 ljudi.[5813] Richard Ciaglinski, koji je bio glavni oficir za vezu VMK sa VJ,[5814] posvedočio je da je 20. marta 1999. godine, kada je VMK napustio Kosovo, bilo oko 10.000 ljudi u nekoj vrsti uniforme, koji su na neki način bili povezivani s OVK.[5815]

1540. Bislim Zyrapi, načelnik Generalštaba OVK od novembra 1998. do prve polovine aprila 1999. godine, u svom svedočenju je rekao da je, tokom perioda u kojem se on nalazio na toj dužnosti, OVK imao 17.000 do 18.000 vojnika koji su u okvirima te organizacije izvršavali zadatke i dužnosti.[5816] On je takođe posvedočio da je u operativnoj zoni Drenica bilo raspoređeno 4.000 do 5.000 vojnika, a u zoni Paštrik 6.000 vojnika.[5817] Međutim, on je takođe rekao da zbog nedostatka opreme nisu svi vojnici smatrani "stalnim vojnicima".[5818] Momir Stojanović, koji je u predmetno vreme bio načelnik Odeljenja za bezbednost pri Komandi Prištinskog korpusa,[5819] u svom svedočenju je rekao da je u periodu od marta do juna 1998. godine bilo 25.000 naoružanih

[5807] Veton Surroi, T. 257- 258, 267; Frederick Abrahams, DP P738, str. 9; Baton Haxhiu, DP P993 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5408.
[5808] Momir Stojanović, T. 11694.
[5809] John Crosland, DP P1400, par. 1; John Crosland, T. 9146.
[5810] John Crossland, DP P1402 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9777; John Crossland, DP P1400, par. 24.
[5811] John Crossland, DP P1402 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9777.
[5812] John Crossland, DP P1400, par. 24; John Crossland, DP P1402 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9777, 9896-9897.
[5813] John Crosland, DP P1402 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9898-9899.
[5814] Richard Ciaglinski, T. 5244.
[5815] Richard Ciaglinski, DP P833 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 3336.
[5816] Bislim Zyrapi, T. 2467; Bislim Zyrapi, DP P428 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5932; Bislim Zyrapi, DP P427, par. 14-15.
[5817] Bislim Zyrapi, T. 2467.
[5818] Bislim Zyrapi, DP P428 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5959; Bislim Zyrapi, T. 2467.
[5819] Momir Stojanović, DP D723 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 19683-19684; Momir Stojanović, T. 11825-11826.

pripadnika OVK.[5820] Prema proceni Richarda Ciaglinskog iz VMK koji je bio prisutan na Kosovu, OVK je u drugoj polovini marta 1999. godine imao oko 10.000 pripadnika.[5821] Prema mišljenju Veća, procene koje su dali Bislim Zyrapi i Momir Stojanović možda nisu potpuno tačne. I jedan i drugi svedok su pripadali stranama koje su učestvovale u sukobu i možda im je bilo u interesu da preuveličaju taj broj. Naprotiv tome, procene Richarda Ciaglinskog zasnivale su se na direktnim zapažanjima nezavisnih međunarodnih posmatrača koji su se nalazili na Kosovu 1998. i 1999. godine. Veće prihvata iskaz Richarda Ciaglinskog i konstatuje da je OVK u drugoj polovini marta 1999. godine imao oko 10.000 pripadnika.

(i) Komandna struktura i teritorijalna organizacija

1541. Iako dokazi nisu precizni kada je reč o datumu formiranja Generalštaba OVK, na osnovu dokaza je utvrđeno da je on postojao 1998. godine.[5822] Postojao je glavnokomandujući, zamenik glavnokomandujućeg za operativna pitanja i zamenik glavnokomandujućeg koji je bio i portparol OVK. Pored toga, postojao je generalni inspektor, sudija Vojnog suda OVK,[5823] načelnik Generalštaba,[5824] zamenik načelnika Generalštaba, načelnik za politička pitanja, načelnik za kadrovska pitanja, načelnik obaveštajnih službi, načelnik za operativna pitanja, načelnik za logistička pitanja, načelnik za finansijska pitanja, načelnik civilne uprave, načelnik za pitanja policije i načelnik za radio-veze.[5825] Generalštab se od novembra 1998. do marta 1999. godine nalazio na planini Beriša, kod Mališeva, u centralnom delu Kosova.[5826]

1542. Snage na terenu su morale da dobiju odobrenje Generalštaba za izvođenje važnih borbenih operacija, ali su u praksi, sve do kraja 1998. godine, komandanti operativnih zona imali veću moć od Generalštaba.[5827] Od kraja 1998. godine, o operacijama se diskutovalo najpre u Generalštabu, a komandant konkretne zone za koju je operacija pripremana pozivan je da prisustvuje. Kada su planovi za operaciju bili jasni, komandantu zone je davano odobrenje Generalštaba da izvede

[5820] Momir Stojanović, DP D723 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 19712-19714. Momir Stojanović je takođe posvedočio da su pripadnici OVK prisiljavali ljude da im se priključe. U selima oko Prizrena, pripadnici OVK su ulazili u kuće i pretili ljudima, Momir Stojanović, T. 11745-11746; v. takođe DP D765.

[5821] Richard Ciaglinski, DP P833 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 3336; Richard Ciaglinski, T. 5302. To je u skladu s ocenom generala Drewienkiewicza, koji je u svom svedočenju rekao da je bilo nekoliko stotina "stalnih boraca" OVK i još ljudi koji su branili svoja sela, ali se nisu aktivno borili na drugim mestima, Karol John Drewienkiewicz, DP P997 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7790-7791.

[5822] Bislim Zyrapi, DP P428 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 6063; John Crosland, DP P1400, par. 27.

[5823] Bislim Zyrapi, DP P427, par. 14; DP P437, str. 2.

[5824] Ta funkcija je uvedena u novembru 1998. godine i Bislim Zyrapi je bio prvi koji je na nju imenovan. On je bio jedini član Generalštaba OVK koji je imao bilo kakvo iskustvo kao profesionalni vojnik, Bislim Zyrapi, DP P427, par. 14; Bislim Zyrapi, DP P428 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5932, 6049; Bislim Zyrapi T. 2460.

[5825] Bislim Zyrapi, DP P427, par. 14; Bislim Zyrapi, DP P428 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5941-5942, 6027; Bislim Zyrapi, T. 2463.

[5826] Bislim Zyrapi, T. 2463.

[5827] Bislim Zyrapi, DP P427, par. 10; Bislim Zyrapi, T. 2501; John Crosland, DP P1400, par. 27, v. takođe Privremene odredbe OVK, DP P436, str. 10.

operaciju. Komandant zone je tada postupao prema uputstvima sadržanim u naređenju koje se odnosilo na tu operaciju. Komandanti zona su, međutim, mogli da preduzimaju akcije bez uputstava Generalštaba ako bi bili napadnuti unutar sopstvenih zona.[5828]

1543. Sastanci Generalštaba i komandanata zona takođe su služili za diskusije o operativnim potrebama i događajima na teritoriji određene zone odgovornosti. Vođeni su zapisnici.[5829] Naređenja Generalštaba prenošena su usmeno, a zatim je uvek sledilo pismeno uputstvo.[5830] Komandanti zona su zatim sprovodili naređenja prema uputstvima Generalštaba.[5831]

1544. Nakon što je 24. marta 1999. godine počela kampanja bombardovanja SRJ od strane NATO, komandanti zona su dobili ovlašćenje da sami preduzimaju borbene akcije pošto tada nije bilo moguće održavati sastanke sa Generalštabom. Kada su komandanti zona izdavali naređenja bez inicijalnih uputstava Generalštaba, bili su obavezni da što je moguće pre kontaktiraju Generalštab.[5832]

1545. Dokazi ukazuju na to da je u okviru OVK postojao sistem evidentiranja naređenja i drugih dokumenata. Generalštab OVK imao je arhivu koja je sadržala borbene izveštaje i druge dokumente, koja je odmah posle rata poslata u Prištinu.[5833] Svaki pisani dokument arhiviran je u relevantnoj operativnoj zoni i u Generalštabu, koji je u novembru ili decembru 1999. godine dobio i svoj pečat.[5834] Naređenja su arhivirana sa zapisnicima, a za usmenim naređenjima koja je Generalštab izdavao komandantima zona ili koja bi komandanti zona izdavali brigadama sledila su i pismena naređenja koja su potom arhivirana.[5835]

1546. Kao što će detaljnije biti razmotreno dalje u tekstu, OVK je imao sedam operativnih zona: Drenicu, Dukađin, Paštrik, Šalju, Lab, Nerodimlje i Karađak/Karadak.[5836] Svaka operativna zona imala je svog komandanta, koga je postavljao Generalštab, koji se nalazio na vrhu njene komandne strukture.[5837] Od januara do marta 1999. godine, svakih 15 dana održavani su redovni sastanci Generalštaba i komandanata zona. Međutim, u martu 1999. godine održan je samo jedan sastanak. Tim sastancima su prisustvovali načelnik Generalštaba ili zamenik komandanta Generalštaba, kao i

[5828] Bislim Zyrapi, DP P428 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5958-5959.
[5829] Bislim Zyrapi, DP P427, par. 23; Bislim Zyrapi, DP P428 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5956; na primer, za zapisnik koji je vođen, v. DP P431.
[5830] Primer je naređenje Generalštaba komandantu zone Paštrik od 1. aprila 1999. godine; DP P452.
[5831] Bislim Zyrapi, DP P428 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5958. V. takođe Bislim Zyrapi, DP P427, par. 37-38.
[5832] Bislim Zyrapi, DP P428 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5959.
[5833] Bislim Zyrapi, T. 2486-2487; Bislim Zyrapi, DP P428 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 6022; primeri uključuju zapisnike vođene na sednicama Generalštaba OVK, v. DP P431; naređenje za evakuaciju, v. DP P452; naređenje komandanta operativne zone Paštrik u vezi sa stacioniranjem brigada, DP P432.
[5834] Bislim Zyrapi, DP P428 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 6022.
[5835] Bislim Zyrapi, DP P428 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5969.
[5836] DP P430. V. takođe DP P1234.
[5837] Bislim Zyrapi, DP P428 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5968.

komandanti svih zona, ako su bili dostupni. U odsustvu komandanata zona, sastancima bi prisustvovali njihovi zamenici.[5838]

1547. Generalštab OVK je 1998. godine odlučio da operativne zone podeli na brigade od kojih je svaka imala komandanta. Mnoge brigade su formirane u novembru i decembru 1998. i januaru 1999. godine, ali neke nisu bile potpuno oformljene krajem rata.[5839] Komandant zone je predlagao komandanta i zamenika komandanta svake brigade, a te predloge je odobravao Generalštab.[5840] Barem krajem 1998. godine brigade su raspoređivane na konkretna područja na osnovu pismenih naređenja.[5841] Brigade su zatim bile podeljene na bataljone, obično na tri do četiri pešadijska bataljona, a bataljoni na čete i vodove.[5842] Brigade su imale i čete za brze intervencije čiji je zadatak bio da brzo intervenišu na mestima gde je došlo do napada.[5843] Te specijalne čete po pravilu su bile veličine voda.

1548. U maju 1998. godine, postojala je samo operativna zona Drenica. Operativna zona Dukađin počela je da se formira u junu 1998. godine, a kasnije te godine formirano je još pet operativnih zona.[5844] OVK je imao jedan broj lokalnih štabova.[5845] Vojnici OVK su bili stacionirani po školama, objektima za zajednički smeštaj i kućama, pošto nije bilo kasarni.[5846]

1549. U operativnoj zoni Drenica, selo Likovac je služilo kao štab. Tom zonom su bile obuhvaćene opštine Srbica, Glogovac i Klina. U Likovcu je delimično bila stacionirana 111. brigada OVK. U toj zoni su bile aktivne i 112, 113. i 114. brigada.[5847]

1550. Operativna zona Paštrik obuhvatala je opštine Prizren, Suva Reka, delimično opštinu Mališevo i Dragaš.[5848] Komandant te zone bio je jedan iskusni oficir koji je prethodno služio u VJ.[5849] Komanda 121. brigade bila je stacionirana u Klečki i Mališevu, komanda 122. brigade u selu Jović/Joviq od novembra 1998. do marta 1999. godine, komanda 123. brigade bila je stacionirana u

---

5838 Bislim Zyrapi.
5839 Bislim Zyrapi, T. 2494.
5840 Bislim Zyrapi, DP P427, par. 21; Bislim Zyrapi, DP P428 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5964. V. predlog Ekrema Rexhama za komandante u operativnoj zoni Paštrik, DP P433, koji je Generalštab prihvatio, DP P434.
5841 DP P432 pokazuje naređenje Generalštaba OVK operativnoj zoni Paštrik od 8. februara 1999. godine.
5842 Bislim Zyrapi, DP P428 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5960-5961. V. takođe DP P1234, str. 1-2, u kojem se navodi da se veličina brigada kretala od 180 do 400 vojnika, Bislim Zyrapi, DP P427, par. 19.
5843 Bislim Zyrapi, DP P428 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5962; Bislim Zyrapi, DP P427, par. 22; Bislim Zyrapi, DP P427, par. 19; Bislim Zyrapi, DP P428 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5960. V. Privremene odredbe OVK, DP P436, str. 8.
5844 Bislim Zyrapi, T. 2496.
5845 Lokalni štabovi su bili u Dobrotinu/Dobratin, Bradašu/Bradash, Maguri/Magurë, južno od prizrenskog aerodroma, Likovcu, Gladnom Selu/Gllanasellë (kod Glogovca), Dobroj Vodi, Dobrom Dolu/Dobërdol, Svrkama/Sverkë, Crnoljevu, Dulju, Dragobilju, Budakovu, Juniku, Sedlaru/Shalë, Drenovcu, Račku, Gornjem Nerodimlju, Bajgori, zapadno od Glođana, i Mališevu, John Crosland, DP P1400, par. 26.
5846 Bislim Zyrapi, DP P428 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 6182.
5847 Bislim Zyrapi, T. 2464-2465; Bislim Zyrapi, DP P427, par. 16. V. DP P1234, str. 2.
5848 Bislim Zyrapi, DP P427, par. 16.
5849 Bislim Zyrapi, DP P427, par. 17.

selu Brezance, dok je komanda 124, 126. i 127. brigade bila stacionirana u selu Retimlje. Za Prizren i okolinu bila je zadužena 125. brigada OVK. Većina sela u opštini Suva Reka bila su u zoni odgovornosti 123. brigade, dok su neka sela u severnom delu Suve Reke bila u nadležnosti 121. brigade.[5850]

1551. Operativna zona Dukađin obuhvatala je opštine Peć, Đakovica, Istok, Dečani i delimično Klinu.[5851] U martu 1999. godine, komanda te zone bila je stacionirana u selu Glođane, opština Peć. Komandat zone bio je Ramush Haradinaj, a zamenik komandanta Nazmi Ibrahimi.[5852] U toj zoni su delovale 131, 132, 133. i 134. brigada, ali se njihova lokacija menjala.[5853] Otprilike u januaru ili februaru 1999. godine postala je operativna 134. brigada.[5854]

1552. Operativna zona Nerodimlje obuhvatala je opštine Uroševac, Štimlje, Kačanik i Štrpce.[5855] Komandant te zone bio je Shukri Buja.[5856] U toj zoni su bile aktivne 161. i 162. brigada.

1553. Operativna zona Šalja obuhvatala je opštine Kosovska Mitrovica, Vučitrn, Leposavić, Zvečan i Zubin Potok. Komandant te zone u martu 1999. godine bio je Rrahmon Rama. U toj zoni su bile aktivne 141. i 142. brigada.[5857]

1554. Komandant operativne zone Lab bio je Rustem Mustafa. U okviru te operativne zone bili su Priština, Podujevo, Lipljan, Kosovo Polje i Obilić.[5858] Ta zona je imala jedinice civilne zaštite koje su pomagale stanovništvu da se evakuiše ukoliko bi došlo do borbi na područjima na kojima su živeli.[5859] Te jedinice su bile odgovorne komandi operativne zone, a preko te komande zone jedinica je bila odgovorna Generalštabu.[5860] U Labu su 151. i 152. brigada delovale na području koje je obuhvatalo levu stranu puta Priština–Podujevo, uključujući sela od Podujeva do Bajgore, dok je 153. brigada delovala s druge strane puta Priština–Podujevo, uključujući sela u opštini Podujevo.[5861] U toj zoni je delovalo ukupno oko 2.000-3.000 vojnika OVK.[5862]

[5850] Bislim Zyrapi, T. 2430-2431. V. DP P1234, str. 2.
[5851] Bislim Zyrapi, DP P427, par. 16.
[5852] Bislim Zyrapi, T. 2475.
[5853] Bislim Zyrapi, T. 2475-2476.
[5854] Bislim Zyrapi, T. 2477. Primer naređenja koje je Generalštab izdao operativnoj zoni Dukađin bio je tokom vazdušnih udara NATO, kada je komandantu zone naređeno da uspostavi odbranu i pomogne stanovništvu da se povuče iza linija fronta; Bislim Zyrapi, T. 2478.
[5855] Bislim Zyrapi, DP P427, par. 16.
[5856] Bislim Zyrapi, DP P427, par. 16.
[5857] Bislim Zyrapi, DP P427, par. 16; Bislim Zyrapi, T. 2491-2492. V. DP P1234, str. 1.
[5858] Bislim Zyrapi, DP P427, par. 16.
[5859] Bislim Zyrapi, T. 2457.
[5860] Bislim Zyrapi, T. 2457.
[5861] DP P1234, str. 1; Bislim Zyrapi, T. 2490-2491.
[5862] Bislim Zyrapi, T. 2491.

1555. Komandant operativne zone Karađak bio je Ahmet Isufi. U operativnu zonu Karađak bile su uključene opštine Gnjilane, Vitina, Kamenica i Novo Brdo. [5863] U ovoj zoni je do marta 1999. godine delovala 171. brigada. Dokazi ukazuju na to da je u njoj bilo vrlo malo vojnika, oko 200-300.[5864]

1556. Svaka brigada je formirala vatrene grupe za podršku i izviđačko-diverzantsku jedinicu. OVK je takođe pokazao sposobnost da reaguje na promenljive okolnosti.[5865] OVK je takođe utvrdio stepene borbene gotovosti koje su komandanti zona proglašavali nakon što bi analizirali i procenili situaciju.[5866]

(ii) Sposobnost izvođenja operacija i kontrole teritorije

1557. Kako je detaljnije razmotreno ranije u ovoj Presudi, tokom 1998. godine postajalo je sve jasnije da je OVK sposoban da blokira puteve[5867] i kontroliše i evakuiše razna područja na Kosovu.[5868] OVK je uspostavio kontrolu nad velikim teritorijama, kao što je bilo područje Drenice.[5869] Početkom 1999. godine, OVK je uspostavio kontrolne punktove kako bi kontrolisao lokalna preduzeća na teritorijama koje je držao. On je prikupljao donacije i organizovao da ste stanovnicima izdaju lične karte, kao što je to bilo u Mališevu.[5870] Sredinom jula 1998. godine, OVK je držao 50 posto teritorije na Kosovu.[5871] On je uspešno blokirao sela, na primer Kijevo, u opštini Mališevo, puteve[5872] i zauzimao objekte, kao što je bila termoelektrana Obilić 1998. godine.[5873]

1558. U martu 1999. godine, brigade OVK izdale su naređenja koja su se odnosila na bezbednost stanovništva.[5874] Dana 25. marta 1999. godine ili približno tog datuma, OVK je iz bezbednosnih razloga premestio stanovništvo sela Randubrava i Donje Retimlje na graničnom području između opština Prizren i Orahovac i sklonio ga u selo Mamušu, u kojem nije bilo prisustva OVK.[5875] Postoje dokazi o naređenju da se evakuiše stanovništvo nekih sela u opštini Vučitrn u operativnu

[5863] Bislim Zyrapi, DP P427, par. 16; Bislim Zyrapi, T. 2489.
[5864] Bislim Zyrapi, T. 2490.
[5865] Komandanti zona su slali pojačanja u neka sela, na primer, Ramush Haradinaj je posalo šest vojnika u selo Vokšu, DP P438. Oficiri su preraspoređivani, prema potrebi, DP P439.
[5866] DP P444.
[5867] Momir Stojanović je u svom svedočenju rekao da je od marta do juna 1998. godine OVK odsekao sve puteve koji su vodili s Kosova. Momir Stojanović, DP D723 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 19712; DP D734 str. 1. V. takođe DP P1234, str. 3; Bislim Zyrapi, T. 2500-2502.
[5868] Bislim Zyrapi, T. 2502-2503; Shukri Gerxhaliu, DP P512, par. 6; Shukri Gerxhaliu T. 3108 -3109, 3143-3144; Sabit Kadriu, DP P515, str. 5; Momir Stojanović, T. 11698-11699.
[5869] Richard Ciaglinski, DP P834 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 6902; Emin Kabashi, DP P515, str. 5.
[5870] Svedok 6D2, T. 12219-12220.
[5871] Bislim Zyrapi, T. 2503; Momir Stojanović, DP D723 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 19712. V. gore, par. 300.
[5872] Bislim Zyrapi, T. 2501 – 2502. OVK je blokirao puteve u Lapušniku i od Kijeva do Kline.
[5873] Bislim Zyrapi, T. 2495. V. takođe gore, par. 300-301.
[5874] Bislim Zyrapi, T. 2466.
[5875] Bislim Zyrapi, DP P428 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5992.

zonu Drenica.[5876] Prema iskazu Bislima Zyrapija, koji Veće prihvata, tokom 1998. i 1999. godine nije bilo operacija OVK koje su dovele do trajnog uklanjanja lokalnog stanovništva s teritorije na kojem je živelo ili koje su navele stanovništvo da pređe granicu i ode u Albaniju ili BJRM.[5877]

1559. Pored planova sačinjenih radi zaštite stanovništva, OVK je pripremao i ofanzivna borbena dejstva. Kao što je razmotreno na drugim mestima u ovoj Presudi, OVK je izvodio česte napade na srpske policijske i vojne mete. Dana 9. aprila 1999. godine, OVK je pripremio i izvršio napad iz Albanije na područje graničnog prelaza Košare, opština Đjakovica.[5878]

(iii) Regrutacija vojnika i obuka

1560. U toku zime 1998-1999. godine, vršena je obuka snaga OVK na svim nivoima.[5879] OVK je brojčano znatno ojačao. OVK su na početku činile razne međusobno nepovezane grupe koje su se kasnije objedinile pod zajedničkom komandom.[5880] OVK je regrutovao nove članove za konkretne zadatke.[5881] U martu 1998. godine, od Bislima Zyrapija, koji je ranije bio pripadnik VJ, a kasnije bosanske armije, zatražio je da ode u Tiranu, Albanija, da obuči komandante i vojnike kako da koriste oružje i da ih pripremi za tehničke operacije. On je obučavao vojnike sa Kosova, ali i one iz Albanije, koji nisu imali prethodno vojno iskustvo; neki Albanci su bili iz drugih zemalja Evrope.[5882] Obuka je bila kratka – trajala je otprilike jednu-dve nedelje. Svedok je takođe zadužen da oceni sposobnosti komandanata lokalnih štabova i štabova zona u to vreme.[5883] Od decembra 1998. do marta 1999. godine težište je bilo na obuci komandanata od nivoa odeljenja do nivoa bataljona.[5884] Obuka novopridošlih regruta od strane oficira koji su imali konkretno iskustvo ukazuje na efikasnost s kojom se OVK razvijao u organizovanu vojnu strukturu s obučenim borcima.[5885]

[5876] U dokumentu 3. armije VJ od 3. maja 1999. godine navodi se naređenje komande operativne zone Drenica da se lokalno civilno stanovništvo iz sela u podnožju planine Čičavice, iz sela Drvare/Druar u opštini Vučitrn, evakuiše u Vučitrn, duboko na teritoriji operativne zone Drenica, Momir Stojanović, DP D723 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 19725.
[5877] Bislim Zyrapi, T. 2518.
[5878] Bislim Zyrapi, T. 2495; Bislim Zyrapi, DP P428 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5967, 6230-6231, 6238; Fuad Haxhibeqiri, T. 6945; DP D630, str. 2; DP P948; DP P1397, str. 13; DP P931; DP P1544, str. 2; DP P921. V. gore, par. 859.
[5879] Bislim Zyrapi, DP P428 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5987.
[5880] Ibrahim Rugova, DP P286 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 4263-4264.
[5881] Bislim Zyrapi, DP P428 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5931-5932.
[5882] Bislim Zyrapi, DP P428 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5930; Bislim Zyrapi, DP P427, par. 7; Momir Stojanović je u svom svedočenju rekao da je OVK regrutovao Albance privremeno zaposlene u Nemačkoj; DP D72; Momir Stojanović, DP D723 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 19719.
[5883] Bislim Zyrapi, DP P428, (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5932, T. 5982-5987.
[5884] Bislim Zyrapi, DP P427, par. 60.
[5885] V. Privremene odredbe OVK o dužnostima vojnika, na primer, DP P436, str. 8.

1561. OVK je uspostavio centre za obuku na Kosovu.[5886] U oktobru ili novembru 1998. godine, OVK je imao poligone za obuku u dolini Pagaruše, u centralnom delu Kosova, između Mališeva i Suve Reke.[5887]

(iv) Uniforme

1562. Iako su pripadnici OVK ponekad dejstvovali u civilnoj odeći, noseći pritom oružje, Veće prihvata da je do 1999. godine veliki broj pripadnika nosio vojne uniforme i oznake.[5888] Generalštab je u decembru 1998. godine potvrdio da nema dovoljno odeće za nove pripadnike koji su se prijavili kao dobrovoljci.[5889] John Crosland je primetio da je krajem 1998. godine OVK sve više pokazivao znake organizovanosti, pošto su njegovi pripadnici "sve češće nosili uniforme, koje su postale standardizovanije".[5890]

1563. Uniforme OVK su bile raznih boja, neke zelene maskirne,[5891] a druge nemaskirne, ali su sve na levom rukavu imale istu crvenu oznaku OVK s crnim orlom i napisom "OVK, Oslobodilačka vojska Kosova".[5892] U OVK je bilo i nekoliko žena, koje su nosile uniforme i imale oružje.[5893] Svedok K73, pripadnik VJ koji je bio raspoređen na Kosovo, u svom svedočenju je rekao da su pripadnici OVK na koje je on naišao nosili nemačke uniforme s oznakom "UÇK" (OVK).[5894] Svedok K79 je video da pripadnici OVK nose ili plave radne uniforme ili zelene maskirne uniforme nemačke proizvodnje ili crne uniforme.[5895] John Crosland je u svom svedočenju rekao da je video nekoliko uniformisanih pripadnika OVK, uključujući dve žene, u crnim uniformama, što je protumačio time da su oni bili u sastavu policije OVK.[5896] Postoje i dokazi da su pripadnici jedinica za brze intervencije ponekad nosili crne uniforme.[5897] Neki pripadnici OVK su nosili civilnu odeću i "kape" na kojima je bila oznaka OVK.[5898] Oznake činova nisu korišćene zato što se nisu mogle pouzdano nabaviti, a komandante su njihovi vojnici i drugi pripadnici OVK lično poznavali.[5899]

[5886] Shaun Byrnes, DP P1214 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 12243.
[5887] Shaun Byrnes, DP P1214 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 12243.
[5888] U martu 1999. godine, 85-90 posto vojnika OVK imalo je vojničke uniforme, dok su ostali nosili improvizovane uniforme s oznakama OVK, Bislim Zyrapi, DP P428 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 6269-6270. OVK nije imao dovoljno uniformi zbog toga što su raspoložive zalihe bile ograničene, Bislim Zyrapi, DP P428 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5975-5976. Liri Loshi, koji je bio lekar, posvedočio je da su neki ranjeni borci OVK koje je lečio nosili civilnu odeću, Liri Loshi, DP D24 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5374.
[5889] DP P446, str. 2.
[5890] John Crosland, DP P1400, par. 23.
[5891] DP D359; svedok K20, T. 8507, 8509-8510; svedok K14, T. 9011; svedok K79, T. 8307.
[5892] Bislim Zyrapi, DP P427, par. 59; Bislim Zyrapi, DP P428 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5975-5976.
[5893] Emin Kabashi, DP P425 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2070, T. 2388.
[5894] Svedok K73, DP P332 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3366-3367.
[5895] Svedok K79, DP P1259 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9604; svedok K79, T. 8307.
[5896] John Crosland, DP P1400, par. 25.
[5897] Bislim Zyrapi, DP P427, par. 59.
[5898] Bislim Zyrapi, DP P428 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5975-5976; svedok K14, DP P1327 *(*Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 10969.
[5899] Bislim Zyrapi, DP P427, par. 59.

(v) Finansije, pozadinske službe, naoružanje i komunikacije

1564. OVK je osnivao vojne bolnice i ambulante.[5900] Od decembra 1998. do marta 1999. godine postojale su dve vojne bolnice. Svaka operativna zona je imala jednu ili više ambulanti i hitnu pomoć.[5901] Jedna vojna bolnica nalazila se u selu Pagaruša, u operativnoj zoni Paštrik, a druga u operativnoj zoni Drenica.[5902]

1565. OVK je bio dobrovoljačka vojska, pa njegovi pripadnici nisu bili plaćeni. Kada je reč o finansiranju, OVK se jako oslanjao na pristalice. OVK je dobijao finansijsku pomoć od fondacije pod imenom *Vendluadja Therret* (fondacija "Otadžbina zove") i od donacija unutar Kosova.[5903] Taj novac je pretežno korišćen za kupovinu oružja u inostranstvu.[5904]

1566. Pozadinske jedinice su snabdevale vojnike OVK svakodnevnim potrepštinama kao što su papir, lekovi, hrana, uniforme i sanitetski materijal.[5905] Kao što je razmotreno ranije u ovoj Presudi, granična kontrola u Albaniji tokom 1996. i 1997. godine bila je slaba i OVK je na Kosovo preko granice donosio oružje i drugu opremu.[5906] Veći deo oružja za OVK prošvercovan je na Kosovo iz severne Albanije.[5907] Oružje je najvećim delom kupljeno u Albaniji, ali se uvozilo i iz drugih zemalja.[5908] Početkom 1998. godine, OVK je imao impresivne zalihe oružja.[5909]

1567. OVK je koristio širok dijapazon naoružanja, uključujući pištolje, puške, minobacače i granate.[5910] Otprilike u oktobru 1998. godine OVK je koristio najsavremenije naoružanje, uključujući nove puške, automatske puške, protivtenkovsko oružje i protivoklopne granate.[5911] OVK nije imao teško naoružanje kao što su tenkovi i artiljerija.[5912] Pripadnici OVK su koristili pištolje, kalašnjikove i poluautomatske puške,[5913] a pored toga i nešto puškomitraljeza i teških mitraljeza, nekoliko bestrzajnih i drugih topova, protivtenkovske mine, dve-tri ručne bombe po

[5900] Bislim Zyrapi, DP P428 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5975.
[5901] Bislim Zyrapi, DP P428 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5975.
[5902] Bislim Zyrapi, DP P428 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5975; Vojna bolnica u Suvoj Reci, DP P445.
[5903] Bislim Zyrapi, DP P428 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 6016.
[5904] Michael Phillips, DP P1303 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 11881-11882.
[5905] Emin Kabashi, DP P425 ((Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2086-2087.
[5906] Momir Stojanović, DP D723 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 19692-19695, 19700. Frederick Abrahams je posvedočio da je, posle pada komunističkog režima u Albaniji u martu 1997. godine, velika količina oružja prebačena na Kosovo, Frederick Abrahams, DP P740 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 961.
[5907] Richard Ciaglinski, DP P833 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 3310; Frederick Abrahams, T. 4043.
[5908] Bislim Zyrapi, DP P428 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5980. John Crosland je takođe rekao da je granica između Kosova i Albanije bila veoma porozna, što znači da je OVK imao uhodane pravce snabdevanja; DP P1401 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 10037.
[5909] John Crosland, DP P1401 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9898.
[5910] Richard Ciaglinski, DP P833 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 3309; Bislim Zyrapi, DP P428 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5979; DP P447, str. 3.
[5911] John Crosland, DP P1400, par. 23.
[5912] Karol John Drewienkiewicz, DP P997 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7901; Joseph Maisonneuve, DP P853 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 11044-11045.
[5913] Bislim Zyrapi, DP P428 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5979.

vojniku, RRB (ručne raketne bacače) dometa od 150 do 500 metara, nekoliko zolja, snajperske puške i minobacače kalibra 82 i 120 milimetara.[5914] Vojnicima je bilo dozvoljeno da na područjima koja nisu bila pod kontrolom OVK nose samo pištolje.[5915] OVK je takođe imao ličnu zaštitnu opremu za korišćenje hemijskog i nuklearnog oružja.[5916]

1568. OVK-u je bilo teško da transportuje naoružanje i vojnici su nosili oružje na leđima ili su koristili konje i magarce. OVK je na područjima pod svojom kontrolom od civilnog stanovništva "konfiskovao" vozila kao što su niva, suzuki i landrover, kako bi ih koristio u svojim operacijama.[5917] Privatna vozila, kamioni i autobusi korišćeni su na onim područjima na Kosovu koja nisu bila pod srpskom kontrolom sve dok to nije postalo teško izvodljivo u martu 1999. godine, kada je najrasprostranjeniji bio transport pešice i na konjima.[5918] Ima nešto dokaza da je OVK u maju i junu 1998. godine možda pljačkao napuštene kuće, oduzimao vozila i dolazio do oružja uzimajući ga od žitelja sela.[5919]

1569. Kada je 24. marta 1998. godine počelo NATO bombardovanje, u nekim slučajevima postalo je nemoguće da se održavaju sastanci u četiri oka između komandanata zona i Generalštaba; stoga se komunikacija odvijala preko telefona ili putem radio-veze. Na primer, Generalštab je o pokretima OVK 25. i 26. marta 1999. godine u operativnoj zoni Drenica, prouzrokovanim napadima srpskih snaga, obavešten preko radio-veze i satelitskih telefona.[5920] Kada komandanti zona nisu mogli da stupe u kontakt sa Generalštabom, imali su ovlašćenje da deluju na sopstvenu inicijativu.[5921]

1570. Unutar Generalštaba i operativnih zona korišćene su motorole, lični uređaji za radio-vezu, koji su imali domet od samo nekoliko kilometara. To je bilo zvanično sredstvo veze, pri čemu je svaka zona imala svoj centar za radio-vezu, dok je Generalštab, koji je uglavnom bio stacioniran u zoni Paštrik, imao jedan radio-repetitor koji je radio-uređajima povećavao domet do otprilike 50 kilometara.[5922] Satelitski telefoni podeljeni su Generalštabu i komandantu svake zone.[5923] Kao zvanično sredstvo veze između Generalštaba i komandi operativnih zona takođe su korišćeni

[5914] Bislim Zyrapi, DP P428 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5979-5980. V. takođe DP P1234, str. 2.
[5915] Bislim Zyrapi, DP P428 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5977.
[5916] DP P434, str. 7.
[5917] Bislim Zyrapi, DP P428 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 6190-6191, 5981.
[5918] Bislim Zyrapi, DP P427, par. 56-58; Bislim Zyrapi, DP P428 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5980-5981; DP P447, str. 3.
[5919] Momir Stojanović, T. 11701.
[5920] Bislim Zyrapi, T. 2466; Bislim Zyrapi, DP P427, par. 37.
[5921] Bislim Zyrapi, DP P427, par. 37-38.
[5922] Bislim Zyrapi, DP P427, par. 552.
[5923] Bislim Zyrapi, DP P427, par. 53.

kuriri.[5924] Mobilni telefoni nisu bili zvanično sredstvo veze u OVK, mada su tada bili u upotrebi na Kosovu.[5925] Sve češća upotreba motorola bila je znak za Johna Croslanda da OVK postaje organizovaniji.[5926]

(vi) Disciplina i sposobnost da se izvrše osnovne obaveze iz zajedničkog člana 3

1571. Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji OVK određivao je kodeks ponašanja za sve koji su bili u nadležnosti Generalštaba.[5927] Pravilnik koji je podeljen vojnicima OVK sadržao je pravila iz armija zapadnih zemalja.[5928] Pravilnik je razdeljen vojnicima OV U svih sedam operativnih zona, a dužnost komandanata zona bila je da te brošure razdele unutar svojih zona odgovornosti.[5929] Raspodela Pravilnika je verovatno počela u maju ili junu 1998. godine. Pored toga, Rexhep Selimi, načelnik Uprave za vojne poslove, razdelio je brošure u kojima su bila izložena pravila ratovanja i relevantna pravna regulativa. Borci su o zakonima ratovanja i Ženevskim konvencijama bili obavešteni i tokom obuke. Tu obuku su vršili pripadnici Vojnog suda.[5930] Isključivo načelnik Generalštaba izdavao je naređenja u vezi s operativnim i vojnim pitanjima. On je takođe izdavao naređenja u vezi s drugim pitanjima obuhvaćenim Pravilnikom.[5931] Ta distribucija Pravilnika bila je odraz tekućeg procesa razvoja i sprovođenja koordinacije unutar OVK, koji je sve više rastao.

1572. Naređenja u vezi sa disciplinskim pitanjima Generalštab je počeo da izdaje tek u novembru 1998. godine. Tokom avgusta i septembra 1998. godine, Bislim Zyrapi je od komandanata zona dobijao pritužbe na vojnike koji su zloupotrebljavali ovlašćenja. Te pritužbe su uključivale izveštaje o tome da vojnici OVK ubijaju ili kidnapuju srpske civile ili kosovske Albance kolaboracioniste i da se nedolično ponašaju. Načelnik Generalštaba je u vezi s tim pritužbama preduzeo mere, na primer, 28. novembra 1998. godine je izdao naređenje u kome se navodi sledeće: "Treba sprečiti nedolično ponašanje u odnosu na civilno stanovništvo u svim jedinicama OVK."[5932] U tom naređenju je navedeno da se mora sprečiti neovlašćeno oduzimanje imovine, kao i neovlašćeno hapšenje i zlostavljanje civila od strane pripadnika OVK, kao i da sve slučajeve kršenja vojne discipline treba proslediti vojnim sudovima OVK.[5933] Bislim Zyrapi je u januaru 1999. godine izdao

[5924] Za primer korišćenja kurira, v. DP str. 434, str. 7, 9; Bislim Zyrapi, DP P427, par. 55.
[5925] Bislim Zyrapi, DP P427 par. 54.
[5926] John Crosland, DP P1400, par. 23.
[5927] DP P436.
[5928] Bislim Zyrapi, DP P427, par. 27.
[5929] Bislim Zyrapi DP P427, par. 28.
[5930] Bislim Zyrapi, DP P428 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5955.
[5931] Bislim Zyrapi, DP P427, par. 28.
[5932] Bislim Zyrapi, DP P428 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5950, 6054; Bislim Zyrapi, T. 2425, 2511; DP P441.
[5933] Bislim Zyrapi, DP P427, par. 29.

naređenje komandantima zona da sačinjavaju i podnose dnevne borbene izveštaje, a ako to ne budu činili, protiv njih će biti preduzete sankcije pred Vojnim sudom.[5934]

1573. Komandant Generalštaba je u decembru 1998. godine postavio Sokola Dobrunu za vojnog sudiju i predsednika Vojnog suda OVK. Pre nego što je Sokol Dobruna imenovan na tu funkciju, ona nije postojala.[5935] Sokol Dobruna je bio član Generalštaba, po hijerarhiji iznad načelnika Generalštaba.[5936] Saradnici Sokola Dobrune bila su trojica pomoćnika, istražnih sudija. Predsednik suda imao je ovlašćenje da izdaje naređenja komandantima zona, koji su imali ovlašćenja da ta naređenja sprovedu.[5937]

1574. Vojni sud nije održavao redovne rasprave isključivo na jednoj lokaciji.[5938] Sokol Dobruna je bio lociran u selima na planini Beriša, najpre u selu Divljake/Divlakë u jednom kraćem periodu, a zatim u Novom Selu ili u Shati-i-Ri.[5939] Dokazi ukazuju na to da je Vojni sud primenjivao međunarodne konvencije i Pravilnik OVK,[5940] kao i zakone prethodno korišćene u VJ i međunarodne zakone.[5941]

1575. Vojnici OVK koji su prekršili pravila mogli su da dobiju usmenu opomenu, pismeni ukor, pritvor na kraće vreme ili bi njihov slučaj bio prosleđen Generalštabu i Vojnom sudu.[5942] Komandanti zona mogli su da rešavaju manja kršenja vojne discipline i da ih kažnjavaju usmenim ili pismenim ukorom ili pritvorom na kraće vreme i bili su dužni da o tim merama izveste Generalštab.[5943] Komandanti zona su u izveštajima morali da navedu disciplinske mere preduzete protiv vojnika i komandanata, a o njima je Generalštab mogao biti obavešten i na redovnim sastancima između Generalštaba i komandanata zona.[5944] U težim slučajevima, komandanti zona su prekršioce pritvarali, a predmet prosleđivali Vojnom sudu.[5945] Svaka operativna zona i komande nekih brigada imale su prostorije za pritvor onih koji su prekršili pravila OVK.[5946] Generalštab je naređenja u vezi sa disciplinskim pitanjima počeo da izdaje tek u aprilu 1999. godine.[5947]

(vii) Sposobnost OVK da govori jednim glasom

[5934] DP P437.
[5935] Bislim Zyrapi, DP P428 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5954, 6060.
[5936] Bislim Zyrapi, T. 2426.
[5937] Bislim Zyrapi, T. 2427; DP P442.
[5938] Bislim Zyrapi, DP P428 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5954.
[5939] Bislim Zyrapi, T. 2462; Bislim Zyrapi, DP P428 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5954.
[5940] Bislim Zyrapi, DP P428 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 6061.
[5941] Bislim Zyrapi, T. 2429.
[5942] Bislim Zyrapi, DP P428 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5950.
[5943] Bislim Zyrapi, DP P427, par. 25.
[5944] Bislim Zyrapi, DP P428 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5950-5951; Bislim Zyrapi, DP P427, par. 23-25.
[5945] Bislim Zyrapi, DP P427, par. 26.
[5946] Bislim Zyrapi, T. 2430-2431.
[5947] Bislim Zyrapi, DP P427, par. 26.

1576. Tokom 1998. godine OVK je dobio veći politički značaj i postao prihvaćen kao faktor koji se više nije mogao ignorisati pri pokušajima da se pronađe rešenje za kosovsku krizu.[5948] Tokom 1998. godine OVK je uživao znatnu podršku među stanovništvom Kosova i ona je stalno rasla. Stav da više nije dovoljno imati posla samo s predsednikom DSK Ibrahimom Rugovom kao predstavnikom etničkih Albanaca na Kosovu počeo se uvažavati i u skladu s njim se počelo i postupati. Shaun Byrnes je smatrao OVK realnom vojnom silom i mislio da je za postizanje bilo kakvog uspešnog sporazuma od suštinskog značaja da i OVK bude uključen kao strana u tom sporazumu.[5949] Kao što je ranije razmotreno u ovoj Presudi, OVK je zaista bio zastupljen na pregovorima za razrešenje kosovske krize u februaru 1999. godine u Rambouilletu.[5950]

1577. Krajem leta 1998. godine, formirano je političko rukovodstvo OVK s Hashimom Thaçijem kao centralnom ličnošću.[5951] Adem Demaçi je postao politički predstavnik OVK sa sedištem u Prištini. Jakup Krasniqi, portparol OVK, Rame Buja i Sokol Bashota bili su zaduženi za pregovaranje o sporazumima u ime OVK.[5952]

(viii) Zaključak

1578. Ovi dokazi dovoljni su da uvere Veće da je OVK postao dovoljno organizovan da predstavlja oružanu grupu u značenju koje ima u praksi Međunarodnog suda. Veće s tim u vezi posebno skreće pažnju na svoje konstatacije u pogledu sposobnosti OVK da vodi vojne operacije u raznim delovima Kosova, njegovu sposobnost da blokira puteve i da drži značajne delove teritorije. Postojanje poligona za obuku i medicinskih objekata koje je osnovao OVK dodatno potkrepljuje stanovište da je OVK postao dovoljno organizovana oružana grupa. Prema mišljenju Veća, OVK je barem od proleća 1998. godine nadalje imao dovoljnu formalnu strukturu, uključujući Generalštab, i jasan lanac komandovanja kao teritorijalna organizacija. OVK je utvrdio pravila koja su regulisala vojni kodeks ponašanja, sve više je koristio uniforme i imao je razvijen sistem veze. Veće zaključuje da je OVK je od maja 1998. godine imao dovoljno odlika organizovane oružane sile da bi mogao da se angažuje u unutrašnjem oružanom sukobu.

[5948] Dana 6. novembra 1998. godine, ambasador SAD u BJRM Christopher Hill i šef DPMK-SAD Shaun Byrnes uspostavili su kontakt s predstavnicima OVK, kojima je potom predočen plan SAD za mirno rešenje kosovskog pitanja, Momir Stojanović, T. 11725-11726; DP D740.
[5949] Shaun Byrnes, T. 8262.
[5950] V. gore, par. 432.
[5951] Shaun Byrnes, T. 8266.
[5952] Shaun Byrnes, T. 8266-8267.

(c) Zaključci u vezi s postojanjem oružanog sukoba

1579. Veće se uverilo da je od kraja maja 1998. godine na Kosovu postojao oružani sukob između srpskih snaga, konkretno snaga VJ i MUP, i OVK. Taj oružani sukob je trajao najmanje do juna 1999. godine.

1580. Dana 24. marta 1999. godine, NATO je počeo svoje vojne operacije u SRJ. Tog istog dana Vlada SRJ proglasila je ratno stanje.[5953] Na osnovu toga, Veće se uverilo da je od 24. marta 1999. godine pa do kraja neprijateljstava u junu 1999. godine na Kosovu postojao međunarodni oružani sukob između srpskih snaga i snaga NATO.

2. Ostali uslovi predviđeni članom 3

1581. Dalje, da bi se ispunili uslovi predviđeni članom 3 Statuta, mora se utvrditi postojanje neksusa između oružanog sukoba i ponašanja za koje se optuženi tereti u Optužnici. Veće napominje da su izvršioci zločina za koje se optuženi tereti u Optužnici bili pripadnici srpskih snaga koji su sve vreme na koje se odnosi Optužnica bili angažovani u oružanom sukobu s pripadnicima OVK, a od 24. marta 1999. godine i s pripadnicima NATO snaga, kao i da su se navodna krivična dela dogodila tokom tog oružanog sukoba ili u vezi s njim. Veće zaključuje da je utvrđen element postojanja neksusa predviđen članom 3.

1582. U ovom predmetu, optuženi se u tački 4 Optužnice tereti po jednoj tački za ubistvo kao kršenje zakona i običaja ratovanja prema članu 3 Statuta. Optužba za ubistvo zasniva se na zajedničkom članu 3 Ženevskih konvencija iz 1949. godine. Uvrežena je praksa da teška kršenja zajedničkog člana 3 direktno ispunjavaju četiri uslova iz predmeta *Tadić*.[5954] Veće se uverilo da je taj uslov potvrđen.

1583. Konačno, da bi se ispunili uslovi predviđeni zajedničkim članom 3, mora se takođe utvrditi da žrtve navodnih kršenja nisu aktivno učestvovale u neprijateljstvima u vreme kada su zločini počinjeni. Veće je ranije u ovoj Presudi izvelo mnogo konkretnih zaključaka s tim u vezi, kada se bavilo okolnostima svakog navodnog kršenja. Kao što je navedeno, žrtve kršenja koja su utvrđena bili su civili koji nisu aktivno učestvovali u oružanom sukobu u vreme relevantno za svako od tih kršenja ili, alternativno u nekim slučajevima, ako civili nisu bili borci van borbenog stroja, bili su u svakom slučaju nenaoružani zarobljenici srpskih snaga koji nisu aktivno učestvovali u oružanom

[5953] DP P45.
[5954] V. gore, par. 1529.

sukobu i koji, u vreme relevantno za svako od tih kršenja, nisu ni bili u mogućnosti da u njemu učestvuju.

C. Zaključak

1584. Veće se uverilo da su ispunjeni uslovi predviđeni članom 3 Statuta, koje nalaže praksa.

X. OPŠTI USLOVI NAVEDENI U ČLANU 5 STATUTA

1585. Optuženi se tereti po četiri tačke za zločine protiv čovečnosti, kažnjive prema članu 5 Statuta, odnosno, deportaciju (tačka 1), druga nehumana dela (prinudno premeštanje) (tačka 2), ubistvo (tačka 3) i progoni na političkoj, rasnoj i verskoj osnovi (tačka 5).

A. Merodavno pravo

1586. Sledi pregled preliminarnih uslova koji se moraju ispuniti da bi Međunarodni sud imao nadležnost za zločine kažnjive prema članu 5.

1587. Prvo, da bi predstavljao zločin protiv čovečnosti, zločin naveden u članu 5 Statuta mora biti počinjen "u oružanom sukobu".[5955] Taj uslov je ispunjen kada se dokaže da je u relevantno vreme i na relevantnom mestu postojao oružani sukob i da su, objektivno, dela optuženog bila geografski, kao i vremenski, povezana s tim oružanim sukobom.[5956] Taj uslov je specifičan za Međunarodni sud; kako je konstatovalo Žalbeno veće, prema međunarodnom običajnom pravu, zločini protiv čovečnosti mogu se počiniti i u mirnodopsko vreme.[5957]

1588. Drugo, iako to nije eksplicitno navedeno u tekstu člana 5 Statuta, u praksi Međunarodnog suda utvrđeno je da se zločin protiv čovečnosti mora počiniti u kontekstu rasprostranjenog ili sistematskog napada na civilno stanovništvo. U vezi s tim, moraju biti zadovoljeni sledeći opšti elementi: (i) mora postojati napad; (ii) napad mora biti rasprostranjen ili sistematski; (iii) napad mora biti uperen protiv civilnog stanovništva; i (iv) mora postojati neksus između dela optuženog i napada.[5958]

1589. "Napad" u smislu člana 5 definisan je kao postupanje tokom kojeg dolazi do činjenja dela nasilja.[5959] On nije ograničen na upotrebu oružane sile i može da obuhvati i svako zlostavljanje civilnog stanovništva.[5960] Napad može, ali ne mora, da bude deo oružanog sukoba kao takvog.[5961]

[5955] Odluka po interlokutornoj žalbi odbrane na nadležnost suda u predmetu *Tadić*, par. 141: "Danas je opšteprihvaćeno pravilo međunarodnog običajnog prava da zločini protiv čovečnosti ne moraju da budu vezani za *međunarodni* oružani sukob " (naglasak dodat) .

[5956] Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 249, 251; Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac*, par. 82, 89.

[5957] Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 251. Instrumenti usvojeni posle Statuta Međunarodnog suda, uključujući Rimski statut, Statut Specijalnog suda za Sijera Leone i Zakon o osnivanju vanrednih sudskih veća na sudovima Kambodže, više ne iziskuju postojanje takvog neksusa. (V. član 7 Rimskog Statuta (1998), član 2 Statuta Specijalnog suda za Sijera Leone (2002) i član 5 Zakon o osnivanju vanrednih sudskih veća na sudovima Kambodže za krivično gonjenje lica odgovornih za krivična dela počinjena u vreme Demokratske Kampučije (2004)).

[5958] Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac*, par. 85.

[5959] Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac*, par. 86, 89.

[5960] Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac*, par. 86; Prvostepena presuda u predmetu *Popović*, par. 752.

[5961] Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac*, par. 86.

1590. Osim toga, napad mora biti rasprostranjen ili sistematski, pri čemu je taj uslov alternativan, a ne kumulativan. Izraz "rasprostranjen" odnosi se na široke razmere kada je reč o prirodi napada i broju žrtava, dok se izraz "sistematski" odnosi na organizovanu prirodu nasilnih dela i malu verovatnoću da su ona počinjena nasumično.[5962] Taj uslov se odnosi samo na sam napad, a ne na individualna dela optuženog.[5963] Samo napad mora da bude rasprostranjen ili sistematski, a ne i individualna dela optuženog.[5964]

1591. Napad mora biti uperen protiv civilnog stanovništva. Izraz "civilno stanovništvo" mora se široko tumačiti i odnosi se na stanovništvo koje je po svojoj prirodi pretežno civilno. Stanovništvo se može smatrati "civilnim" čak i ako u njemu ima onih koji nisu civili, sve dok je ono pretežno civilno.[5965] Prisustvo pripadnika grupa koje pružaju oružani otpor ili bivših boraca koji su položili oružje u nekom stanovništvu samo po sebi ne menja civilni karakter stanovništva.[5966]

1592. Izraz "usmeren protiv" iziskuje da civilno stanovništvo bude primarni objekt napada.[5967] Faktori koji su relevantni za razmatranje da li je neki napad bio uperen protiv civilnog stanovništva obuhvataju, između ostalog, sredstva i metod koji su korišćeni tokom napada, status žrtava, njihov broj, diskriminatorni karakter napada, prirodu zločina počinjenih tokom napada, otpor koji je tada pružen napadačima i u kojoj razmeri se može reći da su napadačke snage poštovale ili pokušale da poštuju uslove predostrožnosti ratnog prava.[5968]

1593. Žalbeno veće je nedavno potvrdilo da se "[n]ičim u tekstu člana 5 Statuta, ni u pravnim izvorima na koje se Žalbeno veće ranije pozvalo, ne traži […] da pojedinačne žrtve zločina protiv čovečnosti budu civili."[5969] Prema međunarodnom običajnom pravu, lica van borbenog stroja takođe mogu biti žrtve zločina protiv čovečnosti, pod uslovom da su ispunjeni svi drugi potrebni uslovi.[5970] Međutim, civilni status žrtava, broj civila i udeo civila u civilnom stanovništvu jesu faktori relevantni za utvrđivanje da li je ispunjen opšti deo uslova navedenog u članu 5 da napad mora biti uperen protiv "civilnog stanovništva".[5971]

[5962] Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 101.
[5963] Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac*, par. 96; Drugostepena presuda u predmetu *Kordić*, par. 94.
[5964] Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac*, par. 96; Prvostepena presuda u predmetu *Popović*, par. 756.
[5965] Prvostepena presuda u predmetu *Jelisić*, par. 54; Prvostepena presuda u predmetu *Kupreškić*, par. 547-549; Prvostepena presuda u predmetu *Naletilić*, par. 235; Prvostepena presuda u predmetu *Kordić*, par. 180; Prvostepena presuda u predmetu *Blagojević*, par. 544; Prvostepena presuda u predmetu *Popović*, par. 753-754.
[5966] Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 113.
[5967] Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac*, par. 91 (fusnote izostavljene).
[5968] Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac*, par. 91.
[5969] Drugostepena presuda u predmetu *Martić*, par. 307; Drugostepena presuda u predmetu *Mrkšić*, par. 29.
[5970] Drugostepena presuda u predmetu *Martić*, par. 311, 313; Drugostepena presuda u predmetu *Mrkšić*, par. 29; Prvostepena presuda u predmetu *Popović*, par. 755.
[5971] Drugostepena presuda u predmetu *Mrkšić*, par. 32.

1594. Ako je ispunjen kriterijum da mora postojati rasprostranjen ili sistematski napad na civilno stanovništvo, mora se utvrditi neksus između dela optuženog i samog napada. Takav neksus se sastoji od dva elementa: (i) činjenja dela koje je, po svojoj prirodi ili posledicama, objektivno deo tog napada; i (ii) da je optuženi znao da postoji napad na civilno stanovništvo i da su njegova dela deo tog napada.[5972] Taj uslov ne podrazumeva da je optuženi morao znati za pojedinosti o svrsi ili cilju tog napada.[5973] Zločin protiv čovečnosti može se počiniti iz ličnih razloga sve dok je krivično delo u osnovi počinjeno tokom napada uperenog protiv civilnog stanovništva. [5974] U slučajevima kada se, u konkretnim okolnostima, utvrdi da su izvršioci delovali na način koji isključuje zaključak o postojanju namere da njihova dela budu deo napada na civilno stanovništvo, ne može se utvrditi postojanje neksusa.[5975]

B. Zaključci

1595. Veće je zaključilo da je na teritoriji Kosova od maja 1998. godine postojao oružani sukob i da je on trajao do perioda na koji se odnosi Optužnica, uključujući taj period.[5976]

1596. Kao što je utvrđeno ranije u ovoj Presudi, od maja do septembra 1998. godine došlo je do intenziviranja borbi između srpskih snaga i OVK na Kosovu, čime je naneta šteta civilnoj imovini i prouzrokovane nedaće civilnog stanovništva.[5977] Tokom tog perioda uništen je jedan broj sela, spaljene su kuće i zapaljene su njive s letinom.[5978] Konkretno, ranije je utvrđeno da su u maju 1998. godine u dva sela severno od Dečana i na području Mališeva, Orahovca i Komorana kuće spaljene do temelja.[5979] Mnogi kosovski Albanci su oterani iz svojih sela i interno raseljeni.[5980] U junu 1998. godine VJ i MUP su učestvovali u operaciji u Đakovici koja je uključivala iseljavanje žitelja sela Damjane.[5981] U julu 1998. godine došlo je do borbi između srpskih snaga bezbednosti i OVK u selu Loda, opština Peć, u mestu Orahovac, na putu Priština–Peć i kod Mališeva.[5982] Veće je konstatovalo da je krajem jula 1998. godine, kao rezultat tih i drugih napada širom ovog područja, procenjen da

[5972] Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 248, 251, 271; Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac*, par. 99, 102, 105; Drugostepena presuda u predmetu *Mrkšić*, par. 41; Prvostepena presuda u predmetu *Popović*, par. 756.
[5973] Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac*, par. 102, 105.
[5974] Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac*, par. 103; Prvostepena presuda u predmetu *Popović*, par. 758.
[5975] Drugostepena presuda u predmetu *Mrkšić*, par. 42; Prvostepena presuda u predmetu *Mrkšić*, par. 481. U praksi Međunarodnog suda upućuje se na "neksus između dela optuženog i samog napada". U situacijama gde optuženi nije neposredni izvršilac napada, utvrđeno je da po tom kriterijumu treba ocenjivati dela fizičkog izvršioca, a ne dela optuženog, v. Drugostepena presuda u predmetu *Mrkšić*, par. 41-44.
[5976] V. gore, par. 1579.
[5977] V. gore, par. 278-287, 300-345.
[5978] V. gore, par. 282, 283, 285, 301, 316, 318, 320, 322, 335-338, 340, 341, 343, 344.
[5979] V. gore, par. 283, 285.
[5980] V. gore, par. 282, 302, 303, 305, 318, 320, 323, 325, 326, 329, 342, 345.
[5981] V. gore, par. 305.
[5982] V. gore, par. 307, 309, 310, 312, 317, 318.

je broj interno raseljenih lica na Kosovu premašivao 100.000.[5983] Posle sličnih operacija u avgustu i septembru 1998. godine, procena tog broja povećana je na oko 171.000 interno raseljenih lica.[5984]

1597. Posle početka NATO bombardovanja 24. marta 1999. godine, u ranim jutarnjim časovima 25. marta 1999. godine i tokom celog perioda na koji se odnosi Optužnica, srpske snage, uključujući pripadnike VJ i MUP-a, izvele su napade na desetine sela u jednom broju opština širom Kosova. Te snage bi, po pravilu, najpre opkolile pojedinačna sela, a zatim bi srpske snage, u većini slučajeva samo pripadnici MUP-a, zauzele položaje u selu. Tokom napada su zgrade, uključujući kuće i džamije, paljene i uništavane. Zbog tih napada, seljani kosovski Albanci bili su prisiljeni da beže. U nekim selima, srpske snage su, pošto bi ženama i deci naredile da odu, zarobljavale muškarce, a zatim ih pobile. Veće je konstatovalo na drugim mestima u ovoj Presudi da su, tokom celog perioda na koji se odnosi Optužnica, srpske snage deportovale ili prisilno premeštale civile, kosovske Albance, iz najmanje 13 opština.[5985] Veće je takođe konstatovalo da je u okviru tih napada srpskih snaga na kosovske Albance došlo do bezobzirnog razaranja ili oštećenja verskih objekata kosovskih Albanaca u najmanje šest opština.[5986] Na osnovu dokaza je takođe utvrđeno da su srpske snage ubile najmanje 729 kosovskih Albanaca u najmanje sedam opština. Veće konstatuje da su pojedinačni napadi u svakoj od tih opština u kojoj su počinjeni zločini nesumnjivo bili deo šireg napada na albansko stanovništvo na Kosovu.

1598. Veće konstatuje da gorenavedeni obrazac događaja, a posebno veliki broj napadnutih sela, ogromno uništavanje imovine, veliki broj ljudi koji su ubijeni ili koji su bili prisiljeni da napuste svoje domove, dokazuje rasprostranjenu prirodu napada na Kosovu u drugoj polovini 1998. godine i tokom perioda na koji se odnosi Optužnica. Osim toga, Veće se uverilo da je napad na civilno stanovništvo, kosovske Albance, bio i sistematski. Kako je razmotreno na drugim mestima u ovoj Presudi, akcije srpskih snaga, konkretno VJ i MUP-a, koje su preduzete na jednom broju lokacija u relativno kratkom vremenskom periodu, izvedene su koordinirano i sistematski.[5987]

1599. Veće se takođe uverilo da je taj napad bio prevashodno "usmeren protiv" civilnog stanovništva. Kako je detaljnije razmotreno u Poglavlju VI, ogromna većina dela koja su srpske snage počinile u periodu od marta do juna 1999. godine odnosila su se na civile. Čak i da je u tom civilnom stanovništvu bilo boraca OVK, što Veće nije zaključilo, to ne bi izmenilo činjenicu da je to stanovništvo pretežno bilo civilno.

[5983] V. gore, par. 323.
[5984] V. gore, par. 345.
[5985] V. gore, par. 1701, 1702.
[5986] V. gore, par. 1854.
[5987] V. gore, par. 2027-2051, 2070-2080.

1600. U nekim slučajevima je napravljena razlika između žena i dece, s jedne strane, i muškaraca s druge strane, ali su akcije preduzimane protiv obe grupe. Nema dokaza koji ukazuju na to da su se srpske snage trudile da naprave razliku između pripadnika OVK i kosovskih Albanaca. Veće podseća na jedan upečatljiv primer kada je jedan seljanin iz Bele Crkve, opština Orahovac, pokušao da pripadnicima MUP-a objasni sledeće: "Mi smo samo zemljoradnici. Mi nismo OVK", da bi odmah posle toga tom čoveku pucali u grudi, a njegovom bratancu, koji se nalazio pored njega, u glavu.[5988] Posle toga, te snage su ubile još najmanje četrdeset jednog nenaoružanog muškarca.[5989] Taj primer je jedan od mnogih tokom perioda na koji se odnosi Optužnica, kada su civili, kosovski Albanci, molili pripadnike tih snaga da im poštede živote i pokušali da im objasne da su civili, nakon čega su ubijeni. Te karakteristične radnje srpskih snaga pokazuju da njihov cilj nije bio samo da pronađu i uhapse (ili čak ubiju) borce i pristalice OVK. Kako je konstatovano na raznim mestima u ovoj Presudi, srpske snage su u činjenju gorenavedenih zločina konkretno usmeravale svoje napade na kosovske Albance zbog njihove nacionalne pripadnosti.[5990] Nije pravljena razlika, niti je bilo pokušaja da se razlika napravi, između civila i boraca. Civilno stanovništvo je bilo primarna, a ne slučajna meta. Veće konstatuje da takav napad "usmeren protiv" civilnog stanovništva odražava nameru fizičkih izvršilaca da konkretno uzmu za metu civile.

1601. Veće konstatuje da postupci srpskih snaga do kojih je dolazilo širom Kosova, a koji su utvrđeni u ovoj Presudi, odražavaju činjenicu da su izvršioci znali da su njihove radnje deo šireg napada na civilno stanovništvo, kosovske Albance, širom regiona. Individualna krivična odgovornost optuženog biće kasnije detaljnije razmotrena u ovoj Presudi.

C. Zaključak

1602. Veće se uverilo da su ispunjeni opšti uslovi navedeni u članu 5.

[5988] V. gore, par. 468.
[5989] V. gore, par. 472.
[5990] V. gore, par. 1777, 1781, 1783-1789, 1854.

XI. OPTUŽBE

A. Deportacija (tačka 1) i druga nehumana dela (prisilno premeštanje) (tačka 2)

1. Merodavno pravo

(a) Merodavno pravo u vezi s deportacijama

1603. U tački 1 optuženi se tereti za deportaciju kao zločin protiv čovečnosti, prema članu 5(d) Statuta.[5991]

1604. U praksi Međunarodnog suda krivično delo deportacije čine sledeći elementi:

1. lica su raseljena prisilno;[5992]
2. ta lica zakonito borave na području s kog su raseljena;[5993]
3. prema međunarodnim pravnim normama, nema osnova prema kojim bi raseljavanje bilo dopušteno;[5994]
4. lica su raseljena preko *de jure* državne granice ili, u određenim situacijama koje se moraju analizirati od slučaja do slučaja i u kontekstu međunarodnog običajnog prava, preko *de facto* granice;[5995] i
5. optuženi[5996] ili lica za koja on snosi krivičnu odgovornost namerno su sprovela prisilno raseljavanje. Namera da se izvrši deportacija ne mora ujedno biti i namera da ta deportacija bude trajna.[5997]

1605. Žalbeno veće je zaključilo da raseljavanje mora biti "prisilno, izvršeno protjerivanjem ili drugim oblicima prisile, tako da raseljavanje nije bilo dobrovoljno, a osobe na koje se odnosi nisu imale stvarnog izbora u vezi sa svojim raseljavanjem".[5998] Raseljavanje je nezakonito upravo zbog odsustva stvarnog izbora.[5999] Pristanak, ili čak zahtev, za raseljavanje mora biti stvaran, to jest dat dobrovoljno i kao rezultat slobodne volje pojedinca, što se ocenjuje s obzirom na preovlađujuće

[5991] Optužnica, par. 71–72.
[5992] Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 278, 279–282; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 304.
[5993] Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 278; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 304.
[5994] Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 278, 284–287; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 304.
[5995] Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 278, 288–303; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 304.
[5996] Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 278. V. takođe Prvostepena presuda u predmetu *Martić*, par. 111, Prvostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 726.
[5997] Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 278, 304–307; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 304.
[5998] Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 279, v. takođe *ibid*., par. 280–283.
[5999] Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 279; Drugostepena presuda u predmetu *Krnojelac*, par. 229.

okolnosti.[6000] Prisilni karakter raseljavanja nije vezan samo za fizičku silu već i za pretnju silom ili prisilu, kao što su strah od nasilja, prinude, zatočenja, psihološkog pritiska ili zloupotrebe vlasti, ili za iskorištavanje okolnosti prisile.[6001]

1606. Odbrana tvrdi da napuštanje teritorije iz straha od diskriminacije ili krivičnog gonjenja, ili iz želje da se izbegnu područja na kojima se vodi oružani sukob, ne predstavlja nužno povredu prava.[6002] Veće napominje da je, prema zaključku Žalbenog veća, važno da je raseljavanje prisilno, da je izvršeno proterivanjem ili drugim oblicima prinude, kao što je to da raseljena lica nisu imala stvarnog izbora. Prema tome, Veće prihvata da dela počinjena s namerom da se izazove strah ili izvrši prinuda kako bi ljudi napustili svoje gradove i sela mogu predstavljati *actus reus* deportacije, ako su ispunjeni i drugi uslovi. To treba procenjivati od slučaja do slučaja.

1607. U međunarodnom pravu postoji mali broj slučajeva u kojima bi raseljavanje lica tokom oružanog sukoba moglo biti dopušteno, na primer, ako se evakuacija sprovodi radi bezbednosti dotičnog stanovništva ili iz imperativnih vojnih razloga.[6003] Stanovništvo koje je na taj način evakuisano "ima biti vraćeno u svoje domove čim neprijateljstva na tome području prestanu".[6004]

(b) Merodavno pravo u vezi s drugim nehumanim delima: prisilno premeštanje

1608. U tački 2 Optužnice optuženi se tereti za prisilno premeštanje, zločin za koji se on tereti kao za "druga nehumana dela", kažnjiv prema članu 5(i) Statuta.[6005]

[6000] Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 279. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Krnojelac*, par. 229, gde je Žalbeno veće napomenulo da se "ne može [...] ni na osnovu činjenice da je pristanak bio dat zaključiti da je postojao stvaran izbor budući da okolnosti mogu taj pristanak obezvrijediti", kao i: "dokazi koji se odnose na uopšteno iskazivanje pristanka moraju [se] analizirati u kontekstu, vodeći računa o situaciji i atmosferi koja je vladala u KP domu, o protivpravnosti zatvaranja, prijetnjama, upotrebi sile i drugih oblika prinude, strahu od nasilja i ranjivosti zatvorenika". V. takođe Prvostepena presuda u predmetu *Martić*, par. 108; Prvostepena presuda u predmetu *Blagojević*, par. 596; Prvostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 543.

[6001] Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 281. U Prvostepenoj presudi u predmetu *Stakić* Pretresno veće je, u par. 707, zaključilo da je "atmosfera u opštini Prijedor tokom perioda na koji se odnosi optužnica bila tako puna prisile da se ne može smatrati da su osobe koje su napustile opštinu dobrovoljno odlučile da se odreknu svojih domova". U Prvostepenoj presudi u predmetu *Milutinović* Pretresno veće je navelo da su "zaključak o odsustvu stvarnog izbora pretresna veća i Žalbeno veće donosili [...] na osnovu pretnji i zastrašivanja sračunatih na to da se civilnom stanovništvu uskrati ostvarivanje slobodne volje, kao što su granatiranje civilnih objekata, paljenje imovine civila i drugi zločini koji se čine ili kojima se preti 'kako bi se stanovništvo zastrašilo i natjeralo da pobjegne sa tog područja bez nade u povratak'" (Prvostepena presuda u predmetu *Milutinović*, Tom I, par. 165).

[6002] Završni podnesak odbrane, par. 678.

[6003] Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 284–285, gde se poziva na član 49 Ženevske konvencije IV i pominje član 17 Dopunskog protokola II. Uz to, Žalbeno veće je napomenulo da je članom 19 Ženevske konvencije III dozvoljeno evakuisanje ratnih zarobljenika van borbene zone, kako bi oni bili van opasnosti. V. Prvostepena presuda u predmetu *Krstić*, par. 526, i primeri iz Drugog svetskog rata za evakuisanje ili raseljavanje iz razloga vojne nužde.

[6004] Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 284, gde se poziva na član 49 Ženevske konvencije IV. V. takođe Prvostepena presuda u predmetu *Milutinović* , Tom I, par. 166.

[6005] Optužnica, par. 73.

(i) Druga nehumana dela

1609. "Druga nehumana dela" spadaju u rezidualnu kategoriju za teške optužbe koje nisu navedene u članu 5 Statuta.[6006] Žalbeno veće je prihvatilo da se pojam "druga nehumana dela", naveden u članu 5(i), ne može smatrati kršenjem načela *nullum crimen sine lege*, budući da predstavlja deo međunarodnog običajnog prava.[6007]

1610. Da bi neko činjenje ili nečinjenje, prema praksi Međunarodnog suda, spadalo u kategoriju "druga nehumana dela", moraju biti ispunjeni sledeći uslovi:

1. težina tog činjenja ili nečinjenja mora biti ista kao kod drugih zločina navedenih u članu 5;[6008]

2. to činjenje ili nečinjenje mora imati za posledicu tešku duševnu ili telesnu patnju žrtve ili predstavljati težak napad na ljudsko dostojanstvo;[6009] i

3. optuženi ili lica za koja on snosi krivičnu odgovornost izvršila su to činjenje ili nečinjenje namerno.[6010]

1611. Da bi se procenila težina takvog ponašanja treba uzeti u obzir sve činjenične okolnosti.[6011] U njih može spadati priroda činjenja ili nečinjenja, kontekst u kom su oni izvršeni, lične prilike žrtve, kao i fizičke i psihičke posledice po žrtvu.[6012] Ne postoji uslov da posledice po žrtve takvog

---

6006 Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 315; Prvostepena presuda u predmetu *Martić*, par. 82; Prvostepena presuda u predmetu *Vasiljević*, par. 234. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Kordić*, par. 117, gde je u obzir uzeto kako se u Prvostepenoj presudi u predmetu *Kupreškić* druga nehumana dela analiziraju kao dodatna kategorija (Prvostepena presuda u predmetu *Kupreškić*, par. 563).

6007 Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 315. U par. 721 Prvostepene presude u predmetu *Stakić* Pretresno veće je odbacilo tačku optužbe koja se odnosi na druga nehumana dela (prisilno premeštanje), podsetilo na to da bi se pribegavanjem kategoriji drugih nehumanih dela kao osnovu za pripisivanje krivične odgovornosti mogao narušiti osnovni princip krivičnog prava, *nullum crimen sine lege certa*, i izrazilo neslaganje s pristupom koji je u Prvostepenoj presudi u predmetu *Kupreškić*, u par. 563, usvojen u odnosu na kategoriju drugih nehumanih dela. U Drugostepenoj presudi u predmetu *Stakić*, u par. 315, Veće je, *proprio motu*, razmatralo pitanje da li se odgovornost za prisilno premeštanje, prema članu 5(i) Statuta, može utvrditi. Smatrajući da može, Veće je prihvatilo konstataciju iznetu u Prvostepenoj presudi u predmetu *Kupreškić* i konstatovalo da je kategorija drugih nehumanih dela često korišćena u praksi Međunarodnog suda. U fusnoti 649, Žalbeno veće u predmetu *Stakić* navodi sledeće instrumente međunarodnog prava koji u svojim odredbama sadrže kategoriju drugih nehumanih dela: član 6(c) Nirnberške povelje, član 5(c) Tokijske povelje, član II(c) Zakona br. 10 Kontrolnog saveta.

6008 Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 331; Prvostepena presuda u predmetu *Milutinović*, Tom I, par. 170; Prvostepena presuda u predmetu *Martić*, par. 83; Prvostepena presuda u predmetu *Krnojelac*, par. 130; Prvostepena presuda u predmetu *Vasiljević*, par. 234.

6009 Prvostepena presuda u predmetu *Martić*, par. 83; Prvostepena presuda u predmetu *Krnojelac*, par. 130 i fusnota 382, u kojoj se citira Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 424; Prvostepena presuda u predmetu *Vasiljević*, par. 234.

6010 Prvostepena presuda u predmetu *Martić*, par. 83; Prvostepena presuda u predmetu *Krnojelac*, par. 130; Prvostepena presuda u predmetu *Vasiljević*, par. 234. Treći element, naime, to da je "optuženi …*namerno* izvrši[o] [...] to činjenje ili nečinjenje", u praksi Međunarodnog suda ponekad se formuliše na sledeći način: "fizički izvršilac je to činjenje ili nečinjenje morao *namerno* da izvrši"; v., na primer, Prvostepena presuda u predmetu *Milutinović*, Tom I, par. 170. Pretresno veće smatra da te dve formulacije imaju isto značenje.

6011 Prvostepena presuda u predmetu *Martić*, par. 84; Prvostepena presuda u predmetu *Vasiljević*, par. 235; Prvostepena presuda u predmetu *Krnojelac*, par. 131.

6012 Prvostepena presuda u predmetu *Martić*, par. 84; Prvostepena presuda u predmetu *Vasiljević*, par. 235; Prvostepena presuda u predmetu *Krnojelac*, par. 131.

nehumanog dela budu dugotrajne. Međutim, ako posledice budu dugotrajne, one će se računati u činjenične okolnosti koje će Pretresno veće uzimati u obzir kad bude procenjivalo težinu dotičnog ponašanja.[6013]

1612. Uslov *mens rea* "drugih nehumanih dela" ispunjen je ako je izvršilac postupao s namerom da nanese tešku telesnu ili duševnu patnju ili da izvrši težak napad na ljudsko dostojanstvo žrtve, ili ako je znao da će njegovo ponašanje za posledicu verovatno imati tešku telesnu ili duševnu povredu ili da će predstavljati težak napad na ljudsko dostojanstvo žrtve.[6014]

(ii) Prisilno premeštanje

1613. U praksi Međunarodnog suda ustanovljeni su sledeći elementi zločina prisilnog premeštanja:

1. lica su raseljena prisilno;[6015]
2. ta lica zakonito borave na području s kog su raseljena;[6016]
3. što se tiče krivičnog dela deportacije, ono je vršeno bez osnova koji su dopušteni međunarodnim pravom;[6017]
4. prisilno raseljavanje odvija se unutar državnih granica;[6018] i

[6013] Prvostepena presuda u predmetu *Martić*, par. 84. V. takođe Prvostepena presuda u predmetu *Kunarac*, par. 501, gde se taj faktor razmatra u kontekstu zločina povrede ličnog dostojanstva.

[6014] Prvostepena presuda u predmetu *Milutinović*, Tom I, par. 170; Prvostepena presuda u predmetu *Martić*, par. 85.

[6015] Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 317; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 308 i 333. V. takođe Prvostepena presuda u predmetu *Blagojević*, par. 595; Prvostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 540.

[6016] Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 308. V. takođe Prvostepena presuda u predmetu *Milutinović*, Tom I, par. 164; Prvostepena presuda u predmetu *Blagojević*, par. 595; Prvostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 540. U vezi sa zakonitim boravkom kao uslovom, Pretresno veće u predmetu *Popović* konstatovalo je da je namera bila da se zaštitom obuhvate, na primer, interno raseljena lica koja su se negde privremeno nastanila nakon što su isterana iz svoje matične zajednice, Prvostepena presuda u predmetu *Popović*, par. 900.

[6017] Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 308, 333. V. takođe Prvostepena presuda u predmetu *Milutinović*, Tom I, par. 164; Prvostepena presuda u predmetu *Blagojević*, par. 595; Prvostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 540; Drugostepena presuda u predmetu *Krnojelac*, par. 222. Što se tiče legitimnih osnova u međunarodnom pravu koji dopuštaju evakuacije, čini se da Međunarodni sud u svojoj praksi ne pravi razliku između zločina deportacije i zločina prisilnog premeštanja (v., na primer, Prvostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 723, 725; Prvostepena presuda u predmetu *Blagojević*, par. 597–599; Prvostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 540; Drugostepena presuda u predmetu *Krnojelac*, par. 222; Prvostepena presuda u predmetu *Milutinović*, Tom I, par. 166). U praksi postoje dva opšta osnova međunarodnog prava prema kojima je evakuacija legitimna: (1) ona može biti izvršena ili zbog bezbednosti nekog civilnog stanovništva ili (2) zbog imperativnih vojnih razloga. Veće prihvata da su to legitimni razlozi za evakuisanje. U praksi ovog Međunarodnog suda prihvaćeno je da lica raseljena po ta dva opšta osnova "ima[ju] biti vraćen[a] u svoje domove čim neprijateljstva na tome području prestanu". V. gore, par. 1607. Pretresno veće u predmetu *Popović*, koje se na str. 1473 poziva na Komentar uz Dopunski protokol II, zaključilo je da je mere evakuacije koje se preduzimaju iz imperativnih vojnih razloga nedopušteno koristiti kao izgovor za uklanjanje stanovništva i preuzimanje kontrole nad željenom teritorijom, *Popović* Prvostepena presuda u predmetu, par. 901.

[6018] Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 317, gde se poziva na Prvostepenu presudu u predmetu *Krstić*, par. 521; Prvostepena presuda u predmetu *Krnojelac*, par. 474, 476. V. takođe Prvostepena presuda u predmetu *Blagojević*, par. 595; Prvostepena presuda u predmetu *Martić*, par. 111.

5. optuženi ili lica za koja on snosi krivičnu odgovornost namerno su sprovela prisilno raseljavanje. Ne važi uslov da postoji namera da to premeštanje bude trajno.[6019]

1614. Iako je u praksi ovog Međunarodnog suda u nekoliko navrata naznačeno da dela prisilnog premeštanja predstavljaju krivično delo drugih nehumanih dela, prema članu 5(i) Statuta,[6020] ponašanje za koje se optuženi tereti kao za prisilno premeštanje mora da ispuni uslove predviđene za elemente krivičnog dela "druga nehumana dela", već iznete u par. 1610.[6021]

2. Zaključci

(a) Zaključci o događajima navedenim u Optužnici

1615. U Optužnici se navodi da su, počev od 1. januara 1999. godine, ili približno od tog datuma, pa sve do 20. juna 1999, snage SRJ i Srbije činile dela koja su za posledicu imala prisilnu deportaciju približno 800.000 civila kosovskih Albanaca.[6022] Da bi omogućile ova proterivanja i raseljenja, snage SRJ i Srbije su, prema navodima, namerno stvarale atmosferu straha i pritiska, upotrebom sile, pretnjama silom i delima nasilja. Konkretno, navodi se da su snage SRJ i Srbije sistematski granatirale gradove i sela, palile stambene objekte i gazdinstva, nanosile štetu i uništavale kulturne i verske ustanove kosovskih Albanaca, ubijale civile kosovske Albance i seksualno zlostavljale kosovske Albanke. Konkretne akcije tog tipa navode se za niz gradova i sela u sledećim opštinama: Orahovac, Prizren, Srbica, Suva Reka, Peć, Kosovska Mitrovica, Priština, Đakovica, Gnjilane, Uroševac, Kačanik, Dečani i Vučitrn.[6023]

1616. Veće je u ovoj Presudi već iznelo činjenične zaključke u vezi s događajima koji se navode u Optužnici. U nastavku teksta Veće će se usredsrediti na navode o deportaciji i prisilnom premeštanju, iznete u Optužnici. Cilj je da se ranije iznete konstatacije dopune, a ne da se zamene novim. Što se tiče elementa zakonitog boravka, koji je uslov i za krivično delo deportacije i za krivično delo prisilnog premeštanja, Veće konstatuje da je prisustvo tog elementa ustanovljeno u svim slučajevima. Za stanovnike ili žitelje nekog područja može se odmah reći da zakonito borave

---

[6019] Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 317. Za obrazloženje stava Žalbenog veća u vezi s deportacijama v. Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 304–308. V. takođe Prvostepena presuda u predmetu *Milutinović*, Tom I, par. 164; Prvostepena presuda u predmetu *Martić*, par. 111.

[6020] Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 317; Prvostepena presuda u predmetu *Milutinović*, Tom I, par. 171; Prvostepena presuda u predmetu *Krstić*, par. 523; Prvostepena presuda u predmetu *Kupreškić*, par. 566; Prvostepena presuda u predmetu *Blagojević*, par. 629.

[6021] Što se tiče "težine" kao kriterijuma za krivično delo "druga nehumana dela", Žalbeno veće je u predmetu *Krajišnik*, u par. 331 Drugostepene presude u tom predmetu, zaključilo da "[p]rilikom donošenja zaključka da konkretna djela prisilnog premještanja predstavljaju 'druga nehumana djela' po članu 5(i) Statuta, pretresna vijeća moraju da se uvjere da je prisilno premještanje slične težine kao i drugi zločini protiv čovječnosti". U Drugostepenoj presudi u predmetu *Krajišnik* Veće je konstatovalo da je Pretresno veće pogrešilo jer nije ispitalo da li su konkretni slučajevi prisilnog premeštanja u predmetu u kom je postupalo bili dovoljno teški.

[6022] Optužnica, par. 72.

na njemu. U nekim navedenim slučajevima, ljudi iz jednog sela, grada ili mesta privremeno su se sklanjali u neko drugo, pošto su svoja prvobitna boravišta napustili iz straha. U drugim slučajevima ljudi su prosto želeli da se sklone na neko bezbedno mesto. Za relevantne svrhe, Veće konstatuje da su ti ljudi u svakom slučaju zakonito boravili na području na koje su se sklonili.

(i) Orahovac

1617. Veće je ustanovilo da su 25. marta 1999. godine tenkovi VJ ušli u selo Bela Crkva; snage MUP-a i VJ-a otvorile su vatru iz automatskog oružja iznad krovova kuća, zbog čega su se seljani dali u beg. Mnogi su to učinili u toj fazi. Potom je policija ušla u selo i počela da pali kuće. Kod potoka kraj sela okupilo se oko 700 seljana i krenulo prema železničkom mostu na Belaji. Policija je stigla do mosta na Belaji, gde su se bili okupili mnogi seljani, i počela da odvaja žene i decu od muškaraca. Ženama i deci rečeno je da krenu duž pruge ka Zrzama, što su oni i učinili. Kad su žene i deca otišli, policija je grupi od oko 65 muškaraca naredila da ode do rečice, gde je otvorila vatru na njih s namerom da ih ubije.[6024]

1618. Veće se uverilo da su stanovnici Bele Crkve koji nisu ubijeni bili prisiljeni da napuste selo zbog postupaka srpskih snaga. Veće se uverilo da to raseljavanje nije izvršeno ni po jednom od osnova koje dozvoljava međunarodno pravo i da su raseljena lica zakonito boravila na tom području. Dalje, s obzirom na to da su srpske snage otvorile vatru na selo iako za to nije postojala vojna nužda, da su izričito naredile ženama i deci da odu, da su pucale na veliki broj muškaraca i ubile ih, Veće se uverilo da su srpske snage delovale s traženom namerom. Ustanovljeno je krivično delo deportacije. Iako ima dokaza da su neki ljudi iz Bele Crkve koji su naterani da odu iz svog sela na kraju prešli granicu s Albanijom, u iskazima se ne navode konkretne okolnosti u kojima su ti ljudi napustili Kosovo, kao što nema ni dokaza na osnovu kojih bi se moglo ustanoviti da li su žene i deca zaista otišli s Kosova. Po mišljenju Veća, nije ustanovljeno da su oni deportovani.

1619. Veće je konstatovalo da su srpske snage 25. marta 1999. godine stigle u Malu Krušu i počele da granatiraju selo i pucaju na njega. Zbog toga je oko 400 do 500 kosovskih Albanaca, stanovnika tog sela, pobeglo u pravcu šume. Narednog dana, snage MUP-a, uz pomoć lokalnih Srba, otvorile su vatru na selo, pljačkale kuće u selu, palile kuće i pucale u kosovske Albance koji su bili u njima. Potom je policija poslala jednog seljanina da ode po kosovske Albance koji su bili u šumi. Kad su se oni vratili, policija je muškarce odvojila od žena i dece i ženama i deci rekla "da se udave u Drimu ili da idu u Albaniju". Žene i deca napustili su selo. Potom je policija zatvorila

[6023] Optužnica, par. 72.
[6024] V. gore, 459–474.

muškarce u jedan ambar, pucala na njih i zapalila ambar, kojom prilikom je stradalo najmanje 108 muškaraca (neki od njih bili su tinejdžeri). Devetoro ljudi iz sela koji su odbili da napuste svoje domove izgoreli su u njima.[6025]

1620. Prema zaključku Veća, krivično delo prisilnog premeštanja ustanovljeno je u odnosu na događaje u Maloj Kruši. Stanovnici Male Kruše isterani su iz domova pucnjavom, granatiranjem i razaranjem koje su uzrokovale srpske snage. Nema dokaza da su te radnje bile usmerene na vojne ciljeve. Prema zaključku Veća, izvršioci su te radnje počinili s namerom da se kosovski Albanci izbace iz sela tako što su naterali žene i decu da odu, ubili veliki broj muškaraca i uništili domove. Tu nameru potvrđuju i konkretna naređenja koja su srpske snage izdavale ljudima u Maloj Kruši. Veće se uverilo da raseljavanje stanovnika nije izvršeno ni po jednom od osnova koje dozvoljava međunarodno pravo. Iako je policija ženama i deci naredila da idu u Albaniju, iz dokaza ne proizlazi da su žene i deca zaista i prešli granicu s Albanijom. Prema tome, nije ustanovljeno krivično delo deportacije.

1621. U periodu od 24. do 27. marta 1999. godine veliki broj raseljenih lica prošao je kroz železničku stanicu u Maloj Kruši i otišao za Prizren. SUP Prizren obezbedio je prevoz za žene i decu. Muškarci su morali da idu pešice. Iako se iskazi ne odnose konkretno na to, Veće na osnovu konteksta događaja prihvata da je među tim ljudima bilo i stanovnika koji su bežali iz Male Kruše i da su oni iz sela odlazili iz straha od srpskih snaga. Veće prihvata i da je među ljudima koji su odlazili za Prizren sa železničke stanice u Maloj Kruši bilo i stanovnika iz susednih sela koji su takođe odlazili s tog područja iz straha od srpskih snaga. Velika većina tih ljudi, ako ne i svi, bili su albanske nacionalnosti. Kao što je u ovoj Presudi već razmotreno,[6026] Veće ne prihvata argument odbrane da su ti ljudi raseljeni radi bezbednosti i sigurnosti raseljenih lica i zbog toga što je na tom području izbio sukob između srpskih snaga i OVK. Taj se argument nije potkrepljen dokazima. Krivično delo prisilnog premeštanja ustanovljeno je u odnosu na ljude koji su u periodu od 24. do 27. marta 1999. godine odlazili za Prizren sa železničke stanice u Maloj Kruši.

1622. Kao što je već rečeno, Veće se uverilo da su srpske snage 25. marta 1999. godine opkolile selo Velika Kruša. Tenkovi VJ postavljeni su u malim razmacima na području sela, a vojna vozila srpskih snaga, uključujući tenkove i oklopne transportere, kretala su se glavnim putem Orahovac–Prizren, koji prolazi kroz selo. Zbog tih događaja, oko 3.000 do 4.000 kosovskih Albanaca koji su zakonito boravili u selu iz straha je pobeglo u brda. Nekoliko dana kasnije, neki od njih pridružili su

[6025] V. gore, par. 480–495.
[6026] V. gore, par. 499–500.

se hiljadama raseljenih lica u Nogavcu.[6027] Prema zaključku Veća, tim događajima potvrđuje se krivično delo prisilnog premeštanja. Veće posebno ističe da su stanovnici Velike Kruše bili prinuđeni da napuste svoje domove zbog opasnosti koju je predstavljalo prisustvo sve većeg broja srpskih snaga, uključujući tenkove postavljene u neposrednoj blizini kuća u selu. Nema dokaza za to da je na tom području u to vreme bilo snaga OVK. Veće se uverilo da su srpske snage te radnje izvršile znajući da će kod kosovskih Albanaca u tom mestu izazvati strah i da će oni zbog toga pobeći, kao i da su srpske snage delovale upravo s takvom namerom. Prema zaključku Veća, to raseljavanje nije izvršeno ni po jednom od osnova koje dozvoljava međunarodno pravo. Veće se uverilo da je krivično delo prisilnog premeštanja ustanovljeno u odnosu na Veliku Krušu.

1623. Veće je već konstatovalo da su srpske snage 25. marta 1999. godine granatirale selo Celina. Jake snage VJ opkolile su selo. Granatiranje se nastavilo skoro celog dana, uz povremene prekide, kad bi snage MUP-a pešice ušle u selo. Neki stanovnici Celine su ubijeni. Mnogi stanovnici Celine u strahu su pobegli iz sela i okupili se u šumi, gde su bili i ljudi iz drugih sela na tom području: Velike Kruše, Brestovca i Nogavca.[6028] Prema zaključku Veća, krivično delo prisilnog premeštanja ustanovljeno je u odnosu na te događaje. Veće posebno ističe da su stanovnici Celine bili prinuđeni da napuste svoje domove zbog toga što su ih srpske snage granatirale i otvarale vatru na njih. Granatiranje i druga vatra nisu bili usmereni na vojne ciljeve, a Veće je zaključilo da su srpske snage granatirale i otvarale vatru s namerom da rasele stanovnike Celine.

1624. Veće je konstatovalo i da je policija 28. marta 1999. godine došla u šumu u koju su stanovnici Celine pobegli, da je žene i decu odvojila od muškaraca, sprovela obe te grupe do Celine i dalje glavnim putem koji povezuje Đakovicu i Prizren; potom je policija naredila muškarcima da se popnu na kamione i odvezla ih u Žur, na granici s Albanijom, gde su im tražene lične isprave i gde im je rečeno da pešice krenu prema granici. Ti muškarci su prešli granicu i odvedeni su u izbeglički logor u Kukësu, u Albaniji.[6029] Veće se uverilo da je krivično delo deportacije ustanovljeno u odnosu na te događaje. Veće posebno ističe da su ti ljudi zakonito boravili na tom području, da su ih srpske snage prisilno raselile preko granice s Albanijom i da su pritom delovale s traženom namerom, što se vidi iz toga što su muškarci dobili konkretna naređenja da odu u Albaniju i što im je obezbeđen prevoz. Prema zaključku Veća, to raseljavanje nije izvršeno ni po jednom od osnova koje dozvoljava međunarodno pravo.

[6027] V. gore, par. 503–506.
[6028] V. gore, par. 517–522.
[6029] V. gore, par. 528–531.

1625. Veće se uverilo da je 2. aprila 1999. godine jedan avion preleteo iznad sela Nogavac i da su iz njega bačene bombe. Veće na osnovu dokaza nije moglo da donese nikakav zaključak o tome koje su snage 2. aprila bombardovale Nogavac. Pošto su bombe eksplodirale, buknula je vatra, a mnogi ljudi su ranjeni i kuće oštećene. Sledećeg dana, strahujući od još jednog napada, 20.000 raseljenih kosovskih Albanaca koji su se iz susednih sela Mala Hoča, Brestovac, Zočište, Opteruša i Celina sklonili u Nogavac počeli su da beže prema granici s Albanijom. Srpska policija je ljudima iz konvoja na granici oduzela lične isprave, skinula im registarske tablice s vozila i tek ih tad pustila da pređu u Albaniju.[6030] Prema zaključku Veća, na osnovu dokaza se ne može ustanoviti da su srpske snage prisilno raselile ljude koji su se okupili u Nogavcu. Prema zaključku Veća, bombardovanje Nogavca jeste bilo važan faktor koji je te ljude naveo da napuste selo. Nema ubedljivih dokaza da su to bombardovanje izvršile srpske snage. Nema dokaza da su srpske snage u periodu od 24. marta do 20. juna 1999. godine koristile avione da bombarduju sela na Kosovu. S obzirom na te okolnosti, Veće se nije uverilo da su u odnosu na Nogavac ustanovljena krivična dela deportacije i prisilnog premeštanja.

(ii) Prizren

1626. Veće je u ovoj Presudi već konstatovalo da je policija 30. marta ušla u naselje Jeta-e-Re u Prizrenu, da je ulazila u pojedine kuće i rekla stanarima i njihovim gostima da odu. Ljudi koji su odlazili obrazovali su konvoj. Konvoj je prolazio kroz policijski špalir, a policajci su pretili ljudima u konvoju. Srpske snage uputile su ljude u konvoju prema Žuru, a potom prema granici s Albanijom. Na granici su pripadnici srpskih snaga naredili ljudima da, pre nego što pređu u Albaniju, predaju lične isprave i registarske tablice.[6031] Veće se uverilo i da su srpske snage, u kojima su bile i snage MUP-a, 28. marta 1999. godine ušle u naselje Dušanovo u Prizrenu i isterale oko 4.000 do 5.000 ljudi iz kuća. Policija je tim ljudima rekla da idu u Albaniju i da za njih na Kosovu nema mesta. Pripadnici tih snaga su palili kuće i tukli neke kosovske Albance. Kosovski Albanci, žitelji Prizrena, obrazovali su konvoj dug oko 16 kilometara. Konvoj je upućen prema Albaniji. Na poslednjem kontrolnom punktu pre granice srpski policajci oduzeli su ljudima u konvoju stvari od vrednosti i lične isprave i tek ih onda poslali preko granice u Albaniju.[6032]

1627. Veće se uverilo da su srpske snage 28. i 30. marta 1999. godine prisilno raselile kosovske Albance iz Prizrena i proterale ih preko granice s Albanijom, iako za to nije postojao nijedan osnov za raseljavanje dopušten međunarodnim pravom. S obzirom na konkretna naređenja, pretnje, broj

[6030] V. gore, par. 501–514.
[6031] V. gore, par. 559–561.
[6032] V. gore, par. 568–578.

raseljenih stanovnika i uputstva koja su srpske snage usput davale ljudima u konvoju, Veće se uverilo da su srpske snage delovale s namerom da kosovske Albance rasele izvan granica Kosova. Time je ustanovljeno krivično delo deportacije.

1628. Veće je već konstatovalo da je VJ 25. marta 1999. godine granatirao selo Pirane, a da su pripadnici MUP-a zapalili oko 16 kuća u tom selu, pretežno nastanjenom kosovskim Albancima, zbog čega je veći deo stanovnika napustio selo. Oko 1.900 ljudi otišlo je u susedno selo Mamuša, a oko 800 ljudi u selo Srbica. Dana 26. marta VJ je granatirao još jedno selo u opštini Prizren, selo Landovicu, zbog čega su stanovnici pobegli iz sela prema severozapadu i jugozapadu.[6033] Prema zaključku Veća, do raseljavanja tih kosovskih Albanaca iz Pirana i Landovice dovele su srpske snage. Iako pre ovih događaja linija odbrane OVK jeste prolazila kroz Pirane, nema dokaza da su 25. marta borci OVK bili u selu. Nema dokaza da su srpske snage granatirale vojne ciljeve ili da je za paljenje kuća postojala legitimna svrha. Prema zaključku Veća, srpske snage su prilikom granatiranja i spaljivanja ta dva sela delovale s namerom da prisilno rasele kosovske Albance. Ustanovljeno je krivično delo deportacije.

1629. Veće je konstatovalo i da je jednog dana u periodu od 9. do 16. aprila 1999. godine, po naređenju načelnika policije u Prizrenu, raseljenim licima iz drugih sela koja su zakonito boravila u Srbici, selu u koje su se sklonila, rečeno da svi oni koji nisu iz Srbice moraju da odu u Albaniju. Ljudi su autobusima pošli ka Žuru, a potom su išli pešice nekoliko kilometara, dok nisu došli do granice s Albanijom. Na granici su policajci oduzeli izbeglicama lične isprave i tek ih onda poslali preko granice s Albanijom.[6034] Prema zaključku Veća, kosovski Albanci u Srbici su, po naređenju srpskih snaga, prisilno raseljeni u Albaniju iako za to nije postojao nikakav osnov u međunarodnom pravu. S obzirom na konkretna naređenja, Veće se uverilo da je načelnik policije postupao s traženom namerom. Ustanovljeno je krivično delo deportacije.

(iii) Srbica

1630. Veće je konstatovalo da su srpske snage 25. i 26. marta 1999. godine granatirale selo Leočina, zbog čega su seljani, strahujući za bezbednost, pobegli u Izbicu. Stanovnici drugih sela na tom području, uključujući Broćnu i Kladernicu, takođe su pobegli u Izbicu pošto su srpske snage zauzele položaje u selima ili na širem području. Tako je 26. marta u Izbici bilo oko 25.000 meštana i drugih lica. Dana 27. marta srpske snage su ušle u Izbicu i počele da pale kuće. Većina ljudi koji su bili tamo, a naročito mladići, pobegli su prema Tušilju, strahujući za bezbednost. Dana 28. marta

[6033] V. gore, par. 582–586, 589–594.
[6034] V. gore, par. 599–600.

oko 5.000 ljudi otišlo je iz sela i okupilo se na jednoj livadi. Pripadnici srpskih snaga došli su na tu livadu i odvojili žene i decu od muškaraca. Muškarce su izveli na put i naterali ih da sednu. Ženama su naredili da podignu tri prsta, što znači "ovo je Srbija", i rekli im da će ih poslati u Albaniju. Žene i deca krenuli su, kako im je i rečeno, i tokom sledećih sedam dana putovali su u pravcu Albanije. Pošto su žene i deca otišli, pripadnici srpskih snaga podelili su muškarce u dve grupe, odveli ih na dve zasebne lokacije i otvorili vatru na njih; tom prilikom su ubijena najmanje 132 muškaraca.[6035]

1631. Prema zaključku Veća, navedenim događajima potvrđuje se krivično delo prisilnog premeštanja. Stanovnici Broćne napustili su svoje selo pošto su srpske snage zauzele položaje u njemu. Srpske snage, koje su pucale na sela Leočina i Izbica i granatirale ih, prisilno su raselile seljane iz njihovih domova. Nema dokaza da je otvaranje vatre, granatiranje ili paljenje kuća bilo usmereno na vojne ciljeve. Prema konstataciji Veća, ustanovljeno je da su srpske snage, vršeći te radnje, delovale s namerom da stanovnike Leočine, Broćne i Izbice isele iz njihovih domova. Raseljavanje nije izvršeno ni po jednom od osnova koje dozvoljava međunarodno pravo. Ženama i deci koji su se okupili na livadi blizu Izbice naređeno je da napuste područja na kojima su bila njihova sela i da odu u Albaniju. Veće se uverilo da je krivično delo prisilnog premeštanja ustanovljeno u odnosu na Leočinu, Broćnu i Izbicu. Iako je ženama i deci koji su bili na livadi 28. marta rečeno da idu u Albaniju, iz dokaza ne proizlazi da su oni zaista prešli granicu Kosova. Zato krivično delo deportacije nije ustanovljeno u odnosu na žene i decu okupljene na livadi u blizini Izbice.

1632. Veće je konstatovalo i da je 26. marta 1999. godine selo Turićevac granatirano, zbog čega su njegovi stanovnici u strahu napustili selo i otišli u Tušilje. Dana 29. marta 1999. godine, srpske snage opkolile su Tušilje i počele da se približavaju selu pucajući i ranjavajući ljude. Istog dana, pripadnici snaga VJ i MUP-a rekli su stanovnicima Tušilja i raseljenim licima iz drugih sela koja su zakonito boravila u Tušilju da idu u Klinu. Usput je oko 1.500 muškaraca izdvojeno iz konvoja i odvedeno u Srbicu radi ispitivanja. Konvoj je, uz policijsku pratnju, nastavio prema Klini. Međutim, neki od tih ljudi su iz Kline uspeli da se vrate u svoje domove u Turićevcu.[6036] Veće se uverilo da su navedenim činjenicama ispunjeni uslovi za prisilno premeštanje. Ljudi iz Turićevca i Tušilja bili su prisiljeni da napuste ta dva sela, i to 26, odnosno 29. marta, zbog postupaka srpskih snaga koji su upravo na to i bili sračunati. To raseljavanje nije izvršeno ni po jednom od osnova koje dozvoljava međunarodno pravo.

[6035] V. gore, par. 605–634.
[6036] V. gore, par. 636–639.

1633. Veće je takođe konstatovalo da su snage policije 1. aprila ušle u selo Turićevac, zbog čega su žene i deca pobegli prema obližnjoj šumi. Policija im je naredila da stanu i otvorila vatru u njihovom pravcu; tom prilikom poginulo je troje seljana. Policija je tim ljudima naredila da pođu prema Klini. Policija im nije dozvolila da se vrate u svoje domove, pa su oni nastavili pešice u konvoju u pravcu Kline. Konvoj je činilo više od 1.000 ljudi. Narednog dana, ljudi u konvoju pokušali su da se vrate prema selu Broćna, ali su ih srpske snage vratile i uputile u pravcu Kline. U Klini su srpske snage obezbedile tri kamiona, kojima su ljudi raseljeni na opisan način prebačeni u Volujak, a odatle su u konvoju nastavili pešice u pravcu granice s Albanijom. Pripadnici srpskih snaga bili su na putu i govorili ljudima da je put s obe strane miniran, te da treba da požure. Dana 4. aprila 1999. godine, konvoj je na graničnom prelazu Ćafa Prušit prešao granicu s Albanijom.[6037] Prema zaključku Veća, elementi deportacije ustanovljeni su u odnosu na raseljavanje kosovskih Albanaca iz Turićevca u periodu od 1. do 4. aprila 1999. godine. Veće se uverilo da su srpske snage kosovske Albance iz Turićevca prisilno raselile u Klinu, a potom i preko granice između Kosova i Albanije. To raseljavanje nije izvršeno ni po jednom od osnova koje dozvoljava međunarodno pravo. Veće se uverilo i da su srpske snage delovale s namerom da te kosovske Albance rasele preko granice Kosova.

1634. Veće je već konstatovalo da je selo Kladernica granatirano 12. aprila 1999. godine. Strahujući za bezbednost, mladići su pobegli u obližnju šumu, dok su ostali ljudi iz sela, između 10.000 i 12.000 njih, uglavnom žena i dece, otišli u seosku školu. Policija je stigla u školu i izdvojila 300 do 400 muškaraca. Ostalima su srpske snage naredile da idu u Albaniju. Ljudi u konvoju išli su pešice ili su se vozili na traktorima. Na obe strane puta kojim su išli bili su pripadnici VJ i drugih srpskih snaga u vozilima. Ljudi u konvoju usput su videli spaljena sela. Uz pratnju policije, konvoj je išao do Prizrena, gde je ljudima rečeno da uđu u autobuse; potom su prevezeni u Žur. Ljudi u konvoju odatle su nastavili pešice prema granici; 15. aprila prešli su granicu s Albanijom, pošto su lične isprave predali pograničnoj policiji.[6038] Prema zaključku Veća, krivično delo deportacije ustanovljeno je u odnosu na 10.000 do 12.000 ljudi raseljenih iz sela Kladernica 12. aprila 1999. godine. Veće se uverilo da su ti ljudi deportovani preko granice s Albanijom zbog naređenja i postupaka srpskih snaga, koje su delovale s namerom da te ljude rasele preko granice. Prema zaključku Veća, to raseljavanje nije izvršeno ni po jednom od osnova koje dozvoljava međunarodno pravo.

(iv) Suva Reka

[6037] V. gore, par. 640–644.
[6038] V. gore, par. 646–651.

1635. Veće je u ovoj Presudi već konstatovalo da su snage MUP-a 26. marta 1999. godine u gradu Suvoj Reci ubile najmanje 41 člana porodice Berisha. U danima posle tih ubistava veliki broj kosovskih Albanaca koji su zakonito boravili u Suvoj Reci masovno je krenuo prema Prizrenu i Albaniji. Dana 27. marta, glavnim putem i sporednim ulicama grada Suve Reke kretale su se jake policijske snage. Mnoge kuće su uništene. Dana 28. marta uništena je džamija u gradu Suvoj Reci. Konvoji sa civilima kosovskim Albancima napuštali su grad i išli u pravcu Prizrena. Bilo je slučajeva kada su lokalni Srbi, u svojstvu pripadnika rezervne policije, govorili kosovskim Albancima da odu, pošto će doći pripadnici paravojnih formacija i pobiti ih. Neki su na nekoliko dana otišli u susedna sela i potom se vratili u grad Suvu Reku.[6039]

1636. Veće je konstatovalo da su kosovski Albanci, stanovnici grada Suve Reke, 27. marta 1999. godine i tokom narednih dana otišli iz Suve Reke, iz straha izazvanog time što je pobijen veliki broj žena, male dece i muškaraca, članova jedne istaknute porodice iz Suve Reke, i razaranjima u gradu. Ta dela počinile su srpske snage. Veće se uverilo da su srpske snage, time što su pobile žene i malu decu i uništile gradsku džamiju, delovale s namerom da izazovu strah među kosovskim Albancima iz grada Suve Reke i nateraju ih da odu. To raseljavanje nije izvršeno ni po jednom od osnova koje dozvoljava međunarodno pravo. Prema zaključku Veća, elementi prisilnog premeštanja ustanovljeni su u odnosu na grad Suvu Reku za 27. i 28. mart 1999. godine.

1637. Veće je konstatovalo da su srpske snage, uključujući snage MUP-a, 3. aprila 1999. godine počele da pucaju i pale kuće u naselju Gashi u gradu Suvoj Reci. Videvši to, stanovnici Suve Reke napustili su svoje domove i otišli na obližnje polje, gde su se bili okupili i drugi ljudi. Pripadnici srpskih snaga su tamo okupljenim ljudima oduzimali stvari od vrednosti, a nekima su oduzeli i vozila, i rekli im da krenu prema Albaniji. Onda je taj konvoj ljudi napustio grad Suvu Reku, a usput im se priključilo još raseljenih lica. Kad je stigao u selo Koriša, u opštini Prizren, konvoj je već bio dug oko pet kilometara. U blizini granice konvoj je presreo komandir policije iz policijske stanice u Suvoj Reci i rekao ljudima da je granica zatvorena i da se vrate kući, što su oni i učinili.[6040] Prema zaključku Veća, događaji od 3. aprila ispunjavaju uslove za krivično delo prisilnog premeštanja. Ljudi koji su zakonito boravili u gradu Suvoj Reci su, zbog postupanja pripadnika srpskih snaga, koji su pucali i palili kuće, bili prinuđeni da napuste taj grad. Postupanje srpskih snaga nije bilo usmereno ni na kakve vojne mete, čime je, prema zaključku Veća, ustanovljeno da su srpske snage pucale i uništavale s namerom da isteraju kosovske Albance iz grada.

[6039] V. gore, par. 666–691.
[6040] V. gore, par. 692–695.

1638. Veće je takođe konstatovalo da su srpske snage 7. maja došle u grad Suvu Reku i počele da pljačkaju i pale kuće u glavnoj ulici. Dana 21. maja 1999. godine stanovnicima grada Suve Reke policija je naredila napuste svoje domove. Ljudima s vozilima rečeno je da se priključe konvoju, dok je onima bez prevoznog sredstva rečeno da se okupe u tržnom centru, gde im je bio organizovan prevoz za Albaniju s dva autobusa i dva kamiona. Na kontrolnom punktu na izlazu iz Prizrena pripadnici srpskih snaga oduzeli su nekim ljudima lične isprave. Konvoj je nastavio prema Žuru i konačno prešao granicu s Albanijom. Pre nego što su ljudi u konvoju prešli granicu, srpska policija oduzela im je lične isprave i skinula registarske tablice s vozila.[6041] Prema zaključku Veća, raseljavanje kosovskih Albanaca, koji su zakonito boravili u gradu Suvoj Reci, koje se odigralo 21. maja, zadovoljava elemente deportacije. Uzroci za raseljavanje bili su konkretna naređenja za odlazak koja su srpske snage davale stanovništvu i strah izazvan postupcima srpskih snaga tokom prethodnih dana. U međunarodnom pravu ne postoji nikakav osnov koji bi dopuštao takvo raseljavanje. Prema zaključku Veća, srpske snage delovale su s namerom da prisilno rasele kosovske Albance iz grada Suve Reke.

1639. Veće je ustanovilo i da je dana 20–21. marta 1999. godine ili približno tog datuma selo Pećane, koje se nalazi dva kilometra severno od grada Suve Reke, granatirano, posle čega su srpske snage ušle u njega. Kad je počeo napad srpskih snaga, ljudi koji su zakonito boravili u selu počeli su da beže u pravcu Nišora. Iz dokaza proizlazi da su žitelji Pećana imali članove porodice u OVK, ali da do raseljavanja civila iz sela nije došlo zbog borbi s OVK već zbog toga što su srpske snage 20. i 21. maja 1999. godine granatirale selo.[6042] Granatiranje od 20–21. marta 1999. godine nije bilo usmereno ni na kakve vojne ciljeve. Prema zaključku Veća, svrha granatiranja bila je da se raseli stanovništvo iz sela.

1640. Veće je konstatovalo da je zbog napada srpskih snaga na brojna sela u opštini Suva Reka 20–21. marta 1999. godine, ili približno tih datuma, kao i sledećih dana, hiljade civila napustilo svoje domove i sela. Većina njih okupila se u Belanici. Dana 1. aprila u Belanici je zakonito boravilo oko 30.000 ljudi, pri čemu je u mirnodopskim prilikama taj broj iznosio oko 3.500. Dana 1. aprila srpske snage granatirale su Belanicu. Oko 60 starijih ljudi otišlo je u džamiju na ulazu u selo, noseći belu tkaninu u znak predaje. Srpske snage su ih pretresle i tukle. Srpske snage ušle su u selo i počele da pale kuće. Dok su srpske snage palile kuće i ubijale stoku, hiljade raseljenih kosovskih Albanaca okupilo se na polju u centru sela. Tom prilikom ubijena su najmanje tri nenaoružana kosovska Albanca. Konvoj s raseljenim licima pošao je iz Belanice kad su vojna vozila i buldožeri ušli u selo. Pripadnici VJ i policije podelili su konvoj i obe grupe uputili prema

[6041] V. gore, par. 696–702.

Prizrenu: jednu preko Orahovca, a drugu preko Suve Reke. Konačno odredište obeju grupa bilo je selo Morina, a potom Žur, blizu granice s Albanijom, odakle je konvoj nastavio dalje prema Albaniji. Pre nego što je konvoj prešao u Albaniju, pripadnici srpskih snaga pretresli su ljude u konvoju i oduzeli im lične isprave.[6043]

1641. Prema zaključku Veća, raseljavanje kosovskih Albanaca iz Belanice 1. aprila posledica je postupaka srpskih snaga, koje su u selu ubile tri čoveka, pretile, palile kuće i ubijale stoku. Na osnovu dokaza ne može se utvrditi nijedan osnov iz međunarodnog prava po kojem bi takvo raseljavanje bilo dopušteno. Veće se uverilo da su ta dela izvršena s namerom da se kod ljudi koji su zakonito boravili u Belanici izazove strah i da se oni nateraju da odu. Veće je već konstatovalo da je OVK tog dana izdao naređenje civilnom stanovništvu sela da se evakuiše, ali da seljani to naređenje nisu poslušali. Naprotiv, oni su pokušali da se predaju srpskim snagama. Osim toga, upravo su srpske snage uputile konvoj prema granici s Albanijom. Prema zaključku Veća, krivično delo deportacije ustanovljeno je u odnosu na Belanicu.

(v) Peć

1642. Veće je ustanovilo da su 27. marta, pošto su srpske snage ušle u grad, tenkovi VJ počeli da granatiraju naselje Kapešnica u Peći. Pripadnici srpskih snaga ulazili su u kuće kosovskih Albanaca u naselju Karagać u Peći i ljudima koji su u njima zakonito boravili naređivali da u roku od pet minuta napuste kuće; pri tom su sve vreme pucali na kuće. Oni su tim ljudima naredili da krenu prema Crnoj Gori. Dok su ti ljudi odlazili, pripadnici srpskih snaga u plavim i zelenim uniformama sprečavali su ih da krenu u bilo kom drugom pravcu osim u pravcu Crne Gore. Srpske snage nastavile su da se tako ponašaju i narednog dana u pećkom naselju Jarina. Kosovski Albanci formirali su konvoj i išli pešice ili u kolima. Onima koji su imali kola pripadnici srpskih snaga rekli su da krenu u pravcu Crne Gore, a ostalima da se vrate u centar grada. Na trgu u centru grada ljudi su pod pretnjom oružjem naterani da uđu u oko 20 kamiona i autobusa. Policajci i vojnici obezbeđivali su glavni put kako bi kamioni i autobusi mogli da prođu. Nešto kasnije istog tog dana autobusi i kamioni vratili su se da preuzmu i prevezu još ljudi. Autobusi su odvezli ljude do Vrbnice. Odatle su kosovski Albanci pešice nastavili prema granici s Albanijom i prešli je, nakon što su im srpske snage naredile da predaju lične isprave.[6044] Prema zaključku Veća, krivično delo deportacije ustanovljeno je u odnosu na raseljavanje kosovskih Albanaca iz Peći. Dana 27. i 28. marta 1999. godine srpske snage naredile su kosovskim Albancima da napuste Peć i krenu prema

[6042] V. gore, par. 704–707.
[6043] V. gore, par. 710–725.
[6044] V. gore, par. 732–740.

Crnoj Gori. Pripadnici srpskih snaga pretili su kosovskim Albancima nastanjenim u Peći i uputili ih u pravcu granice. Za one kosovske Albance koji nisu imali kola srpske snage organizovale su prevoz iz Peći prema Prizrenu i preko granice s Albanijom. Veće se uverilo da su srpske snage tada delovale s namerom da prisilno rasele kosovske Albance nastanjene u Peći. U dokazima nema ničeg što ukazuje na to da je to učinjeno po bilo kom od osnova za raseljavanje dozvoljenih u međunarodnom pravu.

1643. Veće je takođe ustanovilo da je 14. maja oko 80 naoružanih i uniformisanih pripadnika srpskih snaga pešice došlo do sela Ćuška, tri kilometra istočno od Peći. Oni su ušli u selo i počeli da pale kuće. Seljani su se okupili na groblju u centru Ćuške. Srpske snage potom su odvojile muškarce od žena i dece. Muškarci su u tri manje grupe odvedeni u privatne kuće u selu, gde su pripadnici srpskih snaga otvorili vatru na njih i ubili ih, a potom zapalili kuće. Ženama i deci naređeno je da se popnu na traktore, nakon čega su poslati u pravcu Peći.[6045]

1644. Prema zaključku Veća, srpske snage u Ćuški delovale su s namerom da prisilno rasele žene i mlađe stanovnike sela, a da muškarce ubiju. Uzevši posebno u obzir činjenicu da su ženama i deci izdata konkretna naređenja i činjenicu da su za prevoz žena obezbeđeni traktori, Veće se uverilo da su srpske snage delovale s namerom da ih rasele. Ono što su srpske snage učinile nije dozvoljeno prema međunarodnom pravu. U odnosu na Ćušku ustanovljeni su elementi prisilnog premeštanja.

(vi) Kosovska Mitrovica

1645. Veće je konstatovalo da su 28. marta 1999. godine snage koje su činili pripadnici VJ, policije i paravojnih formacija došle u naselje Tamnik u Kosovskoj Mitrovici, palili kuće, ljudima koji su zakonito boravili na tom području naredile da odmah krenu u Albaniju i zapretile da će ih ubiti ako to ne učine. Kolona kosovskih Albanaca zbog toga je napustila grad. Srpske snage uputile su kolonu prema selu Žabare. Posle tri dana provedena u Žabarima, srpske snage rekle su raseljenim licima da odu iz sela.[6046] Veće je konstatovalo da su srpske snage 28. marta 1999. godine prisilno raselile kosovske Albance iz Kosovske Mitrovice i pritom uzelo u obzir konkretna naređenja da se ode iz grada, pretnje i činjenicu da je kolona ljudi upućena prema Žabarima. Veće se uverilo da su srpske snage delovale s traženom namerom. Raseljavanje nije izvršeno ni po jednom od osnova koje dozvoljava međunarodno pravo. Iako su srpske snage naredile ljudima da idu u Albaniju, iz

[6045] V. gore, par. 751–762.
[6046] V. gore, par. 774–776.

dokaza ne proizlazi da su oni to tom prilikom i učinili. U odnosu na te događaje ustanovljeno je krivično delo prisilnog premeštanja, ali ne i krivično delo deportacije.

1646. Veće je već konstatovalo da je u Kosovskoj Mitrovici u periodu od 1. do 3. aprila 1999. godine otvarana vatra i da su gorele kuće. Dana 4. aprila 1999. godine kosovski Albanci stanovnici Kosovske Mitrovice su u 16–17 autobusa, koje su obezbedile srpske snage, odvezeni do granice sa Crnom Gorom. Pripadnici srpskih snaga bili su na autobuskoj stanici u Kosovskoj Mitrovici i pratili su odlazak kosovskih Albanaca. Na granici sa Crnom Gorom ljudi su maltretirani, ispitivani i terani da viču "Srbija, Srbija".[6047] Veće se uverilo da su ti ljudi bili prinuđeni da odu zbog postupaka srpskih snaga, čija je namera bila da zastraše ljude i nateraju ih da odu. Veće se uverilo da su srpske snage time što su nadgledale odlazak, maltretirale ljude i terale ih da viču "Srbija, Srbija" delovale s namerom da kosovske Albance rasele u Crnu Goru, s kojom je u to vreme postojala *de facto* granica. Na osnovu dokaza ne može se utvrditi nijedan osnov iz međunarodnog prava po kojem bi takvo raseljavanje bilo dopušteno. Krivično delo deportacije ustanovljeno je u odnosu na raseljavanje ljudi iz Kosovske Mitrovice 4. aprila 1999. godine.

1647. Veće je ustanovilo i da su srpske snage 14. aprila 1999. godine ponovo ušle u gornji deo sela Žabare, u opštini Kosovska Mitrovica, i počele da pucaju iz mitraljeza. Zbog toga se oko 35.000 ljudi koji su zakonito boravili na tom području okupilo u donjem delu sela. Ta raseljena lica su narednog dana iz straha otišla u susedno selo Šipolje. Dana 17. aprila srpske snage, među kojima su bili i pripadnici MUP-a, naredile su grupi od oko 8.000 do 9.000 raseljenih lica koja su zakonito boravila na tom području da odu u pravcu Peći. Dok je konvoj išao, jedan policajac je deo konvoja s oko 2.000 ljudi poslao natrag u Kosovsku Mitrovicu; ostatak konvoja, s oko 6.000 do 7.000 ljudi, upućen je prema Peći. Konvoj je na kraju prešao granicu s Albanijom, a izbeglice su srpskoj pograničnoj policiji morale da predaju lične isprave i registarske tablice automobila.[6048]

1648. Veće se uverilo da je do raseljavanja kosovskih Albanaca iz Žabara u Albaniju 17. aprila 1999. godine došlo zbog toga što su srpske snage prethodnih dana otvarale vatru i zbog konkretnih naređenja koja su pripadnici MUP-a davali stanovništvu. Veće se uverilo da ta vatra nije otvarana na legitimne vojne ciljeve, već da joj je svrha bila da zastraši ljude i natera ih da odu. Na osnovu dokaza ne može se utvrditi nijedan osnov iz međunarodnog prava po kojem bi takvo raseljavanje bilo dopušteno. Prema zaključku Veća, srpske snage delovale su s traženom namerom. Krivično delo deportacije ustanovljeno je u odnosu na kosovske Albance u Žabarima za 17. april.

[6047] V. gore, par. 777.
[6048] V. gore, par. 782–787.

(vii) Priština

1649. Veće se uverilo da su srpske snage, uključujući VJ i MUP, 26. marta 1999. godine i narednih dana ulazile u razna naselja u gradu Prištini, terale kosovske Albance iz njihovih domova i radnji i naređivale im da odu u Albaniju ili u BJRM. Kosovske Albance koji su išli pešice VJ i MUP upućivali su prema železničkim stanicama, na kojima su ovi naterani da uđu u autobuse ili vozove u pravcu granice s BJRM. Kosovske Albance koji su imali sopstvena vozila srpske snage sprovodile su do granice s BJRM. Dok su odlazili iz grada Prištine, kosovski Albanci su tučeni, ubijani, stvari od vrednosti su im oduzimane, a kuće i radnje paljene. Na graničnom prelazu s BJRM Đeneral Janković, pripadnici VJ i MUP-a tukli su neke kosovske Albance, oduzimali im stvari od vrednosti i terali ih da predaju lične isprave.[6049]

1650. Iako je Veće saslušalo iskaze o proterivanju kosovskih Albanaca iz raznih naselja u gradu Prištini, za sela u opštini Priština nisu izneti nikakvi dokazi koji bi bili relevantni za navode u Optužnici. Iz tog razloga, Veće konstatuje da nije ustanovljeno da je došlo do prisilnog raseljavanja kosovskih Albanaca iz drugih sela u opštini Priština, kako je to navedeno u Optužnici. Međutim, Veće se uverilo da su srpske snage prisilno raseljavale kosovske Albance iz grada Prištine u periodu od 26. do 31. marta 1999. godine. Veće se uverilo da su, time što su uništavale imovinu kosovskih Albanaca, naređivale ljudima da idu u Albaniju ili BJRM, upućivale ih prema granici s BJRM i zastrašivale ih na druge načine, srpske snage delovale s traženom namerom. Raseljavanje lica koja su zakonito boravila na tom području nije izvršeno ni po jednom od osnova koje dozvoljava međunarodno pravo. Krivično delo deportacije ustanovljeno je u odnosu na Prištinu.

(viii) Đakovica

1651. Veće je u ovoj Presudi već konstatovalo da su srpske snage u noći 24. marta 1999. godine napale stari deo grada Đakovice, da je tom prilikom došlo do spaljivanja i razaranja velikih razmera, te da je tada, između ostalog, uništena i Hadum-džamija. Te noći, srpske snage, uključujući i snage policije, ulazile su u kuće u raznim naseljima u Đakovici i naređivale stanovnicima da odu ili su ih naterale da odu.[6050] Veće se uverilo da su srpske snage 24. marta 1999. godine prisilno raselile kosovske Albance iz njihovih domova i iz Đakovice. To raseljavanje nije izvršeno ni po jednom od osnova koje dozvoljava međunarodno pravo. Veće se uverilo da su, time što su spaljivale imovinu kosovskih Albanaca, uništile Hadum-džamiju i izričito naređivale

[6049] V. gore, par. 808, 819–830.
[6050] V. gore, par. 863–873.

kosovskim Albancima da odu, srpske snage delovale s traženom namerom. Krivično delo prisilnog premeštanja ustanovljeno je u odnosu na Đakovicu za noć između 24. i 25. marta 1999. godine.

1652. Veće je već konstatovalo i da je srpska policija tokom noći 1. aprila 1999. godine ubila najmanje 60 civila kosovskih Albanaca u delu Đakovice koji se zove Ćerim; među tim ljudima bilo je i 19 žena i dece koji su se skrivali u podrumu bilijarske sale Lulzima Vejse, u Ulici Miloša Gilića 157, i da su spalile kuće mnogih kosovskih Albanaca. Dana 2. aprila 1999. godine i narednih dana, došlo je do masovnog egzodusa kosovskih Albanaca iz Đakovice u Albaniju. Na jednom kontrolnom punktu izvan grada policija je od ljudi u konvoju zatražila da predaju lične isprave. Snage VJ sprovele su konvoj do graničnog prelaza, odakle su ljudi prešli granicu i ušli u Albaniju.[6051] Veće se uverilo da je, zbog velikog broja ubijenih civila i mnogih spaljenih kuća kosovskih Albanaca, veliki broj kosovskih Albanaca bio primoran da 2. aprila i narednih dana napusti Đakovicu i ode u Albaniju. Veće je konstatovalo da su, time što su spaljivale imovinu kosovskih Albanaca i ubijale žene, decu i druge civile kosovske Albance, srpske snage delovale s namerom da izazovu strah kod kosovskih Albanaca, stanovnika Đakovice, i nateraju ih da odu. To raseljavanje nije izvršeno ni po jednom od osnova koje dozvoljava međunarodno pravo. Krivično delo deportacije ustanovljeno je u odnosu na događaje u Đakovici tokom noći 1. aprila i tokom narednih dana.

1653. Veće je ustanovilo da su snage VJ 27. marta proterale stanovnike sela Guska i naterale ih da se priključe konvoju od oko 1.000 drugih kosovskih Albanaca već proteranih iz okolnih sela. Konvoj je nastavio prema Meji, gde je ljudima naređeno da odu u Korenicu i ostanu tamo.[6052] Veće se uverilo da je krivično delo prisilnog premeštanja ustanovljeno u odnosu na ljude iz sela Guska i u odnosu na oko 1.000 žitelja susednih sela 27. marta i tokom narednih dana. S obzirom na to da su pripadnici srpskih snaga rekli kosovskim Albancima da odu, da su ih najpre uputili prema Albaniji, da bi ih potom poslali u Korenicu, Veće se uverilo da su srpske snage delovale s namerom da te ljude rasele mimo njihove volje. To raseljavanje nije izvršeno ni po jednom od osnova koje dozvoljava međunarodno pravo.

1654. Veće je već konstatovalo da su snage policije 4. aprila 1999. godine ulazile u kuće u selu Korenica i govorile stanarima da ih smesta napuste i krenu u Albaniju. Formiran je konvoj, ali je lokalna policija u selu Suvi Do uputila konvoj nazad prema Korenici.[6053] Prema zaključku Veća, krivično delo prisilnog premeštanja ustanovljeno je u odnosu na raseljavanje kosovskih Albanaca iz

[6051] V. gore, par. 881–900.
[6052] V. gore, par. 930.
[6053] V. gore, par. 934.

Korenice 4. aprila. Veće se uverilo da je, time što je ljudima naredila da smesta odu, policija postupala s namerom da ih raseli. Veće se takođe uverilo da to raseljavanje nije izvršeno ni po jednom od osnova koje dozvoljava međunarodno pravo.

1655. Veće je konstatovalo i da su snage VJ početkom aprila 1999. godine u devet–deset sela u opštini Đakovica nastanjenih kosovskim Albancima, a između ostalog i u Žubu, išle od vrata do vrata i govorile ljudima da napuste selo u roku od dva sata. Seljani su učinili što im je rečeno.[6054] Veće se uverilo da je krivično delo prisilnog premeštanja ustanovljeno u odnosu na te postupke. S obzirom na konkretna naređenja koja su srpske snage izdavale, Veće se uverilo da su one postupale s namerom da kosovske Albance iz tih sela rasele mimo njihove volje. To raseljavanje nije izvršeno ni po jednom od osnova koje dozvoljava međunarodno pravo.

1656. Veće se takođe uverilo da su srpske snage, koje su činili VJ, MUP i pripadnici paravojnih formacija, 27. i 28. aprila 1999. godine izvele operaciju na području između sela Junik, Korenica i Meja, uključujući sela Dobroš, Ramoc, Orize i Guska, s namerom da očiste to područje od njegovih stanovnika, kosovskih Albanaca. VJ je obezbedio to područje, posle čega su na njega raspoređene jake policijske snage. Policija je ulazila u sela na tom području i nasumično pucala na kuće, zbog čega su kosovski Albanci napustili sela. Kuće su paljene i čitava sela spaljivana. Veće je već konstatovalo da je tokom te operacije ubijeno najmanje 296 muškaraca kosovskih Albanaca. Dana 27. aprila 1999. godine, konvoj koji su činile žene i deca kosovski Albanci napustio je sela na području Meje i Korenice i krenuo prema granici s Albanijom. Vojnici VJ i policija stajali su pored puta i terali ljude da idu dalje i da se ne zaustavljaju. Srpske snage sprovele su konvoj sve do same granice, ne dozvolivši ljudima u njemu da se odmore ili da nešto pojedu i popiju. Kad su stigli na granicu, srpska policija oduzela je ljudima iz konvoja lične isprave; ljudi na traktorima morali su da skinu i predaju registarske tablice. Dana 28. aprila 1999. godine, kosovski Albanci koji su bili u konvoju prešli su u Albaniju.[6055]

1657. Veće se uverilo da su krivična dela prisilnog premeštanja i deportacije ustanovljena u odnosu na sela Junik, Dobroš, Ramoc, Meju, Orize, Korenicu, Gusku, kao i u odnosu na druga sela na tom području, za 27. i 28. april 1998. godine. Veće se uverilo da su kosovski Albanci, žitelji tih sela, bili prinuđeni da odu zbog postupaka srpskih snaga, između ostalog i zbog direktnih naređenja, pretnji, spaljivanja kuća i ubijanja muškaraca. Veće se uverilo da su, tim postupcima protiv civilnog stanovništva, srpske snage delovale s namerom da ih prisilno rasele s područja na kom su oni zakonito boravili. Kad je prihvatilo pretpostavku da su srpske snage delovale s namerom da prisilno

[6054] V. gore, par. 935.
[6055] V. gore, par. 950–983.

rasele stanovnike tih sela, Veće je uzelo u obzir činjenicu da su duž puta kojim je konvoj išao do granice bile prisutne jake srpske snage, da su one sprovele konvoj, da ljudima nisu dozvoljavale da se zaustave dok ne stignu do granice, kao i da je srpska pogranična policija ljudima iz konvoja oduzela lične isprave. To raseljavanje kosovskih Albanaca s područja sela Junik, Dobroš, Ramoc, Meja, Orize, Korenica i Guska nije izvršeno ni po jednom od osnova koje dozvoljava međunarodno pravo. Time je ustanovljeno krivično delo deportacije.

(ix) Gnjilane

1658. Veće je konstatovalo da su srpske snage 6. aprila stigle u Prilepnicu, u opštini Gnjilane, rekle tamošnjim stanovnicima da, prema njihovim informacijama, u selu ima pripadnika OVK i da su dobile naređenje da miniraju selo. Pripadnici srpskih snaga rekli su stanovnicima sela da imaju dva sata da odu iz njega. Stanovnici Prilepnice otišli su istog dana, kako im je i rečeno, ali im je policija usput rekla da slobodno mogu da se vrate u selo. Najkasnije 7. aprila većina njih se i vratila.[6056] Veće se uverilo da su stanovnici Prilepnice i raseljena lica koja su zakonito boravila u selu napustila selo zbog zahteva koje su srpske snage postavljale i pretnji da će minirati selo narednog dana. U dokazima nema ničeg što bi potvrdilo tvrdnju jednog pripadnika srpskih snaga da su seljani evakuisani radi njihove sopstvene bezbednosti. Iako je seljanima rečeno da se moraju evakuisati "radi sopstvene bezbednosti" pošto će vojnici narednog dana minirati selo, Veće konstatuje da se na osnovu dokaza ne može zaključiti da je raseljavanje ljudi iz sela ili miniranje sela trebalo da bude izvršeno po nekom od osnova koje dozvoljava međunarodno pravo. Veće se uverilo da su, time što su ljudima u Prilepinici pretile da će im selo biti minirano i što su im naredile da odu, srpske snage delovale s namerom da te ljude rasele mimo njihove volje. Krivično delo prisilnog premeštanja ustanovljeno je u odnosu na raseljavanje stanovništva Prilepnice za 6. april 1999. godine.

1659. Veće je takođe konstatovalo da su srpske snage 13. aprila 1999. godine naredile stanovnicima sela Prilepnica, u opštini Gnjilane, da napuste selo. Ujutru, najkasnije oko 07:30 časova, 3.000 stanovnika Prilepnice i oko 1.000 raseljenih lica iz drugih sela koja su zakonito boravila u Prilepnici krenulo je traktorima, motokultivatorima i automobilima. Saobraćajna policija je sprovela konvoj prema BJRM. Usput su se konvoju priključila dva autobusa s ljudima iz susednih sela. Konvoj je prošao nekoliko kontrolnih punktova. Pripadnici srpskih snaga pretukli su najmanje jednog čoveka, a ljudima su na jednoj poljani rekli da izađu iz automobila i da ostave ključeve u kolima. Ljudi iz konvoja potom su prešli granicu s BJRM.[6057] Prema zaključku Veća,

[6056] V. gore, par. 1016–1024.
[6057] V. gore, par. 1025–1033.

krivično delo deportacije ustanovljeno je u odnosu na Prilepnicu za 13. april 1999. godine. Veće posebno ističe da je, po naređenju VJ, oko 4.000 kosovskih Albanaca napustilo selo, da je policija sprovela konvoj i da su srpske snage tim ljudima oduzele vozila na granici s BJRM. Prema zaključku Veća, ustanovljeno je da su srpske snage delovale s namerom da kosovske Albance iz Prilepnice rasele preko granice s BJRM.

1660. Veće je konstatovalo i da su pripadnici srpskih snaga 29. marta 1999. godine u selu Žegra išli od kuće do kuće i naređivali ljudima da odu. Pucali su u stanovnike i ulazili im u kuće kako bi im naredili da odu. Oko 1.300 stanovnika Žegre iz straha je napustilo selo i provelo noć na obližnjem brdu. Stanovnici su narednog dana pokušali da se vrate, ali su srpske snage pucale na kuće i seljane, koji su onda pobegli u Donju Stublu, gde su ostali oko pet nedelja.[6058] Prema zaključku Veća, srpske snage su 29. marta 1999. godine prisilno raselile 1.300 stanovnika Žegre u Donju Stublu. Veće se uverilo da su, time što su pucale na stanovnike sela i ulazile im u kuće, srpske snage delovale s namerom da ih oteraju. Veće ne prihvata argument odbrane da su stanovnici Žegre svojom voljom otišli iz sela, pošto dokazi ne govore u prilog tome. Međutim, iako se uverilo da su ljudi iz Žegre otišli u BJRM tri nedelje pošto su stigli u Donju Stublu, Veće ne može da prihvati tvrdnju da su taj i drugi odlazak prouzrokovale srpske snage ili da on može da se okarakteriše kao deportacija.

1661. Veće je konstatovalo da su neki seljani iz Vladova 29. marta 1999. godine napustili to selo i krenuli prema području Crnog Brda zato što je srpska vojska bila u blizini. Dana 2. aprila, grupa od šest seljana pokušala je da se vrati u selo, ali su pripadnici srpskih snaga pucali i ubili troje njih, uključujući i jednu ženu. Istog dana, vojnici VJ naredili su stanovnicima Vladova koji nisu bili pobegli da odu iz sela, što su ovi i učinili. Niko iz sela nije se usudio da se vrati.[6059] Veće se uverilo da su srpske snage 29. marta i 2. aprila svojim postupanjem prisilno raselile stanovnike Vladova. Uzimajući posebno u obzir to da su pripadnici srpskih snaga pucali na stanovnike koji su pokušali da se vrate, Veće se uverilo da su srpske snage delovale s namerom da prisilno rasele stanovništvo Vladova. Pri donošenju zaključaka, Veće je u obzir uzelo i zapisnik sa sastanka načelnika SUP-ova na Kosovu, komandanata odreda PJP-a i komandanata JSO-a, održanog 4. aprila 1999. godine u Štabu MUP-a; na sastanku je rečeno da se oko 50.000 ljudi iselilo (verovatno iz rejona SUP-a Gnjilane), a da se oko 15.000 ljudi vratilo "sa područja Vranja".[6060]

[6058] V. gore, par. 1039–1041.
[6059] V. gore, par. 1051–1052.
[6060] DP P764, str. 2.

1662. Dana 6. aprila 1999. godine ili približno tog datuma, srpske snage napale su Rimnik, Gornju Budriku i Mogilu, u opštini Vitina, kao i sela Nosalje i Vladovo, u opštini Gnjilane. Stanovnici tih sela i preostali stanovnici Vladova otišli su u Donju Stublu, tako da se u Donjoj Stubli našlo oko 20.000 ljudi. Dana 20. aprila, u sela u opštini Vitina vratilo se oko 1.500 njih, a ostali su svakog dana odlazili u BJRM u grupama od po 500 do 1.000 ljudi, pošto su strahovali od napada srpskih snaga.[6061] Veće se uverilo da su stanovnici tih sela prisilno raseljeni iz svojih domova zbog napada srpskih snaga, koje su delovale s traženom namerom. Iz dokaza ne proizlazi da su ti napadi bili usmereni na legitimne vojne ciljeve. Veće se uverilo da su, time što su napale ta sela, srpske snage delovale s namerom da prisilno rasele civilno stanovništvo. Veće se uverilo da je optužba za prisilno premeštanje dokazana u odnosu na sela Nosalje i Vladovo, u opštini Gnjilane, kako je to navedeno u Optužnici, kao i da su stanovnici sela Rimnik, Gornja Budrika i Mogila, u opštini Vitina, prisilno raseljeni. Veće se takođe uverilo da su posle 20. aprila 1999. godine kosovski Albanci iz ta dva sela, kako je to navedeno u Optužnici, otišli najpre u Donju Stublu, a potom u BJRM. Međutim, s obzirom na okolnosti, Veće nije moglo da se uveri u to da je taj odlazak prouzrokovan postupcima srpskih snaga. Na osnovu dokaza, ustanovljeno je da su neki ljudi u Donjoj Stubli mogli da se vrate u svoja sela u opštini Vitina, ali da su neki odlučili da odu u BJRM, pošto nisu imali hrane.

1663. Veće je ustanovilo da su srpske snage, među kojima su bili i pripadnici VJ i policije, 6. aprila 1999. godine ušle u selo Vlaštica, isterale stanovnike iz kuća, opljačkale kuće i zapalile ih. Tom prilikom, džamija je teško oštećena, a njena biblioteka uništena. Dana 11. aprila ili približno tog datuma, VJ i policija okupile su stanovništvo sela i jednom delu naložile da ode u Preševo, u Srbiji, što su ti ljudi i učinili. Odatle su izbeglice na kraju otišle u BJRM.[6062] Veće se uverilo da su u periodu od 6. do 11. aprila srpske snage prisilno raselile stanovnike Vlaštice preko granice Kosova i Srbije. Veće se uverilo da su srpske snage delovale s namerom da rasele stanovništvo Vlaštice. Donoseći taj zaključak Veće je uzelo u obzir činjenicu da su srpske snage pljačkale kuće kosovskih Albanaca i palile ih, kao i da su kosovskim Albancima u konvoju davale naređenja da pređu granicu Kosova. To raseljavanje nije izvršeno ni po jednom od osnova koje dozvoljava međunarodno pravo. Krivično delo deportacije ustanovljeno je u odnosu na Vlašticu.

(x) Uroševac

1664. Veće je prihvatilo da su srpske snage, među kojima su bili i pripadnici VJ i MUP-a, 6. aprila 1999. godine ušle u selo Sojevo, u opštini Uroševac, i počele da pale kuće. U požarima su

[6061] V. gore, par. 1042–1043.
[6062] V. gore, par. 1054–1056.

nastradala dva kosovska Albanca. Pripadnici srpskih snaga pucali su na jednog paralizovanog čoveka i njegovu ženu i ubili ih. Kako su srpske snage napredovale, oko 200 stanovnika Sojeva u strahu je pobeglo iz sela u šumu. Pripadnici srpskih snaga zaustavili su jednu grupu njih i naredili im da idu u Uroševac. Druga grupa ostala je u šumi nekoliko dana. Toj grupi priključila se još jedna grupa stanovnika Sojeva, koji su ispričali da im je vojska stacionirana u Sojevu naredila da napuste selo i odu u grad Uroševac.[6063] Veće prihvata da su raseljavanje stanovnika Sojeva i raseljenih lica iz drugih sela koja su bila tu, 6. aprila i tokom narednih dana, prouzrokovale srpske snage, koje su palile kuće i ubijale civile, stanovnike sela. Veće se uverilo da je cilj tih postupaka bio da se kosovski Albanci u selu zastraše i nateraju u beg. Nekoliko dana kasnije, srpske snage su ljudima koji još nisu pobegli izričito naredile da odu. To raseljavanje nije izvršeno ni po jednom od osnova koje dozvoljava međunarodno pravo. Prema zaključku Veća, optužba za prisilno premeštanje dokazana je u odnosu na kosovske Albance iz Sojeva za 6. april i za naredne dane.

1665. Veće prihvata i da su 27. aprila 1999. godine ili približno tog datuma, stanovnici Sojeva i raseljena lica iz drugih mesta koja su pobegla u Uroševac, napustili grad i otišli u BJRM. Ti ljudi odlučili su da odu u BJRM zato što je bilo suviše opasno da ostanu u Uroševcu; većina kosovskih Albanaca već je bila napustila Uroševac, a u gradu su bili policija, pripadnici paravojnih formacija i tenkovi VJ, kontrolni punktovi na kojima su bili pripadnici VJ i policije, i stalno se čula pucnjava. Na graničnom prelazu Đeneral Janković pogranična policija terala je kosovske Albance da granicu prelaze u grupama od po desetoro.[6064] Veće se uverilo da, u takvim okolnostima, kosovski Albanci nisu imali drugog izbora nego da odu iz Uroševca i sklone se na najbliže mesto koje je bilo bezbedno, a to je bila BJRM. Ti ljudi odlazili su zastrašeni postupcima srpskih snaga. Veće se uverilo da su srpske snage stvarale atmosferu straha s namerom da kosovske Albance u Uroševcu nateraju da odu u BJRM. Optužba za deportaciju dokazana je u odnosu na kosovske Albance u gradu Uroševcu za 27. april.

1666. Veće je takođe konstatovalo da je 5. aprila 1999. godine grupa od 80 pripadnika paravojnih formacija iz Srbije došla u Staro Selo, u opštini Uroševac, uvela policijski čas, stanovnicima sela oduzimala motorna vozila i novac, pretila im govoreći da će biti "masovnih grobnica", da će seljane koristiti kao živi štit i "topovsko meso" i naterala neke od njih da kopaju rovove za odbranu. Dana 14. aprila, pošto su bili u strahu od pripadnika paravojnih formacija koji su bili u selu i pošto u čuli da su ubijena tri stanovnika Starog Sela, skoro svi od oko 500-600 kosovskih Albanaca, stanovnika Starog Sela, napustili su selo i otišli u grad Uroševac.[6065] Prema

[6063] V. gore, par. 1067–1071.
[6064] V. gore, par. 1074–1075.
[6065] V. gore, par. 1080–1083.

zaključku Veća, krivično delo prisilnog premeštanja ustanovljeno je u odnosu na Staro Selo. Ti stanovnici Starog Sela bili su prinuđeni da pobegnu iz sela zbog postupaka srpskih snaga, između ostalog i zbog pretnji, krađe motornih vozila i prinudnog rada. Prema zaključku Veća, srpske snage su, postupajući na taj način, delovale s namerom da stanovništvo Starog Sela nateraju da ode iz sela.

1667. Veće se uverilo da su stanovnici Mirosavlja 5. aprila čuli zvuk granatiranja i vatre iz automatskog oružja, koji je dolazio iz pravca sela Pojatište. Oko 1.000 lica raseljenih iz Pojatišta, Muhadžer Preleza, Muhovaca i drugih sela kasnije je došlo u Mirosavlje i ljudima koji su bili tamo ispričalo da tenkovi idu glavnim putem prema njihovim selima i da su im srpski vojnici rekli da odu što pre. Veće se uverilo i da su se 8. aprila vojna vozila približila selu Miroslavlje. Vojnici su skakali s vozila i trčali prema kućama, zbog čega su ljudi počeli da beže. Veće se uverilo da su ljudi bežali strahujući za život, pošto su videli ili čuli šta su pripadnici srpske vojske radili u okolnim selima. Neki su u konvoju krenuli prema gradu Uroševcu, ali su policajci na kontrolnom punktu na prilazu gradu uputili konvoj prema Skopju, u BJRM.[6066] Kako je Veće konstatovalo, 3.000 stanovnika Miroslavlja i oko 1.000 lica koja su raseljena iz drugih sela u opštini Uroševac i koja su u to vreme zakonito boravila u Miroslavlju bilo je prinuđeno da pobegne iz sela zbog straha izazvanog postupcima srpskih snaga u tom selu i u susednim selima. S obzirom na nedostatak dokaza o eventualnim vojnim ciljevima u selu, koji bi mogle opravdati ponašanje srpskih snaga, Veće se uverilo da su srpske snage postupale na taj način u nameri da ljude u Miroslavlju nateraju da odu iz sela. Veće se takođe uverilo da je, time što je konvoj uputila prema BJRM, srpska policija postupala s namerom da kosovske Albance prisilno raseli preko granice s BJRM. Veće se uverilo da je krivično delo prisilnog premeštanja ustanovljeno u odnosu na Miroslavlje.

1668. Veće je konstatovalo da je 15. i 16. aprila 1999. godine veliki broj raseljenih kosovskih Albanaca, oko 4.000 do 5.000 lica samo na dan 15. aprila, napustio Kosovo pošavši sa železničke stanice u Uroševcu prema graničnom prelazu Đeneral Janković, na granici s BJRM. Među njima su bili ljudi iz selā u opštini Uroševac, uključujući i Staro Selo, koje su srpske snage već bile raselile iz njihovih sela. Na železničkoj stanici, srpska policija naredila je izbeglicama da prema granici nastave duž pruge i rekla im da je teren pored tračnica miniran. Policija je izbeglice sprovela do granice.[6067] Veće se uverilo da ljudi koji su sa železničke stanice vozom napuštali Uroševac, nisu imali drugog izbora nego da odu. Njih je do granice sprovela policija, koja je pazila da izbeglice ne idu nigde drugo nego preko granice sa BJRM. Na osnovu toga, Veće se uverilo da su srpske snage delovale s traženom namerom. To raseljavanje nije izvršeno ni po jednom od osnova koje dozvoljava međunarodno pravo. Prema zaključku Veća, krivično delo deportacije ustanovljeno je u

[6066] V. gore, par. 1089–1095.

odnosu na stanovnike selā i gradova u opštini Uroševac koji su pošli sa železničke stanice u Uroševcu 14. i 15. aprila 1999. godine.

(xi) Kačanik

1669. Veće je ustanovilo da je selo Kotlina, u opštini Kačanik, granatirano 24. marta 1999. godine, nakon čega su srpske snage pešice ušle u selo; zbog toga je muški deo stanovništva pobegao. Žene, deca i stariji muškarci naterani su da uđu u dva vojna kamiona kojima su odvezeni u grad Kačanik. Oni koji nisu mogli da stanu u kamione naterani su da pešice idu za njima. Narednog dana, grupa od najmanje 22 muškarca koje su srpske snage uhvatile bačena je u dve jame na jednom brdu u blizini sela. Potom su srpske snage minirale jame i digle ih u vazduh. Zbog tih događaja, većina preostalih muškaraca iz sela, oko 48 njih, koja je iz straha pobegla iz sela kad su stigle srpske snage, krenula prema BJRM.[6068] Prema zaključku Veća, srpske snage prisilno su raselile stanovnike Kotline 24. marta 1999. godine i tokom narednih dana. Nakon što su ubile jedan deo stanovništva, srpske snage delovale su s namerom da rasele ostatak stanovništva. Tome u prilog govori to što su neki muškarci ubijeni i što je ženama i deci dato izričito naređenje da odu, kao i time što je za njihovo raseljavanje obezbeđen prevoz. Prema zaključku Veća, granatiranje sela, ubijanje najmanje 22 muškarca u dve jame iznad Kotline i prisilno raseljavanje žena i dece imalo je za cilj da se ostatak muškog stanovništva istera iz sela. Krivično delo prisilnog premeštanja ustanovljeno je u odnosu na Kotlinu.

1670. Veće je takođe ustanovilo da je 27. marta 1999. godine na jedno selo nadomak grada Kačanika ispaljena jedna raketa. Snage MUP-a zauzele su položaje u krečani na periferiji grada i odatle pucale na kuće, pri čemu su ubile dva kosovska Albanca a druge ranile. Pucnjava je trajala oko sat vremena, a bacane su i bombe. Narednog dana, stanovnici Kačanika iz straha su napustili grad; neki su prešli granicu s BJRM.[6069] Prema zaključku Veća, stanovnici Kačanika bili su prinuđeni da napuste svoj grad 27. i 28. marta zato što su srpske snage granatirale periferiju grada i pucale. S obzirom na to da tu nije bilo vojnih ciljeva, Veće se uverilo da je svrha granatiranja i pucanja bila da se u stanovništvu izazove strah i da se ono natera da ode na najbliže mesto koje je bilo bezbedno, a to je bila BJRM. To raseljavanje nije izvršeno ni po jednom od osnova koje dozvoljava međunarodno pravo. Optužba za deportaciju dokazana je za Kačanik za 27. i 28. mart 1999. godine.

[6067] V. gore, par. 1096–1100.
[6068] V. gore, par. 1102–1126.
[6069] V . gore, par. 1127–1130.

1671. Veće je takođe ustanovilo da su srpske snage 13. aprila stigle u zaselak Vata, u opštini Kačanik, i otvorile vatru na selo. Stanovnici Vate i lica raseljena iz drugih sela koja su zakonito boravila u Vati uplašili su se od pucnjave. Iz straha, oni su pobegli u planine. Srpske snage spalile su kuće u Vati i ubile četvoricu seljana. Tela dvojice njih su unakažena. Tokom naredna dva dana svi stanovnici Vate su iz straha pobegli u BJRM.[6070] Prema zaključku Veća, krivično delo deportacije ustanovljeno je u odnosu na Vatu za 13. april 1999. godine. Kosovski Albanci u selu bili su prinuđeni da odu zato što su srpske snage pucale i ubijale. S obzirom na to da nema dokaza da su snage OVK tog dana bile u selu, Veće se uverilo da je to pucanje imalo za cilj da ljude iz Vate istera iz sela i natera ih da se sklone na najbliže mesto koje je bilo bezbedno, a to je bila BJRM. Veće se uverilo da su ljudi odlazili zastrašeni time što su srpske snage pucale i što su videli tela stanovnika sela koje su srpske snage ubile, pri čemu su tela dvojice seljana bila unakažena. Veće se uverilo da to raseljavanje nije izvršeno ni po jednom od osnova koje dozvoljava međunarodno pravo. Krivično delo deportacije ustanovljeno je u odnosu na Vatu za 14. april 1999. godine.

(xii) Dečani

1672. Veće je ustanovilo da su srpske snage, među kojima su bili i pripadnici policije, 26. marta 1999. godine zauzele položaje u selu Drenovac, u opštini Dečani, i počele da pale kuće. Zbog toga su kosovski Albanci iz tog sela pobegli i sklonili se u susedno selo Beleg.[6071] Veće se uverilo da je stanovništvo Drenovca bilo prinuđeno da beži zbog postupaka srpskih snaga, kao i da su srpske snage delovale s odgovarajućom namerom. To raseljavanje nije izvršeno ni po jednom od osnova koje dozvoljava međunarodno pravo. Krivično delo prisilnog premeštanja ustanovljeno je u odnosu na selo Drenovac za 26. mart 1999. godine.

1673. Veće je takođe ustanovilo da su srpske snage 28. marta stigle u Beleg. Narednog dana, policija je ulazila u kuće u tom selu i govorila ljudima da moraju da odu odatle. Ljudi su odvođeni u podrume kuća. Pripadnici srpskih snaga su ih pretresali i tokom pretresa im oduzimali lične isprave. Neki muškarci su pretučeni. Ljudi su tokom noći držani u nekoliko zgrada u selu, a čuvali su ih naoružani stražari. Dana 30. marta, srpske snage naredile su ljudima iz Belega da odu u Albaniju. Konvoj od automobila i traktora, u kom su bile žene, deca i neki muškarci krenuo je iz sela. Policijska i vojna vozila pratila su konvoj do granice. Uveče 30. marta ili narednog dana, konvoj je prešao granicu s Albanijom.[6072] Prema zaključku Veća, srpske snage su 30. marta deportovale u Albaniju stanovnike Belega i ljude iz drugih sela koji su zakonito boravili u Belegu. Veće posebno

[6070] V. gore, par. 1131–1141.
[6071] V. gore, par. 1144.
[6072] V. gore, par. 1145–1153.

ističe da su srpske snage noć pre toga držale te ljude pod oružanom stražom, da su im izričito naredile da odu u Albaniju i da su policijska i vojna vozila pratila konvoj do granice. Veće se uverilo da su srpske snage, postupajući na taj način, delovale s namerom da ljude iz Belega rasele preko granice s Albanijom. Krivično delo deportacije ustanovljeno je u odnosu na stanovnike Belega i ljude koji su bili raseljeni iz drugih sela a koji su boravili u Belegu za 30. mart 1999. godine.

(xiii) Vučitrn

1674. Veće je već konstatovalo da su srpske snage 27. marta 1999. godine došle u grad Vučitrn, da su pucale i palile kuće i zapalile centar grada, pa i minaret džamije iz XVII veka, koja se nalazila u centru. Dana 1. aprila policija je stanovnicima Vučitrna rekla da napuste domove i odu na groblje. Tamo su stanovnike grada čekala tri autobusa koja su ih, po uputstvima policije, odvezla u BJRM. Oni koji nisu mogli da uđu u autobuse pošto više nije bilo mesta, pešice su išli za njima.[6073] Veće se uverilo da su srpske snage 27. marta i tokom narednih dana prisilno raselile stanovnike Vučitrna i prisilile ih da odu u BJRM. Iz postupaka srpskih snaga vidi se da su one delovale s namerom da prisilno rasele te ljude u BJRM. Za te postupke ne postoji nikakav osnov u međunarodnom pravu. Krivično delo deportacije ustanovljeno je u odnosu na grad Vučitrn 27. marta 1999. godine i tokom narednih dana.

1675. Veće je konstatovalo i da su kosovski Albanci stanovnici Donjeg Svračka, u opštini Vučitrn, 27. marta 1999. godine napustili selo pošto su čuli pucnjavu iz susednog sela Gornjeg Svračka i videli da kuće u njemu gore. Jedna porodica pokušala je da ostane u selu, ali je otišla ubrzo pošto je glavni konvoj krenuo, pošto su se iz Nedakovca, jugozapadno od njihovog sela, začuli pucnji iz snajpera.[6074] Veće se uverilo da su stanovnici Donjeg Svračka 27. marta 1999. godine otišli iz sela, zastrašeni pucnjavom koju su čuli. U nedostatku drugih dokaza, Veće ne može da zaključi da li je ta pucnjava bila usmerena na civile kosovske Albance ili je do nje došlo usled borbi. Krivično delo prisilnog premeštanja nije ustanovljeno u odnosu na raseljavanje stanovništva iz Donjeg Svračka za dan 27. mart 1999. godine.

1676. Veće je već konstatovalo i da je 28. marta 1999. godine ili približno tog datuma, selo Donja Sudimlja granatirano, zbog čega su ljudi pobegli u okolna brda. Narednog dana, policija je ušla u selo i preostalim stanovnicima rekla da imaju 15 minuta da odu ili će morati da snose posledice. Seljani su odmah pobegli u okolna brda.[6075] Veće se uverilo da su srpske snage 28. marta

[6073] V. gore, par. 1163–1167.
[6074] V. gore par. 1170.
[6075] V. gore, par. 1172.

1999. godine raselile stanovnike Donje Sudimlje. S obzirom na činjenicu da je vatra bila usmerena na kuće civila, da su ljudima izdavana izričita naređenja da odu i da su kuće paljene, Veće se uverilo da su srpske snage delovale s traženom namerom. To raseljavanje nije izvršeno ni po jednom od osnova koje dozvoljava međunarodno pravo. Krivično delo prisilnog premeštanja ustanovljeno je u odnosu na Donju Sudimlju za 28. i 29. mart 1999. godine.

1677. Veće je ustanovilo da su srpske snage 1. maja 1999. godine došle u selo Vesekovce i da su granatirale selo Slakovce. Pripadnici OVK koji su bili na tom području rekli su stanovništvu da više ne mogu da ga štite i savetovali mu da ode u grad Vučitrn. Dana 2. maja 1999. godine, konvoj s najmanje 30.000 kosovskih Albanaca, među kojima su bila i raseljena lica koja su zakonito boravila na tom području, krenuo je iz Slavkovaca pešice, na konjima i vozilima i uputio se prema Vučitrnu. Ubrzo pošto je krenuo, konvoj se našao na udaru srpskog granatiranja. Odmah potom srpske snage prišle su konvoju, pretile ljudima u konvoju i tražile im novac i uputile konvoj prema gradu Vučitrnu. Tokom noći ubijeni su neki od kosovskih Albanaca koji su išli u konvoju. Srpske snage izričito su uputile konvoj da ide prema poljoprivrednoj zadruzi u gradu Vučitrnu. Ljudi u konvoju su tako i učinili i stigli u poljoprivrednu zadrugu u noći između 2. i 3. maja 1999. godine.[6076] Veće se uverilo da je krivično delo prisilnog premeštanja ustanovljeno u odnosu na konvoj koji je 2. maja 1999. godine krenuo iz Vesekovaca i Slakovaca za Vučitrn. Iako Veće prihvata da su ljudi u konvoju krenuli pošto im je OVK rekao da više ne može da ih štiti i da se srpske snage približavaju selu, srpske snage bile su te koje su konvoj uputile prema gradu Vučitrnu, koje su granatirale konvoj, pretile ljudima u njemu i ubile neke muškarce. Prema zaključku Veća, ti postupci bili su sračunati na to da kosovske Albance koji su išli u konvoju nateraju da odu s tog područja. To raseljavanje nije izvršeno ni po jednom od osnova koje dozvoljava međunarodno pravo. Krivično delo prisilnog premeštanja ustanovljeno je u odnosu na konvoj koji je 2. maja 1999. godine krenuo iz Vesekovca i Slakovaca.

1678. Veće je konstatovalo i da je policija 4. maja u poljoprivrednoj zadruzi u Vučitrnu odvajala muškarce od žena i dece. Trideset muškaraca koji su imali vozačke dozvole vraćeno je u poljoprivrednu zadrugu. Ostali su odvedeni u zatvor u Smrekovnici, koji se nalazi između grada Vučitrna i Kosovske Mitrovice. Ženi, deci i starijim muškarcima policija je naredila da nabave potvrde o prijavi boravka i da odu iz Vučitrna. Onima koji su imali traktore rečeno je da odu u Albaniju, a onima koji su išli pešice da odu u Smrekovnicu ili u Dobru Luku. Veće je već konstatovalo da je krivično delo prisilnog premeštanja ustanovljeno u odnosu na ljude u poljoprivrednoj zadruzi. Iako je ljudima koji su imali traktore naređeno da idu u Albaniju, nema

[6076] V. gore, par. 1177–1195.

dokaza da su oni to zaista i uradili. Prema zaključku Veća, krivično delo deportacije nije ustanovljeno u odnosu na raseljavanje iz poljoprivredne zadruge u gradu Vučitrnu 4. maja 1999. godine.

1679. Veće je ustanovilo i da su srpske snage 15. maja 1999. godine došle u Dobru Luku i odvojile muškarce od žena i dece. Muškarci su poslati u Smrekovnicu, gde su držani nekoliko dana, da bi potom bili poslati u Albaniju. Žene i deca morali su da se prijave i dobili su lične karte, a potom im je rečeno da se vrate svojim kućama. Autobusi s ljudima koji su držani u zatvoru u Smrekovnici pošli su iz zatvora 23. maja i odvezli te ljude na granicu s Albanijom, u blizini Žura. Na graničnom prelazu, šest–sedam policajaca i ljudi u zelenim uniformama oduzelo je zatočenicima lične isprave i nateralo ih da pređu granicu s Albanijom.[6077] Veće se uverilo da je krivično delo deportacije ustanovljeno u odnosu na prisilno raseljavanje muškaraca iz zatvora u Smrekovnici u Albaniju 23. maja 1999. godine. Veće se uverilo da su srpske snage imale nameru da te muškarce kosovske Albance rasele preko granice s Albanijom. To raseljavanje nije izvršeno ni po jednom od osnova koje dozvoljava međunarodno pravo. Krivično delo deportacije ustanovljeno je u odnosu na prisilno raseljavanje muškaraca kosovskih Albanaca u Albaniju.

(b) Argumenti odbrane

1680. Odbrana tvrdi da je i nealbansko stanovništvo Kosova napuštalo Kosovo, i to u broju koji se može porediti s brojem kosovskih Albanaca koji su napuštali Kosovo.[6078] Odbrana tvrdi da je u periodu od 24. marta do 10. juna 1999. godine, prema podacima UNHCR-a na koje se i tužilaštvo poziva, 860.000 ljudi napustilo Kosovo, ali da se u tom broju ne precizira broj pripadnika drugih etničkih grupa na Kosovu.[6079] Odbrana, dalje, tvrdi da taj broj nije pouzdan i da "pre počiva na procenama nego na realnom popisu ljudi".[6080]

1681. Veće je donelo činjenične zaključke na osnovu dokaza prihvaćenih u ovom predmetu. Veće je ustanovilo da su stanovnici gradova i sela u odnosu na koje je ustanovljeno krivično delo deportacije ili prisilnog premeštanja ogromnom većinom bili kosovski Albanci. Iako Veće prihvata mogućnost da su tokom perioda na koji se Optužnica odnosi i pripadnici drugih etničkih grupa odlazili s Kosova, ta činjenica, čak i ako se dokaže, ne bi uticala na zaključke Veća u vezi s gradovima i selima navedenim u prethodnom pododeljku.

[6077] V. gore, par. 1215–1217.
[6078] Završni podnesak odbrane, par. 681.
[6079] Završni podnesak odbrane, par. 686–687, 689, gde se poziva na DP P734. Odbrana tvrdi i da UNHCR nije ni pokušao da potvrdi broj izbeglica koje su se sklonile u Srbiju, a koji su navele SRJ i srpske vlasti; Završni podnesak odbrane, par. 689, v. takođe Završni podnesak odbrane, par. 693–698.
[6080] Završni podnesak odbrane, par. 688.

1682. Polazeći od kumulativnih podataka UNHCR-a za 10. jun 1999. godine, odbrana takođe tvrdi da devet posto ljudi koji su napustili Kosovo nisu napustili SRJ, pošto su otišli u Crnu Goru. Odbrana tvrdi da se to ne može okarakterisati kao bilo kakav "plan da se stanovništvo protera", pošto je stanovništvo premeštano na drugu teritoriju u okviru iste zemlje.[6081]

1683. Veće tu tvrdnju ne može da prihvati. Prvo, u praksi Međunarodnog suda čvrsto je uvreženo da se krivično delo deportacije može ustanoviti ako su lica deportovana preko *de facto* granice. S obzirom na stepen autonomije koji je Kosovo ranije imalo i na status Crne Gore kao republike, i s obzirom na ranije konstatacije da se tokom relevantnog perioda vodio oružani sukob između snaga SRJ i Srbije, s jedne, i OVK, s druge strane, Veće prihvata da raseljavanje ljudi u Crnu Goru predstavlja raseljavanje preko *de facto* granice i da je stoga ispunjen uslov za krivično delo deportacije. Drugo, po mišljenju Veća, raseljavanje pripadnika albanske nacionalnosti s Kosova u Crnu Goru imalo bi sličan efekat kao i raseljavanje preko državne granice, pošto bi to za raseljena lica i dalje predstavljalo veliku patnju. Ta lica ostala bi bez prihoda, imovine i sredstava za život, bez svoje zajednice, ne bi mogla da govore svoj jezik ni da žive normalnim životom. Značajno je da bi vlasti SRJ i Srbije, po raseljavanju kosovskih Albanaca s Kosova, lakše mogle da kontrolišu tu pokrajinu, kao i da se prisustvo malih grupa kosovskih Albanaca u drugim delovima SRJ ili Srbije ne bi bitno odrazilo na kontrolu koju SRJ i srpske vlasti imaju nad tim teritorijama. Dalje, s obzirom na činjenicu da su neki delovi Kosova znatno bliži Crnog Gori nego Albaniji ili BJRM, u nekim okolnostima je raseljavanje u Crnu Goru možda bilo najprikladnije rešenje u sprovođenju plana da se pripadnici albanske nacionalnosti proteraju s Kosova kako bi se na Kosovu promenio etnički sastav.

1684. Odbrana dalje tvrdi da može da iznese mnoštvo razloga iz kojih su ljudi u relevantnom periodu možda odlazili s Kosova. Pre svega, odbrana tvrdi da je SRJ 24. marta 1999. godine proglasila ratno stanje, što bi već samo po sebi moglo nagnati mnoge ljude da odu s Kosova. Odbrana kao razloge navodi, između ostalog, NATO bombardovanje, borbe između OVK i srpskih snaga, sankcije i ratne uslove, evakuacije i to što je OVK namerno izazivao pokrete stanovništva.[6082]

1685. Kako bi potkrepila svoj dodatni argument da su ljudi odlazili iz straha od vazdušne kampanje NATO-a, odbrana se poziva na iskaz Sarande Bogujevci, koja je u svom svedočenju rekla da je iz sela stalno dopirao zvuk eksplozija, zbog čega su svi prelazili iz sela u grad, kao i na iskaze

[6081] Završni podnesak odbrane, par. 692.
[6082] Završni podnesak odbrane, par. 699, 700.

Miloša Đošana i Vukmira Mirčića.[6083] Veće napominje da nije utvrđeno da su te eksplozije vezane za vazdušnu kampanju NATO-a. Verovatnije je da su one vezane za granatiranje od strane srpskih snaga. Dalje, Saranda Bogujevci svedočila je o događajima u Podujevu, koji u Optužnici nisu konkretno navedeni u prilog navodima o deportaciji i prisilnom premeštanju. Zato se Veće neće dalje baviti ovim argumentom odbrane. U iskazu na koji se odbrana poziva, Miloš Đošan navodi da su grupe ljudi čekale jedne druge i potom nastavljale put zajedno, ali ne kaže zašto su ti ljudi odlazili. Iz iskaza Vukmira Mirčića proizlazi da su mu ljudi na putu od Peći ka Đakovici rekli da odlaze zato što se zbog NATO bombardovanja i zbog borbi s teroristima ne osećaju bezbedno. Kao što je već rečeno, Veće je brižljivo analiziralo iskaz Vukmira Mirčića, koji je u periodu relevantnom za Optužnicu bio načelnik OUP Dečani. Veće nije uspelo da se uveri da je njegov iskaz pouzdan, nepristrasan ili da je Mirčić spreman da govori istinu u vezi s bitnim pitanjima. Veće ne može da se osloni ni na šta što je Vukmir Mirčić rekao, osim tamo gde postoje dokazi koji potkrepljuju njegov iskaz. Veće ne prihvata njegovu tvrdnju da su mu ljudi koji su odlazili putem od Peći ka Đakovici rekli da odlaze zbog NATO bombardovanja ili borbi s teroristima.

1686. U prilog tvrdnji da su ljudi napuštali svoje domove zbog borbi između OVK i srpskih snaga, odbrana se poziva na iskaze svedoka 6D2 i Miloša Đošana, koji su u svom svedočenju rekli kako su čuli da su borbe generalno bile razlog za strah među stanovništvom.[6084] Kao što je već rečeno, Veće nije uspelo da se uveri da su ova dva svedoka iskrena ili pouzdana. Zato ono ne prihvata njihov iskaz u vezi s tim.

1687. Prilikom utvrđivanja da li se krivično delo deportacije ili krivično delo prisilnog premeštanja može ustanoviti, Veće se oslanjalo na iskaze o okolnostima u kojima su ljudi otišli iz više gradova i sela u 13 opština navedenih u Optužnici. Što se tiče lokacija za koje je ustanovljeno krivično delo prisilnog premeštanja ili krivično delo deportacije, nisu ponuđeni dokazi na osnovu kojih bi se moglo ustanoviti da su ti ljudi napuštali svoje domove zbog NATO bombardovanja, zbog borbi između srpskih snaga i OVK ili zbog patnji uzrokovanih sankcijama ili ratnim prilikama.[6085] Naprotiv, Veće se za svaku konkretnu situaciju, kao što je detaljnije razmotreno ranije u tekstu, moglo uveriti da su ljudi odlazili s Kosova zato što su im srpske snage to tako izričito naredile ili zato što su ih srpske snage naterale da odu time što su ih granatirale, pucale na njih, ubijale ih i spaljivale im kuće po selima i gradovima. Većini izbeglih kosovskih Albanaca srpska policija je na granici oduzimala lične isprave i registarske tablice vozila. Da su se kosovski

[6083] Završni podnesak odbrane, par. 701.
[6084] Završni podnesak odbrane, par. 708.
[6085] Što se tiče argumenta odbrane da su zbog nestašice osnovnih životnih potrepština uslovi na čitavom području bili "bedni", Veće napominje da je u to vreme na snazi bio embargo UN-a na uvoz oružja, koji je stupio na snagu 31. marta 1998. godine. Veće

Albanci iseljavali s Kosova zbog NATO bombardovanja ili zbog borbi između OVK i srpskih snaga, nije jasno zašto bi im se oduzimale lične isprave. U tom pogledu indikativni su iskazi Karola Johna Drewienkiewicza i Richarda Ciaglinskog, koji su na Kosovu bili 12. i 13. juna 1999. godine. Oni su uveče videli da pripadnici MUP-a spaljuju desetine hiljada dokumenata u dvorištu zgrade pored zgrade MUP-a u Prištini.[6086] Kad je prišao vatri da vidi šta se to spaljuje, Richard Ciaglinski je zaključio da su ti dokumenti lične isprave, pasoši i zahtevi za izdavanje pasoša.[6087] Pregledao je dokumente s raznih strana gomile i video da se na svim uzorcima koje je uzeo nalaze imena kosovskih Albanaca.[6088]

1688. Odbrana tvrdi da su konfiskovane samo one lične isprave koje su bile izdate nezakonito.[6089] Odbrana se poziva na iskaz Shukrija Gerxhaliua, koji je u svom svedočenju rekao da je 4. ili 5. juna 1999. godine policija na kontrolnom punktu u Zvečanu, u opštini Kosovska Mitrovica, cepala one lične isprave koje su bile ispisane na albanskom i koje je izdalo "Ministarstvo unutrašnjih poslova Kosova".[6090] Taj iskaz nije reprezentativan za iskaze date o ovom pitanju. U gotovo svim slučajevima oduzimane su sve lične isprave i svi dokumenti vezani za registraciju vozila. Ovaj konkretni slučaj odigrao se na jednom kontrolnom punktu na Kosovu, a ne na granici. Nema drugih dokaza o vrsti dokumenata koje je izdavalo Ministarstvo unutrašnjih poslova Kosova. U dokazima nema ničeg što ukazuje na to da lične isprave koje su oduzimane kosovskim Albancima koji su prelazili granicu s Albanijom, BJRM ili Crnom Gorom ili registarske tablice za njihova vozila nisu bile izdate na zakonit način. Dalje, odbrana ne objašnjava zašto su u zgradi pored zgrade MUP-a u Prištini 12. juna 1999. godine uveče uništavane lične isprave izdate kosovskim Albancima. Veće ne prihvata tvrdnju odbrane da su oduzimane samo one lične isprave koje su izdate na nezakonit način.

1689. Odbrana se poziva i na iskaze svedoka koji su u svedočenjima rekli da su svoje kuće napustili zato što se na tom području pucalo i tvrdi da svedoci nisu mogli da znaju ko zapravo puca.[6091] Veće je u vezi s izvršiocima svakog incidenta već iznelo zaključke na drugim mestima u ovoj Presudi. Dovoljno je napomenuti da je za svaku takvu priliku i bez obzira na individualne utiske očevidaca Veće bilo u mogućnosti da iznese zaključke o snagama koje su vršile ta dela, i to na osnovu opisa tih snaga, opisa oružja koje su one koristile, njihovog broja, kao i na osnovu

napominje i da je oružani sukob na Kosovu počeo još krajem maja 1998. godine, tako da su ljudi na Kosovu mesecima živeli u sličnim prilikama, ali da ipak nisu napuštali Kosovo u tako velikom broju.

6086 Karol John Drewienkiewicz, T. 6398–6399; Richard Ciaglinski, DP P832, Izjava od 21–23. marta 2000. godine, str. 10.
6087 Richard Ciaglinski, DP P832, Izjava od 21–23. marta 2000. godine, str. 10.
6088 Richard Ciaglinski, T. 5291.
6089 Završna reč, T. 14466–14467.
6090 Shukri Gerxhaliu, T. 3117–3118; v. takođe Shukri Gerxhaliu, DP P512, par. 35.
6091 Završni podnesak odbrane, par. 710.

naređenja, izveštaja, vojnih dnevnika i drugih dokumenata u spisu. Prema tome, ovaj argument odbrane se odbacuje.

1690. Iako se to u Završnom podnesku odbrane ne obrazlaže detaljno, odbrana je svoju argumentaciju delom zasnovala na tezi da su ljudi tokom perioda relevantnog za Optužnicu odlazili s Kosova strahujući od dejstva osiromašenog uranijuma.[6092] Slobodan Petković u svom iskazu nije dao zadovoljavajući osnov za svoju tvrdnju da su ljudi s Kosova odlazili strahujući od dejstva osiromašenog uranijuma. Nijedan od svedoka koji je tokom perioda relevantnog za Optužnicu otišao s Kosova nije u svedočenju pomenuo da je to učinio strahujući od dejstva osiromašenog uranijuma. Svi svedoci dali su detaljne iskaze o okolnostima pod kojima su otišli s Kosova. Tokom unakrsnog ispitivanja niko od tih svedoka nije upitan da li je s Kosova otišao zbog straha od osiromašenog uranijuma. Veće je donelo zaključke o razlozima za raseljavanje kosovskih Albanaca u gradovima i selima navedenim u Optužnici. Veće ne prihvata tvrdnju da je strah od dejstva osiromašenog uranijuma bio razlog iz kog su ljudi napuštali sela i gradove. Ovaj argument odbrane se odbacuje.

1691. Odbrana takođe tvrdi da je u nekoliko situacija možda postojala opravdana potreba da se stanovništvo privremeno evakuiše, u skladu s međunarodnim običajnim pravom.[6093] Odbrana se poziva na iskaz Milana Đakovića i njegovu tvrdnju da komandant brigade ima obavezu da evakuiše stanovništvo s područja na kom se vode borbena dejstva. Odbrana se poziva i na iskaz Slobodana Spasića i njegovu tvrdnju da se ugroženom stanovništvu može pomoći jedino tako što će se organizovati direktna evakuacija.[6094] Odbrana je takođe tvrdila da su snage VJ i MUP-a, u slučajevima u kojima nije postojala potreba za opravdanom evakuacijom, zapravo pokušavale da spreče stanovništvo da ode.[6095]

1692. Prema zaključku Veća, iako je, prema međunarodnom pravu, dozvoljeno evakuisati ljude radi njihove bezbednosti ili iz imperativnih vojnih razloga, u dokazima vezanim za slučajeve u kojima je Veće ustanovilo krivična dela deportacije ili prisilnog premeštanja ništa ne ukazuje na to da je ovo raseljavanje zapravo bilo evakuacija sprovedena da bi se dotična lica zaštitila. Isto tako, nije pokazano ni da su srpske snage poštovale proceduru prave evakuacije kako bi zaštitile stanovnike ili im potom omogućile da se vrate. Veće je donelo zaključak da ni u jednom od tih slučajeva raseljavanje nije izvršeno po nekom od osnova koje dozvoljava međunarodno pravo. O prirodi raseljavanja najviše govori činjenica da su srpske snage u većini slučajeva spaljivale kuće,

[6092] V. Završni podnesak odbrane, par. 701. v. takođe Slobodan Petković, DP D512, par. 7–10.
[6093] Završni podnesak odbrane, par. 716.
[6094] Završni podnesak odbrane, par. 718.
[6095] Završni podnesak odbrane, par. 722.

ubijale stoku i ubijale civile. Veće podseća da lica raseljena iz razloga bezbednosti ili iz imperativnih vojnih razloga treba da budu vraćena u svoje domove čim neprijateljstva prestanu.[6096] Pošto su ljudi otišli, u mnogim selima na Kosovu spaljene su sve kuće. Veće ne prihvata da je raseljavanje sprovedeno sa ciljem da se stanovništvo zaštiti ili po ma kom drugom osnovu koji je dozvoljen u međunarodnom pravu.

1693. Veće ne prihvata ni argument odbrane da su snage VJ i MUP-a pokušavale da spreče ljude da odu onda kad evakuacija nije bila neophodna. Taj argument odbrana potkrepljuje iskazima svedoka 6D2 i Vukmira Mirčića. Veće nije moglo da se uveri u pouzdanost ijednog od te dvojice svedoka. Svedok 6D2 bio je krajnje nepouzdan svedok. On je u MUP-u Prizren bio među višim rukovodiocima, ali je uprkos tome tvrdio da ne zna ništa o teškim zlodelima koje su počinili pripadnici tog SUP-a. Veće je bilo zapanjeno njegovom tvrdnjom da su jedinice policije uvek vršile svoju dužnost u skladu sa zakonom i da su samo vojnici VJ mogli pretiti civilima kosovskim Albancima u kolonama raseljenih lica. Veće prihvata da je najveći deo iskaza svedoka 6D2 nepouzdan i namerno smišljen kako bi svedok zaštitio sebe. Što se tiče nedovoljne verodostojnosti Vukmira Mirčića, Veće je nju već prokomentarisalo.

1694. Konačno, odbrana tvrdi da je OVK putem prisilnog iseljavanja i zastrašivanja kontrolisao stanovništvo na Kosovu i manipulisao njime.[6097] Odbrana se poziva na iskaz Byslima Zyrapija, koji je rekao da je OVK izdavao naređenja o kretanju jedinica i povlačenju stanovništva, kao i na dokaze o dejstvima OVK tokom 1998. i početkom 1999. godine.[6098]

1695. Veće je na osnovu konkretnih raspoloživih dokaza donelo zaključak o optužbama za deportaciju i prisilno premeštanje. Tamo gde su postojali dokazi za to da je OVK stanovništvu možda izdao naređenje za pokret, to jest u Belanici, u opštini Suva Reka, Veće je te dokaze ocenilo u sklopu svih drugih dokaza. Veće se nije uverilo da je stanovništvo postupalo po naređenjima OVK. Naprotiv, u svakom tom slučaju postojali su uverljivi dokazi da su uzrok raseljavanju bili postupci srpskih snaga, koje su ljudima ili izričito naređivale da odu ili su ih na to prisiljavale pucnjavom iz automatskog oružja, granatiranjem, paljenjem kuća i ubijanjem. Prema tome, taj argument odbrane se odbacuje.

1696. Iako nema dovoljno pouzdanih dokaza na osnovu kojih bi se moglo tvrditi da su ljudi odlazili strahujući od bombardovanja iz vazduha ili zbog borbi između srpskih snaga i OVK, Veće prihvata da je jedan od tih faktora ili da su oba ta faktora mogla donekle uticati na strahovanje nekih

[6096] V. gore, par. 1607.
[6097] Završni podnesak odbrane, par. 723.
[6098] Završni podnesak odbrane, par. 724–725.

ljudi da bi se, ostankom na Kosovu u periodu relevantnom za Optužnicu, našli u opasnosti. Uprkos tome, treba podsetiti da su se borbe između OVK i srpskih snaga tada vodile već oko godinu dana. NATO bombardovanje jeste bilo nov faktor, ali ono je, kako se Veće uverilo na osnovu dokaza, uglavnom bilo usmereno na vojne ciljeve ili na ciljeve srpskih organa vlasti. Iz iskaza ne proizlazi da je u gradovima, mestima ili selima bilo široko rasprostranjenog bombardovanja civilnih ciljeva. Prema tome, nije očigledno da je NATO bombardovanje moglo biti važan razlog iz kog su kosovski Albanci u tako velikom broju odlazili s Kosova ili napuštali svoje domove.

1697. Međutim, novina su bili napadi na sela, mesta i gradove tokom kojih su srpske snage namerno gađale kosovske Albance, njihove domove i drugu imovinu, kao i to što je veliki broj kosovskih Albanaca ubijen, doveden u ozbiljnu fizičku opasnost ili što su im kuće uništene. U gotovo svim slučajevima za koje u ovom predmetu postoje konkretni dokazi, ustanovljeno je da su razlog iz kog su civili (ako nisu ubijeni) napuštali svoje domove i priključivali se masi drugih ljudi raseljenih na sličan način bili konkretni napadi srpskih snaga na kosovske Albance. Stoga je Veće zaključilo da NATO bombardovanje i borbe između srpskih snaga i OVK možda jeste zabrinulo neke kosovske Albance, ali da je kampanja koju su srpske snage vodile protiv civila kosovskih Albanaca bila presudan i imperativan razlog iz kog su kosovski Albanci napuštali svoje domove u selima, mestima i gradovima, a u mnogim slučajevima napuštali i samo Kosovo.

(c) Broj civila kosovskih Albanaca koji su bili žrtve deportacije

1698. Veće podseća da se u Optužnici navodi da je zbog dejstava snaga SRJ i Srbije u periodu od 1. januara 1999. do 20. juna 1999. godine prisilno deportovano oko 800.000 civila kosovskih Albanaca.[6099] U prilog tom navodu, tužilaštvo se poziva na statističke podatke UNHCR-a, prema kojim se procenjuje da je u periodu od 24. marta do 10. juna 1999. godine 860.000 kosovskih Albanaca otišlo iz Pokrajine; oko 444.600 njih otišlo je u Albaniju, 345.500 u BJRM, a 69.000 u Crnu Goru.[6100] Tužilaštvo se poziva i na izveštaje MUP-a, u kojima se navodi da je veliki broj kosovskih Albanaca prešao pojedine granične prelaze.[6101] Štaviše, upravo procena UNHCR-a glasi da je u periodu od 24. marta do 10. juna 1999. godine oko 860.000 ljudi otišlo s Kosova, od čega je gotovo polovina, oko 400.000, otišla u periodu od 24. marta do 6. aprila 1999. godine.[6102] U jednom izveštaju od 20. aprila 1999. godine koji je Štab MUP-a uputio MUP-u navodi se da je u periodu od 24. marta 1999. do 18. aprila 1999. godine ukupno 651.987 kosovskih Albanaca otišlo s teritorije

[6099] Optužnica, par. 72.
[6100] Završni podnesak tužilaštva, par. 460, gde se poziva na DP P734, str. 4.
[6101] Završni podnesak tužilaštva, par. 461, gde se poziva na DP P695; DP P696; DP P697; DP P718; DP P719; DP P720; DP P721; DP P698; DP P722; DP P723; DP P699; DP P700; DP D304; DP D305 i DP P694.
[6102] DP P734, str. 4.

SRJ, od čega je 489.714 prešlo preko graničnog prelaza Vrbica, u opštini Prizren, 23.622 preko graničnog prelaza Ćafa Prušit, 16.873 preko graničnog prelaza Globočica, u opštini Dragaš, a 121.778 preko graničnog prelaza Đeneral Janković, u opštini Kačanik.[6103]

1699. Veće napominje da se u tim izvorima navode veoma uopšteni podaci. Nema naznaka o mestu na Kosovu iz kog su raseljena lica došla. U Optužnici se navode konkretni primeri za deportaciju i prisilno premeštanje s lokacija u 13 od 29 opština na Kosovu. Dokazi koje je tužilaštvo izvelo bili su vezani za te navode, kako to i treba da bude. Tokom perioda relevantnog za Optužnicu ljudi su možda odlazili iz svih ili iz mnogih delova Kosova, ali Veće je saslušalo samo ona svedočenja koja su se odnosila na konkretne lokacije u 13 opština navedenih u Optužnici. Veće ne može da donese nikakav zaključak o razlozima iz kojih su ljudi s drugih lokacija eventualno odlazili s Kosova. Prema tome, Veće ne može da prihvati tvrdnju da je oko 800.000 civila kosovskih Albanaca bilo žrtva prisilne deportacije s lokacija i iz opština na Kosovu konkretno navedenih u Optužnici.

1700. Međutim, na osnovu dokaza se može ustanoviti da su stanovnici lokacija navedenih u sledećem paragrafu prisilno raseljeni preko granice. Ipak, ti dokazi nisu dovoljno pouzdani da bi se na osnovu njih mogao doneti zaključak o broju ljudi s konkretnih lokacija, navedenom u Optužnici. U gotovo svim slučajevima radi se samo o proceni broja ljudi u konvoju koji je prešao preko granice, a u takvim konvojima su, po pravilu, bili ljudi s različitih lokacija. Na osnovu dokaza može se zaključiti da je broj kosovskih Albanaca koji su u periodu od 24. marta 1999. do 20. juna 1999. godine s konkretnih lokacija navedenih u sledećem paragrafu deportovani u Albaniju, BJRM i Crnu Goru iznosio najmanje 200.000. Međutim, ta procena je nepotpuna i veoma konzervativna, a pravi broj je verovatno daleko veći.

3. Zaključci

1701. Veće se uverilo da je krivično delo deportacije ustanovljeno u odnosu na sledeće gradove i sela: Celina (28. marta 1999. godine) u opštini Orahovac, Dušanovo i grad Prizren (28–30. marta 1999. godine) i Srbica (od 9. do 16. aprila 1999. godine) u opštini Prizren, Kladernica (od 12. do 15. aprila 1999. godine) i Turićevac (1. aprila 1999. godine) u opštini Srbica, grad Suva Reka (od 7. do 21. maja 1999. godine) i Belanica (1. aprila 1999. godine) u opštini Suva Reka, grad Peć (27–28. marta 1999. godine), grad Kosovska Mitrovica (4. aprila 1999. godine), Žabare (14. aprila 1999. godine i narednih dana) u opštini Kosovska Mitrovica, grad Priština (od 26. do 31. marta 1999. godine), grad Đakovica (od 2. do 3. aprila 1999. godine), Guska (27–28. aprila 1999. godine),

[6103] DP P699, str. 5.

Korenica (27–28. aprila 1999. godine), Žub (27–28. aprila 1999. godine), Meja (27–28. aprila 1999. godine), Junik (27–28. aprila 1999. godine), Dobroš (27–28. aprila 1999. godine), Ramoc (27–28. aprila 1999. godine) i Orize (27–28. aprila 1999. godine) u opštini Đakovica, Prilepnica (13. aprila 1999. godine), Vlaštica (6. aprila 1999. godine) u opštini Gnjilane, Mirosavlje (8. aprila 1999. godine), železnička stanica u Uroševcu (14–15. aprila 1999. godine) i grad Uroševac (27. aprila 1999. godine) u opštini Uroševac, grad Kačanik (27–28. marta 1999. godine) i Vata (14. aprila 1999. godine) u opštini Kačanik, Beleg (30. marta 1999. godine) u opštini Dečani, grad Vučitrn (27. marta 1999. godine) i Dobra Luka preko zatvora u Smerkovnici (23. maja 1999. godine) u opštini Vučitrn.

1702. Veće se uverilo da je krivično delo prisilnog premeštanja ustanovljeno u odnosu na sledeće gradove i sela: Bela Crkva (25. marta 1999. godine), Mala Kruša (25–27. marta 1999. godine), Velika Kruša (25. marta 1999. godine i narednih dana) i Celina (25. marta 1999. godine) u opštini Orahovac, Pirane (25. marta 1999. godine) i Landovica (26. marta 1999. godine) u opštini Prizren, Leočina (25–26. marta 1999. godine), Kladernica (25. marta 1999. godine), Izbica (27–28. marta 1999. godine), Broćna (25–26. marta 1999. godine), Turićevac (26. marta 1999. godine), Tušilje (29. marta 1999. godine) u opštini Srbica, grad Suva Reka (26–28. marta 1999. i 3. aprila 1999. godine), Pećane (20–21. marta 1999. godine), Ćuška (14. maja 1999. godine) u opštini Peć, grad Kosovska Mitrovica (28. marta 1999. godine), grad Đakovica (24. marta 1999. godine), Guska (27. marta 1999. godine), Korenica (4. aprila 1999. godine) i Žub (početkom aprila 1999. godine) u opštini Đakovica, Prilepnica (6. aprila 1999. godine), Žegra (29. marta 1999. godine), Nosalje (6. aprila 1999. godine), Vladovo (29. marta i 6. aprila 1999. godine) u opštini Gnjilane, Sojevo (6. aprila 1999. godine) i Staro Selo (14. aprila 1999. godine) u opštini Uroševac, Kotlina (24. marta 1999. godine) u opštini Kačanik, Drenovac u opštini Dečani, Donja Sudimlja (28. marta 1999. godine), Vesekovce (2. maja 1999. godine) i Slakovce (2. maja 1999. godine) u opštini Vučitrn.

1703. U ovom predmetu dela prisilnog premeštanja obuhvaćena su optužbama za "druga nehumana dela", prema članu 5(i) Statuta. Veće se uverilo da su dela prisilnog premeštanja, ustanovljena u ovom predmetu i navedena u prethodnom paragrafu, po težini slična drugim zločinima protiv čovečnosti. Dela prisilnog premeštanja po težini su slična delima deportacije. Ona obuhvataju prisilan odlazak ljudi iz njihovih domova i zajednica, a često i teške fizičke i emotivne patnje i neizvesnost u vezi s eventualnim povratkom.

1704. Da zaključimo, Veće se uverilo da su navodi iz tačke 1 (deportacija) i tačke 2 (druga nehumana dela (prisilno premeštanje)) dokazani.

B. Ubistvo (tačke 3 i 4)

1705. U Optužnici se navodi da je Vlastimir Đorđević krivično odgovoran za ubijanje stotina civila kosovskih Albanaca; za 840 njih znaju se ime i prezime i oni su konkretno navedeni u prilozima Optužnici. S tim u vezi, navodi se da je optuženi odgovoran za ubistva na sledećih 11 lokacija: Bela Crkva, Mala Kruša, Suva Reka, Izbica, Ulica Miloša Gilića, Meja, Vučitrn, Kotlina, Slatina, Vata, Dubrava i Podujevo. Tim navodima potkrepljuju se dve tačke koje se odnose na ubistvo: jedna kao zločin protiv čovečnosti, kažnjiv prema članu 5(a) Statuta (tačka 3), a druga kao kršenje zakona i običaja ratovanja, kažnjivo prema članu 3 Statuta (tačka 4).

1706. U nastavku slede zaključci Veća u vezi s navodima o ubistvu. Žrtve svakog pojedinačnog incidenta ubistva, u odnosu na koje je ustanovljena optužba za ubistvo, navedene su u Tabelama s podacima o žrtvama, priloženim ovoj Presudi.[6104] Osobe koje su navedene kao žrtve a kod kojih optužba za ubistvo nije dokazana nisu navedene u Tabelama s podacima o žrtvama. Iako se u Optužnici navode žrtve čija su imena poznata, navodi o ubistvu u Optužnici nisu ograničeni samo na te žrtve. Zato je Veće u Presudu uvrstilo i konstatacije o ubistvima žrtava koje nisu u Tabelama a koje su takođe ubijene tokom događaja navedenih u pojedinačnim incidentima ubistva, ukoliko se to moglo ustanoviti na osnovu dokaza. Za neke žrtve koje se ne nalaze u Tabelama znaju se ime i prezime, a za neke ne.

1707. Odbrana tvrdi da su operacije u kojima je MUP učestvovao bile prave policijske operacije, čiji je cilj bilo hapšenje terorista i rešavanje problema terorističkih snaga.[6105] Iz razloga navedenih u ovom poglavlju, kao i iz razloga o kojima je već bilo govora u ovoj Presudi, Veće je konstatovalo da takvo tumačenje događaja nije potkrepljeno dokazima. U gotovo svim slučajevima ubijene osobe bile su nenaoružane, bile su pod nadzorom srpskih snaga i nisu učestvovale u oružanom sukobu, ali su, uprkos tome, ubijene. Nije bilo pokušaja da se, za potrebe istrage ili sudskog postupka, ti ljudi identifikuju ili uhapse kao teroristi ili potencijalni teroristi. Na osnovu dokaza može se ustanoviti samo da su srpske snage imale otvorenu nameru da ubiju muškarce kosovske Albance. Iako se u kontekstu predočenih činjenica to pitanje i ne postavlja, ubistva kosovskih Albanaca nikako nisu bila srazmerna eventualnoj vojnoj koristi koja je iz toga mogla proisteći.[6106] Veće ne prihvata taj argument odbrane.

[6104] Veće napominje da je u nekim slučajevima ime žrtve u dokazima napisano drugačije nego u Optužnici. Gde god je to bilo moguće, razlike u pisanju navedene su u Tabelama s podacima o žrtvama, priloženim ovoj Presudi, v. dole, Prilog, Tabele s podacima o žrtvama.
[6105] Završni podnesak odbrane, par. 328, 330–331.
[6106] V. dole, par. 2052–2069.

1. Merodavno pravo

1708. Krivično delo ubistva čine sledeća tri elementa:

a) smrt žrtve (*actus reus)*, iako nije neophodno ustanoviti da je telo preminule osobe pronađeno;[6107]

b) smrt je posledica izvršiočevog činjenja ili nečinjenja; dovoljno je da je "ponašanje počinioca znatno doprinijelo smrti te osobe",[6108] i

c) izvršilac je u trenutku činjenja ili nečinjenja imao nameru da ubije žrtvu, a ako nije imao takvu konkretnu nameru, znao je da će smrt biti moguća posledica njegovog činjenja ili nečinjenja (*mens rea).*[6109] Zaključeno je da nehat i grubi nehat nisu komponenta indirektnog umišljaja.[6110]

Pored toga, moraju biti ispunjeni i opšti uslovi navedeni u članu 3 i članu 5 Statuta.

2. Zaključci

(a) Bela Crkva, opština Orahovac

1709. Veće je u ovoj Presudi već iznelo konstatacije u vezi s tri zasebna incidenta ubijanja u Beloj Crkvi 25. marta 1999. godine, za koje se u Optužnici tereti kao za ubistvo.[6111]

1710. Veće je konstatovalo da je civilno stanovništvo bilo prinuđeno da beži duž rečice Belaje pošto su snage MUP-a 25. marta 1999. godine ušle u selo Bela Crkva. Kad je grupa od 14 seljana kosovskih Albanaca pokušala da pobegne iz Bele Crkve, pripadnici MUP-a otvorili su vatru na nju. Preživeo je samo jedan dvogodišnji dečak. Kao što je već razmotreno u ovoj Presudi, Veće je prihvatilo da je tih 13 kosovskih Albanaca poginulo zato što je na njih pucano.[6112] Sve žrtve bile su civili koji nisu učestvovali u neprijateljstvima; tri žrtve bile su žene, a sedam žrtava bile su deca.

[6107] Prvostepena presuda u predmetu *Boškoski*, par. 305. V. takođe Prvostepena presuda u predmetu *Krnojelac*, par. 326. U predmetu *Kvočka* Žalbeno veće je, dalje, konstatovalo da se "[č]injenica smrti žrtve može [...] izvesti posrednim zaključivanjem na osnovu ukupnih dokaza koji su predočeni Pretresnom vijeću. Dovoljno je utvrditi da je jedini razuman zaključak koji se može izvesti iz raspoloživih dokaza taj da je smrt žrtve nastupila kao posljedica djela ili propusta optuženog ili jedne ili više osoba za koje je optuženi krivično odgovoran." Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka*, par. 260; V. takođe Prvostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 240.

[6108] Prvostepena presuda u predmetu *Milutinović*, Tom 1, par. 137; Prvostepena presuda u predmetu *Orić*, par. 347; Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 423; Drugostepena presuda u predmetu *Kordić*, par. 37.

[6109] Prvostepena presuda u predmetu *Delić*, par. 48. V. takođe Prvostepena presuda u predmetu *Martić*, par. 60; Prvostepena presuda u predmetu *Boškoski*, par. 305; Prvostepena presuda u predmetu *Strugar*, par. 236; Prvostepena presuda u predmetu *Limaj*, par. 241; Prvostepena presuda u predmetu *Mrkšić*, par. 486.

[6110] Prvostepena presuda u predmetu *Delić*, par. 48; Prvostepena presuda u predmetu *Martić*, par. 60; Prvostepena presuda u predmetu *Strugar*, par. 235–236.

[6111] V. gore, par. 465, 469–472, 473; Optužnica, par. 75(b).

[6112] V. gore, par. 464, 1393, 1394.

Veće se uverilo da su izvršioci imali traženu nameru da ubiju te ljude, s obzirom na to da su među žrtvama bile žene i deca i da niko nije bio naoružan. Veće prihvata da su snage MUP-a 25. marta 1999. godine kod rečice Belaje u Beloj Crkvi ubile tih 13 kosovskih Albanaca, koji su poimenično već navedeni u ovoj Presudi.[6113]

1711. Posle tog incidenta, iste te snage MUP-a krenule su dalje duž reke i otkrile još jednu grupu civila koji su pobegli iz sela. Grupi od oko 65 kosovskih Albanaca naređeno je da uđu u reku ispod mosta na Belaji i tad je na njih otvorena vatra. Kao što je u ovoj Presudi već konstatovano, pripadnici MUP-a su kod mosta na Belaji otvorili vatru i ubili otprilike 41 od tih seljana kosovskih Albanaca koji su stajali u vodi.[6114] Svi ti muškarci, njih 41, umrli su od strelnih rana koje su im nanele snage MUP-a.[6115] Nema dokaza koji bi ukazivali na to da je ijedna od tih žrtava tada ili ranije učestvovala u terorističkim aktivnostima. Čak i da je neko ili da su svi oni ranije učestvovali u terorističkim aktivnostima, što Veće nije konstatovalo, srpske snage nisu ni pokušale da naprave razliku između onih koji jesu učestvovali u terorističkim aktivnostima i onih koji nisu ili da uhapse one koji jesu učestvovali. Svi ti ljudi ubijeni su namerno, nakon što su sistematično odvojeni od žena i dece i nakon što im je naređeno da uđu u rečicu. Ti dokazi nedvosmisleno odražavaju nameru izvršilaca da te ljude ubiju, a ne nameru da svoje aktivnosti usmere na teroriste iz OVK. Prihvata se da su snage MUP-a 25. marta 1999. godine kod mosta na Belaji ubile najmanje 41 kosovskog Albanca, koji su poimenično već navedeni u ovoj Presudi.[6116]

1712. Nakon što su ti ljudi ubijeni iz vatrenog oružja kod mosta na Belaji, iste te snage MUP-a otvorile su vatru na još šestoricu ljudi u jednom kanalu, udaljenom od mosta na Belaji 70 do 85 metara, i ubile ih.[6117] Na osnovu sudskomedicinskih dokaza ustanovljeno je da su sva ta šestorica ljudi umrla od višestrukih strelnih rana.[6118] Nema dokaza koji bi ukazivali na to da su ti ljudi bili naoružani, da su u to vreme učestvovali u neprijateljstvima ili da su bili pripadnici OVK. S obzirom na činjenicu da je na te ljude namerno pucano, kao i na opšte prilike, Veće se uverilo da su izvršioci imali traženu nameru da ubiju tu šestoricu ljudi. Veće prihvata da su ta šestorica kosovskih Albanaca, koji su poimenično već navedeni u ovoj Presudi, ubijeni 25. marta 1999. godine kod kanala iza mosta na Belaji, u Beloj Crkvi.[6119]

[6113] V. gore, par. 465.
[6114] V. gore, par. 469–472.
[6115] V. gore, par. 1393–1394.
[6116] V. gore, par. 472.
[6117] V. gore, par. 473.
[6118] DP P1151, K0138760; v. gore, par. 1393–1394.
[6119] V. gore, par. 473.

1713. U meri u kojoj to pokazuju konkretni zaključci doneti u ovoj Presudi, Veće konstatuje da su događaji navedeni u par. 75(b) Optužnice dokazani.

(b) Mala Kruša, opština Orahovac

1714. Veće je u ovoj Presudi već iznelo konstatacije u vezi sa četiri tri zasebna incidenta ubijanja u Maloj Kruši koji su obuhvaćeni tim incidentom ubistva navedenim u Optužnici.[6120]

1715. Kao što je u ovoj Presudi već ustanovljeno, srpska policija, kojoj su pomagali seljani Srbi, spalila je devetoro kosovskih Albanaca u njihovim domovima.[6121] Svih devetoro vode se na OMPF-ovom Spisku nestalih lica.[6122] To devetoro ljudi nije ubijeno u Batushinom ambaru, kako se to navodi u Optužnici, ali Veće, uprkos tome, prihvata da su oni izgubili život prilikom napada srpskih snaga na selo Mala Kruša 25. marta 1999. godine. Tih devet žrtava bile su civili kosovski Albanci i nisu aktivno učestvovali u neprijateljstvima. Namera izvršilaca da ubiju te žrtve dokazana je činjenicom da su njihove kuće namerno zapaljene, dok su žrtve bile unutra, i to pošto su žrtve odbile da izađu iz njih.[6123] Uprkos odsustvu konkretnih sudskomedicinskih dokaza o uzroku smrti, Veće se uverilo da se, s obzirom na okolnosti, kao jedini opravdan može izvesti zaključak da su tih devet kosovskih Albanaca, koji su poimenično već navedeni u ovoj Presudi, pripadnici srpske policije ubili 25. marta 1999. godine u Maloj Kruši.

1716. Veće je u ovoj Presudi već konstatovalo da su snage MUP-a 26. marta 1999. godine u Maloj Kruši pucale u Hysena Ramadanija. Iako o smrti Hysena Ramadanija nisu predočeni sudskomedicinski dokazi, Veće se na osnovu iskaza očevidaca uverilo da je Ramadani preminuo zato što su snage MUP-a pucale na njega. Kako se navodi, on je poslednji put viđen živ na dan kad je, kako je navedeno, pucano u njega.[6124] U trenutku kad je ubijen, Hysen Ramadani nije bio naoružan i nije učestvovao u neprijateljstvima.[6125] S obzirom na okolnosti, Veće se uverilo da je u njega namerno pucano i da su izvršioci imali traženu nameru da počine ubistvo. Prema konstataciji Veća, Hysena Ramadanija, kosovskog Albanca, ubile su snage MUP-a tokom napada na Malu Krušu 26. marta 1999. godine.

1717. Na osnovu dokaza ustanovljeno je da su pripadnici snaga MUP-a, pošto su ubili Hysena Ramadanija, grupu od oko 114 kosovskih Albanaca, koju su činili muškarci i dečaci, saterali u

[6120] V. gore, par. 485, 486, 490–495.
[6121] Veće napominje da se u Prilogu Optužnici kao žrtve navode samo trojica od tih devet civila kosovskih Albanaca. Veće je u Tabelama s podacima o žrtvama, priloženim Presudi, navelo još šest žrtava čija su imena navedena u dokazima; v. dole, Prilog: Tabele s podacima o žrtvama.
[6122] V. DP P477.
[6123] V. gore, par. 485.
[6124] V. DP P477.

Batushin ambar, na obodu Male Kruše. Veće je konstatovalo i da su desetorica od tih muškaraca i dečaka uspela da pobegnu iz ambara. Veće je već konstatovalo da su preostala 104 muškarca i dečaka preminula ili zato što su te snage MUP-a pucale u njih u ambaru ili zato što su izgorela kad su te snage MUP-a zapalile ambar.[6126] U trenutku kad su ubijene, nijedna od te 104 žrtve nije bila naoružana, sve su bile zatočenici pod oružanom stražom snaga MUP-a i nisu učestvovale u neprijateljstvima.[6127] Ogromna većina tih muškaraca i dečaka vodi se kao nestala u Maloj Kruši 26. marta 1999. godine.[6128] Srpske snage najpre su pokušale da iz vatrenog oružja pobiju sve te zatočenike u ambaru, a potom su namerno zapalile ambar u kom su se i dalje nalazile žrtve, ili njihova tela. Iz takvih okolnosti proizlazi da su izvršioci imali traženu nameru za ubistvo. Uprkos odsustvu sudskomedicinskih dokaza, Veće konstatuje da se, s obzirom na okolnosti, kao jedini opravdan može izvesti zaključak da su ta 104 kosovska Albanca, muškaraca i dečaka, koja su poimenično već navedena u ovoj Presudi, snage MUP-a ubile 26. marta 1999. godine u Maloj Kruši.[6129]

1718. Veće je u ovoj Presudi već konstatovalo da je ustanovljeno da srpske snage, među kojima su bili i pripadnici MUP-a, potom pucale na dvojicu od tih muškaraca koji su uspeli da pobegnu iz ambara u plamenu.[6130] Na osnovu sudskomedicinskog ispitivanja ostataka te dve žrtve, Adnana Shehua[6131] i Refkija Rahskaja, nisu mogli biti doneti nikakvi zaključci. Uprkos tome, Veće se na osnovu iskaza očevidaca uverilo da su ta dva mladića preminula zbog toga što su srpske snage 26. marta 1999. godine pucale na njih.[6132] Ti ljudi nisu bili naoružani i pokušavali su da pobegnu iz zapaljenog Batushinog ambara kad su ih srpske snage zarobile. Srpske snage naredile su im da stave ruke na potiljak, a onda su namerno pucale u njih. Veće se uverilo da su izvršioci imali traženu nameru da ubiju ta dva mladića. Isto tako, i Hysni Hajdari pobegao je iz Batushinog ambara kad je ovaj zapaljen. Hajdari je kasnije pronađen mrtav u obližnjim brdima; na njegovom telu viđene su strelne rane.[6133] Iako za to nema konkretnih sudskomedicinskih dokaza, Veće prihvata da se, s obzirom na okolnosti, kao jedini opravdan može izvesti zaključak da je Hysni Hajdari preminuo zato što su snage MUP-a pucale u njega 26. marta 1999. godine u Maloj Kruši.[6134] Hysni Hajdari poslednji put je viđen živ u Batushinom ambaru.[6135] Kao i dve ranije pomenute žrtve, i Hysni Hajdari bio je nenaoružan. Dokazi ukazuju na to da su snage MUP-a tog dana imale nameru

[6125] V. gore, par. 486.
[6126] V. gore, par. 495, 1401.
[6127] V. gore, par. 495.
[6128] V. DP P477.
[6129] V. gore, par. 495.
[6130] V. gore, par. 491.
[6131] Adnan Shehu nalazi se na spisku nestalih lica, v. DP P477.
[6132] V. gore, par. 491, 1399, 1402.
[6133] V. gore, par. 493.
[6134] V. gore, par. 493, 1402.

da ubiju sve muškarce i dečake kosovske Albance na tom području. Prema tome, Veće prihvata da su izvršioci imali traženu nameru. Prihvata se da su snage MUP-a ubile tu trojicu kosovskih Albanaca tokom napada na Malu Krušu.

1719. U meri u kojoj to pokazuju konkretni zaključci doneti u ovoj Presudi, Veće konstatuje da je navod iz par. 75(c) Optužnice dokazan.

(c) Opština Suva Reka

1720. Veće je u ovoj Presudi već iznelo konstatacije u vezi s nekoliko zasebnih slučajeva ubijanja članova porodice Berisha u Suvoj Reci; svi su oni obuhvaćeni incidentom ubistva navedenim u Optužnici.[6136] Kao što je već rečeno, telesni ostaci članova pomenutih porodice Berisha otkriveni su na tri različite lokacije, i to na groblju u Suvoj Reci, na strelištu VJ u blizini Prizrena, koje se navodi pod imenom "Kroj-I-Popit", i u masovnoj grobnici u centru SAJ u Batajnici, u Srbiji.[6137] Sve žrtve ubijanja u Suvoj Reci 26. marta 1999. godine vode se kao nestale na OMPF-ovom Spisku nestalih lica.[6138]

1721. Na osnovu dokaza je ustanovljeno da su 26. marta 1999. godine u Suvoj Reci pripadnici lokalne policije pucali u sledeće članove porodice Berisha u blizini njihovog porodičnog kompleksa u ulici Restanski put: Bujar, Sedat, Nexhat, Nexhmedin, Faton i Fatime (Ismetova žena i Fatonova majka).[6139] Na osnovu sudskomedicinskih dokaza i svedočenja očevidaca, Veće konstatuje da je sve šestoro umrlo zato što su pripadnici MUP-a pucali u njih.[6140] U trenutku kad su ubijeni, niko od to šestoro ljudi nije bio naoružan niti je aktivno učestvovao u neprijateljstvima. S obzirom na okolnosti i na osnovu ukupnih dokaza, uključujući svedočenja očevidaca o tom ubijanju, Veće prihvata da su snage MUP-a 26. marta 1999. godine u blizini porodičnog kompleksa porodice Berisha, u ulici Reštanski put, u gradu Suvoj Reci, ubile šestoro pomenutih civila kosovskih Albanaca. Veće se uverilo i da su dva starija člana porodice Berisha, čija se imena ne pominju u iskazima, ranjena kad su snage MUP-a pucale na njih dok su pokušavali da pobegnu s mesta ubistva; kasnije su snage MUP-a ponovo otvorile vatru na ta dva čoveka i ubile ih. Ta dva čoveka nisu bila naoružana.[6141] Uprkos odsustvu sudskomedicinskih dokaza, Veće se uverilo da se iz dokaza može zaključiti samo da su ta dva starija člana porodice Berisha ubijena kad su pripadnici MUP-a pucali u njih. S obzirom na okolnosti, Veće prihvata da su izvršioci imali traženu nameru da

[6135] On se vodi kao nestalo lice, v. DP P477.
[6136] V. gore, par. 672, 676, 678, 683.
[6137] V. gore, par. 683–684, 1403–1406, 1484–1491.
[6138] V. DP P477.
[6139] V. gore, par. 670–672.
[6140] V. gore, par. 670–672, 1405, 1406, 1484–1491.
[6141] V. gore, par. 672.

ubiju sve te članove porodice Berisha. Na njih je namerno pucano. Sve žrtve bile su nenaoružani civili i nijedna nije učestvovala u neprijateljstvima. Veće konstatuje da je ustanovljeno da su pripadnici lokalnog MUP-a 26. marta 1999. godine u blizini porodičnog kompleksa Berishinih, u Suvoj Reci, ubili i ta dva starija člana porodice Berisha.

1722. Veće je već konstatovalo da su, posle pomenutog ubijanja, pripadnici lokalne policije 26. marta 1999. godine u jednoj piceriji u obližnjem tržnom centru u Suvoj Reci ubili još 32 člana porodice Berisha.[6142] Kao što je navedeno u Poglavlju VIII, tela 18 od ta 32 člana porodice Berisha ekshumirana su oko dve i po godine kasnije iz masovne grobnice u centru SAJ u Batajnici, blizu Beograda, i identifikovana.[6143] Još nije utvrđeno gde se nalaze telesni ostaci ostalih 14 lica. Iako za preostala lica nema detaljnih sudskomedicinskih dokaza, Veće, na osnovu ukupnih dokaza, konstatuje da su sva ta 32 člana porodice Berisha preminula kad su pripadnici lokalnog MUP-a pucali na njih u piceriji ili u eksploziji jedne ili više bombi koje su pripadnici lokalnog MUP-a bacili u piceriju pošto su pucali na njih.[6144] Ti članovi porodice Berisha bili su nenaoružani civili, većinom žene i deca, i oni u trenutku kad su ubijeni nisu učestvovali u neprijateljstvima. S obzirom na to da su žrtve, uključujući žene i decu, bile zatvorene u piceriji, da je na njih namerno pucano i da su one namerno izložene eksplozijama bombi u zatvorenom prostoru, Veće se uverilo da su izvršioci imali traženu nameru za ubistvo ta 32 člana porodice Berisha. Veće se uverilo da su pripadnici MUP-a 26. marta 1999. godine u Suvoj Reci ubili 32 člana porodice Berisha, čija su imena već navedena u ovoj Presudi.[6145]

1723. Veće je konstatovalo i da je, posle ubijanja u piceriji, jedan lokalni policajac 26. marta 1999. godine u blizini picerije u gradu Suvoj Reci pucao u leđa još jednom članu porodice Berisha, Jasharu Berishi, i ubio ga.[6146] Delovi Jasharove odeće, kao i deo njegove noge, kasnije su izvađeni iz masovne grobnice na strelištu VJ u blizini Prizrena, koje se pominje pod imenom "Kroj-I-Popit".[6147] Godine 2001. telesni ostaci Jashara Berishe izvađeni su iz masovne grobnice u centru SAJ u Batajnici, blizu Beograda.[6148] U trenutku kad je ubijen Jashar Berisha nije bio naoružan. On je bio zatočen od strane srpskih snaga i nije aktivno učestvovao u neprijateljstvima. Veće konstatuje da je policija imala traženu nameru da ubije Jashara Berishu. Veće konstatuje da je ustanovljeno da je Jashara Berishu jedan lokalni policajac ubio 26. marta 1999. godine u Suvoj Reci.

[6142] V. gore, par. 673–676.
[6143] Petoro od tih članova porodice Berisha poginulo je od strelnih rana, a jedan drugi član od povrede u predelu trupa; v. dole, Prilog: Tabele s podacima o žrtvama; v. gore, par. 1488–1489.
[6144] V. gore, par. 675–676, 682–684, 1484–1491.
[6145] V. gore, par. 676.
[6146] V. gore, par. 678.
[6147] V. gore, par. 1406.
[6148] V. gore, par. 1490.

1724. Veće je već konstatovalo da su u 26. marta 1999. godine u Suvoj Reci ubijeni i sledeći članovi porodice Berisha: Afrim Berisha, Arta Berisha, Hamdi Berisha i Zana Berisha.[6149] Uprkos odsustvu sudskomedicinskih dokaza o uzroku smrti, Veće podseća da su telesni ostaci ta četiri člana porodice Berisha pronađeni među telesnim ostacima 24 člana porodice Berisha koji su 2001. godine ekshumirani iz masovne grobnice u centru SAJ u Batajnici.[6150] Iz dokaza ne proizlazi da su te žrtve u vreme smrti bile naoružane; štaviše, jedna od žrtava bila je žena, a jedna dete. Na osnovu ukupnih dokaza, a naročito na osnovu broja članova porodice Berisha koji su 26. marta 1999. godine ubijeni u celoj Suvoj Reci, Veće se uverilo da su izvršioci imali traženu nameru da ubiju to četvoro ljudi. Veće konstatuje da su pripadnici MUP-a 26. marta 1999. godine u Suvoj Reci ubili ta četiri člana porodice Berisha.

1725. Još nije ustanovljeno gde se nalaze telesni ostaci Mirata, Nefije, Saita i Zelihe Berishe; njih OMPF i dalje vodi kao nestala lica.[6151] Lične stvari koje su pripadale Miratu Berishi, kao i lične stvari drugih članova porodice Berisha koji su, kako je Veće ustanovilo, ubijeni 26. marta 1999. godine u Suvoj Reci, pronađeni su na strelištu VJ-a u blizini Prizrena koje se navodi pod imenom "Kroj-I-Popit".[6152] Kao što je to već detaljno izloženo u ovoj Presudi, snage MUP-a su na strelište VJ u blizini Prizrena koje se navodi pod imenom "Kroj-I-Popit" prenele tela gotovo svih ljudi ubijenih 26. marta 1999. godine u Suvoj Reci, tamo ih nakratko pokopale, a potom su ih po nalogu MUP-a iskopale i ponovo pokopale u centru SAJ u Batajnici, mestu u Srbiji udaljenom oko 400 kilometara.[6153] Iako se s razlogom može pretpostaviti su snage MUP-a 26. marta 1999. godine u Suvoj Reci ubile Mirata, Nefije, Saita i Zelihe Berishu, Veće ne raspolaže dovoljnom količinom dokaza da bi to sa sigurnošću moglo da konstatuje.

1726. U meri u kojoj to pokazuju konkretni zaključci doneti u ovoj Presudi, Veće konstatuje da su navodi iz par. 75(d) Optužnice dokazani u odnosu na ubistvo članova porodice Berisha.

(d) Izbica, opština Srbica

1727. Veće je u ovoj Presudi već konstatovalo da su snage MUP-a 28. marta 1999. godine u Izbici ubile najmanje 132 kosovska Albanca.[6154] Ogromnu većinu njih OMPF je registrovao kao

[6149] V. gore, par. 683.
[6150] V. gore, par. 1488; v. dole, Prilog: Tabele s podacima o žrtvama.
[6151] V. DP P477.
[6152] Kao što je navedeno u Poglavlju VIII, septembra 1999. godine na strelištu VJ u blizini Prizrena koje se navodi pod imenom "Kroj-I-Popit" pronađeni su mnogi artefakti, između ostalog odeća, cipele, novčanici i drugi predmeti, koji su pripadali članovima porodice Berisha, a među njima i Miratu Berishi, koji je poslednji put živ viđen 26. marta 1999. godine. Ljudski ostaci Mirata Berishe nisu pronađeni među telesnim ostacima ekshumiranim u centru SAJ u Batajnici, blizu Beograda, Halit Berisha, T. 3614, 3383, 3386–3387; v. gore, par. 1406.
[6153] V. gore, par. 684.
[6154] V. gore, par. 621–630, 632–634, 1407–1417.

nestala lica.[6155] Od te 132 žrtve, ostaci 29 žrtava bili su među posmrtnim ostacima ekshumiranim iz masovne grobnice u centru PJP-a u Petrovom Selu.[6156] Obdukcijom je kod 17 od tih 29 žrtava potvrđeno da je uzrok smrti povezan sa strelnim ranama; kod ostalih žrtava sudskomedicinskom analizom nije mogao da se ustanovi uzrok smrti.[6157] Međutim, za te žrtve i za preostale 103 žrtve čiji telesni ostaci još nisu pronađeni, Veće konstatuje da se na osnovu svedočenja očevidaca može ustanoviti da su i one izgubile život zato što su snage MUP-a u Izbici 28. marta 1999. godine pucale na njih.[6158] U trenutku kad je nastupila smrt, sva ta 132 nenaoružana kosovska Albanca bila su pod oružanom stražom snaga MUP-a i nisu učestvovala u neprijateljstvima.[6159] Pošto su pripadnici MUP-a držali te kosovske Albance pod pretnjom oružja i pošto su namerno pucali u njih, iz takvih činjenica se kao jedini opravdan može izvesti zaključak da su izvršioci imali traženu nameru da ubiju ta 132 lica. Veće prihvata da su snage MUP-a 28. marta 1999. godine u Izbici ubile ta 132 muškarca, čija su imena već navedena u ovoj Presudi.[6160]

1728. Veće upućuje i na raniju konstataciju da su tri žene, Zoje Osmani (Osmana), Zada Dragaj i Ajmone Citaku, takođe ubijene 28. marta 1999. godine u Izbici. Dve su ubijene na traktoru, a jedna na obližnjoj livadi.[6161] Iako se na osnovu sudskomedicinskih dokaza za Zoje Osmani (Osmana) nije mogao izvesti nikakav zaključak i iako nije utvrđeno gde se nalaze telesni ostaci Ajmone Citaku, Veće, na osnovu iskaza očevidaca, prihvata da su srpske snage njih namerno spalile žive na traktoru.[6162] Veće se uverilo i da su srpske snage ubile Zadu Dragaj na livadi u Izbici. Njeni telesni ostaci ekshumirani su u centru PJP u Petrovom Selu, a obdukcijom je potvrđeno da je Zada Dedaj umrla od strelnih rana u predelu glave i trupa.[6163] Sve tri žrtve bile su starije žene: Zoje Osmani (Osmana) imala je 67 godina, Zada Dragaj 71,[6164] a Ajmone Citaku 81 godinu. S obzirom na okolnosti u kojima su preminule, kao i na dob i pol žrtava i brutalan način na koji su ubijene, Veće konstatuje da su izvršioci imali traženu nameru da ubiju te žene. Veće prihvata da su srpske snage ubile te tri starije žene.

6155 V. DP P477.
6156 V. gore, par. 1512. Veće napominje da se među telima 29 žrtava koja su ekshumirana u centru PJP u Petrovom Selu ne nalaze tri starije žrtve ženskog pola koje su, kako je Veće konstatovalo, ubijene na jednoj livadi u Izbici. Tela dve od te tri starije žene takođe su ekshumirana u Petrovom Selu. O tome će biti reči u nastavku teksta, v. dole, par. 1728.
6157 V. gore, par. 1513.
6158 V. gore, par. 1407–1417.
6159 V. gore, par. 633–634.
6160 V. gore, par. 633–634.
6161 V. gore, par. 620; Mustafa Dragaj, T. 615; Liri Loshi, T. 702; DP P288.
6162 Posmrtni ostaci Ajmone Citaku i Zoje Osmana bili su među telima koje su srpske snage pokopale u Izbici 31. marta ili 1. aprila 1999. godine, da bi ih kasnije ekshumirale. Posmrtni ostaci Zoje Osmana ekshumirani su u Petrovom Selu, ali nije utvrđeno gde se nalaze posmrtni ostaci Ajmone Citaku. S obzirom na te okolnosti, Veće konstatuje da činjenica da to jedno telo nije pronađeno nema nikakvog značaja i da je moguće da se posmrtni ostaci Ajmone Citaku nalaze među izmešanim i neidentifikovanim telesnim ostacima iz Petrovog Sela. Na osnovu iskaza očevidaca, koji su u ovoj Presudi već razmotreni, Veće prihvata da je MUP 28. marta 1999. godine živu spalio Ajmone Citaku dok je bila na traktoru. V. gore, par. 1512; v. dole, Prilog: Tabela s podacima o žrtvama.
6163 V. gore, par. 1512; v. dole, Prilog: Tabela s podacima o žrtvama.

1729. U meri u kojoj to pokazuju konkretni zaključci doneti u ovoj Presudi, Veće konstatuje da su događaji navedeni u par. 75(f) Optužnice dokazani.

(e) Ulica Miloša Gilića, Đakovica, opština Đakovica

1730. Veće je u ovoj Presudi već iznelo zaključke u vezi s ubijanjem u noći 1. aprila 1999. godine u Ulici Miloša Gilića 157 u Đakovici i u Ulici Miloša Gilića 80 u Đakovici.[6165]

1731. Kao što je konstatovano na drugim mestima u ovoj Presudi, u noći između 1. i 2. aprila 1999. godine snage MUP-a su u Ulici Miloša Gilića 157 ubile 20 civila kosovskih Albanaca. Među njima je bilo dvanaestoro dece, sedam žena i jedan mentalno hendikepiran muškarac.[6166] Pripadnici MUP-a su to dvadesetoro ljudi ubili, a potom zapalili kuću u kojoj su oni bili. Njihovi posmrtni ostaci kasnije su pokopani na gradskom groblju u Đakovici. Jedna preživela osoba identifikovala je to dvadesetoro ljudi koji su izgubili život. Na osnovu kasnijeg sudskomedicinskog ispitivanja i iskaza očevidaca, Veće se uverilo da je tih dvadesetoro ljudi umrlo od strelnih rana ili tako što je spaljeno živo.[6167] Sve žrtve bile su nenaoružani civili, koji nisu učestvovali u neprijateljstvima. S obzirom na te okolnosti, namerno pucanje i spaljivanje, Veće se uverilo da su izvršioci u tom trenutku imali nameru da ubiju žrtve. Veće prihvata da su pripadnici MUP-a u noći između 1. i 2. aprila 1999. godine ubili tih 20 civila kosovskih Albanaca, čija su imena već navedena u ovoj Presudi.[6168]

1732. Veće je u ovoj Presudi već konstatovalo i da su snage MUP-a kasno u noći 1. aprila 1999. godine u Ulici Miloša Gilića 80 u Đakovici ubile četiri člana porodice Cana. To su bili Januz Cana, Ganimete Cana, Shpresa Cana i Fatmir Cana.[6169] Pošto su telesni ostaci spaljeni, obdukcijom nije mogao da se utvrdi uzrok smrti.[6170] Uprkos tome, Veće se na osnovu ukupnih dokaza uverilo da je to četvoro ljudi umrlo 1. aprila 1999. godine od povreda koje su im hotimično naneli pripadnici MUP-a. To četvoro kosovskih Albanaca nije bilo naoružano u to vreme i nije učestvovalo u neprijateljstvima. Ganimete i Januz Cana bili su stariji bračni par. S njima u kući bili su njihov sin Fatmir Cana, koji je ubijen kad su izvršioci ušli u kuću, i njihova ćerka Shypresa Cana, koju su izvršioci odvukli iz kuće dok je ona vrištala, i potom je ubili. Iz dokaza nesumnjivo proizlazi da su

[6164] Veće napominje da se Zada Dragaj u Prilogu Optužnici vodi kao muško; međutim, polazeći od obdukcijskog izveštaja, Veće prihvata da je Zada Dragaj ženskog pola, v. gore, par. 620; v. dole, Prilog: Tabela s podacima o žrtvama.
[6165] V. gore, par. 886–889, 891.
[6166] V. gore, par. 889.
[6167] V. gore, par. 886–889, 898, 1419–1421.
[6168] V. gore, par. 889.
[6169] V. gore, par. 891.
[6170] V. gore, par. 892, 1422.

izvršioci iz snaga MUP-a imali nameru da ubiju te četiri žrtve. Veće prihvata da je dokazano ubistvo četiri žrtve čija su imena navedena.

1733. Veće je saslušalo i neke iskaze o ubijanju najmanje 16 drugih kosovskih Albanaca u Đakovici kasno u noći 1. aprila i rano ujutru 2. aprila 1999. godine. Pošto raspolaže samo ograničenim dokazima, Veće ne može sa sigurnošću da konstatuje da su ti ljudi ubijeni, iako je u ovoj Presudi već ustanovljeno da su njih ubili pripadnici MUP-a.

1734. U meri u kojoj to pokazuju konkretni zaključci doneti u ovoj Presudi, događaji navedeni u par. 75(g) Optužnice dokazani su.

(f) Meja, opština Đakovica

1735. Veće je u ovoj Presudi već konstatovalo da su srpske snage, koje su činili pripadnici vojske, paravojnih formacija i policije, 27. aprila 1999. godine u dvorištu Lizane Malaj, u Korenici, opština Đakovica, ubile sledeću petoricu kosovskih Albanaca: Blerima Malaja, Vata Malaja, Nikolla Kabashija, Andrusha Kabashija i Arbena Kabashija.[6171] Tamo gde je to bilo moguće, sudskomedicinskim ispitivanjem ustanovljeno je da su uzrok smrti bile strelne rane.[6172] Telesni ostaci svih tih ljudi ekshumirani su u centru SAJ u Batajnici.[6173] U vreme smrti nijedna žrtva nije bila naoružana, sve su bile zatočene od strane srpskih snaga i ležale su na zemlji, kako im je naređeno. Ti ljudi nisu učestvovali u neprijateljstvima. S obzirom na okolnosti u kojima su ti ljudi ubijeni, Veće prihvata da su izvršioci imali traženu nameru da ih ubiju. Veće prihvata da je ubistvo petorice kosovskih Albanaca čija su imena navedena dokazano.

1736. Veće je na drugom mestu u ovoj Presudi već prihvatilo da su vojnici VJ 27. aprila 1999. godine u dvorištu Prenda Markaja u Meji ubili sledeću devetoricu kosovskih Albanaca: Marka Dedu, Pashka Dedu, Lintona Dedu, Prenda Markaja, Pashka Markaja, Marka Markaja, Bekima Markaja, Petrita Markaja i Skendera Pjetrija.[6174] Tamo gde je to bilo moguće, sudskomedicinskim pregledom ustanovljeno je da su uzrok smrti bile strelne rane.[6175] Nije utvrđeno gde se nalaze telesni ostaci Skendera Pjetrija, ali se Veće, s obzirom na iskaze očevidaca o okolnostima u kojima su se ta ubistva odigrala, uverilo i konstatovalo da su vojnici VJ ubili Skendera Pjetrija istom prilikom kad i tih osam drugih muškaraca.[6176] Telesni ostaci ostalih osam žrtava ekshumirani su u centru SAJ u Batajnici. Posmrtni ostaci mnogih drugih tela na toj lokaciji još nisu identifikovani.

[6171] V. gore, par. 955–957.
[6172] V. gore, par. 1500–1502; v. dole, Prilog: Tabele s podacima o žrtvama.
[6173] V. dole, Prilog: Tabele s podacima o žrtvama.
[6174] V. gore, par. 958–960.
[6175] V. gore, par. 1500–1502; v. dole, Prilog: Tabele s podacima o žrtvama.

Među njima se možda nalaze i posmrtni ostaci Skendera Pjetrija. U vreme smrti nijedna od tih devet žrtava nije bila naoružana, sve su bile zatočenici srpskih snaga i bile su prisiljene da se postroje uz jedan zid u dvorištu. Ti ljudi nisu mogli da učestvuju u neprijateljstvima. Iz tih dokaza jasno proizlazi da su izvršioci imali traženu nameru da ubiju to devetoro ljudi. Veće konstatuje da su srpske snage ubile devetoricu pomenutih muškaraca.

1737. Veće je konstatovalo i da su srpske snage, među kojima su bili pripadnici MUP-a i dva "ruska vojnika" dobrovoljca, 27. aprila 1999. godine u Meji pucale na Kolëta Duzhmanija i pogodile ga.[6177] Na osnovu sudskomedicinskih dokaza ustanovljeno je da je Duzhmani umro od višestrukih strelnih rana.[6178] Nema dokaza da je Kolë Duzhmani bio pripadnik OVK. U svakom slučaju, u trenutku kad je ubijen on je bio zatočenik srpskih snaga i nije učestvovao u neprijateljstvima. Veće podseća da su srpske snage koje su držale Kolëta Duzhmanija pre nego što su ga ubile radio-vezom dobile poruku i da su pitane da li su uhvatile Gjelosha Kolu. Pošto su mislili da je Kolë Duzhmani u stvari Gjelosh Kola, pripadnici snaga pomislili su da su uhvatili Gjelosha Kolu. Potom im je naređeno: "Uništi ga."[6179] To što su pripadnici srpskih snaga pogrešili oko identiteta žrtve možda objašnjava njihovu nameru da počine ubistvo u tom trenutku, ali ne menja ništa na samoj toj činjenici. S obzirom na okolnosti, jedini zaključak koji se može izvesti, i koji Veće prihvata, jeste da su srpske snage, među kojima su bili i pripadnici MUP-a, 27. aprila 1999. godine u Meji ubile Kolëta Duzhmanija.

1738. Veće je u ovoj Presudi već konstatovalo i to da je u dolini Carragojs 27–28. aprila 1999. godine izvedena velika i koordinirana zajednička operacija MUP-a i VJ poznata kao operacija "Reka". Kao što je razmotreno, Veće je konstatovalo da su srpske snage na više lokacija izdvojile grupe muškaraca iz konvoja kosovskih Albanaca i potom ih ubile iz vatrenog oružja.[6180] Iz masovnih grobnica u Batajnici, oko 420 km od Meje, ekshumirani su posmrtni ostaci najmanje 281 žrtve, a na OMPF-ovom Spisku nestalih lica se za sve njih navodi da su poslednji put žive viđene u Meji 27–28. aprila 1999. godine.[6181] Sudskomedicinskim ispitivanjem ustanovljeno je da su 172 od te 281 žrtve umrle od stelnih rana. S obzirom na stanje u kom su bili telesni ostaci ekshumirani u Batajnici, sudskomedicinskim ispitivanjem nije se mogao ustanoviti uzrok smrti drugih 109 žrtava.[6182] Međutim, na osnovu ukupnih dokaza i okolnosti može se ustanoviti, a Veće to i konstatuje, da se za svaku 281 žrtvu kao jedini opravdan može izvesti zaključak da su ih srpske

6176 V. gore, par. 959–960.

6177 V. gore, par. 961–963.

6178 V. gore, par. 963, 1493–1494.

6179 V. gore, par. 961–963.

6180 V. gore, par. 967–979, 985–995.

6181 V. gore, par. 1493, 1500, 1506. U taj broj nije uračunato 14 žrtava o kojima je bilo govora ranije, v. gore, par. 1735–1737.

snage ubile 27–28. aprila 1999. godine tokom operacije "Reka", i to u okolnostima koje su slične onim ustanovljenim za grupu od 172 žrtve. Veće takođe konstatuje da su izvršioci imali nameru da ubiju tu 281 žrtvu.

1739. Nema dokaza o tome da je iko od kosovskih Albanaca ubijenih u Meji u to vreme bio naoružan ili da je aktivno učestvovao u neprijateljstvima.[6183] Štaviše, nema dokaza ni o tome da su se u vreme tih događaja u Meji na tom području vodile ikakve borbe između srpskih snaga i OVK.[6184] Dalje, iako je odbrana tvrdila da su akcije srpskih snaga bile usmerene protiv terorista kosovskih Albanaca, nema dokaza koji bi ukazivali na to da su ubijeni ljudi ranije ili u tom trenutku učestvovali u terorističkim aktivnostima. Na osnovu ukupnih dokaza u vezi s 281 licem čiji su posmrtni ostaci, kako je Veće konstatovalo, ekshumirani u centru SAJ u Batajnici, u Srbiji, kao jedini opravdan može se izvesti zaključak da su srpske snage namerno ubile te ljude u okviru operacije "Reka" u Meji 27–28. aprila 1999. godine. Veće prihvata da je dokazano da su srpske snage u Meji 27–28. aprila 1999. godine ubile to 281 lice.

1740. Iako je verovatno da je u operaciji "Reka" ubijeno i preostalih 48 žrtava koje su navedene u Prilogu H Optužnici, a o čijoj sudbini nema daljih dokaza, Veće na osnovu postojećih dokaza ne može sa sigurnošću da konstatuje da su i njih u Meji 27–28. aprila 1999. godine ubile srpske snage.

1741. Iz gorenavedenih razloga, Veće se uverilo da su srpske snage tokom operacije "Reka" u Meji 27–28. aprila 1999. godine ubile najmanje 296 osoba. U meri u kojoj to pokazuju konkretni zaključci doneti u ovoj Presudi, Veće konstatuje da su navodi iz par. 75(h) Optužnice dokazani.

(g) Opština Vučitrn

1742. Kao što je u ovoj Presudi već konstatovano, na osnovu dokaza je ustanovljeno da su četiri kosovska Albanca, i to Hysni Bunjaku, Haki Gerxhaliu, Miran Xhafa i Veli Xhafa, ubijeni u noći između 2. i 3. aprila 1999. godine dok su u konvoju išli prema Vučitrnu.[6185] Veće se, na osnovu sudskomedicinskih dokaza, uverilo da su Haki Gerxhaliu, Miran Xhafa i Veli Xhafa umrli od strelnih rana.[6186] Pošto za Hysnija Bunjakua nema sudskomedicinskih dokaza, Veće se na osnovu iskaza jednog očevica uverilo da su pripadnici MUP-a ubili tog mladića dok je sedeo na svom traktoru. Veće je već konstatovalo da ta četiri čoveka u vreme kad su ubijena nisu učestvovala u neprijateljstvima. Kako Veće konstatuje, na osnovu dokaza može se ustanoviti da su oni zapravo

6182 Jose Pablo Baraybar, T. 2665–2666; DP P98; DP P99; DP P100; DP P456; DP P472; DP P473; DP P474; DP P576; DP P818; V. takođe DP P477; v. gore, par. 1494, 1501–1502, 1506; v. dole, Prilog: Tabele s podacima o žrtvama.

6183 V. gore, par. 980, 990–995.

6184 V. gore, par. 980.

6185 V. gore, par. 1184, 1185, 1191, 1192, 1197.

bili zatočenici srpskih snaga.[6187] S obzirom na okolnosti u kojima se to ubijanje odigralo, o kojima je u ovoj Presudi već bilo govora, nema sumnje u to da su izvršioci imali nameru da ubiju ta četiri kosovska Albanca. Nameru pripadnika srpskih snaga da ubijaju civile dodatno potvrđuje i to što je jedan svedok, pošto je Hysni Bunjaku ubijen, čuo kako jedan pripadnik srpskih snaga kaže da se "neće zaustaviti dok ne stignu do 100", što, kako Veće konstatuje, svedoči o nameri tih pripadnika srpskih snaga da ubiju 100 kosovskih Albanaca.[6188] Veće prihvata da su pripadnici MUP-a u noći između 2. i 3. maja 1999. godine u blizini Vučitrna ubili tu četvoricu kosovskih Albanaca.

1743. Kao što pokazuju konkretni zaključci u ovoj Presudi, navodi iz par. 75(i) Optužnice da su srpske snage 24. marta 1999. godine u blizini Vučitrna ubile najmanje 105 kosovskih Albanaca dokazani su samo u vezi sa četiri žrtve čija su imena navedena u prethodnom paragrafu.

(h) Kotlina, opština Kačanik

1744. Veće je u ovoj Presudi već konstatovalo da su pripadnici srpskih snaga 24. marta 1999. godine kod jama blizu severnog ulaza u Kotlinu ubili najmanje 22 kosovska Albanca. Na osnovu ukupnih dokaza, Veće se uverilo da se najmanje 22 ljudi nalazilo u jamama u trenutku kad je došlo do eksplozije, koja je bila i uzrok smrti tih ljudi, ili bar uzrok smrti onih ljudi koji nisu već bili ubijeni pre eksplozije.[6189] U tom trenutku žrtve su bile nenaoružane i bile su zatočenici srpskih snaga. Ti ljudi nisu bili u poziciji da učestvuju u neprijateljstvima. Ako neko od njih i jeste pripadao OVK, on je bio van borbenog stroja. Kako Veće konstatuje, namerno otvaranje vatre i upotreba eksploziva protiv nenaoružanih zatvorenika koji su naterani da siđu u jame svedoče o tome da su izvršioci imali nameru neophodnu za ubistvo. Činjenica da su ti ljudi u tom trenutku bili zatočeni ukazuje na to da su srpske snage imale nameru da ubiju te ljude. Veće konstatuje da su srpske snage 24. marta 1999. godine u jamama u Kotlini ubile ta 22 muškarca, čija su imena već navedena u ovoj Presudi.[6190] Veće se uverilo i da je Idriz Kuçi ubijen 24. marta 1999. godine dok je bio pod nadzorom srpske policije.[6191]

1745. Veće je konstatovalo da su druga dva čoveka koja su ubijena u Kotlini 24. marta 1999. godine i čija su tela ekshumirana u džamiji umrla od strelnih rana koje su im srpske snage nanele u selu Kotlina 24. marta 1999. godine.[6192] Uprkos tome, Veće, kako je to već konstatovano u ovoj Presudi, nije moglo da se uveri da ti ljudi, u vreme kad su ubijeni, nisu aktivno učestvovali u

6186 V. gore, par. 1423–1427.
6187 V. gore, par. 1184, 1185, 1191, 1192, 1197.
6188 V. gore, par. 1184.
6189 V. gore, par. 1120, 1125–1126.
6190 V. gore, par. 1115–1116, 1120. Većina tih ljudi navedena je na OMPF-ovom Spisku nestalih lica, v. DP P477.
6191 V. gore, par. 1117–1118.
6192 V. gore, par. 1429, 1436, 1445.

neprijateljstvima. Štaviše, s obzirom na to da ne raspolaže dovoljnim dokazima, Veće ne može da donese nikakve zaključke o tome da li su izvršioci imali nameru da ubiju te ljude. Iako prihvata da su tu trojicu ljudi, čija su imena navedena u Prilogu Optužnici, ubile snage MUP-a, Veće, iz navedenih razloga, ne može da donese zaključak o ubistvu prema članu 3 ili ubistvu prema članu 5.

1746. U meri u kojoj to pokazuju konkretni zaključci doneti u ovoj Presudi, Veće konstatuje da su navodi iz par. 75(k)(i) Optužnice dokazani.

(i) Slatina i Vata, opština Kačanik

1747. U Optužnici se navodi da je u Slatini 13. aprila 1999. godine ili približno tog datuma iz vatrenog oružja ubijeno 13 civila.[6193] Veće je već konstatovalo da su vojnici VJ 13. aprila 1999. godine uhvatili četiri muškarca iz sela Vata i ubili ih tog dana u Slatini.[6194] Uprkos nedostatku detaljnih sudskomedicinskih dokaza o uzroku smrti tih ljudi, Veće se, na osnovu svedočenja očevica, uverilo da su ta četiri čoveka umrla od rana koje su im naneli pripadnici snaga VJ.[6195] U to vreme ta četiri čoveka bila su u civilnoj odeći i nisu imala oružje.[6196] Pre nego što su ti ljudi ubijeni, pripadnici snaga VJ su ih vodili selom kao zatvorenike. Ti ljudi nisu učestvovali u neprijateljstvima. Ako neko od njih i jeste pripadao OVK, bio je van borbenog stroja. Tela su im iskasapljena i oči iskopane.[6197] Veće se uverilo da su izvršioci u tom trenutku imali traženu nameru da počine ubistvo. Veće konstatuje da su pripadnici VJ 13. aprila 1999. godine ubili sledeća četiri čoveka: Mahmuta Caku, Hebiba Lamija, Brahima Lamija i Rramana Lamija.

1748. U meri u kojoj to pokazuju konkretni zaključci doneti u ovoj Presudi, Veće konstatuje da su događaji navedeni u par. 75(k)(ii) Optužnice dokazani.

(j) Dubrava, opština Kačanik

1749. U Optužnici se navodi da su pripadnici srpskih snaga 25. maja 1999. godine ili približno tog datuma ušli u selo Dubrava, odvojili muškarce od žena i dece i ubili četiri muškarca. Navodi se i da su četiri člana jedne porodice ubijena kad su pokušala da pobegnu. Svedok koji je trebalo da svedoči o tim navodima povučen je sa spiska svedoka tužilaštva.[6198] U prilog tim tvrdnjama nisu

6193 Optužnica, par. 75(k)(ii).
6194 V. gore, par. 1138–1139.
6195 V. gore, par. 1138–1139, 1147–1449.
6196 Sada Lama, T. 3722– 3724; Sada Lama, DP P661, str. 5.
6197 V. gore, par. 1138–1139.
6198 Tužilac protiv Vlastimira Đorđevića, predmet br. IT–05–87/1–T, Poverljivi Dodatak I, Pretpretresni podnesak, Podnesak tužilaštva na osnovu pravila 65ter(e), s poverljivim Dodatkom I, Dodatkom II i Dodatkom III, 1. septembar 2008. godine, par. 237; Tužilac protiv Vlastimira Đorđevića, predmet br. IT–05–87/1–PT, Obaveštenje tužilaštva o Spisku svedoka tužilaštva na osnovu pravila 65ter, s dodatkom A, 12. decembar 2008. godine.

navedeni drugi dokazi. Događaji u Dubravi navedeni u Optužnici nisu dokazani, a u vezi s ubistvom žrtava navedenim u par. 75(k)(iv) Optužnice ne mogu se doneti nikakvi zaključci.[6199]

(k) Opština Podujevo

1750. Veće je u ovoj Presudi već konstatovalo da su srpske snage 28. marta 1999. godine odvele 19 nenaoružanih žena i dece, kosovskih Albanaca, u dvorište jednog porodičnog kompleksa u gradu Podujevu. Četrnaestoro od tih 19 žena i dece je ubijeno. Njih petoro preživelo je streljanje, s tim što su neki zadobili teške povrede. Na žrtve je namerno otvorena žestoka vatra, i to iz relativne blizine. Neke žrtve su pogođene više puta.[6200] Veće se uverilo da su izvršioci imali nameru da ubiju te žene i decu. Članovi porodice identifikovali su tih 14 žena i dece, čije je posmrtne ostatke jedan britanski forenzički tim jula 1999. godine ekshumirao na lokalnom groblju u Podujevu.[6201] Avgusta 2000. godine, osam tih žrtava ponovo je ekshumirano i tad je ustanovljeno da su sve umrle od raznih strelnih rana nanetih u predelu prsa, vrata i glave.[6202] Prema zaključku Veća, iz raspoloživih dokaza se kao jedini opravdan može izvesti zaključak da su srpske snage koje su počinile to krivično delo imale nameru da ubiju žrtve, čime je za svih 14 žrtava, čija su imena već navedena u ovoj Presudi, dokazan zločin ubistva.[6203]

1751. Veće je konstatovalo i da su dva starija kosovska Albanca, Hamdi Duriqi i Selmon Gashi, čija se imena u Optužnici ne navode izričito, ubijena u gradu Podujevu 28. marta 1999. godine.[6204] Na njih su srpske snage otvorile vatru i ubile ih u jednom kafiću ispred dvorišta u kom su, nešto kasnije, otvorile vatru i na pomenutih 14 žena i dece i ubile ih. I u ova dva čoveka pucano je iz relativne blizine. Tela ta dva čoveka takođe su identifikovali članovi porodice, pošto ih je britanski forenzički tim jula 1999. godine ekshumirao na groblju u Podujevu.[6205] U vreme smrti, ti ljudi bili su nenaoružani civili i nisu učestvovali u neprijateljstvima. S obzirom na okolnosti smrti te dvojice starijih ljudi, Veće se uverilo da su izvršioci postupali s traženom namerom da ih ubiju. Shodno tome, Veće konstatuje da su srpske snage ubile ta dva čoveka.

1752. U meri u kojoj to pokazuju konkretni zaključci doneti u ovoj Presudi, Veće konstatuje da su događaji navedeni u par. 75(l) Optužnice dokazani.

[6199] V. gore, par. 1136.
[6200] V. gore, par. 1241–1258.
[6201] V. gore, par. 1454.
[6202] V. gore, par. 1455–1457.
[6203] V. gore, par. 1241–1258.
[6204] V. gore, par. 1246.
[6205] V. gore, par. 1454.

3. Zaključak

1753. Veće konstatuje da su optužbe za ubistvo, iznete u tačkama 3 i 4 Optužnice, dokazane, onako kako je to izneto gore u tekstu.

C. Progoni (tačka 5)

1. Merodavno pravo

1754. Pored već izloženih opštih uslova za zločine protiv čovečnosti, moraju biti ispunjeni i određeni posebni uslovi da bi se neko krivično delo u osnovi okvalifikovalo kao progon na osnovu člana 5(h) Statuta.

1755. Krivično delo progona jeste činjenje ili nečinjenje koje je:

(i) *de facto* diskriminacija i uskraćuje ili narušava neko fundamentalno pravo definisano međunarodnim običajnim ili ugovornim pravom (*actus reus*); i koje je

(ii) izvršeno hotimično, s namerom diskriminacije po jednom od navedenih osnova, tačnije, po osnovu rasne, verske ili političke pripadnosti (*mens rea*).[6206]

1756. Iako se krivično delo progona ili proganjanja može smatrati "krovnim" krivičnim delom, Žalbeno veće je upozorilo da se "[p]rogon [...] ne može, zbog svog širokog karaktera, koristiti kao optužba pod koju se može strpati sve".[6207] Tužilaštvo mora da navede konkretne slučajeve činjenja ili nečinjenja za koje u Optužnici tvrdi da predstavljaju progon.[6208]

(a) *Actus reus*

1757. Krivično delo progona može obuhvatati dela koja su navedena kao krivična dela u članu 5 Statuta ili u nekom drugom članu,[6209] kao i dela koja nisu navedena u Statutu.[6210] Dela koja su u osnovi krivičnog dela progona, na osnovu člana 5(h) Statuta, ne moraju se smatrati zločinima prema međunarodnom pravu.[6211] Međutim, nije svaki slučaj činjenja ili nečinjenja kojim se nekom uskraćuje neko osnovno ljudsko pravo dovoljno ozbiljan da bi predstavljao zločin protiv

[6206] Drugostepena presuda u predmetu *Deronjić*, par. 109; Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka*, par. 320, 454; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 131; Drugostepena presuda u predmetu *Krnojelac*, par. 185.
[6207] Drugostepena presuda u predmetu *Kupreškić*, par. 98.
[6208] Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 139; Drugostepena presuda u predmetu *Kupreškić*, par. 98
[6209] V. Drugostepena presuda u predmetu *Krnojelac*, par. 219; Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 296.
[6210] V. Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka*, par. 321–323; Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 296.
[6211] Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka*, par. 322–323; Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 296.

čovečnosti.[6212] Da bi se neko delo koje se u Statutu ne navodi kao krivično smatralo zločinom protiv čovečnosti, ono mora biti iste težine kao ostali zločini navedeni u članu 5 Statuta, bilo posmatrano pojedinačno, bilo u kombinaciji s drugim delima.[6213] Premda progon često obuhvata niz dela, jedno delo može biti dovoljno ako se njime vrši *de facto* diskriminacija i ako je ono izvršeno s diskriminatornom namerom.[6214]

1758. Neko delo je diskriminatorno ako je njegova žrtva odabrana zato što pripada grupi koju izvršilac definiše na političkom, rasnom ili verskom osnovu.[6215] Diskriminacija na osnovu etničke pripadnosti u praksi je takođe prihvaćena kao osnov za ispunjenje tog uslova.[6216] Veće se uverilo da diskriminisanje kosovskih Albanaca na osnovu njihove etničke pripadnosti ispunjava taj uslov. Da bi neko činjenje ili nečinjenje bilo diskriminatorno, njime se mora "*de facto* diskriminisati", to jest, ono kao posledicu mora imati diskriminaciju.[6217]

(b) *Mens Rea*

1759. Da bi se moglo podvesti pod krivično delo progona, činjenje ili nečinjenje u njegovoj osnovi moralo je biti izvršeno svesno, s konkretnom namerom da se diskriminiše na političkoj, rasnoj ili verskoj osnovi.[6218] Nije dovoljno da optuženi poseduje svest o tome da postupa na faktički diskriminatoran način, on mora i svesno nameravati da vrši diskriminaciju.[6219] Međutim, diskriminatorna politika ne navodi se kao uslov. Ako se pokaže da takva politika jeste postojala, nije nužno dokazati da je optuženi učestvovao u kreiranju te diskriminatorne politike.[6220]

1760. Žalbeno veće je zauzelo stav da se zaključak o diskriminatornoj nameri ne može direktno izvesti iz opšte diskriminatorne prirode napada na civilno stanovništvo.[6221] Međutim, zaključak o

[6212] Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka*, par. 323.
[6213] Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 296; Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka*, par. 321–323; Drugostepena presuda u predmetu *Kordić*, par. 102; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 160.
[6214] Drugostepena presuda u predmetu *Vasiljević*, par. 113.
[6215] Drugostepena presuda u predmetu *Krnojelac*, par. 185; Prvostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 733.
[6216] Drugostepena presuda u predmetu *Krnojelac*, par. 185; Prvostepena presuda u predmetu *Krstić*, par. 538; Prvostepena presuda u predmetu *Kupreškić*, par. 636; Drugostepena presuda u predmetu *Kordić*, par. 111; Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka*, par. 366, 455; Prvostepena presuda u predmetu *Simić*, par. 56; Prvostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 992–993; Prvostepena presuda u predmetu *Milutinović*, Tom I, par. 176. V. takođe član 7(1)(h) Statuta Međunarodnog krivičnog suda, u kom se etnički osnov izričito navodi kao element definicije progona kao zločina protiv čovečnosti.
[6217] Drugostepena presuda u predmetu *Krnojelac*, par. 185; Prvostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 733.
[6218] Drugostepena presuda u predmetu *Kordić*, par. 711.
[6219] Prvostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 996; Prvostepena presuda u predmetu *Kordić*, par. 217.
[6220] Prvostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 996; Prvostepena presuda u predmetu *Krnojelac*, par. 435; Prvostepena presuda u predmetu *Kupreškić*, par. 625.
[6221] Drugostepena presuda u predmetu *Kordić*, par. 674; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 164; Drugostepena presuda u predmetu *Krnojelac*, par. 184.

diskriminatornoj nameri iz takvog konteksta može se izvesti ako, s obzirom na činjenice predmeta, okolnosti u kojima su počinjena navedena krivična dela potvrđuju postojanje takve namere.[6222]

1761. Što se tiče pitanja da li akter, to jest neposredni izvršilac, mora imati traženu diskriminatornu nameru, Žalbeno veće potvrdilo je tvrdnju Pretresnog veća u predmetu *Stakić* da je "za ocjenu namjere posrednog izvršioca nebitno da li je akter posjedovao takvu diskriminatornu namjeru",[6223] pošto je "akter [...] mogao biti iskorišten samo kao nesvjesni instrument ili sredstvo".[6224] Prema tome, uslov diskriminatorne namere ispunjen je ili ako je neposredni izvršilac postupao s diskriminatornom namerom ili ako je posredni izvršilac imao takvu nameru.[6225]

(c) Elementi dela koja su u osnovi navoda o progonu

1762. Vlastimir Đorđević tereti se za krivično delo progona, opčinjeno putem sledećih dela koja su u njegovoj osnovi: (1) prisilno premeštanje i deportacija; (2) ubistvo; (3) seksualno zlostavljanje; i (4) bezobzirno razaranje ili nanošenje štete verskim objektima kosovskih Albanaca. Dalje u tekstu biće razmotreni elementi svakog od ovih vidova progona.

(i) Prisilno premeštanje i deportacija

1763. Elementi zločina deportacije i prisilnog premeštanja kao zločina protiv čovečnosti već su izloženi u ovoj Presudi.[6226] Deportacija se u članu 5 Statuta izričito navodi kao zločin.[6227] Iako prisilno premeštanje nije navedeno na taj način, Žalbeno veće je zaključilo da "djela prisilnog premještanja mogu biti dovoljne težine da predstavljaju druga nehumana djela" ako su po težini slična drugim navedenim zločinima protiv čovečnosti.[6228] Prema tome, u zavisnosti od činjenica, neki konkretni slučaj ili slučajevi prisilnog premeštanja mogu se okarakterisati kao dovoljno teški da bi predstavljali "druga nehumana dela", na osnovu člana 5(i) Statuta.[6229]

1764. Da bi zločini prisilnog premeštanja i deportacije predstavljali progon, oni moraju biti počinjeni s traženom diskriminatornom namerom.[6230]

(ii) Ubistvo

[6222] Drugostepena presuda u predmetu *Kordić*, par. 674; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 164; Drugostepena presuda u predmetu *Krnojelac*, par. 184.
[6223] Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 329 i 339, gde se citira Prvostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 741.
[6224] Prvostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 741.
[6225] Prvostepena presuda u predmetu *Milutinović*, Tom I, par. 181.
[6226] V. gore, par. 1613–1614.
[6227] Član 5(d) Statuta.
[6228] Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 317. U članu 5(i) Statuta navode se "druga nehumana dela" kao zločini koji se mogu okarakterisati kao zločini protiv čovečnosti.
[6229] Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 330.
[6230] Prvostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 749.

1765. Elementi zločina ubistva već su izloženi u ovoj Presudi.[6231] Ubistvo se izričito navodi kao zločin u članu 5 Statuta. Takvim delom nesumnjivo se uskraćuje ili narušava jedno fundamentalno pravo, to jest, pravo na život.[6232] Da bi dokazalo da je ubistvo počinjeno kao delo u osnovi progona, tužilaštvo mora da dokaže sledeće: (a) *actus reus* i *mens rea* ubistva, (b) posebne uslove za progon i (c) opšte uslove za zločine protiv čovečnosti.[6233]

(iii) Seksualno zlostavljanje

1766. U optužbe za progon, navedene u tački 5 Optužnice, spada i "[s]eksualn[o] zlostavljanj[e] kosovskih Albanaca, naročito žena, od strane snaga SRJ i Srbije". Veće će pod pojmom "seksualno zlostavljanje" podrazumevati krivično delo u koje mogu spadati silovanje, u slučajevima u kojim postoje dokazi o seksualnoj penetraciji, i drugi vidovi seksualnog zlostavljanja.[6234] Uslov za krivično delo silovanja, u užem smislu reči, jeste seksualna penetracija,[6235] dok se drugi vidovi seksualnog nasilja mogu podvesti pod "seksualno zlostavljanje". MKSR je u predmetu *Akayesu* konstatovao da "[s]eksualno nasilje nije ograničeno na fizički nasrtaj na ljudsko telo i da može da obuhvati dela koja ne podrazumevaju penetraciju ili čak fizički kontakt".[6236] U predmetu *Brđanin*, Pretresno veće je zaključilo da krivično delo seksualnog zlostavljanja "uključuje sve teške povrede integriteta ličnosti seksualnog karaktera putem prinude, prijetnje, sile ili zastrašivanja, na način koji ponižava i degradira dostojanstvo žrtve".[6237]

1767. "Seksualno zlostavljanje" kao takvo nije navedeno u članu 5 Statuta, a silovanje je navedeno u potparagrafu (g). Kod vidova seksualnog zlostavljanja koji nisu silovanje mora se pokazati da se njime uskraćuje ili narušava neko fundamentalno ljudsko pravo. U tom smislu, jasno je utvrđeno da seksualno zlostavljanje može predstavljati uskraćivanje ili narušavanje fundamentalnog prava na fizički integritet,[6238] u zavisnosti od konkretnih okolnosti. Osim toga,

---

6231 V. gore, par. 1708.
6232 Drugostepena presuda u predmetu *Kordić*, par. 106; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 143.
6233 Prvostepena presuda u predmetu *Milutinović*, Tom I, par. 182; Prvostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 744.
6234 V. Prvostepena presuda u predmetu *Milutinović*, Tom I, par. 183.
6235 *Actus reus* krivičnog dela silovanja prema međunarodnom pravu čini seksualna penetracija, bez obzira koliko neznatna: (a) vagine ili anusa žrtve penisom počinioca ili bilo kojim drugim predmetom koji počinilac koristi; ili (b) usta žrtve penisom počinioca, kada do takve seksualne penetracije dođe bez pristanka žrtve. Pristanak za tu svrhu mora biti dat dobrovoljno, kao rezultat slobodne volje žrtve, procenjen na osnovu konteksta postojećih okolnosti. *Mens rea* je namera da se postigne ta seksualna penetracija i znanje da se to događa bez pristanka žrtve. Prvostepena presuda u predmetu *Kunarac*, par. 460, potvrđeno u Drugostepenoj presudi u predmetu *Kunarac*, par. 127–128. v. takođe Prvostepena presuda u predmetu *Furundžija*, par. 185.
6236 Prvostepena presuda u predmetu *Akayesu*, par. 688.
6237 Prvostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 1012.
6238 V. takođe Prvostepena presuda u predmetu *Milutinović*, Tom I, par. 188; Prvostepena presuda u predmetu *Furundžija*, par. 170; Prvostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 491. V. takođe član 27 Ženevske konvencije IV, u kom se navodi da će žene "posebno biti zaštićene protiv svakog napada na njihovu čast, a naročito protiv silovanja, prinuđivanja na prostituciju i protiv svakog oblika nedoličnog napada "; Dopunski protokol II uz Ženevske konvencije, u kom se zabranjuju "povrede ličnog dostojanstva, naročito silovanje, prinudna prostitucija i svaki oblik nedoličnog napada"; član 3 Interameričke konvencije o

zaključeno je i da silovanje i seksualno zlostavljanje mogu predstavljati mučenje ili okrutno, nečovečno ili degradirajuće postupanje.[6239] Pored toga, seksualno zlostavljanje može predstavljati nehumano delo ili "povred[u] ličnog dostojanstva",[6240] u zavisnosti od konkretnih okolnosti. Prema tome, po mišljenju Veća, seksualno zlostavljanje, u zavisnosti od konkrentih okolnosti, može biti delo iste težine kao i zločini navedeni u članu 5 Statuta i može predstavljati progon, ukoliko se ustanove drugi potrebni elementi.

1768. Elementi krivičnog dela seksualnog zlostavljanja u Prvostepenoj presudi u predmetu *Milutinović* navedeni su kako sledi:

(a) fizički izvršilac čini delo seksualnog karaktera nad nekom drugom osobom, uključujući zahtev da ta osoba izvrši takvo delo;

(b) tim delom se narušava fizički integritet žrtve ili to delo predstavlja napad na lično dostojanstvo žrtve;

(c) žrtva ne pristaje na to delo;

(d) fizički izvršilac hotimično čini to delo;

(e) fizički izvršilac je svestan da je do tog dela došlo bez pristanka žrtve.[6241]

1769. Veće smatra da ti kriterijumi valjano odražavaju elemente zločina seksualnog zlostavljanja koji nisu silovanje.

(iv) Uništavanje verskih objekata i objekata namenjenih kulturi

1770. Optužbe za progon navedene u tački 5 Optužnice obuhvataju i "bezobzirn[o] razaranj[e] ili nanošenj[e] štete verskim objektima kosovskih Albanaca". Uništavanje imovine ne navodi se izričito kao zločin u članu 5 Statuta. Ono se u članu 3 Statuta navodi kao ratni zločin. Čvrsto je uvreženo da je uništavanje imovine koja pripada datom civilnom stanovništvu kažnjivo na osnovu člana 5(h), pod uslovom da su ispunjeni svi elementi zločina progona.[6242]

---

sprečavanju, kažnjavanju i iskorenjivanju nasilja nad ženama, koji, zajedno sa članom 1 i 2, utvrđuje pravo žena da žive slobodne od seksualnih patnji, seksualnog zlostavljanja i silovanja.

6239 Prvostepena presuda u predmetu *Milutinović*, Tom I, par. 192; Prvostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 495–496, Prvostepena presuda u predmetu *Kvočka*, par. 144–145; Prvostepena presuda u predmetu *Kunarac*, par. 711, 816; Prvostepena presuda u predmetu *Akayesu*, par. 687–697.

6240 Prvostepena presuda u predmetu *Furundžija*, par. 272; Prvostepena presuda u predmetu *Kunarac*, par. 766–774; Prvostepena presuda u predmetu *Akayesu*, par. 688.

6241 Prvostepena presuda u predmetu *Milutinović*, Tom I, par. 201.

6242 Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 144–149; Drugostepena presuda u predmetu *Kordić*, par. 108.

1771. Da li će delo uništavanja imovine ispuniti uslov jednake težine zavisi od prirode i od obima uništavanja.[6243] Nekoliko pretresnih veća napomenulo je da uništavanje verskih objekata predstavlja "napad na sam vjerski identitet naroda" i da je, kao takvo, "gotovo čista manifestacija" pojma zločina protiv čovečnosti.[6244] U članu 3(d) Statuta "zauzimanje, uništavanje ili hotimično nanošenje štete ustanovama namenjenim religiji, dobrotvornim svrhama i obrazovanju, umetnosti i nauci, istorijskim spomenicima i umetničkim i naučnim delima" sankcioniše se kao kršenje zakona i običaja ratovanja. Kao što su pretresna veća već navela, uništavanje ili nanošenje štete verskim institucijama predstavlja progon u istom smislu u kom je to i "'uništavanje ili hotimično nanošenje štete ustanovama namenjenim religiji', što predstavlja kršenje zakona i običaja ratovanja, iz člana 3(d) Statuta".[6245] Između ostalih, i Međunarodni vojni sud,[6246] Komisija za međunarodno pravo u Izveštaju iz 1991. godine[6247] i više nacionalnih sudova[6248] istakli su uništavanje verskih objekata kao nedvosmislen primer progona kao zločina protiv čovečnosti.[6249] Prema tome, po mišljenju Veća, uništavanje i hotimično nanošenje štete verskim objektima kosovskih Albanaca, zajedno s traženom diskriminatornom namerom, mogu predstavljati delo progona.

1772. Uništena imovina nije smela biti korišćena u vojne svrhe u vreme kada su počinjena neprijateljska dela usmerena protiv te imovine. To se može primeniti i na uništavanje verskih objekata.[6250] Ovaj Međunarodni sud dosledno potvrđuje postojanje izuzetka "vojne svrhe" u obavezi zaštite ustanova namijenjenih religiji.[6251] Tužilac mora da dokaže da uništavanje ili razaranje nije bilo opravdano vojnom nuždom.[6252]

1773. Uništavanje verskih objekata, kao delo u osnovi progona, tumači se kao uništavanje ili oštećivanje institucija namenjenih veri, kada je počinilac delovao s namerom da uništi ili ošteti taj objekat ili bezobzirno zanemarujući znatnu verovatnoću da će doći do uništavanja ili oštećivanja.[6253] Osim opštih elemenata zločina protiv čovečnosti i posebnih elemenata progona,

---

[6243] Drugostepena presuda u predmetu *Kordić*, par. 108.

[6244] V. takođe Prvostepena presuda u predmetu *Milutinović*, Tom I, par. 205; Prvostepena presuda u predmetu *Kordić*, par. 206; Prvostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 766; Prvostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 227. V. takođe Prvostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 780–783.

[6245] Prvostepena presuda u predmetu *Kordić*, par. 206.

[6246] Prvostepena presuda u predmetu *Kordić*, par. 206, gde se upućuje na *U.S. v. Goring*, International Military Tribunal: Trial of the Major War Criminals, Tom I, str. 248 i 302 (1947). Međunarodni vojni sud zaključio je da je optuženi Streicher kriv za zločine protiv čovečnosti, između ostalog i za razaranje sinagoge u Nirnbergu 10. avgusta 1938. godine (*US v. Goring* (Presuda u predmetu *Streicher*), *ibid*, na str. 302).

[6247] *Ibid*., gde se upućuje na Izveštaj Komisije za međunarodno pravo iz 1991. godine, str. 268.

[6248] U predmetu *Israel vs. Adolph Eichmann*, Okružni sud u Jerusalimu, Presuda od 12. decembra 1961. godine, prevedena u 36 ILR 5–276; Okružni sud je tokom rasprave o proganjanju Jevreja u Nemačkoj pomenuo i spaljivanje i razaranje 267 sinagoga tokom takozvane Kristalne noći.

[6249] Prvostepena presuda u predmetu *Kordić*, par. 206.

[6250] V. član 53(b) Dodatnog protokola I; član 4(1) i (2) Konvencije za zaštitu kulturnih dobara u slučaju oružanog sukoba, 14. maja 1954. godine.

[6251] Prvostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 598.

[6252] Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 337.

[6253] Prvostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 782.

tužilaštvo mora da dokaže sledeće elemente uništavanja verskih objekata kao krivičnog dela u osnovi:

(a) verski objekt mora biti uništen ili pretrpeti štetu velikih razmera;

(b) uništavanje ili šteta moraju biti rezultat dela uperenog protiv te imovine;

(c) uništavanje ili šteta ne smeju biti opravdana vojnom nuždom, to jest, verska institucija nije smela biti korišćena u vojne svrhe i nije se smela nalaziti u neposrednoj blizini vojnih ciljeva.[6254]

(d) fizički izvršilac, posredni izvršilac ili optuženi delovao je s namerom da uništi ili nanese štetu velikih razmera dotičnoj imovini ili bezobzirno zanemarujući verovatnoću da će ona biti uništena ili oštećena.[6255]

2. Zaključci

(a) Progon putem prisilnog premeštanja i deportacije

1774. Veće je u ovoj Presudi već donelo zaključak da je krivično delo deportacije dokazano u odnosu na sledeće gradove i sela: Celina (28. marta 1999. godine) u opštini Orahovac, Dušanovo i grad Prizren (28–30. marta 1999. godine) i Srbica (od 9. do 16. aprila 1999. godine) u opštini Prizren, Kladernica (od 12. do 15. aprila 1999. godine) i Turićevac (1. aprila 1999. godine) u opštini Srbica, grad Suva Reka (od 7. do 21. maja 1999. godine) i Belanica (1. aprila 1999. godine) u opštini Suva Reka, grad Peć (27–28. marta 1999. godine), grad Kosovska Mitrovica (4. aprila 1999. godine), Žabare (14. aprila 1999. godine i narednih dana) u opštini Kosovska Mitrovica, grad Priština (od 26. do 31. marta 1999. godine) u opštini Priština, grad Đakovica (2. do 3. aprila 1999. godine), Guska (27–28. aprila 1999. godine), Korenica (27–28. aprila 1999. godine), Žub (27–28. aprila 1999. godine), Meja (27–28. aprila 1999. godine), Junik (27–28. aprila 1999. godine), Dobroš (27–28. aprila 1999. godine), Ramoc (27–28. aprila 1999. godine) i Orize (27–28. aprila 1999. godine) u opštini Đakovica, Prilepnica (13. aprila 1999. godine), Vlaštica (6. aprila 1999. godine) u opštini Gnjilane, Mirosavlje (8. aprila 1999. godine), železnička stanica u Uroševcu (14–15. aprila 1999. godine) i grad Uroševac (27. aprila 1999. godine) u opštini Uroševac, grad Kačanik (27–28. marta 1999. godine) i Vata (14. aprila 1999. godine) u opštini Kačanik, Beleg (30. marta

[6254] Prvostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 185; v. takođe Prvostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 598.

[6255] Prvostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 598–599; Prvostepena presuda u predmetu *Milutinović*, Tom I, par. 206; v. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Strugar*, par. 277 ("Krivično delo uništavanja ili hotimičnog nanošenja štete kulturnim dobrima prema članu 3(d) Statuta predstavlja *lex specialis* u odnosu na krivična dela protivpravnog napada na civilne objekte.

1999. godine) u opštini Dečani, grad Vučitrn (27. marta 1999. godine) i Dobra Luka preko zatvora u Smerkovnici (23. maja 1999. godine) u opštini Vučitrn.

1775. Veće je već konstatovalo i da je krivično delo prisilnog premeštanja dokazano u odnosu na sledeće gradove i sela: Bela Crkva (25. marta 1999. godine), Mala Kruša (25–27. marta 1999. godine), Velika Kruša (25. marta 1999. godine i narednih dana) i Celina (25. marta 1999. godine) u opštini Orhaovac, Pirane (25. marta 1999. godine) i Landovica (26. marta 1999. godine) u opštini Prizren, Leočina (25–26. marta 1999. godine), Kladernica (25. marta 1999. godine), Izbica (27–28. marta 1999. godine), Broćna (25–26. marta 1999. godine), Turićevac (26. marta 1999. godine), Tušilje (29. marta 1999. godine) u opštini Srbica, grad Suva Reka (26–28. marta 1999. i 3. aprila 1999. godine), Pećane (20–21. marta 1999. godine), Ćuška (14. maja 1999. godine) u opštini Peć, grad Kosovska Mitrovica (28. marta 1999. godine), grad Đakovica (24. marta 1999. godine), Guska (27. marta 1999. godine), Korenica (4. aprila 1999. godine) i Žub (početkom aprila 1999. godine) u opštini Đakovica, Prilepnica (6. aprila 1999. godine), Žegra (29. marta 1999. godine), Nosalje (6. aprila 1999. godine), Vladovo (29. marta i 6. aprila 1999. godine) u opštini Gnjilane, Sojevo (6. aprila 1999. godine) i Staro Selo (14. aprila 1999. godine) u opštini Uroševac, Kotlina (24. marta 1999. godine) u opštini Kačanik, Drenovac u opštini Dečani, Donja Sudimlja (28. marta 1999. godine), Vesekovce (2. maja 1999. godine) i Slakovce (2. maja 1999. godine) u opštini Vučitrn.

1776. Veće se uverilo da dela prisilnog premeštanja imaju dovoljnu težinu da bi mogla predstavljati progon. Veće posebno ističe da su ta dela pogodila veoma veliki broj civila, kosovskih Albanaca, da su ti ljudi po pravilu lišavani doma i sredstava za život, kao i da su često izlagani teškoj patnji, pošto su bili lišeni normalnih pogodnosti i prinuđeni da noće pod vedrim nebom ili u pretrpanim kućama, bez adekvatnih uslova da se staraju o sebi i o deci, starima i bolesnima, a takve patnje bile su praćene emotivnim stresom i bolom.

1777. Veće konstatuje i da su dela prisilnog premeštanja i deportacije, koja su već dokazana u ovoj Presudi, počinjena s traženom diskriminatornom namerom. Ogromnu većinu prisilno raseljenih lica činili su kosovski Albanci, pa Veće zaključuje da ta činjenica, s obzirom na okolnosti, ukazuje na to da su takvi postupci bili konkretno i usmereni na njih. Veće je već konstatovalo da su pripadnici srpskih snaga koje su sprovodile prisilno raseljavanje u više prilika to komentarisali rečima da za kosovske Albance nema mesta na Kosovu i da su vređali kosovske Albance na etničkoj osnovi.

Stoga je i uslov za *mens rea* tog krivičnog dela takođe zadovoljen ako su dela uništavanja ili nanošenja štete bila hotimično ((tj. bilo namerno bilo iz bezobzirnosti) usmerena protiv takvih 'kulturnih dobara'").

1778. Prema zaključku Veća, krivično delo progona, počinjeno putem prisilnog premeštanja i deportacije, dokazano je u odnosu na mesta navedena u par. 1701 i 1702. Iz dokaza vezanih za te događaje takođe proizlazi da su navedene optužbe zapravo samo primeri kažnjivog ponašanja srpskih snaga u odnosu na kosovske Albance tokom navedenih široko rasprostranjenih i sistematskih napada, kao i da tih primera ima još mnogo.

(b) Progon putem ubistva

1779. Optuženi se u Optužnici tereti za progon koji su srpske snage počinile ubistvima više stotina civila kosovskih Albanaca i drugih lica koja nisu aktivno učestvovala u sukobima sa srpskim snagama.[6256]

1780. Veće je u ovoj Presudi već konstatovalo da su optužbe za ubistvo, navedene u Optužnici, dokazane u odnosu na deset lokacija na Kosovu. Veće je konstatovalo da su srpske snage ubile najmanje 724 osobe koje su poimenično navedene u Prilogu ovoj Presudi. U velikoj većini slučajeva, te žrtve, među kojima je bilo mnogo žena i dece, bile su civili koji nisu bili naoružani i koji ni na koji način nisu učestvovali u oružanom sukobu. Neke ubijene osobe možda i jesu bile pripadnici OVK, ali su sve, praktično bez ijednog izuzetka, bile i zarobljenici srpskih snaga koji u vreme kad su ubijeni nisu bili naoružani i nisu bili u poziciji da učestvuju u bilo kakvom vidu oružanog sukoba. Iz dokaza vezanih za te događaje takođe proizlazi da su ključna dela za koja se optuženi tereti zapravo samo primeri za kažnjivo ponašanje srpskih snaga prema kosovskim Albancima tokom navedenih široko rasprostranjenih i sistematskih napada, kao i da takvih primera ima još mnogo.

1781. Što se tiče ubijanja identifikovanih lica, za koje se optuženi u Optužnici tereti kao za ubistvo, kao i ubijanja lica koja se kod optužbe za ubistvo ne navode poimenično, na osnovu dokaza je ustanovljeno da su ogromnu većinu žrtava činili kosovski Albanci.[6257] Već i sama činjenica da su žrtve ogromnom većinom bile kosovski Albanci dovoljno govori o nameri izvršilaca da počine te zločine nad pripadnicima jedne etničke grupe. S obzirom na to, i s obzirom na opšte okolnosti, Veće konstatuje da je kod njih postojala tražena namera.

1782. U Prilogu Optužnici identifikovano je oko 840 žrtava ubistva, ali to nije konačni izveštaj o počinjenim ubistvima, već samo pokušaj da se za konkretne lokacije poimenično navedu žrtve koje su identifikovane. Druge žrtve koje nisu poimenično navedene u Optužnici identifikovane su u

[6256] Optužnica, par. 77(b).
[6257] Veće se pozvalo na OMPF-ov Spisak nestalih lica, na kom se, između ostalog, navode imena i etnička pripadnost lica koja su tokom rata na Kosovu nestala ili su ubijena, v. DP P477.

dokaznom materijalu i uvrštene u Tabele s podacima o žrtvama, priložene ovoj Presudi. I te žrtve su kosovski Albanci. Iako ovo verovatno važi za mnoge neidentifikovane žrtve ubistva, o tome se ništa ne može reći s potpunom sigurnošću sve dok se njihov identitet ne ustanovi.[6258]

1783. Što se tiče nekih od tih ubistava, postoje dodatni konkretni dokazi o diskriminatornim komentarima, ponašanju i zahtevima srpskih snaga u vezi s ubijanjem tih kosovskih Albanaca. Veće se uverilo da ti komentari, ponašanje i zahtevi, kao što je detaljno izloženo dalje u tekstu, dodatno potvrđuju da su izvršioci, u trenutku kad su vršili krivična dela navedena u Optužnici, postupali svesno i s namerom da svoje postupke usmere protiv kosovskih Albanaca. Dalje u tekstu navode se primeri tih diskriminatornih komentara, ponašanja, zahteva i naređenja, datih pre ubijanja kosovskih Albanaca.

1784. U Orahovcu, tokom događaja u Pustom Selu 31. marta 1999. godine koji su već opisani u ovoj Presudi, muškarcima je naređeno da sednu "kao što sed[e] u džamiji", skinu kape i "gledaj[u] srpsku zemlju".[6259] Potom su ti ljudi ubijeni.

1785. U događajima koji su prethodili ubijanju velikog broja ljudi u piceriji u gradu Suvoj Reci 25. marta 1999. godine, pripadnici MUP-a takođe su vikali da će pobiti sve Albance.[6260]

1786. Dana 28. marta 1999. godine u Izbici, opština Srbica, muškarcima kosovskim Albancima naređeno je da skinu tradicionalna kečeta i bace ih na zemlju. Potom je muškarcima rečeno da će ih zaklati. Pošto su ubijena najmanje 132 muškarca, jedan preživeli čuo je kako jedan pripadnik srpskih snaga kaže: "Idemo, obavili smo posao."[6261]

1787. Postupci snaga MUP-a u naselju Ćerim, u Đakovici, 1–2. aprila 1999. godine takođe potvrđuju da kosovski Albanci nisu uzimani za metu zato što su bili borci OVK, kako je to policija tvrdila. Pripadnici tih snaga pucali su u žene i dece kosovske Albance u sobi jedne kuće i potom zapalili tu kuću.[6262] U tom incidentu ubijeno je trinaestoro dece i šest žena.[6263]

1788. U opštini Đakovica 27. i 28. aprila 1999. godine ubijeno je najmanje 296 ljudi. Neki kosovski Albanci su, pre nego što su ubijeni, morali da pevaju srpske nacionalističke pesme.[6264]

[6258] V. gore, par. 538–547, 751–764.
[6259] V. gore, par. 538–547.
[6260] V. gore, par. 675–676.
[6261] V. gore, par. 618, 621–622, 633.
[6262] V. gore, par. 886–887.
[6263] V. gore, par. 889.
[6264] V. gore, par. 969.

1789. U Podujevu, snage MUP-a su, pre nego što su otvorile vatru, tražile da muškarci okupljeni u porodičnom kompleksu Selmona Gashija skinu tradicionalna albanska kečeta, dok je ženama naređeno da skinu marame s glave.[6265]

1790. Veće se uverilo da je dokazano krivično delo progona putem ubistva više stotina civila kosovskih Albanaca i drugih lica koja nisu aktivno učestvovala u sukobima sa srpskim snagama.

(c) Progon putem seksualnog zlostavljanja

1791. Veće je već ustanovilo da su 21. maja 1999. godine policajci odveli jednu mladu kosovsku Albanku iz njene kuće u opštini Priština u hotel i tamo je fizički zlostavljali, da bi je potom jedan policajac i silovao.[6266] Veće ne sumnja u to da je nad žrtvom izvršen polni akt, da ona na njega nije dala pristanak i da je taj policajac znao za to. Prema tome, Veće konstatuje da je pravo te žrtve na fizički integritet prekršeno i da su ispunjeni pravni uslovi za zločin seksualnog zlostavljanja.

1792. Veće je saslušalo dokaze o tome da su neki muškarci, među kojima je bio i jedan policajac, tokom aprila 1999. godine skinuli s traktora jednu mladu kosovsku Albanku koja je u jednom konvoju išla u Prištinu i odveli je u šumu. Ljudi u konvoju čuli su kako devojka vrišti i plače, a kad su je vratili u konvoj, bila je sva crvena od plača i činilo se da je naga ispod ćebeta u koje je bila uvijena. O tom incidentu nema drugih dokaza. S obzirom na okolnosti, Veće ne može da konstatuje da je u ovom slučaju bilo seksualnog zlostavljanja.[6267]

1793. Veće je konstatovalo da su vojnici VJ u noći između 29. i 30. marta 1999. godine u selu Beleg, u opštini Dečani, više puta silovali jednu mladu ženu, kosovsku Albanku, dok su policajci čuvali stražu.[6268] Veće se uverilo da je dokazano krivično delo seksualnog zlostavljanja.

1794. Veće je saslušalo i iskaze o tome da su tokom noći između 29. i 30. marta 1999. godine u Belegu vojnici izdvajali i na duže vreme odvodili i druge mlade kosovske Albanke. Devojke bi vraćali uplakane i raščupane. Svedoci su čuli kako jedna od njih kaže majci da je silovana.[6269] Drugi konkretni dokazi nisu predočeni. U nedostatku drugih dokaza, Veće ne može da konstatuje da su te dve žene bile podvrgnute seksualnom zlostavljanju.

[6265] V. gore, par. 1243.
[6266] V. gore, par. 833–836.
[6267] V. gore, par. 832.
[6268] V. gore, par. 1150–1151.
[6269] V. gore, par. 1152.

1795. Osim navoda o seksualnom zlostavljanju u opštinama Priština i Dečani, u Optužnici se navode i slučajevi seksualnog zlostavljanja u opštinama Srbica i Prizren. U prilog tome nisu izneti dokazi. Navodi o seksualnom zlostavljanju u opštinama Srbica i Prizren nisu dokazani.

1796. Kod optužbi za seksualno zlostavljanje kao oblika progona, tužilaštvo mora da dokaže da su izvršioci delovali s namerom da izvrše diskriminaciju nad kosovskim Albancima kao etničkom grupom. Veće je konstatovalo da su dokazana dva incidenta seksualnog zlostavljanja. U vezi s drugim incidentima nisu predočeni konkretni dokazi o tome da su izvršioci delovali s namerom da diskriminišu. Iako su u oba ta incidenta žrtve bili kosovski Albanci, a izvršioci pripadnici srpskih snaga, Veće, s obzirom na mali broj incidenata kojima se potkrepljuje to delo u osnovi progona, konstatuje da etnička pripadnost tih dveju žrtava nije dovoljna da bi se ustanovilo da su izvršioci delovali s diskriminatornom namerom.

1797. Prema zaključku Veća, krivično delo progona putem seksualnog zlostavljanja nije dokazano.

(d) Progon putem bezobzirnog razaranja ili nanošenja štete verskim objektima kosovskih Albanaca

1798. U prilog optužbi za progon, u Optužnici se navodi i da su srpske snage, tokom i posle napada na gradove i sela, sistematski nanosile štetu i uništavale kulturne spomenike i muslimanska sveta mesta, među kojima su i džamije u Vučitrnu, Suvoj Reci, Celini, Rogovu, Beloj Crkvi, Ćirezu, Kotlini, Ivaji, Mitrovici, Vlaštici, Landovici i Đakovici.[6270]

1799. András Riedlmayer je svedok veštak tužilaštva za verske i kulturne objekte. Riedlmayer je od 1985. godine direktor Dokumentacionog centra za islamsku umetnost i arhitekturu Programa Aga Khan pri Biblioteci likovne umetnosti i arhitekture Univerziteta u Harvardu.[6271] Bavi se izučavanjem Osmanlijskog carstva i islamske kulture, koje su njegova uža struka, i objavio brojne radove iz tih oblasti.[6272] Riedlmayer više od tri decenije proučava Balkan, a tokom devedesetih godina naročito je pratio uništavanje kulturne baštine tokom sukoba u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini.[6273] Napisao je veći broj radova i članaka o Balkanu i uništavanju kulturnog nasleđa.[6274]

[6270] Optužnica, par. 77(d).
[6271] András Riedlmayer, T. 7484, T. 7557–7565; DP P1097; DP P1098, str. 11.
[6272] DP P1097.
[6273] András Riedlmayer, DP P1099 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5413.
[6274] DP P1097, str. 2.

1800. Riedlmayer je, za potrebe Međunarodnog suda, sproveo istraživanje o šteti koja je tokom rata naneta kulturnom i verskom nasleđu na Kosovu, i to za period od proleća do juna 1999. godine.[6275] U izveštaju je opisano u kom su stanju građevine, šta je verovatan uzrok štete i koji je obrazac uništavanja.[6276] Riedlmayer je kao saradnika u istraživanju angažovao arhitektu Andrewa Herschera. Gospodin Herscher stekao je iskustvo radeći na restauriranju zgrada u Mostaru, u Bosni i Hercegovini, kad se rat završio 1995. godine.[6277]

1801. Odbrana je iznela prigovor da Riedlmayer nije veštak za vojna pitanja i da stoga ne može da utvrdi uzrok oštećenja na građevinama.[6278] Riedlmayer je priznao da nema to konkretno stručno znanje, ali je, po mišljenju Veća, ubedljivo uzvratio da ima bogato iskustvo u procenjivanju štete na građevinama, zahvaljujući čemu je, u pojedinim slučajevima, mogao da ustanovi uzrok oštećenja.

1802. Međutim, Riedlmayer nije obišao sve lokacije koje se navode u par. 77(d) Optužnice. U takvim slučajevima, on se oslanjao na niz sekundarnih izvora kako bi procenio štetu i njen uzrok; među te izvore spadaju i fotografije i baza podataka koju je na raspolaganje stavila Grupa za međunarodni menadžment, ekspertska grupa za utvrđivanje i procenjivanje štete na građevinama.

1803. Veće konstatuje da Riedlmayerov izveštaj i iskaz, iako nesumnjivo korisni za utvrđivanje obima štete nanete verskim i kulturnim objektima, samo u nekim slučajevima mogu biti od koristi prilikom utvrđivanja uzroka štete. Zato će Veće od slučaja do slučaja razmatrati koju težinu treba da prida Riedlmayerovom iskazu.

(i) <u>Opština Orahovac</u>

1804. Veće je već konstatovalo da su 28. marta 1999. godine ili približno tog datuma policajci u plavim maskirnim uniformama došli oklopnim transporterom do džamije u Celini i zadržali se u njoj oko sat vremena.[6279] Kad su otišli, začula se glasna eksplozija i džamija je dignuta u vazduh.[6280]

[6275] András Riedlmayer, T. 7496.

[6276] András Riedlmayer, T. 7584.

[6277] András Riedlmayer, T. 7566; András Riedlmayer, DP P1099 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5415, 5620.

[6278] Završni podnesak odbrane, par. 976.

[6279] U svojoj prvobitnoj izjavi, svedok Sabri Popaj rekao je da je džamija dignuta u vazduh u aprilu, na dan kad se policija vratila i pokopala tela, Sabri Popaj, DP P1082, str. 11. Taj svedok je u predmetu *Milutinović* objasnio da je prvobitno naveo netačan datum i da je džamija, u stvari, dignuta u vazduh istog dana kad i druge džamije u Beloj Crkvi i Rogovu, Sabri Popaj, DP P1083 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5650, 5678–5682. Svedoku je u ovom predmetu sugerisano da je Agim Jemini u svom svedočenju rekao da je džamija dignuta u vazduh 30. ili 31. marta 1999. godine, Agim Jemini, DP P637 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4241–4242; DP P638; Agim Jemini, T. 3543–3544. Sabri Popaj objasnio je da to nije tačno i da Agim Jemini nije video kako je džamija dignuta u vazduh, pošto se skrivao, Sabri Popaj, T. 7417–7418, 7422. Veće je sklonije da prihvati datum koji navodi Sabri Popaj, pošto je on zaista video uništavanje džamije i snage koje su bile angažovane u selu Celina. Veće konstatuje da je džamija uništena eksplozivom 28. marta 1999. godine.

[6280] Sabri Popaj, DP P1082, str. 11; Sabri Popaj, DP 1083 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5678–5681; DP P1089 (fotografija džamije; na fotografiji je ucrtano mesto na kom se pre eksplozije nalazio minaret); DP P1090 (fotografija džamije; na fotografiji je ucrtano mesto na kom se pre eksplozije nalazio minaret); Sabri Popaj, T. 7417–7418, 7422; DP P634 (fotografija džamije u Celini pre rata, na kojoj se vidi minaret); DP P638; Agim Jemini, T. 3542, 3544.

To je potvrdio još jedan svedok, koji je te večeri video da je džamija potpuno uništena.[6281] Prema zaključku Veća, džamija u Celini je 28. marta 1999. godine uništena tako što su pripadnici MUP-a detonirali eksploziv.

1805. András Riedlmayer je u izveštaju naveo da je džamija u Celini "potpuno uništen[a]".[6282] On nije lično obišao džamiju u Celini. Njegova procena počiva na izjavama lica koja su izvršila dojavu, kao i na poređenju predratnih i posleratnih fotografija džamije.[6283] U ovom slučaju, Veće se na osnovu drugih dokaza, a ne na osnovu dokaza András Riedlmayera, uverilo da su tu džamiju uništile srpske snage.

1806. Veće je konstatovalo i da se 28. marta 1999. godine, ili približno tog datuma, iz pravca Bele Crkve začula glasna eksplozija, posle koje više nije bilo džamije u selu.[6284] Dana 25. marta 1999. godine srpske snage stigle su u selo i bile su u njemu i 28. marta 1999. godine; seljani su još 25. marta 1999. godine pobegli s tog područja.[6285]

1807. Pošto je pregledao fotografije iz predratnog i fotografije iz posleratnog perioda, András Riedlmayer je na osnovu štete koja se na njima vidi zaključio da je džamija granatirana, da je minaret uništen eksplozivom i da je unutrašnjost džamije spaljena.[6286] Prema njegovoj klasifikaciji, ta džamija je svrstana u "teško oštećene".[6287]

1808. Polazeći od dokaza o prirodi uništavanja i od konstatacija iznetih u Poglavlju VI, Veće se uverilo da su srpske snage 28. marta 1999. godine ili približno tog datuma u znatnoj meri uništile džamiju u Beloj Crkvi.

1809. Odbrana tvrdi da su 25. marta 1999. godine u opštini Orahovac vođene legitimne protivterorističke aktivnosti protiv OVK.[6288] Nema dokaza da je u Celini ili u Beloj Crkvi bilo lica povezanih s OVK ili da je, kako se to tvrdi, krajem marta 1999. godine Bela Crkva bila uporište OVK. Isto tako, nema ni naznaka da je u tom selu ili u njegovoj okolini bilo ikakvih vojnih aktivnosti usmerenih protiv srpskih snaga. Dokazi ne daju osnova za konstataciju da su džamija u Celini ili džamija u Beloj Crkvi u vreme kad su uništene bile legitimni vojni ciljevi.

[6281] I Reshit Salihi je u svom svedočenju rekao da je, po povratku iz Albanije, video da je džamija u selu uništena, Agim Jemini, DP P637 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4241–4242; DP P638; Agim Jemini, T. 3543–3544; Reshit Salihi, DP P633 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4208–4209; Reshit Salihi, T. 3464–3465, 3468–3469.

[6282] András Riedlmayer, DP P1099 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5466–5467; DP P1114; DP P1137, str. 76.

[6283] András Riedlmayer, DP P1099 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5463–5466.

[6284] Sabri Popaj tvrdi i da je džamija u Rogovu dignuta u vazduh 28. marta 1999. godine. O tom navodu govori se u vezi s opštinom Đakovica, Sabri Popaj, DP P1083 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5729–5730, 5650.

[6285] DP P1317, str. 1.

[6286] András Riedlmayer, T. 7528–7529; DP P1118; András Riedlmayer, DP P1099 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5424, 5473, 5563.

1810. Veće zaključuje da su obe džamije bile predmet zasebnih i namernih napada, u kojima im je naneta velika šteta. Iz dokaza se ne vidi nikakav konkretan razlog i za jedan od ta dva napada. Zato se Veće oslanja na druge događaje koji su se u to vreme odigrali u tim selima. Oba sela su u dato vreme bila objekat žestokih vojnih napada srpskih snaga. Srpske snage izvršile su teško i namerno uništavanje imovine. Napadi na oba sela bili su usmereni protiv njihovih stanovnika. Stanovnici oba sela bili su kosovski Albanci. Napadači su bili pripadnici srpskih snaga. Između većine kosovskih Albanaca, koji su muslimani, i većine Srba, koji to nisu, postoji verski jaz. U oba sela džamija je za stanovnike bila središte verskog života i mesto od velikog društvenog i kulturnog značaja. Džamije su uništene, između ostalog, korišćenjem velike količine eksploziva ili granatiranjem, a srpske snage raspolagale su mogućnostima i za jedno i za drugo. S obzirom na te okolnosti, Veće se uverilo i konstatuje da su elementi srpskih snaga uništili džamije u Celini i u Beloj Crkvi zbog toga što su one za kosovske Albance, stanovnike tih sela, imale veliki verski i kulturni značaj.

1811. Prema zaključku Veća, time su u odnosu na džamije u Celini i Beloj Crkvi dokazani elementi krivičnog dela progona putem uništavanja kulturnih objekata.

1812. Dokazi su predočeni i u vezi s uništavanjem džamije u Brestovcu, koja je iz XVI veka, i džamije u Velikoj Kruši. U oba slučaja, dokaze o uništavanju predočio je svedok veštak tužilaštva András Riedlmayer. Na osnovu fotografija, on je džamiju u Brestovcu okarakterisao kao "gotovo uništen[u]".[6289] Veće prihvata da je džamija, kako je to Riedlmayer rekao u svom svedočenju, potpuno spaljena, da više nije imala krov i da je minaret uništen u delu iznad balkona.[6290] Pripadnici islamske zajednice rekli su Riedlmayeru da je džamija uništena 25. marta 1999. godine, što je on naveo u svom izveštaju.[6291]

1813. U izveštaju Andrása Riedlmayera džamija Xhamia-e-Bajramcurrajt u selu Velika Kruša opisana je kao "teško oštećen[a]".[6292] Riedlmayer džamiju nije video lično, ali je po fotografijama kojima je raspolagao video da su minaret i džamija uništeni u eksploziji, a da je unutrašnjost

[6287] András Riedlmayer, DP P1099 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5473; DP P1137.
[6288] Završni podnesak odbrane, par. 734–735.
[6289] András Riedlmayer, DP P1099 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5481; DP P1137, str. 3; András Riedlmayer, T. 7541; DP P1130; DP P1129.
[6290] András Riedlmayer, DP P1099 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5481; András Riedlmayer, T. 7541; DP P1137, str. 3; DP P1130; DP P1129.
[6291] András Riedlmayer, T. 7542; András Riedlmayer, DP P1099 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5481; DP P1137, str. 3; P1130; DP P1129; DP P1098, str. 32.
[6292] DP P1137, str. 4–5; DP P1127, str. 1; DP P1098, str. 35; András Riedlmayer, DP P1099 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5482.

džamije demolirana i delimično spaljena.[6293] O uništavanju ovih dveju džamija nema neposrednih dokaza, ali albanske grupe za zaštitu ljudskih prava rekle su da su džamije spalili srpski vojnici.[6294]

1814. Iako Veće prihvata da su džamija u Brestovcu i Xhamia-e-Bajramcurrajt teško oštećene, nema ubedljivih dokaza za to da su tu štetu nanele srpske snage ili da džamije u relevantnom periodu nisu korišćene za vojne svrhe. Krivično delo uništavanja verskih objekata nije dokazano u odnosu na džamije u Brestovcu i u Velikoj Kruši.

(ii) Opština Srbica

1815. Jedini dokaz koji postoji o uništavanju džamije iz XX veka koja se nalazi u selu Ćirez, u opštini Srbica, predočio je András Riedlmayer.[6295] Riedlmayer nije obišao Ćirez, a procenu štete zasnovao je na predratnim i posleratnim fotografijama koje je dao jedan svedok.[6296] András Riedlmayer video je da se iznad nivoa tla mogu razabrati samo poneki delovi građevine i naveo da je građevina "gotovo uništen[a]".[6297] Na "predratnim" fotografijama vidi se građevina na dva nivoa, a na "posleratnim" fotografijama građevina s jednim nivoom. Riedlmayer je potvrdio da se gornji nivo urušio i pao na donji. Tri krovne kupole su relativno neoštećene.[6298] Iako smatra da je to oštećenje posledica jake eksplozije, Riedlmayer nije mogao da utvrdi da li je ono posledica granatiranja ili eksploziva postavljenog unutar džamije,[6299] a nije mogao da proceni ni kad je do tog oštećenja došlo i u kojim uslovima.

1816. Veće ne može da donese nikakav zaključak ni o uzroku ni o uzročniku uništenja džamije u Ćirezu. Osim toga, na osnovu dokaza ne može se doneti nikakav zaključak o tome da li je džamija korišćena u vojne svrhe. Krivično delo uništavanja verskih objekata nije dokazano u odnosu na džamiju u Ćirezu.

(iii) Opština Prizren

1817. Veće je već konstatovalo da je VJ 26. marta granatirao selo Landovica, zbog čega je stanovništvo počelo da beži odatle. Posle granatiranja, srpske snage su ušle u selo i počele da pale

[6293] András Riedlmayer, T. 7540; DP P1127, str. 1; DP P1098, str. 35–36; András Riedlmayer, DP P1099 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5482–5483, 5567.
[6294] DP P1098; DP P1127.
[6295] DP P1137.
[6296] András Riedlmayer, T. 7544–7546, 7636; András Riedlmayer, DP P1099 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5473, 5476–5477.
[6297] András Riedlmayer, T. 7544–7546; András Riedlmayer, DP P1099 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5425–5426; DP P1133.
[6298] András Riedlmayer, T. 7544–7546; András Riedlmayer, DP P1099 (*Milutinović* transcript), T. 5473, 5476–5477; DP P1132; DP P1133; DP P1134; András Riedlmayer, T. 7634, 7543–7545, 7547–7550.
[6299] András Riedlmayer, DP P1099 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5473, 5476–5477.

kuće. Jedan svedok video je da i džamija gori.[6300] Narednog dana, 27. marta 1999. godine, isti svedok video je kako u Landovicu dolazi 20–30 vojnika VJ. Neki vojnici ušli su u džamiju, u kojoj su se nakratko zadržali.[6301] U džamiju su uneli nešto što svedok nije mogao da vidi.[6302] Pošto su otišli, začula se jaka eksplozija, a minaret se srušio na krov džamije i uništio ga.[6303] Iskaz ovog svedoka dobijen je na osnovu pravila 92*quater*.

1818. András Riedlmayer u svom izveštaju navodi da je džamija u Landovici, izgrađena 1997. godine, "teško oštećen[a]".[6304] Prilikom obilaska, Riedlmayer je video da je minaret srušen i da je, kad je pao, napravio veliku rupu na centralnoj kupoli džamije.[6305] Riedlmayer je zaključio da je šteta nastala od mina i granata, kao i da je džamija dodatno oštećena u požaru. Po opisima koje je Riedlmayer dobio od pripadnika islamske zajednice, džamija je uništena 27. marta 1999. godine.[6306]

1819. Veće se uverilo da je dokazano da su srpske snage počinile krivično delo progona putem uništavanja džamije u Landovici. Konkretno, Veće se uverilo da su srpske snage 26. i 27. marta bile u selu i da su u to vreme namerno uništavale kuće u selu i nanosile im štetu granatiranjem i paljenjem. Kako je Veće konstatovalo, priroda štete nanete džamijama i način na koji je ona naneta, kako je naveo András Riedlmayer, u bitnim se aspektima podudaraju s onim što je svedok video; time je njegov opis potvrđen iz nezavisnog izvora. Veće konstatuje da su srpske snage 26. marta 1999. godine zapalile unutrašnjost džamije, a 27. marta 1999. godine eksplozivnom napravom u znatnoj meri oštetile minaret i strukturu džamije. U dokazima kojima Veće raspolaže nema osnova za pretpostavku da je džamija tih dana mogla biti korišćena u vojne svrhe. S obzirom na prirodu oštećenja nanetog džamiji i s obzirom na okolnosti, Veće se uverilo da su srpske snage koje su odgovorne za tu štetu imale potrebnu nameru.

(iv) Opština Suva Reka

1820. Veće je već konstatovalo da se 28. marta 1999. godine oko podneva iz pravca džamije u gradu Suvoj Reci začula eksplozija i da je na mestu eksplozije uništen minaret džamije.[6307] Nekoliko minuta posle eksplozije, maskirno vojno vozilo srpskih snaga tipa "Gazik", maslinasto

[6300] Halil Morina, DP P283, str. 3.
[6301] Halil Morina, DP P283, str. 4; Halil Morina, DP P284 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 896–897.
[6302] Halil Morina, DP P284 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 897.
[6303] Halil Morina, DP P284 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 897; Halil Morina, DP P283, str. 4.
[6304] András Riedlmayer, DP P1124.
[6305] András Riedlmayer, DP P1124.
[6306] András Riedlmayer, DP P1124.
[6307] Halit Berisha, T. 3387–3389, 3416; Halit Berisha, DP P599 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3608–3609, 3614–3615; Halit Berisha, DP P600 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 7456; DP P613, slovom "H" obeleženo je mesto na kom se džamija nalazila; DP P614. v. takođe Hysni Berisha, DP P586, str. 2.

zelene boje, odvezlo se iz blizine džamije u pravcu vojne baze u Biraču.[6308] U drugim dokazima ova džamija identifikovana je kao Xhamia-e-Bardhe (Bela džamija).

1821. Pošto je ispitao građevinu, András Riedlmayer je zaključio da je minaret džamije Xhamia-e-Bardhe Mosque dignut u vazduh eksplozijom unutar građevine.[6309] Minaret je oštetio kupolu džamije i zid.[6310] Veće prihvata Riedlmayerov iskaz.

1822. Jedan drugi svedok, 6D2, rekao je u svom svedočenju da su džamija i minaret oštećeni tokom NATO bombardovanja.[6311] Međutim, za tu tvrdnju ne postoji potvrda u drugim dokazima i ona je suprotna dokazima koje je Veće prihvatilo. Veće je već stavilo do znanja da nije ubeđeno u istinitost iskaza svedoka 6D2 i da će njegov iskaz prihvatiti samo tamo gde se on može potvrditi drugim dokazima. Što se tiče uništenja džamije u Suvoj Reci, za iskaz svedoka 6D2 ne postoji potvrda u drugim dokazima. Njegov iskaz suprotan je iskazu Halita Berishe, očevica, za kog je Veće konstatovalo da je pouzdan svedok. Osim toga, iskazu svedoka 6D2 protivreči i mišljenje Andrása Riedlmayera da je eksplozija u unutrašnjosti građevine uzrok štete, za koju Veće prihvata da ne odgovara šteti nastaloj bombardovanjem iz vazduha. Iskaz svedoka 6D2 u odnosu na uništavanje džamije u Suvoj Reci ne prihvata se.

1823. Prema zaključku Veća, džamiju u Suvoj Reci uništile su srpske snage, najverovatnije VJ. Taj zaključak počiva na saznanju da su snage VJ 27. marta 1999. godine ili približno tog datuma bile u gradu Suvoj Reci,[6312] kao i na izveštaju jednog očevica koji je opisao kako je jedno vojno vozilo neposredno pre razorne eksplozije napustilo područje na kom je bila džamija. Veće prihvata da uzrok i priroda štete pokazuju da su izvršioci postupali s traženom namerom.

1824. U dokazima nema ničeg što ukazuje na to da su džamija ili minaret u vreme kad su oštećeni korišćeni u vojne svrhe ili da su snage OVK bile na tom području.

1825. Prema zaključku Veća, krivično delo progona putem uništavanja verskih objekata ustanovljeno je u odnosu na džamiju Xhamia-e-Bardhe (Belu džamiju).

(v) Opština Kosovska Mitrovica

[6308] Halit Berisha, T. 3387–3388, 3420; Halit Berisha, DP P599 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3615–3616, 3661, 3666–3667; Halit Berisha, DP P600 (*Milošević* transcript), T. 7456.
[6309] András Riedlmayer, T. 7519–7521, 7644; v. takođe András Riedlmayer, DP P1099 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5461–5462; DP P1098, str. 44–46; P1111, str. 1–2.
[6310] András Riedlmayer, T. 7519–7521, 7644; v. takođe András Riedlmayer, DP P1099 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5461–5462; DP P1098, str. 44–46; DP P1111, str. 1–2.
[6311] Svedok 6D2, T. 12307–12308.
[6312] V. gore, par. 690.

1826. Mahmut Halimi je u svom svedočenju rekao da je 11. jula 1999. godine, kad se vratio u Kosovsku Mitrovicu, video da su sve četiri džamije u gradu uništene. Od ljudi koji su sve vreme bili u gradu Halimi je čuo da su srpske snage uništile sve četiri džamije,[6313] a on misli da su one uništene tokom rata, u nekom trenutku posle 25. marta 1999. godine.[6314]

1827. András Riedlmayer potvrdio je da su Ibarska džamija u Kosovskoj Mitrovici i susedne zgrade, koje su bile u vlasništvu islamske zajednice, potpuno uništene 1999. godine.[6315] András Riedlmayer nije mogao da zaključi ništa o tome kako je šteta naneta.[6316] Kako je on čuo, džamiju su uništile bombe koje su pogodile obližnje sedište policije i uništile ga. Riedlmayer je čuo i protivrečne priče o tome da je maja 1999. godine džamija opljačkana, spaljena i buldožerima sravnjena sa zemljom.[6317]

1828. Nisu predočeni konkretni dokazi o uništavanju džamija u Kosovskoj Mitrovici.

1829. S obzirom na te okolnosti, Veće ne može da ustanovi kako su te džamije uništene, koje su ih snage uništile ili da li su one korišćene u vojne svrhe. Krivično delo progona putem uništavanja verskih objekata nije dokazano u odnosu Kosovsku Mitrovicu.

(vi) Opština Đakovica

a. Hadum-džamija i Islamska biblioteka pored nje

1830. Veće se u ovoj Presudi već uverilo da je srpska policija, možda u saradnji s pripadnicima paravojnih formacija, u noći između 24. i 25. marta 1999. godine namerno zapalila istorijsko jezgro grada Đakovice. U požaru je u znatnoj meri stradao istorijski centar grada. Prodavnice u tržnici i istorijska gradska četvrt potpuno su spaljene; kuće su takođe spaljene i oštećene mecima. Narednog jutra svedoci su videli da se minaret Hadum-džamije u starom gradskom jezgru "prelomio": vrh je bio na zemlji, a spoljni zidovi džamije bili su oštećeni. Veće se uverilo da je u noći između 24. i 25. marta 1999. godine Hadum-džamija u starom gradskom jezgru Đakovice teško oštećena.

1831. Veće je u ovoj Presudi već odbacilo tvrdnju odbrane da je Hadum-džamija oštećena tokom NATO bombardovanja. Prilikom donošenja tog zaključka Veće se oslanjalo na dokumentarne dokaze u vezi s događajima u noći između 24. i 25. marta, na iskaze očevidaca i iskaze na osnovu

[6313] Mahmut Halimi, DP P499 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4461.
[6314] Mahmut Halimi, DP P499 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4461; Mahmut Halimi, T. 2907–2908.
[6315] András Riedlmayer, DP P1099 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5485–5486; DP P1121; DP P1122, str. 2; DP P1137, str. 9.
[6316] András Riedlmayer, DP P1099 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5484–5486.
[6317] András Riedlmayer, T. 7536; András Riedlmayer, DP P1099 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5484–5486.

kojih se može ustanoviti da se šteta naneta džamiji i obližnjim građevinama ne može objasniti bombardovanjem iz vazduha. Veće je u ovoj Presudi već konstatovalo da su požar u istorijskom jezgru Đakovice podmetnule snage srpske policije, možda u saradnji s pripadnicima paravojnih formacija. Veće polazi od tih okolnosti i konstatuje da je Hadum-džamiju u noći između 24. i 25. marta oštetila srpska policija, delujući možda u saradnji s paravojnim formacijama. Iz dokaza ne proizlazi da je Hadum-džamija u vreme kad je oštećena bila korišćena u vojne svrhe ili da su se u njenoj neposrednoj blizini nalazili vojni ciljevi. Veće polazi od tih dokaza i konstatuje da je srpska policija namerno oštetila Hadum-džamiju i da je pritom možda sarađivala sa srpskim paravojnim formacijama, koje su delovale s traženom namerom.

1832. Veće se uverilo da je dokazana optužba za progon, koji su srpske snage počinile tako što su u noći između 24. i 25. marta 1999. godine uništile Hadum-džamiju i Islamsku biblioteku pored nje, u istorijskom jezgru Đakovice.

b. Džamija u Rogovu

1833. Dana 28. marta 1999. godine[6318] Sabri Popaj stajao je na svom polju, na padini brda. S njim je bio još jedan seljanin, Nazim Rexhepi. S mesta na kom je stajao, Sabri Popaj mogao je da vidi tri obližnja sela. To su bile Celina i Bela Crkva, obe u opštini Orahovac, i selo Rogovo, u opštini Đakovica.[6319] Kao što je Veće već konstatovalo u ovoj Presudi,[6320] tog dana oko 15:00 časova Sabri Popaj je video kako do džamije u Celini stižu policajci u oklopnom transporteru. Oni su ušli u džamiju, a onda su otišli.[6321] Malo kasnije, začula se eksplozija i džamija je dignuta u vazduh. Posle izvesnog vremena, Sabri Popaj je čuo i drugu eksploziju i video da džamije u Beloj Crkvi više nema.[6322] U eksploziji je uništen minaret. Potom je Sabri Popaj čuo i video kako eksplodira džamija u Rogovu.[6323] Ta džamija poticala je iz XVI veka (Kel Hasan-agina džamija ili Xhamia e Hasan Ages).[6324]

1834. Veće je u ovom Odeljku već iznelo svoje zaključke da su srpske snage uništile džamije u Celini i Beloj Crkvi. Srpske snage su na to područje stigle 25. marta 1999. godine i tu su i ostale.

6318 Sabri Popaj, DP P1082, str. 15; Sabri Popaj, DP P1083 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5681; DP P1098, str. 59. Iako Sabri Popaj nije bio siguran u datum, drugi dokazi potvrđuju da se to dogodilo 28. marta 1999. godine.

6319 Celina se nalazi na oko kilometar i po od Bele Crkve, a Rogovo je od rečice Belaje udaljeno 800 metara. Sabri Popaj je u svom svedočenju rekao da je bio na polju na padini brda, te da je zahvaljujući tome mogao da vidi Belu Crkvu, Celinu i Rogovo. Tokom unakrsnog ispitivanja u predmetu *Milutinović* jedan od branilaca pokrenuo je pitanje da li je Sabri Popaj stajao na polju ili na padini. Svedok je objasnio da je brdo deo tog polja i da je on upravo tu stajao, Sabri Popaj, DP P1082, str. 11; Sabri Popaj, DP P1083 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5650, 5678–5679, 5729–5730.

6320 V. gore, par. 528.

6321 Sabri Popaj, DP P1082, str. 15; Sabri Popaj, DP P1083 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5681.

6322 Sabri Popaj, DP P1083 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5650, 5679, 5729–5730.

6323 Sabri Popaj, DP P1083 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5650.

Lokalno stanovništvo pobeglo je iz tog kraja 25. marta. Iako ima dokaza da je OVK bio u tom kraju, iz njih ne proizlazi da je OVK 28. marta 1999. godine i dalje bio aktivan na tom području. Iako selo Rogovo pripada drugoj opštini, ta tri sela veoma su blizu jedno drugom.

1835. András Riedlmayer je u svom izveštaju zabeležio uništavanje džamije u Rogovu. On je zaključio da je minaret dignut u vazduh eksplozivom postavljenim pod stepenice, koji ga je i potpuno uništio, kao i da je minaret, kad je pao, oštetio glavnu kupolu džamije i smrskao znatan deo krova verande.[6325] Spoljni zidovi i kupola naprsli su na nekoliko mesta, ali se nisu srušili.[6326] Veće smatra da se Riedlmayerovo mišljenje podudara s pretpostavkom da je eksploziv postavljen u unutrašnjost sve tri džamije. Iako ima u vidu da je jedno lice koje je izvršilo dojavu reklo Riedlmayeru da je šteta nastala 3. aprila 1999. godine,[6327] Veće smatra da razlika u datumu, koja iznosi svega nekoliko dana, ne utiče bitno na njegov zaključak.

1836. Prema zaključku Veća, značajno je da su te tri džamije, u selima koja su veoma blizu, uništene jedna za drugom, istog dana i na sličan način. Veće smatra da se argumentacija koju je već iznelo u vezi sa džamijama u Celini i Beloj Crkvi može primeniti i na džamiju u Rogovu.[6328] Veće konstatuje da se iz dokaza kao jedini opravdan može izvesti zaključak da je džamija u Rogovu uništena namerno i u okviru iste operacije koju su vodile iste srpske snage, iz istih razloga i s istom namerom.

1837. Prema zaključku Veća, time su u odnosu na istorijsku džamiju u Rogovu, koju su 28. marta 1999. godine uništile srpske snage, dokazani elementi krivičnog dela progona putem uništavanja kulturnih objekata.

(vii) Opština Gnjilane

1838. Veće je konstatovalo da su srpske snage 6. aprila 1999. godine ušle u selo Vlaštica, pljačkale ga i palile kuće. Tog dana srpske snage zapalile su i džamiju u selu. Džamija je teško oštećena, a biblioteka uništena. Pošto je analizirao fotografiju iz avgusta 1999. godine koju su mu dali pripadnici islamske zajednice, András Riedlmayer takođe je primetio i da je džamija u Vlaštici "teško oštećena" u jakom požaru.[6329]

[6324] DP P1098, str. 59.
[6325] DP P1098, str. 59; DP P1090.
[6326] DP P1098, str. 59; DP P1090.
[6327] DP P1098, str. 59–60.
[6328] V. gore, par. 1810–1811.
[6329] DP P1125.

1839. Veće je konstatovalo i da su, kao što je to već zabeleženo, u Vlaštici u vreme opisanih događaja bili prisutni pripadnici redovnih i rezervnih snaga VJ i MUP-a.[6330] S obzirom na dokaze da su pripadnici tih snaga spaljivali kuće u selu, pri čemu je džamija zapaljena prva, Veće se uverilo da su te srpske snage delovale s namerom da unište džamiju ili da joj nanesu veliku štetu.

1840. U dokazima nema ničeg što ukazuje na to da je džamija u Vlaštici u to vreme korišćena u vojne svrhe ili da je OVK bio u selu.

1841. Veće konstatuje da je krivično delo progona putem uništavanja verskih ili kulturnih objekata dokazano u odnosu na džamiju u Vlaštici.

(viii) Opština Kačanik

1842. Veće je već konstatovalo da su snage VJ i MUP-a 8. marta 1999. godine granatirale i spalile selo Ivaja. Nekoliko dana posle napada, Hazbi Loku obišao je Ivaju i video da je seoska džamija spaljena i uništena, a da je minaret delimično uništen. Kuće su većinom bile ili spaljene ili srušene, a neke građevine i dalje su se pušile.[6331] Prema klasifikaciji Andrása Riedlmayera, džamija u Ivaji, sagrađena 1982. godine, bila je "gotovo uništena".[6332] On je u svom svedočenju rekao da je džamija spaljena. Spoljni zidovi su ostali, ali krova nije bilo, a unutrašnjost džamije je demolirana.[6333] Riedlmayer je našao i dokaze da je džamija oštećena mecima ispaljenim s relativne blizine. Iz njegovog izveštaja proizlazi da je džamija oštećena tako što su srpske snage pucale na nju s relativne blizine, a potom je zapalile.[6334] Riedlmayer nije obišao mesto na kom se džamija nalazi, već je svoje zaključke zasnovao na analizi fotografija i drugim informacijama koje je dobio od lica koja su izvršila dojave i iz medija, naročito preko Reutera.[6335]

1843. Iako su o razmerama štete izneti ubedljivi dokazi, Veće nije dobilo dokaze o načinu na koji je ta šteta nastala. S tim u vezi, važno je napomenuti da je OVK, kao što je to već konstatovano, bio prisutan na tom području. Veće podseća da je OVK 25. februara 1999. godine pokušao da otvori novu operativnu zonu na području Kačanika, zbog čega je VJ 8. marta 1999.

6330 V. gore, par. 1054–1055.
6331 Hazbi Loku, DP P652, str. 2; Hazbi Loku, DP P653 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3209–3210; Hazbi Loku, T. 3636–3637, 3671.
6332 András Riedlmayer, DP P1099 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5478–5479; DP P1135.
6333 András Riedlmayer, DP P1099 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5478–5479; DP P1135; DP P1137, str. 15.
6334 András Riedlmayer, T. 7551, 7555; DP P1098, str. 68; DP P1135, str. 1; András Riedlmayer, DP P1099 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5480.
6335 András Riedlmayer, DP P1099 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5479–5480; DP P1098, str. 70; DP P1135, str. 1, 3.

godine započeo protivoperaciju. Dana 8. marta 1999. godine snage OVK bile su u Ivaji i borile se protiv srpskih snaga.[6336]

1844. S obzirom na okolnosti, Veće ne može da donese nikakav zaključak o okolnostima u kojima je džamija u Ivaji oštećena, niti može da zaključi da ona nije korišćena u vojne svrhe. Optužba za progon putem uništavanja verskih objekata nije dokazana u odnosu na džamiju u Ivaji.

1845. U Optužnici se navodi i uništavanje džamije u Kotlini. Veće podseća na svoj raniji zaključak da je VJ 24. marta 1999. godine ušao u Kotlinu i spremao se da pali kuće. Ubrzo potom, selo je zapaljeno.[6337] Veće je konstatovalo da su spaljene jedna škola i nekoliko kuća.[6338] Međutim, nema iskaza očevidaca o tome da su džamija i druge zgrade u Kotlini spaljene ili oštećene, kao što nema ni dokaza o okolnostima u kojima se to dogodilo.

1846. András Riedlmayer je konstatovao da je džamija u selu Kotlina "lakše oštećen[a]". U njegovom izveštaju navodi se da je džamija iznutra "demolirana".[6339] Veće napominje da Riedlmayer džamiju nije lično video, već da se oslanjao na vizuelne dokaze koje mu je na raspolaganje stavila međuvladina agencija Grupa za međunarodni menadžment.[6340]

1847. S obzirom na okolnosti, Veće ne može da konstatuje da je džamija u Kotlini uništena na način na koji je to navedeno u Optužnici. Nije dokazano da su džamiju uništile srpske snage ili da ona nije bila korišćena u vojne svrhe. Optužba za progon putem uništavanja nije dokazana u odnosu na džamiju u Kotlini.

(ix) Opština Vučitrn

1848. Veće je konstatovalo da su srpske snage 27. marta 1999. godine uveče spalile stari deo Vučitrna i centar grada. Minaret džamije u centru grada spaljen je i srušio se. Okolne građevine, koje su pripadale džamiji, takođe su spaljene.[6341]

1849. András Riedlmayer je u svom izveštaju naveo da je kompleks Pijačne džamije, poznate i kao Čaršijska džamija, Xhamia e Carshisë i Tash Xhamia, u starom gradskom jezgru u Vučitrnu, "potpuno unište[n]". Pijačna džamija sagrađena je u XV veku, a oko nje se nalazila tradicionalna

[6336] Hazbi Loku, DP P652, str. 2; Hazbi Loku, DP P653 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3209–3210; Hazbi Loku, T. 3636–3637, 3671.
[6337] Hazbi Loku, DP P652, str. 6.
[6338] Hazbi Loku, DP P653 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3165; Hazbi Loku, DP P658; Hazbi Loku, T. 3644–3645.
[6339] András Riedlmayer, DP P1099 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5478; András Riedlmayer, DP P1137, str. 14.
[6340] DP P1098, str. 65; DP P1131.
[6341] Sabit Kadriu, DP P515, str. 12. V. gore, par. 1164.

albanska zlatarska tržnica.[6342] Riedlmayer u izveštaju navodi da su i džamija i tradicionalna albanska zlatarska tržnica spaljene, dok na modernijim zgradama u blizini tržnice nema tragova oštećenja.[6343] Veće prihvata i konstatuje da se time opovrgava teza da je šteta nastala bombardovanjem iz vazduha. U izveštaju se navodi i da smrskani nadgrobni spomenici kod džamije potvrđuju pretpostavku da je džamiji naneta namerna šteta i da je ona sravnjena sa zemljom.[6344] Riedlmayer u izveštaju navodi i izjave lica koja su izvršila dojavu.[6345] Riedlmayer je kompleks Pijačne džamije obišao oktobra 1999. godine i tom prilikom snimao fotografije. Veće napominje da se Riedlmayerovi komentari i dokazi o uništavanju Pijačne džamije podudaraju s onim što je Sabit Kadriu rekao o uništavanju zgrada u gradu Vučitrnu.

1850. Veće se uverilo da je optužba za progon putem uništavanja verskih objekata dokazana u odnosu na Pijačnu džamiju (Čaršijsku džamiju) u centru Vučitrna. Prema zaključku Veća, tu džamiju su 27. marta 1999. godine uništile srpske snage. Nema dokaza koji bi ukazivali na to da je džamija korišćena u vojne svrhe. S obzirom na konstatacije da su srpske snage te večeri spalile mnoge druge civilne objekte, Veće se uverilo da su one postupale s traženom namerom da unište džamiju i okolne zgrade ili da im nanesu veliku štetu.

1851. András Riedlmayer opisuje stanje u kom su se nalazile druge dve džamije u gradu Vučitrnu koje su pretrpele sličnu štetu. Gazi Alibegova džamija, poznata i kao Xhamia e Ali-beut, najstarija je džamija u gradu Vučitrnu i zaštićena kao spomenik.[6346] Karamanli džamija, poznata i kao Xhamia e Karamanlise ili Kahramanlar Camii, sagrađena je 1675. godine.[6347] Riedlmayer za te džamije navodi da su "lakše oštećene".[6348] I kod jedne i kod druge minaret je srušen i pao je na krov džamije.[6349] U vezi s tim kako je uništen minaret Gazi Alibegove džamije postoje protivrečni izveštaji.[6350] Za Karamanli džamiju Riedlmayeru je rečeno da su Srbi u uniformama paravojnih formacija s oznakama "Tigrovi" 6. aprila 1999. godine granatirali minaret.[6351] Lica koja su izvršila dojave rekla su da su nadgrobni spomenici na grobljima obeju džamija oštećeni, ali su naveli da se to odigralo otprilike septembra 1999. godine.[6352]

[6342] DP P1103, str. 7–9; András Riedlmayer, T. 7499.
[6343] András Riedlmayer, T. 7647–7648; András Riedlmayer, DP P1099 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5442, 5573, 5603; DP P1100.
[6344] DP P1103, str. 7–9; P1100; András Riedlmayer, T. 7499–7501; András Riedlmayer, DP P1099 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5613.
[6345] DP P1098, str. 72; P1103, str. 7.
[6346] András Riedlmayer, T. 7503; András Riedlmayer, DP P1099 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5443–5444.
[6347] András Riedlmayer, T. 7503–7504; DP P1103, str. 1–3.
[6348] DP P1103, str. 1–3; András Riedlmayer, DP P1099 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5444; András Riedlmayer, T. 7503.
[6349] András Riedlmayer, DP P1099 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5444–5455; DP P1102.
[6350] András Riedlmayer, T. 7503, 7507; András Riedlmayer, DP P1099 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5443–5444; DP P1103, str. 4–6.
[6351] DP P1103, str. 1–3; András Riedlmayer, T. 7503, 7507.
[6352] DP P1103, str. 1–6.

1852. Xhamia-e-Trimorit, sagrađena 1946. godine, vodi se kao "teško oštećena". Riedlmayer u izveštaju navodi da je ta džamija potpuno uništena u požaru. Prema tvrdnjama islamske zajednice, džamiju su u proleće 1999. godine spalile srpske snage.[6353]

1853. Veće se uverilo da su Gazi Alibegova džamija, Karamanli džamija i Xhamia-e-Trimorit u gradu Vučitrnu oštećene ili uništene 1999. godine. Međutim, Veću nisu predočeni dokazi o okolnostima u kojima su te džamije oštećene, kao ni o tome da li su korišćene u vojne svrhe. Optužba za progon putem uništavanja verskih objekata nije dokazana u odnosu na te džamije.

(x) Zaključak

1854. Veće se stoga uverilo da je dokazana optužba da su srpske snage vršile progon putem uništavanja sledećih džamija: džamije u Celini, džamije u Beloj Crkvi, džamije u Landovici, Bele džamije u gradu Suvoj Reci, Hadum-džamije u Đakovici, džamije u Rogovu, džamije u Vlaštici i Pijačne džamije (Čaršijske džamije) u gradu Vučitrnu.

1855. Veće se takođe uverilo da su te džamije uništene u okviru kampanje koju su srpske snage vodile protiv kosovskih Albanaca, koja je imala konkretan verski osnov i u okviru koje je došlo do sistematskog oštećivanja i razaranja kulturnih spomenika i muslimanskih svetih mesta.

3. Zaključak

1856. Veće se uverilo da je optužba za progon putem deportacije, prisilnog premeštanja, ubistva i uništavanja verskih objekata dokazana, kao što je to gore detaljno izloženo.

XII. ODGOVORNOST

A. Pravo

1. Odgovornost prema članu 7(1)

1857. Član 7(1) Statuta predviđa sledeće:

> Osoba koja je planirala, podsticala, naredila, počinila ili na drugi način pomogla i podržala planiranje, pripremu ili izvršenje nekog od krivičnih dela navedenih u članovima od 2 do 5 ovog Statuta snosi individualnu odgovornost za to krivično delo.

[6353] DP P1103, str. 22.

1858. Žalbeno veće je bilo mišljenja da član 7(1) "prije svega pokriva fizičko počinjenje krivičnog djela od strane samog prekršioca, ili kažnjivi propust da se učini djelo obavezno po pravilima krivičnog prava".[6354] Međutim, krivična odgovornost ne pripisuje se samo fizičkom izvršiocu nekog konkretnog krivičnog dela, već se, u izvesnim okolnostima, proširuje na one koji učestvuju u njegovom činjenju i doprinose mu na različite načine.[6355]

(a) Činjenje putem učešća u udruženom zločinačkom poduhvatu

1859. U Optužnici se navodi da optuženi Vlastimir Đorđević snosi individualnu krivičnu odgovornost za zločine za koje se tereti na osnovu svog učešća u udruženom zločinačkom poduhvatu (dalje u tekstu: UZP).

1860. Udruženi zločinački poduhvat je vid "činjenja" prema članu 7(1) Statuta.[6356] U praksi ovog Međunarodnog suda ustanovljene su tri kategorije UZP. Za sve tri kategorije zajednički je *actus reus* učesnika u UZP.

1861. Kao prvo, potrebno je da postoji više osoba.[6357] Nije nužno poimenično utvrditi identitet svake od tih osoba; u zavisnosti od okolnosti predmeta, može biti dovoljno ako se navedu kategorije ili grupe osoba.[6358] Međutim, takve kategorije, odnosno grupe, moraju biti adekvatno identifikovane kako bi se izbegle nejasnoće ili dvosmislenosti.[6359] One ne moraju biti organizovane u neku vojnu, političku ili administrativnu strukturu.[6360]

1862. Kao drugo, mora se utvrditi postojanje zajedničkog plana, zamisli ili cilja, koji predstavlja ili uključuje činjenje krivičnog dela predviđenog Statutom.[6361] Nije potrebno da taj plan, zamisao ili svrha budu prethodno dogovoreni ili formulisani. Odgovornost na osnovu UZP ne zahteva ni postojanje sporazuma ili dogovora između optuženog i glavnog izvršioca krivičnog dela o činjenju tog konkretnog krivičnog dela. Zajednički plan ili cilj mogu se improvizovati na licu mesta, a zaključci o njima izvode se iz činjenice da više osoba deluje zajedno, kako bi sprovele u delo

6354 Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 188.
6355 Prvostepena presuda u predmetu *Kordić*, par. 373; Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 192.
6356 Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka*, par. 79-80; Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 188; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 662.
6357 Drugostepena presuda u predmetu *Vasiljević*, par. 100.
6358 Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 156, gde se poziva na Drugostepenu presudu u predmetu *Limaj*, par. 99; Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 430; Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 69.
6359 Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 157 (gde je konstatovano da je Pretresno veće napravilo grešku jer njegov zaključak da su "obični učesnici UZP [bili] lokalni političari, vojni i policijski komandanti, paravojne vođe i drugi" nije precizan i da je nedopustivo nejasan, jer nije bliže određen navođenjem učesnika u UZP koji su pojedinačno imenovani u narednom paragrafu te prvostepene presude).
6360 Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 227; Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 64.
6361 Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 227; Drugostepena presuda u predmetu *Krnojelac*, par. 31; Drugostepena presuda u predmetu *Vasiljević*, par. 100. Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka*, par. 81, Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 73; Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 390; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 704.

UZP.[6362] Način na koji je počinjen zločin ili krivično delo u osnovi može da govori u prilog zaključku da je on morao biti počinjen u skladu sa zajedničkim planom.[6363] Kažnjiva sredstva za ostvarenje zajedničkog cilja UZP mogu vremenom da evoluiraju; UZP može da usvoji proširenje kažnjivih sredstava, pod uslovom da dokazi pokažu da su učesnici UZP pristali na to proširenje.[6364] S tim u vezi, nije nužno pokazati da su učesnici u UZP eksplicitno pristali na proširenje kažnjivih sredstava; taj pristanak može da se improvizuje na licu mesta i zaključak o tome može da se izvede iz posrednih dokaza.[6365]

1863. Kao treće, potrebno je da optuženi učestvuje u zajedničkoj zamisli,[6366] bilo direktnim učešćem u činjenju samog dogovorenog zločina, bilo pomaganjem ili doprinošenjem sprovođenju zajedničkog cilja.[6367] Doprinos optuženog ne mora biti neophodan, u smislu *sine qua non*, za postizanje zajedničkog zločinačkog cilja;[6368] u stvari, pravno gledano, optuženi čak i ne mora suštinski doprineti zajedničkom cilju.[6369] Međutim, optuženi mora u najmanju ruku značajno doprineti zajedničkom planu,[6370] a svaki tip ponašanja ne doseže nivo dovoljno značajnog doprinosa zajedničkom cilju iz kojeg bi proisticala krivična odgovornost optuženog za počinjene zločine.[6371] Ono što je važno jeste da to ponašanje doprinosi zajedničkom cilju, a ne kakva je priroda ponašanja za koje se optuženi tereti.[6372] Potrebno je samo da optuženi deluje ili propusti da deluje "na neki način […] usmjeren ka sprovođenju zajedničkog plana ili nakane".[6373] Odgovornost prema članu 7(1) može da proistekne i iz nečinjenja, ukoliko postoji zakonska obaveza da se deluje.[6374] Takođe nije potrebno da učesnik u UZP bude prisutan u trenutku činjenja zločina od strane glavnog počinioca.[6375]

1864. Što se tiče *mens rea*, uslovi se razlikuju za date tri kategorije UZP. U prvoj, osnovnoj kategoriji UZP, optuženi ima nameru da izvrši zločin i tu nameru dele svi saizvršioci.[6376] U

[6362] Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 227, Drugostepena presuda u predmetu *Krnojelac*, par. 97; Drugostepena presuda u predmetu *Vasiljević*, par. 100, 109; Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 415, 418.

[6363] Prvostepena presuda u predmetu *Blagojević*, par. 699; Prvostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 262; Prvostepena presuda u predmetu *Simić*, par. 158; Prvostepena presuda u predmetu *Krnojelac*, par. 80; Prvostepena presuda u predmetu *Milutinović*, Tom I, par. 102.

[6364] Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 163.

[6365] Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 163.

[6366] Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 196; 202-203; 227-228.

[6367] Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 227.

[6368] Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka*, par. 98.

[6369] Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka*, par. 97; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 675.

[6370] Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 430; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 675.

[6371] Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 427.

[6372] Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 696.

[6373] Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 229; v. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka*, par. 187 (gde se objašnjava da traženi doprinos može sastojati ili iz činjenja ili iz nečinjenja); Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 427; Prvostepena presuda u predmetu *Milutinović*, Tom I, par. 103.

[6374] Drugostepena presuda u predmetu *Galić*, par. 175. V. takođe Prvostepena presuda u predmetu *Milutinović*, Tom I, par. 103.

[6375] Drugostepena presuda u predmetu *Krnojelac*, par. 81.

[6376] Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 220, 228.

izvesnim okolnostima, zaključak o postojanju namere može se izvesti iz znanja u kombinaciji s trajnim učešćem.[6377] U drugoj kategoriji, za koju se optuženi u ovom predmetu ne tereti, a koja obuhvata takozvane predmete "koncentracionih logora" ili sistemski UZP, optuženi zna za postojanje sistema represije u čijem ostvarenju učestvuje i poseduje nameru da pospeši dogovoreni zajednički plan zlostavljanja zatočenika u koncentracionom logoru.[6378]

1865. Treća kategorija tiče se predmeta u kojima jedan od učesnika počini zločin koji nije obuhvaćen zajedničkim planom. U takvim predmetima, *mens rea* je dvostruka. Kao prvo, optuženi mora da ima nameru da učestvuje u zajedničkom zločinačkom cilju i da mu doprinosi. Kao drugo, da bi se utvrdila odgovornost nekog optuženog za zločine koji nisu deo zajedničkog zločinačkog cilja, ali ipak predstavljaju njegovu prirodnu i predvidivu posljedicu, taj optuženi mora takođe biti svestan mogućnosti da će neki član grupe ili lice koje koristi član grupe počiniti takav zločin i voljno preuzeti taj rizik priključivanjem ili daljim učestvovanjem u tom poduhvatu.[6379] Nije dovoljno da neki optuženi stvori uslove koji omogućavaju činjenje zločina koji nisu obuhvaćeni zajedničkim ciljem.[6380] Pitanje da li su počinjeni zločini koji nisu obuhvaćeni zajedničkim ciljem UZP bili "prirodna i predvidiva posljedica tog poduhvata" mora se proceniti u odnosu na lična saznanja nekog konkretnog optuženog, to jest, tužilaštvo mora dokazati da je optuženi u dovoljnoj meri znao da su dodatni zločini prirodna i predvidiva posledica.[6381] Drugim rečima, na osnovu informacija dostupnih optuženom, mora biti razumno predvidivo da će zločin ili krivično delo u osnovi biti počinjeni.[6382]

1866. Lica koja vrše *actus reus* zločina navedenih u Optužnici ne moraju biti učesnici u UZP. Ono što je bitno u takvim predmetima jeste da li predmetni zločin čini deo zajedničkog cilja[6383] i da li je bar jedan učesnik u UZP koristio izvršioce postupajući u skladu sa zajedničkim planom.[6384] Takva veza dokazana je ako se pokaže da je dotični učesnik u UZP koristio lice koje nije učesnik u UZP za činjenje nekog zločina u skladu sa zajedničkim zločinačkim ciljem UZP.[6385] Faktori koji ukazuju na postojanje takve veze obuhvataju dokaze da je učesnik u UZP od lica koje nije učesnik u UZP eksplicitno ili implicitno tražio da počini takav zločin ili da je to lice podsticao, naredio mu,

[6377] Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 697.
[6378] Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 202-203, 227-228.
[6379] Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 204, 227-228; Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka*, par. 83.
[6380] Drugostepena presuda u predmetu *Martić*, par. 83.
[6381] Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka*, par. 86.
[6382] *Tužilac protiv Radoslava Brđanina*, predmet br. IT-99-36-A, Odluka po interlokutornoj žalbi, 19. mart 2004. godine, par. 5; Drugostepena presuda u predmetu *Martić*, par. 83; Prvostepena presuda u predmetu *Milutinović*, Tom I, par. 111.
[6383] Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 410, 418; Drugostepena presuda u predmetu *Martić*, par. 82.
[6384] Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 413, 430; Drugostepena presuda u predmetu *Martić*, par. 168.
[6385] Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 225; Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 413 i Drugostepena presuda u predmetu *Limaj*, par. 120.

bodrio ga ili ga na neki drugi način iskoristio za činjenje zločina.[6386] S tim u vezi, kad neki učesnik u UZP koristi lice koje nije učesnik u UZP da izvrši *actus reus* nekog zločina, činjenica da to lice zna za postojanje UZP, to jest za njegov zajednički cilj, može biti faktor koji se uzima u obzir pri utvrđivanju da li taj zločin čini deo zajedničkog zločinačkog cilja.[6387] Međutim, nije presudno to da li je lice koje nije učesnik u UZP delilo *mens rea* učesnika u UZP ili da li je znalo za postojanje UZP; ono što je bitno jeste da li je učesnik u UZP iskoristio lice koje nije učesnik u UZP da izvrši *actus reus* zločina koji čini deo zajedničkog cilja.[6388]

1867. Kad neposredni izvršilac počini zločin koji ne spada u zajednički cilj UZP, ali predstavlja njegovu prirodnu i predvidivu posledicu,[6389] optuženom se može pripisati odgovornost ukoliko je učestvovao u udruženom zločinačkom cilju posedujući traženu nameru i ako je, u okolnostima datog predmeta, (i) bilo predvidivo da bi takav zločin moglo izvršiti jedno ili više lica koja je on (ili neki drugi učesnik u UZP) iskoristio za izvršenje *actusa reusa* zločina koji jesu deo zajedničkog cilja; i (ii) ako je optuženi svojom voljom prihvatio taj rizik – to jest, kada je optuženi, svestan da je taj zločin moguća posledica sprovođenja dotičnog poduhvata, odlučio da učestvuje u njemu.[6390]

1868. Postojanje veze između dotičnih zločina i učesnika u UZP utvrđuje se za svaki predmet posebno.[6391] Da bi nekom učesniku u UZP izreklo osuđujuću presudu za zločine koje su počinila lica koja nisu učesnici u UZP, pretresno veće se mora uveriti van razumne sumnje da je činjenje tih zločina od strane lica koja nisu učesnici u UZP činilo deo zajedničkog zločinačkog cilja (prva kategorija UZP), ili organizovanog zločinačkog sistema (druga kategorija UZP), ili da je bilo prirodna i predvidiva posledica zajedničkog zločinačkog cilja (treća kategorija UZP).[6392]

(b) Planiranje

1869. *Actus reus* "planiranja" iziskuje da jedno ili više lica planira ili osmisli i pripremnu i izvršnu fazu kažnjivog ponašanja koje predstavlja jedan ili više zločina sankcionisanih Statutom, koji se kasnije izvrše.[6393] Dovoljno je samo da takvo planiranje bude faktor koji bitno doprinosi takvom kažnjivom ponašanju.[6394] Što se tiče *mens rea*, neophodno je da optuženi postupa s

[6386] Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 226.
[6387] Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 410.
[6388] Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 226.
[6389] Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 413, 431.
[6390] Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 411.
[6391] Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 411; Drugostepena presuda u predmetu *Martić*, par. 169; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 226.
[6392] Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 410, 411 i 418; Drugostepena presuda u predmetu *Martić*, par. 171.
[6393] Prvostepena presuda u predmetu *Boškoski*, par. 398; Prvostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 268; Prvostepena presuda u predmetu *Krstić*, par. 601; Prvostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 443; Drugostepena presuda u predmetu *Kordić*, par. 26, gde se poziva na Prvostepenu presudu u predmetu *Kordić*, par. 386.
[6394] Drugostepena presuda u predmetu *Kordić*, par. 26-31; Drugostepena presuda u predmetu *Nahimana*, par. 479; Prvostepena presuda u predmetu *Limaj*, par. 513.

namerom da zločin bude počinjen ili sa svešću o velikoj verovatnoći da će on biti počinjen prilikom ostvarenja tog plana.[6395]

(c) Podsticanje

1870. Pojam "podsticanje" definisan je kao "navođenje druge osobe da počini krivično djelo."[6396] Podsticanje se može izvršiti i činjenjem i nečinjenjem, a obuhvata i eksplicitno i implicitno ponašanje.[6397] Pored toga, odgovornost za podsticanje ne iziskuje da optuženi ima "efektivnu kontrolu" nad izvršiocem ili izvršiocima.[6398] Mora se dokazati neksus između podsticanja i izvršenja zločina i dovoljno je pokazati da je to konkretno ponašanje značajno doprinelo činjenju zločina.[6399] Nije potrebno dokazivati da zločin ne bi bio počinjen bez podsticanja.[6400] Što se tiče *mens rea*, mora se pokazati da je optuženi nameravao da izazove ili navede na činjenje zločina ili da je bio svestan velike verovatnoće da će zločin biti počinjen usled tog podsticanja.[6401]

(d) Naređivanje

1871. *Actus reus* "naređivanja" iziskuje da lice na položaju vlasti uputi neko drugo lice da počini krivično delo.[6402] Ovaj vid odgovornosti, koji je tesno povezan s "podsticanjem", iziskuje i da optuženi ima nadležnost, bilo *de jure* ili *de facto*, da naredi činjenje nekog krivičnog dela.[6403] Dovoljno je da se na osnovu okolnosti razumno može doći do zaključka o posedovanju takve nadležnosti.[6404] Pored toga, nije nužno da naređenje bude u pismenoj ili bilo kojoj posebnoj formi; postojanje naređenja može se dokazati putem posrednih dokaza.[6405] Međutim, naređivanje zahteva aktivnu radnju; ono ne može biti počinjeno nečinjenjem.[6406] Nije potrebno da optuženi izda naređenje direktno fizičkom izvršiocu,[6407] pa se kao lice koje je naredilo izvršeni zločin ili krivično delo u osnovi odgovornim može smatrati i neki posrednik na nižem položaju u komandnom lancu

6395 Drugostepena presuda u predmetu *Kordić*, par. 31; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 42.
6396 Prvostepena presuda u predmetu *Boškoski*, par. 399; Prvostepena presuda u predmetu *Krstić*, par. 601; Prvostepena presuda u predmetu *Akayesu*, par. 482; Prvostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 280; Drugostepena presuda u predmetu *Kordić*, par. 27; Prvostepena presuda u predmetu *Kordić*, par. 387; Prvostepena presuda u predmetu *Limaj*, par. 514.
6397 Prvostepena presuda u predmetu *Milutinović*, Tom I, par. 83; Prvostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 269; Prvostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 280.
6398 Prvostepena presuda u predmetu *Milutinović*, Tom I, par. 83; Drugostepena presuda u predmetu *Semanza*, par. 257.
6399 Prvostepena presuda u predmetu *Boškoski*, par. 399.
6400 Drugostepena presuda u predmetu *Kordić*, par. 27.
6401 Drugostepena presuda u predmetu *Kordić*, par. 32.
6402 Drugostepena presuda u predmetu *Kordić*, par. 28, gde se poziva na Prvostepenu presudu u predmetu *Kordić*, par. 388; Drugostepena presuda u predmetu *Semanza*, par. 361.
6403 Prvostepena presuda u predmetu *Boškoski*, par. 400; Prvostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 270; Prvostepena presuda u predmetu *Mrkšić*, par. 550.
6404 Prvostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 270; Prvostepena presuda u predmetu *Limaj*, par. 515.
6405 Drugostepena presuda u predmetu *Kamuhanda*, par. 76, gde se poziva na Prvostepenu presudu u predmetu *Kordić*, par. 388; Prvostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 281; Prvostepena presuda u predmetu *Limaj*, par. 515; u vezi s dokazivanjem naređenja putem posrednih dokaza v. takođe Drugostepenu presudu u predmetu *Galić*, par. 170-171.
6406 Drugostepena presuda u predmetu *Galić*, par. 176; Prvostepena presuda u predmetu *Milutinović*, Tom I, par. 87.
6407 Prvostepena presuda u predmetu *Milutinović*, Tom I, par. 87; Prvostepena presuda u predmetu *Kordić*, par. 388; Prvostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 282.

od optuženog koji je to naređenje prosledio fizičkom izvršiocu, dok god on ima potrebno stanje svesti.[6408]

1872. Što se tiče *mens rea*, optuženi je morao nameravati da prouzrokuje činjenje zločina ili biti svestan velike verovatnoće da će naređenje ili postupanje po njemu dovesti do činjenja zločina.[6409]

(e) Pomaganje i podržavanje

1873. "Pomaganje i podržavanje" je vid odgovornosti po osnovu saučesništva[6410] i definisano je kao činjenje ili nečinjenje kojim se pruža pomoć, ohrabrenje ili moralna podrška izvršiocu konkretnog zločina i koje ima značajan uticaj na izvršenje tog zločina.[6411]

1874. Kad je u pitanju *actus reus*, nije neophodno dokazati uzročno-posledičnu vezu između ponašanja pomagača i podržavaoca i činjenja zločina, ili dokazati da je takvo ponašanje bilo uslov koji je prethodio počinjenju zločina.[6412] Međutim, potrebno je pokazati da je pomoć koju je pružao optuženi imala značajan uticaj na počinjenje zločina,[6413] što zahteva istragu zasnovanu na činjenicama.[6414] Takva pomoć može biti pružena pre, tokom ili nakon izvršenja glavnog zločina.[6415] Nije potreban nikakav dokaz o planu ili dogovoru između pomagača i podržavaoca i fizičkog, odnosno posrednog izvršioca.[6416]

1875. U zavisnosti od konkretnih okolnosti nekog predmeta, nečinjenje može da predstavlja *actus reus* pomaganja i podržavanja.[6417] Uslov za *actus reus* pomaganja i podržavanja nečinjenjem ispunjen je kada se utvrdi da je propust da se ispuni zakonska obaveza pomogao izvršiocu krivičnog dela, ohrabrio ga ili mu pružio moralnu podršku i imao značajan uticaj na počinjenje tog krivičnog

[6408] Prvostepena presuda u predmetu *Milutinović*, Tom I, par. 87; Prvostepena presuda u predmetu *Kupreškić*, par. 827, 862.
[6409] Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 42; Drugostepena presuda u predmetu *Kordić*, par. 30; Prvostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 270; Prvostepena presuda u predmetu *Boškoski*, par. 400.
[6410] Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 229; Prvostepena presuda u predmetu *Boškoski*, par. 401.
[6411] Drugostepena presuda u predmetu *Mrkšić*, par. 81; Drugostepena presuda u predmetu *Nahimana*, par. 482; Drugostepena presuda u predmetu *Blagojević*, par. 127; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 45 gde se poziva na Drugostepenu presudu u predmetu *Vasiljević*, par. 102; Drugostepena presuda u predmetu *Aleksovski*, par. 162, gde se poziva na Prvostepenu presudu u predmetu *Furundžija*, par. 249.
[6412] Drugostepena presuda u predmetu Mrkšić, par. 81; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 48; Prvostepena presuda u predmetu *Limaj*, par. 517.
[6413] Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 48, Prvostepena presuda u predmetu *Boškoski*, par. 402; Prvostepena presuda u predmetu *Furundžija*, par. 249; Prvostepena presuda u predmetu *Kunarac*, par. 391; Prvostepena presuda u predmetu *Limaj*, par. 517.
[6414] Drugostepena presuda u predmetu *Blagojević*, par. 134.
[6415] Drugostepena presuda u predmetu *Mrkšić*, par. 81; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 48; Prvostepena presuda u predmetu *Krnojelac*, par. 88; Prvostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 271; Prvostepena presuda u predmetu *Limaj*, par. 517.
[6416] Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 229; Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 263; Prvostepena presuda u predmetu *Simić*, par. 162.
[6417] Drugostepena presuda u predmetu *Mrkšić*, par. 81, 134-135, gde se poziva na Drugostepenu presudu u predmetu *Orić*, par. 43; Drugostepena presuda u predmetu *Ntagerura*, par. 370; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 47.

dela.[6418] Pomaganje i podržavanje nečinjenjem implicitno iziskuje da je optuženi imao mogućnost za činjenje, odnosno da su mu na raspolaganju stajala sredstva kojima je mogao da ispuni svoju obavezu[6419] Takođe je konstatovano da samo prisustvo na mestu zločina obično ne predstavlja pomaganje i podržavanje; međutim, prisustvo nadređenog, na primer, može da funkcioniše kao ohrabrenje stvarnom izvršiocu i dati legitimitet zločinu.[6420] Takvo ohrabrenje može se sastojati od prećutnog odobravanja od strane lica koje je na položaju vlasti i fizički je prisutno na mestu zločina, čak i ako nije obavezno da deluje.[6421]

1876. Tražena *mens rea* jeste znanje pomagača i podržavaoca da svojim ponašanjem pomaže ili olakšava činjenje krivičnog dela,[6422] pri čemu to znanje ne mora biti eksplicitno izraženo, nego se zaključak o njemu može izvesti na osnovu svih relevantnih okolnosti.[6423] Pomagač i podržavalac ne mora da ima istu *mens rea* kao glavni izvršilac, ali mora da bude svestan osnovnih elemenata zločina koji u krajnjoj instanci čini glavni izvršilac, uključujući stanje njegove svesti[6424] Nije potrebno pokazati da je pomagač i podržavalac bio svestan konkretnog nameravanog ili počinjenog zločina, ako je bio svestan da će jedan od niza zločina verovatno biti počinjen, a onda jedan od njih i bude počinjen.[6425] Dalje, Žalbeno veće je nedavno iznelo mišljenje da pomagač i podržavalac ne mora da ima nameru da pruži pomoć, kao ni da prihvati mogućnost da takva pomoć bude moguća i predvidljiva posledica njegovog ponašanja.[6426]

2. Odgovornost prema članu 7(3) Statuta

1877. U Optužnici se optuženi Vlastimir Đorđević tereti odgovornošću i prema članu 7(1) i 7(3) Statuta. Kad je reč o njegovoj odgovornosti prema članu 7(3) Statuta, on se tereti individualnom krivičnom odgovornošću za dela svojih potčinjenih, navedena u tačkama od 1 do 5 Optužnice.[6427]

1878. Član 7(3) Statuta predviđa sledeće:

[6418] Drugostepena presuda u predmetu *Mrkšić*, par. 49; Drugostepena presuda u predmetu *Orić*, par. 43.
[6419] Drugostepena presuda u predmetu *Mrkšić*, par. 49.
[6420] Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 273, 277*;* Prvostepena presuda u predmetu *Boškoski*, par. 402*;* Prvostepena presuda u predmetu *Limaj*, par. 517.
[6421] Prvostepena presuda u predmetu *Boškoski*, par. 402; Prvostepena presuda u predmetu *Haradinaj*, par. 145. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 273, 277.
[6422] Prvostepena presuda u predmetu *Furundžija*, par. 249; Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 229; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 49; Drugostepena presuda u predmetu *Vasiljević*, par. 102; Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 484; Drugostepena presuda u predmetu *Blagojević*, par. 127.
[6423] Prvostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 328; Prvostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 676; Prvostepena presuda u predmetu *Limaj*, par. 518.
[6424] Drugostepena presuda u predmetu *Aleksovski*, par. 162; Drugostepena presuda u predmetu *Vasiljević*, par. 102; Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 229; Drugostepena presuda u predmetu *Simić*, par. 86.
[6425] Drugostepena presuda u predmetu *Mrkšić*, par. 49, 159; Drugostepena presuda u predmetu *Simić*, par. 86, gde se poziva na Drugostepenu presudu u predmetu *Blaškić*, par. 50. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Nahimana*, par. 482; Drugostepena presuda u predmetu *Ndindabahizi*, par. 122.
[6426] Drugostepena presuda u predmetu *Mrkšić*, par. 159; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 49.
[6427] Optužnica, par. 64, upućivanje na par. 61-62.

> Ukoliko je neko od dela navedenih u članovima od 2 do 5 ovog Statuta počinio podređeni, njegov nadređeni ne može biti oslobođen krivične odgovornosti ako je znao ili je bilo razloga da zna da se podređeni sprema da počini takva dela ili da ih je već počinio, a on nije preduzeo nužne i razumne mere da spreči takva dela ili kazni počinioce.

Načelo individualne krivične odgovornosti nadređenih zbog propusta da spreče ili kazne zločine koje su počinili njihovi podređeni čvrsto je utemeljeno u međunarodnom običajnom pravu[6428] i primenjuje se ne samo na međunarodne, već i na nemeđunarodne oružane sukobe.[6429] Ovaj osnov krivične odgovornosti obično se naziva odgovornošću nadređenog ili komandnom odgovornošću. On obuhvata sve vidove kažnjivog ponašanja od strane potčinjenih, ne samo "činjenje" zločina u užem smislu te reči, nego i sve druge vidove učestvovanja u zločinima navedene u članu 7(1) Statuta.[6430] Krivična odgovornost nadređenog za zločine ili krivična dela u osnovi koje počine njegovi podređeni takođe uključuje njihovo činjenje putem propusta.[6431]

1879. Da bi se neki nadređeni smatrao odgovornim prema članu 7(3) Statuta, moraju biti zadovoljena sledeća tri elementa:

1. mora postojati odnos nadređeni-podređeni;
2. nadređeni je znao ili je bilo razloga da zna da se sprema činjenje kriminalnog dela, da je ono u toku ili da je već počinjeno; i
3. nadređeni je propustio da preduzme neophodne i razumne mere da podređenog ili podređene spreči u činjenju zločina ili krivičnog dela u osnovi i/ili da ih kazni nakon takvog činjenja.[6432]

(a) <u>Odnos nadređeni-podređeni</u>

1880. Doktrina komandne odgovornosti je, u krajnjoj instanci, zasnovana na komandnom položaju u odnosu na podređene i na moći da se kontrolišu njihova dela. Upravo taj položaj čini pravni osnov za dužnost nadređenog da deluje i za njegovu logičnu odgovornost ako to ne učini.[6433]

1881. Postojanje komandnog položaja može da proistekne iz formalnog ili *de jure* statusa nekog nadređenog ili iz postojanja *de facto* moći kontrole.[6434] On u suštini proizlazi iz "stvarno[g] posjedovanj[a], odnosno neposjedovanj[a] moći kontrole nad postupcima podređenih".[6435] Da bi utvrdilo stepen kontrole koju nadređeni, kako *de jure* tako i *de facto,* ima nad podređenim, Žalbeno

[6428] Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 195; Prvostepena presuda u predmetu *Mrkšić*, par. 557. U vezi s propustom da kazni, v. Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 85; Prvostepena presuda u predmetu *Halilović*, par. 94.

[6429] U vezi s primenom načela komandne odgovornosti na nemeđunarodne oružane sukobe v. *Tužilac protiv Hadžihasanovića*, predmet br. IT-01-47-AR72, Odluka Žalbenog veća po interlokutornoj žalbi kojom se osporava nadležnost s obzirom na komandnu odgovornost, 16. jul 2003. godine, par. 31.

[6430] Drugostepena presuda u predmetu *Blagojević*, par. 280 -282; Drugostepena presuda u predmetu *Orić*, par. 21.

[6431] Drugostepena presuda u predmetu *Orić*, par. 21 i 43; Prvostepena presuda u predmetu *Milutinović*, Tom I, par. 114.

[6432] Drugostepena presuda u predmetu *Kordić*, par. 827, 839; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 484; Prvostepena presuda u predmetu *Milutinović*, Tom 1, par. 115; Prvostepena presuda u predmetu *Halilović*, par. 56; Prvostepena presuda u predmetu *Mrkšić*, par. 558.

[6433] Drugostepena presuda u predmetu *Aleksovski*, par. 76; Prvostepena presuda u predmetu *Mrkšić*, par. 559; Prvostepena presuda u predmetu *Boškoski*, par. 407.

[6434] Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 192-193; Prvostepena presuda u predmetu *Limaj*, par. 522.

veće je uvelo standard efektivne kontrole, koji je definisan kao stvarna mogućnost da se spreči ili kazni navodno kažnjivo ponašanje podređenog lica.[6436] "Znatni uticaj" nad podređenima koji ne doseže prag efektivne kontrole po običajnom pravu nije dovoljan da posluži kao osnov za krivičnu odgovornost nadređenog.[6437] Postojanje odnosa nadređeni-podređeni "ne shvata se u smislu uvođenja uslova direktne ili formalne subordinacije" i stoga može uključivati indirektni odnos subordinacije, pod uslovom da se uvek mora ustanoviti postojanje efektivne kontrole.[6438] Kad se jednom ustanovi postojanje efektivne kontrole, postaje nebitno da li je podređeni bio direktno odgovoran nadređenom ili se nalazio niže u lancu komandovanja.[6439] U stvari, optuženi po svom položaju mora da bude na višem mestu u formalnoj ili neformalnoj hijerarhiji.[6440] Isto tako, odnos komandovanja i potčinjenosti ne mora biti trajne prirode.[6441] Dalje, Veće podseća da "kriterij efektivne kontrole […] podrazumijeva da se za isto krivično djelo koje je počinio podređeni može pozvati na odgovornost više osoba".[6442]

1882. U sudskoj praksi je utvrđeno da se član 7(3) primenjuje i na civilne i na vojne lidere, nakon što se utvrdi da su imali traženu efektivnu kontrolu nad svojim potčinjenima.[6443] Naročito u oružanom sukobu, civilni nadređeni nad svojim potčinjenima mogu imati veliku *de facto* nadležnost, uporedo s *de jure* nadležnošću. Prema tome, u konkretnim okolnostima predmeta neophodno je brižljivo razmotriti i *de facto* i *de jure* nadležnost, kao i efektivnu kontrolu koju je imao civilni nadređeni.[6444]

[6435] Prvostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 370; Prvostepena presuda u predmetu *Mrkšić*, par. 560.

[6436] Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 256, 266; Prvostepena presuda u predmetu *Strugar*, par. 360, fusnota 1067. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Halilović*, par. 59: "koncept efektivne kontrole nad podređenim [...] predstavlja prag koji treba dosegnuti da bi se utvrdilo postojanje odnosa nadređeni-podređeni." V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Bagilishema*, par. 56.

[6437] Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 266; Prvostepena presuda u predmetu *Halilović*, par. 59. V. takođe Prvostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 276.

[6438] Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 252, 303; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 67, gde se poziva na Prvostepenu presudu u predmetu *Blaškić*, par. 301; Prvostepena presuda u predmetu *Limaj*, par. 522; Prvostepena presuda u predmetu *Strugar*, par. 362. V. takođe Prvostepena presuda u predmetu *Milutinović*, Tom I, par. 118, u kojem je Pretresno veće bilo mišljenja da "[j]edna od značajnih implikacija kriterijuma efektivne kontrole jeste da krivična odgovornost na osnovu člana 7(3) može da proistekne i iz direktnog i iz indirektnog odnosa subordinacije…".

[6439] Prvostepena presuda u predmetu *Strugar*, par. 363; Prvostepena presuda u predmetu *Halilović*, par. 63 i fusnota 149, gde se govori o Komentaru MKCK uz Dopunske protokole.

[6440] Drugostepena presuda u predmetu *Halilović*, par. 59.

[6441] Prvostepena presuda u predmetu *Strugar*, par. 362; Prvostepena presuda u predmetu *Mrkšić*, par. 560. V. takođe Prvostepena presuda u predmetu *Kunarac*, par. 399.

[6442] Prvostepena presuda u predmetu *Strugar*, par. 365; Prvostepena presuda u predmetu *Limaj*, par. 522; Prvostepena presuda u predmetu *Mrkšić*, par. 560; v. takođe Prvostepena presuda u predmetu *Milutinović*, Tom 1, u kojem je Pretresno veće bilo mišljenja da je "[…] svako lice u komandnom lancu koje vrši efektivnu kontrolu nad podređenima odgovorno [...] za zločine ili dela u osnovi koje počine ti podređeni – pod uslovom da su zadovoljeni ostali uslovi iz člana 7(3) – bez obzira na to koliko se stepenica niže u komandnom lancu nalaze ti podređeni" (par. 118).

[6443] Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 195; Drugostepena presuda u predmetu *Aleksovski*, par. 76; Drugostepena presuda u predmetu *Bagilishema*, par. 50, gde je zaključeno sledeće: "Kriterijum efektivne kontrole primenjuje se na sve nadređene, kako *de jure* tako i *de facto*, kako vojne tako i civilne." V. takođe par. 51; Drugostepena presuda u predmetu *Kajelijeli*, par. 85; Drugostepena presuda u predmetu *Nahimana*, par. 605; Prvostepena presuda u predmetu *Boškoski*, par. 409.

[6444] Prvostepena presuda u predmetu *Boškoski*, par. 410. V. takođe Prvostepena presuda u predmetu *Kordić*, par. 421-422; Prvostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 281.

1883. Iako se ovo pitanje uvek rešava na osnovu konkretnih činjenica u nekom predmetu,[6445] ustanovljen je izvestan, mada ne konačan, broj faktora na osnovu kojih se može izvesti zaključak o efektivnoj kontroli. U njih spadaju službeni položaj optuženog, njegova ovlašćenja da izdaje naređenja, bilo *de jure* bilo *de facto*, postupak imenovanja, položaj optuženog u okviru vojne ili političke strukture i njegova stvarna zaduženja[6446] Na efektivnu kontrolu nadređenog nad podređenima može da ukaže i to da li su njegova naređenja u stvarnosti izvršavana.[6447] Posedovanje *de jure* ovlašćenja samo po sebi ne mora biti dovoljno za donošenje zaključka o efektivnoj kontroli.[6448] Iako posedovanje *de jure* ovlašćenja svakako može ukazivati na stvarnu mogućnost optuženog da spreči ili kazni kriminalna dela svojih potčinjenih, tužilaštvo i dalje snosi teret dokazivanja van razumne sumnje da je optuženi imao efektivnu kontrolu nad svojim potčinjenima.[6449]

(b) Element svesti: nadređeni je znao ili je bilo razloga da zna

1884. Načelu komandne odgovornosti se ne pripisuje objektivna odgovornost; stoga se mora dokazati da je nadređeni, bilo vojni bilo civilni, znao ili da je bilo razloga da zna da njegovi podređeni čine ili se spremaju da počine zločine.[6450] Procenu elementa svesti koja se traži članom 7(3) Statuta valja izvršiti imajući u vidu konkretne okolnosti svakog predmeta i specifičnu situaciju dotičnog optuženog u relevantno vreme.[6451]

1885. Stvarno znanje nadređenog da njegovi podređeni čine ili se spremaju da počine zločine ne može se pretpostaviti; međutim, ono se može utvrditi putem posrednih dokaza,[6452] u koje spadaju broj, vrsta i opseg protivpravnih dela, period tokom kojeg su činjena, broj i vrsta jedinica koje su učestvovale u njima i logistička podrška, geografska lokacija, rasprostranjenost takvih dela, taktički

[6445] Pitanje da li je nadređeni imao efektivnu kontrolu jeste pitanje dokazivanja, a ne materijalnog prava, Drugostepena presuda u predmetu *Orić*, par. 20. v. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 69.

[6446] Prvostepena presuda u predmetu *Kordić*, par. 418; Prvostepena presuda u predmetu *Halilović*, par. 58. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Halilović*, par. 204; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 485; Prvostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 281.

[6447] Drugostepena presuda u predmetu *Strugar*, par. 256. V. takođe Prvostepena presuda u predmetu *Strugar*, par. 394-397.

[6448] Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 197; Prvostepena presuda u predmetu *Galić*, par. 173.

[6449] Drugostepena presuda u predmetu *Orić*, par. 91 -92; Drugostepena presuda u predmetu *Hadžihasanović*, par. 21.

[6450] Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 239. Uslov *mens rea* za odgovornost prema članu 7(3) dosledno je primenjivan u predmetima pred ovim Međunarodnim sudom i pred MKSR, kako na civilne, tako i na vojne nadređene. V. Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 223-226; Prvostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 282; Prvostepena presuda u predmetu *Krnojelac*, par. 94.

[6451] Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 239; Prvostepena presuda u predmetu *Halilović*, par. 70.

[6452] Prvostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 386; Prvostepena presuda u predmetu *Strugar*, par. 368; Prvostepena presuda u predmetu *Mrkšić*, par. 563.

tempo operacija, *modus operandi* sličnih protivpravnih dela, oficiri i ljudstvo koji su u njima učestvovali i lokacija na kojoj se komandant nalazio u to vreme.[6453]

1886. Pri utvrđivanju da li je nadređeni "imao razloga da zna" da njegovi podređeni čine ili se spremaju da počine zločin, mora se pokazati da su mu bile na raspolaganju neke opšte informacije koje bi ga upozorile na krivična dela koja njegovi podređeni čine ili se spremaju da počine.[6454] Da bi mu se pripisala krivična odgovornost nije potrebno da on bude stvarno upoznat s tim informacijama, dovoljno je da su mu one dostupne.[6455] Nadređeni se ne može smatrati odgovornim prvenstveno zbog toga što je propustio da dođe do takvih informacija[6456] Žalbeno veće je nedavno podsetilo da, "prema ispravnom pravnom standardu, informacije koje su dovoljno alarmantne da nadređenog upozore na opasnost da bi njegovi podređeni mogli kasnije da izvrše zločine i da opravdaju dodatnu istragu dovoljne su da bi se taj nadređeni smatrao odgovornim prema članu 7(3) Statuta".[6457] S tim u vezi, zauzet je stav da se, ako je komandant dobio informacije da su neki od njemu potčinjenih nasilničkog ili nestabilnog karaktera, ili da su pili pre nego što su poslati na neki zadatak, može smatrati da je on posedovao potrebno znanje.[6458] Mada to što je optuženi znao i propustio da kazni svoje podređene za ranije zločine samo po sebi nije dovoljno da bi se zaključilo da je taj nadređeni znao da će ista ta grupa podređenih u budućnosti činiti slične zločine, to ipak, u zavisnosti od okolnosti predmeta, može da predstavlja informaciju koja je dovoljno alarmantna da bi opravdala dalju istragu prema standardu "bilo je razloga da zna".[6459] Ukoliko se neki nadređeni *hotimično* uzdržava da pribavi dalje informacije, iako ima načina da ih pribavi, može se smatrati da je "bilo razloga da zna" za zločine.[6460]

(c) Neophodne i razumne mere sprečavanja ili kažnjavanja

1887. Dužnost nadređenog da preduzme neophodne i razumne mere da spreči činjenje zločina ili kazni njegove izvršioce direktno je povezana s tim što on poseduje efektivnu kontrolu. Nadređeni se

[6453] Prvostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 386; Prvostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 307; Prvostepena presuda u predmetu *Kordić*, par. 427; Prvostepena presuda u predmetu *Strugar*, par. 368; Prvostepena presuda u predmetu *Mrkšić*, par. 563.

[6454] Drugostepena presuda u predmetu *Strugar*, par. 297-298; Drugostepena presuda u predmetu *Hadžihasanović*, par. 27-28; Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 238: "Što se tiče forme informacija koje su mu dostupne, one mogu biti pismene ili usmene i ne moraju biti u obliku specifičnih izvještaja dostavljenih u okviru sistema nadzora. Te informacije ne moraju sadržavati konkretne podatke o protivpravnim djelima koja su već počinjena ili će tek biti počinjena."

[6455] Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 239.

[6456] Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 62; Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 226, 241.

[6457] Drugostepena presuda u predmetu *Strugar*, par. 298, 304. v. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Hadžihasanović*, par. 27; Prvostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 393.

[6458] Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 238; Drugostepena presuda u predmetu *Krnojelac*, par. 154; v. takođe Prvostepena presuda u predmetu *Milutinović*, Tom 1, par. 120.

[6459] Drugostepena presuda u predmetu *Strugar*, par. 301; v. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Krnojelac*, par. 169; Drugostepena presuda u predmetu *Hadžihasanović*, par. 30, gde se dodaje sledeće: "Pri donošenju takve ocjene, Pretresno vijeće može uzeti u obzir propust nadređenog da kazni za zločin o kojem je riječ".

[6460] Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 226; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 406; Prvostepena presuda u predmetu *Halilović*, par. 69.

može smatrati odgovornim za to što nije preduzeo mere, čak i kad nije bio eksplicitno pravno nadležan da to učini, ukoliko je dokazano da je imao stvarnu mogućnost da takve mere preduzme.[6461] Kao što je konstatovalo Žalbeno veće, "'nužne' mjere [s]u odgovarajuće mjere koje nadređeni treba preduzeti da bi ispunio svoju obavezu (i koje pokazuju da je iskreno pokušao da spriječi ili kazni), a da su 'razumne' mjere one mjere koje objektivno spadaju u okvir stvarnih ovlasti nadređenog."[6462] Sve mere koje preduzima neki nadređeni moraju biti konkretne i tesno povezane s delima čijem su sprečavanju namenjena.[6463] Dalje, smernice kojima se veće može rukovoditi pri utvrđivanju da li je optuženi preduzeo mere koje su u datim okolnostima bile neophodne i razumne jeste stepen efektivne kontrole optuženog.[6464] Shodno tome, pitanje šta su "neophodne i razumne mere" jeste pitanje dokazivanja, a ne materijalnog prava,[6465] i treba ga rešavati na osnovu konkretnih okolnosti predmeta.[6466] Tužilaštvo mora da dokaže da je optuženi propustio da preduzme neophodne i razumne mere kako bi svoje podređene sprečio da čine zločine ili krivična dela u osnovi, uprkos stvarnoj mogućnosti da to učini.

1888. Član 7(3) Statuta predviđa dve zasebne pravne obaveze: sprečavanje činjenja krivičnog dela i kažnjavanje izvršilaca.[6467] Te dve obaveze ne predstavljaju dve alternative.[6468] Obaveza sprečavanja postoji od trenutka kad nadređeni sazna ili ima razloga da zna da se zločin čini ili da se sprema njegovo počinjenje, dok obaveza kažnjavanja nastaje kad nadređeni sazna za činjenje zločina[6469] Nadređeni je dužan da deluje od trenutka kad dođe do takvih saznanja.[6470] Ako stvarna mogućnost da interveniše dopušta optuženom samo da nadležnim organima prijavi zločine ili krivična dela u osnovi koji se spremaju ili čije je činjenje u toku, za koje zna ili ima razloga da zna, onda takvo prijavljivanje može da bude dovoljno da ispuni obavezu sprečavanja.[6471]

1889. Što se tiče opsega dužnosti nadređenog da kazni, Žalbeno veće je nedavno konstatovalo da to da li su mere koje je nadređeni preduzeo bile isključivo disciplinske, kaznene ili kombinacija

---

[6461] Prvostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 395; Prvostepena presuda u predmetu *Kordić*, par. 443; Prvostepena presuda u predmetu *Mrkšić*, par. 565. V. takođe Prvostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 461; Prvostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 279; Prvostepena presuda u predmetu *Blagojević*, par. 793.

[6462] Drugostepena presuda u predmetu *Orić*, par. 177. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Halilović*, par. 63.

[6463] Prvostepena presuda u predmetu *Hadžihasanović*, par. 155; Prvostepena presuda u predmetu *Milutinović*, Tom I, par. 122.

[6464] Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 72, gde se poziva na Prvostepenu presudu u predmetu *Blaškić*, par. 335. V. takođe Prvostepena presuda u predmetu *Milutinović*, Tom 1, par. 122; Drugostepena presuda u predmetu *Kayishema*, par. 302; Prvostepena presuda u predmetu *Strugar*, par. 372.

[6465] Drugostepena presuda u predmetu *Orić*, par. 177. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Hadžihasanović*, par. 259.

[6466] Drugostepena presuda u predmetu *Hadžihasanović*, par. 33. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Halilović*, par. 63, 74.

[6467] Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 83; Drugostepena presuda u predmetu *Hadžihasanović*, par. 259.

[6468] Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 83; Prvostepena presuda u predmetu *Mrkšić*, par. 566.

[6469] Prvostepena presuda u predmetu *Kordić*, par. 445-446; Prvostepena presuda u predmetu *Hadžihasanović*, par. 125, 126. Prvostepena presuda u predmetu *Orić*, par. 326; v. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 83.

[6470] Prvostepena presuda u predmetu *Strugar*, par. 373; Prvostepena presuda u predmetu *Limaj*, par. 527; Prvostepena presuda u predmetu *Mrkšić*, par. 566.

[6471] Prvostepena presuda u predmetu *Milutinović*, Tom I, par. 123, gde se poziva na Prvostepenu presudu u predmetu *Blagojević*, par. 793; Prvostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 461.

jednih i drugih mera ne određuje samo po sebi da li je nadređeni ispunio svoju dužnost.[6472] Ono što je relevantno jeste da li je nadređeni preduzeo mere da kazni koje su bile "potrebne i razumne" u datim okolnostima, a ne da li su te mere bile disciplinske ili kaznene.[6473] Nije potrebno da nadređeni lično izrekne kaznu, već on svoju dužnost da kazni može ispuniti tako što će podneti prijavu nadležnim organima.[6474]

1890. Dužnost nadređenog da kazni izvršioce nekog zločina uključuje obavezu sprovođenja efikasne istrage kako bi se ustanovile činjenice.[6475] Obaveza sprovođenja istrage tumači se kao obaveza nadređenog da preduzme aktivne mere kako bi obezbedio da izvršioci budu kažnjeni. U tom cilju, nadređeni može da primeni svoje ovlašćenje da kazni izvršioce ili, ako nema takvo ovlašćenje, da ih prijavi nadležnim organima.[6476] U praksi ovog Međunarodnog suda prihvaćeno je da civilni nadređeni, koji nema mogućnost izricanja disciplinskih mera ili sankcija kojom raspolažu vojne starešine, može ispuniti svoju dužnost tako što će nadležnim organima prijaviti svaki izvršeni zločin ukoliko postoji verovatnoća da će ti izveštaji podstaći pokretanje istrage ili disciplinskog ili krivičnog postupka.[6477]

1891. Kada se u okviru iste tačke Optužnice za odgovornost tereti i po članu 7(1) i po članu 7(3), i kada se zadovolje pravni zahtevi vezani za obe kategorije odgovornosti, Pretresno veće treba da donese osuđujuću presudu samo na osnovu člana 7(1) i da smatra nadređeni položaj optuženog otežavajućim faktorom prilikom odmeravanja kazne.[6478]

B. Zaključci

1. Uloga i znanje Vlastimira Đorđevića

(a) Efektivna kontrola Vlastimira Đorđevića nad snagama MUP-a na Kosovu tokom perioda na koji se odnosi Optužnica

1892. Na osnovu dokaza o kojima se govori u Poglavlju IV ove Presude ustanovljeno je da je general Vlastimir Đorđević, kao načelnik RJB i pomoćnik ministra unutrašnjih poslova, bio *de jure*

[6472] Drugostepena presuda u predmetu *Hadžihasanović*, par. 33.
[6473] Drugostepena presuda u predmetu *Hadžihasanović*, par. 142.
[6474] Drugostepena presuda u predmetu *Hadžihasanović*, par. 154; Prvostepena presuda u predmetu *Boškoski*, par. 417.
[6475] Prvostepena presuda u predmetu *Strugar*, par. 376; Prvostepena presuda u predmetu *Limaj*, par. 529; Prvostepena presuda u predmetu *Mrkšić*, par. 568.
[6476] Drugostepena presuda u predmetu *Hadžihasanović*, par. 154; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 72, gde se poziva na Prvostepenu presudu u predmetu *Blaškić*, par. 335; Drugostepena presuda u predmetu *Halilović*, par. 182; Prvostepena presuda u predmetu *Kordić*, par. 446; Prvostepena presuda u predmetu *Strugar*, par. 376; Prvostepena presuda u predmetu *Halilović*, par. 97, 100; Prvostepena presuda u predmetu *Limaj*, par. 529; Prvostepena presuda u predmetu *Mrkšić*, par. 568.
[6477] Prvostepena presuda u predmetu *Aleksovski*, par. 78; Prvostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 281; Prvostepena presuda u predmetu *Kordić*, par. 446.
[6478] Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 91; Drugostepena presuda u predmetu *Kordić*, par. 34.

nadležan za organizacione jedinice RJB koje su delovale na Kosovu u relevantnom periodu 1998. i 1999. godine, to jest za jedinice redovne policije (uključujući kriminalističku policiju, graničnu i saobraćajnu policiju), PJP, SAJ i rezervnu policiju. Optuženi to ne pobija.[6479]

1893. Odbrana tvrdi da optuženi nije imao efektivnu kontrolu nad korišćenjem snaga MUP-a na Kosovu.[6480] Ona tvrdi da je, od trenutka kad je ministar Stojiljković izdao rešenje o osnivanju Štaba MUP-a za suzbijanje terorizma 16. juna 1998. godine, pa tokom celog rata 1999. godine, angažovanjem snaga MUP-a u protivterorističkim aktivnostima na terenu na Kosovu rukovodio isključivo Štab MUP-a u Prištini, na čelu sa Sretenom Lukićem.[6481] Prema tvrdnjama odbrane, optuženi je zadržao neke odgovornosti u odnosu na RJB, pa stoga nije bio odgovoran za protivterorističke aktivnosti na Kosovu.[6482] Odbrana dalje tvrdi da snage MUP-a nisu izveštavale RJB o protivterorističkim aktivnostima na Kosovu.[6483] Ona takođe navodi da je nakon formiranja Štaba MUP-a za suzbijanje terorizma rešenjem ministra od 16. juna 1998. godine, Lukić prestao da izveštava optuženog i da je izveštavao samo ministra;[6484] pa stoga tvrdi da je optuženi bio isključen iz normalnog komandnog lanca, što je dovelo do smanjenja njegovih nadležnosti.[6485] Prema svedočenju optuženog, uoči rata, na jednom sastanku u Ministarstvu u Beogradu, ministar je optuženog zadužio za poslove redovne javne bezbednosti vezane za SUP-ove van Kosova, naložio da Štab MUP-a nastavi svoje aktivnosti na Kosovu i tamo uputio Stevanovića kao pomoć.[6486] Stoga optuženi tvrdi da, uprkos tome što je, kao načelnik, imao *de jure* ovlašćenja nad svim organizacionim jedinicama RJB, on tokom rata nije bio odgovoran ni za jednog policajca na Kosovu.[6487]

1894. Prema tvrdnji tužilaštva, Štab MUP-a u Prištini koordinirao je rad jedinica MUP-a angažovanih na Kosovu, rukovodio njima i služio kao srednji nivo komande između sedišta MUP-a u Beogradu i SUP-ova na Kosovu.[6488] Ono tvrdi da je rukovodilac štaba MUP-a Lukić sprovodio

[6479] Vlastimir Đorđević, T. 9788, 9817-9818; v. takođe DP P357, član 54.
[6480] Završna reč, T. 14492-14493; Završni podnesak odbrane, par. 379, 382.
[6481] Završni podnesak odbrane, par. 379-383, u vezi sa svim snagama MUP-a; v. takođe Završni podnesak odbrane, par. 136-137 (konkretno u vezi s PJP) i par. 146-148 (konkretno u vezi SAJ); v. takođe Završna reč, T. 14451-14452.
[6482] Završna reč, T. 14449.
[6483] Završni podnesak odbrane, par. 381, 401-408, u vezi s aktivnostima 1998. godine; v. takođe Završni podnesak odbrane, par. 136 (konkretno u vezi s PJP) i par. 147 (konkretno u vezi sa SAJ).
[6484] Završni podnesak odbrane, par. 195, 201, 406; Završna reč, T. 14481.
[6485] Veće ističe argument odbrane da je rešenjem optuženog od 15. maja 1998. godine, kojim je produžen mandat Štaba MUP-a za Kosovo (DP D100) – koji je formiran u skladu s rešenjem optuženog od 11. juna 1997. godine (DP D402) - bilo predviđeno da rukovodilac štaba Sreten Lukić (DP P760) odgovara načelniku RJB, ali da je rešenjem ministra od 16. juna 1998. godine, kojim je osnovan Štab MUP-a za suzbijanje terorizma (DP P57), bilo predviđeno da rukovodilac Štaba Lukić bude odgovoran samo ministru. Na osnovu teksta tih rešenja, odbrana tvrdi da je optuženi bio isključen iz komandnog lanca (Završni podnesak odbrane, par. 195, 201-202, 204-205, 216).
[6486] Vlastimir Đorđević, T. 9687-9688.
[6487] Vlastimir Đorđević, T. 10118.
[6488] Završni podnesak tužilaštva, par. 1077.

planove i politiku usvojene u Beogradu i da je o tome podnosio izveštaje optuženom i ministru.[6489] Po mišljenju tužilaštva, rešenjem ministra o osnivanju Štaba MUP-a za suzbijanje terorizma od 16. juna 1998. godine optuženi nije udaljen iz komandnog lanca; ono tvrdi da je Lukić i dalje izveštavao optuženog, budući da je njegova uloga u Štabu MUP-a podrazumevala rukovođenje jedinicama RJB.[6490]

1895. Prema zaključku Veća, dokazi pokazuju da rešenjem ministra od 16. juna 1998. godine o osnivanju Štaba MUP-a za suzbijanje terorizma nisu izmenjena ovlašćenja optuženog kad je reč o organizacionim jedinicama RJB koje su bile angažovane na Kosovu, među kojima su bile PJP i SAJ. Veće podseća da su, u skladu s rešenjem optuženog od 11. juna 1998. godine o određivanju sastava Štaba MUP-a,[6491] koje se nadovezivalo na njegovo rešenje od 15. maja 1998. godine o produženju mandata Štaba MUP-a, formiranog 11. juna 1997. godine,[6492] u sastavu Štaba MUP-a bili pripadnici RJB, a njegov imenovani rukovodilac Sreten Lukić bio je direktno odgovoran optuženom kao načelniku RJB.[6493] Pravno gledano, optuženi nije bio u poziciji da izdaje naređenja RDB-u, Resoru državne bezbednosti MUP-a,[6494] prema tome, rešenje o formiranju Štaba MUP-a za suzbijanje terorizma koje je ministar izdao 16. juna 1998. godine naprosto je imalo za posledicu uspostavljanje jedinstvenog rukovodstva nad ograncima RJB i RDB, čime je omogućena koordinacija njihovih jedinica na terenu na Kosovu, a Štabu MUP-a omogućeno da angažuje jedinice RDB-a na Kosovu. Takvo telo mogao je da formira samo ministar, pa je stoga u rešenju ministra o osnivanju Štaba MUP-a za suzbijanje terorizma na Kosovu od 16. juna 1998. godine bilo predviđeno da Sreten Lukić, koji je ostao rukovodilac tog novostvorenog Štaba MUP u Prištini, mora da odgovara ministru.[6495] Kao što je razmotreno na drugim mestima, to nije imalo za posledicu isključenje Đorđevića iz lanca nadležnosti u odnosu na jedinice RJB koje su učestvovale u protivterorističkim aktivnostima, kao što tvrdi odbrana.[6496]

1896. Rešenjem ministra od 16. juna 1998. godine nisu umanjena ovlašćenja optuženog kad je reč o policijskim snagama na Kosovu. Kao i u prvoj polovini 1998. godine, optuženi je, u svojstvu načelnika RJB, nastavio da donosi odluke i upućuje depeše u vezi s funkcionisanjem organizacionih jedinica RJB i, konkretno, njihovim raspoređivanjem na Kosovu. Rešenje ministra o osnivanju Štaba MUP-a za suzbijanje terorizma sredinom 1998. godine nije uticalo ni na obrazac izdavanja ni

[6489] Završni podnesak tužilaštva, par. 1077.
[6490] Završni podnesak tužilaštva, par. 320; v. takođe gore, par. 104-124.
[6491] DP P760.
[6492] Prvobitno rešenje o formiranju Štaba MUP-a u Prištini izdao je optuženi 11. juna 1997. godine (DP D402). Dana 15. maja 1998. godine, optuženi je izdao rešenje o obnovi mandata Štaba MUP-a u Prištini (DP D100). Rešenjem od 11. juna 1998. godine, on je doneo odluku o sastavu Štaba MUP-a u Prištini (DP P760).
[6493] V. DP D100, str. 2.
[6494] Vlastimir Đorđević, T. 9474.
[6495] V. DP P57, str. 2.

na prirodu tih rešenja i depeša o raspoređivanju snaga na Kosovu.[6497] Naređenja optuženog o raspoređivanju snaga i dalje su sprovođena.[6498] Štaviše, suprotno stavu odbrane, uprkos formiranju Štaba MUP-a za suzbijanje terorizma sredinom 1998. godine, njegovo komandovanje snagama SAJ ostalo je neizmenjeno, što se, između ostalog, vidi iz toga što je učestvovao u njihovoj popuni pripadnicima rezervnih snaga u martu 1999. godine i iz toga što je odobrio njihovo angažovanje u Podujevu krajem marta 1999. godine, o čemu se detaljnije govori na drugim mestima u ovoj Presudi.[6499]

1897. Štab MUP-a za suzbijanje terorizma bio je telo zaduženo za koordinaciju između Ministarstva u Beogradu i SUP-ova na Kosovu.[6500] Optuženi je i dalje bio nadređen Lukiću, bez obzira na formiranje tog rekonstituisanog Štaba. Veće podseća da je upravo optuženi predložio da se za rukovodioca Štaba MUP imenuje Lukić, kojeg je smatrao jednim od svojih najboljih potčinjenih.[6501] Dokazi pokazuju da je, nakon izdavanja rešenja ministra od 16. juna 1998. godine, Lukić i dalje izveštavao optuženog.[6502] Optuženi je bio u kontaktu s Lukićem tokom celog rata.[6503]

6496 V. gore, par. 108-124.

6497 Depešom od 22. aprila 1998. godine, on je naložio rukovodiocu Štaba MUP-a i načelnicima SUP-ova u Srbiji, uključujući Kosovo, da, "imajući u vidu stanje bezbednosti na području", "izvrš[e] ažuriranje spiskova i poziva za pripadnike rezervnog sastava policije" (v. DP P706). Dana 11. juna 1998. godine, on je izdao rešenje o određivanju sastava Štaba MUP-a (v. DP P760). Rešenjem od 19. juna 1998. godine formirao je 124. interventnu brigadu PJP, koja je delovala na Kosovu (v. DP P132). U depeši od 1. jula 1998. godine, upućenoj, između ostalog, načelnicima SUP-ova na Kosovu i Upravi pogranične policije, koju je, po ovlašćenju optuženog, potpisao Stevanović (v. Vlastimir Đorđević, T. 9559-9560), kaže se, između ostalog, da treba "[p]odići ukupnu mobilnost i efikasnost rada svih pripadnika policije (kriminalističke, saobraćajne, pogranične…") DP P707). Dana 15. i 28. jula 1998. godine, optuženi je potpisao depeše o raspoređivanju odreda PJP na razne lokacije na Kosovu, DP P131, DP P133. Dana 18. septembra 1998. godine on je izdao odluku o pojačanju mera bezbednosti i kontrole nad javnim i verskim ustanovama na Kosovu kako bi se sprečili teroristički napadi, DP P1202. U vezi s daljim depešama optuženog koje se tiču pitanja vezanih za pripreme za rat i raspoređivanje na Kosovo jedinica PJP 1998. i 1999. godine v., na primer, DP P134, DP P136-P139, DP P356, DP P711, DP P712, DP P1181-1190, DP P1206; Đorđe Kerić, T. 7768-7780; Žarko Braković, T. 4115; Ljubinko Cvetić, T. 6604.

6498 V., na primer, DP P1191-P1200; v. takođe Đorđe Kerić, T. 7781-7791.

6499 V. dole, par. 1934-1945.

6500 V., na primer, Ljubinko Cvetić, T. 6597. Veće napominje, na primer, da je u zapisniku sa sednica Štaba MUP-a od 17. februara 1999. godine (DP P85) zabeleženo da je rukovodilac Štaba MUP-a Lukić izjavio da će Štab MUP-a sprovesti planove u vezi s akcijama "čišćenja terena" o kojima se raspravljalo na tom sastanku, u kontekstu plana koji je RJB razradio u cilju "sprečavanja i onemogućavanja" ulaska snaga NATO u Srbiju, "kad se to naredi" (v. DP P85, str. 1). Veće prihvata da to tačno odražava dotičnu poziciju, iako je optuženi u svom svedočenju sugerisao da ne zna na šta je Lukić mislio kad je rekao "kad se to naredi" i tvrdio da je Štab MUP-a u to vreme mogao da deluje samo prema već izrađenim planovima vojske, a ne RJB-a, i dodao da on, kao načelnik RJB, nije mogao da izdaje naređenja Štabu MUP-a (v. Vlastimir Đorđević, T. 9677-9678, 9935-9936), što je tvrdnja koju Veće ne prihvata.

6501 Optuženi je 15. maja 1998. godine izdao rešenje o produženju mandata Štaba MUP-a (DP D100), jer je to moralo da se čini svake godine, a prvobitno rešenje bilo je izdato 11. juna 1997. godine. Nakon što je izdao rešenje od 15. maja 1998. godine, optuženi je predložio ministru da se za rukovodioca Štaba MUP-a imenuje Sreten Lukić, tadašnji pomoćnik načelnika SUP-a Beograd. On je objasnio ministru da je Lukić završio vojnu akademiju, da je učestvovao u složenim dejstvima i da ima iskustva u rukovođenju i upravljanju jedinicama. Ministar je prihvatio taj predlog; u rešenju od 11. juna 1998. godine o određivanju sastava Štaba MUP-a, koje je potpisao optuženi (DP P760) vidi se da je Lukić imenovan na tu funkciju, Vlastimir Đorđević, T. 9476-9477; 9552-9553, 9555, 10157-10158. U skladu s rešenjem ministra od 16. juna 1998. godine, Lukić je ostao na funkciji rukovodioca rekonstituisanog Štaba MUP-a za suzbijanje terorizma, DP P57.

6502 Shaun Byrnes je u svom svedočenju naveo da mu je Lukić rekao da je, prilikom svojih nedeljnih odlazaka u Beograd u jesen 1998. godine, izveštavao i Stevanovića i Vlastimira Đorđevića, Shaun Byrnes, DP P1214 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 12146; Shaun Byrnes, T. 8175-8176, 8233, 8235-8236. Veće napominje da se svedočenje Shauna Byrnesa odnosi na 1998. godinu, naročito na Oktobarske sporazume. Iako je Byrnes potvrdio da nema direktnih saznanja o tome da je Lukić tokom tog perioda izveštavao optuženog, takav zaključak može se doneti na osnovu okolnosti, a naročito na osnovu uloge optuženog tokom pregovora vođenih u oktobru 1998. godine, Shaun Byrnes, T. 8235-8236. Veće dalje ističe svedočenje koje je Slobodan Borisavljević, šef kabineta optuženog, dao pred Većem za ratne zločine u Beogradu, čiji je deo predočen optuženom, gde Borisavljević kaže da je optuženi primao usmene izveštaje od rukovodioca Štaba MUP-a, Lukića, koji ga je direktno kontaktirao

Štaviše, nema dokumentarnih dokaza u prilog tome da je to rešenje dovelo do smanjenja ili ograničavanja uloge optuženog kao načelnika RJB. Kako je detaljnije razmotreno u odeljku dalje u tekstu, Vlastimir Đorđević je predstavljao MUP Srbije na međunarodnim pregovorima o ulozi policijskih snaga na Kosovu i potpisao je završni akt u ime Republike Srbije. Bio je član Kolegijuma MUP-a od kako ga je ministar formirao 4. decembra 1998. godine i tokom celog rata je prisustvovao nedeljnim sastancima tog organa.[6504] Kako je detaljnije razmotreno u nastavku teksta, on je bio član Zajedničke komande i tokom druge polovine 1998. i 1999. godine prisustvovao je njenim sastancima na kojima se, između ostalog, raspravljalo o napretku i rezultatima protivterorističkih operacija na Kosovu. Dalje, Veće smatra da nema razloga iz kojih bi ministar želeo da isključi ili odstrani Vlastimira Đorđevića iz komandnog lanca kad je reč o operacijama snaga MUP-a na Kosovu.[6505] Po mišljenju Veća, SUP-ovi na Kosovu, kao i rukovodilac Štaba MUP-a Sreten Lukić, bili su potčinjeni optuženom, kao načelniku RJB, i ostali su mu podređeni i tokom druge polovine 1998. i tokom 1999. godine, sve do kraja perioda na koji se odnosi Optužnica i posle njega.[6506] Kako je detaljno razmotreno na drugim mestima u ovoj Presudi, uprkos činjenici da je rešenjem ministra od 16. juna 1998. godine bilo predviđeno da Štab MUP-a za suzbijanje terorizma podnosi izveštaje ministru, to je samo odražavalo uobičajene propise i nije ni za cilj ni za posledicu imalo izmene u uobičajenoj komandnoj strukturi MUP-a ili u odnosu nadređeni-podređeni između optuženog i Lukića.[6507]

1898. Optuženi je bio član Kolegijuma MUP-a[6508] i Zajedničke komande.[6509] On je imao najviši mogući čin u Ministarstvu, čin general-pukovnika,[6510] i jedan svedok ga je (po mišljenju Veća tačno) opisao kao "drugog čoveka" u Ministarstvu.[6511] Suprotno stavu odbrane i iskazu optuženog,[6512] Aleksandar Vasiljević je posvedočio da je sredinom maja 1999. godine Slobodan Milošević govorio o Đorđeviću, Stojiljkoviću i Stevanoviću kao najodgovornijima za korišćenje

telefonom. Optuženi je na to odgovorio tvrdnjom da je Borisavljević mislio na izveštavanje o aktivnostima albanskih terorista, a potom, suprotno tome, da Borisavljević nije mogao da zna s kim i koliko često je on razgovarao telefonom, pošto nisu delili ni telefonsku liniju ni kancelariju, Vlastimir Đorđević, T. 10062-10067. Po mišljenju Veća, optuženi nije bio ni dosledan ni uverljiv u svom iskazu da ga Lukić nije izveštavao.

6503 Vlastimir Đorđević, T. 10061.

6504 DP D208; Vlastimir Đorđević, T. 9414-9416. V. gore, par. 98-103.

6505 Veće ističe stav odbrane da je ministar upravljao MUP-om kako je on smatrao za shodno, u skladu sa svojim ovlašćenjima propisanim zakonom i da optuženi kao načelnik RJB nije mogao da utiče zadatke koje je ministar dodeljivao načelnicima RJB, a da u nekim slučajevima nije ni znao za njih i da se ministar nije s njim konsultovao (Završni podnesak odbrane, par. 284; v. takođe Završna reč, T. 14487-14488). Veće ne smatra da te tvrdnje objašnjavaju zašto bi ministar uklonio optuženog iz komandnog lanca kad je reč o izvođenju protivterorističkih operacija od strane organizacionih jedinica RJB na Kosovu 1998. i 1999. godine.

6506 V., na primer, Ljubinko Cvetić, T. 6598.

6507 V. gore, par. 112-116.

6508 DP D208.

6509 V. gore, par. 238-239.

6510 V. gore, par. 43.

6511 Svedok K87, T. 14162; v. takođe Aleksandar Vasiljević, T. 5933.

6512 Vlastimir Đorđević, T. 9787.

snaga MUP-a na Kosovu.[6513] Dana 9. jula 1999. godine, Milošević je izdao ukaz kojim su optuženi, Stevanović i Lukić odlikovani "ordenom jugoslovenske zastave prvog stepena", između ostalog, za "izuzetne rezultate ostvarene u rukovođenju jedinicama policije" u zadacima suzbijanja terorizma na Kosovu.[6514] S obzirom na položaj Vlastimira Đorđevića i razmere njegovog angažovanja u događajima na Kosovu, Veće nema sumnje u to da je on cele 1998. i 1999. godine vršio efektivnu kontrolu, kako *de jure*, tako i *de facto*, nad snagama MUP-a koje su dejstvovale na Kosovu kao deo RJB.

1899. Osim gorenavedenog, efektivnu kontrolu optuženog dalje dokazuje njegovo učešće u operacijama na terenu 1998. godine, njegovo učešće u naoružavanju lokalnih Srba i razoružavanju kosovskih Albanaca, njegovo povremeno prisustvo i aktivnosti na Kosovu tokom 1999. godine, posebno tokom perioda na koji se odnosi Optužnica i, naposletku, njegovo učešće u operacijama sakrivanja tela kosovskih Albanaca ubijenih na Kosovu tokom perioda na koji se odnosi Optužnica, o čemu se posebno i detaljnije govori u odeljcima koji slede.[6515]

(b) Umešanost i učešće Vlastimira Đorđevića u protivterorističkim operacijama na Kosovu 1998. godine

1900. Već u martu 1998. godine, Vlastimir Đorđević je bio direktno umešan u protivterorističke operacije vođene na Kosovu. Zajedno s Jovicom Stanišićem, tadašnjim načelnikom RDB, optuženi je bio član specijalnog štaba koji je ministar formirao radi izvođenja akcije u Prekazama, opština Srbica, protiv jedne terorističke formacije predvođene Ademom Jasharijem.[6516] Tokom napada policije na kompleks porodice Jashari ubijena su najmanje 54 lica, većinom članovi porodice Jashari.[6517] U izveštaju *Human Rights Watch*-a iz oktobra 1998. godine za tu operaciju se kaže da je MUP koristio prekomernu silu, usled čega je ubijen veliki broj ljudi u porodičnom kompleksu, uključujući 18 žena i 10 dece.[6518] Optuženi je izjavio da nije imao detaljnih saznanja o tome kako su međunarodna sredstva javnog informisanja reagovala na taj događaj. U svom svedočenju je rekao da je moguće da su "neka strana" sredstva javnog informisanja izvestila o tom incidentu, ali da ne zna o čemu je tačno pisano i da su "verovatno [...] pisali ono što im je u tom trenutku odgovaralo,

[6513] Aleksandar Vasiljević, T. 5688.
[6514] DP P1506, str. 2; Vlastimir Đorđević, T. 9779, 10122. Iako je optuženi potvrdio da je glavni kriterijum za dobijanje tog odlikovanja bio da li je dotična osoba učestvovala u suzbijanju terorizma na Kosovu, kad je suočen s činjenicom da je to odlikovanje dobio uprkos tome što, kako sam tvrdi, nije učestvovao u protivterorističkim operacijama na Kosovu, on je to Veću pokušao da objasni rekavši da su i ministar i Marković takođe odlikovani, mada ni oni nisu učestvovali u događajima na Kosovu (v. Vlastimir Đorđević, T. 9783-9784). Veće smatra da je taj odgovor neuverljiv i prihvata da je optuženi tim odlikovanjem nagrađen za svoju ulogu na Kosovu.
[6515] V. dole, par. 1967-1982.
[6516] Vlastimir Đorđević, T. 9539-9540. V. gore, par. 271.
[6517] V. gore, par. 271.
[6518] V. DP P741, str. 26; v. takođe Vlastimir Đorđević, T. 10089-10090.

koristeći neke događaje".[6519] Međutim, optuženi je potvrdio da je znao za Rezoluciju 1160 Saveta bezbednosti UN od 31. marta 1999. godine[6520] kojom je osuđena upotreba prekomerne i neselektivne sile nad civilima, kosovskim Albancima, od strane policije i VJ.[6521]

1901. Nakon što je na sastanku 21. jula 1998. godine, kojem je prisustvovalo rukovodstvo MUP-a i VJ, uključujući optuženog, i kojim je predsedavao predsednik Milošević, izložen Plan za suzbijanje terorizma na Kosovu, ministar Stojiljković je istog dana[6522] naložio Vlastimiru Đorđeviću i Obradu Stevanoviću da, zajedno s drugima, odu na Kosovo i budu prisutni na terenu tokom operacija i "ohrabr[e] [...] učesnike [...] koji izvršavaju zadatak" i povežu se s vojnim strukturama na terenu kako bi se usaglasili oko sprovođenja plana.[6523] Na sastanku Štaba MUP-a održanom sutradan, 22. jula 1998. godine, optuženi je upoznao prisutne s njihovim budućim obavezama u skladu s Planom za suzbijanje terorizma na Kosovu.[6524] Ljubinko Cvetić je u svom svedočenju rekao da su u zapisniku s tog sastanka zabeležena imena prisutnih prema starešinstvu, a ime optuženog navedeno je kao prvo.[6525] Počev od jula 1998. godine, tokom najmanje tri meseca, optuženi je bio prisutan na Kosovu, nadzirao je sprovođenje Plana za suzbijanje terorizma na Kosovu i aktivno učestvovao na sastancima Štaba MUP-a.[6526] Tokom tog perioda, njegova kancelarija je bila u istoj zgradi gde i Štab MUP-a.[6527] Vlastimir Đorđević je bio prisutan tokom otprilike trećine protivterorističkih operacija koje su tokom tog perioda izvođene širom Kosova, a naročito onih koje su smatrane problematičnijim.[6528] Išao je u obilazak SUP-ova na Kosovu.[6529] Znao je za sve druge operacije izvođene tokom tog perioda.[6530] Iz zapisnika sa sastanaka Zajedničke komande od jula do oktobra 1998. godine vidi se da je on znao za diskusije vezane za protivterorističke operacije izvođene od jula do oktobra 1998. godine na raznim područjima na Kosovu i da je aktivno doprinosio tim diskusijama.[6531]

[6519] Vlastimir Đorđević, T. 10089-10090, 10092-10093.
[6520] DP P1074.
[6521] Vlastimir Đorđević, T. 10095.
[6522] Nakon sastanka sa Slobodanom Miloševićem 21. jula 1998. godine, ministar je istog dana sazvao sastanak kojem su prisustvovali Sreten Lukić, Obrad Stevanović i Đorđević, kako bi razmotrili sprovođenje plana, Vlastimir Đorđević, T. 9567.
[6523] Vlastimir Đorđević, T. 9563-9564, 9567-9569, 9576-9577, 9831.
[6524] Vlastimir Đorđević, T. 9575, 10125; DP P768.
[6525] Ljubinko Cvetić, T. 6640; DP P768.
[6526] Vlastimir Đorđević, T. 9587, 9790-9791, 9588-9589; v. takođe Ljubinko Cvetić, T. 6621.
[6527] Vlastimir Đorđević, T. 9585; Milan Čanković, T. 13989.
[6528] Vlastimir Đorđević, T. 9622, 9853-9854.
[6529] Milan Čanković, T. 13989.
[6530] V. DP D432, izveštaj Štaba MUP-a u vezi s terorističkim aktivnostima za period od januara do jula 1998. godine u kojem se izveštava da je od 25. jula 1998. godine širom Kosova izvedeno oko 35 protivterorističkih operacija. Optuženi je u svom svedočenju rekao da zna za sadržaj tog izveštaja jer je u tom periodu direktno učestvovao u aktivnostima Štaba MUP-a i znao sve o njima (v. Vlastimir Đorđević, T. 9637).
[6531] Zabeleženo je da je na sastanku 25. jula 1998. godine optuženi rekao sledeće: "[D]a se sutra od Orahovca radi demonstrativno, a od s. Banje da se nastavi napad". (DP P886, str. 9), a da je na sastanku 26. jula 1998. godine rekao sledeće: "Priština-Kijevo sutra završimo, da se što pre približimo Mališevu, a Crnoljevo, s. Reku i Zborce da stavimo u drugi plan, a sa Junikom i Rudnikom da idemo", kao i: "[S]utra moramo Kijevo završiti i pregrupisati deo jedinica na kijevske pravce." (DP P886, str. 12); dana 30. jula 1998. godine, optuženi je obavestio prisutne o sledećem: "Munja će sutra ići na Vučak kod Ovčareva" (DP P886,

1902. Krajem jula 1998. godine, Vlastimir Đorđević je bio na terenu tokom zajedničkih protivterorističkih operacija VJ i MUP-a u Mališevu, poznatom uporištu OVK, severno od Orahovca.[6532] O toj akciji govorio je na sastancima Zajedničke komande 26, 27. i 28. jula 1998. godine.[6533] Dana 28. jula 1998. godine, optuženi je radio-vezom iz Mališeva javio, između ostalog, ministru i Lukiću, koji su tada bili na sastanku Štaba MUP-a, da je akcija završena i da je Mališevo "slobodno".[6534] Veće podseća da su diplomate koje su posetile Mališevo krajem jula 1998. godine primetile da je to selo napušteno i da policajci pljačkaju prodavnice. Nepožnjevena polja na tom području bila su zapaljena.[6535] U britanskom vojnom izveštaju od 30. jula 1998. godine, koji sadrži zapažanja za 28. i 29. jul 1998. godine, stoji da su usled protivterorističkih operacija nestale desetine hiljada civila koji su normalno živeli na tom području.[6536]

1903. Vlastimir Đorđević je takođe bio prisutan tokom zajedničke operacije VJ i MUP-a na području Čičavice u septembru 1998. godine, tokom koje su korišćeni naoružani srpski civili.[6537] Krajem septembra 1998. godine, bio je na terenu u selu Istinić/Isniq, opština Dečani, gde je učestvovao u razoružavanju kosovskih Albanaca o kojem se govori u odeljku koji sledi; tada je u Istiniću usled dejstava srpskih snaga na području Dečana i Đakovice bilo okupljeno oko 15.000 do 20.000 izbeglica, kosovskih Albanaca.[6538] Veće podseća da su pripadnici 7. čete 23. PJP MUP-a bili raspoređeni na području Đakovice u skladu s depešom od 15. jula 1998. godine, koju je potpisao optuženi.[6539]

1904. Shaun Byrnes je u svom svedočenju rekao da su u septembru 1998. godine policijske snage izvele jednu operaciju u nekoliko sela istočno od Pećи, na granici s opštinom Dečani, u kojima se, kako se verovalo, krio OVK, da su isterale civile, a onda ih poterale nazad kućama kad je

---

str. 23). Veće podseća na svoj raniji zaključak da su snage MUP-a postupile u skladu s tim, v. gore, par. 317-322. U zapisniku sa sastanka Zajedničke komande od 1. avgusta 1998. godine zabeleženo je da je Đorđević rekao da će odredi PJP "sutra" napasti Rastavicu i Prilep iz pravca Caraberga (DP P886, str. 27); na sastanku 2. avgusta 1998. godine, zabeleženo je da je Lukić izjavio da je Munja naišla na čvrst otpor u Rastavici i Prilepu. U belešci za 2. avgust 1998. godine takođe stoji da je Lukić izjavio da je "Frenki" angažovan kao podrška 4. odreda (PJP) oko Lauše, v. DP P886, str. 28. Na sastanku 12. avgusta 1998. godine, optuženi je izjavio sledeće: "[...] 3. i 4. odred da se uključi oko Loća i da radi u petak", i "Vokša i Slup da se radi i da se uključi vojska", DP P886, str. 41. Zabeleženo je da je 23. avgusta 1998. godine optuženi rekao da Prizrenska četa, Beogradska četa i SAJ "idu na pravac Dulje – Rance", DP P886, str. 57. Na sastanku 4. septembra 1998. godine zabeleženo je da je optuženi rekao da treba izvesti "[d]ejstvo prema teroristima", DP P886, str. 73. Dalje takve beleške koje govore o učešću Vlastimira Đorđevića na sastancima Zajedničke komande i beleške koje ukazuju na njegov rukovodeći položaj mogu se naći u DP P886, str. 78-79, 83, 96, 101, 105, 108.

6532 Vlastimir Đorđević, T. 9595, 9597-9598; Ljubinko Cvetić, T. 6621.

6533 V. DP P886, str. 12, 13-14, 17.

6534 Ljubinko Cvetić, T. 6221, 6644.

6535 V. gore, par. 318.

6536 DP P1407. V. gore, par. 322.

6537 Vlastimir Đorđević, T. 9860-9863; v. takođe DP P886, str. 103, i DP P1422. V. gore, par. 366.

6538 Vlastimir Đorđević, T. 9621-9622, 9622-9625, 9632-9634, 9803-9804, 9808-9809; v. DP D429, DP D431, DP D921; v. takođe Vukmir Mirčić, T. 13263, 13266, 13268, 13282-13283.

6539 Svedok K25, T. 1590-1591; DP P131.

međunarodna štampa usredsredila pažnju na veliki broj raseljenih civila, kosovskih Albanaca.[6540] U beleškama sa sastanaka Zajedničke komande od 4. i 6. septembra 1998. godine navodi se da je optuženi izjavio da meštane iz sela u kojima su vođene protivterorističke dejstva treba silom vratiti u njihova sela nakon tih dejstava.[6541] Optuženi je objasnio da reč "silom" mora da je bio "način na koji je [Đaković] doživeo" reč koja je zapravo upotrebljena, pošto je u stvarnosti policija slana na područja gde su se seljani skrivali kako bi ih ubedila da se vrate kućama kad je to postalo bezbedno.[6542] Međutim, Đaković je rekao da optuženi jeste upotrebio tu reč, ali u kontekstu situacija u kojima OVK nije dopuštao seljanima da se vrate kućama čak ni posle završetka operacija.[6543] Veće ne smatra uverljivim nijedan od ovih pokušaja da se izbegne uobičajeno značenje reči. Prema zaključku Veća, primena sile radi povratka seljana, pod rukovodstvom optuženog, bila je pokušaj da se pobiju izveštaji međunarodnih sredstava javnog informisanja o velikom broju izbeglica do kojeg su dovele operacije VJ i MUP-a.

1905. O okončanju protivterorističke operacije u Donjem i Gornjem Obrinju, u opštini Glogovac i opštini Srbica, razgovaralo se na sastanku Zajedničke komande 26. septembra 1998. godine.[6544] Veće podseća na svoju konstataciju da su srpske snage tog dana u Gornjem Obrinju ubile 26 članova porodice Delijaj.[6545] O tom incidentu je opširno izveštavano i u Srbiji i u inostranstvu.[6546] Veće podseća da je na sastanku Zajedničke komande 4. oktobra 1998. godine zabeležena Šainovićeva izjava da treba pokrenuti istragu o tom incidentu.[6547] Veće se uverilo da je optuženi znao za operaciju u Gornjem Obrinju i za ubijanje koje se tamo odigralo 26. septembra 1998. godine.

1906. Optuženi je potvrdio da je, dok je boravio na terenu na Kosovu tokom protivterorističkih operacija, video slučajeve pljačkanja i paljenja kuća kosovskih Albanaca od strane policajaca i dodao da su protiv takvih pojedinaca preduzimane mere u vidu disciplinskih ili krivičnih postupaka.[6548] Tokom tog perioda, Shaun Byrnes je skoro svakodnevno izveštavao Lukića o incidentima vezanim za pljačkanje i paljenje, kao i incidentima tokom kojih je policija isterivala meštane iz sela, i tražio da se s tim incidentima prekine.[6549] Veće se uverilo da je optuženi, na

[6540] Shaun Byrnes, DP P1214 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 12228). Byrnes nije lično prisustvovao tom događaju. Timovi DPMK-SAD javili su da se jedan broj kosovskih Albanaca nije vratio kući jer nisu imali čemu da se vrate, Shaun Byrnes, DP P1214 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 12228-12229. V. takođe gore, par. 341.
[6541] DP P886, str. 73, 79.
[6542] Vlastimir Đorđević, T. 9613-9616, 9809-9812, 9813-9815.
[6543] Milan Đaković, T. 8043-8045.
[6544] DP P886, str. 112. Veće napominje da nije zabeleženo da je optuženi govorio na tom sastanku. Međutim, on nije naveden na spisku odsutnih, te se Veće stoga uverilo da je on prisustvovao tom sastanku.
[6545] V. gore, par. 339.
[6546] Frederick Abrahams, T. 4021-4022.
[6547] DP P886, str. 119.
[6548] Vlastimir Đorđević, T. 10094-10095.
[6549] Shaun Byrnes, DP P1214 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 12141-12142, T. 12149-12150, 12151-12153.

osnovu sopstvenih saznanja o takvim zločinima koja je stekao na osnovu svog prisustva na terenu tokom operacija, svog nadređenog položaja u odnosu na Lukića, koji ga je tokom tog perioda morao izveštavati o takvim zločinima, i svog učešća na sastancima Zajedničke komande na kojima se govorilo o pljačkanju i paljenju kuća kosovskih Albanaca i o prekomernoj upotrebi artiljerije,[6550] bio obavešten o zločinima koje su srpske snage činile 1998. godine i o riziku da će snage MUP-a nastaviti da čine takve zločina u sličnim okolnostima.

1907. Dokazi pokazuju da se, posle sprovođenja Plana za suzbijanje terorizma na Kosovu u oktobru 1998. godine, optuženi vratio u Beograd. Dana 5. novembra 1998. godine, on se vratio na Kosovo da bi prisustvovao sastanku Štaba MUP-a na kojem je predsednik Srbije Milan Milutinović govorio prisutnima o političkoj i bezbednosnoj situaciji na Kosovu.[6551] Dokazi pokazuju da je on bio na još jednom sastanku 27. novembra 1998. godine u Beogradu, kojim je predsedavao ministar a prisustvovali mu pomoćnici ministara, načelnik RDB, rukovodilac Štaba MUP-a Lukić, kao i zamenik predsednika Vlade Nikola Šainović, na kojem se raspravljalo o opštoj bezbednosnoj situaciji na Kosovu i daljem angažovanju pripadnika policije u izvođenju budućih protivterorističkih operacija.[6552]

(c) Uloga Vlastimira Đorđevića u naoružavanju lokalnih Srba i razoružavanju kosovskih Albanaca

1908. Tužilaštvo tvrdi da je Vlastimir Đorđević igrao značajnu ulogu u procesu naoružavanja nealbanskih civila širom Kosova i da je to činio iako je bio svestan da će ti naoružani civili verovatno vršiti kriminalne radnje.[6553] U tom kontekstu, tužilaštvo tvrdi da je 1998. godine, optuženi, mada svestan međunacionalnih napetosti na Kosovu i očiglednog rizika koji je podrazumevalo naoružavanje jedne i istovremeno razoružavanje druge etničke grupe, ipak učestvovao u razoružavanju sela pretežno naseljenih kosovskim Albancima, jer je to bio deo plana za suzbijanje terorizma.[6554]

[6550] V., na primer, DP P886, str. 8, 11, 36, 42, 107. Veće napominje da je na sastanku 7. septembra 1999. godine zabeleženo da je optuženi lično rekao sledeće: "Treba smanjiti upotrebu artiljerije" i "Moramo mere preduzimati protiv lica koja naknadno pale kuće" (v. DP P886, str. 82). Nema dokaza o tome da su takve mere preduzete. V. dole, par. 2086-2105.
[6551] Vlastimir Đorđević, T. 9654; Ljubinko Cvetić, T. 6621; v. DP P770.
[6552] Ljubinko Cvetić, T. 6649; DP P689.
[6553] Završni podnesak tužilaštva, par. 1107-1108.
[6554] Završni podnesak tužilaštva, par. 1120, 1122.

1909. Odbrana zastupa stav da RJB nije imao nikakve veze ni s razoružavanjem kosovskih Albanaca koje je, kako ona tvrdi, imalo za cilj sprečavanje otcepljenja uz primenu oružja, ni s naoružavanjem pripadnika srpske populacije, čime se bavio Štab MUP-a.[6555]

1910. Dokazi ukazuju na to da je razoružavanje pretežno albanskih sela na Kosovu 1998. godine bilo deo Plana za suzbijanje terorizma.[6556] Zajednička komanda je jedinicama MUP-a dala zadatak da razoružaju albansko stanovništvo u unutrašnjosti Kosova,[6557] dok su za razoružavanje sela duž graničnog pojasa bile zadužene jedinice Prištinskog korpusa.[6558] Za takve aktivnosti bili su zaduženi SUP-ovi na Kosovu.[6559] Prema tome, optuženi je bio *de jure* odgovoran za razoružavanje albanskih sela na Kosovu od strane takvih snaga. Takođe je lično učestvovao u razoružavanju sela Istinić, opština Dečani, krajem septembra 1998. godine. Optuženi i svedok odbrane Vukmir Mirčić, tadašnji načelnik SUP-a Dečani, pokušali su da predstave postupanje pripadnika MUP-a koji su ušli u selo kao nastojanje da se spreči dalja eskalacija situacije tako što su zahtevali da "teroristi" koji su se izmešali s civilnim stanovništvom napuste to područje[6560] i seljanima nudili mirno rešenje.[6561] Iako je i to možda bio cilj razoružavanja tog sela, s obzirom na ukupne dokaze kojima se utvrđuje uloga SUP-ova u razoružavanju albanskih sela na Kosovu tokom tog perioda, Veće se uverilo da je optuženi bio u potpunosti upoznat s tim aktivnostima, da je učestvovao u tom postupku, i to znajući da su srpski civili istovremeno aktivno naoružavani.

1911. Kad je reč o naoružavanju lokalnih Srba na Kosovu, Veće je konstatovalo na drugim mestima u ovoj Presudi da su VJ i MUP započeli taj proces sredinom 1998. godine.[6562] Lokalni Srbi na Kosovu organizovani su u rezervna policijska odeljenja (RPO) u cilju odbrane srpskih sela. Pripadnici RPO-ova su učestvovali i u borbenim dejstvima zajedno s MUP-om i VJ.[6563] Komandiri RPO-ova su dobijali naređenja od komandira lokalnih stanica policije na svojim područjima.[6564] U julu 1998. godine na Kosovu je već bilo naoružano više od 54.000 srpskih civila; 12.170 je dobilo oružje od MUP-a, a 34.716 od VJ.[6565] U februaru 1999. na Kosovu je bilo već oko 255 RPO-ova.[6566] Kad je reč o izdavanju oružja od strane MUP-a, Ljubinko Cvetić je posvedočio da je taj

[6555] Završna reč, T. 14490-14491. Što se tiče naoružavanja srpskog stanovništva, odbrana isto tako tvrdi da nema dokumenata RJB koji govore o tom postupku ili o angažovanju tih civila u operacijama 1998. i 1999. godine, kao i da RJB nikad nije dobio izveštaje o takvim aktivnostima, Završni podnesak odbrane, par. 611, 618.
[6556] DP P87, str. 4.
[6557] DP P1220, str. 5, 8; DP P1218, str. 6; DP P1399, str. 8.
[6558] DP D338, str. 5; DP P886, str. 82.
[6559] DP D244.
[6560] Vlastimir Đorđević, T. 9624-9625, 9804.
[6561] Vukmir Mirčić, T. 13264-13267, 13336, 13340-13341.
[6562] V. gore, par. 92.
[6563] V. gore, par. 94-95.
[6564] V. gore, par. 94.
[6565] DP P688, str. 7. V. gore, par. 92.
[6566] Ljubinko Cvetić, T. 6718; DP P1055, str. 4. V. gore, par. 92.

postupak "iš[ao] od [MUP-a], štaba [MUP-a], preko Sekretarijata unutrašnjih poslova".[6567] Taj iskaz direktno se kosi s tvrdnjom odbrane da je u tom postupku učestvovao samo Štab MUP-a u Prištini.

1912. Optuženi je poricao da zna za opšte naoružavanje srpskog stanovništva[6568] i za učešće naoružanih srpskih civila u zajedničkim operacijama VJ i MUP-a.[6569] On je u svom svedočenju rekao da je uloga policije na Kosovu kad je reč o RPO-ovima bila ograničena na obavezu lokalnih policijskih stanica da pripadnicima RPO-ova pruže logističku podršku, obuku i opremu i istakao da RPO-ovi nisu bili organizacione jedinice MUP-a.[6570] Prilikom unakrsnog ispitivanja on je dodao da je za podršku rezervnim policijskim odeljenjima nekog sela "verovatno" bio zadužen neko od aktivnih policajaca iz tog sela, ali da ti policajci nisu bili potčinjeni njemu, što je, po svemu sudeći, u skladu s njegovom opštom tvrdnjom da na Kosovu nije imao nikakvih nadležnosti i što Veće ne prihvata kao tačno.[6571]

1913. Optuženi je u julu i avgustu 1998. godine prisustvovao sastancima (prema zaključku Veća, Zajedničke komande)[6572] na kojima se raspravljalo o naoružavanju srpskog stanovništva i popuni sastava RPO-ova.[6573] Prisustvovao je i zajedničkoj operaciji VJ i MUP-a na području Čičavice u septembru 1998. godine, u kojoj su, kao što se vidi iz naređenja Prištinskog korpusa od 19. septembra 1998. godine, učestvovali naoružani srpski civili, što on, međutim, poriče da zna tvrdeći da je tokom te akcije bio "s druge strane planine".[6574] Bio je prisutan i na sastanku u Belom dvoru u Beogradu 29. oktobra 1998. godine, kojem je prisustvovalo rukovodstvo VJ i MUP, a predsedavao mu predsednik Slobodan Milošević, na kojem se raspravljalo o sprovođenju Plana za suzbijanje terorizma na Kosovu. Taj plan je, između ostalog, uključivao naoružavanje srpskog stanovništva i organizovanje RPO-ova.[6575] On, uprkos tome, tvrdi da se ne seća da li je formiranje RPO-ova popunjenih srpskim civilima na Kosovu zapravo bilo deo tog plana.[6576] U vezi s uputstvom koju je Sreten Lukić izdao načelnicima SUP-ova i komandantima PJP na sastanku 2. novembra 1998. godine, da, između ostalog, ne navode činjenicu da su Srbi naoružani i da to, ako moraju, objasne "članovima misije" (to jest, VMK) izgovarajući se da su naoružani "samo pripadnici[...] straže",

[6567] Ljubinko Cvetić, T. 6713.
[6568] Vlastimir Đorđević, T. 9862, 9903.
[6569] Vlastimir Đorđević, T. 9901-9902, 9862-9683.
[6570] Vlastimir Đorđević, T. 9939-9940; v. takođe Vlastimir Đorđević, T. 9906-9907; DP P1052, str. 2.
[6571] Vlastimir Đorđević, T. 9903-9904. Veće napominje da je na pitanje da li su RPO-ovima komandovali pripadnici MUP-a koji su u suštini "bili njegovi podređeni, na nižem nivou u komandnom lancu" optuženi odgovorio sledeće: "[N]iko meni nije bio potčinjen" i dodao da su lokalni policajci samo pružali pomoć RPO-ovima u odbrani protiv terorista (Vlastimir Đorđević, T. 9903-9904).
[6572] V. gore, par. 229.
[6573] DP P886, str. 3, 16-18, 22, 55; v. takođe Vlastimir Đorđević, T. 9915, 9920-9922, 10143.
[6574] Vlastimir Đorđević, T. 9860-9863; v. takođe DP P886, str. 103 i DP P1422.
[6575] DP P87, str. 4; v. takođe Vlastimir Đorđević, T. 9872-9873, 9875.
[6576] Vlastimir Đorđević, T. 9875-9876.

optuženi je objasnio da je Lukić samo dao uputstvo da korišćenje oružja mora biti ograničeno na obavljanje poslova straže.[6577] Ukupni kontekst u kojem je Lukić to rekao ne govori u prilog toj informaciji.

1914. Znanje optuženog o naoružavanju srpskih civila i njihovom organizovanju u RPO-ove nije bilo ograničeno na 1998. godinu. Vlastimir Đorđević je prisustvovao sastanku Štaba MUP-a 17. februara 1999. godine na kojem je Lukić obavestio prisutne da su RPO-ovi aktivni u skoro svim selima naseljenim Srbima i da su intenzivirali aktivnosti.[6578] Lukić je takođe pomenuo sastanke RPO-ova i Momčila Stojanovića, pomoćnika načelnika RJB i člana Štaba MUP-a, kao i Blagoja Pešića, takođe člana Štaba MUP-a. U izveštaju od 16. februara 1999. godine, u kojem su zabeleženi rezultati sastanaka održanih između 13. i 16. februara 1999. godine, za Pešića se navodi da je "zadužen za organizaciju i funkcionisanje RPO na [Kosovu]"[6579] Štaviše, u zapisniku sa sastanka Štaba MUP-a od 17. februara 1999. godine zabeleženo je da je ministar Stojiljković izjavio da RPO-ovima "i građanima" treba reći da po svaku cenu izbegnu građanski rat i da se, ako dođe do oružanog sukoba, uzdržavaju od ubijanja žena i dece.[6580] Uprkos tim dokumentarnim dokazima koji dokazuju tesne veze između MUP-a i RPO-ova, optuženi je tvrdio da je uloga MUP-a, kad je reč o RPO-ovima, bila ograničena na pružanje podrške i pripremanje RPO-ova za defanzivna dejstva protiv terorista.[6581] On je poricao da je znao da je do tada, kao što je zabeleženo u izveštaju od 16. februara 1999. godine, postojećim RPO-ovima bilo podeljeno 64.080 komada oružja i izjavio da nije primio taj izveštaj, da ga niko nije obavestio o tim podacima i da nije znao da će Stojanović i Pešić ići na Kosovo da se sastanu s komandantima RPO-ova.[6582]

1915. Veće ne smatra da je svedočenje optuženog, naročito kada se radi o goreopisanim dokumentarnim dokazima, verodostojno. Dokazi su jasni kad je reč o tesnoj povezanosti MUP-a i RPO-ova i angažovanju naoružanih srpskih civila u zajedničkim operacijama VJ i MUP-a, o čemu se takođe govori ne drugim mestima u ovoj Presudi.[6583] Po mišljenju Veća, optuženi je znao za

[6577] DP P690, str. 3; Vlastimir Đorđević, T. 9928-9931. Veće napominje da je Lukić dao to uputstvo u kontekstu sporazuma s OEBS-om u oktobru 1998. godine. Konkretno uputstvo bilo je sledeće:"[I]nsistirati da Srbi i pripadnici RPO ne zloupotrebljavaju oružje, da ne pucaju na svadbama, slavama, ispraćajima i dr., i da oružje ne nose i javno ne pokazuju u prisustvu članova Misije. Prilikom obavljanja poslova straže koristiti jedno oružje, a ne da pojedinci donose oružje sa kojim su zaduženi. Ukazivati im da ne iznose činjenicu da su Srbi naoružani i da tu činjenicu, ako moraju, objašnjavaju izgovarajući se da se radi samo o pripadnicima straže." (DP P690, str. 3).

[6578] DP P85, str. 1-2; Vlastimir Đorđević, T. 9936-9937.

[6579] DP P1055, str. 3; v. takođe DP P85, str. 1-2; Vlastimir Đorđević, T. 9936-9940.

[6580] DP P85, str. 3. Veće napominje da je na sastanku Kolegijuma VJ 21. januara 1999. godine, odnosno sastanku Generalštaba VJ 1. februara 1999. godine pokrenuto pitanje rizika od samoorganizovanja srpskog civilnog stanovništva radi pružanja otpora usled terorističkih aktivnosti, što bi potencijalno moglo da zakomplikuje situaciju na Kosovu i dovede do pojačanog eksponiranja radikalnih snaga (v. DP P902, str. 16, DP D523, str. 16).

[6581] Vlastimir Đorđević, T. 9938-9940.

[6582] Vlastimir Đorđević, T. 9940-9941. Štaviše, optuženi je svedočio da *nikada* nije video nikakav Pešićev izveštaj u vezi s RPO-ovima i dodao da je Pešić takve izveštaje mogao da sastavlja samo za Štab MUP-a, pošto su oni bili jedini koji su analizirali aktivnosti RPO (v. Vlastimir Đorđević, T. 9912, 9938, 10143-10144).

[6583] V. gore, par. 92-96.

naoružavanje srpskog civilnog stanovništva na Kosovu, njegovo organizovanje u RPO-ove, učešće MUP-a po pitanju logističke podrške[6584] i angažovanje naoružanih srpskih civila u zajedničkim operacijama VJ i MUP-a izvođene u drugoj polovini 1998. godine pa sve do kraja perioda na koji se odnosi Optužnica 1999. godine. Naoružavanje civilnog stanovništva na Kosovu nije vršeno na nediskriminatoran način niti s ograničenim ciljem samoodbrane civilnog stanovništva od "neprijatelja".[6585] Kao što pokazuju dokazi o kojima je bilo reči gore u tekstu, naoružavano je upravo srpsko civilno stanovništvo i to od strane MUP-a i VJ, jer je to bio deo Plana za suzbijanje terorizma na Kosovu koji je odobrio predsednik Milošević.

(d) Učešće Vlastimira Đorđevića u međunarodnim pregovorima o ulozi policije na Kosovu

1916. Odgovornost koju je Vlastimir Đorđević imao u međunarodnim pregovorima vezanim za ulogu srpskih snaga bezbednosti na Kosovu, održanim u oktobru 1998. godine, takođe ukazuje na efektivnu kontrolu koju je on imao nad snagama policije na Kosovu krajem te godine. Dana 24. i 25. oktobra 1998. godine u Beogradu su održani sastanci između predstavnika međunarodne zajednice i predstavnika SRJ i Srbije,[6586] s ciljem da se postigne dogovor o konkretnim merama koje SRJ i Srbija treba da preduzmu kako bi u potpunosti ispoštovale Rezoluciju 1199 Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija. Diskusija je bila usredsređena na brojnost, ulogu i odgovornosti VJ i MUP-a na Kosovu.[6587] Optuženi Vlastimir Đorđević predvodio je srpsku delegaciju koja je učestvovala u pregovorima u vezi s ulogom policije. Pomoćnik ministra Obrad Stevanović, zadužen za koordinaciju uprave policije, rukovodilac Štaba MUP-a za Kosovo general Sreten Lukić i pukovnik Mijatović, zamenik rukovodioca Štaba MUP-a za Kosovo, takođe su prisustvovali tim pregovorima kao članovi srpske delegacije.[6588] Pregovori o ulozi policije zaključeni su potpisivanjem dokumenta naslovljenog “Sporazum između DPMK i Ministarstva unutrašnjih poslova Srbije”. Dokument su potpisali Vlastimir Đorđević, u ime Republike Srbije, i to izričito u svojstvu načelnika RJB MUP-a, a u ime DPMK Shaun Byrnes, šef DPMK-SAD. Prema tom sporazumu, trebalo je ukloniti sve postojeće policijske kontrolne punktove na Kosovu i umesto njih je trebalo postaviti 27 osmatračkih punktova. Ti osmatrački punktovi nisu bili na putevima. U sporazumu je dalje određena lokacija tih 27 "osmatračnica" i utvrđene su sve lokacije na Kosovu s kojih će policija biti povučena.[6589] Konačni dokument proizašao iz tih pregovora u Beogradu, koji

[6584] V. gore, par. 92-96.
[6585] V. DP P44, član 3.
[6586] Kao što je razmotreno ranije u ovoj Presudi, Kosovo je bilo deo Republike Srbije, jedne od republika u sastavu SRJ. VJ je bio organizovan na saveznom nivou, a policija na republičkom, pri čemu su policijske snage na Kosovu bile deo MUP-a Srbije. Stoga su u pregovorima o ulozi snaga bezbednosti na Kosovu, koje su činili i VJ i MUP, učestvovali i predstavnici SRJ i predstavnici Srbije.
[6587] V. gore, par. 357.
[6588] V. gore, par. 357.
[6589] V. gore, par. 360.

je za SRJ potpisao Nikola Šainović, a za Republiku Srbiju Vlastimir Đorđević, takođe je predviđao povlačenje s Kosova jedinica specijalne policije koje su tamo bile raspoređene posle februara 1998. godine,[6590] uključujući PJP i SAJ.

1917. Vlastimir Đorđević je bio taj ko je bio u mogućnosti da prihvati uklanjanje svih policijskih kontrolnih punktova na Kosovu. On je bio u mogućnosti da se u ime Republike Srbije obaveže da će se s Kosova povući policijske snage, uključujući jedinice specijalne policije. On je bio u mogućnosti i da pregovara u ime Republike i dogovori se da se postavi samo 27 "osmatračnica", kao i da pregovara o njihovim konkretnim lokacijama. Po mišljenju Veća, te činjenice jasno pokazuju da on nije imao samo *de jure* ovlašćenja nad policijskim snagama na Kosovu, već da je vršio efektivnu kontrolu nad tim snagama budući da je mogao da odlučuje o njihovom raspoređivanju, povlačenju, premeštanju i operativnom funkcionisanju na Kosovu. Te činjenice dalje otkrivaju da optuženi nije bio lišen nadležnosti nad snagama MUP-a i njihovim operacijama na osnovu rešenja ministra Stojiljkovića od 15. juna 1998. godine, kojim je naloženo da Štab Ministarstva na Kosovu treba da izveštava ministra.

1918. Prema daljem zaključku Veća, učešće Vlastimira Đorđevića u pregovorima vezanim za Oktobarske sporazume pokazuje da je on raspolagao detaljnim saznanjima o situaciji na terenu, snagama MUP-a na Kosovu 1998. godine i strateškim potrebama i problemima tih snaga. Da bi neko zastupao interese MUP-a u tim međunarodnim pregovorima morao je raspolagati temeljnim poznavanjem situacije na terenu, uključujući područja na kojima su bile ili su mogle biti aktivne snage OVK, kao i područja od trenutnog i potencijalnog strateškog značaja za snage MUP-a. Prema iskazu Shauna Byrnesa, šefa DPMK-SAD, koji je predvodio drugu stranu u tim pregovorima, Vlastimir Đorđević je jasno pokazao da je upoznat s činjenicama na terenu na Kosovu, uključujući lokaciju i operativni raspored srpske policije.[6591] Prema zaključku Veća, Vlastimir Đorđević je bio u potpunosti informisan o aktivnostima snaga MUP-a na Kosovu 1998. godine.

1919. Dalje, optuženi je bio taj koji je 3. novembra 1998. godine telegramom obavestio, između ostalog, načelnike SUP-ova i RDB na Kosovu o sporazumu s Verifikacionom misijom OEBS-a, postignutom 1. novembra, kojim im se odobrava da dođu na Kosovo i formiraju posmatračku misiju.[6592]

[6590] V. gore, par. 362.
[6591] V. gore, par. 359.
[6592] DP P715; Vlastimir Đorđević, T. 9653-9654.

(e) Uloga Vlastimira Đorđevića u Račku u januaru 1999. godine

1920. O učešću Vlastimira Đorđevića u UZP i ulozi koju je imao kao načelnik RJB govori i njegova uloga u događajima u Račku sredinom januara 1999. godine. Dana 15. januara 1999. godine u selu Račak, opština Štimlje, na centralnom Kosovu, izvedena je zajednička operacija MUP-a i VJ. Kao što je konstatovano ranije u ovoj Presudi, ta operacija predstavljala je reakciju na to što je OVK nekoliko dana ranije ubio pripadnike policijske patrole.[6593] Operacija je počela rano ujutro 15. januara, otprilike u 06:00 ili 07:00 časova, i trajala je do 15:00 ili 16:00 časova popodne tog dana.[6594] Najpre su snage VJ, koje su nedeljama pre incidenta bile raspoređene na brdima iznad sela, otvorile vatru na selo i okolna brda koristeći tenkove T-55 i prage.[6595] Posle toga, verovatno posle 08:00 časova, u selo su pešice ušle snage MUP-a, sastavljene od PJP i SAJ, i pretresale kuću po kuću.[6596] Tokom operacije ubijeno je najmanje 45 kosovskih Albanaca. Otprilike 20 do 24 tela imalo je strelne rane glave i činilo se da su ustreljena iz relativne blizine.[6597] Barem jednoj žrtvi odsečena je glava. Među žrtvama su bili jedna žena i jedno dete.

1921. U 08:30 ili 09:00, otprilike kad se MUP uključio u operaciju, Vlastimir Đorđević je stigao u policijsku stanicu u Štimlju, udaljenu oko jedan kilometar od Račka. Tamo se zadržao više od sat vremena, zajedno s načelnikom SUP-a Uroševac, SUP-a koji je bio nadležan za Račak, i drugim pripadnicima policije SUP-a višeg ranga.[6598] Za to vreme obavio je dva telefonska razgovora s Nikolom Šainovićem, zamenikom predsednika Vlade, odgovornim za Kosovo.[6599]

1922. Prema zaključku Veća, operacija u Račku izvedena je u tesnoj koordinaciji između VJ i MUP-a. Mada u dokazima ima naznaka da je cilj te operacije možda uključivao hapšenje lica odgovornih za ubijanje srpskih policajaca nekoliko dana ranije, po mišljenju Veća, veliki broj angažovanih srpskih snaga, veličina i snaga korišćenog naoružanja, broj i opremljenost uključenih snaga i žrtve, naročito izuzetno veliki broj ubijenih kosovskih Albanaca, dokazuju da stvarni cilj ove operacije nije bio hapšenje već odmazda za ranije ubijanje policajaca od strane OVK, kažnjavanje potencijalnih izvršilaca i onih za koje se verovalo da su podržali ubijanje tih srpskih policajaca, kao i terorisanje i kažnjavanje stanovništva sela koje je smatrano uporištem OVK. Čak i da se prihvati da je operacija u Račku imala legitimnu vojnu ili protivterorističku svrhu, s obzirom na vrstu naoružanja koje su koristili VJ i MUP tokom te operacije, nedostatak bilo kakve naznake u

[6593] V. gore, par. 397.
[6594] V. gore, par. 398-403.
[6595] V. gore, par. 401.
[6596] V. gore, par. 401.
[6597] V. gore, par. 416.
[6598] V. gore, par. 398.
[6599] V. gore, par. 398.

dokazima da je iz Račka otvarana vatra, veliki broj žrtava kosovskih Albanaca, kao i činjenica da su VJ i MUP praktično bili bez žrtava, ukazuje na grubu nesrazmernost između sile primenjene u Račku i svakog eventualnog vojnog ili protivterorističkog cilja.

1923. Vlastimir Đorđević je bio najviši funkcioner MUP-a umešan u tu operaciju. Kao takav, on je bio potpuno informisan o događajima u Račku i vršio je kontrolu ili je bio u poziciji da je vrši, nad snagama koje su izvodile tu operaciju i nad onima koji su za nju bili zaduženi. Na osnovu poznatih okolnosti i njegova dva razgovora s zamenikom predsednika Vlade SRJ, zaduženim za Kosovo, Veću se nameće zaključak da je Vlastimir Đorđević, kao najviši funkcioner MUP-a koji je u njoj učestvovao, bio u mogućnosti da o toku operacije u Račku obavesti najviše političke rukovodioce SRJ i da je njegova uloga bila da organizuje policijske snage na terenu.

1924. Veće je ranije konstatovalo da je sudski istražni tim došao u Račak samo tri dana posle tog incidenta. To se odigralo 18. januara 1999. godine, kad je optuženi, kako je sam posvedočio, bio u policijskoj stanici u Štimlju kako bi obezbedio lokaciju radi uviđaja. Veće je ranije konstatovalo da ono što je 18. januara 1999. godine pokazano sudskom istražnom timu ne odgovara onom što su međunarodni posmatrači videli u selu 15. i 16. januara 1999. godine. Sudskom istražnom timu nisu pokazana tela ustreljena u glavu, kao ni jarak prikazan u filmu predstavnika VMK ili obezglavljeno telo. Veće je ranije konstatovalo da je 18. januara sudskom istražnom timu pokazana izrežirana scena koju je pripremila policija, smišljena da stvori lažan utisak o stvarnim događajima. Veće se uverilo da je optuženi rukovodio nastojanjima MUP-a da se prikriju dokazi o primeni očigledno prekomerne sile od strane policije i da operaciju u Račku prikažu kao legitimnu protivterorističku operaciju.

(f) Drugi odlasci Vlastimira Đorđevića na Kosovo 1999. godine

1925. Osim kad je bio na terenu na Kosovu kako bi nadzirao sprovođenje Plana za suzbijanje terorizma, naročito između jula i oktobra 1998. godine, i kad je sredinom januara 1999. godine bio u Račku kao komandujući, dokazi pokazuju da je optuženi u još nekoliko navrata odlazio na Kosovo u periodu pre početka rata i u periodu na koji se odnosi Optužnica. On je prisustvovao sastanku Štaba MUP-a u Prištini 17. februara 1999. godine na kojem se raspravljalo, između ostalog, o tri akcije "čišćenja terena" u rejonima Podujeva, Dragobilja i Drenice, kao i o angažovanju policajaca u tim akcijama.[6600] Dokazi pokazuju da je prisustvovao i sastanku Štaba

[6600] DP P85; Vlastimir Đorđević, T. 9676-9677; v. takođe Žarko Braković, T. 4215-4216. U izjavi koju je dao za Tužilaštvo 2004. godine, Braković je izjavio da su Vlastimir Đorđević i Obrad Stevanović 1999. godine redovno dolazili na Kosovo (Žarko Braković, DP P759, par. 26). Međutim, tokom unakrsnog ispitivanja na ovom suđenju, ovaj svedok je to sveo na minimum, rekavši u svom svedočenju da je optuženog na Kosovu video samo dvaput, 17. februara 1999. i 10. juna 1999. godine (Žarko

MUP-a u Prištini 8. marta 1999. godine.[6601] Dana 16. aprila 1999. godine, otišao je na Kosovo zajedno s ministrom, kako bi podigao moral policijskih snaga i srpskog stanovništva.[6602] Održan je sastanak s načelnicima SUP-ova i Štabom MUP-a, kao i jednim brojem političara.[6603] Na tom drugom sastanku optuženi je najavio prestanak dužnosti načelnika SUP-a Kosovska Mitrovica i SUP-a Priština po završetku njihovog mandata na Kosovu.[6604] Optuženi se vratio na Kosovo dva dana kasnije, 18. aprila 1999. godine, da bi video kako se odvija primopredaja dužnosti te dvojice načelnika SUP-a njihovim naslednicima; otišao je u Štab MUP-a, gde se sastao sa Sretenom Lukićem i Obradom Stevanovićem, obišao SUP Priština i sastao se s njegovim načelnikom, kao i s načelnikom SUP-a Uroševac. Zatim je, istog tog dana, bio na sastanku kojem su prisustvovali najznačajniji funkcioneri MUP i VJ na Kosovu, to jest, Lukić, Stevanović, Pavković, Lazarević i Milan Đaković, na kojem je bilo reči o pitanju prepotčinjavanja MUP-a Vojsci Jugoslavije.[6605] Uprkos pobijanju optuženog, Veće se, kao što je pomenuto u prethodnom odeljku,[6606] dalje uverilo da je on 1. juna 1999. godine prisustvovao sastanku Zajedničke komande u Prištini.[6607] Iz dokaza se takođe vidi da je optuženi, zajedno s ministrom Stojiljkovićem, 10. juna 1999. godine prisustvovao sastanku Štaba MUP-a u Prištini, kojem su članovi Štaba MUP-a i načelnici kosovskih SUP-ova prisustvovali da bi razgovarali o sprovođenju Kumanovskog sporazuma, to jest o povlačenju snaga s Kosova.[6608] Prema tome, prema zaključku Veća, optuženi je tokom 1999. godine, a posebno za vreme kampanje NATO-a, i dalje bio uključen u zbivanja na Kosovu i bio je, zajedno s ministrom, aktivan na Kosovu u više od jednog navrata, što se u velikoj meri kosi s iskazom optuženog da na Kosovu nije imao nikakve nadležnosti i da ga je ministar držao "van tokova" kad je reč o događajima na Kosovu.

(g) <u>Uloga Vlastimira Đorđevića u raspoređivanju na Kosovo paravojnih ili dobrovoljačkih formacija</u>

1926. Tužilaštvo tvrdi da je Vlastimir Đorđević značajno doprineo UZP-u tako što je angažovao paravojne grupe u operacijama koje su MUP i VJ vodili protiv albanskih civila na Kosovu, tokom kojih su te paravojne jedinice činile zločine za koje se on tereti, kao i da su se pre početka kampanje NATO-a ministar i optuženi pripremali za uključivanje paravojnih i dobrovoljačkih formacija u

Braković, T. 4215-4216, 4193, 4296). Braković je pokušao da sugeriše da to ne predstavlja izmenu njegovog iskaza; on jeste potvrdio da je moguće da se 2004. godine bolje sećao (Žarko Braković, T. 4296).

[6601] Ljubinko Cvetić, T. 6682-6684, 6686, 6735. Vlastimir Đorđević je u svom svedočenju rekao da se ne seća da je 8. marta 1999. godine bio na Kosovu (Vlastimir Đorđević, T. 10019-10020).

[6602] Vlastimir Đorđević, T. 9735, 10010; Ljubinko Cvetić, T. 6588, 6682.

[6603] Vlastimir Đorđević, T. 9735.

[6604] Vlastimir Đorđević, T. 9736; Ljubinko Cvetić, T. 6685-6686.

[6605] Vlastimir Đorđević, T. 9737-9739, 10019-10023; Milan Đaković, T. 8049.

[6606] V. gore, par. 237.

[6607] Aleksandar Vasiljević, T. 5691-5694, 5926, 5702.

[6608] Vlastimir Đorđević, T. 9760-9761, 10022-10023; v. takođe Žarko Braković, T. 4193, 4215-4216.

sastav MUP-a kako bi ih angažovali u operacijama.[6609] Odbrana zastupa stav da je, osim rezervnih snaga za koje tvrdi da su bile priključene SAJ-u i da su učestvovale u događajima u gradu Podujevu 28. marta 1999. godine, što je detaljnije razmotreno u nastavku teksta, RJB na Kosovu angažovao samo SAJ i PJP. Odbrana tvrdi da nema dokaza da je RJB, pa stoga ni optuženi, tokom rata uputio na Kosovo bilo kakve paravojne ili dobrovoljačke jedinice.[6610]

1927. Veće je na drugim mestima u ovoj Presudi konstatovalo da je 1998. i 1999. godine na terenu na Kosovu bio prisutan jedan broj paravojnih grupa, koje su mahom delovale u sadejstvu s jedinicama MUP-a, kao popuna njegovih snaga.[6611]

1928. Prema zaključku Veća, dokazi pokazuju da je optuženi lično i direktno učestvovao u angažovanju jedne paravojne jedinice u martu 1999. godine. Radi se o angažovanju paravojne jedinice poznate po imenu "Škorpioni", koja je navodno bila uključena u sastav MUP-a kao jedinica čiji je zadatak bio da zajedno sa SAJ služi kao ispomoć u jednoj operaciji u Podujevu krajem marta 1999. godine, mada je u tom pogledu to predstavljalo očigledno kršenje merodavnog prava kojim su regulisana ta pitanja, o čemu se detaljnije raspravlja u nastavku teksta.[6612] Veće se uverilo da je optuženi znao i da su paravojne formacije delovale na Kosovu i 1998. i 1999. godine. [6613] Na primer, u depeši optuženog od 29. aprila 1998. godine navodi se da se, prema informacijama dostupnim RJB-u i RDB-u, na više mesta u Srbiji priprema za "ubacivanje srpskih dobrovoljačkih grupa" na Kosovo i dodaje da "iza ovakvih grupa u principu stoje kriminogeni i drugi interesi".[6614] Pored toga, dolazak i korišćenje dobrovoljaca pominjao se na sastancima Zajedničke komande 28. i 29. jula 1998. godine, kojima je prisustvovao optuženi.[6615]

1929. Štaviše, Veće se uverilo da je Vlastimir Đorđević znao za nameru MUP-a da angažuje paravojne formacije u protivterorističkim operacijama pre početka rata i da je delio tu nameru.[6616]

[6609] Završni podnesak tužilaštva, par. 1138-1140; Završna reč, T. 14377-14380.
[6610] Završni podnesak odbrane, par. 512-514.
[6611] V. gore, par. 194.
[6612] V. gore, par. 75; v. dole, par. 1934-1945.
[6613] DP P85, str. 3; DP P356, str. 3; DP P709; Vlastimir Đorđević T. 9545, 9676-9677, 9680-9681, 9941-9942; v. takođe dole, par. 195.
[6614] DP P709.
[6615] DP P886, str. 17 (“7.000 dobrovoljaca da se granica ne probije”), str. 20 (“Kriza u MUP je rešena na zadovoljavajući način, ohrabruje dolazak dobrovoljaca, ima prostora za uvećavanje [rezervnih snaga] sa KiM”).
[6616] Vlastimir Đorđević, T. 9945-9946*;* DP P702, od 24. marta 1999. godine koji je poslao ministar, upućen, između ostalog, načelnicima svih SUP-ova, Štabu MUP-a i optuženom, sadrži informacije o predviđenom angažovanju paravojnih jedinica na Kosovu. Optuženi je u svom svedočenju rekao da ne zna zašto bi ministar naredio tako nešto (Vlastimir Đorđević, T. 9946). Veće napominje da se u depeši ministra upućuje na "našu depešu", pod kojom se misli na depešu optuženog od 18. februara 1999. godine, u kojoj se govori o potrebi da se "vrši[...] [...] potpun[a] kontrol[a] nad dobrovoljačkim i paravojnim jedinicama i njihovim pripadnicima" (DP P356). Veće ističe stav odbrane, izložen u paragrafima od 102 do 106, da je depeša optuženog od 18. februara 1999. godine imala za cilj da se spreči korišćenje paravojnih i dobrovoljačkih formacija aktivnih na Kosovu, a da je cilj depeše ministra od 24. marta 1999. godine bio da se propiše metodologija prijema bivših pripadnika dobrovoljačkih ili paravojnih jedinica ukoliko zadovoljavaju uslove (Završni podnesak odbrane, par. 103). Veće odbacuje takvo tumačenje tih depeša, čije značenje smatra jasnim. S tim u vezi, Veće ističe iskaz Ljubinka Cvetića, koji je u svom svedočenju rekao da je uspostavljanje “potpun[e] kontrol[e] nad dobrovoljačkim i paravojnim jedinicama i njihovim pripadnicima” koje se pominje u

Njegovo direktno učešće u raspoređivanju "Škorpiona" u Podujevu 28. marta 1999. godine, manje od nedelju dana nakon što je ministar u depeši zatražio takvo angažovanje, što je detaljno opisano u nastavku teksta, jasno pokazuje da je optuženi delio nameru da angažuje paravojne snage tokom perioda na koji se odnosi Optužnica.

(h) Uloga Vlastimira Đorđevića u raspoređivanju "Škorpiona" u Podujevu i dejstvima koja su usledila u martu 1999. godine

(i) Stavovi strana u postupku

1930. Tužilaštvo tvrdi da je Vlastimir Đorđević imao ključnu ulogu u uključivanju jedinice "Škorpiona" u sastav MUP-a, da je u martu 1999. godine naredio da se na Kosovo rasporedi jedinica "Škorpioni", sačinjena od oko 120 ljudi, koja je trebalo da služi zajedno sa SAJ, i da je potom u aprilu 1999. godine naredio njeno preraspoređivanje, znajući da su pripadnici te jedinice činili zločine u gradu Podujevu 28. marta 1999. godine.[6617] Tužilaštvo tvrdi da su ti preraspoređeni pripadnici "Škorpiona" potom krajem aprila zajedno s PJP učestvovali u daljim kriminalnim radnjama u opštini Suva Reka.[6618] Konačno, tužilaštvo smatra da je optuženi znao ili je bilo razloga da zna za zločine koje su činili pripadnici jedinice "Škorpioni" koja je služila zajedno sa SAJ i da je propustio da preduzme neophodne i razumne mere da ih spreči.[6619] Tužilaštvo tvrdi da je Vlastimir Đorđević trebalo da se postara da ti ljudi prođu proveru u skladu sa zakonom i, isto tako, da je trebalo da se postara da oni prođu proveru kako bi se potvrdilo da su oni prošli adekvatnu obuku.[6620] Naposletku, tužilaštvo smatra da nije obavljena valjana istraga o ubijanju u Podujevu 28. marta 1999. godine i da do isteka mandata optuženog kao načelnika RJB 2001. godine nije kažnjen nijedan od izvršilaca tog ubijanja.[6621]

1931. Odbrana zastupa stav da, u vreme prijema i angažovanja, kako ih naziva, rezervnih snaga MUP-a priključenih jedinici SAJ, optuženi nije znao da su one imale kriminalnu prošlost ili pripadale jedinici "Škorpioni".[6622] Štaviše, odbrana tvrdi da "Škorpioni" nikad nisu bili paravojna

depeši optuženog od 18. februara 1999. godine (DP P356) iziskivalo da SUP-ovi i RDB upotrebe svoje veze, kolaboracioniste i druge kako bi "sagleda[li] sve te dobrovoljce i sve te pripadnike [...] paravojnih formacija, koji su nekada učestvovali u borbenim dejstvima na teritoriji Hrvatske i Bosne i Hercegovine [i d]a se utvrdi tačna njihova evidencija i da se oni stave pod kontrolu, da se zna njihovo kretanje" (Ljubinko Cvetić, T. 6677-6679). Veće takođe odbija argument odbrane da se ministar u DP P702 poziva na depešu optuženog (DP P356) kao na "našu depešu" zato što su sva uputstva RJB-a koja su slata organizacionim jedinicama i SUP-ovima u Srbiji najpre bila odobravana pre nego što bi ih ministar otposlao (Završna reč, T. 14488). Po mišljenju Veća, upućivanje na "našu depešu" ukazuje na to da su Vlajko Stojiljković i Vlastimir Đorđević delili nameru da angažuju paravojne jedinice na Kosovu 1999. godine.

6617 Završni podnesak tužilaštva, par. 1141-1144, 1149, 1175-1181.
6618 Završni podnesak tužilaštva, par. 1182-1184.
6619 Završni podnesak tužilaštva, par. 1322 i dalje.
6620 Završni podnesak tužilaštva, par. 1323-1324.
6621 Završni podnesak tužilaštva, par. 1327 i dalje.
6622 Završni podnesak odbrane, par. 481, 482.

jedinica i da se rezervne snage MUP-a priključene SAJ-u ne mogu identifikovati s jedinicom "Škorpioni".[6623] Odbrana tvrdi da za odabir ljudstva za jedinicu SAJ nije bio zadužen i odgovoran optuženi, već svedok Živko Trajković.[6624] Uz to, Trajković je bio onaj koji je predložio ponovno raspoređivanje pripadnika te iste jedinice, izuzev onih koji su počinili zločine, nakon što su vraćeni posle ubijanja u gradu Podujevu.[6625] Odbrana tvrdi da optuženi nije bio odgovoran, pošto je samo ministar mogao da donese odluku o prijemu i angažovanju rezervnih snaga MUP-a. Ona dalje tvrdi da je postupak upućivanja pripadnika rezervnih snaga u sastav SAJ sprovela Uprava policije, koja im je dala policijske oznake i uniforme i da je njihovo angažovanje zavisilo od saglasnosti Štaba MUP-a i komandanta SAJ Trajkovića.[6626] Kad je reč o istrazi u vezi s pomenutim incidentom i kažnjavanjem izvršilaca ubijanja, odbrana tvrdi da je OUP Podujevo smesta obavešten o ubijanju, da je sud u Prokuplju obavio uviđaj i da je nadležnom tužilaštvu podneta krivična prijava protiv lica koja su tada identifikovana kao izvršioci, nakon čega je usledio nalog za njihovo hapšenje.[6627] Odbrana dodaje da, u skladu s krivičnim zakonodavstvom Republike Srbije, policija nije bila u poziciji da utiče na tok, trajanje ili ishod nijednog krivičnog postupka, jer je o tome trebalo da odluči nadležni sud.[6628]

(ii) Preliminarne napomene o dokazima

1932. Nekoliko svedoka je govorilo o načinu regrutovanja, prvobitnom raspoređivanju u Podujevo, povlačenju i ponovnom raspoređivanju na Kosovo grupe lica različito nazivanih "dobrovoljcima", "rezervnim snagama", "borbenom grupom" i "Škorpionima". To su svedoci tužilaštva Živko Trajković, Goran Stoparić i svedok K92 i svedoci odbrane Zoran Simović i Radislav Stalević, o čijim iskazima vezanim za konkretne optužbe za ubistvo u gradu Podujevu 28. marta 1999. godine se već raspravljalo na drugim mestima u ovoj Presudi.[6629]

1933. Veće je smatralo iskaz Živka Trajkovića uglavnom pouzdanim, a iskaz Gorana Stoparića u nešto manjoj meri,[6630] dok svedočenje svedoka K92, Simovića i Stalevića nije moglo da prihvati kao istinito kad je reč o nekim pitanjima od suštinskog značaja za ovo suđenje. Ti svedoci su izneli očigledno iskonstruisanu i izmišljenu verziju događaja kako bi i sebe i optuženog zaštitili od svake

[6623] Završni podnesak odbrane, par. 508-509.
[6624] Završni podnesak odbrane, par. 487-491.
[6625] Završni podnesak tužilaštva, par. 498-499.
[6626] Završni podnesak odbrane, par. 497.
[6627] Završni podnesak odbrane, par. 425, 486.
[6628] Završni podnesak odbrane, par. 486.
[6629] V. gore, par. 1228-1229.
[6630] Veće smatra da, uprkos zabrinutosti u vezi sa Stoparićevim iskazom o događajima u gradu Podujevu 28. marta 1999. godine, kako je detaljnije opisano u odeljku vezanom za taj događaj (v. gore, par. 1228-1229), veći deo njegovog iskaza o regrutovanju u SAJ pojedinaca koji su potom raspoređeni u grad Podujevo, naročito iskaz sadržan u njegovoj izjavi datoj Tužilaštvu, čini se pouzdan i potvrđuje iskaz Živka Trajkovića u vezi s tim.

krivične odgovornosti za ubijanje 14 žena i dece, koje se, prema konstataciji Veća, odigralo u gradu Podujevu 28. marta 1999. godine. Štaviše, svedok K92, koji je bio tesno povezan s jedinicom "Škorpioni" od njenog nastanka, u svom iskazu je očito nastojao da zaštiti integritet te jedinice. Bez obzira na to, uprkos odstupanjima od prethodnog iskaza, kad je reč o svedoku K92, i mnogih nedoslednosti između svedočenja na ovom suđenju i spisa sa suđenja pred Većem za ratne zločine u Beogradu, kad je reč o Simoviću i Staleviću, ti svedoci pomogli su Veću da bolje shvati događaje koji su prethodili dolasku "Škorpiona" u grad Podujevo predmetnog dana, kao i događaje koji su usledili. Ono je, pored toga, moglo da se osloni na izvesne aspekte njihovih iskaza kada su oni bili potvrđeni drugim, pouzdanijim iskazima ili kad je bilo na drugi način dokazano da nisu sporni ili protivrečni.

(iii) Zaključci

a. Uključivanje "Škorpiona" u SAJ i raspoređivanje na Kosovo

1934. Goranu Stopariću, bivšem pripadniku jedinice "Škorpioni",[6631] nekoliko dana pre NATO-ove kampanje vazdušnih napada obratio se Slobodan Medić. [6632] Slobodan Medić zvani Boca bio je komandant paravojne jedinice poznate po imenu "Škorpioni", čiji su pripadnici učestvovali u ratu u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini, sve dok oko 100-150 preostalih pripadnika te jedinice nije raspušteno 1996. godine.[6633] Medić je rekao Stopariću da se zbog pojačanih aktivnosti OVK i predstojeće kampanje NATO ponovo formira stara jedinica "Škorpioni", koja će biti priključena MUP-u kao rezervna snaga SAJ.[6634] Mnogi bivši pripadnici te jedinice, kao i novi dobrovoljci voljni da se priključe toj ponovo formiranoj jedinici, odgovorili su na Medićev poziv na popunu.[6635] Bivši pripadnici "Škorpiona", Stoparić i Milovan Tomić, trebalo je da predvode izviđačku jedinicu tih ponovo formiranih "Škorpiona".[6636]

1935. Dokazi pokazuju da je, ubrzo nakon početka NATO-ove kampanje vazdušnih napada, Medić kontaktirao svedoka K92. Njih dvojica su se poznavali iz borbi 1992. godine u Slavoniji, Baranji i zapadnom Sremu.[6637] Medić je rekao svedoku K92 da želi da se uključi u sastav policije i zamolio ga je da radi toga uspostavi kontakt s nekim iz MUP-a.[6638] Svedok K92 preneo je Medićev

[6631] V. gore, par. 82-83.
[6632] Goran Stoparić, DP P493, par. 34-35.
[6633] Goran Stoparić, DP P493, par. 22-26; Goran Stoparić, T. 2814-2815; svedok K92, T. 2721-2724, 2726.
[6634] Goran Stoparić, DP P493, par. 34-35; Goran Stoparić, T. 2815-2816, 2854; v. takođe Goran Stoparić, DP P495 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 692-693, 701.
[6635] Goran Stoparić, DP P493, par. 36-37.
[6636] Goran Stoparić, DP P493, par. 37.
[6637] Živko Trajković, T. 9111; svedok K92, T. 2714-2720, 2726.
[6638] Svedok K92, T. 2767.

zahtev optuženom. Iako je u svom svedočenju rekao da se ne seća da li je on kontaktirao optuženog ili optuženi njega,[6639] sadržaj izjave koju je dao Tužilaštvu 29. juna 2005. godine ukazuje na to da je optuženi bio taj koji je kontaktirao svedoka K92 nekoliko dana nakon što je Medić pozvao tog svedoka. Izjava svedoka K92, čiji su delovi predočeni tom svedoku u sudnici, ukazuje na to da mu je optuženi tom prilikom rekao da imaju problema na Kosovu, da su im potrebni ljudi i da svedok K92 treba da okupi ljude Slobodana Medića kako bi bili poslati na Kosovo. U skladu s tim uputstvom, svedok K92 pozvao je Medića, da bi nekoliko dana kasnije pozvao optuženog i rekao mu da može "da računa na 'Škorpione'". Svedok K92 je u iskazu rekao da nije siguran da je to rekao, ali je prihvatio da se toga verovatno bolje sećao 2005. godine.[6640]

1936. Dokazi pokazuju da je Živko Trajković, komandant jedinice SAJ, nekoliko puta razgovarao s optuženim nakon sastanka Štaba MUP-a 17. februara 1999. godine, kad je ministar zatražio da se SAJ efikasnije koristi. To se događalo pre nego što su beogradska i prištinska jedinica SAJ upućene na Kosovo 23. marta 1999. godine kako bi učestvovale u protivterorističkim dejstvima na području "Malog Kosova".[6641] U to vreme, SAJ je bio oslabljen usled učešća u operacijama, pa je zbog toga ministar u decembru 1998. godine odlučio da ukine novosadsku jedinicu SAJ i pripoji je jedinici za specijalne operacije RDB-a kojoj je bila potrebna popuna.[6642] SAJ nije raspolagao sopstvenim rezervnim snagama, već je popuna vršena preko Uprave policije,[6643] organizacione jedinice RJB koja je bila odgovorna za stanje i gotovost organizacionih jedinica,[6644] čiji je načelnik bio optuženi Vlastimir Đorđević.[6645] Dana 25. marta 1999. godine, optuženi je pozvao Trajkovića i rekao mu da je jedna “borbena grupa” sad uključena u rezervne snage MUP-a i da je spremna da se pridruži SAJ.[6646]

1937. Optuženi je kontaktirao svedoka K92 i rekao mu da Medić treba da odvede na Kosovo regrutovane dobrovoljce koje je prikupio u Novom Sadu i da će biti organizovani autobusi za njihov prevoz.[6647] Svedok K92 je prosledio te informacije Mediću, koji je okupio ljude u Novom Sadu, gde su čekala tri autobusa; prisutni su bili i svedok K92 i Stoparić i oni su, zajedno s Medićem, otpratili

[6639] Svedok K92, T. 2726-2736, 2759, 2795-2796, 2760.
[6640] Svedok K92, T. 2798, 2800-2802.
[6641] Živko Trajković, T. 9085, 9088-9099; v. takođe Zoran Simović, T. 13575, 13609, 13712-13713. Radislav Stalević je u svom svedočenju rekao da je njegova jedinica SAJ 23. marta 1999. godine premeštena u opštinu Podujevo i bila spremna za sledeći zadatak (Radislav Stalević, T. 13780); v. takođe Vlastimir Đorđević, T. 9596-9597. V. gore, par. 1223-1224.
[6642] Živko Trajković, T. 9087-9088. Zoran Simović je svedočio da je ukidanjem novosadske jedinice SAJ operativna moć SAJ smanjena na oko 30 posto *(*Zoran Simović, T. 13574, 13579-13581); v. takođe Radislav Stalević, T. 13774-13776; v. takođe Vlastimir Đorđević, T. 9465, 9694-9695.
[6643] Živko Trajković, T. 9087-9089; v. takođe Zoran Simović, T. 13582; v. takođe Radislav Stalević, T. 13775.
[6644] DP P357, par. 15.
[6645] Ljubinko Cvetić, T. 6591.
[6646] Živko Trajković, T. 9087, 9089.
[6647] Svedok K92, T. 2766-2767; v. takođe Vlastimir Đorđević, T. 10104-10105.

tu grupu od oko 120 ljudi do Beograda.[6648] Grupi se priključio i Medićev brat Dragan.[6649] Nedaleko od Beograda u pravcu juga, kod Bubanj Potoka, policajci su ljudima iz tih autobusa na jednom fudbalskom igralištu pod kontrolom MUP-a podelili maskirne uniforme, nalik NATO-ovim, pri čemu se jedna vrsta uniformi sastojala od jakne i pantalona, a druga od kombinezona s više džepova.[6650] Takođe su dobili oznake SAJ i ambleme "Škorpiona", po jedan za svaki rukav,[6651] kao i kape sa značkom redovnog MUP-a i maskirni kačket s oznakama MUP-a.[6652] Pored toga dobili su fantomke – crne vunene kape s otvorima za oči koje su se mogle navući preko lica kao maske,[6653] – kao i boju za lice i maskirnu mrežu za pokrivanje lica.[6654] Nakon podele uniformi, autobusi su, u pratnji Medića i svedoka K92, krenuli ka jugu, prema Prolom Banji, u užoj Srbiji, nekoliko kilometara severno od Kosova. Autobuse je pratio kamion s naoružanjem koje je tek trebalo podeliti pripadnicima jedinice.[6655] Dana 26. marta 1999. godine stigli su u Prolom Banju, gde su dobili oružje i gde su smešteni u hotel koji je služio kao logistička baza SAJ.[6656] Stoparić je u svom svedočenju rekao da, od 120 ljudi koji su se dobrovoljno javili da se priključe ponovo formiranoj jedinici "Škorpioni", njih oko 50 posto nije imalo borbenog iskustva i nije prošlo obuku;[6657] zbog toga su, kad je jedinica stigla u Prolom Banju, Stoparić i još neka lica organizovali ubrzanu obuku za upotrebu automatske puške.[6658] Nije im pružena nikakva obuka u vezi s postupanjem prema civilima.[6659]

1938. Dana 27. marta 1999. godine Trajković i drugi su ranjeni kad je konvoj vozila u kojem on bio naišao na protivtenkovsku minu, kojom prilikom je poginuo njegov vozač Radovan Aleksić.[6660] Trajković je u svom svedočenju rekao da se, za vreme dok je on bio u bolnici, optuženi, koji je obavešten o tom nesrećnom slučaju, dogovorio s Radislavom Stalevićem zvanim Savo, komandantom beogradskog SAJ, da se rezervne snage smeštene u Prolom Banji pošalju u

[6648] Goran Stoparić, DP P493, par. 39-41; Goran Stoparić, T. 2817; svedok K92, T. 2736-2738.
[6649] Goran Stoparić, DP P493, par. 40.
[6650] Goran Stoparić, DP P493, par. 39-41; svedok K92, T. 2736-2738.
[6651] Goran Stoparić, DP P493, par. 41; v. takođe svedok K92, T. 2736-2738, 2767-2768. Veće napominje da se u krivičnoj prijavi protiv dvojice pripadnika "Škorpiona", koju je podneo OUP Podujevo 23. maja 1999. godine navodi da su ta dvojica bili pripadnici rezervnog sastava SAJ, koji su imali oznake "Škorpiona" i bili "u sklopu regularne i organizovane jedinice pod komandom SAJ-a" (DP P1593, str. 2).
[6652] Goran Stoparić, DP P493, par. 41. Tokom suđenja, Goran Stoparić je posvedočio da nije bilo dovoljno znački SAJ, tako da nisu svi rezervisti nosili te oznake (Goran Stoparić, T. 2819-2820). Svedok K92 je posvedočio da je na kapama koje su dobili pisalo "Policija" (svedok K92, T. 2736-2738).
[6653] Iako Goran Stoparić u svojoj izjavi nije konkretno naveo ko je dobio fantomke, već je naprosto rekao "mi" (DP P493, par. 42), on je u svom svedočenju u predmetu *Milutinović* izjavio da su samo pripadnici izviđačkog voda dobili fantomke (DP P495 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 768.
[6654] Goran Stoparić, DP P493, par. 42.
[6655] Goran Stoparić, DP P493, par. 43-44; Goran Stoparić, DP P495 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 764; Goran Stoparić, T. 2862; v. takođe svedok K92, T. 2768.
[6656] Goran Stoparić, DP P493, par. 44; Goran Stoparić, DP P495 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 781-782; Goran Stoparić, T. 2863.
[6657] Goran Stoparić, DP P493, par. 39, 45; Goran Stoparić, T. 2821.
[6658] Goran Stoparić, T. 2821.
[6659] Goran Stoparić, T. 2822.
[6660] Živko Trajković, T. 9090-9092; v. takođe Zoran Simović, T. 13582-13584, 13611; Radislav Stalević, T. 13781-13782.

Podujevo.[6661] Istog dana, Simović je otišao u Prolom Banju da bi organizovao pratnju za sutrašnji odlazak te grupe rezervista u Podujevo.[6662] Rano ujutro 28. marta 1999. godine, dva autobusa koja su prevozila pripadnike jedinice "Škorpioni" i, zajedno s njima, svedoke Gorana Stoparića i komandanta "Škorpiona" Slobodana Medića, krenuo je iz Prolom Banje u grad Podujevo.[6663] Tokom puta je ljudima u autobusima naloženo da "očist[e]" polovinu grada Podujeva koja još nije bila pod srpskom kontrolom.[6664] Autobusi su se zaustavili ispred policijske stanice u gradu Podujevu. Pripadnicima te jedinice "Škorpiona" dalje je naloženo da sebi nađu smeštaj u tamošnjim praznim kućama.[6665] Pripadnici redovnog sastava SAJ, koji su u grad stigli prethodnog dana,[6666] rekli su im, uz pomoć lokalnog MUP-a, u kojem delu grada žive kosovski Albanci.[6667] Veće podseća da je u to vreme, nakon početka kampanje NATO-a, u gradu povećan broj srpskih snaga, iako je veliki broj civila, kosovskih Albanaca, tamo potražio sklonište usled borbi između srpskih snaga i OVK u okolnim selima. Među kosovskim Albancima su se širile glasine o ubijanju ljudi, pa su muškarci u godinama za vojnu službu pobegli iz grada u strahu od toga šta bi moglo da se desi njihovim porodicama ukoliko bi ostali.[6668] Veće stoga prihvata da su 28. marta 1999. godine mnoge kuće u gradu bile prazne. Konstatacije Veća u vezi s događajima koji su usledili nakon dolaska jedinica SAJ i njima priključenih rezervnih snaga detaljno su izložene u odeljku koji se odnosi na opštinu Podujevo.[6669]

1939. Optuženi je u svom iskazu osporio iskaz Živka Trajkovića o tome kako su regrutovani pripadnici "Škorpiona".[6670] On je u svom svedočenju izjavio da mu je upravo Trajković rekao da će pokušati da nađe jedan broj ljudi koji će biti angažovani kao rezervni sastav MUP-a i bili priključeni SAJ-u radi obezbeđenja teritorije i smeštajnih objekata pripadnika SAJ.[6671] Trajković je navodno kasnije došao da se vidi s optuženim i rekao mu da je našao stotinak ljudi s borbenim iskustvom, od kojih su neki prethodno bili angažovani na teritoriji Slavonije, Baranje i zapadnog Srema, ali da većina nema prethodnog borbenog iskustva i da se mogu upotrebiti za predviđeni

[6661] Živko Trajković, T. 9092-9093; v. takođe svedok K92, koji je u svom svedočenju rekao da je trebalo da se pripadnici rezervnog sastava jave Živku Trajkoviću ali da su ih, pošto je on bio povređen u jednoj nesreći, pozdravili "njegovi zamenici" u Prolom Banji (svedok K92, T. 2736-2738); v. takođe Zoran Simović, T. 13597; Vlastimir Đorđević, T. 9669.
[6662] Živko Trajković, T. 9089, 9092; Zoran Simović, T. 13584-13586, 13737-13738, 13748; Radislav Stalević, T. 13783.
[6663] Goran Stoparić, DP P493, par. 45-46; Goran Stoparić, T. 13587. 13738-13739; v. takođe Radislav Stalević, T. 13859.
[6664] Goran Stoparić, DP P493, par. 46.
[6665] Goran Stoparić, DP P493, par. 47. Veće napominje da je Stoparić izjavio da je Medić bio taj koji je u autobusima pre dolaska objašnjavao ljudima šta je njihov zadatak u Podujevu i da je Medić bio taj ko je, po dolasku, rekao tim ljudima da potraže smeštaj u praznim kućama. Iako Veće prihvata da je Medić bio komandant jedinice "Škorpioni" čiji su pripadnici bili priključeni SAJ-u, ono nije uvereno u verodostojnost Stoparićeve izjave da je sva naređenja izdavao Medić. Mediću je nadređen bio Simović, koga je Trajkovć očigledno bio zadužio za ljude iz autobusa.
[6666] Radislav Stalević, T. 13917-13918.
[6667] Goran Stoparić, DP P493, par. 47.
[6668] V. gore, par. 1234.
[6669] V. gore, par. 1239-1259.
[6670] Vlastimir Đorđević, T. 10103, 10106-10107.
[6671] Vlastimir Đorđević, T. 9696-9697.

zadatak, to jest, za obezbeđenje teritorije i smeštajnih objekata pripadnika SAJ.[6672] Optuženi je potvrdio da ga je svedok K92 kontaktirao jer je bilo interesovanja da "ljudi kao rezervni sastav" budu angažovani na Kosovu, ali da je optuženi tada već bio razgovarao s Trajkovićem, te da je stoga rekao svedoku K92 da, budući da su se poznavali od ranije, zajedno s Trajkovićem izvrši odabir ljudi koji će biti uključeni.[6673] Veće napominje da odbrana nije unakrsno ispitala Trajkovića u vezi s tim šta zna o događajima u gradu Podujevu 28. marta 1999. godine, kao ni o angažovanju "Škorpiona" i njihovoj saradnji sa SAJ.

1940. Što se tiče komandovanja pripadnicima jedinice "Škorpioni", svedoci Stalević i Simović nastojali su da u svom svedočenju uvere Veće da pripadnici ponovo formirane jedinice "Škorpioni", koja je stigla u Podujevo 28. marta 1999. godine, formalno još nisu bili inkorporirani u sastav SAJ i da stoga Stalević i Simović, kao ni drugi komandanti SAJ na terenu, nisu bili odgovorni za njihove postupke.[6674] Međutim, Veće je konstatovalo, da su ti ljudi u to vreme bili pripadnici rezervnog sastava MUP-a, što su Simović i Stalević potvrdili.[6675] Doduše, Simović je i dalje tvrdio da ta "rezervna grupa", iako je tehnički bila pod komandom MUP-a, nije imala stvarnog komandanta dok je bila u gradu Podujevu. I on i Stalević pobijaju navod da je to mogao biti Medić, kao i da je Medić bio pripadnik "Škorpiona", i insistiraju na tome da je, prema relevantnoj pravnoj regulativi, on mogao biti samo pripadnik rezervnih snaga.[6676] Dalje, Simović je u svom svedočenju rekao da su pripadnici te "rezervne grupe", pošto se njeno priključivanje SAJ-u nije moglo okončati dok se za njih ne nađe smeštaj, bili razmešteni u dve jedinice SAJ koje su bile prisutne u Podujevu, kako bi se mogao organizovati smeštaj i obavila formalna procedura priključenja i da bi o okončanju tog postupka bili obavešteni i Štab MUP-a i Trajković.[6677] Simović je u svom svedočenju rekao da ti pripadnici rezervnih snaga zapravo nikad nisu bili pod komandom SAJ jer su napustili autobuse pre nego što je taj postupak okončan.[6678] Kad ga je Veće dalje ispitivalo o tom pitanju, Simović je izjavio da taj postupak nije okončan jer je "bio rat" i “sasvim druge okolnosti”; i “[o]kolnosti što s[u] izgubili pripadnika pre toga”.[6679]

1941. Veće je mišljenja da su ti iskazi Stalevića i Simovića potpuno neprihvatljivi. Prema zaključku Veća, grupa "Škorpiona" koje je regrutovao Medić inkorporirana je u rezervni sastav

[6672] Vlastimir Đorđević, T. 9697, 9711.
[6673] Vlastimir Đorđević, T. 9699.
[6674] Zoran Simović, T. 13630, 13643, 13645-13646, 13718-13721, 13750-13752-13753; Radislav Stalević, T. 13841-13842, 13910.
[6675] Zoran Simović, T. 13718-13719, 13751; Radislav Stalević, T. 13845-13846.
[6676] Zoran Simović, T. 13644-13648, 13667; Radislav Stalević, T. 13871.
[6677] Zoran Simović, T. 13744-13745, 13747.
[6678] Zoran Simović, T. 13719-13722, 13742-13747, 13754. On je potvrdio da bi, uprkos tome što tada nije mogao da dođe do Trajkovića, bilo dovoljno da je o završetku tog postupka obavestio Štab MUP-a, ali je on ponovo istakao da to, u svakom slučaju, nije učinjeno jer su ti ljudi već bili izašli iz autobusa (Zoran Simović, T. 13746).
[6679] Zoran Simović, T. 13747.

MUP-a kao jedinica, čime je prekršeno merodavno pravo, i imala je sopstvenog vođu, Medića zvanog Boca. "Škorpioni" nisu bili raspoređeni po raznim odredima, već su dejstvovali i držali se zajedno kao grupa i, mada su bili angažovani kao rezervne snage priključene SAJ-u, oni su ostali prepoznatljivi kao paravojna jedinica.[6680] Kao što dokazi jasno pokazuju, ta jedinica je na terenu u gradu Podujevu bila pod komandom SAJ. Stalevićev i Simovićev iskaz bili su očajnički pokušaj da se izbegne odgovornost rukovodstva SAJ za ponašanje "Škorpiona" koje je usledilo i delimično su zasnovani na tumačenju postojećih zakona koje su optuženi i drugi umešani očigledno prenebregli. Veće odbija njihove iskaze. Štaviše, Radislav Stalević, koji je takođe tvrdio da na terenu nije bilo nikog ko je mogao da izdaje naređenja priključenim pripadnicima "Škorpiona", zapravo je u svom svedočenju rekao da ga je Trajković 27. marta 1999. godine - jedan dan pre ubijanja – obavestio o tome da je od Štaba MUP-a dobio odobrenje da ljude smeštene u Prolom Banji, dakle, "Škorpione" dovede u grad Podujevo.[6681] Mada bi se možda moglo reći da se taj iskaz kosi s Trajkovićevim prihvaćenim iskazom da ga je o tom odobrenju obavestio optuženi (a ne Štab MUP-a), što je viđenje koje Veće ne prihvata, on takođe ukazuje na ozbiljne protivrečnosti u Stalevićevom iskazu, pošto je nezamislivo da, nakon što je dobijeno odobrenje da se jedinica "Škorpioni" priključi jedinicama SAJ koje su već bile u gradu Podujevu, nije bilo nikog nadležnog da im izdaje naređenja. Štaviše, svedočenje optuženog ukazuje na to da su te rezervne snage MUP-a koje su činili "Škorpioni" bile priključene SAJ-u *pre* nego što su autobusom prebačene u Prolom Banju.[6682] Naposletku, u krivičnoj prijavi koju je OUP Podujevo 23. maja 1999. godine podneo protiv dvojice pripadnika "Škorpiona", osumnjičenih da su bili među izvršiocima ubijanja žena i dece koje je usledilo, navodi se da su ta dva lica, za koja piše da su imala oznake "Škorpiona", bila "u sklopu regularne i organizovane jedinice pod komandom SAJ-a".[6683] Time se potvrđuje dato tumačenje statusa jedinice "Škorpiona" koja je tada bila u Podujevu, za razliku od stava kojim su Stalević i Simović pokušali da se zaštite.

1942. Optuženi je potvrdio, što je zabeleženo i u Trajkovićeviom izveštaju od 13. maja 1999. godine, da je on Trajkoviću odobrio da rezerviste angažuje u sastavu SAJ-a, ali je u svom svedočenju rekao da je to učinio tek kad je ministar dao odobrenje, pošto ono takvo odobrenje nije mogao sam izdati.[6684] Međutim, on je u svom svedočenju rekao da on nije imao nikakve veze s

[6680] Goran Stoparić, DP P495 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 787. V. gore, par. 206.
[6681] Radislav Stalević, T. 13782-13783; v. takođe Zoran Simović, gde on izjavljuje da je 26. marta 1999. godine Trajković rekao i njemu i Staleviću da je "rezervni sastav MUP-a" koji je trebalo da bude priključen SAJ-u u Prolom Banji (Zoran Simović, T. 13582-13583).
[6682] Optuženi je u svom iskazu rekao da je ministar takođe doneo odluku da se novoformirana rezervna jedinica MUP-a angažuje tako što će se priključiti SAJ-u i da je tu odluku sprovela u delo Uprava policije, koja je potom obavestila optuženog o tome da su za prevoz jedinice obezbeđeni autobusi, kao i oprema i naoružanje (Vlastimir Đorđević, T. 9700-9701). Po mišljenju Veća, to priključivanje SAJ-u je okončano pre nego što su te snage stigle u grad Podujevo.
[6683] V. DP 1593, str. 2.
[6684] Vlastimir Đorđević, T. 10114-10115; v. takođe Vlastimir Đorđević, T. 9697-9698, 9700.

odlukom da se te snage priključe SAJ-u i da su one poslate na Kosovo po naređenju Štaba MUP-a.[6685] Svedočenje svedoka odbrane Stalevića i Simovića potkrepljuje iskaz optuženog po tom pitanju.[6686] Veće je već konstatovalo da ovu dvojicu svedoka odbrane ne smatra verodostojnim. To što oni potvrđuju iskaz optuženog po nekom pitanju, po mišljenju Veća, ne čini iskaz optuženog o tim događajima ništa uverljivijim. Veće ne negira mogućnost da je Štab MUP-a učestvovao u postupku angažovanja tih snaga, ali se na osnovu Trajkovićevog iskaza i izveštaja od 13. maja 1999. godine koji je uputio optuženom, kao i iskaza svedoka K92 o ovom konkretnom pitanju, uverilo da je optuženi bio taj ko je obavestio Trajkovića o ljudima koje je prikupio Medić i da je on bio taj ko je odobrio da se jedinica "Škorpioni", koja je dotad bila inkorporirana u rezervni sastav MUP-a, formalno priključi SAJ-u i potom pošalje u Podujevo. Štaviše, iz dokaza se vidi da je MUP davao plate pripadnicima "Škorpiona" i pokrivao im troškove.[6687]

1943. Veće prihvata da su lica koja su dobrovoljno javila da se priključe jedinici "Škorpioni" – među kojima su bili i iskusni bivši pripadnici te jedinice kao i neiskusni dobrovoljci – imala sopstvenog vođu, Slobodana Medića zvanog Boca i da je on, zajedno sa svojom jedinicom "Škorpioni", tokom događaja u Podujevu za koje se optuženi tereti u Optužnici bio pod komandom SAJ. Pre dolaska jedinice "Škorpioni" u grad Podujevo, ta jedinica je (1) dobila uniforme i značke SAJ, (2) bila je smeštena u logističkoj bazu SAJ u Prolom Banji, (3) prošla je najosnovniju obuku od strane komandira voda "Škorpiona", (4) dobila je naoružanje od SAJ i (5) dana 28. marta 1999. godine otišla u grad Podujevo u pratnji komandanta SAJ Zorana Simovića, koga je Trajković bio ovlastio da preuzme privremenu komandu nad njenim pripadnicima i koji je tog dana očito bio komandant celog SAJ u gradu Podujevu.[6688] Osim toga, Simović je bio taj ko je doneo odluku o povlačenju jedinice "Škorpioni" nakon ubijanja; on je naknadno obavestio i Štab MUP-a i optuženog o događajima u gradu i o svojoj odluci da povuče "Škorpione".[6689] Veće se stoga, uprkos iskazima svedoka odbrane i optuženog koji sugerišu suprotno, uverilo da je jedinica "Škorpioni" koja je 28. marta 1999. godine stigla u grad Podujevo prethodno bila inkorporirana u rezervni sastav

---

6685 Vlastimir Đorđević, T. 9697-9698.

6686 V., na primer, Zoran Simović, T. 13585; Radislav Stalević, T. 13782-13883.

6687 Goran Stoparić, DP P493, par. 13. Živko Trajković je u svom svedočenju rekao da "[č]ak u spisku našem za isplatu tih dnevnica, radi raspoznavanja, zbog gospodina Medića stavljena je sintagma 'Škorpioni'" (Živko Trajković, T. 9099). Svedok K92 je čuo od Slobodana Medića da njegovi ljudi dobijaju plate od MUP-a (svedok K92, T. 2748, 2795). Radislav Stalević je u svom svedočenju rekao da je zahteve za isplatu troškova potpisivao komandant Trajković, koji ih je potom prosleđivao Ministarstvu na dalju obradu. Međutim, Stalević je negirao da su "Škorpionima" isplaćivane dnevnice, već da su plaćani po imenu i prezimenu, dakle kao konkretne osobe, a ne prema nadimku (Radislav Stalević, T. 13869-13870). Veće prihvata Trajkovićev iskaz.

6688 Goran Stoparić je izjavio da je komandant celog SAJ koji je tog dana bio prisutan bio Zoran Simović zvani Tuta ili Tutinac (v. Goran Stoparić, DP P493, par. 47; Goran Stoparić, T. 2840-2841; Goran Stoparić, DP P495 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 726; v. takođe Zoran Simović, T. 13752-13752; Radislav Stalević, T. 13859, 13879, 13910. U vezi sa Simovićevim nadimkom Tutinac v. Ljubinko Cvetić, T. 6617.

6689 Živko Trajković, T. 9094-9095; Zoran Simović, T. 13588-13589, 13602, 13617-13618, 13654-13655. Veće odbija Simovićevo svedočenje da je tom prilikom pozvao optuženog samo zato što nije mogao da dođe do Trajkovića (v. Zoran Simović, T. 13588-

MUP-a uz odobrenje optuženog i da je, u vreme relevantnih događaja za koje se optuženi tereti u Optužnici, bila formalno priključena SAJ-u i bila pod komandom SAJ-a.

1944. Prema iskazu oficira SAJ Zorana Simovića, Radislava Stalevića i Gorana Stoparića, jedinica "Škorpioni" priključena SAJ-u, koja je ujutro 28. marta 1999. godine dovedena u grad Podujevo, ukupno je provela u gradu samo 30 minuta i poslata je nazad u Prolom Banju skoro odmah nakon incidenta u kojem je otvarana vatra.[6690] Veće nije spremno da prihvati taj iskaz iz niza razloga, od kojih je najvažniji taj što se na osnovu događaja tog dana, naročito njihovog opisa u iskazu svedoka Sarande i Fatosa Bogujevci, dobija sasvim drugačija slika. Jedinica "Škorpioni" došla je u grad Podujevo s ciljem da pomogne snagama SAJ koje su tamo već bile prisutne. Kad je stigla, pripadnici VJ, PJP i lokalne policije već su se vrzmali po ulicama pretresajući kuće i porodične komplekse. Zadatak pripadnika "Škorpiona" bio je da "očist[e]" deo grada koji još nije bio pod srpskom kontrolom i uključe se u aktivnosti usmerene protiv kosovskih Albanaca koje su se tamo odvijale. Tokom dejstava u gradu, "Škorpioni", a možda i drugi koji su bili u dvorištu jednog porodičnog kompleksa, pucali su na 19 žena i dece, kosovskih Albanaca i tako ubili 14 njih. To se dogodilo nedaleko od policijske stanice.[6691]

1945. Nakon lečenja u prištinskoj bolnici, Trajković se vratio u Beograd, gde se sastao s optuženim i razgovarao o tome šta učiniti s jedinicom "Škorpioni". Optuženi je zatražio od Trajkovića, u kojeg je imao poverenja, da pošalje tu jedinicu nazad iz Prolom banje u Beograd. Svedok K92 je tokom tog zadatka bio s Trajkovićem, jer je lično poznavao Medića i bio s njim u dobrim odnosima.[6692] Trajković i svedok K92 su onda otišli u policijsku stanicu u Prokuplju, u užoj Srbiji, da bi ih obavestili o svojim namerama, a potom produžili za Prolom Banju, gde su pripadnici jedinice "Škorpiona" razoružani i poslati kućama.[6693] Optuženi je potvrdio te dokaze, ali je dodao da je odluku da se taj "rezervni sastav" vrati kući doneo po naređenju ministra.[6694] Vlastimir Đorđević je u svom svedočenju dalje rekao da razoružavanjem “rezervista” koji su bili u gradu Podujevu nije prestao njihov status pripadnika rezervnog sastava MUP-a.[6695]

b. <u>Ponovno raspoređivanje "Škorpiona" na Kosovo u aprilu 1999. godine</u>

13599, 13602). Kao što je već konstatovano, optuženi je bio taj ko je dogovorio razmeštanje jedinice "Škorpioni" u Podujevo i bilo je logično da on Simoviću bude osoba za kontakt. V. takođe Vlastimir Đorđević, T. 9703-9704, 9706, 10147.

6690 Živko Trajković, T. 9094-9095; Goran Stoparić, T. 2839-2840; Zoran Simović, T. 13588-13589, 13617-13618; Radislav Stalević, T. 13842, 13887, 13904.

6691 V. gore, par. 1231-1259.

6692 Živko Trajković, T. 9095, 9098, 9110-9113, 9098; v. takođe svedok K92, T. 2772-2773.

6693 Živko Trajković, T. 9094-9096; svedok K92, T. 2739-2741, 2771. Pripadnici te jedinice jesu vratili oružje, ali su zadržali uniforme (v. Goran Stoparić, T. 2843-2844).

6694 Vlastimir Đorđević, T. 9707, 9709-9710, 10111-10113, 10148.

6695 Vlastimir Đorđević, T. 9708.

1946. Živko Trajković se vratio na Kosovo po završetku lečenja u Beogradu. Trajkovićeve jedinice SAJ dobile su zadatke na ruralnim područjima, koja su pokrivala veliku teritoriju. Jedinice SAJ nisu imale dovoljan broj ljudi za te zadatke. Trajković je u nekoliko navrata razgovarao sa svedokom K92 i optuženim o povratku "Škorpiona" na Kosovo kako bi služili u sastavu njegovih jedinica SAJ.[6696] On je u svom svedočenju rekao da su sva trojica smatrala da incident u gradu Podujevu predstavlja veliki zločin, ali da su bili mišljenja da ne bi bilo korektno da cela "rezervna borbena jedinica" snosi posledice toga što se desilo, jer su "ipak, ti ljudi dobrovoljno krenuli kao rezervisti [...] da brane teritoriju Kosova."[6697] Trajković je rekao da je "nešto kasnije u Beogradu dogovoreno" da se oni ponovo angažuju.[6698] Trajković je rekao da ne zna ko je zapravo izdao naređenje za ponovno angažovanje "Škorpiona" za ispomoć SAJ-u; informaciju o njihovom ponovnom angažovanju dobio je od optuženog negde sredinom aprila 1999. godine.[6699] Tako je u sastav SAJ ponovo angažovano 108 od 128 pripadnika jedinice "Škorpioni", bez onih pripadnika te jedinice koji su učestvovali u incidentu u gradu Podujevu i onih koji nisu želeli da se priključe.[6700] Ta informacija zabeležena je u Trajkovićevom izveštaju od 13. maja 1999. godine, upućenom optuženom, gde se navodi da su ti ljudi ponovo angažovani u sastav SAJ-a, pod vođstvom Slobodana Medića, ali pod komandom SAJ-a.[6701]

1947. Svedok K92 je u svom svedočenju rekao da ga je negde u aprilu 1999. godine pozvao Medić i rekao mu sledeće: “[P]oželi mi sreću. Ja sam ponovo na Kosovu”; Medić je rekao svedoku K92 da ga je pozvao “neko iz MUP-a”,[6702] i da mu je rečeno da je njegova jedinica potrebna na Kosovu. Svedok K92 je u svom svedočenju rekao da Medićeva jedinica nije mogla da se vrati na Kosovo bez odobrenja Vlastimira Đorđevića, Trajkovićevog nadređenog.[6703] Veće prihvata da je, kao što je zabeleženo u Trajkovićevom izveštaju, to ponovno angažovanje izvršeno uz odobrenje i Štaba MUP-a i načelnika RJB Vlastimira Đorđevića, uprkos tome što su Simović i Stalević u

---

6696 Živko Trajković, T. 9101-9102, 9105-9106; v. takođe Vlastimir Đorđević, T. 9708, 9709, 10110-10113.

6697 Živko Trajković, T. 9101, 9109.

6698 Veće napominje Trajkovićevo svedočenje da je “[s]obzirom da je štab u Prištini bio jedini merodavan da to odobrenje izda”, njima poslat izveštaj u kojem je objašnjeno da je SAJ-u potrebna popuna i da "će [...] ponovo angažovati jedinicu koja je pročišćena od učesnika u incidentu" (v. Živko Trajković, T. 9101-9103). On je u svom svedočenju dalje rekao sledeće: “[Š]to se tiče odluke Beograda i dogovora sa štabom u Prištini oko angažovanja rezervnog sastava”, odluku uvek donosi ministar, ali on uvek “[t]u odluku može da prenese na nižeg starešinu od sebe da tu odluku realizuje” (Živko Trajković, T. 9102-9103, 9105).

6699 Živko Trajković, T. 9105-9016.

6700 Živko Trajković, T. 9101-9102.

6701 DP D442, str. 2.

6702 Veće napominje da je svedok K92, na pitanje šta mu je Medić rekao kad ga je pozvao telefonom, najpre izjavio da mu je ovaj rekao da mu je ili "Đorđević" ili "neko iz MUP-a" govorio o potrebi za njegovom jedinicom i dodao da misli da je Medić zapravo spomenuo "Đorđevića" (svedok K92, T. 2744). Posle intervencije odbrane, svedok K92 je dodao da je Medić možda pomenuo Trajkovića, a ne “Đorđevića” (svedok K92, T. 2745). Tokom suđenja Veće je izrazilo zabrinutost povodom te intervencije odbrane i smatra da je ona verovatno uticala na "pojašnjenje" koje je svedok ponudio nakon te intervencije. Uprkos tom pojašnjenju, Veće konstatuje da se iz iskaza svedoka K92 jasno vidi da jedinica "Škorpioni" nije mogla biti ponovno angažovana bez odobrenja optuženog, kao što je detaljnije izloženo gore u tekstu (svedok K92, T. 2746-2748, 2750, 2756-2758).

6703 Svedok K92, T. 2749-2750, 2756-2758.

svojim iskazima pokušali da uvere Veće da to nije tačno.[6704] U skladu sa svojim iskazom vezanim za prvobitno angažovanje tih snaga u sastavu SAJ, optuženi je potvrdio da je dao odobrenje za njihovo ponovno angažovanje, ali je ponovo dodao da je to učinio tek kad je dobio odobrenje od ministra.[6705]

1948. Dokazi pokazuju da je tih 108 pripadnika "Škorpiona", zajedno sa SAJ-em, 26. aprila 1999. godine bilo raspoređeno u Kosovo Polje. Otprilike dva-tri dana kasnije, oni su, zajedno s jedinicama PJP, prebačeni južno od Jezerca, opština Uroševac, kako bi pomogli SAJ-u u zajedničkoj protivterorističkoj operaciji VJ i MUP koja je bila u toku na području planine Jezersko i obuhvatala područja i u opštini Uroševac i opštini Suva Reka, u kojoj su učestvovali sve do 9. maja 1999. godine, kad su se vratili u Beograd.[6706] Stoparić je u svom svedočenju rekao da su tokom te operacije "Škorpioni" i dalje pripadali SAJ-u, da nisu preraspoređeni u druge jedinice MUP-a i da su bili “pod budnim okom” SAJ-a.[6707] "Škorpioni" je trebalo da pomažu u akciji isterivanja albanskih terorista i zauzimanja sela i zaselaka, što je postupak koji je nazivan "čišćenjem".[6708] Tokom operacija na području Jezerca u kojoj je učestvovao, Stoparić je video kako civili, kosovski Albanci, beže iz svojih sela kako su snage napredovale.[6709] Nakon što bi "zauzeli" selo ili zaselak, "Škorpioni" bi se povukli, a pripadnici pozadinske jedinice PJP bi onda ušli i palili kuće i objekte u selu kako bi bili sigurni da civili, kosovski Albanci, nemaju gde da se vrate.[6710] Prema tome, dokazi pokazuju da "Škorpioni", čije je ponovno raspoređivanje na Kosovo odobrio Vlastimir Đorđević, tokom drugog boravka na Kosovu nisu obavljali svoj posao "krajnje profesionalno", kao što je sugerisao optuženi.[6711] Uprkos tome, Stoparić je u svom svedočenju rekao da je od Simovića i

---

[6704] DP D442, str. 2. Veće napominje da su oba svedoka odbrane, i Zoran Simović i Radislav Stalević, iako im je predočen DP D442, Trajkovićev izveštaj u kojem je zabeleženo da je i od Štaba MUP-a i od načelnika RJB zatraženo odobrenje da se kao deo SAJ ponovno angažuju "pripadnici rezervnog sastava" na čelu s Medićem, sugerisala da je ministar bio jedini koji je mogao doneti takvu odluku. Simović je u svom svedočenju rekao da je Trajković, koji ga je obavestio o tom ponovnom angažovanju, rekao da je ministar to odobrio “preko načelnika resora”, pri čemu Veće prihvata da se to odnosi na načelnika RJB, odnosno na optuženog (Zoran Simović, T. 13593). Isto tako, Radislav Stalević je izjavio da je ministar doneo odluku o ponovnom angažovanju “rezervnog sastava” i pobijao da je za to bilo potrebno odobrenje optuženog, kao načelnika RJB (v. Radislav Stalević, T. 13889-13890, 13892-13893). Naposletku, čini se da on u svom iskazu sugeriše da bi optuženi bio obavešten o takvim odlukama ministra nakon njihovog donošenja (Radislav Stalević, T. 13891). Veće ovaj iskaz smatra primerom nastojanja tih svedoka da obmanu Veće kad je reč o ulozi optuženog u raspoređivanju jedinice "Škorpiona" na Kosovo.

[6705] Vlastimir Đorđević, T. 10116-10117.

[6706] DP D442, str. 2; Žarko Braković, T. 4149-4153, 4181-4182; Goran Stoparić, T. 2844, 2873-2874, 2886; Goran Stoparić, DP P493, par. 63-67; Goran Stoparić, DP P494 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 704-705; svedok K92, T. 2775-2775; Radomir Mitić, T. 12834-12835, 12847; Zoran Simović, T. 13594-13595, 13708, 13708; Radislav Stalević, T. 13788; v. takođe DP P767. Pojedinosti o toj operaciji pominju se i u Ratnom dnevniku 549. motorizovane brigade, u belešci za 26. april 1999. godine, u kojoj se upućuje na činjenicu da su jedinice MUP-a tog dana popunjene, između ostalog, pripadnicima SAJ (DP P1447, str. 33). v. takođe DP P771, str. 11.

[6707] Goran Stoparić, T. 2886.

[6708] Goran Stoparić, DP P493, par. 67.

[6709] Goran Stoparić, DP P493, par. 67; Goran Stoparić, T. 2875.

[6710] Goran Stoparić, DP P493, par. 68; Goran Stoparić, T. 2889. Veće napominje da je Stoparić tokom svog svedočenja na ovom suđenju rekao da nije samo PJP ulazio u sela i palio kuće, već da je to ponekad činila i vojska (Goran Stoparić, T. 2889).

[6711] Vlastimir Đorđević, T. 10113. Veće napominje da je svedok K92 u svom svedočenju rekao da, kad je u aprilu 1999. godine po drugi put raspoređen na Kosovo, nije bilo problema s izvođenjem zadataka. S obzirom na to da je svedok K92 bio tesno povezan s tim snagama, Veće odbija taj iskaz, kao i iskaz optuženog po tom pitanju.

Trajkovića dobio pohvale za učešće njegove jedinice u tim operacijama i da je odlikovan na Dan bezbednosti, 13. maja.[6712]

c. Znanje optuženog o kriminalnoj prošlosti i nedostatku obuke pripadnika jedinice "Škorpioni" priključene SAJ-u

1949. Prema Trajkovićevom svedočenju koje je Veće prihvatilo, optuženi ga je obavestio da su lica inkorporirana u sastav SAJ iskusni borci.[6713] On je u svom svedočenju rekao da je optuženi verovatno smatrao da je to tačno jer je komandant tih dobrovoljaca, Slobodan Medić, prethodno učestvovao u borbama na teritoriji Slavonije, Baranje i zapadnog Srema.[6714] Svedok K92 je rekao na ovom suđenju da je obavestio optuženog o tome da su se dobrovoljci s kojima je Medić želeo da se priključi MUP-u prethodno borili u Slavoniji, Baranji i zapadnom Sremu, a i da su neki od njih iz Srbije, ali da nije rekao optuženom da su među dobrovoljcima koje je Medić želeo da inkorporira bili bivši pripadnici "Škorpiona".[6715] Veće odbija ovaj iskaz jer je on u suprotnosti s delovima izjave koju je svedok K92 dao Tužilaštvu 2005. godine, o kojoj je već bilo reči gore u tekstu, gde je on izjavio da je optuženom rekao da može "da računa na 'Škorpione'".

1950. Nekoliko svedoka odbrane je sugerisalo da je Trajković, u stvari, imao glavnu ulogu u regrutovanju i angažovanju "Škorpiona", a ne optuženi. Svedok odbrane Simović sugerisao je da je na sastanku održanom sredinom februara 1999. godine,[6716] na kojem je ministar zatražio veće angažovanje SAJ na Kosovu, upravo Trajković izneo mogućnost da se kao rezervne snage MUP-a regrutuju neka lica koja su se prethodno borila u Hrvatskoj, da je o tome razgovarao s optuženim i da mu je on rekao da će to morati da razmotri direktno s ministrom. Štaviše, Simović je u svom svedočenju naveo da je na tom sastanku Trajković rekao prisutnima da zna neke od ljudi koji su služili u Hrvatskoj u rezervnom sastavu MUP-a i da ih je sreo u Slavoniji, Baranji i zapadnom Sremu dok je bio pripadnik Teritorijalne odbrane na tom području, kao i da se neki od pripadnika rezervnog sastava koji treba da se priključe SAJ-u pominju pod imenom "Škorpioni".[6717] Veće odbija Simovićev iskaz jer je u suprotnosti s iskazom Trajkovića, kojeg, uopšteno govoreći, smatra pouzdanim svedokom; Simovićev iskaz po ovom pitanju očito je prilagođen tako da odgovara svedočenju optuženog o tim događajima.[6718] Štaviše, Veće napominje da odbrana nije unakrsno

[6712] Goran Stoparić, T. 2874. Nije jasno da li mu je to odlikovanje dodeljeno 1999. godine ili kasnije.
[6713] Živko Trajković, T. 9090, 9113.
[6714] Živko Trajković, T. 9086, 9099.
[6715] Svedok K92, T. 2726-2736, 2759, 2795-2796, 2760.
[6716] DP P85.
[6717] Zoran Simović, T. 13580-13582, 13705-13707, 13712-13713.
[6718] Svoje bojazni u vezi s iskazom Zorana Simovića i Radislava Stalevića Veće je detaljnije izložilo na drugim mestima u ovoj Presudi. V. gore, par. 1228-1229.

ispitala Trajkovića o angažovanju "Škorpiona" i njihovim dejstvima u gradu Podujevu 28. marta 1999. godine.

1951. Međutim, Veće ističe da je Trajković rekao da su, od 128 lica inkorporiranih u sastav SAJ, zapravo samo njih 15-16 bili bivši pripadnici "Škorpiona" koji su se početkom devedesetih godina borili s Medićem, dok većina drugih nije imala značajnije veze s tom pređašnjom jedinicom.[6719] Taj iskaz potvrđuje Stoparićev iskaz, o kojem je bilo reči gore u tekstu, da nisu svi ljudi bili bivši pripadnici jedinice "Škorpioni" i da nisu svi imali prethodno borbeno iskustvo. Stoparić je u svom svedočenju rekao da je samo između 30 i 50 posto tih ljudi zapravo imalo prethodno borbeno iskustvo.[6720] Na osnovu tih dokaza, Veće smatra da neki pripadnici grupe inkorporirane u sastav SAJ jesu bili bivši pripadnici "Škorpiona" i imali prethodno borbeno iskustvo, ali da je među njima bio i veliki broj lica koja nisu imala veze s tom jedinicom i koja su se naprosto dobrovoljno prijavila da se priključe toj jedinici kad je ona ponovno formirana. Iskaz svedoka K92 da je optuženom rekao da su ti ljudi imali prethodno borbeno iskustvo ne kosi se s tom konstatacijom.

1952. Veće napominje da se u izveštaju Živka Trajkovića od 13. maja 1999. godine, upućenom optuženom, pominje poseta generala Nebojše Pavkovića jedinici "Škorpioni" nakon što su se oni povukli u Prolom Banju posle događaja u gradu Podujevu. Pavković je tom prilikom razgovarao s vođom "Škorpiona" Medićem zvanim Boca.[6721] Aleksandar Vasiljević je prisustvovao sastanku 16. maja 1999. godine na kojem su, među ostalima, bili Dragoljub Ojdanić i Nebojša Pavković i na kojem je Pavković referisao da je saznao da je “Bocina grupa” stigla na Kosovo po naređenju Vlastimira Đorđevića i da će MUP poslati tu grupu “tamo gde je najteže na terenu”.[6722] Na sastanku Štaba Vrhovne komande održanom sutradan, kojem su, između ostalih, prisustvovali Slobodan Milošević i Rade Marković, kao i Aleksandar Vasiljević, koji je vodio beleške o sastanku, Marković je izvestio o tome gde je Boca, nakon čega je Milošević rekao Markoviću da Stojiljkoviću i optuženom prenese da se “njima glava ne skida”, ali da “Boca mora da odgovara”, kao i da Stojiljković, optuženi i Stevanović ne treba da štite takve ljude.[6723] Po mišljenju Veća, to jasno ukazuje na učešće optuženog u regrutovanju "Škorpiona" i njihovom raspoređivanju u Podujevo.

1953. Uprkos tome što optuženi tvrdi suprotno,[6724] Veće se uverilo da je on znao da su među ljudima koji su inkorporirani u rezervni sastav MUP-a i čije je priključivanje SAJ-u on odobrio, bili

[6719] Živko Trajković, T. 9086, 9099-9100, 9113.
[6720] V. gore, par. 1937.
[6721] DP D442, str. 2.
[6722] Aleksandar Vasiljević, T. 5673, 5681-5683.
[6723] Aleksandar Vasiljević, T. 5681-5683; v. takođe DP P884, str. 1.
[6724] Vlastimir Đorđević, T. 9715, 10108-10109.

i pripadnici bivše paravojne jedinice "Škorpioni" koja se prethodno, od početka do sredine devedesetih godina, borila u Hrvatskoj, pod komandom Slobodana Medića zvanog Boca. Suprotno stavu odbrane, Veće takođe konstatuje[6725] da su "Škorpioni", na čelu s Medićem, bili opšte poznati kao paravojna formacija koja je učestvovala u zločinima tokom borbi u Hrvatskoj početkom i sredinom devedesetih godina. Veću su predočeni dokazi da su pripadnici "Škorpiona" učestvovali i u pogubljenju jednog broja muškaraca Muslimana u Trnovu, Bosna, 1995. godine.[6726] Po mišljenju Veća, optuženi je morao znati za njihovo postojanje, a informacija da u grupi čije je priključivanje MUP-u odobrio ima bivših "Škorpiona" trebalo je, u najmanju ruku, da istakne potrebu da se izvrši njihova provera, kao što je bilo propisano zakonom.[6727] Takvom proverom bi se potvrdilo ili pobilo svako takvo prethodno protivpravno ponašanje.[6728]

1954. Simović je u svom svedočenju rekao da, prema odredbama merodavnih zakona, kandidat za pripadnika MUP-a, da bi mogao da stupi u rezervni sastav, nije smeo da bude kažnjavan i da je MUP u Beogradu bio zadužen da proveri da li se takav kandidat za pripadnika rezervnog sastava MUP-a vodi u kaznenoj evidenciji. On je rekao da je pretpostavio da je takva provera već bila izvršena kad je jedinica "Škorpioni" inkorporirana u rezervne snage i priključena SAJ-u.[6729] Kad mu je pokazana optužnica od 14. aprila 2008. godine, podignuta protiv četiri pripadnika "Škorpiona" zbog ubijanja u gradu Podujevu 28. marta 1999. godine, u kojoj se navodi da jedan od optuženih nije odslužio vojni rok, a da su dvojica kažnjavana, Simović je rekao da se to ne važi, jer su prethodne osude tim ljudima izrečene u Republici Hrvatskoj, a ne u Srbiji.[6730]

1955. Optuženi je, kao načelnik RJB pod čijom su komandom funkcionisale rezervne snage MUP-a i SAJ, bio dužan da se postara da lica koja stupaju u sastav MUP-a ispunjavaju zakonom propisane uslove za prijem.[6731] Takvom proverom ne samo što bi se ustanovilo da su neki od tih

---

[6725] V. Završni podnesak odbrane, par. 508; v. takođe Radislav Stalević, T. 13781, 13836-13837. Veće napominje da odbrana, u prilog svojoj tvrdnji da "Škopioni" nikad nisu bili paravojna jedinica, citira svedočenje bivšeg pripadnika te jedinice Gorana Stoparića koji je, na pitanje da li je "jedinica koja je obezbeđivala naftna polja Krajine" bila poznata kao paravojna formacija, izjavio sledeće: "Ja sam čovek koji uopšte ne veruje u paravojne formacije, [...] Nikako nismo mogli biti paravojska" (Goran Stoparić, T. 2861).

[6726] Protiv Slobodana Medića je za ta ubijanja 2003. godine vođen krivični postupak i on je na kraju za učešće u pogubljenjima u Trnovu osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 20 godina (Radislav Stalević, T. 13878; svedok K92, T. 2752-2753, 2765; Živko Trajković, T. 9100-9101).

[6727] DP P66, član 34; v. takođe gore, par. 88.

[6728] Veće ističe iskaz Aleksandra Vasiljevića, kojeg smatra verodostojnim svedokom, da mu je, na njegov zahtev, pošto je došao do informacija o dejstvima "Škorpiona" na Kosovu, zamenik načelnika bezbednosti Prištinskog korpusa Đurović 12. maja 1999. godine dostavio izveštaj u kojem je, između ostalog, zabeleženo da je jedinica "Škorpioni" bila aktivna u operacijama u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini i da u njoj ima "kriminalnih tipova i problematičnih ljudi" (Aleksandar Vasiljević, T. 5666-5667).

[6729] Zoran Simović, T. 13596, 13680-13681, 13695-13696; v. takođe Radislav Stalević, T. 13851-13852, 13858, 13863, 13870.

[6730] Zoran Simović, T. 13713-13714; v. DP P1594.

[6731] Kad je reč o MUP-u: DP P66, članovi 27, 29 i 34. Član 27 predviđa mogućnost da se, u slučaju neposredne ratne opasnosti, rezervni sastav MUP-a popunjava vojnim obveznicima, koji ispunjavaju zakonom utvrđene uslove za rad u Ministarstvu. Član 29 predviđa, između ostalog, da su lica iz rezervnog sastava "dužna [...] da se osposobljavaju i obučavaju za izvršavanje zadataka u Ministarstvu unutrašnjih poslova pohađanjem oblika osposobljavanja i obučavanja koje organizuje Ministarstvo". Član 34 propisuje niz uslova koji moraju biti ispunjeni za prijem na rad u MUP i predviđa da takva lica ne smeju biti osuđivana

ljudi bili kažnjavani, već i da mnogi od onih koji su poslati u grad Podujevo nisu prošli potrebnu obuku za prijem u rezervni sastav MUP-a. Svedoku K92 nije bilo poznato da su "Škorpioni" prošli obuku u periodu od 1996. godine, kad su bili raspušteni, do uključivanja nekih od njih u sastav SAJ.[6732] I Stoparić i Simović su posvedočili da su, u skladu s tada važećim propisima, lica koja su slata na Kosovo kao pripadnici rezervnog sastava MUP-a prethodno morala da odsluže redovni vojni rok.[6733] Neki od tih ljudi nisu znali ni da koriste automatske puške.[6734] Veliki broj svedoka je svedočio o tome da je SAJ, kojem su te rezervne snage tada bile priključene, bio elitnija jedinica od MUP-a i da je obično angažovan u složenim protivterorističkim operacijama.[6735] Optuženi je priznao da je znao da neki od ljudi koji je trebalo da se priključe SAJ nisu imali prethodno borbeno iskustvo.[6736] S tim u vezi, Veće ističe protivrečno i iznenađujuće svedočenje optuženog da mu jeste bilo bitno da se SAJ popuni kako bi mogao da obavlja svoje zadatke, ali da je to ko će biti angažovan bilo "van [njegovog] interesovanja", jer su se time bavile "druge službe na nižim nivoima". On je u svom svedočenju dalje rekao da su morali da se "iskoriste [svi raspoloživi] ljudi" da bi SAJ mogao da izvrši svoj zadatak, s obzirom na to da je SRJ bio napadnut,[6737] ali je, suprotno tome, dodao da ti pripadnici jedinice ne bi bili inkorporirani u rezervni sastav MUP-a da su on i ministar znali da su oni bili kažnjavani.[6738] Veće smatra da je taj argument kontradiktoran jer ukazuje na stav optuženog o datom pitanju i smatra da se, iako prihvata da je SAJ-u bila potrebna popuna, u kontekstu oružanog sukoba obojenog velikom etničkom napetošću, nisu smeli prenebregnuti uslovi propisani zakonom. Naprotiv, valjalo je obezbediti primenu tih zakona. U stvari, nisu vršene nikakve provere kriminalne prošlosti pripadnika jedinice "Škorpioni" priključene SAJ-u, što znači da su "svi raspoloživi ljudi" očito uključivali i pripadnike paravojnih grupa koji su imali kriminalnu prošlost. Neuverljivo je svedočenje nekoliko svedoka, uključujući optuženog, da je trebalo da ljudi priključeni SAJ budu korišćeni samo za obezbeđenje baze i smeštajnih objekata pripadnika SAJ na terenu, za šta nije bila potrebna prethodna obuka.[6739] Trajković, koji je takođe

za krivična dela protiv ustavom utvrđenog poretka i bezbednosti, oružanih snaga, privrede i imovine ili službene dužnosti, kao ni krivična dela izvršena iz koristoljublja i nečasnih pobuda. On takođe predviđa da se protiv takvog lica ne sme voditi krivični postupak za krivična dela koja se gone po krivičnoj dužnosti i da protiv njega ne sme biti izrečena pravosnažna presuda; v. takođe DP D101. Kad je reč o SAJ-u: DP D401, par. 2; v. takođe DP P357, članovi 6, 15, 27.

6732 Svedok K92, T. 2751.

6733 Zoran Simović, 13594, 13690-13693; Goran Stoparić, T. 2854-2855. Stoparić je tokom unakrsnog ispitivanja izjavio da su, među ljudima u grupi dobrovoljaca, po njegovom mišljenju, bila samo dvojica ili trojica koji su "promakli" i koji nisu odslužili vojni rok, ali ne iznosi osnov za to uverenje (Goran Stoparić, T. 2854-2855). Veće napominje da se na prvi pogled čini da se taj iskaz kosi s njegovim ranijim iskazom iz izjave koju je 2006. godine dao Tužilaštvu, u kojoj je rekao da je veliki broj dobrovoljaca koji su se priključivali "Škorpionima" bio bez obuke (Goran Stoparić, DP P493, par. 39). Međutim, ono napominje da je svedok pritom možda pravio razliku između odsluženja vojnog roka i prethodnog učešća u borbama.

6734 V. gore, par. 1937.

6735 V. gore, par. 70, 74, 77.

6736 Vlastimir Đorđević, T. 9711.

6737 Vlastimir Đorđević, T. 9711-9712.

6738 Vlastimir Đorđević, T. 9710.

6739 Živko Trajković, T. 9090; Radislav Stalević, T. 13860, 13907; v. takođe Vlastimir Đorđević, T. 9710-9712. Zoran Simović je u svom svedočenju rekao da su pripadnici rezervnog sastava MUP-a priključeni SAJ-u angažovani samo kao straža i za čuvanje

izneo tu tvrdnju, kasnije u svom svedočenju je, čini se, sugerisao da ti ljudi nisu tamo poslati samo zbog toga, već i da "brane teritoriju Kosova".[6740] Štaviše, dokazi jasno pokazuju da oni, u stvari, jesu učestvovali u protivterorističkim operacijama;[6741] da li je to i bila namera potpuno je irelevantno i trebalo je da se predvidi, naročito pošto su SAJ i druge snage MUP-a bile ozbiljno preopterećene operacijama u kojima su učestvovale. Veće stoga te iskaze ne može da prihvati kao iskrene, pošto je prvo operativno naređenje koje su "Škorpioni" dobili kad su išli na svoju prvu operaciju u Podujevu bilo da "očiste" polovinu grada koja još nije bila pod srpskom kontrolom.[6742]

d. Izveštavanje i istraga

1956. Veće je na drugim mestima u ovoj Presudi konstatovalo da su pripadnici "Škorpiona" 28. marta 1999. godine u dvorištu jednog porodičnog kompleksa u gradu Podujevu, blizu policijske stanice, ubili 14 žena i dece, članova porodica Bogujevci, Lugaliju i Duriqi.[6743] Pored toga, Veće je konstatovalo da su u kafiću na putu ispred tog kompleksa, takođe kod policijske stanice, dvojica starijih kosovskih Albanaca, Hamdi Duriqi i Selmon Gashi, ubijena iz vatrenog oružja.[6744]

1957. Po mišljenju odbrane, istraga o tom incidentu bila je blagovremena i adekvatna.[6745] Simović je u svom svedočenju rekao da je odmah pošto su ljudi pobijeni o tome obavestio OUP Podujevo i optuženog, kao i da je i optuženog i Štab MUP-a obavestio o svojoj odluci da ljude pošalje nazad u Prolom Banju.[6746] Zatim je otišao iz Podujeva, otpratio "Škorpione" nazad u Prolom Banju i potom krenuo u Beograd na pogreb Trajkovićevog vozača Radovana Aleksića.[6747] Simović je rekao da je OUP Podujevo preduzeo sve neophodne korake da istraži to ubijanje, mada za tu tvrdnju nema osnova; u stvari, njegovo dalje svedočenje je pokazalo da uopšte nije znao da li je OUP Podujevo preduzeo bilo kakve istražne radnje.[6748] Njegovi pokušaji da objasni zašto je odmah

linija tokom operacija SAJ-a. On je rekao da nikad nisu radili zajedno s operativnim ili tehničkim timom SAJ-a (Zoran Simović, T. 13594).

6740 Živko Trajković, T. 9101.

6741 V. gore, par. 1948.

6742 Goran Stoparić, DP P493, par. 46.

6743 V. gore, par. 1256, 1259.

6744 V. gore, par. 1246.

6745 Završni podnesak odbrane, par. 486.

6746 Zoran Simović, T. 13588-13589, 13617-13618, 13654; Radislav Stalević, T. 13785, 13880.

6747 Zoran Simović, T. 13590-13591, 13660.

6748 Zoran Simović, T. 13591, 13615, 13618, 13649, 13653-13654. Simović je naveo da je, po povratku s pogreba Radovana Aleksića u Beogradu, saznao da je izvršen uviđaj i da su funkcioneri OUP-a Podujevo otišli u Prolom Banju i "sproveli određene radnje", Zoran Simović, T. 13590-13591, 13676-13677. To se direktno kosi s iskazom Gorana Stoparića da ni s jednim od ljudi u Prolom Banji nije obavljen službeni informativni razgovor o tom događaju, Goran Stoparić, T. 2843, 2869.

posle ubijanja napustio grad Podujevo i navedeni razlozi za to što nije ništa preuzeo kako bi sam obezbedio lice mesta su, po mišljenju Veća, očigledno neuverljivi.[6749]

1958. Ubijanje 14 žena, dece i dvoje starijih ljudi u gradu Podujevu 28. marta 1999. godine nije navedeno pod stavkom "Izvršena teža krivična dela" u dnevnom izveštaju Štaba MUP-a za predmetni datum.[6750] Ni optuženi ni Zoran Simović, najviši starešina SAJ na terenu u vreme tih ubijanja, nisu mogli da objasne šta je razlog za to.[6751] Optuženi je rekao da se to nepominjanje jedino može objasniti time da su predmet izveštavanja bili događaji vezani za bezbednost, "a ne oni događaji koji su u vezi s antiterorističkim aktivnostima".[6752] On se ne seća ni da je izveštaj o tom ubijanju dobio direktno od SUP-a Priština, u čiju nadležnost je spadala opština Podujevo.[6753] Uprkos činjenici da je Simović obavestio optuženog o ubijanju istog dana kad se ono odigralo, on nije preduzeo nikakve disciplinske mere ili druge korake ni protiv načelnika SUP-a Priština ni protiv načelnika OUP-a Podujevo zbog toga što taj incident nisu naveli u izveštajima upućenim Beogradu, a u svom svedočenju je rekao da je za taj događaj bio zadužen Štab MUP-a, da je u to vreme "cela Srbija bila u plamenu" i da je njegova pažnja bila usmerena na SUP-ove izvan Kosova.[6754] Optuženi je rekao da su kasnije preduzete mere da se utvrdi ko je odgovoran i dodao da je "bilo dosta problema da se dođe do prave istine".[6755]

1959. Dokazi pokazuju da je istražni sudija Okružnog suda u Prokuplju, uža Srbija, zajedno s jednim funkcionerom OUP-a Podujevo izvršio uviđaj 30. marta 1999. godine, što znači da su tela žrtava do tada tri dana ležala u dvorištu.[6756] Momir Stojanović, načelnik Odseka bezbednosti Komande Prištinskog korpusa, posvedočio je da se istražni sudija najpre bojao da sprovede istragu ali da je to učinio nakon dva dana.[6757] Međutim, Veće napominje da je Aleksandar Vasiljević u

[6749] Zoran Simović, T. 13649, 13652-13653. Simović je u svom svedočenju rekao da nije smatrao primerenim da ostane i lično obezbedi mesto zločina jer nije želeo da remeti dokaze i da je, kad je otišao da obavesti OUP Podujevo o incidentu, nekoliko pripadnika svoje jedinice ostavio da obezbeđuju lice mesta dok ga ne preuzmu službenici OUP-a. Međutim, iz njegovog iskaza se vidi da se, pre nego što se ukrcao u autobus i otišao iz grada Podujeva, nije vraćao na lice mesta, Zoran Simović, T. 13622-13623, 13627-13628, 13723-13726; v. takođe DP P1591, str. 2. Radislav Stalević je takođe rekao da nikad nije otišao na mesto zločina, čak ni nakon što je zločin izvršen, Radislav Stalević, T. 13880. Stalević, koji je svedočio odmah posle Simovića, u svom svedočenju je potvrđivao svedočenje ovog drugog i rekao da je nekoliko ljudi ostalo na mestu zločina kao obezbeđenje do dolaska kriminalističkog inspektora, Radislav Stalević, T. 13916, 13885. S obzirom na to da je uviđaj izvršen tek dva dana kasnije, Veće ne smatra taj iskaz verodostojnim.

[6750] DP D296, str. 3.

[6751] Zoran Simović, T. 13674. Optuženi je svedočio da se o tom "događaju" znalo i da ne razume zašto on nije uključen u relevantan izveštaj Štaba MUP-a, Vlastimir Đorđević, T. 10050-10051, 10052.

[6752] Vlastimir Đorđević, T. 10051. V. gore, par. 129, 132. V. takođe DP P1041, DP P1057, DP D232.

[6753] Vlastimir Đorđević, T. 10052.

[6754] Vlastimir Đorđević, T. 10052-10053.

[6755] Vlastimir Đorđević, T. 9705-9707.

[6756] Veće napominje da se u zapisniku o uviđaju navodi da je izvršen "po obaveštenju" OUP-a Podujevo, na zahtev okružnog tužioca iz Prokuplja, v. DP D441; v. takođe Živko Trajković, T. 9096-9097; Vlastimir Đorđević, T. 9706; Momir Stojanović, T. 11778.

[6757] Taj svedok je rekao da ga je načelnik bezbednosti 211. oklopne brigade Prištinskog korpusa, stacionirane u Podujevu, 28. marta 1999. godine obavestio da su u gradu viđeni leševi, nakon čega je on naredio da se sprovede istraga o tom incidentu. Veće napominje da on pod tom istragom misli na istragu VJ o zbivanjima u gradu, a ne na uviđaj, za koji je posvedočio da ga je izvršio istražni sudija iz Prokuplja, što potvrđuju dokazi kojima Veće raspolaže (Momir Stojanović, T. 11778). Prema

svom svedočenju rekao da je kasnije saznao da su ta tela ostala tri dana u dvorištu jer istražni sudija zbog stanja puta nije mogao da dođe do lica mesta.[6758]

1960. Optuženi je u svom svedočenju rekao da ne zna zašto je uviđaj izvršen tek 30. marta 1999. godine.[6759] Zapisnik o tom uviđaju sadrži opis pronađenih tela i mesta gde su pronađena. Osim Selmona Gashija, jednog od starijih ljudi ubijenih u kafiću na ulici kod policijske stanice kod kojeg je pronađena lična karta, nije navedeno ime nijedne od žrtava. Ne pominje se ni njihova nacionalnost, kao ni izvršioci.[6760] Nijedan od svedoka koji su bili tesno povezani s incidentom i koji su svedočili o tome da je istraga sprovedena nije mogao tačno da kaže Veću da li je i kakva mera preduzeta nakon tog uviđaja.[6761]

1961. Trajković je u svom svedočenju rekao da se u Srbiji dosta izveštavalo o tom ubijanju u Podujevu i da je zbog toga Slobodan Milošević tražio da mu se o tome podnese izveštaj.[6762] Dokazi pokazuju da je ministar od optuženog zatražio izveštaj u vezi s angažovanjem rezervnih snaga u sastavu SAJ.[6763] Optuženi je potom uputio Trajkovića da sastavi takav izveštaj, koji je optuženom podnet 13. maja 1999. godine.[6764] Optuženi je taj izveštaj prosledio ministru.[6765] Izveštaj se nije bavio merama preduzetim protiv pripadnika te jedinice već se u njemu govorilo o tome da se oni po drugi put pošalju na Kosovo. Veće napominje da je 13. maja 1999. godine Uprava bezbednosti Štaba Vrhovne komande takođe izdala izveštaj o aktivnostima grupe koja se u njemu naziva "paravojnom formacijom" Slobodana Medića.[6766] Aleksandar Vasiljević, koga Veće, u načelu, smata pouzdanim svedokom, svojim svedočenjem navodi Veće da posumnja u autentičnost tog izveštaja.[6767] Velika količina informacija iz tog izveštaja kosi se s drugim, pouzdanijim dokazima kojima Veće raspolaže, ili nije potvrđena tim dokazima. Iz tog razloga, Veće se neće oslanjati na sadržaj tog izveštaja kao na istinit.

---

svedočenju svedoka, zaključci do kojih je dovela istraga VJ o tom incidentu sadržani su u delu u kojem su opisani događaji u gradu Podujevu 28. marta 1999. godine (v. gore, par. 1261).

6758 Aleksandar Vasiljević, T. 5736, 5916.

6759 Vlastimir Đorđević, T. 9706.

6760 DP D441.

6761 Živko Trajković je u svom svedočenju rekao da ne zna da li su oni koji su te ljude pobili iz vatrenog oružja odmah izvedeni pred sud, s obzirom na to da je još uvek bilo ratno stanje (Živko Trajković, T. 9097); v. takođe svedok K92, T. 2773-2774, 2794-2795; Zoran Simović, T. 13591; Radislav Stalević, T. 13881.

6762 Živko Trajković, T. 9101.

6763 Vlastimir Đorđević, T. 9713, 10113.

6764 V. DP D442.

6765 Vlastimir Đorđević, T. 9713, 10113. Optuženi je u svom svedočenju rekao da nije analizirao sadržaj izveštaja kad ga je dobio od Trajkovića i da ga nije menjao pre nego što ga je poslao ministru, Vlastimir Đorđević, T. 10113-10114.

6766 V. DP D210; v. takođe Momir Stojanović, T. 11177-11178.

6767 Kad mu je u sudnici pokazan DP D210, Aleksandar Vasiljević je posvedočio da mu taj dokument nije poznat i da informacije prenete u njemu nisu tačne. On je takođe rekao da je onog dana kad je izdat dokument bio "Dan bezbednosti" i da je malo verovatno da je neko tog dana radio. Vasiljević je u svom svedočenju rekao da sumnja u autentičnost tog dokumenta, Aleksandar Vasiljević, T. 5909-5913.

1962. Dana 23. maja 1999. godine, podneta je krivična prijava protiv dvojice pripadnika jedinice "Škorpioni", Saše Cvjetana i Dejana Demirovića, u kojoj se upućivalo na zapisnik o uviđaju od 30. marta 1999. godine.[6768] U prijavi se navodi da postoji osnovana sumnja da su njih dvojica "sa još nekoliko [neidentifikovanih] izvršilaca, kao pripadnici rezervnog sastava jedinica SAJ" učestvovali u ubijanju "već[eg] broj[a] civilnih lica – žena, dece i starijih osoba".[6769] Sutradan, 24. maja 1999. godine, istražni sudija Okružnog suda u Prokuplju doneo je rešenje o sprovođenju istrage i određivanju pritvora protiv dva gorenavedena lica.[6770] Dokazi pokazuju da su ta dvojica ostala u pritvoru samo desetak dana i da su potom puštena na slobodu.[6771] Tokom celog perioda dok je optuženi bio na funkciji načelnika RJB ni protiv jedne osobe nije pokrenut krivični postupak za zločine počinjene u Podujevu. Goran Stoparić je u svom svedočenju rekao da je Saši Cvjetanu na kraju suđeno za ubijanja u gradu Podujevu. Suđenje je počelo u Okružnom sudu u Prokuplju, ali je potom 2003. godine prebačeno u nadležnost Okružnog suda u Beogradu jer je postalo očigledno da se na lica koja su svedočila vrši pritisak.[6772] Demiroviću je suđeno u odsustvu.[6773] Godine 2008. otvoren je novi predmet protiv još četiri člana "Škorpiona", Željka Đukića, Dragana Medića, brata Slobodana Medića, Dragana Borojevića i Miodraga Šolaje.[6774]

1963. Veće je ranije konstatovalo da je komandant SAJ na terenu, Zoran Simović, 28. marta 1999. godine obavestio optuženog da su tog dana u Podujevu ubijeni civili, kosovski Albanci. Optuženi je znao da su među licima umešanim u to ubijanje bili pripadnici jedinice "Škorpiona" koji su, uz njegovo odobrenje, inkorporirani u rezervni sastav MUP-a pre tih događaja i da su datog dana bili pod komandom SAJ. Nakon ubijanja, on je takođe obavešten o Simovićevoj odluci da jedinicu "Škorpioni" odmah vrati u Prolom Banju i odobrio je tu odluku. Optuženi je potom naredio Trajkoviću da ode u Prolom Banju, razoruža jedinicu i njene pripadnike pošalje kući. Po mišljenju Veća, optuženi je svojim postupcima sprečio da se protiv onih koji su bili odgovorni za to ubijanje sprovede valjana istraga i pomogao je u stvaranju klime u kojoj je preovladao pristup koji su primenjivale vlasti uključene u kasniju istragu tih ubistava. Štaviše, činjenica da je Simović obavestio optuženog o ubijanju u gradu Podujevu skoro odmah nakon njihovog činjenja potvrđuje konstataciju Veća da je optuženi imao glavnu ulogu u angažovanju tih snaga u tom gradu 28. marta

[6768] DP P1593; v. takođe Goran Stoparić, T. 2869; DP D442.
[6769] DP P1593.
[6770] DP P1592, str. 1.
[6771] Goran Stoparić, T. 2870-2871.
[6772] Goran Stoparić, DP P493, par. 83-88; v. takođe Goran Stoparić, T. 2845-2849, 2867-2868; DP P40, P41. S tim u vezi, Veće napominje da se u izveštaju OEBS-a naslovljenom "Ratni zločini pred domaćim sudovima" pominje "slučaj Podujevo", uz objašnjenje da je rešenje Vrhovnog suda Srbije od 27. novembra 2002. kojim je predmet prosleđen Okružnom sudu u Beogradu doneto na osnovu toga što se to smatralo neophodnim radi neometanog ispitivanja svedoka albanske nacionalnosti, DP P726, str. 10, 30.
[6773] Goran Stoparić, T. 2846-2847.
[6774] Goran Stoparić, T. 2867-2868.

1999. godine. Ona takođe pokazuje da je optuženi smatran značajnom nadležnom instancom koju je trebalo obaveštavati o operacijama SAJ na Kosovu 1999. godine.

1964. Veće ističe da je nekoliko svedoka u svojim iskazima reklo da grupa "Škorpiona" koji su u aprilu 1999. godine ponovno raspoređeni na Kosovo nije uključivala one pripadnike te jedinice koji su učestvovali u ubijanju u Podujevu 28. marta 1999. godine.[6775] Veću nije jasno na osnovu čega bi ti svedoci mogli da iznesu takvu tvrdnju, budući da su krivične prijave protiv samo dvojice izvršilaca podnete tek 23. maja 1999. godine, oko mesec dana nakon ponovnog angažovanja "Škorpiona", i da su drugi izvršioci ubijanja identifikovani tek nekoliko godina kasnije. Nekoliko svedoka je posvedočilo da je saslušavalo pripadnike te jedinice u (neuspešnom) nastojanju da utvrde ko su izvršioci ubijanja.[6776] Neprihvatljiva je sugestija da je to bilo dovoljno da se obezbedi da među licima koja su ponovno raspoređena na Kosovu ne budu izvršioci ubijanja u gradu Podujevu. Goran Stoparić je posvedočio da su, osim Saše Cvjetana, zapravo svi pripadnici jedinice "Škorpioni" ponovo raspoređeni na Kosovo u aprilu 1999. godine.[6777]

1965. Pored toga, Goran Stoparić je rekao da nijedan od tih ljudi nije saslušan po povratku u Prolom Banju.[6778] Stoparić je pokušao da sprovede “neoficijelnu istragu” kako bi otkrio da li je neko iz njegovog izviđačkog voda učestvovao u incidentu; njegov utisak je bio da Slobodan Medić opstruira istragu zbog toga što je njegov brat Dragan učestvovao u ubijanju.[6779] Stalević je rekao da je zadatak SUP-a Prokuplje bio da pritvori i sasluša "Škorpione" u vezi s njihovim ponašanjem u gradu Podujevu, jer je Prolom Banja spadala u njegovu teritorijalnu nadležnost.[6780]

1966. Živko Trajković je priznao da je kasnije, posle rata, saznao da je broj izvršilaca dotičnog ubijanja bio mnogo veći nego što se prvobitno mislilo i da je stoga “moguće” da je jedan broj izvršilaca zapravo ponovo angažovan u SAJ u aprilu 1999. godine.[6781] Po mišljenju Veća, na osnovu dokaza se može ustanoviti da odmah posle ubistava u Podujevu 28. marta 1999. godine nije izvršena nikakva valjana istraga tih događaja, da je optuženi Đorđević bio u potpunosti svestan da istraga nije sprovedena i da je, iako je to znao, ipak odobrio ponovno raspoređivanje te iste jedinice na Kosovu radi učešća u daljim operacijama.

[6775] Živko Trajković, T. 9102; Zoran Simović, T. 13593-13594, 13682-13683, 13728-13729.
[6776] Zoran Simović, T. 13615-13618, 13732. Simović je u svom svedočenju rekao da on lično nije video ko je pucao u te civile i dodao da su se u vreme kad je pucano pripadnici njegove jedinice, sastavljene od oko 70-80 ljudi, odmarali i da se “samo jedan određeni broj [...] našao na licu mesta” (Zoran Simović, T. 13588, 13721-13722). Radislav Stalević je u svom svedočenju naveo da su ljude iz “rezervnog sastava” pitali da li su oni počinili taj zločin, ali da na taj način nisu uspeli da ustanove ko su bili izvršioci (Zoran Simović, T. 13883); v. takođe Goran Stoparić, T. 2843, 2869.
[6777] Goran Stoparić, T. 2844-2845.
[6778] Goran Stoparić, T. 2843.
[6779] Goran Stoparić, T. 2869.
[6780] Radislav Stalević, T. 13884.
[6781] Živko Trajković, T. 9109.

(i) Učešće Vlastimira Đorđevića u sakrivanju tela i sprečavanju sudskog postupka

1967. Veće je na drugim mestima u ovoj Presudi konstatovalo da je postojao plan za sakrivanje tela kosovskih Albanaca ubijenih na Kosovu tokom perioda na koji se odnosi Optužnica. Veće se uverilo da je u tome učestvovao MUP, od nivoa rukovodstva u Beogradu do policije na terenu na Kosovu i drugim mestima u Srbiji, i da je on sproveo taj plan.

1968. Tužilaštvo tvrdi da je optuženi preuzeo vodeću ulogu u operacijama sakrivanja tela[6782] i da je pritom posedovao relevantno saznanje i nameru da doprinese činjenju zločina na Kosovu tokom celog tog perioda.[6783] Kao što je već izloženo u Poglavlju VII ove Presude, opšti stav odbrane kad je reč o operacijama sakrivanja tela bio je da je optuženi samo prenosio uputstva koja mu je davao ministar i da nikad nije postupao na sopstvenu inicijativu.[6784] Tužilaštvo tvrdi da učešće ministra ne negira individualnu krivičnu odgovornost optuženog, pošto se oni u Optužnici terete da su, zajedno s drugim ključnim ličnostima iz sveta politike, vojske i MUP-a, zajednički učestvovali u činjenju zločina za koje se terete.[6785]

1969. Suprotno stavu odbrane da je optuženi bio samo posrednik koji je prenosio informacije ministru i potom njegova naređenja prosleđivao nazad ljudima na terenu, dokazi koji su već izloženi u Poglavlju VII, vezani za otkrivanje tela u Tekiji i jezeru Perućac, jasno pokazuju da je načelnicima SUP-a Časlavu Golubovićuu i Đorđu Keriću Vlastimir Đorđević bio prva i primarna osoba za kontakt. Pored toga, ministar nije svedočio na ovom suđenju jer je 2002. godine izvršio samoubistvo.[6786] Veće stoga ne može da se posluži njegovim iskazom. Uprkos tome, Veće smatra da, na osnovu raspoloživih dokaza, može da donese zaključke o ulozi optuženog i njegovoj krivičnoj odgovornosti kad je reč o operacijama sakrivanja tela koje su dokazane. U suštinskim pitanjima, jasno je da je optuženi izdavao naređenja vezana za tajno postupanje s telima, njihov prevoz i ponovno pokopavanje. Moguće je da je u vezi s nekim pitanjima optuženi mogao da obaveštava ministra o tome šta je urađeno ili da s njim diskutuje o eventualnim daljim koracima. Međutim, prema zaključku Veća, i sam optuženi je na sopstvenu inicijativu donosio odluke i izdavao naređenja. On nije bio samo posrednik koji je prenosio naređenja ministra. Veće se uverilo da je optuženi direktno učestvovao u postupku odlučivanja o dejstvima lokalne policije nakon što su otkrivena tela u Tekiji i jezeru Perućac.

[6782] Završni podnesak tužilaštva, par. 1185; Završna reč, T. 14386-14387.
[6783] Završna reč, T. 14387.
[6784] Završni podnesak odbrane, par. 559, 561, 564; v. takođe Završna reč, T. 14499 i dalje.
[6785] Završni podnesak tužilaštva, par. 1202.
[6786] Svedok K84, T. 2019.

1970. Pored toga, nijedan od dokaza koje je izvela odbrana nije uverio Veće da je optuženi išta preduzeo kako bi se sprovela valjana istraga u vezi s otkrivenim telima. Veće se nije uverilo u istinitost svedočenja optuženog da je, odmah nakon što je saznao da su u Tekiji otkrivena tela, predložio ministru da se formira komisija kako bi se ustanovilo šta se tačno dogodilo.[6787] Mada se mora dopustiti mogućnost da ga je, kao što je sugerisao optuženi, ministar uputio da sakrije tela kako bi se sprečilo da NATO to upotrebi u "propagandne svrhe" i rekao mu da ne treba preduzimati nikakve dalje mere za utvrđivanje porekla tela i načina na koji su ta lica ubijena, to, po mišljenju Veća, nije oslobodilo optuženog dužnosti da istraži taj incident.[6788] U stvari, čak i u sopstvenoj verziji događaja optuženi je prihvatio da je on prema zakonu bio dužan da naloži valjanu istragu otkrivenih tela, ali je potom rekao da, pošto ministar nije prihvatio istražne radnje koje je on predložio, onda su njegove "ne samo zakonske, nego uopšte faktičke mogućnosti bile isključene".[6789] Naređenje optuženog načelniku SUP-a Golubovića da pokopa tela na licu mesta, da iz toga isključi sredstva javnog informisanja i uništi kamion-hladnjaču kad se iz njega uklone tela,[6790] predstavljalo je prvi korak čiji je cilj bio da se obezbedi da se ne pokreće istraga u vezi s tim telima. Ulogom koju je igrao u koordiniranju prevoza tela i svojim učešćem u njihovom tajnom pokopavanju u masovnim grobnicama u centru SAJ u Batajnici, kod Beograda, on je obezbedio da se tada ne pokrene istraga u vezi s telima. Masovne grobnice otkrivene su tek 2001. godine. Sve do tada nisu preduzimane nikakve istražne radnje.

1971. Veće, štaviše, podseća da je 6. aprila 1999. godine Golubović već bio obavestio optuženog da tela pronađena u Tekiji verovatno pripadaju kosovskim Albancima, da je kamion kojim su dovezena stigao iz Prizrena i da među telima ima žena i dece.[6791] Ono što pada u oči jeste da je optuženi sam u svom svedočenju rekao da, čak i nakon što mu je ministar rekao "da su se desili nekakvi incidenti dole" i da nešto treba učiniti kako bi se sprečilo da se sazna za otkrivanje tih tela zbog "NATO propagande i [...] bombardovanja", on, Đorđević, nije bio svestan da se na Kosovu čine zločini.[6792] Optuženi je u svom iskazu dalje naveo da je on rekao ministru da više ne želi da ima ništa sa situacijom vezanom za tela otkrivena u Dunavu, na šta ga je ministar upozorio da "vodi računa" šta radi i da je to ozbiljna stvar. Đorđević je u svom iskazu tvrdio da je te reči ministra protumačio kao pretnju i da se, osim toga, zbog tih reči pribojavao da će ga ubiti ukoliko pokuša da

[6787] Vlastimir Đorđević, T. 9723; v. takođe Završna reč, T. 14500, 14506-14507. Optuženi je u svom svedočenju dalje rekao da ministar nije reagovao na njegov predlog, te da je on sam predložio da se formira takva komisija ili grupa koja će istražiti tu stvar, Vlastimir Đorđević, T. 9723, 10002.
[6788] Vlastimir Đorđević, T. 9723-9724, 9827; v. takođe Završni podnesak odbrane, par. 557.
[6789] Vlastimir Đorđević, T. 10002-10003, 10009.
[6790] Veće napominje, štaviše, da je optuženi priznao da je protivzakonito postupio kad Golubovića je prosledio naređenje ministra da uništi kamion-hladnjaču u kojem su pronađena tela i da mu je to naređenje bilo signal da stvari ne idu "kako treba" i da treba da se izvuče, Vlastimir Đorđević, T. 10002.
[6791] V. gore, par. 1301.
[6792] Vlastimir Đorđević, T. 9723-9724, 9827-9828, 10004.

otkrije šta se dešava.[6793] On je rekao da je, osim činjenice da je rat bio u toku, i to bilo razlog zašto o postupcima ministra Stojiljkovića nije obavestio predsednika Srbije Milutinovića.[6794] Isto tako, prilikom susreta s Obradom Stevanovićem i Sretenom Lukićem, u aprilu 1999. i potom u junu 1999. godine, on nijednog od njih nikad nije pitao znaju li nešto o tim telima. S tim u vezi, on je ponovo naveo da je razlog tome bilo to što mu je ministar tako naredio i što mu je bilo zabranjeno da raspravlja o toj temi.[6795] Veće ne smatra taj iskaz verodostojnim. Prema oceni Veća, bitno je što je on tu pretnju na ovom suđenju prvi put pomenuo prilikom unakrsnog ispitivanja, mada je tokom godina imao nekoliko prilika da to učini.[6796] Za ocenu njegove verodostojnosti po ovom pitanju takođe je bitno i to što je optuženi prvi put pomenuo tu pretnju prilikom unakrsnog ispitivanja, kad je insistirano da nešto kaže o svom ćutanju na tu temu. On tu pretnju nije pomenuo ni u izjavi na osnovu pravila 84*bis* koju je dao 27. januara 2009. godine, posle uvodne reči tužilaštva, ni tokom glavnog ispitivanja. Naposletku, ukoliko su, kako on sada tvrdi, razlog iz kojeg nije ništa preduzeo bile pretnje ministra, onda nije jasno zašto je optuženi tako dugo ćutao nakon što je 2002. godine ministar izvršio samoubistvo. Veće se nije uverilo da je ministar optuženom pretio smrću, kao ni da optuženi zbog toga nije otkrio šta se zbivalo.

1972. Kad je reč o tajnoj operaciji ponovnog pokopavanja u centru SAJ u Batajnici, Veće se na osnovu dokaza uverilo da je optuženi, ako i nije bio glavni organizator, igrao vodeću i presudnu ulogu u izvođenju te operacije. On je, u najmanju ruku, bio odgovoran za koordiniranje dolazaka u centar kamiona s ljudstvom kojem je on naredio da pokopa tela na toj lokaciji. On je odabrao i odredio lokaciju za prvu grobnicu. On je koordinirao rad mehanizacije i ljudstva tokom pokopavanja i kretanje kamiona koji su tada korišćeni. Uticajna i značajna uloga optuženog u tom procesu se vidi i iz toga što je on očigledno bio u mogućnosti da prekine dovoženje kamiona s telima u centar kad je to od njega zatražio svedok K87.

1973. Veće napominje da je optuženi potvrdio da je pokopavanje tela u centru SAJ u Batajnici, kao i na obali jezera Perućac, bilo u totalnoj suprotnosti s važećim zakonima i da je predstavljalo ozbiljno odstupanje od njegovih dužnosti i odgovornosti. On je potvrdio da je znao da je

[6793] Vlastimir Đorđević, T. 9975-9977, 10096-10097, 10012.
[6794] Vlastimir Đorđević, T. 10012.
[6795] Vlastimir Đorđević, T. 10023.
[6796] Tužilaštvo je podsetilo optuženog da tu pretnju nije pomenuo ni u svom pismu *Nedeljnom telegrafu* 2004. godine ni tokom svoje "uvodne reči" ili glavnog ispitivanja u ovom predmetu. Optuženi je izjavio da je to izostavio u pismu od 2004. godine jer ga je napisao “u besu” i da je zbog toga u njemu napravio neke elementarne greške, Vlastimir Đorđević, T. 10097-10099. Veće smatra neuverljivim objašnjenje optuženog u vezi s tim zašto u svom pismu *Nedeljnom telegrafu* 2004. godine nije pomenuo pretnje. Navodna svrha tog pisma bila je, između ostalog, da se srpska javnost obavesti o njegovoj ulozi na Kosovu. Među mnogim drugim pitanjima o kojima govori u svom pismu, Đorđević je napisao da je sve radnje koje je preduzeo u vezi s telima otkrivenim u Tekiji naredio ministar, DP P1474. Izneta tvrdnja da je ministar, koji u vreme objavljivanja već dugo nije bio među živima, Đorđeviću pretio smrću ukoliko bude govorio o otkrivanju tela, logično bi se uklapala u kontekst tog pisma. Po mišljenju Veća, to što u pismu od 2004. godine nije naveo tu informaciju predstavlja pouzdan pokazatelj da se radi o neistini.

bespogovorno prihvatanje naređenja ministra bilo "velika greška".[6797] Uprkos tome, optuženi je tokom svog svedočenja uporno tvrdio da jeste sumnjao da su na tim lokacijama pokopavana tela ljudi koji su "nastradali" tokom aktivnosti na Kosovu, ali da nije znao kako su oni ubijeni.[6798] Veće ne prihvata ovaj iskaz.

1974. Kad je reč o pokopavanju tela u centru PJP u Petrovom Selu, tužilaštvo tvrdi da je optuženi znao za pokopavanje tela na toj lokaciji i da su, štaviše, pokopavanja u Petrovom Selu i Batajnici činila deo istog plana da se prikriju dokazi o zločinima velikih razmera.[6799] Odbrana odbija sugestiju da je pokopavanje tela u ta dva centra bilo deo iste operacije[6800] i tvrdi da optuženi u vreme pokopavanja tela u Petrovom Selu nije znao da se to zbiva.[6801]

1975. Kao što je već bilo reči, postoje dokazi o direktnom učešću optuženog Vlastimira Đorđevića u tajnom premeštanju tela s Kosova i njihovom pokopavanju u masovnim grobnicama u Batajnici i jezeru Perućac. Međutim, nema neposrednih dokaza o bilo kakvom učešću optuženog u tajnom pokopavanju tela u centru PJP u Petrovom Selu.

1976. Bez obzira na to, više faktora ukazuje na činjenicu da su ta tri događaja tesno povezana. Kao što je Veće konstatovalo na drugim mestima u ovoj Presudi, tela pokopana u centru SAJ u Batajnici, kod jezera Perućac i u centru PJP u Petrovom Selu dovezena su s Kosova. Ta mrtva tela pripadala su Albancima. U velikom broju slučajeva tela su najpre bila nakratko pokopana na Kosovu, da bi potom bila iskopana pod nadzorom MUP-a i prebačena u Srbiju radi pokopavanja u masovnim grobnicama. Za veliki broj tela pokopanih u Batajnici i Petrovom Selu utvrđeno je da se radi o licima koje su ubile srpske snage na Kosovu. Veće podseća da je jedan od vozača MUP-a u vezi s dovoženjem tela na obe te lokacije u svom iskazu rekao da je jedan od kamiona korišćenih za prevoz tela s Kosova u centar PJP u Petrovom Selu kasnije dovezen u centar SAJ u Batajnici da “dovlači zemlju” i “razmešta pesak”,[6802] što je, po mišljenju Veća, činjeno tokom prikrivanja lokacije masovnih grobnica. Petar Zeković, koji je naredio svedoku K93 da učestvuje u prikupljanju tela na Kosovu i njihovom prevoženju u centre u Batajnici i Petrovom Selu, bio je član Kolegijuma MUP-a, kao i pomoćnik ministra postavljen za načelnika Uprave za zajedničke poslove,[6803] koja je, između ostalog, bila odgovorna za korišćenje vozila MUP-a.[6804] Veće je na drugom mestu u ovoj

[6797] Vlastimir Đorđević, T. 10002, 10006-10007.
[6798] Vlastimir Đorđević, T. 10006-10011.
[6799] Završni podnesak tužilaštva, par. 1230-1231; v. takođe Završna reč, T. 14414-14415.
[6800] Završna reč, T. 14519.
[6801] Završni podnesak odbrane, par. 585-586, 597.
[6802] V. gore, par. 1354.
[6803] DP P263; DP P1063, str. 3.
[6804] DP P357, članovi 23 i 35.

Presudi konstatovalo da su drugi pomoćnici ministra bili potčinjeni optuženom, kao načelniku RJB-a.[6805]

1977. Kad je reč o telima pokopanim u Batajnici i na jezeru Perućac, u Dunavu i jezeru Perućac je nađen jedan napušten kamion-hladnjača, odnosno prikolica takvog kamiona kako plutaju. Kamion-hladnjaču koji je pronađen kako pluta u Dunavu kasnije su uništili pripadnici MUP-a u centru PJP u Petrovom Selu. Optuženi je 6. ili 7. aprila 1999. godine naredio Časlavu Golubovićuda uništi taj kamion i mada se iz dokaza ne vidi da li je optuženi odredio gde to treba učiniti, on je zapravo naposletku uništen u centru PJP u Petrovom Selu.[6806] Kao što je Veće konstatovalo na drugim mestima u ovoj Presudi, jedna od masovnih grobnica u centru PJP u Petrovom Selu bila je obložena plastičnom folijom, sličnom onima koje su iskopane u masovnim grobnicama u Batajnici.[6807]

1978. Optuženi, kao načelnik RJB, bio je odgovoran i za centar za obuku SAJ u Batajnici i za centar za obuku PJP u Petrovom Selu jer su SAJ i PJP bili organizacione jedinice RJB-a. Lica koja su bila prisutna u tim centrima za obuku kad su tela stigla i koja su učestvovala u kopanju grobnica i operacijama vezanim za pokopavanje bila su potčinjena optuženom, kao i sva lica koja su pomagala u operaciji izvlačenja i sakrivanja tela na terenu u Tekiji i na jezeru Perućac. Pored toga, Veće ističe svedočenje optuženog pred Većem za ratne zločine Okružnog suda u Beogradu od 26. juna 2009. godine da je negde pre jula 1999. godine zajedno s ministrom otišao u centar PJP u Petrovom Selu.[6808] Optuženi je u svom svedočenju govorio o tome da je u julu 1999. godine naložio policajcu Sretenu Popoviću, koji je tada bio na službi u centru PJP u Petrovom Selu, da trojicu uhapšene braće s prezimenom Bytiqi[6809] iz Prokuplja, gde su bili u pritvoru zbog prestupa, prebaci u centar PJP u Petrovom Selu.[6810] Optuženi je priznao da je kasnije, neko vreme nakon što je u maju 2001. godine otišao iz Srbije, iz štampe saznao da su tela braće Bytiqi 2001. godine ekshumirana iz jedne od masovnih grobnica u centru PJP u Petrovom Selu.[6811] On je, svedočeći na suđenju Sretenu Popoviću i na suđenju pred Većem za ratne zločine Okružnog suda u Beogradu 26. juna 2009. godine, rekao da su ti ljudi prebačeni u centar PJP u Petrovom Selu radi dalje istrage, pošto stepen

[6805] V. gore, par. 42-43.
[6806] V. gore, par. 1313.
[6807] V. gore, par. 1496, 1509.
[6808] DP P1508, str. 16.
[6809] Veće napominje da se na spisku nestalih lica OMPF navode tri lica, Agron Ahmet Bytiqi, Mehmet Ahmet Bytiqi i Ylli Ahmet Bytqi, za koje je zabeleženo da su poslednji put viđeni u Prokuplju 8. jula 1999. godine. (DP P477, pod br. 830, 843 i 857, str. 39-40; v. takođe DP P815, str. 31-35).
[6810] Optuženi je u svom svedočenju rekao da je odluku o prebacivanju te trojice braće u centar PJP u Petrovom Selu doneo ministar. Optuženi je kontaktirao Gorana Radosavljevića, tadašnjeg načelnika centra PJP u Petrovom Selu, kako bi preneo to uputstvo, ali pošto, kako je rekao u svedočenju, nije mogao da dođe do njega, on je to uputstvo, umesto Radosavljeviću, preneo Sretenu Popoviću. Tad je poslednji put imao veze sa slučajem braće Bytyqi (Vlastimir Đorđević, T. 9973-9975; DP P1508, str. 4-7).
[6811] Vlastimir Đorđević, T. 9975, 10016-10017; v. takođe DP P1508, str. 3-7, 10-11; DP P815, str. 31-35. V. gore, par. 1509.

njihove povezanosti s OVK još nije bio jasan.[6812] Umešanost optuženog u hapšenje te trojice ljudi i njihovo pritvaranje u centru PJP u Petrovom Selu pokazuje da je on imao efektivnu komandu nad pripadnicima MUP-a u tom centru. Štaviše, kao što je optuženi potvrdio Veću za ratne zločine u Beogradu, Sreten Popović, dežurni oficir u centru PJP u Petrovom Selu, s kojim je razgovarao u julu 1999. godine, "sigurno" je bio obavezan da izvrši zadatak koji mu je optuženi poverio.[6813] Vreme iskopavanja, prevoza i ponovnog pokopavanja tela u ta dva centra mahom se poklapaju.

1979. Goreopisane radnje koje su prethodile tajnom ponovnom pokopavanju u masovne grobnice, od kojih su neke bile na stotine kilometara udaljene od Kosova, uklapaju se, kad je reč o vremenu, izvršenju i cilju, u uputstva za "asanaciju terena" i uklanjanje tragova dokaza o zločinima na Kosovu, koja je predsednik SRJ Milošević u martu 1999. godine u Beogradu izdao ministru unutrašnjih poslova Vlajku Stojiljkoviću, za čije je izvršenje, po mišljenju Veća, ministar zadužio optuženog, kao člana Kolegijuma MUP-a i jednog od svojih potčinjenih, Dragana Ilića, takođe člana Kolegijuma MUP-a. U dokazima se Petar Zeković, pomoćnik ministra koji je takođe bio potčinjen optuženom u hijerarhiji MUP-a, navodi kao lice koje je davalo uputstva za prikupljanje tela na Kosovu i njihovo prevoženje u centre u Batajnici i Petrovom Selu. U Komandi MUP-a u Beogradu, Zeković je bio odgovoran za korišćenje vozila MUP-a.

1980. Veće se, na osnovu razmotrenog spleta okolnosti, uverilo da su prevoz tela s Kosova u Batajnicu i Petrovo Selo radi tajnog pokopavanja u masovne grobnice, i pokopavanje na licu mesta tela koja su kasnije pronađena u prikolici kamiona-hladnjače u jezeru Perućac bili deo koordinirane operacije čiji je cilj bio da se s terena na Kosovu uklone dokazi o zločinima koje su srpske snage počinile nad kosovskim Albancima tokom perioda na koji se odnosi Optužnica. Po mišljenju Veća, ta operacija je izvedena pod rukovodstvom optuženog, zajedno s Draganom Ilićem, prema uputstvu ministra Stojiljkovića i u skladu s naređenjem predsednika SRJ Miloševića.

1981. Veće se uverilo da je optuženi znao za prevoženje tela s Kosova u centar PJP u Petrovom Selu u aprilu 1999. godine i za prevoženje drugih tela s Kosova u centar SAJ u Batajnici, otprilike u isto to vreme, kao i za pokopavanje tela u jezeru Perućac. To je činjeno uz znanje optuženog i činilo je deo istog plana čiji je cilj bio da se prikriju zločini koje su srpske snage počinile nad kosovskim Albancima tokom perioda na koji se odnosi Optužnica. Optuženi je postupao u nameri da doprinese tom planu.

[6812] DP P1508, str. 3-4, 8-9, 12-13.
[6813] DP P1508, str. 10.

1982. U maju 1999. godine, ubrzo nakon što mu se jedan član Radne grupe obratio radi uvodnog, neformalnog razgovora u vezi s kamionom-hladnjačom s telima pronađenom u Dunavu, optuženi je pobegao iz Srbije.[6814] Veće takođe napominje da je 20. aprila 2001. godine podneta krivična prijava protiv ministra Stojiljkovića, optuženog Đorđevića i Zorana Milića, pomoćnika načelnika Uprave policije.[6815] Đorđević se teretio za zloupotrebu službenog položaja zbog neprimerenog korišćenja finansijskih sredstava sportskog kluba "Milicionar".[6816] Optuženi je u svom svedočenju rekao da je pobegao jer je bilo naznaka da će, u skladu s postupkom, uskoro biti uhapšen na osnovu te krivične prijave.[6817] U pismu *Nedeljnom telegrafu*, u kojem je očigledno, ali neuverljivo pokušao da objasni svoj nestanak, optuženi je tvrdio da su vlasti tražile način da ga optuže da bi ga uhapsile kako bi svedočio protiv Slobodana Miloševića pred ovim Međunarodnim sudom.[6818] Ta tvrdnja se ne prihvata. Uprkos nastojanjima optuženog da uveri Veće u suprotno, Veće se uverilo da je u tome jedan značajan, ako ne i presudan, faktor bilo to što je znao da će se otkriti njegova uloga u operacijama sakrivanja tela i zločinima koje su one uključivale. Optužnica protiv optuženog Vlastimir Đorđevića i drugih podignuta je u oktobru 2003. godine. Đorđević je bio u bekstvu sve do hapšenja 2007. godine, kad je već u jeku bilo suđenje drugim članovima političkog i rukovodstva VJ i MUP-a, koji su se takođe teretili odgovornošću za zločine počinjene na Kosovu.[6819]

(j) Znanje i namera Vlastimira Đorđevića

1983. Prema tvrdnji tužilaštva, Vlastimir Đorđević je znao za zločine koje su srpske snage činile tokom protivterorističkih operacija 1998. godine, pa je, stoga, bio upozoren da će eventualno angažovanje sličnih snaga na istom ratištu dovesti do činjenja sličnih zločina 1999. godine.[6820]

1984. Odbrana tvrdi da Vlastimir Đorđević nije znao za protivterorističke operacije izvođene na Kosovu 1999. godine i da nije obaveštavan o njima.[6821] Ona takođe tvrdi da on nije znao za činjenje

[6814] Svedok K84, T. 2021; v. takođe Završni podnesak odbrane, par. 276.
[6815] Vlastimir Đorđević, T. 9763, 10017-10018; DP D453.
[6816] Vlastimir Đorđević, T. 9763-9764, 10017.
[6817] Vlastimir Đorđević, T. 10017-10018.
[6818] DP P1474, str. 10.
[6819] Dana 24. maja 1999. godine potvrđena je optužnica protiv Slobodana Miloševića, Milana Milutinovića, Nikole Šainovića, Dragoljuba Ojdanića i Vlajka Stojiljkovića, kojom su se oni teretili odgovornošću za zločine počinjene na Kosovu 1999. godine. Suđenje Slobodanu Miloševiću počelo je u februaru 2002. godine. Kao što je već navedeno u ovoj Presudi, ministar Stojiljković izvršio je samoubistvo kasnije te godine. Dana 2. oktobra 2003. godine potvrđena je optužnica protiv Nebojše Pavkovića, Vladimira Lazarevića, Vlastimira Đorđevića i Sretena Lukića. U avgustu 2005. godine zavedena je spojena optužnica protiv Milana Milutinovića, Nikole Šainovića, Dragoljuba Ojdanića, Nebojše Pavkovića, Vladimira Lazarevića i Sretena Lukića, čime je izdvojen predmet protiv Vlastimira Đorđevića, koji je tada i dalje bio u bekstvu. Suđenje njegovim saoptuženima počelo je 10. jula 2006. godine i trajalo je to avgusta 2008. godine, v. takođe dole, par. 2234-2239.
[6820] Završni podnesak tužilaštva, par. 1240-1241.
[6821] Završni podnesak odbrane, v. na primer, par. 400-403, 407. U tom pogledu, Veće ističe svedočenje optuženog da je SUP na Kosovu bio dužan da izveštava Štab MUP-a, između ostalog, o kretanju i operacijama policije, a da su informacije koje je dobijalo Ministarstvo u Beogradu obuhvatale samo terorističke aktivnosti (v. Vlastimir Đorđević, T. 9505-9507, 9515, 9719; v. takođe DP P1041). V. takođe DP D232 (Uputstvo MUP-a o informisanju i izveštavanju). Optuženi je u svom iskazu sugerisao da "[o]perativne akcije i mere u kojima se angažuju veći broj radnika i materijalno-tehničkih sredstava" koje se pominju u tom dokaznom predmetu ne uključuju protivterorističke operacije, već da se, na primer, odnose na incidente, "ako dođe do pojave

zločina na Kosovu i da nije delio nameru da doprinese udruženom zločinačkom poduhvatu za koji se tereti u Optužnici.

1985. Tokom 1998. i 1999. godine u MUP-u je postojao detaljan, opsežan i funkcionalan sistem izveštavanja, putem kojeg su i SUP-ovi na Kosovu i Štab MUP-a Prištini kontinuirano obaveštavali Ministarstvo u Beogradu o događajima na terenu na Kosovu. Međutim, Veće takođe podseća na svoju konstataciju da se, suprotno obavezama policije propisanim relevantnim propisima i zakonima, tokom 1998. i 1999. godine u takvim izveštajima nije pisalo o teškim zločinima koje su snage MUP-a počinile nad civilima, kosovskim Albancima. Iako bi se to moglo smatrati dokazom da optuženi nije znao da snage MUP-a čine takve zločine, drugi dokazi, razmotreni u nastavku teksta, pokazuju da je Đorđević na druge načine obaveštavan o tim zločinima. To što su u izveštajima MUP-a iz 1998. godine i tokom perioda na koji se odnosi Optužnica sistematski izostavljani teški zločini nad civilima, kosovskim Albancima, ne samo što ne predstavlja dokaz da Đorđević nije znao za činjenje zločina na Kosovu, već potvrđuje obrazac prikrivanja takvih zločina u MUP-u, kao što je ustanovljeno na osnovu dokaza.

1986. Potčinjeni su usmeno ili telefonom Đorđeviću prenosili izveštaje. Đorđević je u svom svedočenju rekao da ga je 28. marta 1999. godine pozvao komandant SAJ Zoran Simović da ga obavesti o zločinima koje su pripadnici jedinice "Škorpioni", priključene SAJ-u, počinili tog dana u Podujevu nad civilima, kosovskim Albancima.[6822] Valja napomenuti da ti zločini nisu navedeni ni u izveštaju SUP-a ni u izveštaju Štaba MUP-a. Međutim, Đorđević je odmah dobio usmeni izveštaj o počinjenim zločinima. Đorđević je 26. juna 2009. godine u svom svedočenju na sudu u Beogradu izjavio sledeće: “O svemu što se dešavalo u organima unutrašnjih poslova najčešće sam bio obaveštavan redovnim linijama ili na drugi način”,[6823] da bi u postupku pred ovim Većem objasnio da to znači “telefonskim ili uobičajenim, kad dođe, on lično dođe pa onda ono što ima da kaže, on kaže”.[6824] Ljubinko Cvetić je potvrdio da su izveštaji SUP-ova podnošeni sedištu MUP-a u Beogradu ponekad usmeno, telefonskim putem. Ministarstvu i Štabu MUP-a u Prištini podnošen je izveštaj o svemu što se dešavalo na teritoriji nekog SUP-a tokom protekla 24 časa.[6825]

1987. Drugi važan kanal na osnovu kojeg je Đorđević znao šta se zbiva na Kosovu bio je lični kontakt. Dokazi pokazuju da je optuženi imao direktan i neposredan kontakt s jednim brojem načelnika SUP-ova na Kosovu, kao i s rukovodiocem Štaba MUP-a Sretenom Lukićem. Tokom

neke bande koja izvrši nekakvo krivično delo, pa se onda za njima organizuju potere ” (Vlastimir Đorđević, T. 10048-10050). Veće ne prihvata ovo svedočenje kao istinito.

6822 Vlastimir Đorđević, T. 9703. v. takođe Zoran Simović, T. 13588-13589, 13654.

6823 DP P1508, str. 5.

6824 Vlastimir Đorđević, T. 10087.

6825 Ljubinko Cvetić, T. 6723, 6726.

1999. godine, on je u nekoliko prilika bio na Kosovu, gde je prisustvovao sastancima Štaba MUP-a i obilazio načelnike SUP-ova. Konkretno, u februaru 1999. godine, optuženi je prisustvovao sastanku Štaba MUP-a na kojem je Lukić govorio o RJB-ovim operacijama "čišćenja" koje je trebalo izvršiti u rejonima Podujeva, Dragobilja i Drenice.[6826] U martu 1999. godine, u vreme kad su snage MUP-a i VJ izvodile takozvane operacije "čišćenja terena" u opštinama Kačanik i Vučitrn, optuženi je u Štabu MUP-a učestvovao u diskusiji o opštoj situaciji na Kosovu i sprovođenju plana odbrane.[6827] U aprilu 1999. godine, optuženi je dvaput išao na Kosovo. Prvi put je otišao 16. aprila 1999. godine, kad je zajedno s ministrom išao u kratku posetu koja je uključivala sastanke s načelnicima SUP-ova, Štabom MUP-a i nekoliko političara, kao i održavanje konferencije za štampu.[6828] Đorđević je iskoristio tu priliku da uruči rešenja o razrešenju dužnosti načelnika SUP-a Priština (Boška Petrića) i SUP-a Kosovska Mitrovica (Ljubinka Cvetića) i imenovanju novih načelnika.[6829] Dva dana kasnije, 18. aprila 1999. godine, Đorđević se vratio na Kosovo da bi nadgledao primopredaju dužnosti u tim SUP-ovima.[6830] Tom prilikom, on se najpre sastao s rukovodiocem Štaba MUP-a Lukićem, potom s Petrićem, u SUP-u Priština, a zatim s načelnikom SUP-a Uroševac, koji je takođe bio smenjen.[6831] Nakon tih sastanaka, Đorđević je na lokaciji gde je bio izmešten Prištinski korpus prisustvovao sastanku Štaba MUP-a i pripadnika Prištinskog korpusa Pavkovićem, Lazarevićem i Đakovićem.[6832]

1988. Optuženi je takođe raspolagao detaljnim saznanjima o događajima na terenu na Kosovu, konkretno, o učešću snaga MUP-a u protivterorističkim operacijama, i to tako što je prisustvovao i aktivno doprinosio sastancima Zajedničke komande na kojima se raspravljalo o takvim operacijama, kao i o pljačkanju, paljenju i uništavanju kuća kosovskih Albanaca od strane tih snaga.[6833] Na sastanku 7. septembra 1998. godine on je sam istakao sledeće: "Moramo mere preduzeti protiv lica koja naknadno pale kuće".[6834] Međutim, takve mere nisu nikada preduzete, uprkos tome što je optuženi bio u idealnoj poziciji da ih primeni. U zapisniku sa sastanka Zajedničke komande od 26. septembra 1998. godine govori se o okončanju operacija u Donjem i Gornjem Obrinju,[6835] gde je ubijen 21 član porodice Delijaj. To ubijanje izazvalo je proteste međunarodne zajednice. Organizacija *Human Rights Watch* objavila je izveštaj o ubijanju u

[6826] DP P85, str. 1.
[6827] Ljubinko Cvetić, T. 6682-6684; v. gore, par. 1925.
[6828] Vlastimir Đorđević, T. 9735.
[6829] Vlastimir Đorđević, T. 9736-9739.
[6830] Vlastimir Đorđević, T. 9737.
[6831] Vlastimir Đorđević, T. 9737-9738.
[6832] Vlastimir Đorđević, T. 9738-9739, 10020.
[6833] V. gore, par. 244-252, 1901; DP P886, *v.*, na primer, str. 13, 14, 19, 23, 27, 29, 41, 57, 73, 82, 108.
[6834] DP P886, str. 82.
[6835] DP P886, str. 112.

Gornjem Obrinju,[6836] a *New York Times* je o tome potom objavio reportažu na naslovnoj strani.[6837] Srpska državna sredstva javnog informisanja negirala su tvrdnje koje je izneo *Human Rights Watch.*[6838] U zapisniku Zajedničke komande za 4. oktobar 1998. godine zabeleženo je da je Šainović izjavio da treba pokrenuti istražni postupak "za Obrinje".[6839] S obzirom na dokaze, nezamislivo je da Đorđević nije bio svestan navoda o zločinima počinjenim u Gornjem Obrinju, ali on ipak nije preduzeo nikakve mere povodom zatražene istrage.

1989. Optuženi je takođe učestvovao u nedeljnim sastancima Kolegijuma MUP-a[6840] na kojima se razgovaralo o opštoj bezbednosnoj situaciji na Kosovu i jedinicama policije koje su bile prisutne na terenu.[6841] Veće podseća da je odbacilo tvrdnju odbrane da se na tim sastancima nije raspravljalo o protivterorističkim operacijama. S obzirom na to da je situacija na Kosovu tada bila najurgentnije bezbednosno pitanje i da je Kolegijum MUP-a korišćen kao forum za prijem zahteva za slanje dodatnih jedinica na Kosovo i odobravanje takvih zahteva, Veće se uverilo da jedini razuman zaključak koji se iz toga može izvesti jeste da se o takvim operacijama detaljno raspravljalo. Štaviše, cele 1998. i početkom 1999. godine, Đorđević je izdavao naređenja o raspoređivanju snaga MUP-a na Kosovo i ta su naređenja izvršavana.[6842]

1990. Postoje brojni dokazi o tome da je optuženi znao za zločine koje su srpske snage činile nad civilima, kosovskim Albancima, tokom ofanzive u leto 1998. godine. On je lično učestvovao u operaciji opsade porodičnog kompleksa porodice Jashari u Prekazama u martu 1998. godine u kojoj je veliki broj civila izgubio život, uključujući 18 žena i 10 dece, i koju su osudili svetski mediji. On je znao za Rezoluciju 1160 Saveta bezbednosti od 31. marta 1998. godine, u kojoj je, između ostalog, osuđeno korišćenje prekomerne sile protiv civila od strane srpske policije.[6843] Đorđević je bio prisutan na terenu na Kosovu, gde je pratio sprovođenje Plana za suzbijanje terorizma na Kosovu od jula do oktobra 1998. godine. Znao je za masovno raseljavanje hiljada civila do kojeg su dovele te operacije i lično je video 15.000 - 20.000 raseljenih lica okupljenih u Istiniću, opština Dečani, i potvrdio da su se ta lica tamo okupila zbog operacija srpskih snaga. On je priznao da je tokom tih operacija bilo incidenata "paljenja" od strane policije na terenu. Znao je za prisustvo paravojnih snaga na Kosovu i za korišćenje naoružanih srpskih civila u zajedničkim operacijama VJ i MUP-a tokom tog perioda.

[6836] Frederick Abrahams, T. 3660-3661, 4021-4022; DP P753. V. gore, par. 1905.
[6837] Frederick Abrahams, T. 3960.
[6838] Frederick Abrahams, T. 4021-4022.
[6839] DP P886, str. 119.
[6840] V. gore, par. 98; DP D208; Vlastimir Đorđević, T. 9413.
[6841] V. gore, par. 101-103; Vlastimir Đorđević, T. 9419-9420.
[6842] DP P136; DP P711; DP P1182; DP P1185; DP P1189; v. takođe DP P1193; DP P1195; DP P1487; DP P1196; DP P1488.
[6843] Vlastimir Đorđević, T. 10095; DP P1074.

1991. Zahvaljujući svojoj ulozi u pregovorima s međunarodnim telima i predstavnicima SRJ i Srbije u oktobru 1998. godine, on je bio svestan pritužbi međunarodne zajednice u vezi s zločinima velikih razmera koje su srpske snage činile na Kosovu. Shaun Byrnes je direktno obavestio njegovog potčinjenog Lukića o prisilnom proterivanju kosovskih Albanaca iz njihovih sela u avgustu i septembru 1998. godine.[6844] Prema zaključku Veća, Lukić je izveštavao Đorđevića, pa je ovaj, prema tome, morao znati za to proterivanje. On je takođe znao za Rezoluciju Saveta bezbednosti UN-a od 23. septembra 1998. godine u kojoj je izražena zabrinutost, između ostalog, zbog prekomerne i neselektivne primene sile od strane srpskih snaga bezbednosti i VJ na Kosovu, koja je dovela do civilnih žrtava i raseljavanja više od 230.000 lica iz njihovih domova na Kosovu.[6845]

1992. Sredinom januara 1999. godine, Vlastimir Đorđević je bio prisutan i vršio komandne dužnosti u Račku, gde je operacija protiv OVK, koja dovela do smrti velikog broja civila, izazvala zgražanje međunarodne zajednice. On je lično izveštavao Šainovića tokom te operacije.

1993. Ubrzo nakon tih događaja, u martu 1999. godine, Vlastimir Đorđević je direktno učestvovao u raspoređivanju pripadnika jedne poznate paravojne jedinice u Podujevo radi pomoći SAJ-u tokom protivterorističkih operacija na širem području tog grada. Kao što je napomenuto gore u tekstu, komandant snaga SAJ na terenu Simović direktno je obavestio optuženog da su pripadnici te grupe ubili 14 žena i dece istog dana kad se to dogodilo. Nakon što je predsednik Milošević zatražio od ministra Stojiljkovića da ga izvesti o toj stvari, Đorđević je tražio od Trajkovića da sastavi izveštaj o tom incidentu. Nisu preduzete nikakve dalje mere da se istraže ti zločini. Štaviše, on je odobrio ponovno raspoređivanje na Kosovo pripadnika te jedinice.

1994. Još jedan uverljiv pokazatelj da je optuženi znao za zločine koje su srpske snage činile na Kosovu 1999. godine jeste njegovo direktno i aktivno učešće u operacijama čiji je cilj bio da se sakriju tela kosovskih Albanaca pobijenih širom Kosova tokom perioda na koji se odnosi Optužnica, što je detaljno opisano u Poglavlju VII ove Presude i u odeljcima gore u tekstu. Veće ovde želi da istakne da su operacije iskopavanja tela s mesta na kojima su prvobitno bila pokopana vršene uglavnom noću i tajno, kao i da je optuženi u vezi s telima pronađenim u kamionima-hladnjačama u Tekiji i jezeru Perućac izdao direktna naređenja da se to drži podalje od pravosudnih organa i javnosti. Kao što je Veće već ustanovilo, 2001. godine u centru SAJ u Batajnici kod Beograda otkriveno je čak 300 tela kosovskih Albanaca koji su identifikovani i o kojima se govori u Optužnici protiv optuženog; optuženi je rukovodio pokopavanjem tela koja su stizala u centar celog

[6844] Shaun Byrnes, DP P1214 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 12141-12142; Shaun Byrnes, T. 8172-8173.
[6845] Vlastimir Đorđević, T. 10095; DP D160.

aprila i početkom maja 1999. godine i nadzirao to pokopavanje. On je znao da se radi o telima kosovskih Albanaca jer su ga o njihovom poreklu obavestili načelnici SUP-ova koji su ga kontaktirali u vezi s otkrivanjem tih tela.

1995. Đorđević je bio na Kosovu 16. a potom i 18. aprila 1999. godine, kad je obilazio razne SUP-ove i sastao se s načelnicima SUP-ova, kao i s rukovodstvom VJ. Ti odlasci na Kosovo odigrali su se u jeku operacija koje su imale za posledicu optužbe kojima se on tereti u Optužnici i usred postupka pokopavanja tela u centru SAJ u Batajnici i na drugim mestima. Prema zaključku Veća, optuženi je znao za zločine koje su snage MUP-a činile tokom tih operacija.

1996. Drugi izvor iz kojeg je optuženi mogao da sazna za takve zločine bila su sredstva javnog informisanja. Optuženi prihvata da je tokom rata svakodnevno čitao tamošnje novine.[6846] Iako je malo verovatno da su srpska sredstva javnog informisanja izveštavala o zločinima snaga MUP-a na Kosovu, dokazi ukazuju na to da su državna sredstva javnog informisanja pobijala tvrdnje da srpske snage na Kosovu čine zločine. Na primer, kao što je već navedeno, srpska državna sredstva javnog informisanja pobijala su tvrdnje *Human Rights Watch*-a o ubijanju civila u Gornjem Obrinju u septembru 1998. godine.[6847] Prema tome, da je Đorđević 1999. godine čitao samo srpske izvore i pratio samo srpska sredstva javnog informisanja, on bi, u najmanju ruku, znao za takve optužbe o kojima su izveštavala ta sredstva javnog informisanja. Njegov argument da je pri Kabinetu ministra postojala služba za informisanje koja je pratila i domaću i stranu štampu, ali mu nije dostavljala takve informacije nije ni verodostojan ni uverljiv.[6848] Veće se uverilo da optuženi, kao načelnik RJB-a, ne samo da je znao za te zločine na osnovu ličnih zapažanja i lanca izveštavanja, već je putem sredstava javnog informisanja bio obavešten i o tome da su srpske snage tokom perioda na koji se odnosi Optužnica na Kosovu ubijale kosovske Albance,[6849] da su s Kosova proterale na stotine hiljada kosovskih Albanaca,[6850] kao i da su masovno uništavale njihove kuće i imovinu.

[6846] Vlastimir Đorđević, T. 9981, 10078.
[6847] Frederick Abrahams, T. 4021-4022.
[6848] Vlastimir Đorđević je pokušao da objasni da je ministrova služba za informisanje obaveštavala ministra o zbivanjima i u domaćoj i u stranoj štampi, ali da njegov odsek nije imao takvu službu, već da je bio ograničen na šefa kabineta i jednog administrativnog saradnika. Dodao je da je služba za informisanje bila dužna da radi samo za ministra i da on nije mogao od nje ništa da traži (v. Vlastimir Đorđević, T. 9981-9982).
[6849] Veće napominje da je o ubistvu porodice Berisha u gradu Suvoj Reci 26. marta 1999. godine i ubijanju istog tog dana više od 100 muškaraca u štali u selu Mala Kruša, opština Orahovac, pisao *New York Times* 5. odnosno 7. aprila 1999. godine (DP P1514, DP P1515). Optuženi je tvrdio da nije znao za ubijanje članova porodice Berisha i da pre ovog suđenja nikad nije video članak iz *New York Times*-a objavljen 5. aprila 1999. godine. Za taj incident je prvi put čuo kad je u Srbiji pokrenut krivični postupak protiv nekih od izvršilaca, o čemu su pisale tamošnje novine (v. Vlastimir Đorđević, T. 10079-10081). U vezi s ubijanjem u Maloj Kruši 26. marta 1999. godine, tvrdio je da je za njih prvi put čuo kad je pročitao Optužnicu (Vlastimir Đorđević, T. 10081-10082). Iz razloga o kojima je opsežno raspravljano gore u tekstu, Veće ne prihvata taj iskaz kao istinit.
[6850] Vlastimir Đorđević, T. 10087-10089; DP P694, str. 8, DP P701, str. 5. Optuženi je istakao da u izveštajima koje je primao u vezi s odlaskom Albanaca s Kosova nije bio naveden razlog njihovog odlaska (Vlastimir Đorđević, T. 10089).

1997. Pored toga, Veće ne može da prihvati kao tačnu tvrdnju optuženog da nije znao za optužbe protiv MUP-a koje je 1998. i 1999. godine izneo *Human Rights Watch*. Optuženi je praktično bio na čelu policijskih snaga na koje se odnose ti navodi, ali ipak tvrdi da nikad nije čuo za tako teške navode. Njegovo negiranje da je za to znao posebno je teško prihvatiti ako se imaju u vidu dokazi da je *Human Rights Watch* svoje glavne optužbe poslao Ministarstvu unutrašnjih poslova. Veće je prihvatilo kao dokaze jedan broj objavljenih izveštaja, utemeljenih na istragama istražitelja *Human Right Watch*-a na terenu, vezanih za zločine počinjene nad kosovskim Albancima 1998. godine, koje je *Human Rights Watch* e-mailom uputio, između ostalog, Ministarstvu unutrašnjih poslova.[6851] Tokom NATO bombardovanja, kad je počinjena većina zločina za koje je u ovoj Presudi konstatovano da su dokazani, *Human Rights Watch* je izdavao kratke izveštaje i saopštenja pod nazivom *Kosovo Flashes*, koji su e-mailom diseminirani, između ostalog, Ministarstvu unutrašnjih poslova Srbije.[6852] U periodu od marta do jula 1999. godine objavljen je 51 *Flash*.[6853] Intervjui koje je *Human Rights Watch* obavio s izbeglicama, kosovskim Albancima, u severnoj Albaniji bili su osnov za 15-minutnu reportažu *CNN*-a u aprilu 1999. godine.[6854] Prema zaključku Veća, negiranje optuženog da je znao za te navode ne može se prihvatiti.

1998. *Human Rights Watch* je objavljivao i detaljne izveštaje o zločinima počinjenim 1999. godine, od kojih jedan o ubijanju u Ćuški 14. maja 1999. godine, naslovljen *A Village Destroyed* /Razoreno selo/, koji je objavljen krajem 1999. godine i, kao i obično, diseminiran organima vlasti, uključujući MUP.[6855]

1999. Iako je znao za zločine činjene na Kosovu, optuženi ni u jednom trenutku nije formirao komisiju ili telo čiji bi konkretan zadatak bio da istraže navode o zločinima koje je činila policija na Kosovu i nije preduzeo ništa da bi obezbedio da drugi nadležni istražni organi posvete dužnu pažnju tim navodima. Kao načelnik RJB on je imao stvarnu mogućnost, pa i obavezu, da preduzme takve korake. Kao što će biti objašnjeno u nastavku teksta, to što on to nije učinio uverljiv je dokaz da je s ostalim učesnicima u udruženom zločinačkom poduhvatu delio nameru da ti zločini budu izvršeni i da ostanu neistraženi.

[6851] Frederick Abrahams, T. 3938-3939, 4079.
[6852] Frederick Abrahams, DP P740 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 819-820; Frederick Abrahams, T. 3993-3994.
[6853] Frederick Abrahams, DP P738, Izjava od 30. maja 2002. godine, str. 6; Frederick Abrahams, DP P740 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 820.
[6854] Frederick Abrahams, DP P738, Izjava od 24. januara 2002. godine, str. 4.
[6855] Frederick Abrahams, T. 3985-3986.

2. Udruženi zločinački poduhvat

(a) Postojanje zajedničkog plana i njegov cilj

(i) Stavovi strana u postupku

2000. Tužilaštvo tvrdi da je optuženi Vlastimir Đorđević učestvovao u udruženom zločinačkom poduhvatu (dalje u tekstu: UZP), koji je nastao najkasnije u oktobru 1998. godine i trajao do 20. juna 1999. godine.[6856] Ono tvrdi da je cilj tog UZP bila promena etničke ravnoteže na Kosovu u nastojanju da se obezbedi trajna srpska kontrola nad tom Pokrajinom, što je trebalo da se ostvari kažnjivim sredstvima, konkretno, rasprostranjenom ili sistematskom kampanjom terora i nasilja, uključujući deportaciju, ubistva, prisilno premeštanje i progon, usmerenim protiv albanskog stanovništva na Kosovu tokom perioda na koji se odnosi Optužnica.[6857] Konkretnije, ono tvrdi da su 24. marta 1999. godine ili približno tog datuma učesnici u UZP pokrenuli izuzetno koordiniranu operaciju velikih razmera u nameri da ostvare cilj UZP i da su jedinice MUP-a i VJ dejstvovale zajedno i u tesnoj saradnji radi postizanja tog cilja.[6858]

2001. Tužilaštvo tvrdi da je optuženi delio taj zajednički zločinački cilj i nameru da se počine zločini za koje se tereti.[6859] Alternativno, ono navodi da ubistvo i progoni nisu bili deo zajedničkog cilja, ali da su bili prirodna i predvidiva posledica izvođenja tog plana i da je, svojom odlukom da učestvuje u UZP, optuženi svojevoljno prihvatio taj rizik.[6860]

2002. Odbrana tvrdi da zajedničkog plana nije bilo.[6861] Ona iznosi argument da o postojanju plana ne govori nijedan iz "hrpe dokumenata, naređenja i beležaka sa sastanaka" koji su uvršteni u dokaze, kao ni iskaz nijednog od svedoka koji je u dato vreme imao veze sa srpskim snagama.[6862] Ona tvrdi da jedan obiman, usaglašen, široko rasprostranjen i sistematski plan proterivanja nekog stanovništva nije mogao postojati a da za njim ne ostane nijedno pisano naređenje ili dokument o njegovom realizovanju;[6863] drugim rečima, kampanja proterivanja neke etničke grupe s neke teritorije "nije se mogla sprovesti davanjem znakova očima, glavom i šaputanjem po hodnicima".[6864] Ona iznosi argument da nema naređenja, depeša ili uputstava koji definišu cilj tog zajedničkog zločinačkog plana; takvi dokumenti koji su prihvaćeni kao dokazi pokazuju suprotno,

[6856] Optužnica, par. 20.
[6857] Optužnica, par. 19; Završni podnesak tužilaštva, par. 7 i 10; Završna reč, T. 14364-14365.
[6858] Završni podnesak tužilaštva, par. 27.
[6859] Završni podnesak tužilaštva, par. 11.
[6860] Optužnica, par. 21; Završni podnesak tužilaštva, par. 11.
[6861] Završni podnesak odbrane, par. 304.
[6862] Završni podnesak odbrane, par. 305. v. takođe par. 306.
[6863] Završni podnesak odbrane, par. 308-309.
[6864] Završni podnesak odbrane, par. 310.

to jest, da je bilo nastojanja da se zaštiti civilno stanovništvo.[6865] Odbrana tvrdi da su zločini, ukoliko jesu bili počinjeni, bili posledica izolovanih incidenata koje su izvršila pojedinačna lica.[6866] Ona dodaje da su koordinirana dejstva VJ i MUP-a 1998. i 1999. godine bila usmerena samo protiv "terorističkih snaga", da su bila legitimna po međunarodnom običajnom pravu i da su te snage predstavljale vojne ciljeve.[6867] Ukratko, tvrdnja odbrane da su "aktivnosti koje su preduzele snage SRJ bile protivterorističke aktivnosti u cilju odbrane zemlje", da je cilj bio "da se oslobode putni pravci, neutralizuju dejstva terorista, pronađu i oslobode oteti građani, uspostave javni red i mir i osigura bezbednost imovine i lica svih građana na KiM".[6868]

(ii) Zajednički plan

2003. Veće najpre mora da ustanovi da li je UZP postojao. Veće podseća da mora postojati zajednički plan koji predstavlja ili uključuje činjenje krivičnog dela predviđenog Statutom.[6869] Ono napominje da je opšti cilj navodnog UZP-a – da se demografski sastav Kosova izmeni da bi se obezbedila trajna srpska kontrola nad tom Pokrajinom – sam po sebi nije zločin sankcionisan Statutom. Udruženi zločinački poduhvat postoji samo ukoliko, odnosno onda kad taj cilj predstavlja i uključuje činjenje zločina sankcionisanog Statutom. Veće se stoga u svojoj analizi dokaza usredsredilo na postojanje zajedničkog cilja i takvog plana, kao i na to u kom trenutku je eventualni zajednički cilj uključivao ili predstavljao zločin sankcionisan Statutom.

2004. Demografski posmatrano, kosovski Albanci bili su najbrojnija etnička grupa na Kosovu bar od 1948. godine (68,5 posto) i njihov broj se od 1961. godine svake godine uvećavao srazmerno visokom stopom rasta, dok je broj Srba (23,6 posto stanovništva na Kosovu 1948. godine) od 1971. godine bio u opadanju.[6870] Početkom 1998. godine, ogromnu većinu stanovništva Kosova – 83 posto – činili su kosovski Albanci, dok su Srbi činili samo 10 posto, uz oko sedam posto lica drugih nacionalnosti.[6871]

2005. Dokazi o političkom kontekstu i pravosudnim aktima koji su imali za posledicu događaje relevantne za zločine za koje se optuženi tereti u Optužnici pokazuju da su oni postali sporno političko pitanje i da su, usled njih, mnogi kosovski Albanci smatrali da Kosovo treba da se odvoji od Srbije. U isto vreme, OVK je u postojeće tenzije uneo novi oružani element i element nasilja i sve se više učvršćivao na tamošnjoj teritoriji. U želji da povrate kontrolu na teritorijom Kosova,

[6865] Završni podnesak odbrane, par. 315, 321.
[6866] Završni podnesak odbrane, par. 311.
[6867] Završni podnesak odbrane, par. 328, 330-331.
[6868] Završni podnesak odbrane, par. 334.
[6869] Drugostepena presuda u predmetu *Vasiljević*, par. 100; Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka*, par. 96.
[6870] Helge Brunborg, T. 6117; DP P983, str. 10, slika 1 i tabela 3.
[6871] V. gore, par. 20. Helge Brunborg, T. 6113; DP P983, str. 1.

delovi rukovodstva Srbije i SRJ pokušali su da izmene demografsku sliku Kosova kako većinsko stanovništvo ne bi više bili kosovski Albanci već Srbi. Veće konstatuje da je na kosovske Albance vršen ekonomski, društveni i politički pritisak da se isele s Kosova, dok su Srbi ohrabrivani da se tamo dosele kako bi se etnička ravnoteža promenila u korist Srba.

2006. Tužilaštvo tvrdi da je 1997. godine srpskom rukovodstvu postalo jasno da diskriminatorne mere protiv kosovskih Albanaca nisu dovoljne za dramatičnu izmenu demografske slike Kosova i da su "potrebne drastičnije mere".[6872] Prema tome, kako tvrdi tužilaštvo, "pošto nije uspelo da reši pitanje nenasilnog, kao nasilnog separatizma većine kosovskih Albanaca na Kosovu i pošto su se uslovi za dalji opstanak srpske vlasti na Kosovu sve više pogoršavali, rukovodstvo SRJ i Srbije, među kojima su bili političari i vojni i policijski funkcioneri, upustili su se u pripremu plana promene etničke ravnoteže na Kosovu kako bi se obezbedila srpska kontrola nad tom Pokrajinom."[6873] Ono tvrdi da je taj cilj bilo nemoguće ostvariti bez primene kažnjivih sredstava, kao što je prisilno proterivanje znatnog dela albanskog stanovništva na Kosovu, izvedeno putem "široko rasprostranjene i sistematske kampanje terora i nasilja usmerene protiv albanskog stanovništva na Kosovu".[6874]

2007. Veće je brižljivo analiziralo predočene dokaze strana u postupku koji su relevantni za utvrđivanje pitanja da li je 1998. i/ili 1999. godine postojao zajednički plan koji je predstavljao ili uključivao zločine sankcionisane Statutom. Ono prihvata tvrdnju odbrane da u dokazima ne postoji nijedno pisano naređenje, zapisnik sa sastanka, depeša ili neki drugi dokument srpskih snaga ili političkog rukovodstva u kojem se eksplicitno poziva na proterivanje, zlostavljanje i ubijanje kosovskih Albanaca ili uništavanje njihove imovine. Međutim, Veće to ne prihvata kao odlučujući faktor. Zajednički plan ne mora biti izložen u nekom vojnom naređenju ili uputstvu. Veće podseća da čak nije neophodno da zajednički cilj bude prethodno dogovoren ili formulisan, on može biti improvizovan na licu mesta i zaključak o njemu može se izvesti iz činjenica.[6875] Način na koji je počinjen zločin ili krivično delo u osnovi može da govori u prilog zaključku da je on morao biti počinjen u skladu s nekim zajedničkim planom.[6876] Odbrana se oslanja na svedočenje velikog broja svedoka iz redova MUP-a i VJ na ovom suđenju, koji su izjavili da nisu znali za postojanje takvog

[6872] Završni podnesak tužilaštva, par. 54.
[6873] Završna reč, T. 14364-14365.
[6874] Završna reč, T. 14365.
[6875] Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 227, Drugostepena presuda u predmetu *Krnojelac*, par. 97; Drugostepena presuda u predmetu *Vasiljević*, par. 100, 109; Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 415, 418.
[6876] Drugostepena presuda u predmetu *Vasiljević*, par. 100, 109; Drugostepena presuda u predmetu *Furundžija*, par. 119; Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 227; Drugostepena presuda u predmetu *Ntakirutimana*, par. 466; Prvostepena presuda u predmetu *Blagojević*, par. 699; Prvostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 262; Prvostepena presuda u predmetu *Simić*, par. 158; Prvostepena presuda u predmetu *Krnojelac*, par. 80; Prvostepena presuda u predmetu *Krstić*, par. 611; Prvostepena presuda u predmetu *Milutinović*, Tom I, par. 102.

plana.[6877] Veće je analiziralo iskaze tih svedoka. Kao što je već rečeno u ovoj Presudi, Veće ima razloga za zabrinutost kad je reč o verodostojnosti većine svedoka na koje se odbrana oslanja po ovom pitanju. Čak i ako se uzmu u obzir iskazi svedoka iz VJ i MUP-a koji su posvedočili da nikad nisu čuli za takav plan, ako bi se na osnovu dokumenata vojske i Državne bezbednosti doneo zaključak da 1999. godine nije postojao zajednički plan da se s teritorije Kosova deportuje i prisilno premesti veliki deo kosovskih Albanaca, taj zaključak bi predstavljao ne samo ignorisanje usmenih iskaza svedoka iz redova VJ koji su izjavili da su dobili naređenje za proterivanje kosovskih Albanaca ili paljenje sela,[6878] već i flagrantno ignorisanje izuzetno uverljivog i doslednog korpusa dokaza prikupljenih u ovom predmetu. Taj korpus dokaza, o kojima su zaključci izloženi u Poglavlju VI ove Presude, ukazuje na izvestan broj osobenosti kad je reč o načinu činjenja zločina nad kosovskim Albancima, što, po mišljenju Veća, predstavlja uverljive dokaze o zajedničkom planu rukovodstva SRJ i Srbije, uključujući političare, vojne funkcionere i rukovodstvo policije (detaljnije opisane u nastavku teksta) da, kampanjom terora nad albanskim civilnim stanovništvom na Kosovu, izmene tamošnju etničku ravnotežu. Taj plan uključivao je deportaciju, prisilno premeštanje, ubistva i uništavanje objekata od značaja za kulturu. Dokazi vezani za način činjenja zločina nad albanskim civilnim stanovništvom na Kosovu ukazuju i na to da su drugi ciljevi tog zajedničkog plana evoluirali, naročito tokom oružanog sukoba koji je počeo 24. marta 1999. godine, uključujući osvetu zbog ubijanja pripadnika MUP-a i VJ, odmazdu zbog kampanje NATO bombardovanja, borbu i definitivno uništavanje OVK, uključujući i putem pogubljenja i primenom nesrazmerne sile.

2008. Ključni elementi koje je Veće identifikovalo kao dokaze o takvom planu jesu sledeći (1) demografski pokazatelji; (2) nagomilavanje i korišćenje srpskih snaga, kao i naoružavanje nealbanskog civilnog stanovništva na Kosovu, čime su prekršeni Oktobarski sporazumi iz 1998. godine i mirovni pregovori koji su bili u toku početkom 1999. godine; (3) obrazac zločina; (4) koordinirano korišćenje MUP-a i VJ; (5) primena nesrazmerne sile tokom "protivterorističkih" dejstava; (6) sistematsko prikupljanje ličnih isprava kosovskih ALbanaca i registarskih tablica; i (7) pokušaji da se prikriju zločini nad civilima, kosovskim Albancima. Veće će se sada posvetiti svakom od tih elemenata.

a. <u>Demografski pokazatelji</u>

[6877] Završni podnesak odbrane, par. 306.
[6878] Svedok K89, DP P1274 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9124-9126; svedok K89, T. 8442-8443, 8475, 8476-8478; svedok K90, DP P321, par. 41; svedok K73, DP P330, par. 40; svedok K73, T. 1524; svedok K73, DP P332 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3323-3324, 3326, 3380.

2009. Veće napominje da je pre oružanog sukoba 1999. godine Kosovo imalo oko 2,1 milion stanovnika, od čega su otprilike 1,7 miliona (odnosno 83 posto) bili Albanci.[6879] Prema procenama UNHCR-a, od 24. marta 1999. do 10. juna 1999. godine s Kosova je otišlo oko 800.000 kosovskih Albanaca,[6880] što čini skoro 40 posto stanovništva, odnosno oko 46 posto kosovskih Albanaca. Veće smatra da to što su za manje od tri meseca kosovski Albanci u tako velikom postotku postali izbeglice, samo po sebi i u datim okolnostima, ukazuje na postojanje i efikasno sprovođenje plana da se, masovnim proterivanjem, izmeni etnički sastav Kosova.

b. Gomilanje i korišćenje snaga Srbije i SRJ i naoružavanje nealbanskog civilnog stanovništva na Kosovu čime su prekršeni Oktobarski sporazumi iz 1998. godine i mirovni pregovori koji su bili u toku početkom 1999. godine

2010. Kako je OVK 1997. i 1998. godine jačao, srpske vlasti su 1998. godine pokušale da oslabe taj element nasilja tako što su u junu 1998. godine izvele operacije kojima je ostvarivan "Plan za suzbijanje terorizma".[6881] Tokom tih operacija, snage Srbije i SRJ su u selima kosovskih Albanaca često koristile prekomernu silu, što je krajem te godine dovelo do internog raseljavanja više od 200.000 ljudi i izazvalo intervenciju međunarodne zajednice.[6882]

2011. Oktobarski sporazumi iz 1998. godine su nalagali da snage VJ i MUP-a smanje broj ljudi i naoružanja i da se pridržavaju prekida vatre kako bi se kosovsko pitanje rešilo političkim sredstvima i omogućilo da se raseljena lica vrate svojim domovima pre zime.[6883] Odbrana tvrdi da su SRJ i Srbija u tim političkim pregovorima pokazale dobru volju tako su se što pridržavale Oktobarskih sporazuma i sarađivale s VMK OEBS-om.[6884] Veće prihvata da je bilo nekih prividnih nastojanja srpskih vlasti da primene Sporazume, kao što je formiranje Komisije SRJ za saradnju s OEBS-om i tima VJ za vezu s OEBS-om i NATO-om,[6885] kao i inicijalno povlačenje većeg dela naoružanja i opreme VJ[6886] i povlačenje dela policijskih snaga s Kosova.[6887] Međutim, iz drugih

[6879] DP P983, str. 1; Helge Brunborg, T. 6113.
[6880] DP P734, str. 4. V. takođe dole, par. 2030. Veće podseća na svoju konstataciju da je na osnovu dokaza ustanovljeno da je tokom perioda na koji se odnosi Optužnica deportovano bar 200.000 kosovskih Albanaca.
[6881] DP P682 i DP P1361. V. gore, par. 1701.
[6882] V. gore, par. 345-347. Prema zapisniku sa sastanka Operativnog međuresorskog štaba za suzbijanje terorizma na KiM, održanog 29. oktobra 1998. godine u Beogradu, kojim je predsedavao Slobodan Milošević, tokom "borbenih dejstava" ubijeno je oko 3.500 "terorista", 5.000 do 6.000 "terorista" je ranjeno, 8.900 do 9.500 ih je "izbačeno iz borbe", 4.000 do 5.000 je "pobeglo s KiM", 6.000 do 6.500 je bacilo oružje ili je razoružano, a 560 je "likvidirano" od strane RDB. Pored toga, u operacijama vođenim na državnoj granici od 25. jula do 25. septembra 1998. godine, "izbačeno je iz stroja" nekih 1.344 "terorista", što je značilo da ih je 666 "likvidirano", 856 ranjeno, a 822 zarobljeno. U operacijama policije i RDB-a, 2.407 "terorista" je privedeno, a 283 pritvoreno. U operacijama su ubijena 22 vojnika VJ i 57 pripadnika MUP-a. DP P87, str. 5-6.
[6883] V. gore, par. 357-363.
[6884] Završni podnesak odbrane, par. 346-347.
[6885] V. gore, par. 367-369.
[6886] Richard Ciaglinski, T. 5266-5267.
[6887] Ljubinko Cvetić, T. 6813.

dokaza se vidi da je rukovodstvo Srbije i SRJ pokazalo mali interes da poštuje te Sporazume, čak i u vreme njihovog potpisivanja.

2012. Na sastanku Operativnog međuresorskog štaba za suzbijanje terorizma na KiM, održanog 29. oktobra 1998. godine u Beogradu, kojim je predsedavao Slobodan Milošević a prisustvovali su mu Milutinović, Minić, Šainović, Matković, Stojiljković, Anđelković, Perišić, Dimitrijević, Samardžić, Pavković, optuženi Đorđević, Marković, Stevanović i Lukić, zadatak da se pomogne VMK OEBS-a naveden je kao prioritet u narednom periodu, a Lukić je obavestio prisutne da je, prema Oktobarskim sporazumima, broj aktivnih pripadnika MUP-a na Kosovu smanjen s 14.000 na 10.000 i da je VMK-u omogućen pristup na 27 kontrolnih punktova na Kosovu.[6888] Međutim, te dokaze o dobroj veri kad je reč o poštovanju Oktobarskih sporazuma i saradnji s VMK podrivaju druge izjave na tom sastanku, koje govore o stavu velikog broja prisutnih visokih funkcionera. Iz zapisnika se vidi da je veliki broj prisutnih verovao da je VMK (kao "međunarodni faktor") pristrasan u korist OVK i da su i Perišić i Milutinović[6889] rekli da je međunarodna zajednica, zajedno s OVK, neprijatelj SRJ i Srbije.[6890] Milošević je rekao da glavni razlog iz kojeg je međunarodna zajednica aktivirala "tempiran[u] bomb[u] KiM" jeste "izuzetan geostrategijski značaj" SRJ i želja izvesnih stranih sila da steknu uporište u regionu.[6891] Pavković je obavestio prisutne da na Kosovu ima oko 21.360 naoružanih ljudi, od čega 11.300 pripadnika VJ i 10.000 pripadnika MUP-a, a kad se tom broju doda 48.000 cevi dodeljenih "lokalnom stanovništvu", biće otprilike 60.000 ljudi pod oružjem (to jest, 60.000 naoružanih pristalica srpske stvari) "kako je to Planom i predviđeno".[6892] On je dalje istakao potrebu da se jedinice angažuju u svim predviđenim rejonima i da se uspostavi borbena kontrola teritorije i saobraćajnica,[6893] uprkos činjenici da se takva aktivnost očigledno kosila s Oktobarskim sporazumima. Milošević je naglasio da će predstavnici VMK moći "nesmetano da posmatraju situaciju", ali ne i da "kontrolišu vojsku i policiju na našoj suverenoj teritoriji".[6894] U stvari, upravo to je trebalo da bude dozvoljeno Oktobarskim sporazumima.

2013. Taj negativni stav prema ulozi VMK bio je još izraženiji na sastanku Štaba MUP-a za Kosovo održanom u Prištini nekoliko dana kasnije, 2. novembra 1998. godine. Njim je predsedavao Sreten Lukić, a prisustvovali su mu načelnici svih SUP-ova i odreda PJP na Kosovu. Raspravljalo

[6888] DP P87, str. 7 i 10.
[6889] DP P87, str. 12-13. Veće napominje da je Milutinović potvrdio da se Misija OEBS-a sastojala od predstavnika 53 države Evrope i Sjedinjenih Država i da je "sigurno da među njima nisu svi protiv nas". DP P87, str. 12. Samo je Šainović izneo stav da "mi možemo očekivati i objektivan odnos predstavnika međunarodne zajednice prema nama". DP P87, str. 13.
[6890] DP P87, str. 11-12.
[6891] DP P87, str. 13.
[6892] DP P87, str. 10.
[6893] DP P87, str. 10.
[6894] DP P87, str. 14.

se o Oktobarskim sporazumima. Na tom sastanku su zagovarani različiti načini da se izbegne valjano praćenje od strane VMK, uključujući i to da pripadnici RPO sakriju od VMK da znaju za naoružavanje lokalnih Srba.[6895] Veće napominje da je naoružavanjem nealbanskog civilnog stanovništva na Kosovu stvoren utisak da se MUP i VJ pridržavaju Oktobarskih sporazuma, mada su te naoružane grupe civila, organizovane u RPO-ove, predstavljale naoružane srpske snage, spremne za korišćenje, sasvim suprotno duhu Oktobarskih sporazuma. Lukić je takođe posavetovao SUP-ove da od VMK zatraže da razoružaju sela i poruče da će, ukoliko to ne urade oni, to "uradi[ti] policija, ali neće snositi odgovornost za posledice".[6896] Iako Lukić nije konkretno rekao da se to odnosi samo na naoružana sela kosovskih Albanaca, kontekst u kojem je to rečeno na tom sastanku, na kojem se raspravljalo o tajnom naoružavanju srpskih seljana, jasno ukazuje na to da se pod "naoružanim selima" mislilo samo na sela kosovskih Albanaca. Kao što je već konstatovano, nekoliko dana kasnije, 5. novembra 1998. godine, održan je sastanak u Štabu MUP-a u Prištini, kojem su prisustvovali Milutinović, Stojiljković, optuženi Đorđević, Marković, Lukić, Šainović, Anđelković, Pavković i svi načelnici SUP-ova, OUP-ova, policijskih stanica i svih odreda PJP na Kosovu, starešine RDB s Kosova i 13 predstavnika VJ iz Prištinskog korpusa,[6897] na kojem je Lukić izjavio da će jedinice policije nastaviti da izvrše svoje dužnosti i obaveze,[6898] a Milutinović je preneo gorepomenuti stav predsednika Miloševića sa sastanka 29. oktobra 1998. godine da će u vezi s VJ i policijom sve ostati isto, to jest da će Zajednička komanda nastaviti da funkcioniše, da se jedinice VJ neće povlačiti i da su policijske snage umanjene samo za onaj broj koji je već povučen.[6899] Pored toga, verifikatori VMK neće dobiti pristup objektima VJ i policije.[6900] Milutinović je objasnio da SRJ i Srbija moraju "da u ovom periodu izigrava[ju] položaj žrtve"[6901] i izjavio sledeće: "Za Kosovo i Saveznu Republiku Jugoslaviju nećemo priznavati Haški tribunal, jer je ovo unutrašnja stvar naše zemlje".[6902]

2014. Zapisnike sa tih sastanaka Veće smatra jasnim dokazima o nameri srpskog rukovodstva i prisutnih da obmanu VMK, a s njima međunarodnu zajednicu, i navedu ih da poveruju da vlasti SRJ i Srbije poštuju Oktobarske sporazume, planirajući zapravo da primene politiku direktnog kršenja tih Sporazuma, što je uključivalo dalje koordinirane operacije VJ i MUP-a.

2015. Nedostatak saradnje snaga policije i VJ s VMK-om tokom meseci koji su usledili, koje se, između ostalog, ogledalo u tome što na sastancima s VMK nisu navodili osnovne brojke ili ostale

[6895] DP P690, tačka 8; Žarko Braković, T. 4168.
[6896] DP P690, stavka 5.
[6897] DP P770; Žarko Braković, T. 4170.
[6898] DP P770, str. 3.
[6899] DP P770, str. 3-4; Žarko Braković, T. 4172.
[6900] DP P770, str. 4.
[6901] DP P770, str. 4.

podatke o ljudstvu i naoružanju,[6903] nisu dostavljali redovne nedeljne izveštaje ili obaveštenja o angažovanju, kako je bilo predviđeno Sporazumima,[6904] što su sprečavali VMK da pristupi područjima na kojima su VJ ili MUP "izvodili vežbe" na Kosovu[6905] ili vojnim kasarnama,[6906] uprkos odredbama Sporazuma koje su nalagale da se VMK-u obezbedi neometan pristup područjima i objektima na Kosovu,[6907] o čemu su svedočili međunarodni posmatrači, dokazuje činjenicu da su naređenja da se VMK obmane i da mu se onemogući valjano praćenje aktivnosti VJ i MUP-a na Kosovu u praksi izvršavana.

2016. Drugi dokazi ukazuju na to da je OVK iskoristio delimično povlačenje jedinica VJ i MUP-a nakon Oktobarskih sporazuma kao priliku da se pregrupiše i povrati kontrolu nad nekim delovima Kosova i izvede napade na njima,[6908] naročito na području Mališeva, Glogovca i Podujeva.[6909] Reakcija snaga VJ i MUP-a bila je brza, nesrazmerna i žestoka.[6910] U rejonu Podujeva je 18. decembra 1998. godine bila angažovana borbena grupa jačine čete, sačinjena od vojnika VJ i pripadnika PJP,[6911] čime su prekršeni Oktobarski sporazumi,[6912] te su na tom području počele konkretne operacije tokom kojih su korišćeni tenkovi i minobacači. VMK-u je data lažna informacija da je ta oklopna jedinica tamo radi obuke vozača tenkova.[6913] Iako je general Drewienkiewicz 24. decembra 1998. godine obavestio Sretena Lukića da tekuće operacije VJ i MUP-a oko Podujeva predstavljaju kršenje prekida vatre i da će eventualne žrtve biti pripisane direktno vlastima SRJ,[6914] u danima koji su usledili došlo je do daljih incidenata u kojima su učestvovale snage MUP-a i VJ.[6915] Na sastanku Kolegijuma načelnika Generalštaba VJ 30.

6902 DP P770, str. 5.

6903 Karol John Drewienkiewicz, T. 6340-6341; DP P1001; Michael Phillips, DP P1303 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 11841, 11843-11846, 11946; Michael Phillips, T. 8687-8691; Joseph Maisonneuve, T. 5457-5458.

6904 Karol John Drewienkiewicz, T. 6320; DP P837.

6905 Richard Ciaglinski, T. 5255; Richard Ciaglinski, DP P834 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 6818-6819.

6906 Richard Ciaglinski, T. 5255.

6907 V. gore, par. 350, 357, 360.

6908 Shaun Byrnes, DP P1214 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 12209-12210, 12242-12243; Shaun Byrnes, T. 8248-8249. v. takođe Ljubinko Cvetić, T. 6813, 6816; svedok 6D2, T. 12265; Radomir Mitić, T. 12657; Momir Stojanović, T. 11722.

6909 DP P689; Žarko Braković, T. 4266-4267. V. takođe Danica Marinković, T. 12939; DP D853, str. 4, koji svedoči o napadu na MUP u Glogovcu 11. novembra 1998. godine, str. 632, stavka 295; svedok 6D2, T12317-12318; Danica Marinković, T. 12936-12937; DP D853, str. 4 (u vezi s oružanim napadom koji je OVK izveo na policijsku stanicu u Mališevu 8. novembra 1998. godine).

6910 Na sastanku Štaba MUP-a sa članovima Štaba, načelnicima SUP-ova s Kosova, i komandantima PJP, održanom 2. decembra 1998. godine u Prištini, Lukić je izvestio da je na sastanku održanom 27. novembra 1998. godine u Beogradu, kojim je predsedavao Stoljiljković, a prisustvovali mu načelnik RJB i načelnik RDB, načelnik Štaba MUP-a u Prištini i Nikola Šainović, doneta odluka da će "policija da bude ofanzivnija u preduzimanju mera u novonastaloj situaciji", DP P689, str. 3.

6911 Shaun Byrnes, DP P1214 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 12165-12169, 12235; Shaun Byrnes, T. 8189, 8191-8193; Karol John Drewienkiewicz, DP P996, par. 95; Karol John Drewienkiewicz, T. 6349; DP P1246; DP P1247; John Crosland, DP P1400, par. 66. VMK je zadržao posmatračke položaje u blizini garnizona i pratio je ulaske i izlaske iz garnizona. Kasnije je DPMK–SAD postavio jedno vozilo blizu logora borbene grupe, Shaun Byrnes, T. 8189, 8191-8193. John Crosland je u svom svedočenju rekao da je ta borbena grupa bila opremljena sa 15 tenkova T-55, šest praga i pratećih vozila, John Crosland, DP P1400, par. 65.

6912 V. gore, par. 388.

6913 V. gore, par. 388.

6914 Karol John Drewienkiewicz, T. 6358; Karol John Drewienkiewicz, DP P997 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7786; DP P1005.

6915 V. gore, par. 389-393.

decembra 1998. godine, pukovnik Aleksandar Dimitrijević je priznao da je situacija u Podujevu bila posledica "takozvane navodne ili stvarno planirane vežbe" i otvoreno izjavio da "to što se objašnjava da je to bila redovna planirana vežba nije tačno. To je planski izvedena jedinica da isprovocira teroriste da bi MUP iza toga morao da radi što treba da radi."[6916] Sredinom januara 1999. godine, snage VJ i MUP-a su, po svemu sudeći, odustale od svakog nastojanja da prikažu da se pridržavaju Oktobarskih sporazuma. Incident u Račku od 15. januara 1999. godine, o kojem se detaljno raspravlja na drugim mestima u ovoj Presudi,[6917] u suštini je označio prestanak važenja sporazuma o prekidu vatre. On je takođe bio osnov za sve zaoštrenije odnose između vlasti Srbije i SRJ i međunarodne zajednice, koju je predstavljao OEBS.[6918]

2017. Međunarodni pregovori u Rambouilletu i Parizu koji su usledili u februaru, odnosno martu 1999. godine, bili su opterećeni raznim problemima, tako da su na kraju propali i nijedna strana nije potpisala nacrt sporazuma.[6919] Dana 20. marta 1999. godine VMK je evakuisan s Kosova,[6920] a NATO je 24. marta 1999. godine otpočeo bombardovanje. Gomilanje snaga MUP-a i VJ u martu 1999. godine predstavljalo je, prema tvrdnji odbrane, akt samoodbrane u očekivanju intervencije NATO-a.[6921] Veće ne prihvata da je to bila jedina svrha gomilanja srpskih snaga koje je, prema zaključku Veća, počelo u januaru 1999. godine. U periodu od sredine januara 1999. godine pa do početka vazdušnih napada NATO-a održan je niz sastanaka komandnih organa VJ i MUP-a, o kojima se raspravlja u nastavku teksta, na kojima su izrađeni planovi o merama koje treba preduzeti ako NATO eventualno uđe na teritoriju Kosova. Ono što upada u oči kad je reč o tim sastancima i naređenjima koja su usledila jeste da su oni održavani u vreme mirovnih pregovora putem "šatl-diplomatije", čiji je cilj je upravo da bio da se izbegne situacija u kojoj bi moglo doći do vojne intervencije NATO-a. Drugim rečima, vlasti Srbije i SRJ nisu usredsredile svoje napore na to da na svaki mogući način postignu političko rešenje kosovskog pitanja, uključujući i putem poštovanja Oktobarskih sporazuma, već su se zapravo pripremale za rat – navodno za rat s NATO-om i OVK. Međutim, Veće konstatuje da su te pripreme za korišćenje VJ, MUP-a i drugih s njima povezanih

[6916] DP P1330, str. 14.
[6917] V. gore, par. 396-418.
[6918] Veće podseća da je šef VMK OEBS-a ambasador Walker proglašen za *personu non grata* nakon što je javno optužio vlasti SRJ za događaje u Račku i da je Slobodan Milošević na sastanku s predsedavajućim OEBS-a Knutom Vollebaekom, 20. ili 21. januara 1999. godine, jasno izneo svoj stav da je izveštaj ambasadora Walkera u vezi s Račkom izmišljotina i da je najverovatnije OVK izazvao taj incident, Karol John Drewienkiewicz, DP P996, par. 154; Knut Vollebaek, DP P1073, str. 5; Knut Vollebaek, T. 7214, 7254-7255; Knut Vollebaek, DP P1072 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 7724-7730. V. takođe gore, par. 417. Valja napomenuti da je Milutinović, na sastanku Operativnog međuresorskog štaba za suzbijanje terorizma, održanom u Beogradu 29. oktobra 1998. godine, samo nekoliko dana posle potpisivanja Oktobarskih sporazuma, istakao mogućnost da se članovi VMK-a koji se ne "ponaša[ju] prema Bečkoj konvenciji o diplomatsko-konzularnim predstavništvima" proglase za *personae non gratae*. DP P87, str. 15.
[6919] Knut Vollebaek, T. 7220-7221, 7223, 7269; Knut Vollebaek, DP P1071 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9520-9521; Knut Vollebaek, DP P1072 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 7710. v. takođe gore, par. 432-440.
[6920] Karol John Drewienkiewicz, DP P996, par. 171; Karol John Drewienkiewicz, DP P997 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7813.
[6921] Završni podnesak odbrane, par. 348-349.

snaga na Kosovu, u stvari, bile i pripreme za korišćenje tih snaga za izvršenje zločina ustanovljenih u ovoj Presudi.

2018. Dana 16. januara 1999. godine, Generalštab VJ uputio je komandi 1, 2. i 3. armije, RV-u i PVO-u (Ratno vazduhoplovstvo i Protivvazdušna odbrana) i korpusu specijalnih jedinica Direktivu za upotrebu VJ u suprotstavljanju nasilnom dovođenju multinacionalne brigade NATO na prostor KiM, pod šifrom "Grom-3", kojom je VJ-u dat zadatak da, između ostalog, kao prvo, u sadejstvu s MUP-om blokira “šiptarske terorističke snage” u širim rejonima i, kao drugo, u sadejstvu s MUP-om uništi “šiptarske terorističke snage”.[6922] Pored toga, trebalo je mobilisati 63. padobransku brigadu i 72. specijalnu brigadu VJ i dovesti ih u borbenu gotovost.[6923] Dana 27. januara 1999. godine usledilo je naređenje Komande 3. armije "za upotrebu 3. armije u sprečavanju nasilnog dovođenja brigade NATO, njenog razbijanja i uništenja šiptarskih terorističkih snaga na Kosovu i Metohiji".[6924] U naređenju se navodi da bi “verovatni” cilj dejstava NATO-a mogao biti “zaštita civilnog šiptarskog stanovništva od masakra”, kao i podrška “šiptarskim terorističkim snagama” da otpočnu oružanu pobunu,[6925] dok bi NATO-ov “povod za angažovanje brigade bila navodna 'ugroženost članova Misije OEBS-a i verifikatora’”.[6926] Tim naređenjem angažovane su ne samo snage stalnog sastava VJ, već i "naoružan[o] nešiptarsk[o] stanovništv[o]".[6927] Prištinskom korpusu VJ je naređeno da u svom radu angažuje snage iz stalnog sastava i "naoružan [o] nešiptarsk [o] stanovništv [o]", konkretno, na obezbeđenju vojnih objekata i komunikacija, kao i za odbranu naseljenih mesta "sa nešiptarskim stanovništvom".[6928] Snagama je na više mesta naređeno da treba "razbiti i uništiti brigadu NATO i [šiptarske terorističke snage] na prostoru [Kosova i Metohije]".[6929] S obzirom na konstatacije Veća o tome šta se događalo na terenu na Kosovu, Veće smatra da su, zbog etničke povezanosti albanskog stanovništva na Kosovu i OVK, srpske snage smatrale da OVK ima podršku i pomoć celokupnog tamošnjeg albanskog stanovništva, usled čega je ono u celosti počelo da se smatra neprijateljem, te je, s obzirom na okolnosti koje su vladale na Kosovu početkom 1999. godine, naređenje da se “razbiju i unište šiptarske terorističke snage” podrazumevalo raseljavanje albanskog stanovništva na datom području na Kosovu, ili bi dovelo do njega, pa čak i težih posledica.[6930]

[6922] DP D179, str. 7-9.
[6923] DP D179, str. 11.
[6924] DP D343.
[6925] DP D343, str. 3.
[6926] DP D343, str. 3.
[6927] DP D343, str. 5.
[6928] DP D343, str. 6.
[6929] DP D343, str. 6-7.
[6930] V. Karol John Drewienkiewicz, T. 6378.

2019. Veće napominje da se u gorepomenutom naređenju takođe traži od snaga da "[d]oslovno pošt[uju] odredbe međunarodnog humanitarnog i ratnog prava".[6931] Pozivajući se na povremene izjave te vrste u beleškama sa sastanaka i naređenjima VJ, odbrana tvrdi da su srpske snage i vlasti zapravo preduzimale mere zaštite i pomoći civilnom stanovništvu tokom protivterorističkih operacija i da su zapravo radile na nalaženju mirnog rešenja.[6932] Ona tvrdi da takvi dokazi o brizi za civilno stanovništvo "stoje u suprotnosti s bilo kakvim planom za proterivanja" i da se "kose s navodom o prećutnom odobravanju zločina i/ili bilo kakvom planu o proterivanju neke etničke grupe".[6933] Odbrana dalje tvrdi da se postupci SRJ i Srbije kojima je stanovništvo podsticano da ostane u svojim selima i da ne odlazi "još manje uklapaju" u navod o planu da se vrši deportacija ili prisilno premeštanje[6934] i da, u najmanju ruku, s razlogom dovode u razumnu sumnju postojanje plana ili namere da se kosovski Albanci proteraju.[6935] Takve beleške iz zapisnika sa sastanaka VJ o pridržavanju međunarodnog humanitarnog prava i podsticanju stanovništva da ostane u svojim selima, po mišljenju Veća, ne dovode u razumnu sumnju postojanje zajedničkog plana. Naprotiv, česta kršenja međunarodnog humanitarnog prava od strane VJ, neprimenjivanje pravila međunarodnog humanitarnog prava u tom periodu i ogromna količina doslednih dokaza o učešću VJ u masovnom ubijanju i proterivanju seljana, kosovskih Albanaca, iz njihovih domova ubedljivo ukazuje na suprotno.

2020. Resor javne bezbednosti MUP-a takođe je imao plan "sprečavanja i onemogućavanja ulaska vojnih snaga NATO-pakta na našu teritoriju", što je uključivalo tri operacije čišćenja terena u rejonu Podujeva, Dragobilja i Drenice, uz korišćenje oko 4.000 policajaca, 70 pripadnika OPG i oko 900 rezervnih policajaca.[6936] Na sastanku Štaba MUP-a u Prištini 17. februara 1999. godine, kojem su prisustvovali Stojiljković, optuženi Đorđević, Marković, Stevanović, svi članovi Štaba MUP-a u Prištini, koordinator RDB za Kosovo Miloslav Vilotić, načelnici svih SUP-ova na Kosovu, komandanti PJP i SAJ i načelnici CRDB na Kosovu, ministar Stojiljković je izjavio da će "Kosovo će biti multinacionalno, ali u okviru sadašnjeg ustavnog i pravnog sistema Srbije i SRJ. Neće se dopustiti drugačija rešenja van ovih, i ako se u tome ne uspe Kosovo će se braniti svim sredstvima" i dodao da "[n]ema predaje Kosova".[6937] On je objasnio da NATO preti intervencijom zbog činjenice da "Amerika želi da dobije bazu na Kosovu i da odatle ide dalje".[6938] Stojiljković je potom obavestio prisutne da "[u]slučaju napada [NATO-a], za dva-tri dana treba da aktiviramo naše

[6931] DP D343, str. 12.
[6932] Završni podnesak odbrane, par. 342-343. Odbrana se poziva na DP P1331, str. 18-19.
[6933] Završni podnesak odbrane, par. 343.
[6934] Završni podnesak odbrane, par. 344, gde se poziva na DP D180, DP D540, str. 2, DP D543; Branko Krga, T. 10603.
[6935] Završni podnesak odbrane, par. 344.
[6936] DP P85, str. 1.
[6937] DP P85, str. 2.
[6938] DP P85, str. 3.

planove i da *u tom vremenu očistimo teritoriju od terorista*".[6939] Kao što je ranije napomenuto, pošto se početkom 1999. godine uglavnom smatralo da celokupno albansko civilno stanovništvo na Kosovu ima veze s OVK ili ga barem podržava, bilo je verovatno da će plan da se "očisti teritorija od terorista" uključivati ili imati za posledicu raseljavanje kosovskih Albanaca s područja na kojima je to "čišćenje" vršeno svim mogućim sredstvima. Tu Stojiljkovićevu izjavu Veće smatra jasnim dokazom da je MUP nameravao da period NATO bombardovanja iskoristi da sprovede planove za prisilno proterivanje s Kosova velikog broja Albanaca. Ono što je bitno, on je to izjavio više od mesec dana pre intervencije NATO-a, dok su bili u toku međunarodni diplomatski pregovori čiji je cilj bilo pronalaženje političkog rešenja kosovskog problema.

2021. Da bi ostvario taj plan, MUP-u je bilo potrebno pojačanje snaga. U tom cilju, korišćeno je ne samo nealbansko civilno stanovništvo na Kosovu, organizovano u RPO-ove, već su "dobrovoljci", uključujući pripadnike paravojnih grupa koji su se borili u ranijim sukobima u bivšoj Jugoslaviji, takođe regrutovani i priključivani snagama MUP-a. Na gorepomenutom sastanku održanom 17. februara 1999. godine, ministar Stojiljković rekao je prisutnima da treba "[o]bazrivo pristupati i angažovati dobrovoljce i njihovo angažovanje vezivati preko rezervnog sastava policije, kad mi to ocenimo za potrebno".[6940] Optuženi Vlastimir Đorđević je sutradan poslao depešu svim SUP-ovima u Srbiji i RDB-u u kojoj je naredio "potpunu kontrolu nad dobrovoljačkim i paravojnim jedinicama i njihovim pripadnicima".[6941] Kao što je razmotreno na drugim mestima, Veće odbacuje stav odbrane da je svrha depeše optuženog bila da spreči korišćenje pripadnika paravojnih formacija i dobrovoljaca koji su bili aktivni na Kosovu.[6942] Ta depeša je očito predstavljala uputstvo za postupanje po naređenju za "angaž[ovanje] dobrovolj[aca]" koje je ministar izdao prethodnog dana.[6943] Nešto više od mesec dana kasnije, 24. marta 1999. godine, ministar je uputio još jednu depešu pozivajući se na depešu od 18. februara kao na "našu depešu", u kojoj svim SUP-ovima, Štabu MUP-a u Prištini i svim stanicama saobraćajne policije nalaže sledeće: "Evidentirati i uspostaviti kontrolu nad dobrovoljačkim i paravojnim jedinicama i njihovim pripadnicima, radi njihovog eventualnog angažovanja".[6944] U vezi s tim što se ministar pozvao na "našu depešu", Veće se nije uverilo u istinitost argumenta odbrane da je ministar sva uputstva RJB-u najpre odobravao pre nego što su ona upućivana organizacionim jedinicama i SUP-ovima u Srbiji.[6945] Po mišljenju Veća, to što se depeša od 18. februara naziva "našom depešom" predstavlja ubedljiv pokazatelj da su odluku o angažovanju paravojnih formacija zajednički doneli ministar Stojiljković i optuženi

[6939] DP P85, str. 3 (naglasak dodat).
[6940] DP P85, str. 3.
[6941] DP P356, str. 3.
[6942] V. gore, par. 1929.
[6943] V. Ljubinko Cvetić, T. 6677-6679.
[6944] DP P702.

Đorđević. Zajednička odluka o korišćenju paravojnih formacija zajedno sa snagama MUP-a na Kosovu ne samo da ukazuje na postojanje zajedničkog plana koji je podrazumevao činjenje zločina, već i na saradnju Stojiljkovića i Đorđevića kad je reč o korišćenju MUP-a i s njim povezanih snaga u ostvarenju tog plana.

2022. Događaji na terenu su pokazali da su gorenavedeni planovi sprovođeni. Do februara 1999. godine policija je ponovo zauzela 27 osmatračkih punktova na Kosovu i postavila nove, čime su prekršeni Oktobarski sporazumi.[6946] Broj jedinica VJ i MUP-a je drastično porastao, što se u potpunosti kosilo s Oktobarskim sporazumima.[6947] Do sredine marta 1999. godine granična zona je proširena s pet na deset kilometara,[6948] broj pripadnika VJ i MUP-a uvećan je za nekoliko hiljada,[6949] na Kosovo je dopremana novija, savremenija, veća i jača vojna i policijska oprema,[6950]posmatrači VMK su često zaustavljani i šikanirani u graničnom pojasu,[6951] SUP-ovi su mobilisali sve pripadnike rezervnih snaga,[6952] a srpski civili su naoružavani i podsticani da učestvuju u operacijama protiv kosovskih Albanaca.[6953] Zapažanja VMK iz tog perioda navela su šefa Regionalnog centra 2 VMK-a, Leifa Windmara, da u pismu generalu Drewienkiewiczu napiše da je "sasvim očigledno" da jedinice MUP-a i VJ "izvršavaju planiranu operaciju protiv *albanskog stanovništva*", a ne "pojedinačne odgovore na napade OVK ili zimske vežbe" kao ranije.[6954]

2023. Stav prema sudbini kosovskih Albanaca koji su viši politički funkcioneri u SRJ i Srbiji izneli u martu 1999. godine još jedan je pokazatelj ukupne i prave svrhe dejstava VJ i MUP-a na terenu. Kad mu je Knut Vollebaek saopštio svoja zapažanja o bežanju ljudi iz njihovih sela i razaranju sela u okolini Podujeva 15. marta 1999. godine,[6955] predsednik Slobodan Milošević se nasmejao i odgovorio da su ta raseljena lica "izletnici", a da su zapaljene kuće "zapaljeno seno".[6956] Po mišljenju Veća, Miloševićeva reakcija na Vollebaekova zapažanja u vezi s prisilnim raseljavanjem civila, kosovskih Albanaca, i razaranjem njihovih sela ukazuje na to da Milošević ne samo što je bio svestan činjenja takvih zločina, već je i nameravao njihovo činjenje. Miloševićevo cinično odbacivanje Vollebaekove zabrinutosti jeste jasan dokaz da su zločini protiv civila, kosovskih Albanaca, činjeni uz puno odobravanje, podršku i podsticaj najviših političkih lidera koji su učestvovali u UZP-u.

6945 V. Završna reč, T. 14488.
6946 Richard Ciaglinski, T. 5263, 5341-5342; DP P844, beleška za 5. januar 1999. godine.
6947 V. gore, par. 430, 435-439, 444.
6948 V. gore, par. 438.
6949 V. gore, par. 438.
6950 V. gore, par. 438.
6951 V. gore, par. 438.
6952 V. gore, par. 439.
6953 V. gore, par. 436.
6954 Karol John Drewienkiewicz, T. 6378-6379; DP P1009. Naglasak dodat.

2024. Ubrzo nakon neuspeha mirovnih pregovora u Rambouilletu u martu 1999. godine, Vojislav Šešelj, zamenik predsednika Vlade Srbije, izjavio je na mitingu Srpske radikalne stranke (SRS) u Zemunu sledeće: "Ako dođe do bombardovanja od strane NATO pakta, […] mi Srbi ćemo prilično stradati, ali Albanaca na Kosovu neće biti".[6957] Kad je ispitivan u vezi s tim govorom, čiji je video-snimak prikazan u sudnici, Vlastimir Đorđević je tvrdio da ga nikad ranije nije čuo, mada je izjavio da Šešelj tada nije govorio kao zamenik predsednika Vlade.[6958] Po njegovom mišljenju, taj govor se svodio samo na "prič[u], ta priča nikoga nije obavezivala".[6959] On je dalje izjavio da Šešelj nije imao veze s pitanjem Kosova, da tamo nikad nije kročio i tvrdio je da ne zna da je Šešelj bio vođa paravojne grupe "Beli orlovi" koja je tokom rata delovala na Kosovu uporedo s policijom.[6960] Imajući u vidu konstatacije Veća o tome šta se od početka kampanje NATO bombardovanja 24. marta 1999. godine na Kosovu zapravo događalo kad je reč o masovnom proterivanju albanskog stanovništva na Kosovu i prisustvu "Belih orlova" na Kosovu tokom tog perioda, ono ne može da prihvati Đorđevićevo objašnjenje da je Šešeljev govor bio samo politički manevar u cilju lične promocije.[6961] U tom govoru je jedna od najviših političkih ličnosti u Srbiji iznela cilj UZP u vezi s demografskom izmenom Kosova neposredno pre nego što se pristupilo ostvarenju tog cilja. Prema tome, Veće je uvereno da je taj govor odražavao stav jednog broja viših političkih rukovodilaca i da stoga predstavlja dokaz o zajedničkom planu učesnika u UZP da, primenom kažnjivih sredstava, izmene demografski sastav Kosova.

2025. Sastanak održan u martu 1999. godine u kabinetu predsednika Slobodana Miloševića, kojem su prisustvovali ministar Vlajko Stojiljković, optuženi Vlastimir Đorđević, Radomir Marković i drugi, predstavlja dokaz da je više rukovodstvo bilo svesno da će snage VJ i MUP-a tokom tih operacija na Kosovu činiti zločine nad civilima, kosovskim Albancima.[6962] Tokom tog sastanka, Đorđević je pokrenuo pitanje "asanacije terena", što je termin za koji Veće smatra da znači uklanjanje tela kosovskih Albanaca koje su ubili pripadnici snaga VJ i MUP-a. Kao što je pomenuto u izveštaju Radne grupe, Milošević je naredio Stojiljkoviću da preduzme mere kako bi se uklonili "svi tragovi koji mogu da ukažu na postojanje dokaza o izvršenim zločinima".[6963] To pitanje je potom pokrenuto na Kolegijumu MUP-a, te je Stojiljković naredio Đorđeviću i Iliću da uklone civilne žrtve koje bi potencijalno mogle postati predmet istrage ovog Međunarodnog

[6955] Knut Vollebaek, T. 7215-7216, 7217-7218.
[6956] Knut Vollebaek, T. 7217-7218.
[6957] DP P1510.
[6958] Vlastimir Đorđević, T. 10046.
[6959] Vlastimir Đorđević, T. 10046.
[6960] Vlastimir Đorđević, T. 10046.
[6961] Vlastimir Đorđević, T. 10046.
[6962] DP P387, str. 3.
[6963] DP P387, str. 3.

suda.[6964] Mada dokazi o tim sastancima potiču iz izveštaja Radne grupe MUP-a, formirane radi sprovođenja istrage o takozvanom slučaju "hladnjača" 2001. godine, u kojem nisu navedeni primarni izvori,[6965] Veće konstatuje, kao što je razmotreno na drugim mestima, da su i Đorđević i Ilić učestvovali u planiranju i organizovanju uklanjanja tela civila, kosovskih Albanaca, koje su ubili pripadnici VJ, MUP-a ili s njima povezanih snaga.[6966] S obzirom na to da se ustanovljene činjenice o sakrivanju tela poklapaju s naređenjima o kojima se govori u izveštaju Radne grupe, Veće prihvata da je izveštaj Radne grupe pouzdan po tom pitanju. Plan da se sakriju stotine tela civila, kosovskih Albanaca, ubijenih tokom zajedničkih operacija VJ i MUP-a, predstavlja snažan dokaz da je to ubijanje bilo deo zajedničkog plana da se nad znatnim delom albanskog stanovništva vrši teror kako bi napustili Kosovo. Pored toga, on dokazuje da su Milošević, Stojiljković, optuženi Đorđević i Marković bili u dosluhu i delili nameru da, između ostalog, upotrebe snage MUP-a za činjenje zločina i sakrivanje dokaza o njima. Po mišljenju Veća, izdavanjem naređenja za koordinirane operacije MUP-a, VJ i snaga povezanih s njima počev od januara 1999. godine, učesnici u UZP su nameravali da sprovedu zajednički plan putem činjenja zločina deportacije, prisilnog premeštanja, ubistva i progona, koje je uključivalo takva dela, kao i bezobzirno razaranje verskih i kulturnih objekata kosovskih Albanaca.

2026. Prema tome, Veće smatra da dokazi o gomilanju i korišćenju snaga VJ i MUP-a i s njima povezanih snaga i o naoružavanju nealbanskog civilnog stanovništva na Kosovu od početka 1999. godine, čime su prekršeni Oktobarski sporazumi i što se kosilo s navodnim namerama da se postigne političko rešenje kosovskog problema, zajedno s nizom sastanaka održanih od kraja oktobra 1998. godine, u kojima su učestvovali visoki politički i vojni rukovodioci, kao i rukovodioci MUP-a, na kojima se raspravljalo o planovima da se omete valjano praćenje aktivnosti VJ i MUP-a na Kosovu od strane VMK-a, govore o postojanju zajedničkog plana između visokih političkih, vojnih i policijskih rukovodilaca Srbije i SRJ. Prema tom planu, pitanje Kosova trebalo je rešiti promenom njegovog etničkog sastava, i to prisiljavanjem znatnog postotka albanskog stanovništva da napusti Kosovo i razbijanjem OVK primenom kažnjivih sredstava, što je trebalo da ostvare snage VJ, MUP-a i s njima povezane snage za vreme rata s NATO-om. Kontekst rata s NATO-om i OVK pružao je vlastima prikladno opravdanje za korišćenje snaga VJ i MUP-a u borbenim operacijama, kao i pokriće, konkretno za ubijanje muškaraca, kosovskih Albanaca u godinama za vojnu službu. U martu 1999. godine, iz stava visokih političkih rukovodilaca SRJ i Srbije prema sudbini albanskog stanovništva na Kosovu, koji su izražavali čak i u javnosti ili u

[6964] DP P387, str. 3.
[6965] U izveštaju se navodi da se zaključci Radne grupe temelje na razgovorima sa preko 30 lica čiji identitet nije naveden "na područjima Beograda, Bora, Negotina, Kladova i dr. [...] na okolnosti slučaja 'Hladnjača'", kao i na "odgovarajuć[oj] služben[oj] dokumentacij[i]" i pregledu lica mesta. DP P387, str. 1.

odnosima s predstavnicima međunarodne zajednice, već se videlo da se ne obaziru na zločine koje su nad tim stanovništvom činile snage VJ i MUP-a i da otvoreno prete žestokim neprijateljstvima u slučaju dejstava NATO-a. To stoga nije bio plan "sprovođen davanjem znakova očima, glavom i šaputanjem po hodnicima",[6967] kako je to opisala odbrana, već je bio "sasvim [...] očigled[a]n" čak i međunarodnim posmatračima na terenu u relevantnom periodu.[6968] Učesnici u UZP i snage koje su oni koristili ne samo da su nameravali činjenje zločina kao sredstva za ostvarenje zajedničkog cilja, već su takođe planirali i sproveli postupak prikrivanja dokaza o takvim zločinima - tela stotina civila, kosovskih Albanaca.

c. Obrazac zločina

2027. Veće je u Poglavlju VI ove Presude konstatovalo da su se, praktično počev od 24. marta 1999. godine, u nizu gradova i sela širom Kosova odigrali događaji u skladu s doslednim obrascem. Ti događaji mogu se rezimirati na sledeći način: u ranim jutarnjim časovima snage VJ i MUP-a prilazile bi nekom selu, odnosno gradu, tenkovima i oklopnim vozilima. VJ bi granatirao područje tog sela ili otvarao vatru na kuće u selu usled čega bi stanovništvo pobeglo na neka mesta u okolini, kao što su šume ili doline. U većini slučajeva su srpske snage, i to mahom snage MUP-a, pešice ulazile u selo i najčešće palile kuće i pljačkale dragocenosti. Veće je konstatovalo da se to odigralo u sledećim selima: 24. marta 1999. godine u selu Kotlina,[6969] opština Kačanik, 25. marta u selima Bela Crkva,[6970] Mala Kruša[6971] i Celina,[6972] opština Orahovac, u selu Pirane,[6973] opština Prizren, u selu Leočina i obližnjem selu Izbica,[6974] opština Srbica, i u gradu Đakovici.[6975] Isti obrazac primenjivan je i narednih dana, 26. marta 1999. godine u Landovici,[6976] opština Prizren, i Turićevcu,[6977] opština Srbica, 27. marta 1999. godine u gradu Peći,[6978] 28. marta 1999. godine u selu Beleg,[6979] opština Dečani, 31. marta 1999. godine u Pustom Selu,[6980] opština Orahovac, 1. aprila u Belanici,[6981] opština Suva Reka, 6. aprila u Sojevu,[6982] opština Uroševac, 8. aprila 1999.

[6966] V. dole, par. 1969-1982.
[6967] Završni podnesak odbrane, par. 310.
[6968] DP P1009.
[6969] V. gore, par. 1113-1114.
[6970] V. gore, par. 459-461.
[6971] V. gore, par. 480-483.
[6972] V. gore, par. 517-522.
[6973] V. gore, par. 582-584.
[6974] V. gore, par. 607, 609, -612.
[6975] V. gore, par. 872.
[6976] V. gore, par. 589-591.
[6977] V. gore, par. 636.
[6978] V. gore, par. 731-740.
[6979] V. gore, par. 1145-1148.
[6980] V. gore, par. 538.
[6981] V. gore, par. 714-715.
[6982] V. gore, par. 1067-1070.

godine u Nosaljama,[6983] opština Gnjilane, i Mirosavlju,[6984] opština Uroševac, 12. aprila u Kladernici,[6985] opština Srbica, 14. maja 1999. godine u Ćuški,[6986] opština Peć, i 15. ili 16. maja u Dobroj Luci,[6987] opština Vučitrn.

2028. U nekim od tih sela su, nakon početnog granatiranja od strane VJ, srpske snage, koje su u nekoliko slučajeva konkretno identifikovane kao snage MUP-a, potom prilazile stanovništvu, obično odvajale muškarce od žena i dece, naređivale ženama i deci da idu u Albaniju, a potom ubijale muškarce, najčešće nakon što bi ih prvo podelile u manje grupe i odvele na izolovana mesta. Veće je konstatovalo da se to dogodilo 25. marta u Beloj Crkvi,[6988] opština Orahovac, 26. marta 1999. godine u Maloj Kruši,[6989] opština Orahovac, 28. marta u Izbici,[6990] opština Srbica, 31. marta u Pustom Selu[6991] i 14. maja u selu Ćuška,[6992] opština Peć. Forenzički izveštaji koje je Veće prihvatilo pokazuju da je 2001. godine u Srbiji ekshumirano 744 tela u masovnim grobnicama u centru SAJ u Batajnici, kod Beograda, 61 u centru SAJ u Petrovom Selu i 84 kod jezera Perućac.[6993] Na osnovu forenzičkih dokaza koje je Veće prihvatilo, ustanovljeno je da su strelne rane bile uzrok smrti 531 od 535 lica čiji su posmrtni ostaci ekshumirani u centru SAJ u Batajnici i kod jezera Perućac, za koje se mogao ustanoviti uzrok smrti, kao i u slučaju 53 od 61 lica čiji su ostaci ekshumirani iz centra SAJ u Petrovom Selu za koje se mogao ustanoviti uzrok smrti.[6994] Tela pronađena u masovnim grobnicama u Srbiji bila su tela kosovskih Albanaca ubijenih na Kosovu 1999. godine. Uprkos tome, konkretne optužbe za ubistvo po tačkama 3 i 4 važeće Optužnice odnose se na manje od polovine tih tela.[6995] Mada ova konstatacija nema veze s konkretnim optužbama za ubistvo u ovoj Optužnici, Veće primećuje da veliki broj tela kosovskih Albanaca pronađenih u masovnim grobnicama u Srbiji, uključujući veliki broj tela koja nisu obuhvaćena optužbama za ubistvo u ovoj Optužnici, ukazuje na to da događaji iste vrste kao oni o kojima se govori u ovom i prethodnim paragrafima nisu bili ograničeni na lokacije za koje se optuženi tereti u Optužnici.

2029. U drugim gradovima i selima, snage VJ i MUP-a su obično dolazile ujutro, ulazile u to mesto i naređivale stanovnicima da odu, ponekad takođe fizički maltretirajući određene pojedince i

[6983] V. gore, par. 1162.
[6984] V. gore, par. 1090.
[6985] V. gore, par. 646-647.
[6986] V. gore, par. 751-755.
[6987] V. gore, par. 1215.
[6988] V. gore, par. 467-469.
[6989] V. gore, par. 488.
[6990] V. gore, par. 618-619, 621-633.
[6991] V. gore, par. 538-541.
[6992] V. gore, par. 755-760.
[6993] V. gore, par. 1460, 1512, 1519; v. takođe DP P455.
[6994] V. gore, par. 1465.
[6995] Veće ovde napominje da su tela 295 osoba ubijenih u Meji, opština Đakovica, 27. i 28. aprila 1999. godine i tela 24 člana porodice Berisha, ubijenih na Raštanskom putu u Suvoj Reci 26. marta 1999. godine, ekshumirana iz masovnih grobnica u

pljačkajući dragocenosti. Prema zaključku Veća, to se dogodilo 27. marta u gradu Peći,[6996] 28. marta u Celini,[6997] opština Orahovac, u Kosovskoj Mitrovici[6998] i prizrenskom naselju Dušanovo,[6999] poslednje nedelje marta u Prištini,[7000] 30. marta u Belegu, opština Dečan,[7001] 6. i 13-14. aprila u Prilepnici,[7002] opština Gnjilane, i 30. marta 1999. godine u gradu Prizrenu.[7003]

2030. Na osnovu dokaza koje je Veće prihvatilo može se ustanoviti da takvi događaji nisu bili ograničeni na konkretne lokacije navedene u ovoj Optužnici. Predstavnici VMK-a prisutni na granici s BJRM potvrdili su da je samo 1. aprila 1999. godine ili približno tog datuma u BJRM s Kosova ušlo otprilike 6.000 - 8.000 raseljenih lica, a da je do 50.000 raseljenih lica čekalo da pređe odmah pored granice.[7004] Na hiljade njih pešice je prešlo granicu.[7005] Kolona vozila koja su čekala da pređu granicu bila je dugačka 25 kilometara i protezala se prema severu sve do Uroševca.[7006] Otprilike 25.000 izbeglica okupilo se na jednoj poljani u BJRM, odmah pored granice s Kosovom, gde je bilo napravljeno privremeno sklonište.[7007] Te izbeglice su rekle predstavnicima VMK-a da ih je policija pokupila iz njihovih kuća, rekla im da spakuju po torbu i idu na železničku stanicu, gde su ih naterali da se ukrcaju u vozove za BJRM. Nekoliko kilometara pre granice rečeno im je da idu šinama i pređu granicu BJRM. Na granici su im oduzimane lične isprave.[7008] Prema proceni UNHCR, od 24. marta do 10. juna 1999. godine Kosovo je napustilo otprilike 860.000 lica, od čega je otprilike 444.600 ljudi prebeglo u Albaniju, oko 345.500 u BJRM i oko 69.000 u Crnu Goru. Među njima je bilo oko 800.000 kosovskih Albanaca. Skoro polovina tih ljudi otišla je s Kosova u periodu od 24. marta do 6. aprila 1999. godine.[7009] Prema zaključku Veća, ta činjenica, kao i činjenica da je ubijen veliki broj kosovskih Albanaca potvrđuje da je navedeno postupanje bilo mnogo rasprostranjenije nego što to ukazuju konkretni slučajevi navedeni u Optužnici.

2031. Prema zaključku Veća, u velikom broju slučajeva, stanovnici i raseljena lica koja su u svojim gradovima i selima bila svedoci tog žestokog razaranja i oštećivanja imovine, kao i ubijanja

centru SAJ u Batajnici, a da su tela 31 osobe ubijene u Izbici 28. marta 1999. godine ekshumirana iz masovne grobnice u centru SAJ u Petrovom Selu.

6996 V. gore, par. 731-740.
6997 V. gore, par. 517-522.
6998 V. gore, par. 774-775.
6999 V. gore, par. 568-571.
7000 V. gore, par. 819-831.
7001 V. gore, par. 1145-1146.
7002 V. gore, par. 1016-1046.
7003 V. gore, par. 559-561.
7004 Karol John Drewienkiewicz, T. 6392; DP P1011, str. 4; Karol John Drewienkiewicz, DP P997 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7816.
7005 Karol John Drewienkiewicz, T. 6386; DP P1011, str. 3.
7006 DP P1011, str. 3.
7007 Richard Ciaglinski, T. 5289; Richard Ciaglinski, DP P833 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 3216; DP P840; Karol John Drewienkiewicz, T. 6395-6396.
7008 Richard Ciaglinski, T. 5289; Richard Ciaglinski, DP P833 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 3215; Karol John Drewienkiewicz, T. 6396-6297.
7009 Neill Wright, DP P734, str. 4.

od strane srpskih snaga, odlazili su iz svojih mesta iz straha za svoj život i bezbednost. Srpske snage su koordinirale taj proces tako što su usmeravale masovno kretanje stanovništva iz gradova i sela u kojima je ono bilo, često organizujući železnički ili drumski prevoz i što su se, u većini slučajeva, starale da ti ljudi dođu do granice i pređu je. Veće se uverilo da se to dogodilo 29. marta u Žegri, opština Gnjilane,[7010] 6. aprila 1999. godine u Sojevu,[7011] opština Uroševac, 8. aprila u Mirosavlju,[7012] opština Uroševac, 14. aprila u Starom Selu,[7013] opština Uroševac, od 13. do 15. aprila u selu Vata,[7014] opština Kačanik, i 15. aprila i u danima koji su usledili u Žabaru,[7015] opština Kosovska Mitrovica. Dana 25. marta sve kuće u selu Pirane, opština Prizren, uništene su u požaru, što je nagnalo seljane da odu odatle.[7016] Veće je konstatovalo da su se širom Kosova formirale ogromne kolone ili konvoji kosovskih Albanaca koji su išli prema Albaniji ili BJRM i da su na kraju prešli granicu i napustili Kosovo.[7017]

2032. Valja pomenuti dva značajna primera. Dana 26. marta 1999. godine, na Raštanskom putu ili u njegovoj okolini i u piceriji u tržnom centru u gradu Suvoj Reci ubijeno je najmanje 45 članova porodice Berisha, među kojima je bilo žena, dece i starijih ljudi. Tokom noći između 1. i 2. aprila 1999. godine u podrumu kuće Lulzima Vejse u Ulici Miloša Gilića u gradu Đakovici ubijeno je 20 članova porodice Vejsa i porodice Caka. Ta kuća je potom zapaljena, kao i druge kuće u toj ulici. Porodica Berisha bila je ugledna porodica u gradu Suvoj Reci, poznata u tamošnjoj zajednici. Lulzim Vejsa bio je vlasnik bilijar-kluba u kojem se okupljao veliki broj ljudi. Svi su dobro poznavali njegovu porodicu. Prema zaključku Veća, željena posledica ubijanja tih istaknutih civila, kosovskih Albanaca, bila je da izazove strah i nagna mnoge druge da odu. Štaviše, kao što je Veće konstatovalo, tokom dana koji su usledili nakon ubijanja u gradu Suvoj Reci i u Ulici Miloša Gilića, mnogi kosovski Albanci napustili su gradove Suvu Reku i Đakovicu, kao raseljena lica.

2033. Pored toga, srpske snage su uzimale na metu džamije i druge kulturne i verske objekte kosovskih Albanaca. Veće je konstatovalo da su džamije uništene u sledećim gradovima i selima: džamija u Celini, džamija u Beloj Crkvi, džamija u Landovici, Bela džamija u gradu Suvoj Reci, Hadum-džamija u Đakovici, džamija u Rogovu, džamija u Vlaštici i Čaršijska džamija u gradu Vučitrnu.

[7010] V. gore, par. 1039-1040.
[7011] V. gore, par. 1070.
[7012] V. gore, par. 1090-1094.
[7013] V. gore, par. 1083.
[7014] V. gore, par. 1135-1140.
[7015] V. gore, par. 782-786, 789, 790.
[7016] V. gore, par. 583-584.
[7017] Na primer, 2. maja 1999. godine u selu Slakovce, opština Vučitrn, formiran je konvoj od oko 30.000 ljudi, v. gore par. 1179-1195. U maju 1999. godine, formiran je konvoj traktora i automobila koji je krenuo iz Zahaća, opština Peć, i koji je zaustavljan na svakom kontrolnom punktu na putu ka Albaniji. Od raseljenih lica koja su putovala u tom konvoju tražen je novac. Na

2034. Prema zaključku Veća, događaji koji su ustanovljeni gore u tekstu pokazuju da zbivanja na Kosovu u martu, aprilu i maju 1999. godine nisu bila izolovani akti odmetničkih elemenata srpskih snaga, koji su postupali na svoju ruku i inicijativu, kako je tvrdila odbrana, već su bili unapred planirani i uključivali koordinaciju velikog broja i vrsta srpskih snaga i resursa. Na osnovu broja incidenata, naročito onih koji su se odigrali u kratkom periodu nakon početka kampanje NATO bombardovanja 24. marta 1999. godine, teritorijalnog prostiranja tih incidenata i toga što su se iz sela u selo, kao i u gradovima, dosledno ponavljali mahom isti događaji, Veće se uverilo da su te radnje i njihove posledice bili hotimični i nameravani i da su bili rezultat brižljivo osmišljenog i koordiniranog planiranja.

2035. Kao što je razmotreno ne drugim mestima u ovoj Presudi, javno proklamovani cilj srpskih snaga bezbednosti na Kosovu tokom cele 1998. pa sve do juna 1999. godine bila je borba protiv terorizma. Kako što je istaknuto gore u tekstu, u januaru 1999. godine Generalštab VJ sastavio je direktivu poznatu kao operacija "Grom", čiji je cilj bio sprečavanje dovođenja višenacionalne brigade NATO-a na Kosovo i koju je odobrio predsednik Milošević na sastanku najvišeg rukovodstva VJ i MUP-a.[7018] Mada je ta direktiva predviđala da VJ deluje u sadejstvu s MUP-om i drugim srpskim snagama, što je uključivalo “blok[iranje] terorističkih snaga [kosovskih Albanaca] u širim rejonima i na pravcima dovođenja i onemogući[vanje] sadejstva sa snagama NATO”,[7019] veoma veliki broj civila ubijenih na Kosovu u periodu od marta do maja 1999. godine, velike razmere razaranja imovine civila, posebno kuća kosovskih Albanaca, kao i konkretna naređenja izdavana kosovskim Albancima koji su živeli u gradovima i selima ili radnje koje su protiv njih preduzimane kako bi se ovi naterali da odu iz svojih gradova ili sela, zajedno s koordiniranim dejstvima srpskih snaga s ciljem da se obezbedi da kosovski Albanci odu s Kosova, pokazuju, kao što Veće konstatuje, da srpske snage nisu dejstvovale samo protiv terorističkih snaga i u očekivanju kopnene invazije NATO-a, već i protiv celokupnog albanskog stanovništva na Kosovu, i to svesno i odlučno. Prema zaključku Veća, svrha dejstava srpskih snaga na Kosovu u periodu od marta do juna 1999. godine bila je da se albansko stanovništvo na Kosovu teroriše, da se veliki broj njih pobije a ostali nateraju da odu s Kosova tako da na kraju celo to stanovništvo ili njegov znatan deo tamo više ne bi živeli.

d. Korišćenje MUP-a i VJ u sadejstvu

granici su srpski policajci oduzimali lične isprave od lica koja su putovala u tom konvoju, Sadie Sadiku, DP P502, par. 34-36, 38; Sadie Sadiku, T. 2975; Sadie Sadiku, DP P503 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 1903.

2036. Veće podseća da način na koji je počinjen zločin ili krivično delo u osnovi može da govori u prilog zaključku da je on morao biti počinjen u skladu sa zajedničkim planom.[7020] Kao što je već detaljno izloženo u posebnom odeljku ove Presude, Veće je konstatovalo da je ogromna većina dokazanih zločina bila rezultat zajedničkih, koordiniranih aktivnosti MUP-a i VJ i snaga povezanih s njima, što će ukratko biti rezimirano u nastavku teksta.

2037. Sadejstvo MUP-a i VJ već se pokazalo kao uspešno u periodu od juna do oktobra 1998. godine, u okviru "Plana za suzbijanje terorizma". Rukovodstvo SRJ i Srbije je uspeh operacija usmerenih na slabljenje OVK do oktobra 1998. godine delimično pripisalo “dobro[j] organizacij[i] sadejstva i saradnje između jedinica MUP-a i Vojske Jugoslavije i ostalih subjekata i organa vlasti u toku izvođenja borbenih dejstava”.[7021] Dalja koordinirana dejstva VJ i policije usledila su u decembru 1998. godine. Tokom akcije u Podujevu, VJ i MUP su tesno sarađivali tako što je “vojska oklopnim sredstvima pružala vatrenu podršku, a policija izvodila pešadijske napade”.[7022] Isto tako, sredinom januara 1999. godine VJ je u Račku pružio vatrenu podršku, nakon čega je MUP otpočeo napad na terenu.[7023] Po svemu sudeći, to je bio osnovni *modus operandi* kod većine koordiniranih dejstava VJ i MUP-a. U naređenju Komande 3. armije od 27. januara 1999. godine navodi se da će težište artiljerijske podrške VJ biti na "neutralisanju grupnih osmatranih nezaklonjenih ciljeva".[7024] Po mišljenju VMK-a, tokom operacija marta 1999. godine MUP i VJ su sarađivali na uvežban način: VJ bi obezbedio obod datog sela ili područja i, po potrebi, pružao artiljerijsku podršku, dok bi MUP ulazio u to selo ili to područje.[7025] Dokazi vezani za činjenje zločina koje je dokazano u ovoj Presudi, rezimirani dole u tekstu, pokazuju da je od 24. marta 1999. godine ta vrsta koordiniranog pristupa bila veoma efikasno primenjivana radi postizanja cilja UZP.

2038. U opštini Orahovac, zločini počinjeni u selima Bela Crkva, Mala Kruša i Celina 25. i 26. marta 1999. godine bili su posledica zajedničkih dejstava snaga VJ i MUP-a.[7026] Konkretno, tenkovi i snage VJ korišćeni su da opkole sela i granatiraju ih, nakon čega bi snage MUP-a ulazile i palile sela i one su snosile glavnu odgovornost za raseljavanje i ubistva seljana činjenih u događajima koji

[7018] DP D179.
[7019] DP D179, str. 7.
[7020] Drugostepena presuda u predmetu *Vasiljević*, par. 100, 109; Drugostepena presuda u predmetu *Furundžija*, par. 119; Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 227; Drugostepena presuda u predmetu *Ntakirutimana*, par. 466; Prvostepena presuda u predmetu *Blagojević*, par. 699; Prvostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 262; Prvostepena presuda u predmetu *Simić*, par. 158; Prvostepena presuda u predmetu *Krnojelac*, par. 80; Prvostepena presuda u predmetu *Krstić*, par. 611; Prvostepena presuda u predmetu *Milutinović*, Tom I, par. 102.
[7021] DP P87, str. 7.
[7022] Shaun Byrnes, T. 8200; Michael Phillips, DP P1303 (Transkript u predmetu *Milutinović*) T. 11847-11848. V. takođe DP P85, str. 1.
[7023] Shaun Byrnes, T. 8205; Joseph Maisonneuve, T. 5466.
[7024] DP D343, str. 9.
[7025] Karol John Drewienkiewicz, DP P996, par. 197.
[7026] V. gore, par. 458-478, 480-495, 517-534.

su potom usledili.[7027] Isto tako, Veće je konstatovalo da su snage VJ i MUP-a zajednički učestvovale u događajima u selu Pusto Selo 31. marta 1999. godine, u kojima je došlo do masovnog ubijanja.[7028] U opštini Prizren, VJ je 25. marta 1999. godine granatirao selo Pirane, dok su policijske snage ušle u selo i palile kuće čiji su vlasnici bili kosovski Albanci, što je dovelo do masovnog raseljavanja albanskog stanovništva. Dana 26. marta 1999. godine, VJ je granatirao selo Landovica, nakon čega su vojnici VJ i policija ušli u to selo, pretresli kuće i zapalili ih, što je seljane nagnalo da odu.[7029] Dva dana kasnije, snage srpske policije i vojske opkolile su naselje Dušanovo, naseljeno pretežno kosovskim Albancima, i naredile stanovnicima kosovskim Albancima da odu odatle i krenu za Albaniju. Policajci i vojnici tukli su kosovske Albance koji su u konvoju odlazili iz Dušanova i otimali im dragocenosti.[7030]

2039. U opštini Srbica, VJ i policija, uključujući snage PJP, došli su 28. marta 1999. godine na jednu poljanu u Izbici gde su se ljudi bili okupili, razdvojili muškarce od žena i dece i zatim pucali u te muškarce. Ubijena du najmanje 132 čoveka. Žene, deca i starije osobe proterani su iz sela i upućeni ka Albaniji.[7031] U martu i početkom aprila 1999. godine, jedinice PJP i VJ su u sadejstvu granatirale i zapalile sela Broćna, Leočina, Voćnjak, Turićevac, Tušilje i Kladernica, i naterale civilno stanovništvo u tim selima da pređe granicu i ode u Albaniju.[7032]

2040. Što se tiče opštine Suva Reka, Veće je konstatovalo da je policija učestvovala u ubijanju članova porodice Berisha na Reštanskom putu i u ubijanju u piceriji u gradu Suvoj Reci 26. marta 1999. godine, koja su dovela do masovnog odlaska stanovnika tog grada 27. i 28. marta 1999. godine, kao i da je policija bila ta koja je u drugim prilikama u aprilu i maju 1999. godine naredila stanovništvu da ode. Međutim, Veće uzima u obzir činjenicu da su, kao prvo, u vreme ubijanja u gradu Suvoj Reci bili i pripadnici vojske i pripadnici policije, kao drugo, da je u naređenju VJ od 27. marta 1999. godine konkretno navedeno da se u tom gradu, u sadejstvu s MUP-om, izvede operacija i "zaštiti srpsko stanovništvo u gradu Suva Reka"[7033] i, kao treće, da je jednim tenkom VJ pružana direktna vatrena podrška policajcima koji su otišli do kompleksa porodice Berisha. Top tog tenka bi je uperen prema kućama porodice Berisha. Dok je policija izvodila napad na kompleks porodice Berisha, drugi tenkovi VJ su intenzivno granatirali druge ciljeve s lokacije koja se nalazila dosta iza tog porodičnog kompleksa.[7034] U uništavanju džamije učestvovalo je jedno vojno vozilo

[7027] V. gore, par. 458-478, 480-495, 517-534.
[7028] V. gore, par. 537-547.
[7029] V. gore, par. 583, 589-595.
[7030] V. gore, par. 566-579.
[7031] V. gore, par. 609-625, 633.
[7032] V. gore, par. 636-644.
[7033] DP P896, str. 5.
[7034] V. gore, par. 606, 660.

tipa "Gazik".[7035] Nakon toga, u aprilu 1999. godine, na ljude koji su u konvoju išli prema granici pucali su pripadnici i vojske i policije koju su u vozilima prolazili pored njih.[7036] Veće stoga smatra da VJ, u najmanju ruku, nije zaštitio kosovske Albance, stanovnike Suve Reke, od dejstava policije, da je znao za masovno raseljavanje ljudi i da je učestvovao u delima nasilja nad tim raseljenim licima.

2041. Veće je takođe konstatovalo da je od 24. do 29. marta 1999. godine ili približno u tom periodu u selu Trnje izvedena zajednička operacija VJ i MUP-a.[7037] Vojnici VJ su dobili naređenja da uđu u selo i postaraju se da u njemu ne ostane niko živ.[7038] Tokom te operacije ubijen je znatan broj civila, kosovskih Albanaca. Dana 1. aprila 1999. godine, VJ je granatirao obod sela Belanica, nakon čega su pripadnici MUP-a, kao i pripadnici srpskih paravojnih formacija ušli u selo, paleći i pljačkaju kuće.[7039] Civilima je naređeno da se ukrcaju na traktore i odu iz tog mesta. Pripadnici VJ, stacionirani na obodu sela, mahali su u znak pozdrava ljudima koji su odlazili u konvoju. U usmeravanju raseljenih lica prema albanskoj granici i preko nje učestvovali su i pripadnici vojske i policije.[7040]

2042. Dana 27. marta 1999. godine, u opštini Peć, snage VJ granatirale su grad Peć nakon čega su snage MUP-a prošle kroz grad, naređujući stanovnicima da idu odatle.[7041] Dana 27. i 28. marta 1999. godine, snage VJ i MUP-a proterale su veliki broj stanovnika Pećи, preko Đakovice, dalje ka Albaniji.[7042] Dana 14. maja 1999. godine, snage VJ i MUP-a ušle su u selo Ćuška i odvojile muškarce od žena. Ti muškarci su podeljeni u tri grupe od kojih je svaka odvedena u drugu kuću u selu, gde su ti muškarci ubijeni a te tri kuće potom zapaljene.[7043] Pripadnici snaga VJ i MUP-a naredili su ženama da odu odatle i krenu u grad Peć.[7044]

2043. Dana 28. marta 1999. godine, u opštini Kosovska Mitrovica, policija, VJ i srpske paravojne formacije isterali su kosovske Albance iz njihovih kuća u gradu Kosovskoj Mitrovici, a 3. aprila 1999. godine srpske snage organizovale su autobuse za prevoz kosovskih Albanaca iz grada Kosovske Mitrovice za Crnu Goru.[7045]

[7035] V. gore, par. 690.
[7036] V. gore, par. 694.
[7037] V. gore, par. 708-709.
[7038] Svedok K54, DP P782, str. 5; svedok K54, DP D114 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 10508-10509; svedok K54, T. 4380-4381, 4415-4416; svedok K82, DP P1314, par. 11; svedok K82, T. 8864, 8899-8900.
[7039] V. gore, par. 710-725.
[7040] V. gore, par. 724-725.
[7041] V. gore, par. 731-739.
[7042] V. gore, par. 735-739.
[7043] V. gore, par. 751-761.
[7044] V. gore, par. 761.
[7045] V. gore, par. 774-777.

2044. U opštini Priština, po celom gradu Prištini i na prilaznim putevima postavljeni su kontrolni punktovi na kojima su bili raspoređeni pripadnici srpske policije, vojske i paravojnih snaga.[7046] Dana 24. marta 1999. godine, snage VJ smeštene na periferiji grada počele su da granatiraju naselja u Prištini. Tokom nedelje koja je usledila, policijske i vojne snage proterale su iz grada na stotine kosovskih Albanaca i uputile ih, uz podršku paravojnih snaga, prema železničkim stanicama gde su naterani da se ukrcaju u autobuse ili vozove da bi otišli do granice s BJRM. [7047]

2045. U opštini Đakovica, tokom noći 24. marta i rano ujutro 25. marta 1999. godine, snage VJ i srpske policije palile su u gradu Đakovici kuće i druge stambene objekte čiji su vlasnici bili kosovski Albanci. Tokom tih operacija ubijani su civili i mnogi stanovnici Đakovice naterani su da beže iz svojih kuća.[7048] U pratnji konvoja 1. i 2. aprila 1999. godine koji je činilo više hiljada kosovskih Albanaca i koji je krenuo iz grada bili su i VJ i policija.[7049] Taj konvoj prošao je nekoliko kontrolnih punktova na kojima su ljudima u njemu tražene lične isprave, a VJ je sproveo konvoj do granice s Albanijom.[7050] Dana 27-28. aprila 1999. godine, tokom operacije "Reka", zajedničke akcije VJ i MUP-a, u Meji i Korenici i njihovoj okolini ubijeno je najmanje 300 kosovskih Albanaca, mahom muškaraca.[7051] Veću se predočeni detaljni dokazi o tome kako su jedinice VJ, uključujući 63. padobransku brigadu i 52. bataljon vojne policije, zajedno s brigadama PJP, nadirali dolinom, paleći kuće i potiskujući civile prema policijskim i paravojnim grupama kod Meje, gde su muškarci odvojeni od žena i dece, odvedeni u obližnje porodične komplekse i tamo ubijeni iz vatrenog oružja.[7052] Snage VJ i policije naredile su ženama i deci da napuste svoja sela i uputile ih prema Albaniji. Usput su prošli mešovite kontrolne punktove VJ i policije.[7053]

2046. U periodu od sredine marta do početka maja 1999. godine, u opštini Gnjilane, vojnici VJ i pripadnici MUP-a, a u bar u nekoliko slučajeva i srpskih paravojnih snaga, učestvovali su u operacijama u kojima su raseljeni kosovski Albanci, stanovnici sela Prilepnica, Nosalje, Žegra, Vladovo i Vlaštica. Pripadnici srpskih snaga ubili su veliki broj kosovskih Albanaca.[7054]

[7046] V. gore, par. 796-797.
[7047] V. gore, par. 805-831.
[7048] V. gore, par. 863-864, 873-880.
[7049] V. gore, par. 903-914.
[7050] V. gore, par. 905, 908, -909.
[7051] V. gore, par. 950-992.
[7052] Nike Peraj, DP P313, par. 65; Nike Peraj, T. 1203; svedok K73, DP P330, par. 41; svedok K73, DP P332 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3327-3328.
[7053] V. gore, par. 981-983.
[7054] V. gore, par. 1016-1060.

2047. U opštini Uroševac, vojnici i policajci su 6. aprila 1999. godine zapalili kuće u Sojevu, što je dovelo do smrti dve osobe, a seljane nagnalo da pobegnu iz sela, pri čemu su mnogi od njih prešli preko granice u BJRM.[7055]

2048. U opštini Kačanik, 243. mehanizovana brigada VJ je, u sadejstvu sa snagama MUP-a, uključujući jedinice PJP, 9. marta 1999. godine granatirala i delimično spalila sela Ivaja i Kotlina, uključujući džamiju u Ivaji.[7056] Dana 24. marta 1999. godine, iste te snage po drugi put su granatirale Kotlinu, ubile jedan broj muškaraca, kosovskih Albanaca, i naterale žene, decu i starije osobe da odu u Kačanik.[7057] U periodu od 24. do 28. marta 1999. godine, snage VJ i MUP-a, među kojima i jedinice PJP, izvele su napad na grad Kačanik i tom prilikom je jedan broj ljudi ubijen i povređen, pa su neki stanovnici otišli u BJRM.[7058] Između 24. marta i 13. aprila, jedinice VJ i MUP-a napale su sela Vata, Dubrava i Slatina, ubile jedan broj muškaraca i nagnale neke od stanovnika tih sela da pobegnu u BJRM.[7059]

2049. Dana 29. marta 1999. godine, u opštini Dečani, pripadnici snaga VJ i MUP-a okupili su seljane u jednoj kući u Belegu, gde su ih pretresli i oduzeli im isprave.[7060] Dana 30. marta 1999. godine, te snage su naredile kosovskim Albancima, seljanima iz Belega, kojih je bilo nekoliko stotina, da odu odatle i idu u Albaniju.[7061]

2050. U opštini Vučitrn, u periodu od 24. marta do 2. maja 1999. godine, snage VJ i MUP-a stigle su u grad Vučitrn i sela Slakovce, Cecelija, Gornja Sudimlja i Donji Svračak, i tamo palile kuće, kao i džamiju u Vučitrnu, i primorale ljude da odu.[7062] Dana 22. maja 1999. godine, pripadnici VJ i policije ubili su 74 kosovska Albanca u gradu Vučitrnu.[7063]

2051. Veće smatra da sadejstvo VJ, MUP-a i s njima povezanih snaga kad je reč o ustanovljenim zločinima predstavlja jak dokaz o postojanju zajedničkog plana. Da bi iskoordinirali te snage u tim operacijama, visoki politički, vojni i policijski rukovodioci morali su da usaglase plan dejstava, da podele i dodele zadatke i rade na ostvarenju zajedničkog cilja. Kao što je konstatovano na drugim mestima u ovoj Presudi, Zajednička komanda bila je sveobuhvatno telo sastavljeno od visokih političkih, vojnih i policijskih zvaničnika, koje je koordiniralo dejstva VJ, MUP-a i s njima

[7055] V. gore, par. 1066-1070.
[7056] V. gore, par. 1102, 1107-1108, 1112, 1132.
[7057] V. gore, par. 1112.
[7058] V. gore, par. 1127-1130.
[7059] V. gore, par. 1127-1135.
[7060] V. gore, par. 1145-1149.
[7061] V. gore, par. 1153-1154.
[7062] V. gore, par. 1163-1167, 1172, 1173, 1176.
[7063] V. gore, par. 1218.

povezanih snaga na Kosovu pre i tokom perioda na koji se odnosi Optužnica.[7064] Komandna tela VJ, to jest, Vrhovni savet odbrane, Kolegijum VJ, a posebno rukovodstvo 3. armije i Prištinskog korpusa, i komandna tela MUP-a, to jest, Štab MUP-a u Prištini, Kolegijum MUP-a, načelnik RDB i načelnik RJB, kao i načelnik Uprave policije i načelnik Uprave kriminalističke policije u sastavu RJB-a, koji su i dalje vršili svoje nadležnosti i kontrolu nad snagama pod svojom komandom, uključujući jedinice PJP i SAJ, bili su odgovorni za sprovođenje plana korišćenja tih snaga u operativnom smislu.[7065] Tako je, na primer, kao što je razmotreno na drugim mestima, optuženi, kao načelnik RJB, odobrio angažovanje jedinica PJP korišćenih u zajedničkim operacijama VJ i MUP-a, dok je načelnik Uprave policije Obrad Stevanović bio odgovoran za organizovanje njihove mobilizacije i obuke od strane SUP-ova, a načelnik Uprave kriminalističke policije Dragan Ilić starao se da se prikrije svaki dokaz o zločinima počinjenim nad civilima, kosovskim Albancima. Veće stoga konstatuje ne samo da koordinirano korišćenje VJ i MUP-a dokazuje postojanje zajedničkog plana, već i da su učesnici u UZP koristili VJ, MUP i s njima povezane snage za sprovođenje tog zajedničkog plana.

e. Upotreba nesrazmerne sile u "protivterorističkim"akcijama

2052. Još jedan pokazatelj postojanja zajedničkog plana je način na koji su Srbi primenjivali silu u svojim operacijama, i mera u kojoj su to činili. Dosledna upotreba sile koja je prekomerna u odnosu na proklamovani cilj operacije i ima teške humanitarne posledice nepovezane s tim proklamovanim ciljem, jasno govori da se iza operacije krije neki drugi motiv. Suština teze odbrane je da su SRJ i Srbija pokušavale da zaštite svoje građane "u bici s brojnim terorističkim snagama vođenim željom za otcepljenjem."[7066] Odbrana tvrdi da je, sa svojih 17.000-18.000 boraca samo na Kosovu,[7067] OVK imao "zabrinjavajuću brojčanu snagu " i da je kontrolisao najmanje 50 posto teritorije.[7068] Odbrana tvrdi da je OVK, usled ofanzive VJ i MUP-a u leto 1998. godine, samo nakratko smanjio intenzitet svojih dejstava, jer je u januaru 1999. godine zauzeo položaje koje su prethodno držale srpske snage, koje su ih napustile u skladu s Oktobarskim sporazumima. Zbog toga se, tvrdi odbrana, kao odgovor na "prolećnu ofanzivu" OVK, ponovo javila potreba za protivterorističkim dejstvima.[7069]

[7064] V. gore, par. 226-252, 264.
[7065] V. gore, par. 240-252.
[7066] Završni podnesak odbrane, par. 334; Završna reč, T. 14439.
[7067] Završni podnesak odbrane, par. 335; gde se poziva na Bislima Zyrapija, T. 2467.
[7068] Završni podnesak odbrane, par. 335; gde se poziva na Vlastimira Đorđevića, T. 9557-9558.
[7069] Završni podnesak odbrane, par. 337.

2053. Odbrana se poziva na član 51 Povelje Ujedinjenih nacija, u kojem se državama priznaje "urođeno pravo na individualnu ili kolektivnu samoodbranu u slučaju oružanog napada protiv člana Ujedinjenih nacija", i stoga tvrdi da, u ostvarivanju svog prava na samoodbranu, države imaju pravo da odgovore na dela terorizma.[7070] Stav Veća je da pitanje legitimnosti odluke da se pribegne sili nije relevantno za utvrđivanje individualne krivične odgovornosti za kršenja međunarodnog humanitarnog prava; ono podseća na sledeće: "to da li je naređenje za neki napad izdato iz preventivnih, odbrambenih ili ofanzivnih razloga nebitno je s pravnog stanovništva [...]. Pitanje koje treba razmotriti jeste da li je način na koji je izvedena vojna akcija [tokom oružanog sukoba] bio kažnjiv ili nije."[7071] Prema tome, činjenica da su SRJ i Srbija izvodile protivterorističke dejstva nebitna je i nije odlučujuća za pitanje toga da li je bilo kršenja međunarodnog humanitarnog prava.[7072]

2054. Odbrana ispravno tvrdi da se pripadnici oružanih snaga strane u nekom sukobu, pošto predstavljaju legitimni vojni cilj, mogu uzimati za metu čak i kada aktivno ne učestvuju u neprijateljstvima.[7073] Kad je reč o civilima, odbrana tvrdi da civili, ukoliko pristupe nekoj terorističkoj organizaciji, gube imunitet od napada za period u kojem vrše "lanac dela" koja predstavljaju neprijateljsku aktivnost.[7074] Žalbeno veće je iznelo sledeći stav:

> Budući da učešće nekog lica u neprijateljstvima u vremenskom smislu može biti isprekidano i povremeno, pitanje da li je žrtva aktivno učestvovala u neprijateljstvima u vreme izvršenja krivičnog dela zavisi od neksusa između aktivnosti žrtve u vreme izvršenja krivičnog dela i eventualnih ratnih aktivnosti **koje po svojoj prirodi ili svrsi imaju za cilj** da prouzrokuju stvarnu štetu ljudstvu ili tehnici protivničke strane. Ako u vezi s postojanjem takvog neksusa ostane razumna sumnja, pretresno veće ne može da osudi optuženog na osnovu člana 3 Statuta za krivično delo izvršeno protiv takve žrtve.[7075]

Međutim, Veće konstatuje i to da je, nedavno, u relevantnim pravnim izvorima data određena podrška stavu da "[u] nemeđunarodnom oružanom sukobu, organizovane naoružane grupe predstavljaju oružane snage strane u sukobu koja nije Država i sastoje se samo od lica čija je stalna funkcija da direktno učestvuju u neprijateljstvima ('neprekidna borbena funkcija').[7076] Dok ovakvo shvatanje može biti relevantno kada se utvrđuje legalnost uzimanja nekog lica za metu u određenim okolnostima, ono se ne može primenjivati na osobe u zatočeništvu, koje aktivno ne učestvuju u

---

[7070] Završni podnesak odbrane, par. 329.

[7071] Drugostepena presuda u predmetu *Boškoski*, par. 31, gde se poziva na Drugostepenu presudu u predmetu *Martić*, par. 268; Drugostepena presuda u predmetu *Kordić*, par. 812; Prvostepena presuda u predmetu *Kordić*, par. 452.

[7072] V. Drugostepena presuda u predmetu *Boškoski*, par. 44.

[7073] Završni podnesak odbrane, par. 330.

[7074] Završni podnesak odbrane, par. 331.

[7075] Drugostepena presuda u predmetu *Strugar*, par. 178 (fusnote izostavljene); v. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Dragomir Milošević*, par. 57.

[7076] *Interpretive Guidance on the Notion of Direct Participation in Hostilities* (Ženeva, MKCK, 2009), str. 27. V. takođe predmet *Public Committee against Torture v Israel*, Presuda Vrhovnog suda Izraela HCJ 769/02 (14. decembar 2006), par. 39.

neprijateljstvima i koje međunarodno humanitarno pravo[7077] štiti od napada; ovo pitanje je, takođe, drugačije i odvojeno od pitanja srazmernosti neke protivterorističke operacije.[7078] Veće napominje da je Vrhovni sud Izraela, na čiju presudu se odbrana poziva, naglasio da "se borcima i teroristima ne sme nanositi zlo ako se očekuje da će pritom šteta naneta nedužnim civilima koji se nalaze u blizini biti nesrazmerna vojnoj prednosti koja bi se ostvarila nanošenjem zla tim borcima i teroristima".[7079] Kako navodi odbrana, protivterorističke akcije moraju biti srazmerne i vojno nužne.[7080] Ovo je u saglasnosti s jurisprudencijom Žalbenog veća, prema kojoj,

> ako je žrtva krivičnog dela bila borac ili ako je ranjavanje ili smrt te žrtve bilo slučajan rezultat napada koji je bio srazmeran u odnosu na očekivanu konkretnu i direktnu vojnu prednost, ranjavanje ili smrt žrtve neće predstavljati kršenje međunarodnog humanitarnog prava čak i ako žrtva nije aktivno učestvovala u neprijateljstvima u vreme izvršenja navodnog krivičnog dela.[7081]

2055. Velika većina dokaza pokazuje, međutim, da su takozvane "protivterorističke" operacije srpskih snaga u gradovima i selima kosovskih Albanaca tokom perioda na koji se odnosi Optužnica u većini opština na Kosovu redovno uključivale upotrebu sile, što je posledicu imalo preveliko stradanje civila, uključujući žene i decu, uništavanje kuća, useva i stoke, čitavih sela i objekata od verskog i kulturnog značaja, kao i prisilno raseljavanje na stotine hiljada kosovskih Albanaca u periodu od nepuna tri meseca. Dokazi uverljivo pokazuju da ti napadi nisu bili ni srazmerni niti su predstavljali vojnu nuždu, čak ni na onim područjima gde se nalazio OVK. Ukratko, iz ponašanja pripadnika srpskih snaga videlo se da suzbijanje terorista nije bio jedini cilj.

2056. O tim drugim ciljevima govore i dokazi da su jedinice VJ dobijale naređenja koja su, po svemu sudeći, bila usmerena protiv civila, a ne protiv OVK. Postoje dokazi da je jedinica VJ koja je oko 24. marta 1999. godine upućena u Orahovac primila naređenje da na Kosovu ne sme da ostane nijedno "albansko uvo" i da im treba iscepati lične isprave kako bi se sprečio njihov povratak na Kosovo.[7082] Prema tumačenju Veća, upotrebljena fraza se odnosi na sve kosovske Albance, uključujući "civile". Još jedna jedinica VJ upućena u opštinu Đakovica početkom aprila 1999. godine dobila je naređenje da protera seljane kosovske Albance iz njihovih domova.[7083] Dana 26. aprila 1999. godine, protivteroristički vod 52. bataljona vojne policije VJ, stacioniran u Juniku, opština Đakovica, dobio je od majora Svete Kopanje naređenje da počne "s čišćenjem tog područja od Albanaca" i pošalje sve civile kosovske Albance prema Korenici, gde je MUP čekao sa

---

[7077] Zajednički član 3 Ženevskih konvencija iz 1949. godine.

[7078] Kriterijum srazmernosti definisan je članom 51(5)(b) Dopunskog protokola I: "napad od kojeg se može očekivati da će izazvati usputne gubitke civilnih života, povrede civila, štete na civilnim objektima ili kombinaciju ovih dejstava, koja bi bila nesrazmerno velika u odnosu na konkretnu i neposrednu vojnu prednost koja se predviđa."

[7079] Predmet *Public Committee against Torture v Israel*, Presuda Vrhovnog suda Izraela HCJ 769/02 (14. decembar 2006.), par. 46.

[7080] Završni podnesak odbrane, par. 333.

[7081] Drugostepena presuda u predmetu *Strugar*, par. 179 (fusnote izostavljene).

[7082] Svedok K89, DP P1274 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9124-9126; svedok K89, T. 8476-8478.

spiskovima imena "terorista".[7084] "Čista sela" bila su ona bez pripadnika nacionalne zajednice kosovskih Albanaca.[7085]

2057. Odbrana upućuje na Komentar MKCK uz Dopunski protokol I, u kojem se navodi da "ratno stanje uvek podrazumeva izvesnu dozu zastrašenosti stanovništva, a ponekad i oružanih snaga [...]." Ovo nije bila vrsta zastrašenosti na koju su mislili sastavljači Dopunskog protokola kada su doneli zabranu '[d]ela nasilja ili pretnji nasiljem čija je primarna svrha širenje terora među civilnim stanovništvom'".[7086] Odbrana izgleda smatra da je bilo za očekivati da će stanovništvo kosovskih Albanaca donekle biti zastrašeno okolnostima ratnog sukoba 1999. godine, ali da to nije predstavljalo ili dostiglo stepen ratnog zločina terorisanja civila, pošto srpske snage ili snage SRJ nisu imale nameru da šire teror; one su samo izvodile protivterorističke operacije. U Optužnici ne postoji optužba za ratni zločin terorisanja civila i Veće nije dužno da razmatra da li su pripadnici srpskih snaga vršili dela nasilja ili dela pretnje nasiljem s primarnim ciljem širenja terora među civilnim stanovništvom. Isto tako, Veće ima obavezu da razmotri da li konsistentna upotreba prekomerne sile od strane VJ i MUP-a, ponekad u sadejstvu s njima povezanim snagama, u operacijama vođenim tokom 1999. godine pokazuje da je postojao zajednički cilj vođenja kampanje terora u okviru koje su, u cilju izmene etničkog sastava Kosova, vršena krivična dela zabranjena Statutom.

2058. Veće napominje da je brojnost OVK drastično fluktuirala tokom 1998. i 1999. godine. Međutim, kao što je već konstatovalo, ono prihvata kao prilično pouzdano svedočenje Richarda Ciaglinskog, glavnog oficira za vezu s VJ pri VMK,[7087] da je krajem marta 1999. godine oko 10.000 ljudi "bilo povezano" s OVK.[7088]

2059. Što se tiče teritorije Kosova nad kojom je OVK imao kontrolu, i ona se menjala tokom 1998. i 1999. godine. Kao što je u ovoj Presudi već razmotreno, OVK je povratio delimičnu kontrolu nad određenim područjima na Kosovu posle sklapanja Oktobarskih sporazuma 1998. godine, ali dokazi pokazuju da su VJ i MUP mogli da uđu na velika područja Kosova čak i kada je tamo bilo prisustva OVK, što govori o tome da su mera i stepen teritorijalne kontrole OVK bili manji 1999. godine nego u julu 1998. godine.[7089]

[7083] Svedok K90, DP P321, par. 41.
[7084] Svedok K73, DP P330, par. 40; svedok K73, DP P332 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3326, 3380.
[7085] Svedok K73, DP P322 (Transkript u predmetu *Milutinović*) T. 3323-3324.
[7086] Završni podnesak odbrane, par. 332, u kojem se poziva na Komentar MKCK uz Dopunski protokol I, par. 1940.
[7087] Richard Ciaglinski, T. 5251.
[7088] Richard Ciaglinski, DP P833 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 3336. V. gore, par. 1539-1540.
[7089] V. gore, par. 400-402, 426-431, 435-439.

2060. Veće prihvata da je broj pripadnika MUP-a na Kosovu u martu 1999. godine iznosio približno 14.571,[7090] a u aprilu 1999. godine oko 15.779.[7091] Mada je 31. marta 1999. godine Prištinski korpus imao 17.971 vojnika,[7092] prema borbenom izveštaju Prištinskog korpusa od 13. aprila 1999. godine upućenom Komandi 3. armije i Štabu Vrhovne komande, pod komandom Prištinskog korpusa bilo je ukupno 61.892 vojnika VJ, uključujući prepotčinjene jedinice i dobrovoljce.[7093]

2061. Veće napominje da su snage MUP-a i VJ, uzete zajedno, bile više nego sedam puta brojnije od snaga OVK. Mobilizacija jedinica civilne zaštite i civilne odbrane, svih vojnoteritorijalnih odreda i rezervnih jedinica, uključivanje i korišćenje paravojnih jedinica, kao i upotreba naoružanog srpskog stanovništva, pokazuju kolika sila je korišćena za borbu protiv svega oko 10.000 boraca OVK na terenu, odbranu teritorije od vazdušnih napada NATO i eventualno, od kopnene invazije koja se očekivala. Veće smatra da su ove cifre još jedan pokazatelj činjenice da suzbijanje terorizma nije bio jedini cilj tih operacija.

2062. Od 1998. godine međunarodni posmatrači su izveštavali o upotrebi prekomerne sile protiv civilnog stanovništva kosovskih Albanaca u protivterorističkim dejstvima snaga MUP i VJ. Dana 3. oktobra 1998. godine, John Crosland je sa generalom Dimitrijevićem, načelnikom kontraobaveštajne službe VJ, pokrenuo pitanje zloupotrebe protivavionske artiljerije VJ za granatiranje sela, pošto je smatrao da upotreba ovog oružja predstavlja prekomernu silu i da se njome krše Ženevske konvencije.[7094] Predstavnici VMK su na sastancima sa srpskim zvaničnicima, pre svega Šainovićem, generalom Lončarem i Sretenom Lukićem, stalno postavljali pitanje prekomerne upotrebe sile od strane srpskih snaga kao odgovor na aktivnosti OVK. Česta primedba verifikatora VMK bila je da OVK koristi malokalibarsko oružje, a da srpske snage bezbednosti na to odgovaraju teškim naoružanjem, poput artiljerije.[7095] Pitanje primene nesrazmerne sile John Crosland je pokretao u razgovorima s generalima Perišićem i Dimitrijevićem tokom 1998. i početkom 1999. godine.[7096] General Drewienkiewicz je potvrdio da je "VMK mnogo puta video" da MUP i VJ upotrebljavaju nesrazmernu silu kao odgovor na dejstva OVK.[7097] Ona je uključivala

[7090] Ljubinko Cvetić, T. 6609-6610.
[7091] V. gore, par. 269.
[7092] DP P1441, str. 3.
[7093] DP P948, str. 2.
[7094] John Crosland, DP P1400, par. 53. Svedok je verovao da se radilo o topovima kalibra 20, 30, a možda i 40 mm, koji se koriste protiv vazduhoplovnih snaga i oklopnih vozila, ali ne protiv žive sile. John Crosland je video prazne čaure koje se koriste za ovu vrstu oružja kod Mališeva i oko Ponoševca, ali nije bio siguran da li je bilo topova kalibra 40 mm, John Crosland, DP P1402 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9935-9936.
[7095] Michael Phillips, DP P1303 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 11845-11846.
[7096] John Crosland, DP P1402 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9851-9852.
[7097] Karol Drewienkiewicz, T. 6322.

upotrebu tenkova, teške artiljerije i mitraljeza, zbog čega su često stradali civili.[7098] Dana 28. januara 1999. godine, Drewienkiewicz je imao sastanak s Lončarem i Mijatovićem na kojem se razgovaralo o situaciji u Podujevu; rekao im je da je, po mišljenju VMK, nasilje kojim su snage bezbednosti odgovorile na provokaciju bilo nesrazmerno.[7099] U stvari, Drewienkiewicz je u svom svedočenju naveo da je u razgovorima s višim oficirima za vezu i na gotovo svakom sastanku kojem je prisustvovao koristio upravo reč nesrazmerna kada je opisivao silu koju su primenjivale snage SRJ i da im je mnogo puta objasnio šta ta reč znači.[7100]

2063. Uprkos tome što je od prvih dana oktobra 1998. godine VMK u više navrata negodovao zbog nesrazmerne upotrebe sile u protivterorističkim akcijama počevši, snage VJ i MUP-a nastavile su tokom 1999. godine da na "terorističke" provokacije odgovaraju smrtonosnom i preteranom silom. U Račku je upotreba nesrazmerne sile dosegla drastične razmere. Svedok odbrane Radomir Mitić je tvrdio da je plan MUP-a bio samo da "se izvrši hapšenje" terorista.[7101] Međutim, rezultat je bio taj da je ubijeno najmanje 45 ljudi, od kojih je na mnoge pucano iz relativne blizine i od kojih su makar neki bili civili, uključujući jednu ženu i dečka od 12 godina. Zbog ove operacije je takođe propao sporazum o prekidu vatre. Samo dve nedelje kasnije, 29. januara 1999. godine, snage MUP-a su, uz podršku VJ,[7102] izvele akciju protiv pripadnika OVK u selu Rogovo, opština Đakovica, kojom prilikom je u jednoj seoskoj kući ubijeno 25 kosovskih Albanaca, uglavnom pripadnika OVK.[7103] Zaključak VMK bio je da sila koju su upotrebile srpske snage bezbednosti nije bila srazmerna, da nisu sve ubijene osobe bile pripadnici OVK i da gotovo da nema dokaza da je OVK uzvratio silom.[7104] Čak i na izolovane incidente nasilja nad Srbima odgovarano je prekomernom silom. Na primer, 22. marta 1999. godine ili približno tog datuma, kao odgovor na ubistvo jednog srpskog civila u gradu Suvoj Reci,[7105] policija je iz osvete lišila života 11 kosovskih Albanaca koji nisu bili povezani s ovim ubistvom.[7106]

2064. Odbrana tvrdi da su akcije SRJ i Srbije bile odgovor na dejstva jedne oružane grupe koja je kršila međunarodne zakone ratovanja time što je stalno napadala policijske stanice, vojne kasarne i civilno stanovništvo.[7107] Usled toga, tvrdi odbrana, snagama MUP-a i VJ bilo je "nezamislivo teško" da razlikuju civile od boraca OVK, pošto su ovi "imali taktiku da se oblače kao civili kako bi

[7098] Karol Drewienkiewicz, T. 6321-6322.
[7099] Karol Drewienkiewicz, DP P996, par. 164.
[7100] Karol Drewienkiewicz, T. 6323-6324; Karol Drewienkiewicz, DP P997 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7953.
[7101] Radomir Mitić, T. 12676.
[7102] Joseph Maisonneuve, DP P851, par. 43; DP P1008; Karol John Drewienkiewicz, T. 6370-6371.
[7103] Joseph Maisonneuve, T. 5489; Joseph Maisonneuve, DP P852 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 5892, 5895; Joseph Maisonneuve, DP P853 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 11059, 11170.
[7104] V. gore, par. 428.
[7105] Velibor Veljković, T. 7115-7116; svedok 6D2, 12270; DP D17; Halit Berisha, T. 3389.
[7106] Halit Berisha, T. 3390.
[7107] Završni podnesak odbrane, par. 336.

ostali neprimećeni" i nosili su ili samo civilnu odeću ili zelene maskirne uniforme a ispod njih civilnu odeću, kako bi u borbi lako mogli da poskidaju uniforme i pomešaju se s civilnim stanovništvom.[7108]

2065. Veće prihvata mogućnost da je u oružanom sukobu 1999. godine verovatno bilo situacija u kojima su se snage VJ i MUP-a suočavale s licima za koja su sumnjale da su borci OVK, iako su ovi nosili civilnu odeću. Međutim, kako se navodi u zaključcima Veća o krivičnim delima počinjenim na Kosovu 1999. godine, velika većina njih dogodila se u okolnostima kad gotovo ili uopšte nije bilo aktivnosti OVK. Veliku većinu žrtava ubistava činili su ili nenaoružani civili ili ljudi koje su snage VJ ili policije držale u zatočeništvu.[7109] U tim okolnostima, to što bi neka osoba mogla biti borac OVK ne menja činjenicu da tu osobu međunarodno humanitarno pravo štiti kao osobu koja više ne učestvuje aktivno u neprijateljstvima. Veće stoga može da zaključi jedino to da su VJ, MUP i s njima povezane snage u ovim operacijama upotrebile očigledno nesrazmernu silu. Štaviše, stiče se utisak da u mnogim slučajevima uopšte nije ni postojao neki vojni cilj koji bi s pravne tačke gledišta mogao opravdati akcije VJ, MUP-a i s njima povezanih snaga.

2066. Veće takođe podseća na načelo međunarodnog humanitarnog prava prema kojem će se, u slučaju nedoumice da li je neka osoba civil, ta osoba smatrati civilom.[7110] Ovo pravilo podrazumeva da, kao minimum, donosilac odluke, na osnovu informacija koje ima na raspolaganju i date situacije, oceni da li u vezi sa statusom dotične osobe eventualno postoji nedoumica.[7111] Stepen prekomerne sile upotrebljen od strane snaga VJ i policije u navodnim protivterorističkim operacijama na Kosovu 1999. godine pokazuje da je u praksi ovo načelo, ukoliko je uopšte primenjivano od strane srpskih snaga, primenjivano naopačke, odnosno da, protivno ovom načelu, nisu pravljene nikakve procene statusa osoba uzimanih za metu. Veće smatra da činjenica da srpske

[7108] Završni podnesak odbrane, par. 340.

[7109] V. gore, par. 1710-1751.

[7110] U međunarodnim oružanim sukobima, pravilo je kodifikovano u Dopunskom protokolu I, član 50(1). Iako član 13 Dopunskog protokola II ne sadrži isti tekst, Veće smatra da isto načelo važi i za nemeđunarodne oružane sukobe. U Komentaru MKCK uz Dopunski protokol II, u članu 13 navodi se da "u slučaju da postoji nedoumica u vezi sa statusom neke osobe, osoba će se smatrati civilom." Komentar MKCK uz Dopunski protokol II, par. 4789. Upućujemo i na jedan skoriji izvor, *Interpretive Guidance on the Notion of Direct Participation in Hostilities under International Humanitarian Law* MKCK, u kojem se navodi sledeće: "Prezumpcija zaštićenog statusa civila važi *a fortiori* u slučaju nedoumice da li je neka osoba postala član organizovane oružane grupe jedne od sukobljenih strana." *Interpretive Guidance on the Notion of Direct Participation in Hostilities* (Ženeva, MKCK, 2009), str. 75-76. Iako MKCK u svojoj studiji *Customary International Humanitarian Law Study* nije konstatovao da ovo predstavlja običajno pravilo međunarodnog humanitarnog prava, u nedostatku relevantne nacionalne prakse u vezi s nemeđunarodnim oružanim sukobima, u studiji se navodi da se "isti uravnoteženi pristup […] koji se primenjuje na međunarodne sukobe čini opravdanim i kod nemeđunarodnih oružanih sukoba". Jean-Marie Henckaerts i Louise Doswald-Beck, *Customary International Humanitarian Law*, tom I (Kembridž, Cambridge University Press, 2009), str. 24.

[7111] U *Interpretive Guidance* se ističe da se pri utvrđivanju statusa, između ostalog, moraju uzeti u obzir informacije koja su na raspolaganju donosiocu odluke, ozbiljnost situacije i šteta koju bi usled pogrešne odluke najverovatnije pretrpele snage koje izvode dejstva ili lica i materijalna dobra zaštićena od direktnog napada. *Interpretive Guidance on the Notion of Direct Participation in Hostilities*, gore, str. 76.

snage nisu pravile razliku između mogućih boraca OVK i civila dodatno potvrđuje da je zajednički plan bio usmeren protiv civilnog stanovništva kosovskih Albanaca.

2067. Pored toga, činjenica da je snagama VJ i MUP-a moglo biti teško da razlikuju civile od onih za koje su sumnjali da su pripadnici OVK ne može objasniti prisilno premeštanje i deportaciju čitavih sela kosovskih Albanaca; nema dokaza da su snage VJ ili MUP-a, pre nego što bi seljanima naredile da odu, na bilo koji način pokušavale da ustanove da li su ti seljani pripadnici OVK.

2068. Veće napominje da se među dokazima nalazi instrukcija jednog visokog funkcionera VJ da se na terorističke akcije odgovara srazmernom silom. U zapisniku sa sastanka Operativnog međuresorskog štaba za suzbijanje terorizma na Kosovu i Metohiji, kojim je predsedavao predsednik Slobodan Milošević u Beogradu 29. oktobra 1998. godine, zabeleženo je da je Pavković preporučio sledeće: "U slučaju napada terorističkih snaga na bilo kom delu teritorije KiM na organe vlasti, jedinice VJ, MUP-a ili na članove Misije za nadgledanje OEBS, u skladu sa postignutim sporazumom, kao krajnje sredstvo u samoodbrani – adekvatno i proporcionalno angažovati snage radi zaštite života građana, pripadnika VJ, MUP-a i članova Misije OEBS".[7112] Premda se ova rečenica može shvatiti kao znak iskrene namere VJ da obezbedi da njegovi pripadnici ne krše međunarodno humanitarno pravo, mera u kojoj se jedinice VJ na Kosovu nisu pridržavale ovog uputstva i rasprostranjeno suprotno ponašanje već u decembru 1998. godine i prvoj polovini 1999. godine pokazuju da ta instrukcija nije bila motivisana iskrenom namerom, već da se radilo samo o "fasadi" otprilike tri dana posle potpisivanja Oktobarskih sporazuma, kad je pažnja međunarodne zajednice bila jako usredsređena na kosovski problem.

2069. Veće smatra da je česta upotreba nesrazmerne sile u operacijama VJ, MUP-a i (kad su učestvovale) s njima povezanih snaga, u gotovo svim opštinama Kosova tokom perioda koji je počeo kad i kampanja NATO bombardovanja – 24. marta 1999. godine, još jedan pokazatelj da su te operacije imale za cilj dalje činjenje ovde ustanovljenih zločina, a ne borbu protiv OVK, koja je eventualno bila dodatni cilj.

f. Sistematsko oduzimanje ličnih isprava i registarskih tablica vozila kosovskih Albanaca

2070. Tužilaštvo tvrdi da su "snage SRJ i Srbije" smišljeno sprovodile mere kako bi se sprečio povratak izbeglih kosovskih Albanaca tako što su sistematski oduzimale i uništavale lične isprave i

[7112] DP P87, str. 10.

registarske tablice vozila civila, kosovskih Albanaca.[7113] Ono navodi da je kosovskim Albancima, isteranim iz njihovih domova i upućenim prema nekoj od granica Kosova, traženo da predaju lične isprave na određenim punktovima na putu prema graničnim prelazima, kao i na graničnim prelazima s Albanijom i BJRM.[7114] Ove radnje su preduzimane, tvrdi tužilaštvo, "kako bi se deportovanim kosovskim Albancima izbrisao svaki trag na Kosovu i kako bi im se uskratilo pravo na povratak u domovinu".[7115]

2071. Odbrana tvrdi da se iz dokaza ne vidi da je postojalo i kakvo sistematsko oduzimanje i uništavanje ličnih isprava ili registarskih tablica kosovskih Albanaca.[7116] Ona navodi da običan gubitak pasoša ili lične karte ne znači da je osoba izgubila i identitet, i napominje da su na Kosovu u relevantno vreme i dalje postojali zvanični registri i "da je ponovno izdavanje nestale lične karte nešto što se podrazumeva."[7117] Odbrana takođe navodi da postoje dokazi da je OVK oduzimao jugoslovenske lične isprave i zamenjivao ih kosovskim ličnim ispravama, koje je, budući da su bile nezakonite, bilo legitimno oduzeti, što može objasniti zašto su neke lične isprave oduzimane, a druge nisu.[7118] Ono dalje navodi da većini svedoka pozvanih da svedoče te legitimne isprave nisu bile oduzimane.[7119]

2072. Veće raspolaže velikom količinom dokaza o oduzimanju ličnih isprava. Ono podseća na svoje zaključke da su, krajem marta 1999. godine, pripadnici snaga MUP-a oduzimali lične isprave, a u nekim slučajevima i registarske tablice vozila, od ljudi proteranih iz sledećih gradova ili sela na Kosovu: grad Suva Reka, opština Suva Reka,[7120] Bela Crkva, opština Orahovac,[7121] Mala Kruša, opština Orahovac,[7122] Celina, opština Orahovac,[7123] Dušanovo, opština Prizren,[7124] i grad Peć, opština Peć.[7125] Zaplenjene isprave obično bi bile spaljene.[7126]

2073. S oduzimanjem i uništavanjem ličnih isprava nastavilo se i u aprilu 1999. godine. Veće podseća na svoje zaključke da su tokom celog aprila 1999. godine lične isprave, a u nekim slučajevima i registarske tablice vozila, oduzimane od ljudi proteranih iz sledećih sela ili gradova:

[7113] Završni podnesak tužilaštva, par. 497; Optužnica, par. 31.
[7114] Optužnica, par. 31.
[7115] Optužnica, par. 31.
[7116] Završni podnesak odbrane, par. 351.
[7117] Završni podnesak odbrane, par. 352.
[7118] Završni podnesak odbrane, par. 355.
[7119] Završni podnesak odbrane, par. 358.
[7120] V. gore, par. 700, 702.
[7121] V. gore, par. 467.
[7122] V. gore, par. 488.
[7123] V. gore, par. 530-531.
[7124] V. gore, par. 575, 578.
[7125] V. gore, par. 739.
[7126] V. gore, par. 474.

Belanica, opština Suva Reka,[7127] Nogavac, opština Orahovac,[7128] grad Đakovica, opština Đakovica,[7129] Srbica**,** opština Prizren,[7130] Vladovo i Vlaštica, opština Gnjilane,[7131] Kladernica, opština Prizren,[7132] Žabare, opština Kosovska Mitrovica,[7133] sela na području Meje i Korenice, opština Đakovica[7134] i grad Prizren, opština Prizren.[7135]

2074. Potpukovnik Richard Ciaglinski iz VMK OEBS-a razgovarao je s izbeglicama koje su ubrzo nakon povlačenja VMK sa Kosova prešle iz Albanije u BJRM preko graničnog prelaza Đeneral Janković i one su mu rekle da im je srpska policija oduzela lične isprave.[7136] Kad ih je Ciaglinski pitao zašto im je policija oduzela lične isprave, izbeglice su odgovarale: "Zato da se nikad ne vratimo na Kosovo. Želeli su da budu sigurni da neće biti dokaza o tome da smo ikada živeli i bili građani Prištine i Kosova".[7137] Istu priču Ciaglinski je čuo "još mnogo puta od mnogo različitih ljudi".[7138]

2075. Kao što je razmotreno na drugim mestima u ovoj Presudi,[7139] 12. ili 13. juna 1999. godine ili približno tih datuma, Karol Drewienkiewicz i Richard Ciaglinski, po svom povratku na teritoriju Kosova radi pružanja pomoći KFOR-u, odnosno snagama NATO-a angažovanim na Kosovu, videli su kako gomila ličnih isprava kosovskih Albanaca visoka jedan metar gori u jednom dvorištu koje se graničilo sa zgradom sedišta policije u Prištini.[7140] Među dokumentima u plamenu bile su lične isprave, pasoši i molbe za izdavanje pasoša.[7141] Na svim dokumentima koje je izvadio iz vatre bila su albanska imena.[7142]

2076. Odbrana tvrdi da Ciaglinski nije znao koja instanca je izdala te dokumente niti zašto se oni pale, ali da su to "što se njega tiče, mogli biti i neki stari, nevažeći dokumenti".[7143] Veće odbacuje ovaj argument. Ovaj događaj odigrao se u junu 1999. godine dok je MUP napuštao Kosovo. Sve

[7127] V. gore, par. 719.
[7128] Ali Hoti, DP P628 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4157; Ali Hoti, DP P628 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4156-4157; Mehmet Krasniqi, T. 994, 1060-1061.
[7129] V. gore, par. 905, 908.
[7130] V. gore, par. 600.
[7131] Svedok K81, T. 4545.
[7132] Sadik Januzi, DP P281, str. 4.
[7133] Mahmut Halimi, DP P499 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4458-4459, 4484.
[7134] Lizane Malaj, T. 827-828.
[7135] V. gore, par. 562.
[7136] Richard Ciaglinski, DP P833 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 3214-3215.
[7137] Richard Ciaglinski, DP P833 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 3215.
[7138] Richard Ciaglinski, DP P833 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 3215.
[7139] V. gore, par. 1687.
[7140] Karol John Drewienkiewicz, T. 6399; Karol John Drewienkiewicz, DP P997 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7816, 7822, 7994; Richard Ciaglinski, DP P832, str. 10; Richard Ciaglinski, T. 5290; Richard Ciaglinski, DP P834 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 6848-6849; Richard Ciaglinski, DP P833 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 3210-3211.
[7141] Richard Ciaglinski, DP P832, str. 10; Richard Ciaglinski, DP P833 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 3211. v. takođe Karol John Drewienkiewicz, DP P997 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7994-7995.
[7142] Richard Ciaglinski, T. 5291; Richard Ciaglinski, DP P833 (Transkript u predmetu *Milošević*) T. 3211; Richard Ciaglinski, DP P832, str. 10. v. takođe Karol John Drewienkiewicz, T. 6399.
[7143] Završni podnesak odbrane, par. 356.

lične isprave koje su pregledali Ciaglinski i Drewienkiewicy pripadale su ljudima "starosne dobi u kojoj bi bilo normalno da budu još uvek živi", što pokazuje da se nije radilo o starim dokumentima.[7144] Dokumenti koje je Drewienkiewicz gledao bili su na ćirilici,[7145] drugim rečima, bili su to dokumenti koje je izdala SRJ ili Srbija, a ne neke paralelne i "nevažeće" albanske lične isprave, kako tvrdi odbrana. Veće se uverilo da su pripadnici MUP-a u junu 1999. godine namerno spalili veliki broj ličnih isprava kosovskih Albanaca, među kojima i pasoše i molbe za izdavanje pasoša.

2077. Odbrana tvrdi da nijednom svedoku iz redova VJ ili MUP-a, pa tako ni Radetu Čučku, zaduženom za granicu, nije bilo poznato da su postojali plan ili naređenja za oduzimanje ličnih isprava.[7146] Rade Čučak, načelnik odeljenja za poslove granične službe Generalštaba VJ,[7147] rekao je u svom svedočenju da nije znao da postoji ikakva praksa ili politika srpskih snaga da se kosovskim Albancima oduzmu lične isprave.[7148] Veće ima ozbiljnih rezervi u vezi s verodostojnošću i pouzdanošću svedočenja Radeta Čučka. S obzirom na veliki broj svedočenja kosovskih Albanaca da su im lične isprave oduzete na granici ili u pograničnoj oblasti, ono ne može da veruje da Čučak nije znao da se to događa. Ono napominje da je Čučak takođe tvrdio da nije znao za stotine hiljada kosovskih Albanaca koji su odlazili s Kosova preko graničnih prelaza,[7149] iako je od marta do juna 1999. godine obišao celu granicu, s jednog do drugog kraja.[7150] Čučkovo objašnjenje da je za odlazak oko 800.000 izbeglica sa Kosova saznao tek iz medija jednako je neuverljivo kad se ima u vidu njegov tadašnji položaj.[7151] Veće ne može da se osloni na Čučkovo svedočenje. Još jedan svedok odbrane, Miloš Đošan, porekao je da su pripadnici MUP-a i VJ kosovskim Albancima oduzimali lične isprave.[7152] Kao što je navelo na drugim mestima u ovoj Presudi, Veće ima ozbiljnih sumnji u pouzdanost i iskrenost svedočenja Miloša Đošana.[7153] Ono takođe ima u vidu svedočenje Nike Peraja, vojnika 52. raketno-artiljerijske brigade VJ, kojom je 1999. godine komandovao Miloš Đošan, da je 27. aprila 1999. godine u Meji video gomilu iscepanih ličnih isprava.[7154] U najmanju ruku, Đošan je morao biti informisan o ovom događaju. Veće odbacuje njegovu izjavu da o tome nije imao nikakvih saznanja.

[7144] Karol John Drewienkiewicz, T. 6399; Karol John Drewienkiewicz, DP P997 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7995.
[7145] Karol John Drewienkiewicz, DP P997 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7996.
[7146] Završni podnesak odbrane, par. 353.
[7147] Rade Čučak, DP D570 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 14813; Rade Čučak, T. 10874.
[7148] Rade Čučak, T. 10977.
[7149] Rade Čučak, T. 10971-10973.
[7150] Rade Čučak, DP D570 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 14854-14855.
[7151] Rade Čučak, T. 10984-10985.
[7152] Miloš Đošan, DP D685 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 43597.
[7153] V. gore, par. 865, 901, 943, 1012, 1685-1686.
[7154] Nike Peraj, DP D34, par. 8.

2078. Iako među dokazima nema pismenih naređenja MUP-a ili VJ za oduzimanje ličnih isprava ili dozvola kosovskim Albancima, svedok K54 je u svom svedočenju rekao da je bilo "opšte poznato […] da su postojala naređenja policiji i VJ da uzmu sve lične isprave Albancima na granici, te da se ona spale kako bi se sprečilo da Albanci tvrde da potiču s Kosova."[7155] Jedan vojnik mu je rekao da policajci na granici u Vrbnici (Morina) oduzimaju isprave kosovskim Albancima i spaljuju ih.[7156] Svedok K89, vojnik VJ koji je oko 24. marta 1999. godine sa svojom jedinicom VJ upućen u Orahovac, rekao je u svom svedočenju da je dobio naređenje da se lične isprave civila kosovskih Albanaca moraju iscepati kako bi se sprečio njihov povratak na Kosovo.[7157] On je takođe, krajem marta 1999. godine, nedaleko od Žuba, video da pripadnici VJ cepaju dokumenta ljudima u koloni koja je dolazila iz pravca Đakovice i u kojoj su se uglavnom nalazili žene, deca, starije i nejake osobe.[7158] Dalje, u mnogim slučajevima oduzimane su registarske tablice ili saobraćajne dozvole, kao i lične isprave. Ovo pokazuje da je oduzimano sve što može poslužiti za identifikaciju i ide u prilog mišljenju da je cilj bio da se kosovskim Albancima onemogući da kasnije dokažu da su bili građani Kosova.

2079. Veće smatra potpuno neuverljivim argument odbrane da se za lične isprave kosovskih Albanaca nikako ne bi moglo reći da su stvarno izgubljene, pošto postoje zvanični registri pa može se podneti zahtev za njihovo ponovno izdavanje.[7159] Ono napominje da je Vlada Srbije 7. aprila 1999. godine donela "Uredbu o prebivalištu i boravištu građana za vreme ratnog stanja" i "Uredbu o ličnoj karti za vreme ratnog stanja".[7160] U depeši pomoćnika Ministra Stojana Mišića od 19. aprila 1999. godine, čiji su primaoci bili sva 33 SUP-a u Srbiji, SUP-ovima je, između ostalog, naređeno da se "određivanje matičnog broja građana *odloži do daljnjeg*".[7161] Prema tome, čak i da lica koja su ostala bez svojih ličnih isprava jesu pokušala da zatraže da im se izda duplikat, ona tokom ovog perioda, uprkos postojanju zvaničnih registara, ne bi mogla da dobiju svoj jedinstven matični broj. Štaviše, kao što se vidi iz gorenavedenih dokaza, snage MUP-a su i te kako učestvovale u oduzimanju i uništavanju ličnih isprava kosovskih Albanaca. Pod takvim okolnostima, nema puno smisla tvrditi da su oni koji su ostali bez ličnih isprava mogli da podnesu zahtev za izdavanje duplikata kod istih onih snaga koje su im te isprave i oduzele.

2080. Prema zaključku Veća, dokazi razmotreni gore u tekstu pokazuju da je oduzimanje ličnih isprava, saobraćajnih dozvola i registarskih tablica od kosovskih Albanaca u martu i aprilu 1999.

[7155] Svedok K54, DP P784, str. 2.
[7156] Svedok K54, DP D114 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 10520.
[7157] Svedok K89, DP P1274 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9124-9126; svedok K89, T. 8476-8478.
[7158] Svedok K89, DP P1274 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9154-9155, 9186.
[7159] Završni podnesak odbrane, par. 352.
[7160] DP D261.
[7161] DP D261, str. 1. Naglasak dodat.

godine bilo rasprostranjeno i da se događalo u gotovo svim opštinama Kosova. U oduzimanju isprava učestvovali su pogranična policija, redovna policija i vojnici VJ. Od raseljenih lica u konvojima koje su pripadnici MUP-a i VJ usmeravali prema graničnim prelazima više puta su tražene lične isprave na za to određenim kontrolnim punktovima, a zatim opet na graničnom prelazu, neposredno pre nego što bi prešli s Kosova u Albaniju ili BJRM. Veće se uverilo da su pripadnici MUP-a i VJ imali naređenja da prikupe i unište lične isprave, saobraćajne dozvole i registarske tablice vozila kosovskih Albanaca. Ono zaključuje da se radilo o rasprostranjenoj i sistematskoj praksi. Jedini razuman zaključak o nameri koja se krila iza ove prakse je da su vlade SRJ i Srbije nastojale da spreče kosovske Albance da dokažu svoj identitet građana s pravom na povratak.[7162] Veće je zaključilo da ovo predstavlja jak dokaz da je postojao zločinački plan da se kosovski Albanci proteraju s Kosova.

g. Napori da se prikriju zločini nad civilima kosovskim Albancima

2081. Tužilaštvo je navelo da su srpski organi vlasti sproveli "veoma malo istraga i krivičnih postupaka" u vezi sa zločinima počinjenim nad civilima kosovskim Albancima tokom perioda na koji se odnosi Optužnica; istrage su opstruirane i, umesto da se istraže, zločini su prikrivani.[7163] Onih nekoliko istraga koje jesu sprovedene protiv policajaca optuženih za teške zločine nad civilima kosovskim Albanacima, pokrenuto je, navodi tužilaštvo, tek kada su informacije o tim zločinima procurile u javnost.[7164] Nasuprot tome, odbrana iznosi da su, u slučajevima kada su zločini imali za posledicu gubitak života civila ili čak samo "potencijalnih civila", ti zločini prijavljivani i da je sledila istraga.[7165] Ona dalje tvrdi da su navodi u Optužnici, "čak i ako bi bili dokazani", posledica izolovanih incidenata počinjenih od strane nepoznatih lica.[7166]

2082. U Poglavlju VI ove Presude Veće je iznelo svoje zaključke u vezi s krivičnim delima deportacije i ubistva kosovskih Albanaca, počinjenim od strane pripadnika srpskih snaga širom Kosova tokom perioda na koji se odnosi Optužnica. Veće sada prelazi na razmatranje dokaza koji se odnose na prijavljivanje ovih zločina odgovarajućim organima vlasti, istragu o tim zločinima i krivično gonjenje njihovih izvršilaca.

[7162] Pravo na povratak u sopstvenu zemlju ugrađeno je u međunarodne pravne instrumente. Član 12(4) Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima propisuje da "[n]iko ne može biti arbitrarno lišen prava da uđe u svoju zemlju." Član 13(2) Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima propisuje da "[s]vako ima pravo da napusti svaku zemlju, uključujući svoju vlastitu, i da se vrati u svoju zemlju."

[7163] Završni podnesak tužilaštva, par. 520, 525-526.

[7164] Završni podnesak tužilaštva, par. 521.

[7165] Završni podnesak odbrane, v., na primer, par. 736 (u vezi s opštinom Orahovac) i par. 751 (u vezi s opštinom Prizren).

[7166] Završni podnesak odbrane, par. 311.

i. Obrazac prekomerne upotrebe sile i nepostojanje istraga o zločinima nad kosovskim Albancima 1998. i početkom 1999. godine

2083. Dokazi razmotreni u odeljku koji se tiče događaja iz 1998. godine i prve polovine 1999. godine pokazuju da je postojao obrazac prekomerne upotrebe sile od strane srpskih snaga na Kosovu, kao i da nisu preduzimane mere da se ispitaju i kazne počinioci zločina počinjenih nad kosovskim Albancima. Početkom marta 1998. godine, kombinovane snage RDB i RJB napale su porodični kompleks poznatog vođe OVK u selu Prekaz, opština Srbica, i ubile najmanje 54 člana porodice Jashari, među kojima mnogo žena i dece.[7167] Ministarstvo unutrašnjih poslova reagovalo je tako što je taj događaj prikazalo kao operaciju protiv terorista; u saopštenju za javnost izdatom 5. marta 1999. godine povodom ovog događaja ne pominju se civilne žrtve.[7168] Posle usvajanja Plana za suzbijanje terorizma na Kosovu u julu 1998. godine, snage MUP-a su učestvovale u protivterorističkim operacijama širom Kosova, u kojima je došlo do uništavanja, velikih razmera, sela, useva i stočnog fonda, s ciljem da se kosovski Albanci proteraju iz svojih sela. Predstavnici DPMK-SAD i DPMK-EU, koji su u avgustu i septembru 1998. godine bili prisutni na Kosovu, izveštavali su o tome rukovodioca Štaba MUP-a za Kosovo generala Sretena Lukića. Uprkos tome, nisu preuzete mere da se takve radnje spreče ili pak sprovede istraga u vezi s navodima o nesrazmernoj upotrebi sile od strane snaga MUP-a u ovim operacijama.[7169] Ubistvo 21 člana porodice Dlijaj u selu Gornje Obrinje, u opštini Glogovac, 26. septembra 1998. godine ostalo je neistraženo sve dok međunarodni posmatrači nisu pokrenuli ovo pitanje u decembru 1998. godine. U zapisniku sa sastanka Zajedničke komande od 26. septembra 1998. godine pominje se završetak operacija u Donjem i Gornjem Obrinju;[7170] u zapisniku sa sastanka od 4. oktobra 1998. može se pročitati da je Šainović rekao da treba izvršiti istragu u vezi s "Obrinjem".[7171] Veće ima u vidu svedočenje Fredericka Abrahamsa, koji je naveo da je *Human Rights Watch* u februaru 1999. godine objavio izveštaj u kojem se govori o ubijanju u Gornjem Obrinju.[7172] On je u svom svedočenju takođe rekao da je državna televizija u svojim vestima navodno odbacila navode *Human Rights Watcha* – prikazala je lutku uz komentar da je Human Rights Watch za tu lutku rekao da se radi o telu 18-mesečne bebe ubijene u ovom incidentu.[7173]

2084. Obrazac nesrazmerne upotrebe sile i odsustvo napora da se istraže zločini nad kosovskim Albancima nastavili su se i 1999. godine. Nakon zajedničke operacije VJ i MUP-a u Račku, opština

[7167] V. gore, par. 271.
[7168] V. DP D424.
[7169] V. gore, par. 331.
[7170] DP P866, str. 112.
[7171] DP P866, str. 119.
[7172] Frederick Abrahams, T. 4021-4022; DP P753.
[7173] Frederick Abrahams, T. 4021-4022.

Štimlje, 15. januara 1999. godine, u selu je bio čak 45 leševa civila, kosovskih Albanaca, među kojima i jedne 18-godišnje žene i 12-godišnjeg dečaka, kao i najmanje jedno telo odrubljene glave. Kad je srpski istražni tim tri dana posle ubistava došao u selo,[7174] pokazano mu je iscenirano mesto zločina, koje je policija namestila kako bi kreirala lažnu sliku stvarnih događaja i prikrila dokaze o tome da je u toj operaciji upotrebila krajnje nesrazmernu silu.[7175]

2085. Slična lažirana istraga vođena je posle operacije srpskih snaga protiv pripadnika OVK u Rogovu, opština Đakovica, krajem januara 1999. godine. Čitava istraga trajala je samo dva sata, premda je mesto zločina bilo približne veličine od 100 x 200 metara i bilo je oko 25 leševa. Po mišljenju generala Drewienkiewicza, jedna takva istraga trebalo je da traje najmanje četiri dana.[7176] Drewienkiewicz, koji je kao član VMK obišao više mesta zločina na Kosovu krajem 1998. i početkom 1999. godine, izneo je mišljenje, koje Veće prihvata, da istrage sprovedene tokom tog perioda na Kosovu nisu bile prave ili adekvatne, te da su u zvaničnim srpskim izveštajima naprečac donošeni pogrešni zaključci da su mnogi od mrtvih kosovskih Albanaca život izgubili u legitimnim akcijama srpskih snaga protiv terorista.[7177]

ii. Napori MUP-a da se prikriju zločini u periodu od marta do juna 1999. godine

2086. Dokazi koji se razmatraju u Poglavlju VI ove Presude i o kojima će detaljnije biti reči u nastavku teksta pokazuju da je najkasnije krajem marta 1999. godine uspostavljen obrazac nevođenja istrage o incidentima u kojima su ubijeni civili kosovski Albanci. Kao što se može videti iz dolenavedenih dokaza, s primenom tog obrasca nastavilo se do kraja perioda na koji se odnosi Optužnica, a i kasnije.

2087. Veće je na drugim mestima u ovoj Presudi već konstatovalo da su pripadnici snaga MUP-a 26. marta 1999. godine u gradu Suvoj Reci ubili najmanje 45 članova porodice Berisha, većinom žene i decu.[7178] Većina tih ubistava dogodila se u piceriji u gradskom tržnom centru. Odmah posle ubijanja policajci su toga dana pokupili tela koja su ležala ispred kuće gde je napad počeo, kao i tela iz picerije, i natovarila ih u dva kamiona, od kojih je jedan vozio jedan lokalni policajac.[7179] O smrti ovih ljudi nije vođena istraga, niti je to ubijanje, kako bi trebalo, obuhvaćeno Pregledom Štaba

[7174] V. gore, par. 412.
[7175] V. gore, par. 415.
[7176] Karol John Drewienkiewicz, T. 6477-6480; v. takođe Karol John Drewienkiewicz, DP P996, par. 165-167; Karol John Drewienkiewicz, DP P997 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7801-7802.
[7177] Karol John Drewienkiewicz, T. 6480.
[7178] V. gore, par. 683.
[7179] V. gore, par. 769.

MUP-a o bezbednosno značajnim događajima za 26. mart 1999. godine; u odeljku pod naslovom "Izvršena teža krivična dela" pominju se jedino slučajevi teške krađe.[7180]

2088. Dokazi ne ukazuju na to da je o ovom masovnom ubijanju albanskih civila od strane pripadnika MUP-a vođena ikakva istraga, niti da je protiv neposrednih izvršilaca pokrenut krivični postupak.[7181] Odbrana tvrdi da nema ni "najmanjeg dokaza" koji bi ukazivao na to da je optuženi, između ostalog, znao za to konkretno ubijanje.[7182] Svedok odbrane 6D2 objasnio je da ubijanje članova porodice Beriša nije bilo obuhvaćeno Pregledom Štaba MUP-a zato što ih nije registrovao SUP Prizren,[7183] koji je bio nadležan za opštinu Suva Reka. U skladu s njegovim objašnjenjem, SUP Prizren bio je nadležan za veliku teritoriju, pa je sa postojećim brojem radnika bilo teško pokrivati čitavo to područje.[7184] Veće konstatuje da je ponuđeno objašnjenje potpuno neuverljivo.[7185] Radilo se o masovnom ubijanju civila, ozbiljnom incidentu, počinjenom usred bela dana. U operaciji vođenoj u gradu tog dana učestvovale su brojne policijske snage, kako iz tog kraja tako i iz drugih mesta, uključujući PJP, a podršku su pružale oklopne jedinice. Ubrzo nakon ubijanja dva kamiona su pokupila leševe; vozač jednog od tih kamiona bio je zaposlen u lokalnoj policiji; leševe je fotografisao policijski kriminalistički tehničar; leševi su uklonjeni s lica mesta i odvezeni u Prizren, gde su odmah pokopani.[7186] Veće se u potpunosti uverilo u to da je prizrenski SUP, u čijoj je nadležnosti bilo ovo ubijanje, preko čije teritorije su prevezeni i na čijoj teritoriji su pokopani leševi žrtava, dobro znao za ova ubistva. To što se ovo ubijanje ne pominje u Pregledu Štaba MUP-a pokazuje da je ono namerno izostavljeno kako bi se zločini prikrili.

2089. Ne samo da o ovom ubijanju namerno nije bilo izveštaja, nego nije bilo ni zvanične istrage. Kriminalistički tehničar Todor Jovanović je 26. marta 1999. godine fotografisao tela nađena u piceriji, a sutradan, na Reštanskom putu, tela drugih ubijenih članova porodice Berisha.[7187] Ali to su jedini dokazi koji govore o nekakvoj istrazi.[7188]

[7180] DP P1059, str. 5; Veće napominje da, iako se u naslovu DP P1059 navodi da se izveštaj odnosi na bezbednosne događaje u periodu od 06:00 sati 27. marta 1999. godine do 06:00 sati 28. marta 1999. godine, teške krađe navedene u odeljku "Izvršena teža krivična dela" dogodile su se 26. marta 1999. godine, kada su ubijeni i članovi porodice Berisha u Suvoj Reci (v. DP P1059, str. 1, 5).

[7181] V. Završni podnesak odbrane, par. 769-773, koji se odnose na opštinu Suva Reka.

[7182] Završna reč, T. 14497.

[7183] Svedok 6D2, T. 12277-12278, 12421, 12432; v. takođe DP D312.

[7184] Svedok 6D2, T. 12422.

[7185] Svedok 6D2 je naveo da za vreme rata nije imao saznanja o ubistvima članova porodice Berisha i da za vreme rata nije odlazio u Suvu Reku; tvrdi da je prvi put za to ubijanje čuo iz medija u vezi s optužnicom Međunarodnog suda protiv Slobodana Miloševića (svedok 6D2, T. 12779). On je dalje tvrdio da pre rata nije poznavao porodicu Berisha i da nije znao da su važili za viđenu porodicu u gradu Suvoj Reci (svedok 6D2, T. 12358-12359). Iako je znao gde se nalazila policijska stanica i poznavao njenog komandanta Repanovića, tvrdio je da nije znao ko je učestvovaou tom ubijanju sve do presude Okružnog suda u Beogradu 2009. godine (v. svedok 6D2, T. 12401-12405; v. takođe DP P1549).

[7186] V. gore, par. 679-681.

[7187] Svedok K83, T. 400-405.

[7188] Iz izveštaja koji je SUP Prizren 20. maja 1999. godine uputio okružnom javnom tužiocu u Prizrenu vidi se da je, nekoliko dana nakon ubijanja članova porodice Berisha, odnosno 30. marta 1999. godine, tim u kojem se nalazio kriminalistički tehničar Todor

2090. Veće nema sumnji da namera da se sprovede istraga o ubijanju članova porodice Berisha 26. marta 1999. godine nikad nije postojala. Kako nije bilo zvaničnog izveštaja i istrage o ovim ubistvima, počinioci su ostali nekažnjeni i mnogi od onih koji su učestvovali u tom ubijanju zadržali su svoje položaje.[7189]

2091. Tokom poslednje nedelje marta 1999. godine, kako je konstatovano na drugim mestima u ovoj Presudi, udružene snage VJ i MUP-a izvele su operaciju u selu Trnje, u opštini Suva Reka. U toj operaciji ubijen je veliki broj civila, kosovskih Albanaca. Dokazi su pokazali da je, odmah nakon te operacije, desetak leševa žena i dece natovareno na kamion i da su ih pripadnici VJ prevezli u jedno selo nadomak granice s Albanijom i tamo ih pokopali u plitku raku.[7190] U Trnju je prizrenski SUP 2. aprila 1999. godine obavio uviđaj.[7191] U istražnom timu su, između ostalih, bili dr Vuksanović iz doma zdravlja u Suvoj Reci i Todor Jovanović, kriminalistički tehničar pri OUP-u Suva Reka. I jedan i drugi bili su u piceriji na dan kada je ubijena porodica Berisha, 26. marta 1999. godine.[7192] U izveštaju se navodi da su nađena samo četiri tela muškaraca, kosovskih Albanaca, u civilnoj odeći,[7193] ali se kaže da se radi o pripadnicima OVK ubijenim u borbi.[7194] Veće je na drugim mestima u ovoj Presudi, na osnovu svedočenja dva pripadnika VJ, konstatovalo da ta četvorica muškaraca u vreme kada su ubijena nisu aktivno učestvovala u neprijateljstvima.[7195] Štaviše, kako zaključuje Veće, činjenica da su nakon operacije iz sela uklanjana tela žena i dece govori o tome da je postojala namera da se operacija lažno prikaže kao legitimna akcija protiv pripadnika OVK. Izveštaj SUP Prizren pripremljen je s ciljem da potvrdi ovu lažnu sliku.

2092. Kao što se navodi na drugim mestima u ovoj Presudi, 31. marta 1999. godine i 1. aprila 1999. godine, najmanje 132 osobe albanske nacionalnosti iz sela Izbica, opština Srbica, sahranjene

---

Jovanović, koji je 26. marta 1999. godine bio prisutan u policijskoj stanici i znao da su članovi porodice Berisha pobijeni, sproveo je "uviđaj" u Ulici Miladina Popovića (DP D802); v. takođe svedok 6D2, T. 12272-12273. Na toj lokaciji otkrivena su tela osam kosovskih Albanaca, od kojih neka u stolarskoj radionici koja se nalazila na oko 250 metara od policijske stanice. Lokalni policajac Velibor Veljković je svom svedočenju rekao da je, pre nego što je pokupio tela članova porodice Berisha ubijenih na Reštanskom putu i u piceriji 26. marta 1999. godine, pokupio i više tela koja su se nalazila u stolarskoj radionici u Ulici Miladina Popovića, ali da je nekoliko njih ostavio, Velibor Veljković, T. 7183. Na osnovu opisa tih tela u izveštaju SUP Prizren, kao i Veljkovićevog opisa tela koje je pokupio u Ulici Miladina Popovića, Veće se uverilo da se radi o istim leševima. Prema tome, "uviđajem" od 30. marta 1999. godine bila su obuhvaćena samo ona tela u Ulici Miladina Popovića koja su tamo namerno "ostavljena" 26. marta 1999. godine. Prema tome, čak i ova istraga je bila laž.

[7189] Svedok K83, T. 405-406.

[7190] V. gore, par. 708.

[7191] V. gore, par. 709.

[7192] DP D806, str. 2.

[7193] Na osnovu opisa mesta gde su ovi muškarci nađeni datog u izveštaju (DP D806), Veće se uverilo da se radi o istim osobama za koje je svedok K82 naveo da su se krile u potoku i da su na njih pucali pripadnici VJ i MUP-a za vreme zajedničke operacije, dok su išli iz sela Trnje u selo Mamušu, što je detaljnije opisano u odeljku u kojem se govori o događajima u opštini Suva Reka. V. gore, par. 708-709.

[7194] Prema Izveštaju o istrazi (DP D806), ova tela pronađena su prilikom pretrage terena u rejonu dejstava OVK; izveštaj se završava istom napomenom kao i mnogi slični izveštaji, odnosno da je od početka "NATO agresije" poznati vođa terorističkih bandi Hašim Tači pozivao na oružane terorističke napade na policiju i civile, i da policija odgovara protivterorističkim dejstvima (v. DP D806, str. 2; v. takođe, npr. DP D803 i D804).

[7195] V. gore, par. 708.

su od strane drugih seljana nakon što su ih 28. marta 1999. godine ubili pripadnici VJ i MUP-a.[7196] Radomir Gojović, koji je u relevantno vreme bio načelnik Pravne uprave Ministarstva odbrane VJ,[7197] rekao je u svom svedočenju da je 29. maja 1999. godine otvorena istraga povodom otkrivanja 144 sveže iskopana groba u Izbici, opština Srbica, tog istog dana.[7198] Gojović je u svom svedočenju rekao da je vojnog tužioca o ovim grobovima obavestio jedan vojni oficir i da je to zaveo kao slučaj ubistva.[7199] Kad su mu postavljana pitanja o ishodu tih istraga, Gojović je naveo da postupak nikad nije okončan i da je predmet i dalje nerešen, pošto još nije utvrđeno ko su izvršioci.[7200] Uprkos tome što mu je skrenuta pažnja na činjenicu da su tela osoba ubijenih u Izbici pronađena u masovnoj grobnici u Srbiji više od dve godine kasnije, on je i dalje tvrdio da je istražni sudija postupao u skladu sa zakonom.[7201] Nasuprot tome, dokazi koje je prihvatilo Veće pokazuju da su se 28. maja 1999. godine srpske snage vratile u selo Izbica i da su pripadnici VJ i policije četiri-pet dana iskopavali tela preko 120 žrtava, kosovskih Albanaca, koje su seljani sahranili 28. marta 1999. godine.[7202] Posmrtni ostaci 31 identifikovane žrtve ubijanja u Izbici[7203] nalazili su se među onima otkrivenim 2001. godine u masovnoj grobnici u centru PJP u Petrovom Selu u Srbiji.[7204] Šta god mislio Radomir Gojović, dokazi pokazuju da su tela žrtava, kosovskih Albanaca, koje su ubili pripadnici snaga VJ i MUP-a smišljeno iskopana i da su pripadnici VJ i policije ta iskopana tela odneli iz Izbice, pri čemu se za najmanje 31 telo zna da je potom pokopano u masovnoj grobnici u Centru PJP u Petrovom Selu. Na ovaj način je sprečeno da se istraga sprovede u vreme kad su ta lica ubijena.

2093. Kao što je utvrđeno na drugim mestima u ovoj Presudi, veliki broj civila, kosovskih Albanaca, ubijen je u gradu Đakovici od 24. marta 1999. godine pa na dalje. Konkretno, u noći između 1. i 2. aprila 1999. godine, pripadnici snaga MUP-a su iz vatrenog oružja ubili 20 civila, kosovskih Albanaca, među kojima dvanaestoro dece, u kući na adresi Ulica Miloša Gilića 157 u gradu Đakovici.[7205] Veliki broj kuća u toj ulici je zatim zapaljen. Te noći je ubijeno do 60 civila koji su živeli u kućama u toj ulici.[7206] Ova ubistva nisu obuhvaćena izveštajem Štaba MUP-a o bezbednosno značajnim događajima za te dane.[7207] Među dokazima ništa ne ukazuje na to da je o tim događajima u gradu Đakovici 1. i 2. aprila 1999. godine sprovedena istraga. Odbrana je tvrdila

[7196] V. gore, par. 621-623, 629.
[7197] Radomir Gojović, DP D496 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 16642-16643; Radomir Gojović, T. 10334-10336.
[7198] V. gore, par. 631.
[7199] Radomir Gojović, T. 10458-10459.
[7200] Radomir Gojović, T. 10460-10461.
[7201] Radomir Gojović, T. 10458-10462.
[7202] V. gore, par. 632.
[7203] V. gore, par. 632.
[7204] V. gore, par. 1727.
[7205] V. gore, par. 889.
[7206] V. gore, par. 900.
[7207] V. DP P697 i DP P718.

da je razlog nepostojanja istrage o ovim ubistvima to što niko od očevidaca SUP-u nije podneo zvaničnu prijavu o incidentu.[7208] Veće ponavlja da ovu tvrdnju odbacuje iz razloga koje je na navelo drugim mestima.[7209] Teorija da se o ubijanju brojnih civila i paljenju kuća u centru grada Đakovice za vreme operacije u kojoj je učestvovao veliki broj policajaca ne bi vodila istraga osim ako neki očevidac tog događaja albanske nacionalnosti ne podnese zvaničnu prijavu, ne može se ozbiljno shvatiti. Porodični kompleks, uključujući objekat u kojem su civili ubijeni, spaljen je do temelja odmah nakon što su žrtve lišene života.[7210] Jedan američki sudskomedicinski tim istražitelja je krajem maja 1999. godine otkrio posmrtne ostatke žrtava kako u spaljenoj kući tako i na groblju odmah severno od grada. Ima dokaza da je jedan radnik komunalnog preduzeća grada Đakovice neke izgorele posmrtne ostatke žrtava uklonio s lica mesta nakon što su ti ljudi ubijeni i zakopao ih na tom groblju.[7211] Veće se uverilo da su činjeni napori da se uklone tragovi zločina koje su tu izvršili pripadnici snaga MUP-a, kao i da se spreči ili opstruira svaka buduća istraga.

2094. Na drugim mestima u ovoj Presudi Veće je konstatovalo da su pripadnici srpskih snaga pogubili preko 100 muškaraca kosovskih Albanaca u Pustom Selu 31. marta 1999. godine. Nekoliko dana kasnije, seljani koji su se posle napada vratili u selo sahranili su u selu svoje mrtve. Ubrzo posle toga, na internetu se pojavila fotografija Pustog Sela na kojoj su se mogle videti lokacije koje je trebalo da predstavljaju dve masovne grobnice. Tu fotografiju je Štab MUP-a poslao SUP-u Prizren radi informacije.[7212] Potom je izdato naređenje za ekshumaciju tela otkrivenih na ovoj lokaciji i ona je izvršena 24. aprila 1999. godine.[7213] Svedok 6D2 učestvovao je u ovim ekshumacijama. Na toj lokaciji ekshumirano je oko 95 tela.[7214] Aliju Gjogaju je policija naredila da učestvuje u ovim ekshumacijama i on je učestvovao u transportu tih tela do mrtvačnice u Prištini, nakon čega su ona ponovo pokopana na grobljima u gradu Orahovcu, Zrzama, Dušanovu i Prizrenu.[7215] Za razliku od drugih situacija u kojima je Ali Gjogaj, po naređenju policije, uklanjao tela iz grobova na više lokacija na Kosovu, ekshumacija i uklanjanje leševa iz Pustog Sela u mrtvačnicu ukazuju na legitimnu operaciju.[7216]

[7208] Završni podnesak odbrane, par. 842.
[7209] V. gore, par. 921.
[7210] V. gore, par. 887, 895.
[7211] V. gore, par. 898.
[7212] Svedok 6D2, T. 12288.
[7213] Svedok 6D2, T. 12290-12291, 12438-12439; v. takođe DP D811, str. 13.
[7214] V. gore, par. 545.
[7215] V. gore, par. 545. Suprotno mišljenju svedoka 6D2, Ali Gjogaj je u svom svedočenju rekao da se ovde radilo o ekshumacijama tela sahranjenih u individualnim grobovima, a ne u "masovnoj grobnici", što Veće prihvata. Ali Gjogaj T. 564-565, 580. U Izveštaju o ekshumacijama Uprave kriminalističke policije MUP-a u Beogradu od 18. septembra 2001. godine, takođe se govori o ekshumacijama iz individualnih grobnica na ovoj lokaciji (v. DP P1548). Veće prihvata da su ekshumacije u Pustom Selu koje je opisao Ali Gjogaj iste one o kojima je govorio i svedok 6D2.
[7216] V. gore, par. 1274.

2095. Međutim, od svedoka 6D2 je tek u septembru 2001. godine zatraženo da sastavi izveštaj o ovoj ekshumaciji. Zahtev je stigao od njegovih nadređenih u Upravi kriminalističke policije u Beogradu, gde je u to vreme radio. Izgleda da je ovaj zahtev stigao tako kasno jer je tužilaštvo tek tad aktivno obrađivalo incident u Pustom Selu.[7217] Veće je svesno da postoji više poteškoća u vezi s izveštajem koji je pripremio svedok 6D2, pored one osnovne da je sačinjen tek oko dve i po godine posle incidenta. Prema njegovom izveštaju, nije bilo dokaza da se radilo o masovnom pogubljenju, što je u oštroj suprotnosti s onim što je na osnovu dokaza ustanovljeno u ovom predmetu i razmotreno na drugim mestima u ovoj Presudi.[7218] U izveštaju takođe nije navedeno ni odakle leševi potiču ni koji je bio uzrok smrti.[7219] Dalje, u svom izveštaju svedok 6D2 implicira da su ubijene osobe zapravo bile aktivni učesnici u borbi i, što je iznenađujuće, da je "šira zemljišna teritorija" na kojoj su tela pronađena bila pod kontrolom jedinica VJ.[7220] Međutim, nijedan od dokumenata na koje se upućuje u izveštaju, kao što su izveštaj o uviđaju ili izveštaji o obdukciji ekshumiranih tela, nije podnesen kao dokaz. Veće smatra da izveštaj svedoka 6D2 na koji se toliko čekalo nije imao za svrhu stvarnu istragu o ubijanju koje se dogodilo u selu, već da je predstavljao deo orkestriranog pokušaja da se stvori lažna i nepotpuna slika o događajima u kojima je preko 100 muškaraca kosovskih Albanaca, bilo pogubljeno od strane srpskih snaga, među kojima su bile i snage MUP-a.

2096. Dana 9. marta 1999. godine, srpske snage su granatirale Kotlinu i nedaleko od tog sela lišile života Milaima Lokua i Emrlaha Kucija.[7221] Dana 24. marta 1999. godine, srpske snage su po drugi put napale Kotlinu i lišile života najmanje 23 muškarca, kosovska Albanca,[7222] za koje je jasno da u to vreme nisu mogli aktivno učestvovati u neprijateljstvima. Naoružani pripadnici srpskih snaga odveli su ove ljude, kao zarobljenike, do dva bunara na severu sela i tamo ih pretukli. Neke od njih ubili su iz vatrenog oružja. Pripadnici srpskih snaga su sve ove ljude bacili u jame od tih bunara, a one koji još nisu bili mrtvi ubile su eksplozivom detoniranim u jamama.[7223] U jesen 1999. godine, tela muškaraca ubijenih 9. i 24. marta izvađena su i pregledana od strane jednog forenzičkog tima i potom ponovo pokopana.[7224] Veće napominje da je "uviđaj" u Kotlini obavio Odsek kriminalističke tehnike SUP-a u Uroševcu 24. marta 1999. godine. U izveštaju o ovom uviđaju pominje se pronalaženje velike količine oružja i opreme za koju se verovalo da je pripadala

[7217] Svedok 6D2, T. 12376-12377. V. gore, par. 546.
[7218] V. gore, par. 539-542.
[7219] DP P1548, str. 2. Veće napominje da se u izveštaju koji je SUP u Prizrenu 6. maja 1999. godine uputio okružnom javnom tužiocu u Prizrenu pominje odakle potiču ovi leševi tamo gde se objašnjava odluka da se ponovo zakopaju na grobljima u Prizrenu, Orahovcu, Suvoj Reci i Zrzama (v. DP D811, str. 13).
[7220] DP P1548, str. 2. Veće konstatuje da se pominju "tragovi oružanog sukoba visokog intenziteta" u široj okolini mesta gde su bila zakopana ova tela.
[7221] V. gore, par. 1111.
[7222] V. gore, par. 1112-1116.
[7223] V. gore, par. 1116.

OVK. Opisi fotografija snimljenih u sklopu ove istrage navodno pokazuju da su tela nađena "u neposrednoj blizini skloništa u vidu bunara" i “u neposrednoj blizini drugog skloništa u vidu bunara".[7225] Suprotno tvrdnjama odbrane,[7226] kako je Veće konstatovalo drugde u ovoj Presudi,[7227] nema dokaza da su muškarci koje su pripadnici srpskih snaga odveli do pomenuta dva bunara i tamo ih ubili, bili pripadnici OVK. Prema zaključku Veća, čak i da ovi ljudi jesu bili pripadnici OVK, jasno je da su bili nenaoružani, da su bili zarobljenici srpskih snaga i da u vreme kada su ubijeni nisu aktivno učestvovali u neprijateljstvima.[7228] Na telima izvađenim iz bunara bila je civilna odeća.[7229] Forenzički izveštaj SUP-a Uroševac bavi se gotovo isključivo pronalaženjem oružja i opreme OVK u jednoj kući u selu i samo uzgred pominje tela pronađena u bunarima. Ubistva u Kotlini 24. marta 1999. godine nisu navedena u odeljku "Izvršena teža krivična dela" pregleda Štaba MUP-a o bezbednosno značajnim događajima evidentiranim za taj datum.[7230] Forenzički izveštaj o "uviđaju" bio je, prema zaključku Veća, namerno sačinjen tako da se stvori pogrešan utisak da su pronađena tela pripadala borcima OVK. Srpske vlasti u vreme kad se to ubijanje dogodilo nisu sprovele nikakvu dalju istragu.

2097. Pripadnici snaga MUP-a ubili su 25. marta 1999. godine oko 60 civila, kosovskih Albanaca, u Beloj Crkvi, opština Orahovac. Tela žrtava sahranili su seljani, a ekshumirao ih je britanski forenzički tim u junu 1999. godine.[7231] Dana 26. marta 1999. godine, nešto južnije od Bele Crkve, u selu Mala Kruša, pripadnici MUP-a su uterali preko 110 muškaraca, od kojih su neki bili tinejdžeri, u jedan ambar i ubili ih iz vatrenog oružja; kad su završili s pucanjem, zapalili su ambar i tela tih muškaraca, a zatim su upotrebili eksplozive da unište ambar i sve što je bilo u njemu. Ubijanje u Beloj Crkvi i Maloj Kruši nije navedeno u odeljku o težim krivičnim delima u pregledima Štaba MUP-a o bezbednosno značajnim događajima evidentiranim za te datume.[7232] Ništa među dokazima ne pokazuje da su srpske vlasti pokušale da sprovedu istragu o ovom ubijanju.

2098. Dana 13. aprila 1999. godine, snage VJ i MUP-a izvele su jednu protivterorističku operaciju u selu Slatina i zaseoku Vata, opština Kačanik. U ovoj operaciji život su izgubila

[7224] V. gore, par. 1118, 1428-1430.
[7225] DP D846, str. 2.
[7226] Završni podnesak odbrane, par. 872.
[7227] V. gore, par. 1126.
[7228] V. gore, par. 1115, 1126.
[7229] V. gore, par. 1431.
[7230] V. DP D294; v. takođe DP D295.
[7231] V. gore, par. 465.
[7232] V. DP D295; DP P1059. Veće napominje da, iako se u naslovu DP P1059 kao vreme kada su se dogodili navedeni događaji navodi period od 27. marta 1999. godine u 06:00 sati do 28. marta 1999. godine u 06:00 sati, incidenti koji se pominju u odeljku "Izvršena teža krivična dela" odnose se na 26. mart 1999. godine (DP P1059, str. 1, 5).

najmanje četiri kosovska Albanca koja nisu aktivno učestvovala u neprijateljstvima;[7233] postoje dokazi o tome da su tela nekih od njih bila iskasapljena.[7234] Seljani su njihova tela sahranili u selu, a KFOR ih je ekshumirao 1999. godine. U odeljku "izvršena teža krivična dela" u pregledu Štaba MUP-a o bezbednosno značajnim događajima 13. aprila 1999. godine ne pominje se da je na ovom području 13. aprila 1999. godine bilo ikakvog ubijanja[7235] Nema dokaza da su preduzete bilo kakve mere da se to ubijanje istraži.

2099. VJ i MUP su 27-28. aprila 1999. godine izveli zajedničku akciju u dolinama Carragojs, Erenik i Trava u opštini Đakovica, pod kodnim nazivom operacija "Reka". Kao što je ustanovljeno na drugim mestima u ovoj Presudi, srpske snage su u ovoj operaciji ubile najmanje 296 kosovskih Albanaca koji nisu aktivno učestvovali u neprijateljstvima.[7236] Ništa među dokazima ne ukazuje na to da je o događajima na području gde je 27-28. aprila 1999. godine vođena operacija "Reka" sprovedena bilo kakva istraga od strane nadležnih srpskih organa, odnosno od strane SUP-a Đakovica. Nema dokaza ni da je VJ pokušao da sprovede istragu o ovim događajima.[7237] Drugi dokazi pokazuju da su, umesto istrage o ovom ubijanju, namerno činjeni napori da se istraga spreči. Nekoliko svedoka je videlo da pripadnici srpskih snaga na nekoliko lokacija na području operacije "Reka" uklanjaju tela. Tela poginulih natovarena su na kamione i odvezena. Svedok K72 je, po naređenju policije, u aprilu i maju 1999. godine učestvovao u tajnom otkopavanju leševa koje je vršeno noću na nekoliko lokacija na području operacije "Reka", i u svom svedočenju je rekao da su ta tela natovarena u kamione i odvezena na drugo mesto.[7238] Iako se u tom iskazu ne navodi gde su tela odvezena, ostaci 295 žrtava ove operacije ekshumirani su 2001. godine iz masovnih grobnica u Srbiji u centru SAJ u Batajnici, nadomak Beograda.[7239]

2100. Dana 2. maja 1999. godine, pripadnici srpskih snaga su u opštini Vučitrn ubili četiri civila, kosovska Albanca, koja su putovala u konvoju.[7240] Policija nikada nije sprovela istragu o ovim i drugim ubijanjima koja su joj prijavljivana tokom čitavog meseca maja.[7241] Nijedan od pregleda Štaba MUP-a o bezbednosno značajnim događajima koji se odnose na gorenavedene datume i koji se nalaze među dokazima ne pominje ove događaje. Dalje, kao što je gore navedeno, ništa u dokazima ne ukazuje na to da su preduzete ikakve mere da se istraži ubijanje koje se dogodilo u opštini Vučitrn u maju 1999. godine.

[7233] V. gore, par. 1138.
[7234] V. gore, par. 1138.
[7235] DP D301.
[7236] V. gore, par. 995.
[7237] V. gore, par. 996-1000.
[7238] V. gore, par. 985-991, 1275-1285.
[7239] V. gore, par. 1492-1493, 1498-1500, 1505-1506.
[7240] V. gore, par. 1184-1191.

2101. Pojedinosti istrage i krivičnog postupka vezana za ubijanje u Podujevu 28. marta 1999. godine razmotrene su ranije u ovoj Presudi, u odeljku koji se odnosi na ulogu i znanje optuženog.[7242]

2102. Gorenavedeni zaključci Veća pokazuju da je na Kosovu od 1998. godine pa najmanje do kraja NATO kampanje u junu 1999. godine postojao obrazac da se o zločinima srpskih snaga nad civilima, kosovskim Albancima, generalno ne izveštava i da se ne vode istrage. Dokazi koje je odbrana predočila o uviđajima koje je MUP obavio u vezi s ubistvima kosovskih Albanaca u ovom periodu pokazuju da je najveći broj tih istraga bio "izmanipulisan" tako da se stvori lažna slika da su žrtve bile pripadnici OVK ubijeni u borbi.[7243] Iako su, uglavnom od strane odbrane, izvedeni dokazi da su krivične ili disciplinske mere bile izricane pripadnicima MUP-a koji su činili krivična dela na Kosovu u periodu od 1998. godine do juna 1999. godine, ti dokazi ne pokazuju da je o teškim incidentima, poput onih u kojima je ubijen veliki broj civila kosovskih Albanaca, a koji su utvrđeni na ovom suđenju, ikada sprovedena istraga. Umesto toga, izveštavanje o "izvršenim težim krivičnim delima" u izveštajima MUP-a tokom perioda na koji se odnosi Optužnica odnosi se uglavnom na slučajeve teške krađe.[7244] U izveštaju naslovljenom "Pregled registrovanih krivičnih dela i preduzetih mera na području Kosova i Metohije u periodu od 01.07.1998. do 20.06.1999. godine" pominju se samo dva slučaja u kojima su, u periodu na koji se odnosi Optužnica, optužbe za ubistvo podignute protiv redovnih ili rezervnih policajaca u vezi s tri žrtve koje su, po svemu sudeći, bile kosovski Albanci.[7245] Što se tiče ostalih slučajeva ubistva navedenih u ovom izveštaju, njihovi počinioci bili su nepoznati.[7246] Dokazi pokazuju da je, umesto na krivične postupke protiv pripadnika MUP-a, pažnja bila više usmerena na kosovske Albance osumnjičene za krivično delo terorizma.[7247] Povrh toga, iskaz Aleksandra Vasiljevića o sastanku rukovodstva VJ održanom 16. maja 1999. godine govori o napetosti u odnosima između VJ i MUP-a povodom kriminalnog ponašanja pripadnika MUP-a i pokazuje da MUP nije imao nameru da povede istragu o krivičnim delima koje su na Kosovu činile srpske snage.[7248] Štaviše, na jednom drugom sastanku održanom

[7241] Policiji su bili prijavljeni i drugi zločini, kao što je ubistvo šest civila 14. maja 1999. godine i ubistvo osam albanskih devojčica 23. maja 1999. godine (Shukri Gerxhaliu, T. 3104; Shukri Gerxhaliu, DP P513, T. 2519-2520).
[7242] V. gore, par. 1957-1966.
[7243] V., na primer, DP D803, DP D804, DP D806, DP D807. Veće napominje da se svi izveštaji završavaju pasusom u kojem se pominje "poziv samozvanog vođe terorističkih bandi tzv. 'OVK' Hašima Tačija na oružane napade na policiju i civilno stanovništvo od 01.04.1999. godine" i da je od tog "poziva" bilo "permanentno terorističkih akcija [...] terorističkih bandi i izazvanih antiterorističkih akcija pripadnika policije". U nekoliko izveštaja ističe se da su tela pronađena na područjima gde je dejstvovala OVK.
[7244] V., na primer, DP P1058, str. 5; DP P1059, str. 5; DP P696, str. 5.
[7245] DP D888, str. 10.
[7246] DP D888, str. 84, 101, 103, 107.
[7247] V., na primer, DP D808, D809, D810.
[7248] Aleksandar Vasiljević je u svom svedočenju rekao da je prisustvovao sastanku održanom 16. maja 1999. godine, na kojem je general VJ Nebojša Pavković obavestio rukovodstvo VJ da je Sretenu Lukiću, rukovodiocu Štaba MUP, predložio da VJ i MUP osnuju zajedničku komisiju za utvrđivanje odgovornosti za zločine na Kosovu (Aleksandar Vasiljević, T. 5674). Prema Vasiljevićevim rečima, Pavković se žalio da organi MUP-a na Kosovu u velikoj meri ometaju pokušaje rešavanja ovih

10. jula 1999. godine, kojem je prisustvovao rukovodeći kadar MUP-a, uključujući i optuženog, ministar Stojiljković je rekao da je samo 13 pripadnika MUP-a počinilo krivična dela na Kosovu i da je u slučaju svakog od njih pokrenut odgovarajući postupak, što jasno govori o tome koji je bio zvanični stav MUP-a.[7249] Slučajevi obuhvaćeni ovom Presudom izgleda nisu među tih 13 koje je pomenuo ministar. Štaviše, činjenice koje je Veće utvrdilo pokazuju da je zvanični stav MUP-a bio obmanjujući.

2103. Kao što su dokazi u ovom predmetu potvrdili, ne radi se samo o tome da je MUP, u vezi s očiglednim ili mogućim slučajevima ubijanja i drugim teškim zločinima izvršenim od strane pripadnika MUP-a, a ponekad i pripadnika VJ, dosledno zanemarivao svoju dužnost da o njima sprovede propisnu istragu i izvesti odgovarajuće organe vlasti. Dokazi pokazuju da se radi o konsistentnom obrascu ponašanja pripadnika MUP-a, a ponekad i pripadnika VJ, koji činili sve da spreče da ubijanja budu otkrivena i da osujete istragu o njima. Tela kosovskih Albanaca koje su pripadnici srpskih snaga lišili života obično su uklanjana s mesta zločina i uglavnom pokopavana u privremene grobnice na drugim lokacijama, a zatim otkopavana i krišom prevožena više stotina kilometara do izolovanih mesta u Srbiji, gde bi bila ponovo zakopana u neobeležene masovne grobnice ili su, kao u nekoliko slučajeva, tela u tajnosti prevožena direktno na izolovana mesta u Srbiji radi pokopavanja u neobeležene masovne grobnice. Tela pokopana u Srbiji ostala su neotkrivena preko dve godine, kad su locirana zahvaljujući istrazi pokrenutoj na vest o pronalaženju tela kosovskih Albanaca u hladnjači u Dunavu, nedaleko do sela Tekija.

2104. Ni incidenti paljenja kuća i sela civila, kosovskih Albanaca, i njihovog prisilnog proterivanja ili deportacije sa Kosova nisu bili predmet istrage ili krivičnog postupka.

2105. Zbog ustaljenog obrasca neizveštavanja, nevođenja istraga i zbog operacija uklanjanja tela s mesta zločina, o ubijanjima i drugim teškim zločinima dokazanim u ovoj Presudi u to vreme uglavnom nisu vođene istrage i izvršioci nisu krivično gonjeni.

iii. Napori VJ da se prikriju zločini

problema. Pavković je prisutnima na sastanku rekao da je jedino što je MUP učinio kao odgovor na njegov predlog bilo da je poslao dopis Prištinkom korpusu u kojem navodi da ima oko 800 leševa "za koje je odgovorna VJ." Vasiljević je u svom svedočenju rekao da je Pavković tvrdio da Lukić nije prihvatio predlog da se formira zajednička komisija (Aleksandar Vasiljević, T. 5674-5675). Zbog toga je Pavković organizovao sopstvenu komisiju koja je utvrdila da je na područjima na kojima je dejstvovala vojska bio 271 leš, a da je na području gde je dejstvovao MUP bilo 326 leševa, što predstavlja ukupno 597 osoba, Aleksandar Vasiljević, T. 5675. Iako je rekao da je u vezi s leševima pronađenim na području dejstava VJ zaključak bio da to "nisu sve leševi kao posledica nekog zločina, nego kao posledica borbenih dejstava" bilo VJ bilo NATO-a, on je priznao da Pavković na sastanku 16. maja 1999. godine nije izneo nikakve pojedinosti o tome šta je prouzrokovalo smrt tih ljudi (Aleksandar Vasiljević, T. 5775-5677).

[7249] Aleksandar Vasiljević, T. 5725-5726; v. takođe Vlastimir Đorđević, T. 10101.

2106. Iz dokaza je jasno da je pravni sistem predviđao nadležnost i efektivna sredstva za vođenje istraga i krivično gonjenje pripadnika VJ za onu vrstu krivičnih dela za koja se optuženi optužuje u Optužnici.[7250] Međutim, vojne vlasti nisu imale nadležnost nad pripadnicima MUP-a.[7251] Iskaz Radomira Gojovića, koji je do 16. aprila 1999. godine bio predsednik Vojnog suda u Beogradu, a potom načelnik Pravne uprave Ministarstva odbrane,[7252] pokazuje da se velika većina predmeta kojima se bavio pravni sistem vojske, posebno posle 24. marta 1999. godine, ticala vojnih obveznika u Srbiji koji se nisu odazvali na poziv za mobilizaciju, kao i slučajeva dezerterstva, krađe i pljačke. Dokazi koji su izvedeni na suđenju ukazuju na to da se vrlo mali broj predmeta ticao teških zločina pripadnika VJ, kao što su ubistvo, silovanje ili uništavanje imovine civila, kosovskih Albanaca.[7253] U vezi s krivičnim delima deportacije i prisilnog transfera, Gojović je nepostojanje takvih predmeta objašnjavao stavom tužioca da snage VJ nisu imale nameru da proteraju kosovske Albance preko granice, budući da je jugoslovenski zakon zabranjivao proterivanje sopstvenih građana.[7254] Veće smatra da je potpuno neodrživa teza da VJ nije mogao nameravati da izvrši neko krivično delo samo zato što je to delo protivzakonito. U skladu s takvim rezonovanjem, ni za jedno krivično delo kojim se tereti neki pripadnik VJ nikad ne bi bio pokrenut krivični postupak. Gojović je takođe izneo stav da je do jedinog relevantnog pomeranja civila na Kosovu dolazilo kad su ljudi odlazili od kuće zbog borbenih dejstava,[7255] pa se za to nije pokretala istraga. Dokazi u ovom predmetu koji pokazuju suprotno znatno su jači, pa Veće ovaj stav ne prihvata. Statistički podaci u šematskim prikazima koje je komentarisao svedok kose se s velikim brojem dokaza koje Veće ima

[7250] Radomir Gojović, DP D496 (Transkript u predmetu *Milutinović*), 16651-16653, 16714; Radomir Gojović, T. 10399-10401, 10453; v. DP P1370. Veće napominje da je Krivični zakon Srbije (DP P50) bio savezni zakon koji je važio za sve građane, nezavisno od toga da li su civili ili pripadnici vojske (v. Radomir Gojović, DP D496 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 16653; Radomir Gojović, T. 10399-10400). Što se tiče krivičnog dela ubistva, vojni tužilac je mogao da pokrene postupak na osnovu člana 47 Krivičnog zakona Srbije (DP P50) ili člana 142 Krivičnog zakona SFRJ (DP P1370). Gojović je u svom svedočenju rekao da je manje predmeta obrađeno kao ratni zločin na osnovu člana 142 Krivičnog zakona SFRJ. Krivični postupci na osnovu člana 142 uglavnom su se ticali slučajeva u kojima je nadređeni izdao naređenje podređenom da počini zločin. Ubistva počinjena od strane pripadnika VJ uglavnom su tretirana kao ubistvo ili višestruko ubistvo i primenjivan je Krivični zakon Srbije (DP P50), pošto je za to krivično delo predviđena mnogo teža kazna nego za ratni zločin sankcionisan članom 142 Krivičnog zakona SFRJ (v. Radomir Gojović, DP D496 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 16652-166533, 16688; Radomir Gojović, T. 10399-10401).

[7251] Radomir Gojović, T. 10378-10379.

[7252] Radomir Gojović, DP D496 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 16642-16643; Radomir Gojović, T. 10334-10336.

[7253] Radomir Gojović, DP D496 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 16680-16687; Radomir Gojović, T. 10406-10411, 10413-10415, 10434-10435; v. takođe DP D507-D511. Sumarni pregled krivičnih postupaka pokrenutih na vojnim sudovima protiv pripadnika VJ koji su počinili krivična dela nad albanskim civilima na Kosovu u periodu od 24. marta 1999. godine do 10. juna 1999. pokazuje da su protiv pripadnika VJ pokrenuta ukupno 382 takva postupka. Od ta 382 postupka samo osam se odnosilo na ratne zločine nad civilima, 11 na registrovana višestruka ubistva izvršena od strane VJ, devet ubistva i saučesništva u ubistvu, jedan predmet ticao se ubistva na mah, a osam ubistva iz nehata. Protiv pripadnika VJ podignuta je samo jedna optužnica za silovanje, ali se žrtva ne pominje. Postupcima vezanim za ratne zločine, kvalifikovana i nekvalifikovana ubistva bilo je obuhvaćeno 37 žrtava. 364 postupaka ticalo se slučajeva razbojničke krađe, teške krađe, krađe i oduzimanja vozila. (DP D510, str. 2-3; v. takođe Radomir Gojović, DP D496 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 16687-16688; Radomir Gojović, T. 10440-10441). Kad je objašnjavao zašto je tako mali broj žrtava naveden u pregledu, Gojović je u svom svedočenju rekao da su vladali atmosfera straha i nedostatak volje da se prijave zločini, i dodao da su izvršioci zločina često nisu bili pronađeni (Radomir Gojović, DP D496 (transkript u predmetu *Milutinović*), T. 16685-16687). Prema zaključku Veća, činjenica da se u pregledu navodi tako mali broj krivičnih dela počinjenih od strane pripadnika VJ svedoči o tome da je VJ nastojao da minimalizuje svoju ulogu u činjenju teških krivičnih dela nad kosovskim Albancima.

[7254] Radomir Gojović, T10455.

[7255] Radomir Gojović, T. 10455.

pred sobom o masovnim pogubljenjima, uništavanju imovine i proterivanju civila, kosovskih Albanaca, u ogromnom broju sela širom Kosova u periodu na koji se odnosi Optužnica i tokom operacija u kojima je učestvovao VJ.

2107. Po mišljenju Veća, ono što je, nesumnjivo, bitno doprinelo tome da među statističkim podacima koje je komentarisao svedok ne bude teških zločina poput onih koji su ustanovljeni u ovoj Presudi jeste činjenica da o takvim krivičnim delima nije bilo zvaničnih izveštaja od strane vojnih oficira koji su bili dužni da izveštavaju o takvim krivičnim delima svojih podređenih.[7256] Veće ima u vidu Gojovićev iskaz da su oficiri VJ isto tako imali dužnost da izveštavaju o zločinima koje čine pripadnici MUP-a.[7257] Prema tome, kao i u slučaju MUP-a, koji nije izveštavao o teškim zločinima, Veće konstatuje da se na osnovu činjenice da u zvaničnim izveštajima VJ nije bilo ovih informacija može razumno zaključiti da je postojala namera da se zločini pripadnika VJ prikriju. Iz dokaza se vidi da u nekim dnevnim operativnim izveštajima VJ nije bilo ni pomena operacijama u kojima je VJ učestvovao na Kosovu, a tokom kojih su počinjeni zločini.[7258] Osim toga, vojni sudovi su na kraju rata izgubili nadležnost nad predmetima koji su se ticali krivičnih dela VJ, osim ukoliko se radilo o predmetima koji su u fazi istrage ili u kojima je već bila potvrđena optužnica; zato je, po prestanku neprijateljstava i u skladu sa Zakonom o krivičnom postupku, većina od te nekolicine registrovanih predmeta koji su se ticali krivičnih dela VJ nad kosovskim Albancima prosleđena civilnim okružnim sudovima u užoj Srbiji.[7259] Dokazi ukazuju na to da u takvim slučajevima nije postojao efikasan mehanizam njihovog daljeg procesuiranja i da VJ ni po kom osnovu nije mogao dalje da se bavi predmetima protiv onih svojih pripadnika koji su prosleđeni civilnim sudovima, te da to nije ni činio. Radomir Gojović tako nije mogao da pruži nikakve informacije o predmetima koje su vojne vlasti prosledile civilnim sudovima.[7260]

iv. Zaključak o naporima činjenim da se prikriju zločini

[7256] Radomir Gojović, DP D496 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 16706, 16761; Radomir Gojović, T. 10330-10331, 10375.
[7257] Radomir Gojović, T. 10453.
[7258] V., na primer, DP P902, str. 9, Zapisnik sa sednice Kolegijuma načelnika Generalštaba VJ održane 21. januara 1999. godine, na kojoj je general-pukovnik Dimitrijević konstatovao da se angažovanje VJ u operaciji u Račku 15. januara 1999. godine ne pominje u dnevnom operativnom izveštaju Prištinskog korpusa; u izveštaju od 16. januara 1999. navodi se jedino to da je MUP izvršio akciju čišćenja u selu Račak i da "ima oko šezdeset i nešto poginulih".
[7259] Radomir Gojović, DP D496 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 16689. 16723, 16728-16730; Radomir Gojović, T. 10380, 10384, 10402-10404. Prema Gojovićevom svedočenju, spisak s brojem izrečenih presuda za period od 24. marta do 15. maja 1999. godine (DP D507) ne sadrži veliki broj rešenih predmeta zbog toga što je istražni postupak za takva krivična dela dugo trajao, pa su takvi predmeti po završetku rata prosleđivani civilnim sudovima (v. Radomir Gojović, T. 10402-10403, 10407). Veće takođe napominje da je Gojović u svom svedočenju rekao da su civilnim sudovima posle rata prosleđena dva predmeta za ratne zločine nad civilima, od njih osam koliko ih je navedeno u DP D510, pregledu krivičnih postupaka protiv pripadnika VJ koji su počinili zločine nad kosovskim Albancima na Kosovu u periodu od 24. marta 1999. godine do 10. juna 1999. godine, ali da on nije znao niti je mogao da zna koji je bio eventualni ishod postupaka u tim predmetima (Radomir Gojović, T. 10440-10442).
[7260] Radomir Gojović, T. 10442.

2108. Veće zaključuje da je zavera ćutanja postojala na svim nivoima MUP-a i VJ, o čemu svedoči gotovo potpuno odsustvo izveštaja, beležaka ili zapisnika sa sastanaka – kako na najvišim nivoima političke vlasti, MUP-a ili VJ, tako i na nivou Zajedničke komande ili operativnih elemenata MUP-a ili VJ – u kojima bi bila navedena bilo kakva informacija o napredovanju, uspehu ili neuspehu napora srpskih snaga u rešavanju pitanja OVK i stanovništva, kosovskih Albanaca, i onemogućavanju podrške kopnenim snagama NATO. Po mišljenju Veća, ne može se prihvatiti da o ovim pitanjima, koja su bila ključna za sam opstanak vlasti i naroda Srbije, i koja su bila u žiži napora vlasti i srpskih snaga, nisu bili izveštavani najviši nivoi vlasti, MUP-a i VJ, i da oni o njima nisu znali. Prema zaključku Veća, ili je sva dokumentacija u pisanoj formi uništena ili je na svim nivoima postojalo čvrsto opredeljenje da se izbegne da se pisana dokumentacija izbegava kako međunarodna zajednica ne bi imala na čemu da bazira svoje istrage, ili je posredi bilo i jedno i drugo. Na osnovu toga, može se zaključiti da je postojalo izveštavanje, usmeno i/ili pismeno, na svim najvišim nivoima – političke vlasti, VJ i MUP-a – i da su svi oni znali šta se zapravo događa na terenu na Kosovu i kako napreduju operacije. Ovaj zaključak dalje potkrepljuje ono malo pronađenih pisanih dokumenata i ponašanje koje ukazuje na upućenost najviših rukovodećih nivoa u Srbiji; u te dokumente spadaju zapisnici sa sastanaka, raspoređivanje na Kosovo svih raspoloživih policijskih snaga u stanju borbene gotovosti (među kojima i paravojnih formacija) i postupci kao što su uklanjanje i sakrivanje leševa.

h. Da li je u periodu na koji se odnosi Optužnica postojao plan za prikrivanje ubijanja civila, kosovskih Albanaca?

2109. Tužilaštvo tvrdi da su sistematski napori koje su tokom čitavog perioda na koji se odnosi Optužnica činile snage MUP-a da sakriju tela kosovskih Albanaca ubijenih od strane srpskih snaga, odvoženjem s mesta na kojem su žrtve pobijene i, često, pokopavanjem u privremene lokalne masovne grobnice, pa ponovnim otkopavanjem i prevoženjem u veće masovne grobnice u Srbiji, činjeni radi realizacije UZP za koji se optuženi tereti i iznosi dokaze u prilog postojanju UZP u ovom predmetu.[7261]

2110. Odbrana tvrdi da dela koja su na terenu činili "neodgovorni pojedinci" nemaju veze ni sa kakvim UZP-om, kako se navodi u optužnici.[7262]

2111. Smatrajući da nepostojanje izveštavanja i istraga o činjenju zločina od strane pripadnika MUP-a i VJ nad civilima, kosovskim Albancima, pokazuje da je postojao plan da se to ubijanje

[7261] Završni podnesak tužilaštva, par. 525, 526.

prikrije, što potkrepljuje i način na koji se postupalo s leševima žrtava, Veće će sada preći na razmatranje drugih raspoloživih dokaza koji ukazuju na postojanje takvog plana, posebno među onima za koje se tvrdi da su saizvršioci u UZP-u.

2112. Kao što je ranije konstatovano, u martu 1999. godine je u kabinetu predsednika Slobodana Miloševića održan radni sastanak kojem su, između ostalih, prisustvovali predsednik lično, ministar Vlajko Stojiljković, optuženi Vlastimir Đorđević i tadašnji načelnik RDB Radomir Marković. Ovo se može pročitati u izveštaju Radne grupe MUP-a od 25. maja 2001. godine.[7263] Radna grupa osnovana je u maju 2001. godine radi sprovođenja istrage o otkrivanju tela u hladnjači nađenoj u Dunavu 1999. godine. U izveštaju se navodi da je na pomenutom sastanku optuženi postavio pitanje "asanacije terena" na Kosovu i da je u vezi s tim predsednik Slobodan Milošević naredio ministru Stojiljkoviću da preduzme mere za uklanjanje svih tragova koji bi mogli ukazati na postojanje dokaza o tamo "izvršenim zločinima".[7264] Ovaj izveštaj takođe sugeriše da je bilo informacija da je na sledećem sastanku Kolegijuma MUP-a, takođe održanom u martu 1999. godine, ministar Stojiljković izdao naređenje optuženom Vlastimiru Đorđeviću i Draganu Iliću da obave zadatak "asanacije terena" na Kosovu kako bi se uklonili dokazi o civilnim žrtvama, o kojima bi Međunarodni sud mogao da povede istragu.[7265] Informacije o ova dva sastanka sadržane su u izjavi koju je načelnik RDB Radomir Marković dao pripadnicima RDB dok se nalazio u zatvoru.[7266] Radna grupa nije imala tu izjavu, ali na sastanku kod tadašnjeg ministra unutrašnjih poslova Dušana Mihajlovića u maju 2001. godine, jedan član Radne grupe video je tu izjavu i zabeležio njen sadržaj.[7267]

2113. Ima i drugih dokaza koji potvrđuju da je Stojiljković na sastanku u martu 1999. godine po instrukciji Slobodana Miloševića izdao naređenje Đorđeviću u vezi sa sakrivanjem tela civila, kosovskih Albanaca. Prema tim dokazima, jedan kamion s leševima je stigao u Centar "13. maj" u Batajnici u aprilu 1999. godine. Optuženog Vlastimira Đorđevića jedan svedok je pozvao telefonom da bi dobio instrukcije ili informacije u vezi s tim kamionom i ovaj mu je rekao da je u toku čišćenje teritorije Kosova, "da se to [kamion] treba skloniti kod nas", da je to "tajna broj jedan" i da on [Vlastimir Đorđević] treba da informiše predsednika Miloševića.[7268]

[7262] Završna reč, T. 14462.
[7263] V. DP P387, str. 3.
[7264] V. DP P387, str. 3.
[7265] V. DP P387, str. 3; v. gore, par. 1289, 1387-1394.
[7266] Svedok K84, T. 2007-2009.
[7267] Svedok K84, T. 2148-2160.
[7268] V. Poverljivi dodatak.

2114. U pismenoj izjavi koju je dao Draganu Karleuši, zameniku načelnika Uprave kriminalističke policije, Slobodan Borisavljević, šef kabineta optuženog u relevantnom periodu, navodi da je u aprilu 1999. godine održan sastanak na kojem je optuženi obavestio Dragana Ilića, načelnika Uprave kriminalističke policije u Beogradu i člana Kolegijuma MUP-a,[7269] čiji je direktni nadređeni bio,[7270] da je doneta odluka da se izvrši asanacija bojišta na Kosovu i radnicima na terenu uputi stručna pomoć.[7271] Borisavljević je navodno rekao da je u tu svrhu odlučeno da Vladimir Aleksić, načelnik Uprave Kriminalističko-tehničkog centra, i Desimir Radić, načelnik Odeljenja za privredu MUP-a, budu upućeni u Štab MUP-a u Prištini kao "stručna pomoć".[7272]

2115. Prema sećanju Živka Trajkovića, koji je svedočio o razgovoru koji je s optuženim vodio početkom juna 1999. godine o pokopavanju tela u centru SAJ u Batajnici, Vlastimir Đorđević je rekao da su to odlučili ljudi mnogo važnijih od njih. Pored toga, prema Trajkovićevom shvatanju stvari, odluka da se tela pokopaju u centru SAJ u Batajnici doneta je u kontekstu asanacije i čišćenja terena na Kosovu; po njemu, to je spadalo u odgovornost Dragana Ilića, koji je određen za šefa ekipe za asanaciju bojišta na Kosovu.[7273] Trajković je Dragana Ilića video u Štabu MUP-a u Prištini negde između marta i juna 1999. godine.[7274] Prema njegovim rečima, na teritoriji Kosova ništa se nije događalo bez znanja Štaba MUP-a u Prištini.[7275]

2116. U toku svog svedočenja optuženi je potvrdio da je Ilić u periodu na koji se odnosi Optužnica dolazio dva puta na Kosovo i da je to bilo "[po] nalogu ministra unutrašnjih poslova."[7276] Međutim, optuženi je u svom svedočenju naveo da mu je Ilić 2. juna 1999. godine rekao da je na Kosovu bio kako bi SUP-ovima dao instrukcije kako da poboljšaju rad na vršenju uviđaja u ratnim uslovima.[7277] Međutim, za razliku od toga, na sastanku Zajedničke komande održanom 1. juna 1999. godine u Prištini, optuženi je prisutnima saopštio da general Ilić nije u mogućnosti da prisustvuje sastanku zbog toga što se "nalazi na nekim zadacima oko asanacije bojišta".[7278] Veće ima u vidu da odbrana tvrdi da o sastanku Zajedničke komande od 1. juna 1999. godine ne postoje

[7269] DP D208, s datumom od 23. maja 2001.
[7270] Ljubinko Cvetić, T. 6667. Veće konstatuje da je svedok odbrane Miloš Pantelić u svom svedočenju naveo da je Dragan Ilić instrukcije primao direktno od ministra; međutim, stiče se utisak da je on do tog zaključka došao jedino na osnovu svojih razgovora s Draganom Ilićem (v. Miloš Pantelić, T. 12099, 12124; v. takođe svedok 6D2, 12227-12228). Iz ovog razloga, kao i zato što je smatralo da je Ljubinko Cvetić verodostojan svedok, Veće se u vezi s ovim pitanjem oslonilo na njegov iskaz.
[7271] V. DP P390.
[7272] V. DP P390; v. takođe svedok K84, T. 2024-2025, 2172.
[7273] Živko Trajković, T. 9126-9127, 9129.
[7274] Živko Trajković, T. 9129.
[7275] Živko Trajković, T. 9130, 9138.
[7276] Vlastimir Đorđević, T. 9746-9747, 9987.
[7277] Vlastimir Đorđević, 9747, 9987.
[7278] Aleksandar Vasiljević, T. 5694; v. takođe DP P885. Vasiljević je u svom svedočenju rekao da je u svojim beleškama sa sastanka zapisao jedino imena onih koji su govorili na sastanku. Jedino što je Đorđević rekao bilo je to da Dragan Ilić nije u mogućnosti da prisustvuje, što svedok nije zabeležio u svojim beleškama (Aleksandar Vasiljević, T. 5702; v. DP P885).

dokazi i da optuženi nije prisustvovao tom sastanku.[7279] Međutim, Veće Vasiljevićev iskaz o ovom pitanju smatra pouzdanim.[7280] Dalje, ono ne prihvata iskaz optuženog da je Ilić bio poslat na Kosovo da poboljša rad na vršenju uviđaja u ratnim uslovima. Na osnovu dokaza Veće se uverilo da je Ilić na Kosovo upućen da bi koordinirao "asanaciju terena". Premda operacije "asanacije terena" mogu biti legitimne, Veće se na osnovu gore razmotrenih dokaza uverilo da se u ovom kontekstu pod tim terminom podrazumevalo prikrivanje leševa lica koje su srpske snage ubile u protivterorističkim operacijama, uključujući i onih lica koja nisu aktivno učestvovala u neprijateljstvima. Asanacija je, prema zaključku Veća, bila usmerena na "uklanjanje" svih tragova koji bi mogli služiti kao dokaz o zločinima počinjenim od strane srpskih snaga na Kosovu, a vršena je u skladu s naređenjem koje je dao predsednik Milošević kad je optuženi pokrenuo ovo pitanje u martu 1999. godine.[7281]

2117. Iako je sasvim svesno činjenice da svedočenja o sastancima iz marta 1999. godine nisu dali neposredni svedoci, Veće isto tako uviđa da ima više dokaza koji, kada se uzmu zajedno, potvrđuju da je osnova tih svedočenja istinita. Na temelju ukupnih dokaza sagledanih zajedno, Veće smatra da je dokazano da je na jednom ili više sastanaka održanih u martu 1999. godine i kasnije "asanacija terena" razmatrana u kontekstu sakrivanja tela žrtava koje su ubili pripadnici srpskih snaga na Kosovu, o čemu je bilo reči gore u tekstu.

i. Zvaničnici MUP-a koji su učestvovali u sakrivanju tela

2118. Gore razmotrene dokaze Veće smatra uverljivim u kontekstu datih događaja; ono takođe konstatuje da je jedini mogući razuman zaključak taj da činjenica da su tela uklanjana direktno s mesta zločina ili iz grobnica na grobljima gde su ih sahranile porodice ili drugi seljani, kao i da su u mnogim, mada ne svim slučajevima, pokopavana u privremene grobnice na Kosovu i kasnije otkopavana, pa ponovno tajno pokopavana u masovne grobnice na izolovanim lokacijama u Srbiji ili da su, kao što je to ponekad bio slučaj, pokopavana direktno u te masovne grobnice, pokazuje da se radilo o operacijama koje su planirane i koordinirane na najvišim nivoima u Beogradu, a izvođene na Kosovu. Optuženi je bio osoba nadležna za sve pripadnike MUP-a koji su učestvovali u ovome. U skladu sa zaključcima koje je Veće iznelo u Poglavlju VI, operacija sakrivanja tela planirana je od samog početka dejstvovanja srpskih snaga na Kosovu 24. marta 1999. godine, a to

[7279] Završna reč, T. 14477-14478.
[7280] Veće napominje da se odbrana u prilog svojoj tvrdnji oslanja na svedočenje samog optuženog, kao i na svedočenje svedoka odbrane Momira Stojanovića (v. Završnu reč odbrane, T. 14477-14478; v. takođe Završni podnesak odbrane, par. 455, 458, 460-461). Međutim, Veće Vasiljevićev iskaz o ovom pitanju prihvata kao verodostojan, pa odbija da prihvati tvrdnju odbrane da 1. juna 1999. godine nije bilo nikakvog sastanka Zajedničke komande i da optuženi nije prisustvovao tom sastanku.
[7281] V. gore, par. 2025.

planiranje se nije moglo odvijati samo na lokalnom nivou. Veće zaključuje da su političari, među kojima Slobodan Milošević i Vlajko Stojiljković, kao i visoki zvaničnici MUP-a, među kojima i optuženi, učestvovali u sakrivanju tela ili da su u najmanju ruku znali za njega.

2119. Veće neće donositi konkretnije zaključke o učešću ili upućenosti određenih visokih političkih rukovodilaca i rukovodilaca MUP-a i VJ u sakrivanje tela kosovskih Albanaca ubijenih na Kosovu u periodu na koji se odnosi Optužnica, pošto se oni ovom Optužnicom konkretno ne terete. Međutim, na osnovu dokaza se s pravom može smatrati da je jedan broj osoba najverovatnije direktno učestvovao u sakrivanju tela ili je makar znao za njega. Neki od njih svedočili su na ovom suđenju, pa je Veće zato smatralo neophodnim da posebnu pažnju posveti svedočenju svedoka kao što je, na primer, načelnik SUP-a Časlav Golubović. U vezi s tim, Veće napominje da su i predsednik Slobodan Milošević i ministar Vlajko Stojiljković preminuli pre početka ovog suđenja.

2120. Veće neće donositi konkretnije zaključke o učešću ili upućenosti generala Sretena Lukića u sakrivanje tela. Lukiću je pred Međunarodnim sudom suđeno po optužnici koja se tiče direktno ovog pitanja i izrečena mu je kazna zatvora od 22 godine zbog odgovornosti za zločine počinjene na Kosovu, s tim da se čeka na ishod žalbenog postupka koji je u toku. Valja napomenuti da je Sreten Lukić bio načelnik RJB 2001. godine i kasnije, kad je pitanje sakrivanja leševa s Kosova procurilo u javnost i postalo predmet istrage Radne grupe u Srbiji.

j. Učešće VJ u sakrivanju tela

2121. U vezi s učešćem VJ u operaciji sakrivanja tela, ako se izuzmu slučajevi kad su pripadnici VJ, sami ili zajedno s pripadnicima MUP-a, učestvovali u sakupljanju tela na područjima gde su srpske snage izvodile operacije,[7282] zaključak Veća je da se na osnovu dokaza ne može ustanoviti da su VJ ili njegovo rukovodstvo direktno učestvovali u operacijama sakrivanja tela razmotrenim gore u tekstu.

(iii) Učešće više osoba

2122. Tužilaštvo tvrdi da su u udruženom zločinačkom poduhvatu, osim optuženog, učestvovali Slobodan Milošević, Nikola Šainović, Vlajko Stojiljković, Sreten Lukić, Radomir Marković, Obrad Stevanović, Dragan Ilić, Dragoljub Ojdanić, Nebojša Pavković i Vladimir Lazarević.[7283] Iako se u

[7282] Kao što je navelo na drugim mestima u ovoj Presudi, Veće je ustanovilo da su u nekim prilikama pripadnici VJ direktno učestvovali u transportu nekih od tela sakupljenih na mestima gde su vođene operacije na lokacije gde su ona zatim pokopana u improvizovane grobnice. V. gore, par. 553, 985, 988.
[7283] Optužnica, par. 20; Završni podnesak tužilaštva, par. 8 i 14.

Optužnici navodi da je i Milan Milutinović bio učesnik u UZP,[7284] tužilaštvo je u svom Završnom podnesku navelo da o njegovom učešću u UZP nije izvelo dovoljno dokaza da bi ono bilo dokazano van svake razumne sumnje.[7285] Veće će stoga poći od pretpostavke da je navod o učešću Milana Milutinovića u UZP povučen. Tužilaštvo dalje navodi da su među učesnicima u UZP bili članovi komandnih i koordinacionih tela, kao i pripadnici "snaga SRJ i Srbije",[7286] koji su imali zajedničku nameru da ostvare cilj UZP.[7287] Kad su posredi krivična dela iz Optužnice počinjena od strane lica koja nisu bila učesnici u UZP (pripadnici "snaga SRJ i Srbije"), tužilaštvo tvrdi da optuženi ipak snosi krivičnu odgovornost, pošto su fizički izvršioci zločina korišćeni od strane učesnika u UZP.[7288]

2123. Odbrana negira da je postojalo ikakvo učešće više osoba**.**[7289] Ona tvrdi da tužilaštvo samo "veoma uopšteno nabraja nekoliko grupa" za koje navodi da su "operisale u saradnji".[7290] Ona tvrdi da ono što tužilaštvo navodi kao "pluralitet osoba" zapravo jesu "neimenovani i nedefinisani pripadnici vladajućeg sistema čitave jedne zemlje".[7291] Odbrana dalje tvrdi da je tužilaštvo "napustilo" svoju teoriju iz Optužnice da je Vrhovni savet odbrane imao kontrolu nad MUP-om i njemu podređenim jedinicama, i napominje da je tužilaštvo koristilo reč "koordinacija", a ne "prepotčinjavanje" u vezi s aktivnostima koje je VJ obavljao zajedno s MUP-om.[7292] Veće ne mora da donosi zaključke o tome da li odbrana ispravno tumači navode tužilaštva; jedino što treba da učini je da oceni da li su ti navodi dokazani.

2124. Odbrana tvrdi da se Zajednička komanda zapravo svodila na niz sastanaka koji su se održavali kako bi VJ i MUP razmenili saznanja o situaciji na terenu na Kosovu, da se ti sastanci nisu održavali posle oktobra 1998. godine i da nikad nije postojao plan za proterivanje stanovništva ili činjenje zločina o kojima je bilo reči na tim sastancima.[7293] U jednom drugom delu ove Presude Veće je odbilo ove argumente.[7294] Odbrana dalje navodi da, s obzirom na činjenicu da se sastav učesnika na sastancima Zajedničke komande menjalo od sastanka do sastanka, to pokazuje da nije

[7284] Optužnica, par. 20.
[7285] Završni podnesak tužilaštva, par. 15.
[7286] Pod "snagama SRJ i Srbije" u Optužnici se podrazumevaju VJ, uključujući 3. armiju, konkretno Prištinski korpus 3. armije, i druge jedinice koje su bile stalno ili privremeno angažovane na Kosovu ili su na drugi način učestvovale u sukobu; MUP, uključujući: PJP, SAJ, jedinice rezervne policije, pripadnike SUP, JSO i operativce RDB; Prištinsku vojnu oblast i vojnoteritorijalne jedinice u njenom sastavu; jedinice civilne odbrane, jedinice civilne zaštite, grupe civila koje su naoružali VJ i/ili MUP a koje su pretvorene u jedinice za odbranu sela i koje su delovale pod rukovodstvom i bile u nadležnosti VJ i/ili MUP, kao i dobrovoljce uključene u jedinice VJ i/ili MUP. Optužnica, par. 20.
[7287] Optužnica, par. 20; Završni podnesak tužilaštva, par. 8.
[7288] Završni podnesak tužilaštva, par. 9.
[7289] Završni podnesak odbrane, par. 294.
[7290] Završni podnesak odbrane, par. 295.
[7291] Završni podnesak odbrane, par. 302.
[7292] Završni podnesak odbrane, par. 297.
[7293] Završni podnesak odbrane, par. 298.
[7294] V. gore, par. 240-252.

bilo "definisanog učešća više osoba".[7295] Veće to obrazloženje ne smatra uverljivim, jer ispada da se članstvo u Zajedničkoj komandi izjednačava s učešćem u UZP. Iako je Zajednička komanda možda olakšala sprovođenje zajedničkog plana, to ne podrazumeva da su svi članovi Zajedničke komande nužno bili i učesnici u UZP ili da su imali nameru da se u skladu s njim počine zločini.

2125. Odbrana navodi da su "bezbrojni sastanci" funkcionera VJ i MUP-a tokom 1998. i 1999. godine održavani kako bi se rešila situacija izazvana terorističkim akcijama na Kosovu i građani Srbije zaštitili od takvih dela nasilja.[7296] Prema tvrdnji odbrane, Oktobarskim sporazumima iz 1998. godine uspostavljeni su uslovi za mirno rešenje kosovskog pitanja, nakon čega je prestala potreba za sastancima Zajedničke komande, a SRJ je usredsredila svoju pažnju na humanitarne inicijative, kao što je "Privremeno izvršno veće".[7297] Veće je razmotrilo dokaze koji se odnose na sastanke VJ i MUP-a nakon Oktobarskih sporazuma iz 1998. godine i došlo do suprotnog zaključka, odnosno da su sastanci Zajedničke komande nastavili da se održavaju, pa i da se iz tih sastanaka vidi da su rukovodioci tih struktura svesno nastojali da zavaraju VMK kako se pridržavaju Oktobarskih sporazuma, dok su, zapravo, planirali dalje operacije u cilju realizacije UZP.

2126. Veće je zaključilo da je najviše političko, vojno i policijsko rukovodstvo imalo zajednički plan da se ravnoteža u etničkom sastavu stanovništva na Kosovu promeni sprovođenjem kampanje terora protiv civilnog stanovništva, kosovskih Albanaca, a taj plan je uključivao ubistva, deportacije, prisilna premeštanja i uništavanje objekata od verskog i kulturnog značaja. Zajednički plan je zahtevao saglasnost i učešće političkog rukovodstva SRJ i Srbije, rukovodstva VJ, uključujući korpus na Kosovu, MUP-a i rukovodstva njegovih relevantnih uprava i njegovog štaba na Kosovu. Dokazi da su lica koja su vršila pomenute funkcije delovala jedinstveno u cilju realizacije UZP detaljno su izloženi u ovoj Presudi i u njih spadaju osnivanje i rad Zajedničke komande na planiranju i koordiniranju operacija MUP-a i VJ, počevši od juna 1998. godine pa najmanje do juna 1999. godine, zapisnici sa sastanaka Kolegijuma VJ, Vrhovnog saveta odbrane, Generalštaba VJ, Kolegijuma MUP-a, Štaba MUP-a za Kosovo, gde su zajedničke operacije planirane i gde su izdavana naređenja za njihovo sprovođenje, kao i dokazi da su ti planovi sprovođeni u delo na terenu, uz nadzor i izveštavanje od strane tih istih lica. Pored toga, kao što je detaljno opisano u ovoj Presudi, postoje dokazi da su barem neki učesnici u UZP direktno učestvovali u prikrivanju zločina počinjenih u skladu sa zajedničkim planom.

[7295] Završni podnesak odbrane, par. 299.
[7296] Završni podnesak odbrane, par. 300.
[7297] Završni podnesak odbrane, par. 301.

2127. U vezi s političkom komponentom učešća u UZP, Veće se na osnovu dokaza uverilo da su Slobodan Milošević, predsednik SRJ, i Nikola Šainović, zamenik predsednika Vlade SRJ odgovoran za Kosovo, bili učesnici u UZP. Što se tiče učešća pripadnika MUP-a u UZP, Veće se uverilo da su Vlajko Stojiljković, ministar unutrašnjih poslova, optuženi Vlastimir Đorđević, načelnik RJB, Radomir Marković, načelnik RDB, Sreten Lukić, rukovodilac Štaba MUP za Kosovo, Obrad Stevanović, načelnik Uprave policije RJB, i Dragan Ilić, načelnik Uprave kriminalističke policije, bili učesnici u UZP. Što se tiče učesnika UZP iz redova VJ, Veće prihvata da su Dragoljub Ojdanić, načelnik Generalštaba/Štaba Vrhovne komande VJ, Nebojša Pavković, komandant 3. armije VJ i Vladimir Lazarević, komandant Prištinskog korpusa, bili učesnici u UZP.

2128. Postoji obilje dokaza da je kampanja terora nad civilnim stanovništvom kosovskih Albanaca 1999. godine bila koordinirana od strane više instanci, počevši od visokog političkog rukovodstva, preko Vrhovnog saveta odbrane i Zajedničke komande, pa do 3. armije i Prištinskog korpusa i MUP-a, uz upotrebu SUP-ova, lokalne i pogranične policije, kao i posebnih jedinica policije (PJP) i specijalnih antiterorističkih jedinica. Premda Veće ne može da utvrdi ko su tačno bili učesnici a ko izvršioci, jasno je da su neki pripadnici ovih jedinica zajedničkim snagama realizovali zajednički cilj. Snage MUP-a i VJ su dejstvovale krajnje koordinirano, jedinice i pojedinačni pripadnici uključivani su u taj plan kao učesnici i izvršioci, a opšti zajednički plan usmeravali su barem gorenavedeni glavni učesnici u UZP. Obim operacija na Kosovu, obrazac zločina počinjenih nad civilima, kosovskim Albancima, i mnoštvo različitih jedinica VJ i MUP-a uključenih u te akcije uverili su Veće da je postojao plan, u kojem je učestvovalo više osoba, da se kampanjom terora i nasilja izmeni etnički sastav stanovništva na Kosovu i da su te osobe učestvovale u realizaciji zajedničkog cilja i delile istu nameru da se ti zločini počine.

(iv) Zaključci u vezi s postojanjem zajedničkog plana

2129. Iako Veće prihvata da su operacije koje su dovele do smrti žrtava, kosovskih Albanaca koji su predmet optužbi za ubistvo u Optužnici, možda vođene pod izgovorom protivterorističkih operacija, i da to možda jeste bio jedan od ciljeva, iz dokaza je kristalno jasno da se te operacije nisu ograničavale na pripadnike OVK. Iz prirode zločina koji su dokazani jasno se vidi da je ta kampanja bila usmerena na stanovnike, kosovske Albance. Zaključak Veća je da su te operacije imale za cilj terorisanje civilnog stanovništva, kosovskih Albanaca u gradovima, varošicama i selima. To se postizalo različitim sredstvima. Srpske snage su teškim naoružanjem granatirale naseljena područja. Naoružani pripadnici tih snaga napadali su naseljena područja i terorisali ljude pretnjama, nasiljem i ubijanjem. Kuće i drugi objekti kosovskih Albanaca su paljeni nakon čega često više nisu bili upotrebljivi. Čitava sela uništena su granatiranjem i vatrom. U mnogim

slučajevima muškarci kosovski Albanci bili su odvojeni od žena i dece i potom lišeni života. Neki drugi incidenti pokazuju da su srpske snage imale i drugačiji *modus operandi*, kad bi muškarce, žene i decu zajedno lišavali života, kao grupu. Ubijanje pojedinaca, kosovskih Albanaca, ili manjih grupa zajedno, po mišljenju Veća, često je trebalo da služi kao primer i upozorenje drugima da će i njih snaći ista sudbina ako ne napuste svoj dom, pa i Kosovo. Civili, ili oni od njih koji nisu ubijeni, često su pod pretnjom sile morali da napuste svoj dom, selo ili grad, najčešće kako bi se priključili drugima da bi bili prevezeni preko obližnje granice ili kako bi se priključili kolonama raseljenih lica koje su pripadnici srpskih snaga usmeravali preko granice. Radnje kojima su pripadnici srpskih snaga terorisali kosovske Albance imale su tako ozbiljan efekat, da su mnogi i bez naređenja bežali iz svojih kuća, sela i gradova, kako bi umakli srpskim snagama. U takvim okolnostima, jasno je da odluka o odlasku nije bila stvar izbora, već da su ljudi na odlazak bili potaknuti strahom od mogućih posledica ostanka.

2130. Prema tome, Veće se na osnovu dokaza izloženih u prethodnim poglavljima ove Presude, a posebno u Poglavlju VI, uverilo da su srpske snage na Kosovu, počevši od 1998. godine, tokom čitavog rata sprovodile kampanju terora i ekstremnog nasilja nad kosovskim Albancima. Za kampanju terora i nasilja tipični su bili deportacije, ubistva, prisilna premeštanja i progoni. Međutim, Veće napominje da je uvid nekog običnog pripadnika MUP-a ili VJ u razmere i pravu prirodu plana mogao biti ograničen, ali zaključuje da razmere, priroda i struktura koordiniranih snaga koje su ga sprovodile pokazuju da je postojalo rukovodstvo – iz redova političkih, vojnih i policijskih vlasti SRJ i Srbije – koje je usmeravalo i koordiniralo događaje na terenu. Prema tome, ustanovljeno je da je postojao zajednički plan kako se navodi u Optužnici.

(b) Da li su zločini ustanovljeni u ovoj Presudi bili deo zajedničkog plana?

2131. Veće je konstatovalo da je postojao UZP koji se sastojao od kampanje terora i nasilja srpskih snaga nad kosovskim Albancima, a čiji je cilj bio da se izmeni etnički sastav stanovništva na Kosovu, kako je opisano u prethodnom odeljku. Na drugim mestima u Presudi Veće je već zaključilo i to da se zločini deportacije, druga nehumana dela (prisilno premeštanje), ubistva i progoni, navedeni u Optužnici, jesu dogodili.[7298] Sada će razmotriti pitanje da li su ovi zločini bili sastavni deo cilja UZP (UZP I) ili su pak zločini ubistva i progona navedeni u Optužnici bili prirodna i predvidiva posledica UZP (UZP III).[7299]

[7298] V. gore, par. 1701-1703, 1753, 1854-1855.
[7299] U par. 21 Optužnice se u vezi s deportacijom i prisilnim premeštanjem ne navodi UZP III.

2132. Odbrana je tvrdila da su dela kojima se optuženi tereti u Optužnici bila "izolovani incidenti počinjeni od strane nepoznatih pojedinaca" i da, kao takva, nisu bila deo nikakvog plana.[7300] Dokazi razmotreni u Poglavlju VI ove Presude pokazuju suprotno. Ti zločini počinjeni su u toku unapred isplaniranih i koordiniranih akcija srpskih snaga. Kako je ranije konstatovano, zapovesti i direktive za te operacije nisu sadržale eksplicitna naređenja za vršenje zločina. Pismena naređenja i direktive su gotovo uvek bili sročeni neodređeno, što se, prema zaključku Veća, činilo zato da bi komandanti VJ i MUP-a, kao i jedinice na terenu, imali mogućnost da ih sprovedu kako smatraju za shodno. Na primer, u naređenjima se navodila potreba za "čišćenjem terena",[7301] uspostavljanjem "borbene kontrole" na određenim pravcima,[7302] "pružanjem podrške u razbijanju i uništenju ŠTS"[7303] ili "razbijanjem i uništenjem" snaga OVK.[7304] Ta namerna nepreciznost omogućavala je, pa čak i podsticala na tumačenje da se u naređenjima misli na likvidaciju boraca OVK, lica za koja se sumnjalo da su borci OVK i lica za koja se smatralo da su njegove pristalice, kao i na "čišćenje", čitavih oblasti na kojima su živeli kosovski Albanci i njihovo upućivanje preko granice, svim raspoloživim sredstvima.

2133. Veće zaključuje da je bitno razumeti pravo značenje ovih naređenja i direktiva, i činjenicu da su ih pripadnici snaga VJ i MUP-a u većini slučajeva sprovodili na način koji je podrazumevao prisilno proterivanje civila, kosovskih Albanaca, iz njihovih domova, paljenja albanskih kuća, sela i imovine, ubijanja civila, kosovskih Albanaca, posebno muškaraca i mladića vojne dobi, kao i pogubljenja zarobljenih boraca OVK. Ovo nije bila nova ili iznenađujuća pojava. Ponašanje ove vrste, posebno ubijanje civila, kosovskih Albanaca, a naročito muškaraca i mladića vojne dobi, bilo je evidentno i u protivterorističkim operacijama za vreme srpske ofanzive 1998. godine. Najflagrantniji zločini počinjeni tokom tih operacija obuhvatali su ubijanje čitavih porodica kosovskih Albanaca, kao što je bio slučaj s porodicom Jashari u martu 1998. godine i porodicom Delilaj u septembru 1998. godine. Krajem 1998. godine već je postojao ustaljen obrazac ponašanja pripadnika snaga VJ i MUP-a angažovanih u takozvanim protivterorističkim dejstvima, prema kojem su VJ i MUP obično išli mnogo dalje od održavanja reda i hapšenja terorista i lica osumnjičenih za terorizam ili uspostavljanja kontrole nad određenim delom kosovske teritorije.

2134. Ipak, operacija u Račku od 15. januara 1999. godine, još jedna navodna protivteroristička operacija, u kojoj su pripadnici srpskih snaga lišili života najmanje 45,[7305] a možda čak i 60[7306]

[7300] V., na primer, Završni podnesak odbrane, par. 311, 664.
[7301] V., na primer, DP P957, str. 3; Goran Stoparić, DP P493, par. 7, 45-46; svedok K54, DP P782, str. 2; svedok K54, T. 4367.
[7302] V., na primer, DP P896, str. 4, stavka 6.4.
[7303] V., na primer, DP P1235, stavka 5.1.
[7304] V., na primer, DP P969, str. 1; DP P970, str. 2; DP P1382, str. 2; DP P766, str. 2; DP P767, str. 2; DP P350, str. 2; DP P961, str. 2; DP D104, str. 2.
[7305] V. gore, par. 416.

kosovskih Albanaca, uključujući jednu ženu i dete, bila je jedan od ranih primera novog, intenzivnijeg, pristupa "protivterorističkim" operacijama snaga VJ i MUP-a koje su delovale u sadejstvu. Zapisnik sa sastanka Generalštaba VJ od 21. januara 1999. godine pokazuje da za ulogu Prištinskog korpusa u operaciji u Račku u početku nisu znale sve starešine VJ, pošto je ta činjenica bila izostavljena iz dnevnih operativnih izveštaja.[7307] Na pitanja svojih kolega o ulozi VJ u ovoj operaciji, Ojdanić je rekao da su o operaciji u Račku odlučili Zajednička komanda i predsednik Milošević.[7308] Sastanci Generalštaba VJ i naređenja 3. armiji koja su usledila u januaru 1999. godine pokazuju da je od marta 1999. godine trebalo sprovesti novi plan za ponovno uspostavljanje teritorijalne kontrole uz upotrebu snaga VJ i MUP-a u sadejstvu, kao i naoružanog nealbanskog stanovništva.[7309] Prema zaključku Veća, dokazi dalje otkrivaju da je UZP postojao već sredinom januara 1999. godine. Moguće je da je postojao i ranije, možda još u vreme međunarodnih političkih pregovora u oktobru 1998. godine, ali dokazi potvrđuju da je najkasnije sredinom januara 1999. godine srpsko političko rukovodstvo, kao i rukovodstvo VJ i MUP-a, bilo svesno toga da je za njegov dugoročni cilj sigurne i trajne srpske kontrole nad Kosovom potrebno izvršiti izmenu kosovskog društva, i to brzo, pre nego što to osujeti intervencija NATO. To je trebalo ostvariti intenzivnijom saradnjom VJ i MUP-a, kao i drugih srpskih snaga u zajedničkim operacijama. U Direktivi Generalštaba VJ od 16. januara 1999. godine naslovljenoj "Grom 3" može se pročitati sledeće: "[u]sadejstvu sa snagama MUP-a R. Srbije blokirati šiptarsko-terorističke snage na prostoru KiM".[7310] Aleksandar Vasiljević je naveo da bi na osnovu ove direktive jedinica VJ dobila naređenje za angažovanje[7311] i da bi VJ davao zadatke MUP-u, uz naznaku "podržava vojska".[7312]

2135. Ove zajedničke operacije obuhvatale su uništenje OVK ubijanjem njenih pripadnika, čišćenjem područja od sistema podrške OVK ili NATO zbog moguće kopnene invazije NATO, kao i ubijanjem ili uklanjanjem civilnog stanovništva, kosovskih Albanaca, s određenih područja, što je u mnogim slučajevima značilo njihovo premeštanje preko granice kako više ne bi bili deo kosovskog stanovništva. U sredstva nameravana za ostvarivanje ovih ciljeva i sprovođenje plana, spadali su prisilno premeštanje, deportacija, ubistvo i uništavanje domova i sela, kao i verske ili kulturne baštine civilnog stanovništva, kosovskih Albanaca.

2136. Što se tiče zločina deportacije i drugih nehumanih dela – prisilnog premeštanja (kao zločina protiv čovečnosti), Veće se uverilo da su, u velikoj većini slučajeva u kojima je utvrđeno da

[7306] DP P902, str. 9.
[7307] DP P902, str. 9.
[7308] DP P902, str. 11.
[7309] V. DP P902, str. 29.
[7310] DP D179, str. 7-9.
[7311] Aleksandar Vasiljević, T. 5844.
[7312] Aleksandar Vasiljević, T. 5954-5955.

su počinjeni, ti zločini bili sastavni deo zajedničke zamisli. Namera učesnika u UZP bila je da se civili, kosovski Albanci, prisilno premeste ili deportuju kako bi se etnički sastav Kosova izmenio i kako kosovski Albanci više ne bi činili većinsko stanovništvo, što bi Srbima obezbedilo trajnu kontrolu nad teritorijom. Istovremeno, prisilnim proterivanjem kosovskih Albanaca s područja ključnih za bezbednost trebalo je eliminisati izvore podrške i logističkog snabdevanja OVK i, eventualno, vojnika NATO, u slučaju da dođe do kopnene invazije. Najkasnije 24. marta 1999. godine, VJ, MUP i s njima povezane snage bile su spremne, a plan za izvršenje ovih zločina uglavnom sproveden širom opština na Kosovu navedenih u Optužnici. Dokazi ukazuju na to da je u izvršavanju naređenja u početku bilo izvesnih nedoslednosti i konfuzije. Ponekad bi žene i deca bili isterani iz sela, ali su posle nekog vremena mogli da se vrate, a onda bi neki od njih ponovo bili isterani. Nekad muškarci ne bi bili lišeni života, već odvedeni preko granice. Međutim, kako je vreme odmicalo, proterivanje i/ili deportacija kosovskih Albanaca iz sela, propraćeni pogubljenjima muškaraca vojne dobi iz tih sela, postali su uobičajena praksa srpskih snaga.

2137. Što se tiče zločina ubistva (i kao kršenja zakona i običaja ratovanja i kao zločina protiv čovečnosti), Veće se uverilo da je za ubijanje širokih razmera muškaraca i dečaka albanske nacionalnosti postojala namera u okviru zajedničkog plana. To je bila glavna komponenta kampanje terora. Pored toga, na ovaj način su lišavani života i eventualni borci OVK među civilima. U nekim slučajevima, ubijanje žena i dece takođe je predstavljalo komponentu kampanje terora koja je trebalo da dovede to toga da kosovski Albanci napuste Kosovo. U nekim slučajevima su čitave porodice, uključujući žene i decu, lišavane života zato da bi se lokalnom stanovništvu, kosovskim Albanacima, pokazalo šta ih čeka ako ne odu iz svojih sela, mesta ili gradova ili, jednostavno, zato da bi se kreiranjem atmosfere straha kosovski Albanci nagnali da odu. Ovakvi slučajevi su ređi, pa ih Veće detaljnije razmatra.

2138. Odbrana je navela da su ubistvo članova porodice Berisha u gradu Suvoj Reci 26. marta 1999. godine počinili "pojedinci koji su postupali iz ličnih razloga".[7313] Ona u prilog tome navodi da su u ovom napadu učestvovali civili, kao i policajci koji su konzumirali alkohol.[7314] Veće je konstatovalo da su naoružane osobe u civilnoj odeći, koje su mogle biti policija ili civili, delovale u dogovoru sa snagama MUP-a koje su učestvovale u događajima u porodičnom kompleksu porodice Berisha na Reštanskom putu. Takođe je prihvatilo da su policajci koji su članove porodice Berisha lišili života u piceriji neposredno pre toga pili alkohol.[7315] Međutim, po mišljenju Veća, nijedna od ovih okolnosti ne osporava činjenicu da su članovi porodice Berisha u gradu Suvoj Reci 26. marta

[7313] Završni podnesak odbrane, par. 773.
[7314] Završni podnesak odbrane, par. 773.
[7315] V. gore, par. 674.

1999. godine pobijeni u toku koordinirane, unapred planirane akcije MUP-a (uključujući PJP) vođene na tom području uz podršku VJ, o čemu je detaljnije bilo reči na drugim mestima u ovoj Presudi.[7316] U sastavu srpskih snaga koje su 26. marta 1999. godine došle u kuće u sklopu kompleksa porodice Berisha na Reštanskom putu bili su pripadnici jedne jedinice PJP koja je radi ove akcije stigla u grad neposredno pre njenog početka, zatim, pripadnici redovnog i rezervnog sastava lokalne policije, kao i jedno ili više naoružanih neuniformisanih lica. Sasvim je moguće da su to bili pripadnici policije u civilnoj odeći, a ukoliko su bili civili, postupali su u dogovoru sa snagama MUP-a.[7317] Po svemu sudeći, konzumiranje alkohola bilo je vrlo ograničeno i nije predstavljalo faktor od presudnog značaja. U prilog dokazima da su ova ubistva bila unapred planirana govore i koordinirani napori da se ova tela odmah posle ubijanja uklone, pokopaju u privremenu masovnu grobnicu u Prizrenu, iskopaju nekoliko dana kasnije, prevezu u centar SAJ u Batajnici kraj Beograda, i da se tamo krišom ponovo pokopaju u jednu u masovnu grobnicu. Treba istaći da o ovim ubistvima nije bilo istrage niti je naredio da ona sprovede. Veće se uverilo da je ubistvo članova ove ugledne porodice kosovskih Albanaca za krajnji cilj imalo stvaranje atmosfere straha među preostalim stanovništvom grada Suve Reke, kako bi i oni napustili svoj dom i grad; dokazi pokazuju da se to i dogodilo.[7318]

2139. Prema zaključku Veća, ubistva članova porodice Berisha izvršena su u skladu s UZP-om, a u cilju realizacije zajedničkog plana. Alternativno, čak i da, suprotno zaključku Veća, u sklopu zajedničkog plana nije postojala namera da se izvrše ova ubistva, Veće je uvereno da su ti zločini bili prirodna i predvidiva posledica zajedničkog plana. Na osnovu dokaza, Veće se uverilo da su učesnici u UZP znali da bi prilikom sprovođenja naređenja za čišćenje grada Suve Reke od civila, kosovskih Albanaca, pripadnici MUP-a i s njime povezane snage mogli počiniti ubistva civila, kosovskih Albanaca, uključujući žene i decu, i voljno su pristali na taj rizik. Kako je konstatovano gore u tekstu, najkasnije u januaru 1999. godine bilo je dobro poznato da u toku protivterorističkih operacija srpskih snaga postoji utvrđen obrazac činjenja zločina nad civilima kosovskim Albancima – uključujući ubistvo čitavih porodica kosovskih Albanaca. Veće nema sumnji da su učesnici u UZP bili svesni mogućnosti da će u operacijama vođenim 1999. godine, poput one u gradu Suvoj Reci u martu 1999, civili kosovski Albanci, uključujući žene i decu, biti ubijeni od strane pripadnika srpskih snaga, i voljno su preuzeli taj rizik.

2140. Jedan drugi primer da su snage MUP-a za metu namerno uzimale žene i decu bilo je ubistvo 20 civila, kosovskih Albanaca, među kojima je bilo dvanaestoro dece, u noći 1. aprila 1999.

[7316] V. gore, par. 668-676.
[7317] V. gore, par. 669.
[7318] V. gore, par. 687-691.

godine, u kući na adresi Ulica Miloša Gilića 157 u đakovačkom naselju Ćerim. Kao u slučaju ubijanja porodice Berisha, i ovo ubistvo se dogodilo dok su srpske snage izvodile akciju u gradu. Te noći, pripadnici srpskih snaga su u Ulici Miloša Gilića zapalili mnogo kuća kosovskih Albanaca. Osim što je ubijeno 20 civila u broju 157, ubijeno je još 40 civila koji su živeli u tim drugim kućama.[7319] Dan posle ubijanja i razaranja kuća, došlo je do masovnog odlaska iz grada hiljada civila, kosovskih Albanaca.[7320] Postojanje plana za deportovanje i/ili prisilno premeštanje stanovništva, kosovskih Albanaca iz Đakovice, dodatno potvrđuju dokumentarni dokazi, koji se detaljnije razmatraju na drugim mestima u ovoj Presudi.[7321] Veće smatra da je ubijanje kosovskih Albanaca u Ulici Miloša Gilića 157 predstavljalo deo zajedničkog plana za stvaranje uslova za terorisanje stanovništva, kako bi civili, kosovski Albanci, bili prisiljeni da odu iz grada Đakovice.

2141. Alternativno, čak i da, suprotno zaključku Veća, namera da se to ubijanje izvrši nije bila deo zajedničkog plana, Veće napominje da se uverilo da su ti zločini bili prirodna i predvidiva posledica zajedničkog plana. Kako je gore navedeno, na osnovu dokaza se može ustanoviti da su učesnici u UZP znali su da bi, prilikom sprovođenja naređenja da se grad Đakovica očisti od civila, kosovskih Albanaca, pripadnici MUP-a i s njima povezane snage mogli počiniti ubistva civila, kosovskih Albanaca, uključujući žene i decu, i voljno su preuzeli taj rizik. U slučaju Đakovice ubistva koja su 1. i 2. aprila 1999. godine počinili pripadnici snaga MUP-a lako su se dala predvideti, pošto su, kako je utvrdilo Veće, počevši od 24. marta 1999. godine, u operacijama tih snaga pre svega ubijani civili, kosovski Albanci, među kojima i žene.

2142. Ubijanje 14 žena i dece 28. marta 1999. godine od strane "Škorpiona", pridruženih SAJ-u, u Podujevu, još jedan je primer da su tokom navodnih protivterorističkih akcija vršena ubistva. Odbrana tvrdi da to ubijanje nije bilo "ni naređeno ni dozvoljeno ni prihvatljivo" i da, prema tome, nije bilo deo nikakvog plana za napadanje ili proterivanje albanskog stanovništva na Kosovu.[7322] Međutim, Veće se uverilo da se operacija u Podujevu odigrala u kontekstu unapred planirane protivterorističke akcije na širem području "Malog Kosova". U danima koji su prethodili ubijanju navedenom u Optužnici, u gradu su se nalazile srpske snage; zbog njihovog prisustva mnogi kosovski Albanci su otišli iz grada i pre tih ubistava. Dokazi pokazuju da je jedinica "Škorpiona" priključena SAJ-u bila namerno angažovana kao dodatna snaga u gradu, sa zadatkom "čišćenja" dela grada koji još nije bio pod srpskom kontrolom.

[7319] V. gore, par. 892, 894, 899, 900, 902.
[7320] V. gore, par. 904.
[7321] V. gore, par. 914.
[7322] Završna reč, T. 14470; v. takođe Završni podnesak odbrane, par. 923-924.

2143. Ključni element zajedničkog plana bio je stvaranje atmosfere nasilja, kao i atmosfere straha ili užasa, među kosovskim Albancima, tako da se oni nateraju da iz straha napuste taj grad i Kosovo. "Škorpioni" su bili paravojna formacija bez discipline. Pripadnici ove formacije naišli su na žene i decu jedne mnogočlane albanske porodice. Oni nisu napustili grad i boravili su u porodičnom kompleksu nedaleko od policijske zgrade. Ispred tog kompleksa, druge srpske snage u gradu upravo su bile ubile dva nenaoružana civila, kosovska Albanca. Jedna od žena iz te porodice je, po svemu sudeći, bila žrtva seksualnog nasrtanja od strane pripadnika "Škorpiona" izvan porodičnog kompleksa. Vladala je atmosfera nasilja i straha. U prisustvu lica iz drugih jedinica srpske policije ili vojske, pripadnici "Škorpiona" pucali su na 19 žena i dece u dvorištu porodičnog kompleksa, pri čemu je 14 njih zadobilo smrtonosne rane, a neki su pogođeni više puta. Zatim su "Škorpioni" radio-vezom dobili naređenja da prestanu s ubijanjem, što su i učinili.

2144. Zbog generalne nepreciznosti naređenja za čišćenje dela grada koji još nije bio pod srpskom kontrolom, pripadnici ove paravojne formacije tumačili su naređenje tako da ono podrazumeva ubijanje kosovskih Albanaca, isto kao što su, nedaleko odatle, pripadnici drugih srpskih snaga pobili muškarce, kosovske Albance, nedugo pre nego što je pucano na žene i decu. Dejstva srpskih snaga na tom području u to vreme, uključujući dejstva ovih pripadnika "Škorpiona", sigurno su doprinela zajedničkom planu vođenja kampanje nasilja i terora nad kosovskim Albancima. Nad izvršiocima je postojala kontrola, što se vidi iz činjenice da su poslušali naređenje da prestanu s ubijanjem. Oni su sprovodili ono što su shvatali kao svoju ulogu. Veće se, iz tih razloga, nije uverilo da je ubijanje žena i dece predstavljalo jedan izolovan čin. Prema zaključku Veća, ono je nesumnjivo bilo deo već opisanog cilja UZP da se albansko stanovništvo u gradu Podujevu teroriše s krajnjim ciljem da napusti grad, bilo da mu je to direktno naređeno ili ne.[7323]

2145. Alternativno, ukoliko ti zločini nisu ulazili u okvir UZP (što to bi bilo suprotno zaključku Veća), Veće napominje da su ta ubistva nesumnjivo predstavljala prirodnu i predvidivu posledicu zajedničkog plana. Pored opštih okolnosti razmotrenih gore u tekstu, koje su u tu svrhu, po mišljenju Veća, već i same po sebi dovoljne, Veće napominje da u ovom konkretnom slučaju imamo situaciju da su pripadnici "Škorpiona" priključeni SAJ-u bili deo jedne prilično ozloglašene paravojne grupe, poznate po teškim zločinima počinjenim u ranijim oružanim sukobima na teritoriji bivše Jugoslavije, uključujući zločine protiv civila, da njihova kriminalna prošlost nije proveravana, da mnogi od njih nisu prošli nikakvu, ili makar ne propisnu, obuku, kao i da ih je, zahvaljujući direktnoj intervenciji optuženog, MUP ipak naoružao i, zajedno s odlično obučenim pripadnicima

[7323] Odbrana je sugerisala da tužilaštvo u vezi s događajima u gradu Podujevu optuženog ne tereti za zločin deportacije zbog toga što takav plan nije postojao (v. Završna reč, T. 14469). Međutim, Veće napominje da navedeni zajednički plan nije ograničen na konkretno navedene lokacije.

SAJ, poslao u okruženje straha i nasilja, izdavši im pritom samo neprecizna naređenja da čiste jedan deo grada od kosovskih Albanaca, koji su smatrani za neprijatelja. S obzirom na sve ovo, jasno je da je ubijanje žena i dece predstavljalo rizik koji su učesnici u UZP, uključujući optuženog, mogli predvideti, i da su oni taj rizik preuzeli voljno time što su "Škorpione" angažovali u sklopu SAJ i uputili ih u grad Podujevo.

2146. Još jedno masovno ubistvo najmanje 296 muškaraca civila, kosovskih Albanaca, od strane pripadnika srpskih snaga dogodilo se 27-28. aprila 1999. godine, u toku operacije "Reka", u dolini Carragojs, opština Đakovica. Dokazi pokazuju da je ova operacija imala više ciljeva. Jedan od njih je nesumnjivo bio "neutralisanje" elemenata OVK na tom području. Drugi cilj je bio proterivanje kosovskih Albanaca s tog područja. Treći cilj je bio kažnjavanje stanovništva sela Meje i Korenice za ubistvo Milutina Prašćevića, pripadnika policije višeg ranga, i trojice njegovih kolega, 21. aprila 1999. godine nedaleko od Meje. Svedočenje Nike Peraja, koje Veće prihvata, o tome kako je u danima posle ovog ubistva održan jedan neformalan sastanak na kojem su lokalni funkcioneri VJ i MUP-a razmatrali operaciju "Reka" i na kojem je rečeno da će dolina Carragojs platiti "visoku cenu" i da "treba[lo] eliminisati barem 100 glava", pokazuje da se masovno ubistvo civila otvoreno planiralo. Iako bi na osnovu ovog svedočenja bilo moguće zaključiti da su ubistva predstavljala "lokalnu reakciju" na "lokalni događaj", to je samo deo cele priče. Veće uzima u obzir da je ta operacija predstavljala unapred planiran i koordiniran napad velikih razmera, u kojem su učestvovale i snage VJ i snage MUP-a, i kojim je Prištinski korpus upravljao zajedno s MUP-om. Treba napomenuti da ubistva nipošto nisu bila ograničena na pomenutih 100 žrtava niti na stanovništvo Meje i Korenice. Takođe treba skrenuti pažnju na sistematsku i javnu prirodu rog ubijanja – muškarci su odvojeni od žena i dece ili u svojim porodičnim kompleksima ili na kontrolnim punktovima kroz koje su prelazile kolone izbeglica, a onda su iz vatrenog oružja ubijeni ili u dvorištu tog porodičnog kompleksa ili u nekom obližnjem porodičnom kompleksu u koji su odvedeni. Ovo pokazuje da su masovna ubistva planirana, iako je bilo slučajeva da su pojedini pripadnici VJ preduzimali korake da neka od njih zaustave. Pored toga, vrlo ozbiljan napor koji je MUP činio da se zločini prikriju, tako što je organizovao da tela na stotine ubijenih budu uklonjena s mesta ubistva bez ikakve istrage o njihovoj smrti i prevezena kamionom nekih 420 kilometara dalje u centar SAJ u Batajnici kod Beograda, gde bi u tajnosti bila pokopana u neobeležene masovne grobnice, pokazuje da su ta masovna ubistva izvršena u skladu s jednim opštim planom koji je podrazumevao dosta koordiniranog planiranja.

2147. Veće dalje konstatuje da su ta masovna ubistva, čak i da u sklopu zajedničkog plana učesnika u UZP nije postojala namera da se ona izvrše (što je suprotno njegovom zaključku), u svakom slučaju predstavljala prirodnu i predvidivu posledicu zajedničkog plana. Kako je već

navedeno, čak i protivterorističke operacije relativno malih razmera koje su srpske snage vodile 1998. i početkom 1999. godine redovno su uključivale činjenje zločina nad civilima, kosovskim Albancima, posebno ubijanje muškaraca i dečaka albanske nacionalnosti. Prema tome, lako se moglo predvideti da će koordinirana operacija velikih razmera snaga VJ i MUP-a, koje su čistile dolinu Carragojs, proterivale sve kosovske Albance koji su živeli u tamošnjim selima i u kolonama ih usmeravali prema gradu Đakovici, uključivati i masovna ubistva. Veće se u potpunosti uverilo da su učesnici u UZP znali da postoji mogućnost da će pripadnici srpskih snaga tokom operacija kojima sprovode zajednički plan ubijati civile kosovske Albance, posebno muškarce i dečake, i voljno su preuzeli taj rizik.

2148. Pored toga, u vezi s mogućnošću da su neke žrtve lišene života iz osvete za ubistvo pripadnika policije višeg ranga MUP-a Prašćevića i njegovih kolega nedaleko od Meje, Veće podseća da se ovaj događaj spominje u izveštajima MUP-a, koji su se verovatno poslati i Štabu MUP-a za Kosovo i MUP-u u Beogradu. Logično je pretpostaviti da su učesnici u UZP bili svesni verovatnoće da će doći do ubijanja iz osvete za Praščevićevu smrt tokom operacije širokih razmera koju su VJ i MUP vodili na području na kojem je on ubijen samo nekoliko dana ranije. Ovo tim pre što je Prašćević bio lični prijatelj sa Nikolom Mićunovićem,[7324] komandantom rezervnih jedinica Teritorijalne odbrane (113. vojnoteritorijalni odred), i Momirom Stojanovićem, komandantom vojne bezbednosti Prištinskog korpusa.[7325] Štaviše, kako je napomenuto gore u tekstu, više dana pre operacije, ubistva su otvoreno planirana i razmatrana na jednom neformalnom sastanku kojem su prisustvovali pripadnici MUP-a (funkcioneri i RJB i RDB) i pripadnici VJ. Uprkos tome što su učesnici u UZP imali generalnu predstavu o tome da će civili, pogotovo muškarci i dečaci, prilikom operacija kojima se sprovodio zajednički plan, biti ubijeni od strane pripadnika srpskih snaga i uprkos tome što su bili svesni dodatnog rizika od ubijanja iz osvete, operacija "Reka" je izvedena prema planu Prištinskog korpusa i rukovodstva MUP-a. Ishod je bio ubistvo najmanje 296 seljana albanske nacionalnosti, većinom muškaraca ili dečaka.

2149. Veće se takođe uverilo da su zločini prisilnog premeštanja, deportacije i ubistva dostigla stepen krivičnog dela progona (kao zločina protiv čovečnosti), izvršenog nad stanovništvom kosovskih Albanaca, i da su predstavljala cilj UZP.

2150. Kako je konstatovano na drugim mestima u tekstu, Veće se na osnovu dokaza koje ima pred sobom nije uverilo da je zločin seksualnog zlostavljanja počinjen s diskriminatornom

[7324] Nikola Mićunović je bio kumče Milutina Praščevića, Nika Peraj, DP P313, par. 58.
[7325] Supruga Momira Stojanovića bila je u bliskom rodu s Milutinom Praščevićem. V. Nike Peraj, T. 1300.

namerom koja se traži za krivično delo progona, pa zato nije potrebno razmatrati da li je ono eventualno bilo deo zajedničkog plana.

2151. U vezi sa zločinom bezobzirnog razaranja ili nanošenja štete verskim objektima kosovskih Albanaca, kao simbolima nasleđa i identiteta kosovskih Albanaca, Veće prihvata da je to masovno razaranje počinjeno s namerom progona i zaključuje da je bilo deo zajedničkog plana. Konkretno, činjenica da su od prvih dana NATO kampanje džamije uzimane za metu u koordiniranim i unapred planiranim akcijama srpskih snaga, u kojima su često korišćeni eksplozivi i eksplozivne naprave, uverila je Veće da je njihovo razaranje bilo deo plana da se albansko stanovništvo terorom primora na odlazak s Kosova.

2152. S obzirom na rasprostranjen i sistematski karakter kampanje terora i nasilja koji je Veće utvrdilo i opisalo u ovoj Presudi, Veće smatra da su svi ustanovljeni zločini nesumnjivo bili u sklopu cilja UZP, po tome što su činjeni za vreme rasprostranjene i sistematske kampanje terora i nasilja usmerene protiv kosovskih Albanaca u cilju slabljenja njihovog prisustva na Kosovu, što je trebalo da obezbedi trajnu srpsku kontrolu nad tom Pokrajinom.

2153. Alternativno, kao što je Veće takođe napomenulo, zločini ubistva i progona iz tačaka 3, 4 i 5 Optužnice predstavljali su prirodnu i predvidivu posledicu zajedničkog plana UZP.

(c) Učešće Vlastimira Đorđevića u zajedničkom planu

2154. Veće je ranije u ovoj Presudi iznelo činjenične zaključke o ulozi optuženog u događajima koji su se odigrali na Kosovu 1999. godine i njegovoj upućenosti u činjenicu da su pripadnici srpskih snaga činili zločine. Ono ovde podseća na svoj zaključak da je optuženi u periodu na koji se odnosi Optužnica, kao načelnik RJB i pomoćnik ministra za unutrašnje poslove, imao *de jure* ovlašćenja i vršio efektivnu kontrolu nad policijom na Kosovu, koju su činili redovni i rezervni sastav policije, PJP i SAJ. Optuženi je bio jedan od najviših funkcionera MUP-a, raspolagao je detaljnim saznanjima o događajima na terenu i igrao je ključnu ulogu u koordiniranju rada snaga MUP-a na Kosovu 1998. i 1999. godine. Optuženi je bio član Zajedničke komande i Kolegijuma MUP-a i redovno je prisustvovao sastancima ovih tela. Tokom 1998. i 1999. godine bio je na terenu na Kosovu i prisustvovao je sastancima Štaba MUP-a. Znao je da je policija 1998. godine koristila nesrazmernu silu na osnovu ličnih zapažanja, a i međunarodni posmatrači su ga obaveštavali o tome. Bio je svestan činjenice da se srpsko civilno stanovništvo Kosova naoružava i da su tokom 1998. i 1999. godine osnivani RPO. Predstavljao je Republiku Srbiju na međunarodnim pregovorima o ulozi policije na Kosovu u oktobru 1998. godine i imao vodeću ulogu u nastojanjima

MUP-a da se ograniči svaka nezavisna istraga o ubijanju najmanje 45 muškaraca u Račku u januaru 1999. godine.

2155. Veće je takođe zaključilo da je optuženi doprineo upućivanju paravojnih jedinica na Kosovo 1999. godine. U februaru 1999. godine radio je na sprovođenju odluke o angažovanju dobrovoljaca i paravojnih jedinica tako što je svim SUP-ovima u Srbiji uputio dopis kojim se od njih tražilo uspostavljanje potpune kontrole nad dobrovoljačkim i paravojnim jedinicama i njihovim pripadnicima. Bio je lično i neposredno uključen u pripajanje zloglasne paravojne jedinice "Škorpioni" rezervnom sastavu MUP-a, njihovo zvanično priključivanje SAJ-u i njihovo angažovanje na Kosovu u martu 1999. godine. Po dolasku na Kosovo, pripadnici "Škorpiona" su pucali na 19 žena i dece kosovskih Albanaca, usmrtivši njih 14. Optuženi je o ovim ubistvima bio obavešten skoro odmah nakon što su se dogodila. Jedinica je povučena s Kosova, ali nije bilo nikakve istrage. Optuženi je znao da nije bilo istrage, ali je uprkos tome dao odobrenje za ponovno angažovanje pripadnika iste jedinice na Kosovu nekoliko dana kasnije.

2156. Veće se uverilo da je optuženi imao vodeću ulogu u naporima MUP-a da se prikriju zločini ubistva civila albanske nacionalnosti i drugih lica koja nisu aktivno učestvovala u neprijateljstvima u periodu na koji se odnosi Optužnica. Kad je obavešten da su tela kosovskih Albanaca pronađena u Dunavu, optuženi je izdao instrukcije da se ona u tajnosti prevezu u centar za obuku SAJ u Batajnici, kraj Beograda, i krišom pokopaju u masovnu grobnicu na teritoriji tog centra SAJ. Kad je obavešten da je kamion s telima kosovskih Albanaca pronađen u jezeru Perućac, optuženi je izdao instrukcije da se ona odmah pokopaju na licu mesta. U oba ova slučaja, optuženi je dao konkretna naređenja kojima je sprečio svaku sudsku istragu. U vezi s prevozom tela s Kosova u Batajnicu i Petrovo Selo radi tajnog pokopavanja u masovnim grobnicama, kao i u vezi sa pokopavanjem tela iz frigo-sanduka kamiona-hladnjače kod jezera Perućac, Veće je konstatovalo da je to učinjeno u sklopu koordinirane operacije uklanjanja dokaza o zločinima pripadnika srpskih snaga nad kosovskim Albancima na Kosovu za vreme perioda na koji se odnosi Optužnica. Prema zaključku Veća, ova operacija je izvedena pod rukovodstvom optuženog, u konsultaciji s ministrom Stojiljkovićem, a u skladu s naređenjem predsednika SRJ Slobodana Miloševića. Mada je po zakonu bio dužan da naredi propisnu istragu o pronađenim telima, optuženi je, zahvaljujući svojoj ulozi, obezbedio da o tim telima u to vreme ne bude sprovedena istraga.

2157. Veće se takođe uverilo da, uprkos tome što je znao da pripadnici snaga MUP-a na Kosovu čine zločine, optuženi ni u jednom trenutku tokom perioda na koji se odnosi Optužnica, a ni kasnije, dok je još uvek bio načelnik RJB, nije preduzeo mere da se o tim zločinima sprovede istraga ili da se kazne oni koji su učestvovali u njihovom činjenju.

2158. Veće se uverilo da je ponašanje optuženog, koje je opisalo gore u tekstu rezimirajući svoje zaključke, značajno doprinelo kampanji terora i ekstremnog nasilja koju su pripadnici srpskih snaga sprovodili nad kosovskim Albancima s ciljem izmene etničkog sastava Kosova. S obzirom na svoje ranije zaključke da je optuženi znao za zločine pripadnika srpskih snaga na Kosovu ustanovljene u ovoj Presudi, Veće se uverilo da je optuženi postupao s traženom namerom kad je, između ostalog, svojim radnjama prikrivao zločine srpskih snaga na Kosovu, kad je na Kosovo uputio paravojne jedinice i kad nije obezbedio da se sprovede istraga i osoblje MUP kazni za zločine na Kosovu. Alternativno, i da nije moglo da se uveri da je optuženi postupao s traženom namerom, ono bi se uverilo da je optuženi postupao s namerom da doprinese kampanji terora i ekstremnog nasilja pripadnika srpskih snaga nad kosovskim Albancima, kao i da je znao da bi zločini koji su ustanovljeni u ovoj Presudi mogli biti počinjeni od strane pripadnika srpskih snaga na Kosovu i da je voljno preuzeo taj rizik.

3. Odgovornost Vlastimira Đorđevića prema članu 7(1) za planiranje, podsticanje, naređivanje i pomaganje i podržavanje zločina

2159. Veće se, iz navedenih razloga, uverilo van razumne sumnje da Vlastimir Đorđević snosi individualnu krivičnu odgovornost prema članu 7(1) za svoje učešće u UZP i doneće osuđujuću presudu na tom osnovu. Veće je takođe donelo sledeće zaključke u vezi s odgovornošću optuženog na osnovu drugih oblika krivične odgovornosti prema članu 7(1) Statuta kojima se tereti u Optužnici.

(a) Pomaganje i podržavanje

2160. U Optužnici se takođe navodi da je Vlastimir Đorđević kriv za pomaganje i podržavanje činjenja navedenih zločina. Tvrdi se da je optuženi doprineo zločinima za koje se tereti time što je jedinice PJP uputio na Kosovo da učestvuju u zajedničkim operacijama s VJ za vreme NATO bombardovanja i time što ih je opremio. Dalje se tvrdi da je paravojne formacije uključio u MUP radi učešća u ovim operacijama, da je naoružao lokalne Srbe, da je imao vodeću ulogu u koordiniranju operacija velikih razmera kojima je trebalo prikriti dokaze o rasprostranjenim ubistvima koja su izvršili pripadnici njegovih snaga, da, uprkos tome što je znao za zločine, nije preduzeo mere da se o njima povede istraga i kazne izvršioci, čime je omogućio i ohrabrio pripadnike snaga MUP-a da čine zločine.[7326] Tužilaštvo tvrdi da je Vlastimir Đorđević znao za opštu kampanju prisilnog raseljavanja koju su širom Kosova vodili VJ i MUP i da je znao da će

[7326] Završni podnesak tužilaštva, par. 1293-1294.

jedinice MUP-a verovatno činiti ubistva i progone tokom zajedničkih operacija VJ i MUP-a 1999. godine.[7327]

2161. Odbrana tvrdi da nema dokaza da je optuženi pomagao i podržavao činjenje tih zločina.[7328]

2162. Veće je ranije u ovoj Presudi iznelo svoje zaključke o činjenicama u vezi s događajima navedenim u Optužnici i relevantnom ponašanju optuženog. Veće se uverilo da je Vlastimir Đorđević imao efektivnu kontrolu nad snagama RJB na Kosovu, među kojima su bili pripadnici PJP, SAJ, redovnog i rezervnog sastava policije, kao i pogranične policije. S obzirom na svoje zaključke da je u MUP-u funkcionisao sistem izveštavanja, da je Đorđević od strane svojih potčinjenih izveštavan i usmeno preko telefona, da je optuženi bio u ličnom kontaktu s načelnicima SUP-ova na Kosovu, članovima Štaba MUP-a i drugim osobljem MUP-a, da je prisustvovao sastancima Zajedničke komande i da je bio na terenu na Kosovu 1998. i 1999. godine, Veće se uverilo da je Vlastimir Đorđević znao za zločine koje su pripadnici MUP-a činili na Kosovu u periodu na koji se odnosi Optužnica.

2163. Uprkos tome što je znao da pripadnici snaga MUP-a pod njegovom efektivnom kontrolom zločine na Kosovu, optuženi ni u jednom trenutku nije preduzeo mere da zaustavi ili spreči činjenje tih zločina. Naprotiv, optuženi je svojim postupcima pomogao činjenje tih zločina. Veće u ovom pogledu podseća na svoje ranije zaključke da je optuženi imao vodeću ulogu u naporima MUP-a da se prikrije ubijanje civila, kosovskih Albanaca, i drugih lica koja nisu aktivno učestvovala u neprijateljstvima, time što je izdavao instrukcije da se tela ljudi ubijenih na Kosovu u tajnosti prevezu i ponovo pokopaju na teritoriji objekata MUP-a u Srbiji. Uprkos tome što je bio odgovoran za policijsku istragu, optuženi ne samo što nije preduzeo mere da se ubijanje istraži, već je preduzeo aktivne korake da spreči svaku istragu o okolnostima pod kojima je do njega došlo, tako što je pripadnicima MUP-a izdao instrukcije da ne uključuju sudske vlasti. Optuženi je igrao aktivnu ulogu u angažovanju dobrovoljačkih i paravojnih jedinica na Kosovu i lično je dao odobrenje za upućivanje na Kosovo jedne paravojne formacije, ozloglašene zbog zločina koje je počinila tokom rata u Bosni i Hercegovini. Po raspoređivanju na Kosovo, pripadnici te jedinice su ubili 14 žena i dece u Podujevu. Jedinica je povučena s Kosova, ali nije usledila prava istraga i ona je vrlo brzo vraćena na Kosovo, za šta je odobrenje opet dao optuženi. Veće se uverilo da je optuženi ovakvim postupcima bitno uticao na činjenje zločina ubistva, deportacije i progona od strane snaga MUP-a na Kosovu 1999. godine i da je bio svestan činjenice da svojim postupcima pomaže činjenje tih zločina.

[7327] Završni podnesak tužilaštva, par. 1297-1298.
[7328] Završni podnesak odbrane, par. 637.

2164. Veće se van razumne sumnje uverilo i zaključuje da je Vlastimir Đorđević kriv za pomaganje i podržavanje zločina deportacije, prisilnog premeštanja, ubistva i progona dokazanih u ovoj Presudi.

(b) Planiranje, naređivanje i podstrekavanje

2165. Tužilaštvo navodi da se, na osnovu dokaza kojima ono potkrepljuje svoju tvrdnju o odgovornosti Vlastimira Đorđevića za pomaganje i podržavanje zločina takođe može utvrditi njegova krivična odgovornost za planiranje i naređivanje tih krivičnih dela.[7329] Ono tvrdi da ti isti dokazi, kao i dokazi koji se tiču propusta Vlastimira Đorđevića da preduzme disciplinske mere protiv pripadnika MUP-a koji su činili zločine, dokazuju krivičnu odgovornost optuženog na osnovu podsticanja.[7330]

2166. Odbrana tvrdi da nema dokaza da je Vlastimir Đorđević planirao, naredio ili podstrekavao na zločine.[7331] Ona navodi da on nije znao niti je bilo razloga da zna za aktivnosti pripadnika MUP-a, kao ni za plan ili politiku proterivanja Albanaca s Kosova.[7332]

2167. Da bi utvrdilo krivicu optuženog za planiranje zločina, Veće se mora uveriti da je optuženi planirao ili osmišljavao, kako u fazi pripreme tako i u fazi izvršenja, kažnjivo ponašanje koje je sastavni deo jednog ili više ustanovljenih krivičnih dela.[7333] Veće se uverilo da je Vlastimir Đorđević učestvovao u zajedničkom planu, koji je imao za cilj da se izmeni etnička ravnoteža na Kosovu. Dok su sredstva kojima je trebalo ostvariti zajednički plan uključivala vršenje zločina dokazanih u ovoj Presudi, cilj tog zajedničkog plana, sam po sebi, nije predstavljao krivično delo. Na osnovu dokaza se ne može utvrditi da je optuženi direktno planirao bilo koji od zločina počinjenih u cilju realizacije zajedničkog plana. Veće se, prema tome, nije uverilo da je Vlastimir Đorđević kriv za planiranje bilo kojeg od zločina ustanovljenih u ovoj Presudi.

2168. Nisu ponuđeni neposredni dokazi koji dokazuju navod da je optuženi direktno naredio ili podstakao na činjenje zločina koja mu se u Optužnici stavljaju na teret. U vezi s tvrdnjom tužilaštva da navedeni propust optuženog da preduzme disciplinske mere protiv pripadnika MUP-a koji su činili zločine ide u prilog osuđujućoj presudi za krivično delo podsticanja, Veće napominje da je za utvrđivanje odgovornosti za podsticanje neophodno ustanoviti da je između podsticanja na zločin i

[7329] Završni podnesak tužilaštva, par. 1300.
[7330] Završni podnesak tužilaštva, par. 1300.
[7331] Završni podnesak odbrane, par. 637.
[7332] Završni podnesak odbrane, par. 637-638.
[7333] V. gore, par. 1869.

njegovog izvršenja postojao neksus.[7334] Takav neksus u ovom predmetu nije ustanovljen. Veće se, prema tome, nije uverilo da je Vlastimir Đorđević kriv za naređivanje ili podsticanje bilo kojeg od zločina ustanovljenih u ovoj Presudi.

4. Odgovornost Vlastimira Đorđevića prema članu 7(3) Statuta

2169. Tužilaštvo tvrdi da Đorđević, zbog toga što je bio na nadređenom položaju, prema članu 7(3) Statuta Međunarodnog suda snosi individualnu krivičnu odgovornost za činjenje i nečinjenje svojih podređenih, za zločine koji se navode u tačkama od 1 do 5 Optužnice.[7335] Ono navodi da je Đorđević, kao načelnik RJB i pomoćnik ministra u MUP-u, imao *de jure* i *de facto* vlast nad svim jedinicama RJB na Kosovu.[7336] Tužilaštvo tvrdi da je on znao za zločine koje su činili pripadnici tih snaga i da nije preduzeo neophodne i razumne mere da spreči zločine i kazni počinioce.[7337]

2170. Odbrana se ne bavi konkretno gorenavedenim navodima u vezi s krivičnom odgovornošću prema članu 7(3) Statuta. Međutim, Veće podseća na tvrdnju odbrane da optuženi nije imao efektivnu kontrolu nad upotrebom snaga MUP-a na Kosovu.[7338] Prema tvrdnji odbrane, optuženi je bio isključen iz normalnog komandnog lanca od obrazovanja Štaba MUP-a za suzbijanje terorizma Rešenjem ministra od 16. juna 1998. godine.[7339] Ona navodi da je od tog vremena angažovanje snaga MUP-a na terenu u protivterorističkim dejstvima na Kosovu kontrolisao Štab MUP-a, na čijem je čelu bio Sreten Lukić, koji je odgovarao jedino ministru Stojiljkoviću.[7340] Odbrana tvrdi da optuženi tokom celog perioda na koji se odnosi Optužnica nije bio odgovoran za protivteroristička dejstva na Kosovu[7341] i da je samo u ograničenoj meri bio upućen u protivteroristička dejstva snaga MUP-a na Kosovu.[7342] Odbrana tvrdi da je nivo njegovog znanja bio nedovoljan "da bi to za sobom povlačilo dužnost sprečavanja zločina i kažnjavanja počinilaca".[7343]

7334 V. gore, par. 1870.
7335 Optužnica, par. 22.
7336 Završni podnesak tužilaštva, par. 1302.
7337 Završni podnesak tužilaštva, par. 1312-1352.
7338 Završna reč, T. 14492-14493; Završni podnesak odbrane, par. 379, 382.
7339 Veće ima u vidu tvrdnju odbrane da, se u Rešenju optuženog od 15. maja 1998. godine, kojim je on obnovio mandat Štabu MUP-a za Kosovo (DP D100) – ustanovljenom odlukom optuženog od 11. juna 1997. godine (DP D402) – precizira da je rukovodilac Štaba Sreten Lukić (DP P760) odgovoran načelniku RJB, ali da se u Rešenju ministra od 16. juna 1998. godine, kojom je obrazovan Štab MUP-a za suzbijanje terorizma (DP P57), precizira da je rukovodilac Štaba Lukić odgovoran jedino ministru. Odbrana tvrdi da iz tih odluka sledi da je optuženi bio isključen iz komandnog lanca (Završni podnesak odbrane, par. 195, 201-202, 204, 209, 216; v. takođe Završna reč, T. 14451-14452).
7340 Završni podnesak odbrane, par. 379-383, u vezi sa svim snagama MUP-a; v. takođe Završni podnesak odbrane, par. 136-137 (konkretno u vezi s PJP), i par. 146-148 (konkretno u vezi sa SAJ); v. takođe Završna reč, T. 14451-14452.
7341 Završna reč, T. 14449.
7342 Završni podnesak odbrane, par. 401, 406-407; v. takođe Završni podnesak odbrane, par. 136 (konkretno u vezi s PJP), i par. 147 (konkretno u vezi sa SAJ).
7343 Završni podnesak odbrane, par. 407.

(a) Da li je Vlastimir Đorđević bio nadređeni snaga koje su činile zločine koje je ustanovilo Veće?

2171. Veće se uverilo da se na osnovu dokaza može ustanoviti da je Vlastimir Đorđević bio nadređeni snaga RJB MUP‑a koje su činile zločine ustanovljene u ovoj Presudi. Optuženi je bio načelnik RJB, a ta funkcija je podrazumevala kako *de jure* tako i *de facto* vlast nad svim jedinicama RJB na Kosovu.[7344] Kako je detaljno razmotreno u Poglavlju VI Presude, zločine počinjene nad civilima, kosovskim Albancima, u periodu na koji se odnosi Optužnica, izvršili su pripadnici snaga koje su potpadale pod RJB, odnosno redovna i pogranična policija u sklopu SUP-ova, Posebne jedinice policije (PJP) i Specijalne antiterorističke jedinice (SAJ), kao i rezervna policija.

(b) Da li je Vlastimir Đorđević imao efektivnu kontrolu (*de jure* i *de facto* ovlašćenja) nad izvršiocima zločina koje je ustanovilo Veće?

2172. Veće podseća da postoji više faktora iz kojih se može izvući zaključak o efektivnoj kontroli nadređenog i njegovoj stvarnoj mogućnosti da spreči činjenje zločina i kazni njihove izvršioce, a među njima su, između ostalog, zvanična funkcija optuženog, njegova mogućnost da izdaje naređenja bilo *de jure* bilo *de facto*, činjenica da su naređenja koja je izdavao zaista i sprovođena, kao i dužnosti koje je zapravo vršio.[7345]

2173. Veće podseća na svoj zaključak da obrazovanje Štaba Ministarstva za suzbijanje terorizma nije značilo isključivanje Đorđevića iz komandnog lanca RJB.[7346] Nisu preduzeti koraci koji bi Đorđeviću, kao načelniku RJB, umanjili njegova ovlašćenja i nije bilo smanjenja njegove uloge i funkcija. Tokom čitavog perioda na koji se odnosi Optužnica, Đorđević je bio ovlašćen da izdaje naređenja svim sebi podređenim pripadnicima MUP-a, uključujući Sretena Lukića, rukovodioca Štaba MUP-a, i komandante PJP i SAJ na Kosovu. Đorđević je dao odobrenja za angažovanje jedinica PJP; ta naređenja su sprovedena. Načelnici SUP-ova na Kosovu odgovarali su Đorđeviću. Đorđević je imao ovlašćenja da ih preraspoređi ili ukloni s položaja. Đorđević je dao odobrenje da se paravojne snage inkorporiraju u rezervni sastav SAJ.

2174. Kao načelnik RJB, Đorđević je bio ovlašćen i dužan da spreči svoje potčinjene da čine zločine, kao i da kazni počinioce. Imao je ovlašćenja da formira istražne organe ili komisije. Takođe je imao ovlašćenja da spreči zločine, kao što se vidi iz depeše upućene načelnicima SUP-ova i Štabu MUP-a 21. decembra 1998. godine, kojom se naređuje sprečavanje "krivičnih dela i prekršaja koji se vrše uz upotrebu vatrenog oružja i sa elementima nasilja, a posebno krivičnih dela

[7344] V. gore, par. 40, 42-44, 108-124.
[7345] V. gore, par. 1880-1883.
[7346] V. gore, par. 108-124.

ubistava, razbojništva, teških krađa, oduzimanja vozila i sl."[7347] Ovom depešom on je takođe zatražio izvesne podatke o stopama kriminaliteta i postavio rok za dostavljanje tih podataka, što potvrđuje da je imao ovlašćenja i sredstava da bude informisan o ovim pitanjima.[7348]

2175. Đorđević je na osnovu svojih ovlašćenja mogao da se postara da njegovim podređenima budu izrečene disciplinske mere. Primena disciplinskih mera protiv pripadnika MUP-a bila je regulisana Zakonom o unutrašnjim poslovima,[7349] kao i Uredbom o disciplinskoj odgovornosti.[7350] U skladu sa Zakonom o unutrašnjim poslovima, krivična dela počinjena u vezi sa zvaničnim dužnostima predstavljaju težu povredu radnih obaveza i nalažu disciplinsku kaznu.[7351] U Uredbi o disciplinskoj odgovornosti piše da je neposredni nadređeni lica optuženog za težu povredu dužan da o tome podnese prijavu "nadležnom starešini", koji je bliže određen kao "disciplinski tužilac i načelnik sekretarijata, odnosno načelnik uprave ili druge odgovarajuće organizacione jedinice u sedištu Ministarstva",[7352] uključujući sve relevantne dokaze o navedenom krivičnom delu.[7353] Ako nadležni starešina oceni da na osnovu podnete prijave i priloženih dokaza postoji osnovana sumnja da je učinjena teža povreda, dostaviće disciplinskom tužiocu zahtev za pokretanje disciplinskog postupka.[7354] Ljubinko Cvetić je u svom svedočenju rekao da bi, u isto vreme, načelnik SUP-a zatražio odobrenje od načelnika uprave policije, tj. Stevanovića, ili od "načelnika resora", tj. Đorđevića, za pokretanje krivičnog postupka protiv nekog pripadnika MUP-a za kojeg se navodi da je počinio krivično delo.[7355] Istovremeno, u skladu s disciplinskim postupkom, taj radnik bi bio suspendovan.[7356] Po dobijanju odobrenja iz sedišta MUP-a, SUP bi disciplinskom tužiocu podnosio krivičnu prijavu i zahtev za pokretanje disciplinskog postupka.[7357] Prema tome, protiv pripadnika RJB za koje se tvrdilo da su počinili zločine trebalo je da bude pokrenut krivični postupak, kako pred redovnim civilnim krivičnim sudovima, tako i u okviru internog disciplinskog sistema koji je postojao u MUP-u.[7358] I u jednom i u drugom slučaju MUP u Beogradu je bio informisan o postupku koji bi usledio, i on ga je kontrolisao.[7359]

2176. Uredba o unutrašnjim poslovima za vreme ratnog stanja, doneta 24. marta 1999. godine, davala je ovlašćenja načelnicima resora, odnosno Đorđeviću, kao načelniku RJB, i Markoviću, kao

[7347] DP P717, str. 1.
[7348] DP P717, str. 4.
[7349] DP P66, članovi 50-57.
[7350] DP P1049, članovi 11-33.
[7351] DP P66, član 50, stavka 13.
[7352] DP P1049, član 4.
[7353] DP P1049, član 9.
[7354] DP P1049, član 10.
[7355] Ljubinko Cvetić, T. 6709.
[7356] DP P66, član 56; Ljubinko Cvetić, T. 6709.
[7357] DP P1049, član 10; Ljubinko Cvetić, T. 6704-6705, 6708-6709.
[7358] Ljubinko Cvetić, T. 6711.
[7359] Ljubinko Cvetić, T. 6709-6710.

načelniku RDB, ili licu koje oni ovlaste, da u pojednostavljenom postupku izriču disciplinske mere pripadnicima MUP-a za izvesne povrede.[7360] Đorđević je u jednoj depeši od 9. aprila 1999. godine obavestio načelnike SUP-ova o nedavno usvojenoj Uredbi o unutrašnjim poslovima za vreme ratnog stanja, i tom prilikom je ovlastio rukovodioce organizacionih jedinica da, u skladu s Uredbom, izriču disciplinske kazne za teže povrede radnih obaveza.[7361]

2177. Veće se uverilo da je dokazano da je u vreme na koje se odnosi Optužnica optuženi imao efektivnu kontrolu nad pripadnicima RJB koji su činili zločine ustanovljene u ovoj Presudi.

(c) Da li je Vlastimir Đorđević znao ili je bilo razloga da zna da se snage pod njegovom komandom spremaju da čine zločine ili su ih već počinile?

2178. Veće podseća na svoje zaključke da je optuženi, zahvaljujući svojim ličnim zapažanjima i iskustvu na terenu tokom letnje ofanzive 1998. godine,[7362] svom prisustvu i učešću na sastancima Zajedničke komande i sastancima Kolegijuma MUP-a,[7363] kao i svom učešću u pregovorima s međunarodnim posmatračima u svojstvu predstavnika RJB, kada je pokazao da je upućen u pojedinosti vezane za brojnost i aktivnosti pripadnika policije na Kosovu,[7364] u velikoj meri bio svestan upotrebe prekomerne sile od strane snaga MUP-a u protivterorističkim operacijama 1998. godine, koja je dovela do smrti civila, kosovskih Albanaca, i raseljavanja više hiljada ljudi.

2179. Konkretno, Đorđević se nalazio na terenu u vreme dejstava u porodičnom kompleksu Jasharijevih u martu 1998. godine, pa je stoga znao da su pripadnici tih snaga MUP-a poubijali civile.[7365] Takođe je znao da je 21 član porodice Delijaj ubijen od strane pripadnika snaga MUP-a u septembru 1998. godine u Gornjem Obrinju.[7366] Kako je zaključeno ranije u ovoj Presudi, uprkos tome što je znao za ovo, ni u jednom ni u drugom slučaju nije sprovedena nikakva istraga, niti su preduzete mere da se kazne pripadnici MUP-a koji su učestvovali u ubijanju civila.[7367] Veće se uverilo da je na osnovu svojih saznanja o ovim zločinima pripadnika snaga MUP-a i, istovremeno, činjenice da povodom tih zločina nije bilo nikakvih kaznenih mera, Đorđević trebalo da pretpostavi da će iste snage, kad su angažovane 1999. godine, počiniti zločine slične prirode.

2180. Optuženi je imao neposredna saznanja o zločinima pripadnika policijskih snaga vezanim za incident u Račku sredinom januara 1999. godine, gde je prekomerna sila još jednom rezultirala

[7360] DP P47, član 9; Vlastimir Đorđević, T. 9521.
[7361] DP P1050.
[7362] V. gore, par. 1900-1907, 271, 318, 322, 336, 339, 341.
[7363] V. gore, par. 98-103, 232-239.
[7364] V. gore, par. 1918.
[7365] V. gore, par. 271, 1900.
[7366] V. gore, par. 248, 1988.

civilnim žrtvama i ponovnom osudom međunarodnih posmatrača na terenu, kao i osudom u međunarodnim medijima. Komandant SAJ Simović direktno je obavestio Đorđevića o tome da su 28. marta 1999. godine pripadnici jedinice "Škorpioni" uključeni u rezervni sastav SAJ u Podujevu ubili civile.[7368] Osim toga, u aprilu 1999. godine bio je na terenu na Kosovu i obilazio SUP-ove u vreme kad su vođene operacije u kojima su ti civili izgubili živote.[7369]

2181. Kao što se detaljno razmatra na drugim mestima, o znanju optuženog da su njegovi podređeni iz RJB činili zločine i ubijali kosovske Albance dodatno i ubedljivo svedoči njegovo učešće u sakrivanju više stotina tela albanskih civila u masovne grobnice na zemljištu MUP-a u Srbiji počev od prvih dana aprila 1999. godine. Veće podseća da je na sastanku održanom u martu 1999. godine u kabinetu predsednika Slobodana Miloševića, kojem su prisustvovali ministar Vlajko Stojiljković, optuženi Vlastimir Đorđević, Radomir Marković i drugi,[7370] Milošević naredio Stojiljkoviću da preduzme mere da se uklone "svi tragovi koji mogu da ukažu na postojanje dokaza o izvršenim zločinima".[7371] Posle toga ovo pitanje je pokrenuto na Kolegijumu MUP-a i Stojiljković je naredio Đorđeviću i Iliću da uklone tela civilnih žrtava koja bi mogla postati potencijalni predmet istraga ovog Međunarodnog suda.[7372] Đorđević je obavešten o pronalaženju kamiona-hladnjače s telima kosovskih Albanaca u Dunavu i još jednog kamiona s telima u jezeru Perućac. Direktno je učestvovao u operaciji tajnog pokopavanja ovih leševa u centru SAJ u Batajnici.

2182. Đorđević je takođe veoma dobro znao za masovno raseljavanje civila, kosovskih Albanaca, pošto je video na hiljade raseljenih lica u Istiniću 1998. godine i pošto je tokom perioda od marta do juna 1999. godine primao redovne izveštaje MUP-a, u kojima se obaveštavalo o sve većem broju na stotine hiljada kosovskih Albanaca koji su 1999. godine prelazili granicu i s Kosova odlazili u Albaniju ili BJRM.

2183. Pored toga, optuženi je za stvarne ili navodne zločine pripadnika policije znao iz međunarodnih i iz domaćih medija koji su komentarisali takve izveštaje,[7373] kao i iz izveštaja koje je Ministarstvo unutrašnjih poslova primalo od organizacije *Human Rights Watch* u vezi s istragama o zločinima pripadnika MUP-a počinjenim nad civilima, kosovskim Albancima, 1998. i tokom čitave 1999. godine.[7374]

[7367] V. gore, par. 2083.
[7368] V. gore, par. 1258, 1986.
[7369] V. gore, par. 1925, 1987.
[7370] DP P387, str. 3.
[7371] DP P387, str. 3.
[7372] DP P387, str. 3.
[7373] V. gore, par. 1996.
[7374] V. gore, par. 1997-1998.

2184. Veće se uverilo da se na osnovu dokaza može ustanoviti da je optuženi znao da se njegovi podređeni spremaju da čine zločine ili da su ih već počinili.

(d) Da li je Vlastimir Đorđević preduzeo neophodne i razumne mere da spreči zločine i kazni njihove počinioce?

2185. Na osnovu dokaza se može ustanoviti da, uprkos tome što mu je položaj omogućavao da (lično ili preko drugih) naredi svojim podređenima da se pridržavaju zakona i da osigura da se zakon poštuje, da izrekne disciplinske mere onim pripadnicima MUP-a koji su činili zločine, da ih razreši dužnosti ili udalji s Kosova, kao i da osigura da načelnici SUP-ova o zločinima koje su počinili pripadnici MUP-a povedu istrage i disciplinske postupke, ili o njima obaveste sudske vlasti, optuženi nije uradio ništa od navedenog. Dalje, Đorđević je, u stvari, odobrio ponovno angažovanje istih jedinica koje su počinile zločine 1998. i 1999. godine. Veće se uverilo da optuženi tim svojim postupkom nije sprečio činjenje zločina od strane ovih jedinica 1999. godine.

2186. Veće se uverilo da se na osnovu dokaza, kako je detaljno objašnjeno na drugim mestima u ovoj Presudi, jasno može ustanoviti da je Đorđević znao za ubistva na stotine kosovskih Albanaca od strane pripadnika snaga pod svojom kontrolom i da se nije postarao za to da odgovorni budu kažnjeni. Đorđević je od početka aprila 1999. godine koordinirao i planirao sakrivanje više stotina tela albanskih žrtava sa Kosova u masovne grobnice na zemljištu koje je pripadalo MUP-u u Srbiji, na udaljenosti od više stotina kilometara od mesta na kojima su prvobitno pokopana na Kosovu. Umesto da obezbedi krivično gonjenje odgovornih, on je prikrivanjem dokaznog materijala o tim ubistvima pomagao da se zataškaju zločini koje su činili oni pod njegovom komandom.

2187. Đorđević je u svom iskazu naveo da je ministru Stojiljkoviću predložio se obrazuje komisija koja će sprovesti istragu o pronalaženju tela, ali ministar taj predlog nije prihvatio.[7375] Optuženi je bio svestan da, kao načelnik RJB, ima dužnost da sprovede propisnu istragu i kazni svoje podređene koji su bili odgovorni za ubistva, i u sudnici je priznao: "Po tom osnovu trebalo je i ja da postupim [...] Nisam postupio, iako sam pretpostavljao da se radi o nekorektnom postupku, o mogućem krivičnom delu, ali nisam postupio."[7376] Rekao je da će "odgovarati za ono što [je] učinio".[7377]

2188. U vezi s ubistvom 14 žena i dece koje su u Podujevu 28. marta 1999. godine izvršili pripadnici jedinice "Škorpiona" priključene SAJ-u, značajna je činjenica da Đorđević nije sprečio

[7375] Vlastimir Đorđević, T. 9723-9724.
[7376] Vlastimir Đorđević, T. 10010.
[7377] Vlastimir Đorđević, T. 10006.

ove zločine niti obezbedio krivično gonjenje izvršilaca kako ta ista lica ne bi mogla da nastave s činjenjem zločina. Uprkos tome što je bilo opšte poznato da su "Škorpioni" ozloglašena paravojna jedinica, Đorđević je odobrio da "Škorpioni" uđu u sastav RJB kao pripadnici rezervnog sastava SAJ,[7378] a da nije zatražio nikakvu proveru kriminalne prošlosti pripadnika jedinice i da im nije obezbedio po zakonu obaveznu obuku.[7379] Kad se neobučeni pripadnici paravojnih formacija, od kojih neki imaju kriminalnu prošlost, upute na Kosovo radi učešća u teškim operacijama rame uz rame s izuzetno dobro obučenim pripadnicima SAJ, i više je nego za očekivati da će ti pripadnici paravojnih formacija činiti zločine. Đorđević se nije postarao čak ni za najosnovniju proveru tih ljudi.

2189. Kako je ranije napomenuto, komandant SAJ Simović direktno je obavestio Đorđevića na dan kada su pripadnici "Škorpiona" počinili zločine. Umesto da obezbedi propisnu istragu, krivično gonjenje i izricanje kaznenih mera, optuženi je odobrio da Simović tu jedinicu odmah vrati u Srbiju. Znao je da se o njihovim zločinima nije izveštavalo u redovnim izveštajima MUP-a. Na taj način, on je zločincima omogućio da odmah budu uklonjeni s područja odgovornosti SUP i istražnog sudije odgovornog za istragu i krivično gonjenje. Nije preduzeo nikakve mere u cilju vođenja propisne istrage ili krivičnog gonjenja. Umesto toga, ubrzo posle toga je odobrio ponovno upućivanje ove jedinice na Kosovo.[7380] Nakon što je ponovno angažovana na Kosovu, ta jedinica je, zajedno s PJP, učestvovala u operacijama u kojima su činjeni zločini.[7381] Budući da je imao neposredna saznanja o zločinima koje su činili pripadnici ove jedinice, Đorđević je bio upozoren da postoji očigledan rizik da će njihovo ponovno angažovanje dovesti do novih zločina.

2190. Ako se izuzme Trajkovićev izveštaj iz maja 1999. godine,[7382] u kojem se ne razmatraju krivično gonjenje ili kaznene mere, nikakvi koraci nisu preduzeti. Iako je u kasnijim godinama bilo izvesnih krivičnih gonjenja, u periodu tokom kojeg je Đorđević bio načelnik RJB nijedan pripadnik "Škorpiona" nije krivično gonjen za zločine u Podujevu.[7383]

2191. Veće se uverilo da je Đorđević, osim za ubijanje, znao i za druge zločine koje su nad civilima, kosovskim Albancima, izvršili pripadnici RJB, kao što su masovna proterivanja i uništavanje imovine. Ni u jednom trenutku tokom perioda na koji se odnosi Optužnica, odnosno do kraja svog mandata kao načelnika RJB – 30. januara 2001. godine, on nije preduzeo korake da se

[7378] V. gore, par. 1935-1945.
[7379] V. gore, par. 1949-1955.
[7380] V. gore, par. 1946-1948.
[7381] V. gore, par. 1948.
[7382] DP P86. Živko Trajković, T. 9106-9107.
[7383] Goran Stoparić, DP P493, par. 83-88; Goran Stoparić, T. 2845-2849.

sprovede propisna istraga u vezi s navodima da je policija na Kosovu činila zločine.[7384] Tako je bilo i posle 22. maja 1999. godine, kad su obelodanjene optužnice ovog Međunarodnog suda protiv, između ostalih, predsednika Miloševića i ministra Stojiljkovića, koje sadrže navode o učešću policije u masovnim ubistvima, proterivanjima i uništavanju imovine na Kosovu.

2192. Prema tome, optuženi ne samo da nije preduzeo neophodne i razumne mere da spreči zločine i kazni podređene koji su ih počinili, nego svojim podređenima nije ni naredio da prestanu da čine zločine, nije kaznio podređene koji su se ogrešili o zakon, nije ih razrešio dužnosti ili udaljio s Kosova, nije se postarao za to da o zločinima bude sprovedena istraga, već je nastojao da spreči tu istragu. Veće se, prema tome, van razumne sumnje uverilo u odgovornost optuženog prema članu 7(3) za zločine ustanovljene u ovoj Presudi. Međutim, s obzirom na to da je zaključio da je optuženi kriv prema članu 7(1), Veće ne može da mu izrekne osuđujuću presudu i prema članu 7(3).

C. Zaključak

2193. Veće se uverilo i zaključuje da je optuženi Vlastimir Đorđević kriv prema članu 7(1) Statuta za učešće u udruženom zločinačkom poduhvatu čiji je cilj bio da se izmeni etnički sastav Kosova. Veće se uverilo i zaključuje da su zločini ustanovljeni u ovoj Presudi predstavljali sredstva kojima je trebalo ostvariti cilj tog udruženog zločinačkog poduhvata.

2194. Veće se takođe uverilo i zaključuje da je optuženi kriv prema članu 7(1) za pomaganje i podržavanje ustanovljenih zločina. Vidovi krivične odgovornosti prema članu 7(1) Statuta nisu međusobno isključivi, te je osuđujuću presudu za neko krivično delo moguće doneti po više vidova krivične odgovornosti ukoliko to bolje odražava ukupno ponašanje optuženog.[7385] U ovom slučaju, vodeća uloga optuženog u naporima MUP-a da se prikrije ubijanje civila kosovskih Albanaca, i drugih lica koja nisu aktivno učestvovala u neprijateljstvima organizovanjem tajnog transporta tela lica ubijenih od strane pripadnika srpskih snaga na Kosovu do tajnih masovnih grobnica na zemljištu koje je pripadalo MUP-u u Srbiji, zajedno s aktivnim merama koje je optuženi preduzimao da spreči svaku eventualnu istragu o okolnostima tog ubijanja, kao i činjenica da nije postarao za to da sva krivična dela pripadnika snaga MUP-a budu prijavljena i istražena, a uzimajući u obzir njegov položaj kao načelnika RJB, značajno su doprinele činjenju tih krivičnih dela. Ove činjenice su dovoljno jake da mogu poslužiti kao osnov i za osuđujuću presudu za

[7384] Vlastimir Đorđević, T. 10095-10096.

[7385] Drugostepena presuda u predmetu *Nahimana*, par. 483; Drugostepena presuda u predmetu *Ndindabahizi*, par. 122-123; Drugostepena presuda u predmetu *Kamuhanda*, par. 77.

pomaganje i podržavanje, kao i za osuđujuću presudu za učešće u UZP, kako bi se obuhvatilo ukupno kažnjivo ponašanje optuženog.

2195. Pored toga, Veće se uverilo i zaključuje da je, što se tiče pripadnika MUP-a kojima je bio nadređen dokazano da je optuženi krivično odgovoran na osnovu člana 7(3) Statuta zbog toga što nije sprečio zločine i kaznio izvršioce. Međutim, u skladu s jurisprudencijom ovog Međunarodnog suda,[7386] Veće će doneti osuđujuću presudu jedino na osnovu člana 7(1). Kako iziskuje praksa Međunarodnog suda, komandni položaj optuženog u odnosu na mnoge od stvarnih izvršilaca smatraće se otežavajućim faktorom pri odmeravanju kazne.

[7386] V. gore, par. 1891.

XIII. KUMULATIVNE OSUĐUJUĆE PRESUDE

2196. Pitanje kumulativnih osuđujućih presuda javlja se ukoliko se jedna ili više optužbi zasnivaju na kažnjivom ponašanju koje je u suštini isto. U skladu s ustaljenom sudskom praksom Međunarodnog suda, kumulativne osuđujuće presude po različitim statutarnim odredbama za isto kažnjivo ponašanje dopustive su samo ako "svaka od dotičnih odredbi sadrži materijalno različit element koji druga ne sadrži".[7387] Ako se optuženi tereti za dva krivična dela, a taj kriterijum nije zadovoljen, veće treba da izrekne osuđujuću presudu po užoj odredbi.[7388]

2197. Iz prethodno navedenih razloga, Veće je utvrdilo da su ostvarena obeležja krivičnih dela deportacije (tačka 1) i prisilnog premeštanja kao "drugih nehumanih dela" (tačka 2), koja se oba optuženom stavljaju na teret kao zločini protiv čovečnosti. Takođe su dokazane optužbe za ubistvo kao zločin protiv čovečnosti (tačka 3) i ubistvo kao kršenje zakona ili običaja ratovanja (tačka 4). Osim toga, Veće se uverilo da je dokazano da su ostvarena obeležja krivičnih dela ubistva, prisilnog premeštanja i deportacije, koja se optuženom stavljaju na teret kao dela progona (tačka 5).

2198. U ovom predmetu se pitanje kumulativnih osuđujućih presuda javlja u vezi s progonima (tačka 5) i prisilnim premeštanjem kao "drugim nehumanih delima" (tačka 2). Materijalno različito obeležje koje se traži za krivično delo progona, a koje se ne mora dokazati za krivično delo prisilnog premeštanja kao "drugih nehumanih dela", jeste da su činjenje ili nečinjenje izvršeni s diskriminatornom namerom. Isto tako, kao što je konstatovano gore u tekstu, za krivično delo prisilnog premeštanja kao "drugih nehumanih dela" (tačka 2), materijalno različito obeležje koje se traži jeste da su činjenjem ili nečinjenjem naneti teška duševna ili fizička patnja ili povreda, ili da to činjenje, odnosno nečinjenje, predstavlja težak napad na ljudsko dostojanstvo.[7389] Budući da i jedna i druga statutarna odredba iziskuje materijalno različito obeležje koje druga odredba ne sadrži, ove dve optužbe nisu nedopustivo kumulativne.

2199. Pitanje kumulativnih osuđujućih presuda javlja se i u vezi s progonima (tačka 5) i deportacijom (tačka 1). Za oba ova krivična dela neophodno je da delo bude počinjeno u kontekstu rasprostranjenog ili sistematskog napada usmerenog protiv civilnog stanovništva. Dodatno obeležje krivičnog dela progona jeste da činjenje ili nečinjenje moraju biti izvršeni s diskriminatornom namerom. I za deportaciju je nužno dokazati jedno obeležje koje je materijalno različito od obeležja

[7387] Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 412-413; Drugostepena presuda u predmetu *Kordić*, par. 1032-1033; Drugostepena presuda u predmetu *Jelisić*, par. 78; Drugostepena presuda u predmetu *Krstić*, par. 218; Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac*, par. 173; Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 355.

[7388] Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 412-413; Drugostepena presuda u predmetu *Kordić*, par. 1032-1033; Drugostepena presuda u predmetu *Jelisić*, par. 78; Drugostepena presuda u predmetu *Krstić*, par. 218; Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 356.

krivičnog dela progona, odnosno mora se dokazati da je optuženi silom raseljavao ljude preko granice.[7390] Shodno tome, kumulativne osuđujuće presude dopustive su kad se krivična dela progona i deportacije, za koje se optuženi tereti kao za zločin protiv čovečnosti, zasnivaju na istom kažnjivom ponašanju optuženog.

2200. Ranije u ovoj Presudi Veće je zaključilo da je optuženi odgovoran za ubistvo kao zločin protiv čovečnosti po članu 5(a) Statuta (tačka 3) i za ubistvo kao progone kao zločin protiv čovečnosti po članu 5(h) Statuta (tačka 5).[7391] Žalbeno veće je konstatovalo da definicija ubistva kao progona, zločina protiv čovečnosti po članu 5(a) Statuta, sadrži materijalno različito obeležje kojeg nema u definiciji ubistva po članu 5 Statuta, a to je da su činjenje ili nečinjenje morali biti izvršeni s diskriminatornom namerom. Za ubistvo se pak zahteva dokaz da je optuženi prouzrokovao smrt jedne ili više osoba, bez obzira na to da li je to činjenje ili nečinjenje izvršeno s diskriminatornom namerom. Stoga su kumulativne osuđujuće presude na osnovu istih radnji po članu 5 Statuta dopustive u vezi s ubistvom.[7392]

2201. Iako se optuženi za ubistvo tereti i kao za kršenje zakona ili običaja ratovanja po članu 3 Statuta (tačka 4), za isto ponašanje dopustive su osuđujuće presude i po članu 3 Statuta i po članu 5 Statuta.[7393] Materijalno različito obeležje postoji budući da se u članu 3 Statuta traži tesna veza između dela optuženog i oružanog sukoba, a u članu 5 Statuta, dokaz da se delo dogodilo u okviru rasprostranjenog i sistematskog napada na civilno stanovništvo. Prema tome, osuđujuće presude izrečene za isto ponašanje po članu 3, ubistvo kao kršenje zakona ili običaja ratovanja (tačka 4), i po članu 5, ubistvo kao progon (tačka 5), nisu nedopustivo kumulativne.

2202. Iz tih razloga, u meri u kojoj su ustanovljene na osnovu dokaza, Veće će izreći osuđujuće presude protiv Vlastimira Đorđevića za tačku 1 (deportacija), tačku 2 (prisilno premeštanje kao "druga nehumana dela"), tačku 3 (ubistvo kao zločin protiv čovečnosti), tačku 4 (ubistvo kao kršenje zakona ili običaja ratovanja) i tačku 5 (progoni).

[7389] Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 362.
[7390] Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 360.
[7391] V. gore, par. 1753, 1856, 2193, 2194.
[7392] Drugostepena presuda u predmetu *Kordić*, par. 1041.
[7393] Drugostepena presuda u predmetu *Vasiljević*, par. 146, 169; Drugostepena presuda u predmetu *Galić*, par. 165; Drugostepena presuda u predmetu *Kordić*, par. 1036; Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 176; Drugostepena presuda u predmetu *Jelisić*, par. 82.

XIV. ODMERAVANJE KAZNE

2203. Tužilaštvo tvrdi da bi Vlastimiru Đorđeviću, ukoliko bude proglašen krivim, trebalo izreći kaznu u rasponu od 35 godina zatvora do doživotne kazne zatvora.[7394]

2204. Odmeravanje kazne regulisano je članom 24 Statuta i pravilima 87(C) i 101 Pravilnika o postupku i dokazima.[7395] Na osnovu pravila 101(A), osoba proglašena krivom može biti osuđena na kaznu zatvora, uključujući i doživotnu kaznu zatvora. U skladu s članom 24(2) Statuta i pravilom 101(B) Pravilnika, Veće treba da uzme u obzir faktore poput težine krivičnog dela i ličnih prilika osuđenika, kao i eventualne otežavajuće i olakšavajuće okolnosti. Veće treba da uzme u obzir i opštu praksu izricanja zatvorskih kazni u bivšoj Jugoslaviji,[7396] mada ta praksa za Veće nije obavezujuća.[7397] Odluka o trajanju kazne je stvar diskrecionog ovlašćenja i zavisi od konkretnih okolnosti predmeta.[7398] Kad koristi svoje diskreciono ovlašćenje, Veće se rukovodi odgovarajućim odredbama Statuta i Pravilnika. Veće takođe ima na umu osnovne svrhe kažnjavanja, tj. odvraćanje i retribuciju.[7399] Dalje, kazna ne sme biti hirovita ili preterana, odnosno ne sme biti u nerazumnoj nesrazmeri s kaznama izrečenim u sličnim okolnostima za ista krivična dela.[7400]

2205. U skladu s pravilom 87(C), ako pretresno veće optuženog proglasi krivim po više optužbi, ono može izreći jedinstvenu kaznu koja odražava ukupno kažnjivo ponašanje optuženog ili može

---

[7394] Završni podnesak tužilaštva, par. 1354.

[7395] Član 24 Statuta nalaže sledeće: "1. Krivične sankcije koje izriče pretresno veće ograničene su na kaznu zatvora. Prilikom određivanja kazne zatvora pretresno veće imaće u vidu opštu praksu izricanja zatvorskih kazni na sudovima bivše Jugoslavije. 2. Prilikom izricanja kazni, pretresna veća uzimaju u obzir faktore poput težine krivičnog dela i ličnih prilika osuđenika. 3. Uz kaznu zatvora, pretresna veća mogu naložiti povrat eventualne imovine i imovinske koristi stečene kažnjivim ponašanjem, uključujući i sredstvima prisile, pravim vlasnicima." Pravilo 101 Pravilnika nalaže sledeće: "(A) Osoba proglašena krivom može biti osuđena na kaznu zatvora, uključujući i doživotnu kaznu zatvora. (B) Prilikom odmeravanja kazne pretresno veće uzima u obzir faktore pomenute u članu 24(2) Statuta, te faktore kao što su: (i) sve otežavajuće okolnosti; (ii) sve olakšavajuće okolnosti, uključujući i značajnu saradnju osuđenog s tužiocem pre ili posle izricanja presude; (iii) opšta praksa izricanja zatvorskih kazni na sudovima bivše Jugoslavije; (iv) eventualno vrijeme koje je osuđena osoba već izdržala od kazne za isto djelo koju je eventualno izrekao nacionalni sud, u skladu s članom 10(3) Statuta. (C) Osuđenom će se u izdržavanje kazne uračunati eventualno vreme koje je proveo u pritvoru čekajući na predaju Međunarodnom sudu ili čekajući na suđenje ili žalbeni postupak."

[7396] Član 24(1) Statuta; pravilo 101(B)(iii) Pravilnika.

[7397] Drugostepena presuda u predmetu *Krstić*, par. 260; Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac*, par. 377; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 681-682, gde se upućuje na Prvostepenu presudu u predmetu *Kunarac* i Drugostepenu presuda u predmetu *Kunarac*, par. 829: "Iako Pretresno vijeće nije obavezno da primijeni praksu odmjeravanja kazne iz bivše Jugoslavije, u svakom slučaju je potrebno više od pukog nabrajanja relevantnih odredbi iz krivičnog zakona bivše Jugoslavije. U slučaju da postoje neke razlike, valja se potruditi da se kazne koje će se izreći objasne uz osvrt na praksu odmjeravanja kazne u bivšoj Jugoslaviji, posebno tamo gdje za neku posebnu praksu odmjeravanja kazne nema nikakvih smjernica u međunarodnom pravu. Zbog činjenice da često postoje veoma važne razlike između nacionalnih krivičnih gonjenja i krivičnog gonjenja na ovoj sudskoj instanci, Pretresno vijeće napominje da priroda, opseg i razmjer krivičnih djela za koja se sudi pred ovim Međunarodnim sudom ne dopuštaju automatsku primjenu prakse odmjeravanja kazni bivše Jugoslavije."

[7398] Drugostepena presuda u predmetu *Krstić*, par. 248; Drugostepena presuda u predmetu *Semanza*, par. 394; Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 500.

[7399] Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 48; Drugostepena presuda u predmetu *Deronjić*, par. 136-137; Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 800-801; 806; Drugostepena presuda u predmetu *Kordić*, par. 1073-1075; 1075-1076; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 678; Drugostepena presuda u predmetu *Aleksovski*, par. 185; Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Dragan Nikolić*, par. 46; Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 402.

[7400] Drugostepena presuda u predmetu *Momir Nikolić*, par. 39, gde su upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Jelisić*, par. 96; v. takođe Drugostepenu presudu u predmetu *Babić*, par. 33.

izreći kaznu za svaku od optužbi po kojoj je optuženi proglašen krivim i navesti da li će se kazne izdržavati konsekutivno ili uporedno.[7401]

2206. Žalbeno veće je bilo mišljenja da se veća pri donošenju odluke o kazni mogu rukovoditi nekom prethodnom odlukom o kazni donetom na Međunarodnom sudu koja se odnosi na isto krivično delo, počinjeno u okolnostima koje su u znatnoj meri slične.[7402] Međutim, ovakva poređenja imaju svoje granice,[7403] jer više predmeta pred Međunarodnim sudom obuhvata masovna ubistva na istom geografskom području i tokom ograničenog vremenskog perioda, a izrečene kazne se ipak razlikuju, pošto su ponašanje i odgovornost optuženog drugačiji u svakom predmetu.[7404] Osuđenom licu kazne se ne izriču samo zbog kršenja određenog člana Statuta, već zbog njegovog ponašanja i uloge u konkretnim zločinima. Veće ima imperativnu obavezu da kaznu prilagodi tako da ona bude odraz težine zločina i individualnih okolnosti optuženog, što znači da uzme u obzir i otežavajuće i olakšavajuće okolnosti.[7405]

D. Težina krivičnih dela

2207. Težina krivičnog dela je najvažniji faktor kod odmeravanja odgovarajuće kazne.[7406] Prilikom utvrđivanja težine krivičnog dela, pretresno veće može uzeti u obzir prirodu krivičnog dela, njegov obim i brutalnost, ulogu optuženog i opšte posledice tog krivičnog dela po žrtve i njihove porodice.[7407] Faktore koje pretresno veće uzima u obzir kad ocenjuje težinu krivičnog dela ne treba dodatno uzimati u obzir kao odvojene otežavajuće ili olakšavajuće okolnosti, i *vice versa*.[7408] Izrečena kazna mora odražavati inherentnu težinu ukupnog kažnjivog ponašanja za koje je optuženi osuđen, pri čemu se u dužno razmatranje moraju uzeti konkretne okolnosti datog predmeta, kao i oblik i stepen učešća optuženog u zločinu.[7409]

2208. U svom podnesku, tužilaštvo ističe "visok rukovodeći položaj" Vlastimira Đorđevića i "obim zločina", i tvrdi da oni nalažu izricanje dugogodišnje kazne zatvora.[7410]

[7401] Drugostepena presuda u predmetu *Strugar*, par. 335.
[7402] Drugostepena presuda u predmetu *Furundžija*, par. 250; Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Mucić*, par. 720.
[7403] Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Mucić*, par. 721.
[7404] V, na primer, Prvostepena presuda u predmetu *Blagojević*, par. 797-798; Prvostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 468, 616.
[7405] Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Momir Nikolić*, par. 38, gde se upućuje na Presudu po žalbi na kaznu u predmetu *Mucić*, par. 717, 719.
[7406] Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Momir Nikolić*, par. 11; Drugostepena presuda u predmetu *Aleksovski*, par. 182; Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Mucić*, par. 731; Drugostepena presuda u predmetu *Kupreškić*, par. 442; Drugostepena presuda u predmetu *Jelisić*, par. 101; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 683.
[7407] V. Presudu o kazni u predmetu *Rajić*, par. 83-95.
[7408] Drugostepena presuda u predmetu *Deronjić*, par. 106; Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Momir Nikolić*, par. 58; Drugostepena presuda u predmetu *Limaj*, par. 143.
[7409] Drugostepena presuda u predmetu *Furundžija*, par. 249; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 683.
[7410] Završni podnesak tužilaštva, par. 1354.

2209. Vlastimir Đorđević je rođen 17. novembra 1948. godine u Koznici, opština Vladičin Han, u Srbiji.[7411] Diplomirao je na Pravnom fakultetu u Nišu 1971. godine i iste godine se zaposlio u MUP-u.[7412] Imao je dugu i uspešnu karijeru. Dana 11. septembra 1996. godine, postavljen je za pomoćnika ministra unutrašnjih poslova.[7413] Dana 30. maja 1997. godine, postavljen je na funkciju "vršioca dužnosti načelnika" RJB.[7414] Dana 27. januara 1998. godine, postavljen je na mesto načelnika RJB.[7415] Na toj funkciji je ostao do 30. januara 2001. godine, kad je postavljen na mesto savetnika ministra unutrašnjih poslova i člana koordinacionog tela za južnu Srbiju.[7416] Dana 5. jula 1997. godine, Vlastimir Đorđević je unapređen u čin general-pukovnika, što je u to vreme bio najviši čin MUP-u.[7417]

2210. Veće zaključuje je da je dokazano da je Vlastimir Đorđević, kao načelnik RJB, snosio najvišu odgovornost i imao ovlašćenja u pogledu pripadnika MUP-a, koji su, zajedno s drugim srpskim snagama, bili glavni izvršioci krivičnih dela ustanovljenih u ovom predmetu. Podređen jedino ministru unutrašnjih poslova, koji je imao najviša ovlašćenja, Vlastimir Đorđević je imao i *de jure* i *de facto* kontrolu nad snagama MUP-a Republike Srbije, kako na Kosovu, tako i na drugim mestima u Srbiji, s izuzetkom pripadnika RDB. Ono što je veoma bitno je da su postupci i ponašanje Vlastimira Đorđevića na ovoj funkciji predstavljali podršku i bili od suštinskog značaja za zajednički poduhvat, čiji cilj je, između ostalog, bila izmena etničkog sastava Kosova, kako bi se obezbedila trajna srpska kontrola nad Pokrajinom. Ovo je ostvarivano pretežno kažnjivim sredstvima, u koja je, kako je zaključilo Veće, pre svega spadala rasprostranjena i sistematska kampanja terora i nasilja, u okviru koje su vršena brojna ubistva, deportacije, prisilna premeštanja i progoni stanovništva, kosovskih Albanaca.

2211. Drugi učesnici udruženog zločinačkog poduhvata navedeni u Optužnici uključuju Slobodana Miloševića, Nikolu Šainovića, Vlajka Stojiljkovića, Sretena Lukića, Radomira Markovića, Obrada Stevanovića, Dragana Ilića, Dragoljuba Ojdanića, Nebojšu Pavkovića i Vladimira Lazarevića. Ovi ljudi nalazili su se na većini najviših političkih, vojnih i policijskih funkcija u SRJ i Srbiji i efektivno su kontrolisali MUP, VJ i druge srpske snage čiji su pripadnici izvršili ovde ustanovljena krivična dela. Međutim, dok su druge srpske snage pomagale u sprovođenju zajedničkog poduhvata, snage MUP-a pod najvišim rukovodstvom optuženog, a posebno PJP i SAJ, bile su primarno sredstvo vođenja kampanje zločina i terora. Ako ostavimo po

[7411] Vlastimir Đorđević, T. 9387.
[7412] Vlastimir Đorđević, T. 9387-9388, 9400, 9766-9767; DP D393, str. 1-3.
[7413] V. gore, par. 38.
[7414] V. gore, par. 40.
[7415] V. gore, par. 40.
[7416] V. gore, par. 40.
[7417] V. gore, par. 43.

strani Miloševića i Stojiljkovića, koji su u međuvremenu preminuli, Veće zaključuje da nijedan drug učesnik udruženog zločinačkog poduhvata nije dao veći doprinos postizanju njegovog cilja. Ne samo da su snage MUP-a bile primarno sredstvo vođenja kampanje zločina i terora, već je optuženi imao i direktnu i vodeću ulogu u naporima da se prikriju zločini proistekli iz udruženog zločinačkog poduhvata i prenebregao svoju dužnost da obezbedi da zločini pripadnika snaga MUP-a, izvršeni u realizaciji udruženog zločinačkog poduhvata, budu prijavljeni, i da se o njima sprovede istraga.

2212. Svi ti zločini dogodili su se na Kosovu između 1. januara i 20. juna 1999. godine, ali uglavnom posle početka kampanje NATO bombardovanja 24. marta 1999. godine, u opštinama Orahovac, Prizren, Srbica, Suva Reka, Peć, Kosovska Mitrovica, Priština, Đakovica, Gnjilane, Uroševac, Kačanik, Dečani, Vučitrn i Podujevo. U preko 40 naselja, sela i gradova u ovim opštinama izvršeni su teški zločini radi realizacije ovog zajedničkog plana. Srpske snage su proterivale kosovske Albance, često nasilnim putem i kao preventivnu meru ili su svojim ponašanjem terale kosovske Albance da napuste svoje domove u strahu za sopstveni život. Neki su raseljeni u okviru teritorije Kosova, ali su mnogi naterani i da pređu granicu i odu u Albaniju, BJRM ili Crnu Goru. Ovi postupci doveli su do velikih patnji i obespravljenosti kosovskih Albanaca. Na putu ka granici, pripadnici srpskih snaga su šikanirali, tukli i ubijali kosovske Albance. Utvrđeno je da je oko 724 stanovnika albanske nacionalnosti ubijeno, dok je na stotine hiljada njih raseljeno po teritoriji Kosova ili preko granice. Srpske snage bi obično tenkovima i drugim teškim naoružanjem napale naselje, selo ili grad s pretežno albanskim življem. Kad bi VJ završila s granatiranjem, snage MUP-a bi ušle u sela, naselje ili grad, oterale ljude iz njihovih domova i zapalile kuće i druge objekte. U nekim slučajevima, džamije i drugi objekti od kulturnog ili verskog značaja bili bi uništeni ili oštećeni. Bilo je slučajeva da su, posle početnog granatiranja i paljenja, srpske snage, posebno PJP i SAJ, odvajale muško stanovništvo od žena i dece, maltretirale i, na kraju, ubile te muškarce. U nekim slučajevima, ubijale su žene i decu. Nasilno raseljena lica često bi zatekla uništene domove i imovinu; nisu imala čemu da se vrate. U većini slučajeva, snage MUP-a su bile te koje bi se pobrinule da kosovski Albanci napuste svoje domove i da deportovana lica stignu do granice i da je pređu.

2213. Veće ima u vidu da Vlastimir Đorđević nije bio stvarni fizički izvršilac nijednog od tih krivičnih dela. Primarna krivična odgovornost mu se u ovom predmetu pripisuje po osnovu njegovog učešća, zajedno s drugim srpskim političkim, vojnim i policijskim rukovodiocima, u udruženom zločinačkom poduhvatu, s ciljem da se izmeni etnički sastav Kosova, proterivanjem Albanaca s Kosova i njihovim ubijanjem. Ubistva, uništavanje imovine i prisilno raseljavanje ili deportacije bili su kažnjiva sredstva kojima je ostvarivan taj udruženi zločinački poduhvat.

2214. Međutim, kako je detaljno objašnjeno u ovoj Presudi, ponašanje optuženog bilo je takvo da mu se osuđujuća presuda i kazna mogu izreći i za pomaganje i podržavanje ustanovljenih krivičnih dela. Dalje, iz već navedenih razloga, kad mu ne bi bile izrečene osuđujuća presuda i kazna po članu 7(1) Statuta, bile bi mu izrečene i osuđujuća presuda i kazna po članu 7(3) Statuta, kao licu koje je komandovalo snagama koje su izvršile ustanovljena krivična dela. Po mišljenju Veća, u okolnostima ovog predmeta, odgovarajuća kazna za vodeću i ozbiljnu ulogu optuženog u udruženom zločinačkom poduhvatu, kao i u pomaganju i podržavanju ustanovljenih krivičnih dela, mora u potpunosti i adekvatno odražavati ukupno kažnjivo ponašanje optuženog za koje treba izreći kaznu. Veče će kaznu odrediti u skladu s tim.

2215. Za stotine žrtava, ishod ovih krivičnih dela bio je fatalan – izgubili su život. Bliski članovi porodica žrtava ostali su da se nose sa smrću svojih voljenih. Njihovu patnju i bol su u mnogim slučajevima nesumnjivo otežavali neizvesnost u pogledu sudbine koja je zadesila članove njihovih porodica, kao i činjenica da su i sami bili raseljeni ili deportovani. Mnoge žrtve nisu pronađene do današnjeg dana. Jasno je da je telesna i duševna patnja mnogih preživelih žrtava često bila velika i dugotrajna. U nekim slučajevima ona još uvek traje. Oni koji su morali da napuste svoj dom i imovinu pretrpeli su ogroman finansijski gubitak i izgubili sredstva za život. Konačno, usled razaranja džamija i drugih verskih i kulturnih objekata čitave zajednice su izgubile svoje bogomolje i bitan deo svog nasleđa.

2216. Veće je svesno činjenice da Optužnica samo ilustruje, ali ne da i u punom svetlu prikazuje razmere krivičnog ponašanja MUP-a, VJ i drugih srpskih snaga u sprovođenju udruženog zločinačkog poduhvata na Kosovu u periodu od januara do juna 1999. godine. Međutim, dužnost Veća je da izrekne kaznu za optužbe iz Optužnice koje su dokazane. Ono ne sme ići dalje od toga.

E. Individualne okolnosti optuženog: otežavajuće i olakšavajuće okolnosti

2217. Satut i Pravilnik ne daju konačnu definiciju faktora koje valja smatrati otežavajućim ili olakšavajućim okolnostima. U pravilu 101(B) se samo spominje da značajna saradnja osuđenog s tužiocem predstavlja olakšavajuću okolnost. U jurisprudenciji Međunarodnog suda definisani su i drugi, mada ne i svi, faktori koje veće može uzeti u obzir.[7418] To šta će predstavljati otežavajuće i olakšavajuće okolnosti i koliku težinu treba pridati svakoj od njih, mora se nužno utvrditi u svetlu konkretnih okolnosti svakog predmeta.[7419]

[7418] Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 686 i 696.
[7419] Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 777; 780; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 685; Prvostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 405.

2218. Otežavajuće okolnosti moraju biti direktno povezane s činjenjem krivičnog dela[7420] i moraju biti utvrđene van razumne sumnje.[7421] Činjenica da neki optuženi koristi svoje pravo na ćutanje ne može predstavljati otežavajuću okolnost.[7422]

2219. Olakšavajuće okolnosti mogu se uzeti u obzir nezavisno o toga da li su u neposrednoj vezi s navedenim krivičnim delom,[7423] a utvrđuju se ocenom verovatnoće.[7424]

2220. Ni tužilaštvo ni odbrana nisu naveli zasebne faktore koje treba uzeti u obzir prilikom razmatranja kazne za Vlastimira Đorđevića. Kao što je napomenuto u paragrafu 2195, Veće uzima u obzir ulogu optuženog koji je, kao načelnik RJB, imao komandni položaj i efektivnu kontrolu nad snagama MUP-a (s izuzetkom RDB) koje su bile među stvarnim izvršiocima.

2221. Uvidom u dokaze Veće konstatuje da se Vlastimir Đorđević Međunarodnom sudu nije predao dobrovoljno. Štaviše, on je približno četiri godine izbegavao hapšenje na osnovu optužnice MKSJ, sve dok nije uhapšen u junu 2007. godine.[7425] Od njegovog nestanka u maju 2001. godine, ovaj Međunarodni sud i vlasti u Srbiji nisu znali gde se on nalazi. U to vreme, vlasti u Srbiji zanimala je uloga optuženog u vezi sa dve različite stvari. Jedna je bila finansijska zloupotreba položaja za koju je bio osumnjičen. Druga je bila tajni transport leševa kosovskih Albanaca s Kosova, o kojem je bilo reči u ovoj Presudi. U isto vreme, ovaj Međunarodni sud vodio je istragu o ulozi izvesnog broja najviših srpskih političkih, vojnih i policijskih funkcionera, među kojima i optuženog, u događajima na Kosovu koje su bile predmet ovog suđenja.

2222. Optužnica kojom se neke od tih osoba terete za neka od krivičnih dela potvrđena je već 24. maja 1999. godine. Uprkos tome što se optuženi i dalje vodio kao nestao, zbog čega njegovo ispitivanje nije bilo moguće, u oktobru 2003. godine potvrđena je optužnica ovog Međunarodnog suda podignuta protiv optuženog i njegovih saoptuženih u vezi s događajima koji su bili predmet ovog suđenja. Dok su se ostali optuženi predali ovom Međunarodnom sudu, optuženi je ostao na slobodi i 2006. godine, kad je počelo suđenje licima optuženim za događaje na Kosovu, još uvek se nije znalo gde se on nalazi. Dana 26. juna 2006. godine, optužbe protiv optuženog odvojene su od te optužnice, kako bi moglo da počne suđenje tim drugim osobama (predmet *Tužilac protiv Milutinovića i drugih*).

[7420] Prvostepena presuda u predmetu *Kunarac*, par. 850; Prvostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 911.
[7421] Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 763; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 686.
[7422] Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 783; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 687.
[7423] Prvostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 920.
[7424] Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 697.
[7425] Veće napominje da je Međunarodni sud, premda je Vlastimir Đorđević nestao u maju 2001. godine, nalog za njegovo hapšenje izdao tek 2003. godine.

2223. Konačno, u junu 2007. godine, Vlastimir Đorđević je, u vezi s optužnicom ovog Međunarodnog suda, pronađen i uhapšen u Crnoj Gori, i prebačen u Hag radi suđenja. Njegovo suđenje moralo je da se vodi odvojeno od suđenja drugim licima optuženim u vezi s istim pitanjima, jer je optuženi izbegavao hapšenje sve dok suđenje tim drugim licima nije već prilično odmaklo. Zbog toga je došlo do kašnjenja, nepotrebnog rasipanja resursa Međunarodnog suda i produžavanja patnje žrtava i njihovih porodica, kao i svedoka, koji su o traumatičnim događajima morali da svedoče više od jednog puta. Bez obzira na to, iako ima u vidu dugotrajno izbegavanje hapšenja od strane optuženog i njegove posledice, Veće to neće uzeti kao otežavajući faktor za kaznu koja bi, inače, bila odgovarajuća za krivična dela za koja mu se ona izriče.

2224. Veće na osnovu njegovog položaja u MUP-u u prilog optuženog pretpostavlja da on nije prethodno osuđivan za teška krivična dela i da je, pre događaja na koje se odnosi Optužnica, imao dobar karakter. Nisu iznete druge činjenice koje bi nalagale ublažavanje ove kazne.

F. Opšta praksa izricanja zatvorskih kazni na sudovima bivše Jugoslavije

2225. Prilikom utvrđivanja odgovarajuće kazne, Veće treba da uzme u obzir opštu praksu izricanja zatvorskih kazni na sudovima bivše Jugoslavije.[7426] Faktori koje treba uzeti u obzir u svrhu odmeravanja kazne u bivšoj Jugoslaviji navedeni su u članu 41(1) Krivičnog zakona SFRJ, koji je bio na snazi u vreme kada su počinjeni zločini navedeni u Optužnici.[7427] On je nakon što su počinjeni zločini navedeni u Optužnici preimenovan u Krivični zakon SRJ.

2226. Iako nema krivičnih dela koja se u potpunosti podudaraju s onima za koje sada optuženom treba izreći kaznu, postoji izvestan broj krivičnih dela koja su sličnog karaktera. Veće će navesti neka od njih. Član 142 Krivičnog zakona SFRJ zabranjivao je naređivanje napada na civilno stanovništvo ili na lica *hors de combat*, za šta je bila predviđena kazna od najmanje pet godina zatvora ili smrtna kazna.[7428] Član 143 Krivičnog zakona SFRJ zabranjivao je naređivanje ili vršenje

[7426] Član 24(1) Statuta i pravilo 101(B)(iii) Pravilnika. U članu 24 i pravilu 101(B) pominje se konkretna praksa sudova u bivšoj Jugoslaviji. Međutim, u praksi Međunarodnog suda ustalilo se da izvori koje treba konsultovati u skladu s ovim odredbama nisu ograničeni samo na konkretno precedentno pravo u bivšoj Jugoslaviji, već da obuhvataju i statutarne odredbe, Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Dragan Nikolić*, par. 148; v. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 715; Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 888-890.

[7427] Krivični zakon SFRJ usvojen je 28. septembra 1976. godine od strane Skupštine SFRJ na sednici Saveznog veća, proglašen je ukazom predsednika Republike 28. septembra 1976. godine, objavljen u *Službenom listu SFRJ* br. 44 od 8. oktobra 1976. godine i stupio na snagu 1. jula 1977. godine U članu 41(1) Krivičnog zakona SFRJ navodi se sledeće: "Sud će učiniocu krivičnog dela odmeriti kaznu u granicama koje su zakonom propisane za to delo, imajući u vidu svrhu kažnjavanja i uzimajući u obzir sve okolnosti koje utiču da kazna bude manja ili veća (olakšavajuće i otežavajuće okolnosti), a naročito stepen krivične odgovornosti, pobude iz kojih je delo učinjeno, jačinu ugrožavanja ili povrede zaštićenog dobra, okolnosti pod kojima je delo učinjeno, raniji život učinioca, njegove lične prilike i njegovo držanje posle učinjenog krivičnog dela, kao i druge okolnosti koje se odnose na ličnost učinioca."

[7428] Član 142 (1) Krivičnog zakona SFRJ predviđa: "Ko kršeći pravila međunarodnog prava za vreme rata, oružanog sukoba ili okupacije naredi da se izvrši napad na civilno stanovništvo, naselje, pojedina civilna lica ili lica onesposobljena za borbu, koji je imao za posledicu smrt, tešku telesnu povredu ili teško narušavanje zdravlja ljudi; napad bez izbora cija kojim se pogađa civilno stanovništvo; da se prema civilnom stanovništvu vrše ubistva, mučenja, nečovečna postupanja (...) raseljavanje ili preseljavanje

"ubistva, mučenja, nečovečn[ih] postupanja" prema ranjenicima i bolesnicima, za šta je bila predviđena kazna od najmanje pet godina zatvora ili smrtna kazna.[7429] Član 144 zabranjivao je naređivanje ili vršenje "ubistva, mučenja, nečovečn[ih] postupanja" prema ratnim zarobljenicima, za šta je bila predviđena kazna od najmanje pet godina zatvora ili smrtna kazna.[7430] Član 145(1) zabranjivao je organizovanje grupe radi vršenja krivičnih dela iz članova 141-144 tog zakona i predviđao kaznu od najmanje pet godina zatvora.[7431] Član 151, potparagraf 1, zabranjivao je uništavanje kulturnih ili istorijskih spomenika i građevina za vreme rata ili oružanog sukoba, i predviđao kaznu od najmanje godinu dana zatvora. Potparagraf 2 predviđao je kaznu od najmanje pet godina zatvora ukoliko se radi o jasno prepoznatljivom objektu koji je, kao kulturno i duhovno nasleđe naroda, posebno zaštićen prema međunarodnom pravu.[7432] Član 38(1) i član 38(2) Krivičnog zakona SFRJ propisivao je da kazna zatvora ne može biti duža od 15 godina, osim ukoliko se za to krivično delo može izreći smrtna kazna, u kom slučaju kazna zatvora ne treba da bude duža od 20 godina.[7433] Smrtna kazna je ukinuta Ustavom iz 1992. godine. Godine 2002, maksimalna kazna zatvora povišena je na 40 godina, ali su sudovi u Srbiji primenjivali načelo *lex mitior* i smatrali kaznu od dvadeset godina maksimalnom kaznom za krivično delo počinjeno pre ove izmene.[7434]

G. Drugi faktori

2227. Veće napominje da je još pet osoba proglašeno krivim i da im je izrečena kazna za razne uloge koje su odigrale u krivičnim delima koja su suštinski ista kao i neka za koja sada treba izreći kaznu Vlastimiru Đorđeviću, s tim da se u ovom predmetu optuženi tereti u vezi s još jednim mestom zločina. Veće će stoga pažljivo razmotriti odluke o kazni u predmetu *Milutinović i*

(...) pljačkanje imovine stanovništva, protivzakonito i samovoljno uništavanje ili prisvajanje u velikim razmerama imovine koje nije opravdano vojnim potrebama (...) kazniće se zatvorom najmanje pet godina ili smrtnom kaznom."

7429 Član 143 Krivičnog zakona SFRJ predviđa: "Ko kršeći pravila međunarodnog prava za vreme rata ili oružanog sukoba naredi da se prema ranjenicima, bolesnicima […] vrše ubistva, mučenja, nečovečna postupanja […] ili ko izvrši neko od navedenih dela, kazniće se zatvorom najmanje pet godina ili smrtnom kaznom."

7430 Član 144 Krivičnog koda SFRJ predviđa: "Ko kršeći pravila međunarodnog prava naredi da se prema ratnim zarobljenicima vrše ubistva, mučenja, nečovečna postupanja […] ili izvrši neko od navedenih dela, kazniće se zatvorom najmanje pet godina ili smrtnom kaznom."

7431 Član 145(1) Krivičnog koda SFRJ predviđa: "Ko organizuje grupu radi vršenja krivičnih dela iz čl. 141. do 144. ovog zakona, kazniće se zatvorom najmanje pet godina."

7432 Član 151(1) Krivičnog zakona SFRJ predviđa: "Ko kršeći pravila međunarodnog prava za vreme rata ili oružanog sukoba uništava kulturne ili istorijske spomenike i građevine, ili ustanove namenjene nauci, umetnosti, vaspitanju ili humanitarnim ciljevima, kazniće se zatvorom najmanje jednu godinu." Član 151(2) Krivičnog zakona SFRJ predviđa: "Ako je radnjom iz stava 1. ovog člana uništen jasno prepoznatljiv objekt koji je je kao kulturno i duhovno nasleđe naroda pod posebnom zaštitom međunarodnog prava, učinilac će se kazniti zatvorom najmanje pet godina."

7433 U članu 38 Krivičnog zakona SFRJ piše sledeće: "Zatvor: (1) Zatvor ne može biti kraći od petnaest dana ni duži od petnaest godina. (2) Za krivična dela za koja je propisana smrtna kazna sud može izreći i zatvor od dvadeset godina. V. *Rašević* i *Todović*, Odluka na osnovu pravila 11*bis*, 8. jul 2005, par. 44; *Janković*, Odluka po pravilu 11*bis*, 22. jul 2005, par. 53; *Lukić i Lukić*, Odluka na osnovu pravila 11*bis*, 5. april 2007, par. 49.

7434 Vidi tri presude vezane za Ovčaru koje je donelo Veće za ratne zločine Okružnog suda u Beogradu. Presuda Veća za ratne zločine Okružnog suda u Beogradu (predmet br. K.V. 1/2003) od 12. decembra 2005. godine, str. 134; Presuda Veća za ratne zločine Okružnog suda u Beogradu (predmet br. K.V. 02/2005) od 30. januara 2006. godine, str. 49-50; Presuda Veća za ratne zločine Okružnog suda u Beogradu (predmet br. K.V. 01/2005) od 6. januara 2006. godine, str. 47-48.

drugi.[7435] Veće je takođe imalo u vidu kazne koje je ovaj Međunarodni sud izrekao u drugim predmetima koji se iz raznih razloga mogu porediti s ovim predmetom, uključujući i faktore koji su u svakom od tih predmeta otežali ili ublažili izrečenu kaznu. Dok su, iz navedenih razloga, za utvrđivanje kazne optuženom Đorđeviću posebno relevantne kazne izrečene u predmetu *Milutinović i drugi*, Veće smatra da je Đorđević imao značajniju ulogu i da je u njegovom slučaju primerena stožija kazna.

H. Uračunavanje vremena provedenog u pritvoru

2228. Na osnovu pravila 101(C) Pravilnika, osuđeni ima pravo da mu se u kaznu uračuna vreme koje je proveo u pritvoru tokom pretpretresnog i pretresnog postupka. Veće konstatuje da se Vlastimir Đorđević u vezi s ovom Optužnicom nalazi u pritvoru od 17. juna 2007. godine. Sve vreme koje je proveo u pritvoru počevši od 17. juna 2007. biće mu uračunato u izdržavanje kazne.

[7435] Pretresno veće je Vladmira Lazarevića i Dragoljuba Ojdanića proglasilo krivim za deportaciju i prisilno premeštanje (druga nehumana dela) pomaganjem i podržavanjem na osnovu člana 7(1) Statuta i izreklo im kazne od po 15 godina zatvora. Pretresno veće je i generala VJ Nebojšu Pavkovića, generala MUP Sretena Lukića i ministra Nikolu Šainovića proglasilo krivim za deportaciju, prisilno premeštanje (druga nehumana dela), ubistvo (UZP 3) i progon na osnovu udruženog zločinačkog poduhvata navedenog u optužnici i izreklo im kazne od po 22 godine zatvora, Prvostepena presuda u predmetu *Milutinović*, par. 463-467, 470-472, 1117-1120, 1130-1137, 1212, 1138.

XV. DISPOZITIV

2232. Iz prethodnih razloga, nakon što je razmotrilo sve dokaze i argumente strana u postupku, Veće odlučuje sledeće:

2233. Veće optuženog Vlastimira Đorđevića proglašava **KRIVIM**, prema članu 7(1) Statuta, po sledećim tačkama Optužnice:

Tačka 1: deportacija, zločin protiv čovečnosti, kažnjiv prema članu 5 Statuta, zato što je svojim učešćem u udruženom zločinačkom poduhvatu počinio zločin deportacije, kao i zato što je pomagao i podržavao deportaciju kosovskih Albanaca s lokacija navedenih u ovoj Presudi;

Tačka 2: druga nehumana dela (prisilno premeštanje), zločin protiv čovečnosti, kažnjiv prema članu 5 Statuta, zato što je svojim učešćem u udruženom zločinačkom poduhvatu počinio zločin prisilnog premeštanja, kao i zato što je pomagao i podržavao prisilno premeštanje kosovskih Albanaca s lokacija navedenih u ovoj Presudi;

Tačka 3: ubistvo, zločin protiv čovečnosti, kažnjiv prema članu 5 Statuta, zato što je svojim učešćem u udruženom zločinačkom poduhvatu počinio zločin ubistva, kao i zato što je pomogao i podržao ubistvo najmanje 724 kosovska Albanca, čija su imena navedena u Prilogu ovoj Presudi;

Tačka 4: ubistvo, kršenje zakona i običaja ratovanja, kažnjivo prema članu 3 Statuta, zato što je svojim učešćem u udruženom zločinačkom poduhvatu počinio zločin ubistva, kao i zato što je pomagao i podržavao ubistvo najmanje 724 kosovska Albanca koja nisu aktivno učestvovala u neprijateljstvima, čija su imena navedena u Prilogu ovoj Presudi;

Tačka 5: progoni na rasnoj osnovi, zločin protiv čovečnosti, kažnjiv prema članu 5 Statuta, zato što je svojim učešćem u udruženom zločinačkom poduhvatu počinio zločin progona, kao i zato što je pomagao i podržavao progone kosovskih Albanaca putem deportacije, prisilnog premeštanja, ubistva i uništavanja ili nanošenja štete objektima od kulturnog ili verskog značaja za kosovske Albance na lokacijama navedenim u ovoj Presudi;

2234. Pretresno veće ovim osuđuje Vlastimira Đorđevića na jedinstvenu kaznu zatvora u trajanju od 27 (dvadeset sedam) godina. Vlastimir Đorđević nalazi se u pritvoru od 17. juna 2007. godine. Prema pravilu 101(C) Pravilnika, on ima pravo da mu se u izdržavanje kazne uračuna vreme koje je do sada proveo u pritvoru. Prema pravilu 103(C) Pravilnika, Vlastimir Đorđević će ostati u pritvoru Međunarodnog suda dok se ne obave pripreme za njegovo prebacivanje u državu u kojoj će izdržavati kaznu.

Sastavljeno na engleskom i francuskom jeziku, pri čemu je merodavan tekst na engleskom.

Dana 23. februara 2011. godine
U Hagu,
Holandija

/potpis na originalu/
sudija Kevin Parker,
predsedavajući

/potpis na originalu/
sudija Christoph Flügge

/potpis na originalu/
sudija Melville Baird

[pečat Međunarodnog suda]

XVI. PRILOG: TABELE S PODACIMA O ŽRTAVAMA

2232. Veće je u Presudi često upućivalo na Tabele s podacima o žrtvama. U Tabelama koje slede, Veće je navelo imena žrtava za koje je prihvatilo da su ih, u skladu s navodima iz Optužnice, ubili pripadnici srpskih snaga.[7436] Veće je takođe uvelo dve dodatne kategorije žrtava, odnosno "Žrtve čija imena su poznata, a koje nisu navedene u Prilogu Optužnice" i "Žrtve čija imena nisu poznata i koje nisu navedene u Prilogu Optužnice", u vezi s navodima Optužnice gde se Optužnica ne ograničava na žrtve koje su u njoj navedene poimenice ili pod brojem, a gde je ubistvo tih žrtava ustanovljeno na osnovu dokaza.

2233. U Tabelama se navode konstatacije Veća o pojedinostima kao što su ime, približna starost i pol svake žrtve.[7437] Postoji i kolona za mesto i datum ubistva koje je utvrdilo Veće. Tamo gde oni postoje, Veće u fusnoti upućuje na prihvaćene sudskomedicinske dokaze o uzorku smrti žrtve. Kao što je konstatovano ranije u ovoj Presudi, zbog stanja posmrtnih ostataka, u mnogim slučajevima uzrok smrti nije bilo moguće utvrditi sudskomedicinskim pregledom. U slučaju tih žrtava, Veće u fusnoti upućuje na sudskomedicinske dokaze uzete u razmatranje prilikom utvrđivanja identiteta žrtve ili okolnosti pod kojima je ona ubijena. U slučaju svih žrtava, upućuje se na paragrafe ove Presude u kojima je Veće izložilo svoj zaključak o okolnostima ubistva.

[7436] U Tabelama s podacima o žrtvama nisu obuhvaćene sve navodne žrtve iz Priloga Optužnice. Veće je u Tabele uvrstilo samo one žrtve za koje se uverilo da su ubijene. U Tabelama ne postoji spisak koji se odnosi na Dubravu, pošto u prilog tim navodima o ubistvu, navedenim u paragrafu 75(k)(iv) Optužnice, nisu izvedeni dokazi.

[7437] Dokazi i Optužnica se ponekad ne podudaraju kad je reč o pisanju imena izvesnog broja žrtava. U tim slučajevima, Veće je u zagradi navelo drugu verziju imena. U nekim slučajevima postoje i nepodudarnosti kad je reč o polu i starosti žrtve. One su konstatovane u tekstu Presude i ispravljene u Tabelama s podacima o žrtvama koje slede.

A. BELA CRKVA

Žrtve navedene u Prilogu Optužnici

IME	STAROST	POL	MESTO I DATUM UBISTVA
BEGAJ, Abdullah (Hajrullah)	25	muški	Kanal iza mosta na Belaji, 25. mart 1999. godine[7438]
BERISHA, Murat	60	muški	Most na Belaji, 25. mart 1999. godine[7439]
GASHI (GASHA), Fadil	46	muški	Most na Belaji, 25. mart 1999. godine[7440]
MORINA, Musa	65	muški	Most na Belaji, 25. mart 1999. godine[7441]
POPAJ, Abdullah (Abdulla/Abdullah)	18	muški	Most na Belaji, 25. mart 1999. godine[7442]
POPAJ, Agon	14	muški	Most na Belaji, 25. mart 1999. godine[7443]
POPAJ, Alban	21	muški	Most na Belaji, 25. mart 1999. godine[7444]
POPAJ, Bedrush	47	muški	Most na Belaji, 25. mart 1999. godine[7445]
POPAJ, Belul (Behlul)	14	muški	Most na Belaji, 25. mart 1999. godine[7446]
POPAJ, Ethem (Eteham)	46	muški	Most na Belaji, 25. mart 1999. godine[7447]
POPAJ, Hazer	77	muški	Most na Belaji, 25. mart 1999. godine[7448]
POPAJ, Hysni (Haxhi)	37	muški	Most na Belaji, 25. mart 1999. godine[7449]
POPAJ, Irfan (Irfon)	41	muški	Kanal iza mosta na Belaji, 25. mart 1999.

[7438] V. gore, par. 473, 1390-1394, 1712. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti višestruke strelne rane, DP P1151, K0138835.
[7439] V. gore, par. 469-472, 1390-1394, 1711. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti višestruke strelne rane, DP P1151, K0138818.
[7440] V. gore, par. 469-472, 1390-1394, 1711. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna rana na vratu, DP P1151, K0138821.
[7441] V. gore, par. 469-472, 1390-1394, 1711.
[7442] V. gore, par. 469-472, 1390-1394, 1711. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti višestruke strelne rane, DP P1151, K0138841.
[7443] V. gore, par. 469-472, 1390-1394, 1711. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti višestruke strelne rane, DP P1151, K0138845.
[7444] V. gore, par. 469-472, 1390-1394, 1711.
[7445] V. gore, par. 469-472, 1390-1394, 1711. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti višestruke strelne rane, DP P1151, K0138842.
[7446] V. gore, par. 469-472, 1390-1394, 1711. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna rana glave, DP P1151, K0138839.
[7447] V. gore, par. 469-472, 1390-1394, 1711. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti višestruke strelne rane, DP P1151, K0138844.
[7448] V. gore, par. 469-472, 1390-1394, 1711. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti višestruke strelne rane, DP P1151, K0138837.
[7449] V. gore, par. 469-472, 1390-1394, 1711.

IME	STAROST	POL	MESTO I DATUM UBISTVA
			godine[7450]
POPAJ, Isuf (Haxhi Isuf)	76	muški	Most na Belaji, 25. mart 1999. godine[7451]
POPAJ, Kreshnik	18	muški	Most na Belaji, 25. mart 1999. godine[7452]
POPAJ, Lindrit	18	muški	Most na Belaji, 25. mart 1999. godine[7453]
POPAJ, Mehmet	46	muški	Most na Belaji, 25. mart 1999. godine[7454]
POPAJ, Mersel	53	muški	Most na Belaji, 25. mart 1999. godine[7455]
POPAJ, Nazmi (Nazim)	45	muški	Most na Belaji, 25. mart 1999. godine[7456]
POPAJ, Nisim (Nesim)	35	muški	Most na Belaji, 25. mart 1999. godine[7457]
POPAJ, Rrustem (Rustem/Rusten)	63	muški	Most na Belaji, 25. mart 1999. godine[7458]
POPAJ, Sahid (Sahit)	40	muški	Most na Belaji, 25. mart 1999. godine[7459]
POPAJ, Sedat	47	muški	Kanal iza mosta na Belaji, 25. mart 1999. godine[7460]
POPAJ, Shendet	17	muški	Most na Belaji, 25. mart 1999. godine[7461]
POPAJ, Vehap	58	muški	Most na Belaji, 25. mart 1999. godine[7462]

[7450] V. gore, par. 473, 1390-1394, 1712. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti višestruke strelne rane, DP P1151, K0138831.

[7451] V. gore, par. 469-472, 1390-1394, 1711. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti višestruke strelne rane, DP P1151, K0138849.

[7452] V. gore, par. 469-472, 1390-1394, 1711. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti višestruke strelne rane, DP P1151, K0138843.

[7453] V. gore, par. 469-472, 1390-1394, 1711.

[7454] V. gore, par. 469-472, 1390-1394, 1711. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti višestruke strelne rane, DP P1151, K0138850.

[7455] V. gore, par. 469-472, 1390-1394, 1711. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti višestruke strelne rane, DP P1151, K0138839.

[7456] V. gore, par. 469-472, 1390-1394, 1711. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti višestruke strelne rane, DP P1151, K0138848.

[7457] V. gore, par. 469-472, 1390-1394, 1711. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti višestruke strelne rane, DP P1151, K0138847.

[7458] V. gore, par. 469-472, 1390-1394, 1711. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti višestruke strelne rane, DP P1151, K0138818.

[7459] V. gore, par. 469-472, 1390-1394, 1711. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti višestruke strelne rane, DP P1151, K0138840.

[7460] V. gore, par. 473, 1390-1394, 1712. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti višestruke strelne rane, DP P1151, K0138818.

[7461] V. gore, par. 469-472, 1390-1394, 1711. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna rana glave, DP P1151, K0138830.

[7462] V. gore, par. 469-472, 1390-1394, 1711. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti višestruke strelne rane, DP P1151, K0138851.

IME	STAROST	POL	MESTO I DATUM UBISTVA
POPAJ, Xhavit	32	muški	Most na Belaji, 25. mart 1999. godine[7463]
SPAHIU, Marigona (Marigioni)	10	ženski	Reka Belaja, 25. mart 1999. godine[7464]
SPAHIU, Iliriana	12	ženski	Reka Belaja, 25. mart 1999. godine[7465]
SPAHIU, Lirim	7	muški	Reka Belaja, 25. mart 1999. godine[7466]
SPAHIU, Qamile	69	ženski	Reka Belaja, 25. mart 1999. godine[7467]
SPAHIU, Xhemal (Gjemal)	70	muški	Reka Belaja, 25. mart 1999. godine[7468]
ZHUNIQI, Abein (Abedin)	37	muški	Most na Belaji, 25. mart 1999. godine[7469]
ZHUNIQI, Agim	51	muški	Kanal iza mosta na Belaji, 25. mart 1999. godine[7470]
ZHUNIQI, Bajram	51	muški	Most na Belaji, 25. mart 1999. godine[7471]
ZHUNIQI, Bilall (Biladh/Bilall/Balal/ Bilal)	67	muški	Most na Belaji, 25. mart 1999. godine[7472]
ZHUNIQI, Clirim (Shlirim/Qlirim)	40	muški	Reka Belaja, 25. mart 1999. godine[7473]
ZHUNIQI, Dardan	6	muški	Reka Belaja, 25. mart 1999. godine[7474]
ZHUNIQI, Dardane	8	ženski	Reka Belaja, 25. mart 1999. godine[7475]

[7463] V. gore, par. 469-472, 1390-1394, 1711. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti višestruke strelne rane, DP P1151, K0138818.

[7464] V. gore, par. 463-465, 1390-1394, 1710. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna rana grudnog koša, DP P1151, K0138828.

[7465] V. gore, par. 463-465, 1390-1394, 1710. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna rana grudnog koša, DP P1151, K0138859.

[7466] V. gore, par. 463-465, 1390-1394, 1710. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna rana grudnog koša, DP P1151, K0138861.

[7467] V. gore, par. 463-465, 1390-1394, 1710. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti višestruke strelne rane, DP P1151, K0138858.

[7468] V. gore, par. 463-465, 1390-1394, 1710. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna rana vrata, DP P1151, K0138856.

[7469] V. gore, par. 469-472, 1390-1394, 1711. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti višestruke strelne rane, DP P1151, K0138817.

[7470] V. gore, par. 473, 1390-1394, 1712. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti višestruke strelne rane, DP P1151, K0138834.

[7471] V. gore, par. 469-472, 1390-1394, 1711. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti višestruke strelne rane, DP P1151, K0138823.

[7472] V. gore, par. 469-472, 1390-1394, 1711. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti višestruke strelne rane, DP P1151, K0138825.

[7473] V. gore, par. 463-465, 1390-1394, 1710. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti višestruke strelne rane leđa, DP P1151, K0138854.

[7474] V. gore, par. 463-465, 1390-1394, 1710. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti višestruke strelne rane, DP P1151, K0138855.

IME	STAROST	POL	MESTO I DATUM UBISTVA
ZHUNIQI, Destan	68	muški	Most na Belaji, 25. mart 1999. godine[7476]
ZHUNIQI, Dhurata	9-10	ženski	Reka Belaja, 25. mart 1999. godine[7477]
ZHUNIQI (ZHUNIQJ), Eshref	55	muški	Most na Belaji, 25. mart 1999. godine[7478]
ZHUNIQI, Fatos	42	muški	Most na Belaji, 25. mart 1999. godine[7479]
ZHUNIQI (ZHUNIKI), Hysni	70	muški	Kanal iza mosta na Belaji, 25. mart 1999. godine[7480]
ZHUNIQI, Ibrahim	68	muški	Most na Belaji, 25. mart 1999. godine[7481]
ZHUNIQI, Kasim (Kassim)	33	muški	Most na Belaji, 25. mart 1999. godine[7482]
ZHUNIQI, Lumnie (Lumnig/Lumuturie)	39	ženski	Reka Belaja, 25. mart 1999. godine[7483]
ZHUNIQI, Labinot	16	muški	Most na Belaji, 25. mart 1999. godine[7484]
ZHUNIQI, Medi (Mehdi/Mhedi)	55	muški	Kanal iza mosta na Belaji, 25. mart 1999. godine[7485]
ZHUNIQI, Muhammet (Muhamed)	70	muški	Most na Belaji, 25. mart 1999. godine[7486]
ZHUNIQI,	30	muški	Most na Belaji, 25. mart 1999. godine[7487]

[7475] V. gore, par. 463-465, 1390-1394, 1710. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna rana glave, DP P1151, K0138857.

[7476] V. gore, par. 469-472, 1390-1394, 1711. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna rana na levoj strani grudnog koša, DP P1151, K0138819.

[7477] V. gore, par. 463-465, 1390-1394, 1710. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti višestruke strelne rane potiljka, DP P1151, K0138856.

[7478] V. gore, par. 469-472, 1390-1394, 1711. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti višestruke strelne rane, DP P1151, K0138837.

[7479] V. gore, par. 469-472, 1390-1394, 1711. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna rana grudnog koša, DP P1151, K0138829.

[7480] V. gore, par. 473, 1390-1394, 1712. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti višestruke strelne rane, DP P1151, K0138836.

[7481] V. gore, par. 469-472, 1390-1394, 1711. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti višestruke strelne rane, DP P1151, K0138820.

[7482] V. gore, par. 469-472, 1390-1394, 1711. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna rana grudnog koša, DP P1151, K0138813.

[7483] V. gore, par. 463-465, 1390-1394, 1710. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti višestruke strelne rane na glavi i leđima, DP P1151, K0138854.

[7484] V. gore, par. 469-472, 1390-1394, 1711. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti višestruke strelne rane, DP P1151, K0138829.

[7485] V. gore, par. 473, 1390-1394, 1712. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti višestruke strelne rane, DP P1151, K0138833.

[7486] V. gore, par. 469-472, 1390-1394, 1711.

[7487] V. gore, par. 469-472, 1390-1394, 1711. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna rana grudnog koša, DP P1151, K0138812.

IME	STAROST	POL	MESTO I DATUM UBISTVA
Muharrem (Muharem)			
ZHUNIQI, Qamil	77	muški	Most na Belaji, 25. mart 1999. godine[7488]
ZHUNIQI, Qemal	59	muški	Most na Belaji, 25. mart 1999. godine[7489]
ZHUNIQI, Reshit (Rehit)	32	muški	Most na Belaji, 25. mart 1999. godine[7490]
ZHUNIQI, Shemsi	52	muški	Most na Belaji, 25. mart 1999. godine[7491]

Žrtve čija su imena poznata, a koje nisu navedene u Prilogu Optužnici

IME	STAROST	POL	MESTO I DATUM UBISTVA
FETOSHI, Ardian		muški	Most na Belaji, 25. mart 1999. godine[7492]
FETOHSI, Hysni		muški	Most na Belaji, 25. mart 1999. godine[7493]
FETOSHI, Fatmir		muški	Most na Belaji, 25. mart 1999. godine[7494]
SPAHIU, Fikret (Fikrit/Fiqriq)	37	ženski	Reka Belaja, 25. mart 1999. godine[7495]
SPAHIU, Labinot	4	muški	Reka Belaja, 25. mart 1999. godine[7496]

Žrtve čija imena nisu poznata i koje nisu navedene u Prilogu Optužnici

IME	STAROST	POL	MESTO I DATUM UBISTVA

[7488] V. gore, par. 469-472, 1390-1394, 1711. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna rana grudnog koša, DP P1151, K0138814.

[7489] V. gore, par. 469-472, 1390-1394, 1711. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti višestruke strelne rane, DP P1151, K0138826.

[7490] V. gore, par. 469-472, 1390-1394, 1711. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna rana grudnog koša, DP P1151, K0138827.

[7491] V. gore, par. 469-472, 1390-1394, 1711. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti višestruke strelne rane, DP P1151, K0138824.

[7492] V. gore, par. 469-472, 1390-1394, 1711. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna rana, DP P1151, K0138814-K0138815.

[7493] V. gore, par. 469-472, 1390-1394, 1711. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti višestruke strelne rane, DP P1151, K0138815-K0138816.

[7494] V. gore, par. 469-472, 1390-1394, 1711. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti višestruke strelne rane, DP P1151, K0138815-K013-8816.

[7495] V. gore, par. 463-465, 1390-1394, 1710. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti višestruke strelne rane, DP P1151, K0138858-K0138859.

[7496] V. gore, par. 463-465, 1390-1394, 1710. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna rana grudnog koša, DP P1151, K0138860.

član porodice SPAHIU			Reka Belaja, 25. mart 1999. godine[7497]

B. MALA KRUŠA

Žrtve navedene u Prilogu Optužnici

IME	STAROST	POL	MESTO I DATUM UBISTVA
ASLLANI, Adem	70	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7498]
ASLLANI, Asim	34	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7499]
ASLLANI, Feim (Fehim)	29	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7500]
ASLLANI, Muharrem (Muharremi)	61	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7501]
ASLLANI, Nexhat	31	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7502]
ASLLANI, Nisret (Nysret)	32	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7503]
ASLLANI, Perparim	29	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7504]
AVDYLI (AVDYL), Bali	73	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7505]
AVDYLI (AVDYL), Enver	25	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7506]
BATUSHA, Ahmet	41	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7507]
BATUSHA, Amrush (Emrush)	41	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7508]

[7497] V. gore, par. 463-465, 1390-1394, 1710.
[7498] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717; v. takođe DP P477.
[7499] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717.
[7500] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717; v. takođe DP P477.
[7501] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717; v. takođe DP P477.
[7502] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717; v. takođe DP P477.
[7503] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717; v. takođe DP P477.
[7504] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717; v. takođe DP P477.
[7505] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717; v. takođe DP P477.
[7506] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717; v. takođe DP P477.
[7507] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717; v. takođe DP P477.
[7508] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717; v. takođe DP P477.

IME	STAROST	POL	MESTO I DATUM UBISTVA
BATUSHA, Asllan	43	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7509]
BATUSHA, Avdi	46	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7510]
BATUSHA, Bekim	17	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7511]

[7509] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717; v. takođe DP P477.
[7510] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717; v. takođe DP P477.
[7511] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717; v. takođe DP P477.

IME	STAROST	POL	MESTO I DATUM UBISTVA
BATUSHA, Beqir	65	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7512]
BATUSHA, Burim	18	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7513]
BATUSHA, Enver	22	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7514]
BATUSHA, Feim (Fehim)	23	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7515]
BATUSHA, Mergim	20	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7516]
BATUSHA, Haxhi (Hagji)	29	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7517]
BATUSHA, Lirim	14	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7518]
BATUSHA, Milaim	32	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7519]
BATUSHA, Muharrem	73	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7520]
BATUSHA, Njazi	37	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7521]
BATUSHA, Osman	60	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7522]
BATUSHA, Sejdi (Sedji)	71	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7523]
BATUSHA, Skifer (Skifter)	20	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7524]
BATUSHA, Sulejman (Sylejman/Syle Sadik)	46	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7525]
BATUSHA, Zaim	47	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7526]

[7512] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717; v. takođe DP P477.
[7513] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717; v. takođe DP P477.
[7514] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717; v. takođe DP P477.
[7515] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717; v. takođe DP P477.
[7516] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717; v. takođe DP P477.
[7517] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717; v. takođe DP P477.
[7518] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717; v. takođe DP P477.
[7519] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717; v. takođe DP P477.
[7520] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717; v. takođe DP P477.
[7521] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717; v. takođe DP P477.
[7522] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717; v. takođe DP P477.
[7523] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717; v. takođe DP P477.
[7524] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717; v. takođe DP P477.
[7525] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717; v. takođe DP P477.
[7526] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717; v. takođe DP P477.

IME	STAROST	POL	MESTO I DATUM UBISTVA
HAJDARI, Abaz	42	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7527]
HAJDARI, Abedin	15	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7528]
HAJDARI, Halil	50	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7529]
HAJDARI, Halim	65	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7530]
HAJDARI, Hysni	21	muški	Na planini, 26. mart 1999. godine[7531]
HAJDARI, Marsel (Mursel)	13	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7532]
HAJDARI, Nazim (Nasim)	30	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7533]
HAJDARI, Qamil	54	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7534]
HAJDARI, Rasim	27	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7535]
HAJDARI, Sahit	36	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7536]
HAJDARI, Selajdin	34	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7537]
HAJDARI, Shani	39	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7538]
HAJDARI, Vesel	17	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7539]
HAJDARI, Zenun	26	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7540]
LIMONI (LIMANI), Avdyl	43	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7541]
LIMONI, Limon	71	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7542]
LIMONI, Luan	24	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7543]
LIMONI, Nehbi (Nebi)	57	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7544]

[7527] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717; v. takođe DP P477.
[7528] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717; v. takođe DP P477.
[7529] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717; v. takođe DP P477.
[7530] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717; v. takođe DP P477.
[7531] V. gore, par. 488-490, 493, 1402, 1718; v. takođe DP P477.
[7532] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717; v. takođe DP P477.
[7533] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717; v. takođe DP P477.
[7534] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717; v. takođe DP P477.
[7535] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717; v. takođe DP P477.
[7536] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717; v. takođe DP P477.
[7537] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717; v. takođe DP P477.
[7538] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717; v. takođe DP P477.
[7539] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717; v. takođe DP P477.
[7540] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717; v. takođe DP P477.
[7541] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717; v. takođe DP P477.
[7542] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717; v. takođe DP P477.
[7543] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717; v. takođe DP P477.
[7544] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717; v. takođe DP P477.

IME	STAROST	POL	MESTO I DATUM UBISTVA
RAMADANI, Afrim	27	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7545]
RAMADANI, Asllan	31	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7546]
RAMADANI, Bajram	15	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7547]
RAMADANI, Sabit	23	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7548]
RAMADANI, Hysen	76	muški	U svom dvorištu, 26. mart 1999. godine[7549]
RAMADANI, Murat	57	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7550]
RAMADANI, Ramadan	55	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7551]
RAMADANI, Selajdin	29	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7552]
RASHKAJ (RASHKA), Kadri	14	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7553]
RASHKAJ, Demir	18	muški	U svojoj kući, 25. mart 1999. godine[7554]
RASHKAJ, Refki	17	muški	Potok u blizini sela, 26. mart 1999. godine[7555]
SHEHU, Adnan	19	muški	Potok u blizini sela, 26. mart 1999. godine[7556]
SHEHU (SHAHU), Arben	20	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7557]
SHEHU, Arif	35	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7558]
SHEHU, Bekim	26	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7559]
SHEHU, Burim	22	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7560]
SHEHU, Destan	64	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7561]

[7545] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717; v. takođe DP P477.
[7546] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717; v. takođe DP P477.
[7547] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717; v. takođe DP P477.
[7548] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717; v. takođe DP P477.
[7549] V. gore, par. 486, 1395-1402, 1716; v. takođe DP P477.
[7550] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717; v. takođe DP P477.
[7551] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717; v. takođe DP P477.
[7552] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717; v. takođe DP P477.
[7553] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717; v. takođe DP P477.
[7554] V. gore, par. 485, 1395-1402, 1715; v. takođe DP P477.
[7555] V. gore, par. 488-491, 1399, 1402, 1718; v. takođe DP P477.
[7556] V. gore, par. 488-491, 1399, 1402, 1718; v. takođe DP P477.
[7557] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717; v. takođe DP P477.
[7558] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717; v. takođe DP P477.
[7559] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717; v. takođe DP P477.
[7560] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717; v. takođe DP P477.
[7561] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717; v. takođe DP P477.

IME	STAROST	POL	MESTO I DATUM UBISTVA
SHEHU, Din (Neredin)	68	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7562]
SHEHU, Dritan (Driton)	21	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7563]
SHEHU, Fadil	44	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7564]
SHEHU Flamur	19	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7565]
SHEHU, ime nepoznato (sin Haziza)	20	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7566]
SHEHU, ime nepoznato (sin Sinana)	18	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7567]
SHEHU, Haxhi	28	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7568]
SHEHU, Haziz	42	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7569]
SHEHU, Ismail (Ismajl)	69	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7570]
SHEHU, Ismet	54	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7571]
SHEHU, Mehmet	16	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7572]
SHEHU, Mentor	15	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7573]
SHEHU, Myftar (Miftar)	47	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7574]
SHEHU, Nahit	19	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7575]
SHEHU, Nehat	21	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7576]
SHEHU, Nexhat	40	muški	U svojoj kući, 25. mart 1999. godine[7577]

[7562] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717
[7563] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717; v. takođe DP P477.
[7564] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717; v. takođe DP P477.
[7565] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717; v. takođe DP P477.
[7566] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717.
[7567] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717.
[7568] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717; v. takođe DP P477.
[7569] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717.
[7570] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717; v. takođe DP P477.
[7571] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717; v. takođe DP P477.
[7572] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717; v. takođe DP P477.
[7573] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717; v. takođe DP P477.
[7574] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717; v. takođe DP P477.
[7575] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717; v. takođe DP P477.
[7576] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717; v. takođe DP P477.

IME	STAROST	POL	MESTO I DATUM UBISTVA
SHEHU, Sahit	27	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7578]
SHEHU, Sali	54	muški	U svojoj kući, 25. mart 1999. godine[7579]
SHEHU, Sami	25	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7580]
SHEHU, Sefer	50	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7581]
SHEHU, Shani	34	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7582]
SHEHU, Shefqet	39	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7583]
SHEHU, Sinan	49	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7584]
SHEHU, Veli	30	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7585]
SHEHU, Vesel	21	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7586]
SHEHU, Xhafer	36	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7587]
SHEHU, Xhavit	25	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7588]
SHEHU, Xhelal	13	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7589]
ZYLFIU, Afrim	26	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7590]
ZYLFIU, Halim	55	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7591]
ZYLFIU Hamdi	66	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7592]
ZYLFIU, Hamit	23	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7593]
ZYLFIU, Hysen	63	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7594]
ZYLFIU, Njazim / Nazym	28	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7595]
ZYLFIU, Xhelal	18	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7596]

[7577] V. gore, par. 485, 1395-1402, 1715; v. takođe DP P477.
[7578] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717; v. takođe DP P477.
[7579] V. gore, par. 485, 1395-1402, 1715; v. takođe DP P477.
[7580] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717; v. takođe DP P477.
[7581] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717; v. takođe DP P477.
[7582] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717; v. takođe DP P477.
[7583] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717; v. takođe DP P477.
[7584] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717; v. takođe DP P477.
[7585] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717; v. takođe DP P477.
[7586] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717; v. takođe DP P477.
[7587] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717; v. takođe DP P477.
[7588] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717; v. takođe DP P477.
[7589] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717; v. takođe DP P477.
[7590] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717; v. takođe DP P477.
[7591] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717; v. takođe DP P477.
[7592] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717; v. takođe DP P477.
[7593] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717; v. takođe DP P477.
[7594] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717; v. takođe DP P477.
[7595] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717; v. takođe DP P477.
[7596] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717; v. takođe DP P477.

Žrtve čija su imena poznata i koje nisu navedene u Prilogu Optužnici

IME	STAROST	POL	MESTO I DATUM UBISTVA
BATUSHA, Islam	40	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7597]
BATUSHA, Syle	43	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7598]
BATUSHA, Visar	15	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7599]
BERISHA, Mehmet	70	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7600]
EMERLLAHU, Sejdi	58	muški	U svojoj kući, 25. mart 1999. godine[7601]
PRENKAJ, Anton	43	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7602]
PRENKAJ, Nikolle (PRENGAJ)	46	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7603]
RASHKAJ (RASHKAJ), Isnija		muški	U svojoj kući, 25. mart 1999. godine[7604]
RASHKAJ, Nazmi	50	muški	U svojoj kući, 25. mart 1999. godine[7605]
SHEHU, Afjaz (Ajvaz)	15	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7606]
SHEHU, Dervish	42	muški	U svojoj kući, 25. mart 1999. godine[7607]
SHEHU, Kujtim	15	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7608]
SHEHU, Nuredin	70	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7609]
SHEHU, Raif	40	muški	U svojoj kući, 25. mart 1999. godine[7610]
SHEHU, Selami	23	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7611]
SHEHU, Reshat	45	muški	U svojoj kući, 25. mart 1999. godine[7612]
SHEHU, Visar	19	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7613]
ZYLFIU, Cene	67	muški	Batushin ambar, 26. mart 1999. godine[7614]

[7597] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717; v. takođe DP P477.
[7598] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717.
[7599] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717; v. takođe DP P477.
[7600] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717.
[7601] V. gore, par. 485, 1395-1402, 1715; v. takođe DP P477.
[7602] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717.
[7603] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717; v. takođe DP P477.
[7604] V. gore, par. 485, 1395-1402, 1715; v. takođe DP P477.
[7605] V. gore, par. 485, 1395-1402, 1715; v. takođe DP P477.
[7606] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717; v. takođe DP P477.
[7607] V. gore, par. 485, 1395-1402, 1715; v. takođe DP P477.
[7608] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717; v. takođe DP P477.
[7609] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717.
[7610] V. gore, par. 485, 1395-1402, 1715; v. takođe DP P477.
[7611] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717; v. takođe DP P477.
[7612] V. gore, par. 485, 1395-1402, 1715; v. takođe DP P477.
[7613] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717.
[7614] V. gore, par. 488-491, 495, 496, 1395-1402, 1717.

C. SUVA REKA

Žrtve navedene u Prilogu Optužnici

IME	STAROST	POL	MESTO I DATUM UBISTVA
BERISHA, Afrim	24	muški	Grad Suva Reka, 26. mart 1999. godine[7615]
BERISHA, Altin	11	muški	Picerija, 26. mart 1999. godine[7616]
BERISHA, Arta	18	ženski	Grad Suva Reka, 26. mart 1999. godine[7617]
BERISHA, Avdi	43	muški	Picerija, 26. mart 1999. godine[7618]
BERISHA, Besim	26	muški	Picerija, 26. mart 1999. godine[7619]
BERISHA, Bujar	40	muški	Kompleks porodice Beriša, 26. mart 1999. godine[7620]
BERISHA, Dafina	15	ženski	Picerija, 26. mart 1999. godine[7621]
BERISHA, Dorentina (Doruntina)	4	ženski	Picerija, 26. mart 1999. godine[7622]
BERISHA, Drilon	13	muški	Picerija, 26. mart 1999. godine[7623]
BERISHA, Edon	12	muški	Picerija, 26. mart 1999. godine[7624]
BERISHA, Eron	1	muški	Picerija, 26. mart 1999. godine[7625]
BERISHA, Fatime (Avdijeva supruga)	37	ženski	Picerija, 26. mart 1999. godine[7626]
BERISHA, Fatime (Ismetova supruga i Fatonova majka)	48	ženski	Kompleks porodice Berisha, 26. mart 1999. godine[7627]

[7615] V. gore, par. 683, 1406, 1484-1491, 1724; v. takođe DP P799.
[7616] V. gore, par. 674-676, 1722.
[7617] V. gore, par. 683, 1484-1491, 1724; v. takođe DP P799; v. takođe DP P818.
[7618] V. gore, par. 674-676, 1722.
[7619] V. gore, par. 674-676, 1484-1491, 1722; v. takođe DP P799; v. takođe DP P817; v. takođe DP P818.
[7620] V. gore, par. 670, 672, 1721.
[7621] V. gore, par. 674-676, 1722.
[7622] V. gore, par. 674-676, 1722.
[7623] V. gore, par. 674-676, 1484-1491, 1722. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti povreda trupa, DP P456, K0528040-K0528042; v. takođe DP P799; v. takođe DP P817; v. takođe DP P818.
[7624] V. gore, par. 674-676, 1722.
[7625] V. gore, par. 674-676, 1722.
[7626] V. gore, par. 674-676, 1484-1491, 1722; v. takođe DP P818, str. 21.
[7627] V. gore, par. 670, 672, 1404-1405, 1721. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna rana glave, DP P1139, str. 77-78; DP P1176, str. 1.

IME	STAROST	POL	MESTO I DATUM UBISTVA
BERISHA, Fatmire (Fatimira/Fatimire)	22	ženski	Picerija, 26. mart 1999. godine[7628]
BERISHA, Faton	27	muški	Kompleks porodice Berisha, 26. mart 1999. godine[7629]
BERISHA, Flora (Florie)	38	ženski	Picerija, 26. mart 1999. godine[7630]
BERISHA, Hajbin (Hajdin)	37	muški	Picerija, 26. mart 1999. godine[7631]
BERISHA, Hamdi	54	muški	Grad Suva Reka, 26. mart 1999. godine[7632]
BERISHA, Hanumusha (Hanumsha)	9	ženski	Picerija, 26. mart 1999. godine[7633]
BERISHA, Hanumusha (Hanumsha)	81	ženski	Picerija, 26. mart 1999. godine[7634]
BERISHA, Hava (Have)	63	ženski	Picerija, 26. mart 1999. godine[7635]
BERISHA, Herolinda (Hwolinda)	13	ženski	Picerija, 26. mart 1999. godine[7636]
BERISHA, Ismet	2-3	muški	Picerija, 26. mart 1999. godine[7637]
BERISHA, Kushtrin (Kushtrim)	11	muški	Picerija, 26. mart 1999. godine[7638]

[7628] V. gore, par. 674-676, 1484-1491, 1722. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti strelne rane glave, grudnog koša i leve noge, DP P456, K0528029-K0528032; v. takođe DP P817; v. takođe DP P818.
[7629] V. gore, par. 670, 672, 1404-1405, 1721. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna rana u predelu grudnog koša, DP P1139, str. 77-78; DP P1175; DP P1177, K0141036; DP P1179, K0141039.
[7630] V. gore, par. 674-676, 1722.
[7631] V. gore, par. 674-676, 1484-1491, 1722; v. takođe DP P817; v. takođe DP P818.
[7632] V. gore, par. 683, 1484-1491, 1724; v. takođe DP P799.
[7633] V. gore, par. 674-676, 1484-1491, 1722; v. takođe DP P818; v. takođe DP P799.
[7634] V. gore, par. 674-676, 1722.
[7635] V. gore, par. 674-676, 1484-1491, 1722; v. takođe DP P799.
[7636] V. gore, par. 674-676, 1484-1491, 1722; v. takođe DP P799.
[7637] V. gore, par. 674-676, 1722.
[7638] V. gore, par. 674-676, 1722.

IME	STAROST	POL	MESTO I DATUM UBISTVA
BERISHA, Lirije (Lirija/ Lirie)	24	ženski	Picerija, 26. mart 1999. godine[7639]
BERISHA, Majlinda (Malinda)	15	ženski	Picerija, 26. mart 1999. godine[7640]
BERISHA, Merita	10	ženski	Picerija, 26. mart 1999. godine[7641]
BERISHA, Mevlude (Mevlyde)	26	ženski	Picerija, 26. mart 1999. godine[7642]
BERISHA, Mihrije	26	ženski	Picerija, 26. mart 1999. godine[7643]
BERISHA, Musli	63	muški	Picerija, 26. mart 1999. godine[7644]
BERISHA, Nexhat	43	muški	Kompleks porodice Berisha, 26. mart 1999. godine[7645]
BERISHA, Nexhmedin (Nedžmedin)	37	muški	Kompleks porodice Berisha, 26. mart 1999. godine[7646]
BERISHA, Redon (Radon)	1	muški	Picerija, 26. mart 1999. godine[7647]
BERISHA, Sebahate	25	ženski	Picerija, 26. mart 1999. godine[7648]
BERISHA, Sedat	45	muški	Kompleks porodice Berisha, 26. mart 1999. godine[7649]
BERISHA, Sherine (Sherina/Shirine)	17	ženski	Picerija, 26. mart 1999. godine[7650]

[7639] V. gore, par. 674-676, 1484-1491, 1722. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna rana glave, DP P456, K0528024-K0528025; v. takođe DP P817; v. takođe DP P818; v. takođe DP P799.
[7640] V. gore, par. 674-676, 1484-1491, 1722; v. takođe DP P799.
[7641] V. gore, par. 674-676, 1406, 1484-1491, 1722; v. takođe DP P799; v. takođe DP P818.
[7642] V. gore, par. 674-676, 1722.
[7643] V. gore, par. 674-676, 1484-1491, 1722. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti strelne rane glave i vrata, DP P473, K0503609; v. takođe DP P817; v. takođe DP P818, str. 20.
[7644] V. gore, par. 674-676, 1406, 1484-1491, 1722. v. takođe DP P799; v. takođe DP P817; v. takođe DP P818.
[7645] V. gore, par. 670, 672, 1721.
[7646] V. gore, par. 670, 672, 1484-1491, 1721; v. takođe DP P799.
[7647] V. gore, par. 674-676, 1484-1491, 1722; v. takođe DP P799.
[7648] V. gore, par. 674-676, 1722.
[7649] V. gore, par. 670, 672, 1404-1405, 1721; DP P1139, str. 76-78; DP P1177, K0141034-K0141035; DP P1178, K0141049.
[7650] V. gore, par. 674-676, 1722.

IME	STAROST	POL	MESTO I DATUM UBISTVA
BERISHA, Sofia (Sofije/Sofia)	58	ženski	Picerija, 26. mart 1999. godine[7651]
BERISHA, Vesel	55	muški	Picerija, 26. mart 1999. godine[7652]
BERISHA, Vlorjan (Vlorian)	17	muški	Picerija, 26. mart 1999. godine[7653]
BERISHA, Zana	13	ženski	Grad Suva Reka, 26. mart 1999. godine[7654]
BERISHA, Graniti (Granit)	2	muški	Picerija, 26. mart 1999. godine[7655]
BERISHA, Genc (Genci)	4	muški	Picerija, 26. mart 1999. godine[7656]
BERISHA, Jashar	46	muški	U blizini picerije, 26. mart 1999. godine[7657]

Žrtve čija imena nisu poznata i koje nisu navedene u Prilogu Optužnici

IME	STAROST	POL	MESTO I DATUM UBISTVA
Stariji član porodice Beriša			Reštanski Put u blizini kuće Shyhrete Berisha, 26. mart 1999. godine[7658]
Stariji član porodice Beriša			Reštanski put u blizini kuće Shyhrete Berisha, 26. mart 1999. godine[7659]

[7651] V. gore, par. 674-676, 1406, 1484-1491, 1722; v. takođe DP P799; v. takođe DP P817; v. takođe DP P818.
[7652] V. gore, par. 674-676, 1406, 1484-1491, 1722. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna rana kičme, DP P473, K0503611; v. takođe DP P799; v. takođe DP P817; v. takođe DP P818.
[7653] V. gore, par. 674-676, 1722.
[7654] V. gore, par. 683, 1484-1491, 1724; v. takođe DP P818; v. takođe DP P799.
[7655] V. gore, par. 674-676, 1484-1491, 1722. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti "moguća strelna rana", DP P473, K0503607; v. takođe DP P799.
[7656] V. gore, par. 674-676, 1484-1491, 1722; v. takođe DP P799.
[7657] V. gore, par. 678, 683, 1406, 1484-1491, 1722; v. takođe DP P799; v. takođe DP P817; v. takođe DP P818.
[7658] V. gore, par. 672, 674, 1721.
[7659] V. gore, par. 672, 674, 1721.

D. IZBICA

Žrtve navedene u Prilogu Optužnici

IME	STAROST	POL	MESTO I DATUM UBISTVA
ALUSHI, Jetullah (Jetulla)	93	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7660]
AMRUSHI, Asllan (Q)		muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7661]
BAJRA, Asslan	60	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7662]
BAJRA, Bajram	62	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7663]
BAJRA, Bajram C	60	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7664]
BAJRA, Bajram S	68	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7665]
BAJRA, Brahim	81	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7666]
BAJRA, Fazli	60	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7667]
BAJRA, Ilaz (Iljaz)	70	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7668]
BAJRAKTARI, Bislim	58	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7669]
BAJRAKTARI, Hajdar	53	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7670]
BEHRAMI, Demush	63	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7671]
BEHRAMI, Muhamet	61	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7672]
BEHRAMI, Nuredin	76	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7673]
DAJAKU, Asllan	63	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7674]

[7660] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727.
[7661] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727.
[7662] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727.
[7663] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727.
[7664] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727.
[7665] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727.
[7666] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727.
[7667] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727.
[7668] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727.
[7669] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727.
[7670] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727.
[7671] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727.
[7672] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1508-1514, 1727. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti višestruke strelne rane grudnog koša, DP P473, str. 361; DP P123, str. 4; DP P817, R0628786.
[7673] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727.
[7674] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727.

IME	STAROST	POL	MESTO I DATUM UBISTVA
DANI (PANI), Dibran (A)	67	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7675]
DERVISHI (DERVISH), Sali	61	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7676]
DERVISHI (DERVISH), Bajram	73	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7677]
DERVISHI (DERVISH), Ilaz (Illjaz)	73	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7678]
DOCI (DOQI), Musli	63	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7679]
DOQI, Hamdi	42	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7680]
DRAGA, Ali	65	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7681]
DRAGA, Cen	68	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7682]
DRAGA (DRAGAJ), Hajriz	43	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7683]
DRAGA, Ismet	31	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7684]
DRAGA (DRAGAJ), Murat	68	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7685]
DRAGA, Rahim	70	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7686]
DRAGA, Rrustem (Rustem)	81	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7687]

[7675] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1508-1514, 1727. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna rana glave, DP P467, str. 2; DP P468, str. 4.
[7676] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727.
[7677] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1508-1514, 1727. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna rana glave, DP P115, str. 3; DP P473, str. 362; DP P817, R0628772.
[7678] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727.
[7679] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727.
[7680] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727.
[7681] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1508-1514, 1727; DP P818, str. 5.
[7682] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727.
[7683] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727.
[7684] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727.
[7685] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727.
[7686] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727.
[7687] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727.

IME	STAROST	POL	MESTO I DATUM UBISTVA
DRAGAJ, Zade (Zada)	71	ženski	U polju, 28. marta 1999. godine ili približno tog datuma.[7688]
DURAKU, Avdullah	55	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7689]
DURAKU, Bel (A)	81	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7690]
DURAKU, Dibran	65	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7691]
DURAKU, Rexhep (Rexhe/Rexh)	87	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7692]
EMRA, Muhamat Kadriu	56	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7693]
FEJZA, Zyre (Zyhra)	65	ženski	Izbica, 28. mart 1999. godine[7694]
FETAHU, Lah (Hajrullah)	67	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7695]
GASHI, Ibrahim	70	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7696]
GASHI, Ram (Rame)		muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7697]
HAJDARI, Halil	50	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7698]
HAJRA, Mehmet	65	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7699]
HALITI (HALJITI/HALIT), Haliti (Halit B)	60	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7700]
HAXHA, Fejz (Fajz)	75	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7701]

[7688] V. gore, par. 620, 1407-1417, 1508-1514, 1728. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti strelne rane glave i trupa, DP P124, str. 6; DP P473, str. 441.
[7689] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727.
[7690] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727.
[7691] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727.
[7692] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1508-1514, 1727; DP P103, str. 7-10.
[7693] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1508-1514, 1727. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti povreda grudnog koša nanesena projektilom, DP P128, str. 3.
[7694] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727.
[7695] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1508-1514, 1727. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti nasilna smrt izazvana ranom iz vatrenog oružja, DP P125.
[7696] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727.
[7697] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1508-1514, 1727; DP P817, R0628776.
[7698] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727.
[7699] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1508-1514, 1727. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna rana vrata, DP P473, str. 368; DP P472, str. 204; DP P103, str. 1-2; DP P817, R0628778.
[7700] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1508-1514, 1727. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna rana glave, DP P469; DP P470, str. 1-3; DP P473, str. 100; DP P817, R0628779.
[7701] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727.

IME	STAROST	POL	MESTO I DATUM UBISTVA
HOTI, Hazir	67	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7702]
HOTI, Qerim	42	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7703]
HOTI, Rifat	54	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7704]
HOTI, Rrustem	70	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7705]
HOTI, Tahir	55	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7706]
HOTI, Muhamet	52	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7707]
HOTI, Sadik (Saditk)	66	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7708]
HOTI, Shefqet (A)		muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7709]
HOTI, Vehbi		muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7710]
ISUFI, Zenel	72	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7711]
JETULLAHU, Beqir	27	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7712]
KAJTAZDI, Kajtaz Z	68	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7713]
KELMENDI, Bajram	66	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7714]
KELMENDI, Jetullah	56	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7715]
KOTOORI/KOTORRI, Ram (Rame)		muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7716]
KOTOORI/KOTORRI, Brahim		muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7717]
KOTOORI/KOTORRI, Hajzer		muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7718]
KRASNIQI, Deli	77	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7719]

[7702] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1508-1514, 1727; DP P818, str. 7.
[7703] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1508-1514, 1727. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna rana grudnog koša, DP P112, str. 3; DP P473, str. 369.
[7704] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727.
[7705] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727.
[7706] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727.
[7707] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727.
[7708] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727.
[7709] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727.
[7710] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727.
[7711] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727.
[7712] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727.
[7713] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727.
[7714] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727.
[7715] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727.
[7716] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727.
[7717] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727.
[7718] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1508-1514, 1727. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna rana glave, DP P122, str. 6; DP P817, R0628786.
[7719] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727.

IME	STAROST	POL	MESTO I DATUM UBISTVA
KRASNIQI, Mustaf (Mustafe)	63	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7720]
KRASNIQI, Rrahim	69	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7721]
KUQICA (KUCINA), Azem	88	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7722]
LOSHI, Sami	25	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7723]
LOSHI (LJOSAJ), Jashar (Jasar)	48	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7724]
LOSHI, Selman	78	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7725]
MORINA, Halil (Halit)	38	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7726]
MURSELI, Sokol (H)	63	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7727]
MUSLIU, Beqir	45	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7728]
MUSLIU, Ilaz (Iljaz)	73	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7729]
MUSLIU, Shaban	87	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7730]
MUSLIU, Halit	62	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7731]
MUSLIU, Naim	23	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7732]
MUSLIU, Mehmet	46	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7733]
MUSTAFA (MSTAFAJ), Hasan (Hazan)	70	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7734]

[7720] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727.
[7721] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727.
[7722] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727.
[7723] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1508-1514, 1727. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna rana glave, DP P465; DP P466, 03081171; DP P817, R0628789.
[7724] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1508-1514, 1727. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna rana glave, DP P461, str. 2; DP P462, str. 3; DP P817, R0628789.
[7725] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1508-1514, 1727. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna rana glave, DP P126; DP P817, R0628789.
[7726] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727.
[7727] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727.
[7728] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727.
[7729] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1508-1514, 1727. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna rana glave, DP P127.
[7730] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727.
[7731] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727.
[7732] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727.
[7733] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727.
[7734] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727.

IME	STAROST	POL	MESTO I DATUM UBISTVA
OSMANI, Azem	75	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7735]
OSMANI, Fatmir	24	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7736]
OSMANI, Hetem	70	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7737]
OSMANI, Muharrem	90	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7738]
OSMANI, Zoje	67	ženski	Na livadi, 28. mart 1999. godine ili približno tog datuma[7739]
QAKA, Pajazit (D)	70	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7740]
QALLAPEKU, Sabit	55	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7741]
QELAJ, Ismajl (Ismail)	61	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7742]
QELAJ, Rexhep (Regjie/Rexh)	72	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7743]
QELAJ, Metush	68	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7744]
QUPEVA, Hamz (Hamzi/Hamez)	49	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7745]
RACI, Ramadan	56	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7746]
RAMAJ, Halit	60	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7747]
REXHEPI, Muj (Muje)	49	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7748]
SEJDIU, Mustaf (Mustafa)	46	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7749]
SHABANI, Azem		muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7750]

[7735] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727.
[7736] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1508-1514, 1727. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna rana grudnog koša, DP P457; DP P458; DP P817, R0628794.
[7737] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727.
[7738] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727.
[7739] V. gore, par. 620, 1407-1417, 1508-1514, 1728. DP P113; DP P817, R0628794.
[7740] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727.
[7741] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727.
[7742] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727.
[7743] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727.
[7744] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1508-1514, 1727. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti strelne rane glave, grudnog koša i grudi, DP P473, str. 370; DP P117; DP P817, R0628796.
[7745] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727.
[7746] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727.
[7747] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727.
[7748] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727.
[7749] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727.
[7750] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727.

IME	STAROST	POL	MESTO I DATUM UBISTVA
SHALA, Hysen A	65	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7751]
SHALA, Idriz	69	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7752]
SHALA, Isuf	64	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7753]
SHALA, Muj (Muje)	62	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7754]
SHALA, Sali (Salih)	38	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7755]
SHALA, Zymer	63	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7756]
SHALA, Halim	63	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7757]
SHALA, Hijraz (Hajriz)	70	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7758]
SHERIFI, Sadik		muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7759]
SHPATI, Zeqir	60	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7760]
SPAHIU, Rizah	70	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7761]
SYLA, Ram (Rame)	63	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7762]
TAHIRI, Brahim (Rrahim)	83	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7763]
TEMAJ, Gani	41	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7764]
TEMAJ, Hamdi	49	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7765]
THAQI, Hamit B.	70	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7766]
THAQI, Ram (Rame)		muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7767]
THAQI, Ajet (D)	71	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7768]

[7751] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727.
[7752] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727.
[7753] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727.
[7754] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727.
[7755] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727.
[7756] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727.
[7757] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727.
[7758] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727.
[7759] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727.
[7760] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727.
[7761] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727.
[7762] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727.
[7763] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727.
[7764] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727.
[7765] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1508-1514, 1727. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna rana, DP P464, str. 3; DP P463; DP P817, R0628805.
[7766] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1508-1514, 1727; DP P817, R0628805.
[7767] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727.
[7768] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727.

IME	STAROST	POL	MESTO I DATUM UBISTVA
THAQI, Sheremet (Shermet)	49	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7769]
UKA, Uke	80	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7770]
VELIQI (VELIHI), Zenel	75	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7771]
XHEMAJLI, Idriz	73	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7772]
XHEMAJLI, Qazim	57	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7773]
ZEKA, Jahir	60	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7774]
ZEKA, Milazim	52	muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7775]
Neidentifikovan muškarac		muški	Izbica, 28. mart 1999. godine[7776]

Žrtve čija su imena poznata, a koje nisu navedene u Prilogu Optužnici

IME	STAROST	POL	MESTO I DATUM UBISTVA
BAJRA, Enver			Izbica, 28. mart 1999. godine[7777]
BAJRAMI, Qazim			Izbica, 28. mart 1999. godine[7778]
BAJRAMI, Zaim			Izbica, 28. mart 1999. godine[7779]
BEAJRUKU, Mehmet			Izbica, 28. mart 1999. godine[7780]
CITAKU (QITAKU), Ajmone (Ajmane)	81	ženski	Na livadi, 28. mart 1999. godine ili približno tog datuma[7781]
DESHEVCI, Pajazit			Izbica, 28. mart 1999. godine[7782]
DRAGA, Sofijie			Izbica, 28. mart 1999. godine[7783]

[7769] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1508-1514, 1727; DP P818, K0536173.
[7770] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727.
[7771] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1508-1514, 1727; DP P817, R0628806; DP P818, K0536173.
[7772] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727.
[7773] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727.
[7774] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727.
[7775] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727.
[7776] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727.
[7777] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727.
[7778] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1508-1514, 1727; DP P818, str. 5.
[7779] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727.
[7780] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727.
[7781] V. gore, par. 620, 1407-1417, 1728.
[7782] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1508-1514, 1727; DP P818, str. 5; DP P817, R0628772.
[7783] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1508-1514, 1727; DP P818, str. 5; DP P459; DP P460; v. takođe DP P477.

IME	STAROST	POL	MESTO I DATUM UBISTVA
DURAKU, Sokol			Izbica, 28. mart 1999. godine[7784]
HALITI, Islam			Izbica, 28. mart 1999. godine[7785]
HALITI, Qerime			Izbica, 28. mart 1999. godine[7786]
ISLAMI, Kajtaz			Izbica, 28. mart 1999. godine[7787]
KELMENDI, Rrahim			Izbica, 28. mart 1999. godine[7788]
KRASINQI, Florim			Izbica, 28. mart 1999. godine[7789]
MULAJ, Qerime			Izbica, 28. mart 1999. godine[7790]
OSMANI, Rabije (Rabe)			Izbica, 28. mart 1999. godine[7791]
SHALA, Kujtim			Izbica, 28. mart 1999. godine[7792]
SPAHIU, Aziz			Izbica, 28. mart 1999. godine[7793]
XHEMAJLI, Zecir			Izbica, 28. mart 1999. godine[7794]

[7784] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727; v. takođe DP P477.
[7785] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727; v. takođe DP P477.
[7786] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727.
[7787] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727.
[7788] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727.
[7789] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727; v. takođe DP P477.
[7790] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1508-1514, 1727; DP P818, str. 8; DP P817, R0628786; v. takođe DP P477.
[7791] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1508-1514, 1727; v. takođe DP P817, R0628794; v. takođe DP P477.
[7792] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727.
[7793] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1508-1514, 1727; DP P818, str. 9; v. takođe DP P477.
[7794] V. gore, par. 621-630, 632-634, 1407-1417, 1727; v. takođe DP P477.

E. ĐAKOVICA

Žrtve navedene u Prilogu Optužnici

IME	STAROST	POL	MESTO I DATUM UBISTVA
CAKA, Dalina	14	ženski	Ulica Miloša Gilića, br. 157, 2. april 1999. godine[7795]
CAKA, Delvina	6	ženski	Ulica Miloša Gilića, br. 157, 2. april 1999. godine[7796]
CAKA, Diona	2	ženski	Ulica Miloša Gilića, br. 157, 2. april 1999. godine[7797]
CAKA, Valbona	34	ženski	Ulica Miloša Gilića, br. 157, 2. april 1999. godine[7798]
GASHI, Hysen	50	muški	Ulica Miloša Gilića, br. 157, 2. april 1999. godine[7799]
HAXHIAVDIJA (HAXHIAVDIA), Doruntina	8	ženski	Ulica Miloša Gilića, br. 157, 2. april 1999. godine[7800]
HAXHIAVDIJA (HAXHIAVDIA), Egzon	5	muški	Ulica Miloša Gilića, br. 157, 2. april 1999. godine[7801]
HAXHIAVDIJA (HAXHIAVDIA), Rina	4	ženski	Ulica Miloša Gilića, br. 157, 2. april 1999. godine[7802]
HAXHIAVDIJA (HAXHIAVDIA), Valbona	38	ženski	Ulica Miloša Gilića, br. 157, 2. april 1999. godine[7803]
HOXHA, Flaka	15	ženski	Ulica Miloša Gilića, br. 157, 2. april 1999. godine[7804]

[7795] V. gore, par. 886-889, 1419-1421, 1731.
[7796] V. gore, par. 886-889, 1419-1421, 1731.
[7797] V. gore, par. 886-889, 1419-1421, 1731.
[7798] V. gore, par. 886-889, 1419-1421, 1731.
[7799] V. gore, par. 886-889, 1419-1421, 1731.
[7800] V. gore, par. 886-889, 1419-1421, 1731.
[7801] V. gore, par. 886-889, 1419-1421, 1731.
[7802] V. gore, par. 886-889, 1419-1421, 1731.
[7803] V. gore, par. 886-889, 1419-1421, 1731.

IME	STAROST	POL	MESTO I DATUM UBISTVA
HOXHA, Shahindere	55	ženski	Ulica Miloša Gilića, br. 157, 2. april 1999. godine[7805]
NUÇI, Manushe	50	ženski	Ulica Miloša Gilića, br. 157, 2. april 1999. godine[7806]
NUÇI, Shirine	70	ženski	Ulica Miloša Gilića, br. 157, 2. april 1999. godine[7807]
VEJSA, Arlind	5	muški	Ulica Miloša Gilića, br. 157, 2. april 1999. godine[7808]
VEJSA, Dorina	10	ženski	Ulica Miloša Gilića, br. 157, 2. april 1999. godine[7809]
VEJSA, Fetije	60	ženski	Ulica Miloša Gilića, br. 157, 2. april 1999. godine[7810]
VEJSA, Marigona	8	ženski	Ulica Miloša Gilića, br. 157, 2. april 1999. godine[7811]
VEJSA, Rita	2	ženski	Ulica Miloša Gilića, br. 157, 2. april 1999. godine[7812]
VEJSA, Sihana	8	ženski	Ulica Miloša Gilića, br. 157, 2. april 1999. godine[7813]
VEJSA, Tringa	30	ženski	Ulica Miloša Gilića, br. 157, 2. april 1999. godine[7814]

[7804] V. gore, par. 886-889, 1419-1421, 1731.
[7805] V. gore, par. 886-889, 1419-1421, 1731.
[7806] V. gore, par. 886-889, 1419-1421, 1731.
[7807] V. gore, par. 886-889, 1419-1421, 1731.
[7808] V. gore, par. 886-889, 1419-1421, 1731.
[7809] V. gore, par. 886-889, 1419-1421, 1731.
[7810] V. gore, par. 886-889, 1419-1421, 1731.
[7811] V. gore, par. 886-889, 1419-1421, 1731.
[7812] V. gore, par. 886-889, 1419-1421, 1731.
[7813] V. gore, par. 886-889, 1419-1421, 1731.
[7814] V. gore, par. 886-889, 1419-1421, 1731.

Prevod

Žrtve čija su imena poznata, a koje nisu navedene u Prilogu Optužnici

IME	STAROST	POL	MESTO I DATUM UBISTVA
CANA, Ganimete			Ulica Miloša Gilića, br. 80, 2. april 1999. godine[7815]
CANA, Januz			Ulica Miloša Gilića, br. 80, 2. april 1999. godine[7816]
CANA, Shpresa	43	ženski	Ulica Miloša Gilića, br. 80, 2. april 1999. godine[7817]
CANA, Fatmir	41	muški	Ulica Miloša Gilića, br. 80, 2. april 1999. godine[7818]

[7815] V. gore, par. 891, 1422, 1732.
[7816] V. gore, par. 891, 1422, 1732.
[7817] V. gore, par. 891, 1422, 1732.
[7818] V. gore, par. 891, 1422, 1732.

F. MEJA

Žrtve navedene u Prilogu Optužnici

IME	STAROST	POL	MESTO I DATUM UBISTVA
ABAZI, Mark	37	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine [7819]
ABAZI, Pashk	40	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine [7820]
ABAZI, Pjeter	53	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine [7821]
ADEMAJ, Bekim	18	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine [7822]
ADEMAJ, Shemsi	38	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine [7823]
ADEMI, Isuf	36	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine [7824]
ADEMI, Mazllum	17	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine [7825]
AHMETAJ, Liridon	17	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7826]

[7819] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1498-1502, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna povreda kičme, DP P472, K0528618.
[7820] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1498-1502, 1738; DP P98, K0498640; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.
[7821] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1498-1502, 1738; DP P100, K0499932; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.
[7822] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; DP P474, K0412531; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.
[7823] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti višestruke strelne rane glave, DP P474, K0412583.
[7824] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; DP P474, K0412552; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.
[7825] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna rana trupa, DP P456, K0527901.
[7826] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; DP P474, K0412430; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.
[7826] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1498-1502, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna rana glave, DP P473, K0503423.

IME	STAROST	POL	MESTO I DATUM UBISTVA
AHMETI, Ahmet	54	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7827]
AHMETI, Ahmet	65	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7828]
AHMETI, Blerim	19	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7829]
AHMETI, Hysen	68	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7830]
ALIAJ (ALIJAJ), Adem (Arben/Adem/Alijah)	55	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7831]
ALIAJ (ALIJAJ), Agron	17	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7832]
ALIAJ (ALIJAJ), Ali (Alija)	50	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7833]
ALIAJ (ALIJAJ), Sali	53	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7834]
ALIAJ (ALIJAJ), Zenun	44	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7835]

[7827] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1498-1502, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna rana glave, DP P473, K0503423.
[7828] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti strelne rane grudnog koša i obe nadlaktice, DP P456, K0528145.
[7829] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; DP P473, K0503413; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.
[7830] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; DP P474, K0412701; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.
[7831] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; DP P456, K0528142; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.
[7832] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti višestruke strelne povrede, DP P456, K0528148.
[7833] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; DP P474, K0412462; v. takođe DP P818; V. takođe DP P477.
[7834] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; DP P474, K0412779; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.
[7835] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; DP P474, K0412475; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.

IME	STAROST	POL	MESTO I DATUM UBISTVA
ALIAJ (ALIJAJ), Arben	19	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7836]
AVDULLAHU, Ymer	17	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7837]
AVDYLI, Avdyl		muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7838]
AVDYLI, Bajrush	16	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7839]
AVDYLI, Hysen	56	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7840]
AVDYLI, Muhedin	26	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7841]
BAJRAKTARI, Lavdim	22	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7842]
BAJRAMI, Ali	55	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7843]
BAJRAMI, Shaban	27	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7844]

[7836] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; DP P576, K0502778; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.
[7837] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; DP P472, K0528406; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.
[7838] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1498-1502, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna rana glave, DP P473, K0503415.
[7839] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; DP P474, K0412733; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.
[7840] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti strelne rane glave, grudnog koša i levog kuka, DP P472, K0528438.
[7841] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti strelne povrede grudnog koša i karlice, DP P472, K0528382.
[7842] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti strelne povrede trupa, DP P472, K0528412.
[7843] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; DP P576, K0502568; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.
[7844] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna rana grudnog koša, DP P456, K0528294.

IME	STAROST	POL	MESTO I DATUM UBISTVA
BAJRAMI, Syle (Syl/Sylë)	37	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7845]
BAJRAMI, Xhafer	35	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7846]
BAJRAMI, Xhavit	27	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7847]
BALA, Ali	75	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7848]
BALA, Bajram	46	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7849]
BALA, Mehmet	38	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7850]
BALA, Perparim	28	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7851]
BALIU (BALIA), Ragip (Raqip)	30	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7852]
BARDHECI (BARDHECAJ), Demush	29	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7853]

[7845] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti strelne povrede grudnog koša, DP P472, K0528446.
[7846] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti višestruke strelne rane glave, DP P474, K0412620.
[7847] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; DP P474, K0412555; v. takođe DP P818.
[7848] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1498-1502, 1738;DP P474, K0412886; v. takođe DP P818.
[7849] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1498-1502, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna rana grudnog koša, DP P456, K0528073.
[7850] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1498-1502, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna rana glave, DP P472; K0528645.
[7851] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1498-1502, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.
[7852] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; DP P576, K0502420; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.
[7853] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; DP P474, K0412459; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.

IME	STAROST	POL	MESTO I DATUM UBISTVA
BARDHECI, Idriz	25	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7854]
BATUSHA, Haki	29	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7855]
BEQAJ, Armend	17	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7856]
BEQAJ, Bajram	41	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7857]
BEQAJ, Bedri	36	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7858]
BEQAJ, Brahim	28	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7859]
BEQAJ, Dritan (Driton)	17	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7860]
BEQAJ, Emin	34	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7861]
BEQAJ, Kujtim	16	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7862]

[7854] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; DP P456, K0528125; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.
[7855] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti strelne rane grudnog koša, DP P472, K0528452.
[7856] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti strelna povreda vratnog i grudnog dela kičme, DP P472, K0528409.
[7857] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti povreda donjeg dela grudnog koša i karlice, naneta vatrenim oružjem, DP P456, K0528056.
[7858] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti strelna povreda grudnog koša, levog kuka i obe butine, DP P472, K0528379.
[7859] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti višestruke strelne rane glave, kao i prostrelne rane karlice i donjeg abdomena, DP P474, K0412671.
[7860] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; DP P473, K0503429; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.
[7861] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; DP P472, L0528424; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.
[7862] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; DP P474, K0412472; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.

IME	STAROST	POL	MESTO I DATUM UBISTVA
BEQAJ, Milazim	31	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7863]
BEQAJ, Ramadan	57	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine [7864]
BEQAJ, Rasim	46	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7865]
BEQAJ, Tafe (Tafë)	54	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7866]
BEQAJ, Ymer	50	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7867]
BEQIRAJ, Albert	21	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7868]
BEQIRAJ, Arsim	16	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7869]
BEQIRAJ, Syle (Sylë)	55	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7870]
BEQIRAJ, Tahir	58	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7871]
BERISHA, Halil	50	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7872]

[7863] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.
[7864] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1498-1502, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.
[7865] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; DP P474, K0412527; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.
[7866] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; DP P474, K0412469; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.
[7867] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; DP P474, K0412722; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.
[7868] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; DP P576, K0502260; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.
[7869] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti strelne rane, DP P474, K0412604.
[7870] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti višestruke strelne rane, DP P474, K0412608.
[7871] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti strelne rane donjeg abdomena, DP P474, K0412664.
[7872] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna povreda slabinskog dela kičme, DP P473, K0503427.

IME	STAROST	POL	MESTO I DATUM UBISTVA
BINAKU (BINAKAJ), Avni	42	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7873]
BINAKU, Binak	34	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7874]
BOBI, Ismet	21	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7875]
CUNI, Fixhri (Fiqrih/Fiqiri)	46	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7876]
CUNI, Muharrem	67	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7877]
CUNI, Sutki	20	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7878]
DEDA (DEDAJ), Linton	16	muški	Dvorište Prenda Markaja, 27. april 1999. godine[7879]
DEDA (DEDAJ), Mark	47	muški	Dvorište Prenda Markaja, 27. april 1999. godine[7880]
DEDA (DEDAJ), Pashk	42	muški	Dvorište Prenda Markaja, 27. april 1999. godine[7881]
DEDAJ, Frrok	34	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7882]

[7873] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1498-1502, 1738; DP P472, K0528654; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.
[7874] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1498-1502, 1738; DP P101, K0500776; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.
[7875] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; DP P456, K0527891; v. takođe DP P818.
[7876] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; DP P576, K0503065; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.
[7877] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna rana glave, DP P474, K0412823.
[7878] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna rana grudnog koša, DP P474, K0412792.
[7879] V. gore, par. 958-960, 1500-1502, 1736; DP P473, K0503457; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.
[7880] V. gore, par. 958-960, 1500-1502, 1736; DP P474, K0412883; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.
[7881] V. gore, par. 958-960, 1500-1502, 1736. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna rana desne ruke, DP P456, K0528083; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.
[7882] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1498-1502, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti strelne rane grudnog koša i glave, DP P456, K0528087.

IME	STAROST	POL	MESTO I DATUM UBISTVA
DEDAJ, Gjon (Xhon)	62	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7883]
DEDAJ, Mikel	37	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7884]
DEDAJ, Pjeter	64	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7885]
DELIU (DELIJA), Deli	37	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7886]
DEMAJ (DEMA), Ali	39	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7887]
DUZHMANI, Agron	17	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7888]
DUZHMANI, Frane (Fran)	23	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7889]
DUZHMANI, Gezim	25	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7890]
DUZHMANI, Gostin	35	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7891]

[7883] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1498-1502, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna rana grudnog koša, DP P473, K0503455.

[7884] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1498-1502, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna rana grudnog koša, DP P472, K0528490.

[7885] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1498-1502, 1738; DP P98, K0498322; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.

[7886] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti strelne rane glave, grudnog koša i desne ruke, DP P456, K0527877.

[7887] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti strelne povrede grudnog koša i desne ruke, DP P473, K0503471.

[7888] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti strelne rane donjeg abdomena, DP P474, K0412502.

[7889] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti strelne rane glave i grudnog koša, DP P456, K0528170.

[7890] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna rana glave, DP P474, K0412736.

[7891] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti strelne povrede glave, vrata i grudnog koša, DP P456, K0528155.

IME	STAROST	POL	MESTO I DATUM UBISTVA
DUZHMANI, Manuel (Manol)	20	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7892]
DUZHMANI, Marjan (Marljan/Marian)	31	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7893]
DUZHMANI, Mikel	32	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7894]
DUZHMANI, Pal (Kolë)	33	muški	Meja, 27. april 1999. godine[7895]
DUZHMANI, Pashk	34	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7896]
FAZLIJAJ (FAXLIJA), Male (Mal)	44	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7897]
FETAJ, Haxhi (Hagji)	40	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine 1999. godine[7898]
GASHI, Robert	29	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine [7899]

[7892] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti strelne rane glave, DP P474, K0412761.

[7893] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti povreda abdomena nanesena vatrenim oružjem, DP P456, K0528067.

[7894] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti višestruke strelne rane glave, DP P454, K0538261; DP P456, K0528166.

[7895] V. gore, par. 961-963, 1493-1494, 1737. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti višestruke strelne rane, DP P474, K0412537; v. takođe DP P477.

[7896] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti višestruke strelne rane, DP P474, K0412697.

[7897] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti višestruke strelne rane grudnog koša, kičme i donjeg abdomena, DP P474, K0412678.

[7898] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; DP P474, K0412505; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.

[7899] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti strelne povrede glave, vrata i grudnog koša, DP P456, K0527905.

IME	STAROST	POL	MESTO I DATUM UBISTVA
GAXHERRI (GAXHERRI), Brahim	38	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine [7900]
GAXHERI, Xhafer	66	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine [7901]
GJOCAJ, Deme	39	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine [7902]
GJOKAJ, Ardian (Ardijan)	23	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine [7903]
GOLAJ, Asllan	41	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine [7904]
GOLAJ, Avdi	31	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine [7905]
GOLAJ, Idriz	56	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine [7906]
GOLAJ (GOLA), Musa (Muse)	24	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7907]
GOLAJ, Rame (Ramë)	35	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7908]
GOLAJ, Rexhe (Rexhë)	54	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7909]
HADERGJONAJ,	18	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini,

[7900] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti povrede vrata i gornjeg dela grudnog koša naneta vatrenim oružjem, DP P456, K0528063.

[7901] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti strelne rane grudnog koša, DP P474, K0412719.

[7902] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; DP P474, K0412543; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.

[7903] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna rana grudnog koša, DP P474, K0412573.

[7904] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; DP P474, K0412445; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.

[7905] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna rana grudnog koša, DP P473, K0503299.

[7906] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti strelne rane kičme i karlice, DP P474, K0412521.

[7907] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna rana trupa, DP P474, K0412421.

[7908] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti strelne povrede glave, vrata i karlice, DP P456, K0528052.

[7909] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti strelne povrede grudnog koša, glave i nogu, DP P473, K0503297.

IME	STAROST	POL	MESTO I DATUM UBISTVA
Skender			27-28. april 1999. godine[7910]
HAJREDINI, Faik	43	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7911]
HAJREDINI, Hysni (Isni)	35	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7912]
HAJREDINI, Qamil	34	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7913]
HASANAJ, Gjon	66	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7914]
HASANAJ, Luan	17	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7915]
HASANAJ, Shyt	45	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7916]
HAXHA, Mentor	25	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7917]

[7910] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.

[7911] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti strelne ozlede glave, grudnog koša i desne ruke, DP P473, K0503317.

[7912] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti višestruke strelne rane, DP P474, K0412594.

[7913] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti strelne ozlede trupa i leve butine, DP P473, K0503315.

[7914] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; DP P474, K0412740; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.

[7915] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti višestruke strelne rane grudnog koša, DP P474, K4012685.

[7916] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti strelne rane bedrene kosti i trbušne duplje, DP P474, K0412776.

[7917] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna rana grudnog koša, DP P474, K0412751.

IME	STAROST	POL	MESTO I DATUM UBISTVA
HAXHIU (HAXHIAVDYLI), Afrim	36	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7918]
HAXHIU (HAXHIJA), Avdi	23	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7919]
HAXHIU (HAXHIJA), Florim	33	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7920]
HAXHIU, Tahir	49	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7921]
HOXHA, Ardian	16	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7922]
HOXHA, Bajram	44	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7923]
HOXHA, Blendian	18	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7924]
HOXHA (Hoxha), Fitim	32	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7925]
HOXHA, Hajrullah	27	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7926]

[7918] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1498-1502, 1738; DP P472, str. 283; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.
[7919] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; DP P576, K0502925; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.
[7920] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna rana glave, DP P474, K0412415.
[7921] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti strelne rane trupa, DP P474, K0412436.
[7922] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; DP P472, K0528421; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.
[7923] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti strelne ozlede grudnog koša, DP P472, K0528456.
[7924] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna ozleda grudnog koša, DP P472, K0528435.
[7925] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna rana glave, DP P474, K0412580.
[7926] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.

IME	STAROST	POL	MESTO I DATUM UBISTVA
HOXHA, Naim	25	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7927]
HOXHA, Ramiz	42	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7928]
HOXHA, Rifat	33	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7929]
HYSENI, Binak	17	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7930]
IBRAHIMI (BRAHIMI), Hysni (Isni)	40	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7931]
IDRIZI, Masar	21	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7932]
ISLAMAJ, Demë	63	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7933]
ISUFI, Bajram	16	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7934]

[7927] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti višestruke strelne rane, DP P456, K0527887.

[7928] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti strelne ozlede glave i grudnog koša, DP P472, K0528394.

[7929] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna rana glave, DP P474, K0412567.

[7930] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna rana glave, DP P454, K0538260; DP P473, K0503319.

[7931] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti višestruke strelne rane, DP P474, K0412600.

[7932] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna rana na levoj butini, DP P472, K0528403.

[7933] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti strelne rane grudnog koša, DP P474, K0412838.

[7934] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; DP P576, str. 1226-1234; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.

IME	STAROST	POL	MESTO I DATUM UBISTVA
ISUFI, Isa	19	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7935]
KABASHI, Andrush	18	muški	Dvorište Lizane Malaj, 27. april 1999. godine[7936]
KABASHI, Arben	14	muški	Dvorište Lizane Malaj, 27. april 1999. godine[7937]
KABASHI, Nikoll	32	muški	Dvorište Lizane Malaj, 27. april 1999. godine[7938]
KAMERI, Besim	29	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7939]
KAMERI, Gëzim	29	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7940]
KAMERI (KAMBERI), Muharrem	36	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7941]
KAMERI, Rrustem	41	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine [7942]
KAMERI, Shpend	49	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7943]
KOMANI, Nikolle (Nikollë)	26	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7944]
KOMANI, Fran (Frane)	28	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7945]

[7935] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; DP P576, str. 913-921; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.
[7936] V. gore, par. 955-957, 1500-1502, 1735; v. takođe DP P818.
[7937] V. gore, par. 955-957, 1500-1502, 1735; DP P456, K0527913; v. takođe DP P818.
[7938] V. gore, par. 955-957, 1500-1502, 1735; DP P100, K0499962; v. takođe DP P818.
[7939] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1498-1502, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna rana.
[7940] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; DP P576, str. 1062-1066; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.
[7941] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti strelne ozlede glave i grudnog koša, DP P473, K0503225.
[7942] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; DP P474, K0412743; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.
[7943] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; DP P576, str. 715-723; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.
[7944] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti strelne ozlede glave i grudnog koša, DP P456, K0528117.
[7945] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; DP P472, K0528418; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.

IME	STAROST	POL	MESTO I DATUM UBISTVA
KOMANI, Pashk (Pashkë)	33	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7946]
KQIRA, Mikel	37	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7947]
KQIRA, Pashk	40	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7948]
KQIRAJ, Luz	39	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7949]
KRASNIQI, Albert	19	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7950]
KRASNIQI, Mark (Marko)	24	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7951]
KRASNIQI, Ndue	33	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine [7952]
KRASNIQI, Pjeter	33	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7953]
KUQI, Hasan	37	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7954]
KUQI, Shpend	19	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7955]

[7946] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna rana grudnog koša, DP P456, K0527884.

[7947] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1498-1502, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti višestruke strelne ozlede, DP P472, K0528648.

[7948] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1498-1502, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna ozleda glave, DP P472, K0528606.

[7949] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1498-1502, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna ozleda glave, DP P472, K0528683.

[7950] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; DP P474, K0412624; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.

[7951] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti ozleda glave naneta projektilom, DP P474, K0412782.

[7952] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti višestruke strelne rane, DP P474, K0412799.

[7953] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti strelne rane glave, DP P474, K0412688.

[7954] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna rana karlice, DP P474, K0412591; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.

[7955] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna ozleda grudnog koša, DP P472, K0528388.

IME	STAROST	POL	MESTO I DATUM UBISTVA
KURPALI, Ilmi (Elmi)	19	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7956]
KURTAJ, Haki	19	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7957]
KURTAJ, Isa	30	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7958]
KURTAJ, Muhamet	45	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7959]
KURTAJ, Sami	29	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7960]
MALA, Kllaudie (Klaudia/Klaudie)	15	ženski	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7961]
MALA, Kol (Kole)	44	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7962]
MALA, Monika (Manike)	66	ženski	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine 1999. godine[7963]
MALAJ, Blerim	15	muški	Dvorište Lizane Malaj, 27. april 1999. godine[7964]
MALAJ (MALA), Vat (Vate)	37	muški	Dvorište Lizane Malaj, 27. april 1999. godine[7965]

[7956] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti višestruke strelne rane, DP P474, K0412561.

[7957] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna rana grudnog koša, DP P472; K0528385.

[7958] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti višestruke strelne rane grudnog koša i donjeg abdomena, DP P474, K0412711.

[7959] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.

[7960] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; DP P456, K0527881; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.

[7961] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1498-1502, 1738; DP P100, str. 81-87; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.

[7962] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1498-1502, 1738; DP P100, str. 74-77; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.

[7963] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1498-1502, 1738; DP P474, K0412921; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.

[7964] V. gore, par. 955-957, 1500-1502, 1735. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna ozleda glave, DP P473, str. 452; v. takođe DP P818.

[7965] V. gore, par. 955-957, 1500-1502, 1735; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna rana glave, DP P473, K0503243.

IME	STAROST	POL	MESTO I DATUM UBISTVA
MALOKU, Blerim	40	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7966]
MALOKU, Burim	17	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7967]
MALOKU, Petrit	22	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7968]
MALOKU, Ymer	39	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7969]
MALUSHAJ, Besim	32	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7970]
MALUSHAJ, Shefki	38	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7971]
MARKAJ, Bekim	23	muški	Dvorište Prenda Markaja, 27. april 1999. godine[7972]
MARKAJ, Mark	65	muški	Dvorište Prenda Markaja, 27. april 1999. godine[7973]
MARKAJ, Dede	36	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7974]
MARKAJ (MARKU), Gezim (Gezime)	21	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7975]
MARKAJ, Gjovalin (Xhevalin)	36	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7976]

[7966] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna rana grudnog koša, DP P473, K0503267.
[7967] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; DP P474, K0412765; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.
[7968] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; DP P474, K0412597; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.
[7969] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; DP P474, K0412534; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.
[7970] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; DP P473, K0503265; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.
[7971] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna rana grudnog koša, DP P456, K0527895.
[7972] V. gore, par. 958-960, 1500-1502, 1736; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti strelne rane grudnog koša i desne butine, DP P473; K0503259.
[7973] V. gore, par. 958-960, 1500-1502, 1736; DP P473, K0503263; v. takođe DP P818.
[7974] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti strelne rane grudnog koša i glave, DP P474, K0412813.
[7975] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1498-1502, 1738; v. takođe DP P99; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna rana.
[7976] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; DP P576, str. 1336-1339; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.

IME	STAROST	POL	MESTO I DATUM UBISTVA
MARKAJ, Milan	35	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine [7977]
MARKAJ, Pashk (Pashuk)	38	muški	Dvorište Prenda Markaja, 27. april 1999. godine[7978]
MARKAJ, Petrit	27	muški	Dvorište Prenda Markaja, 27. april 1999. godine[7979]
MARKAJ, Pren (Prend)	60	muški	Dvorište Prenda Markaja, 27. april 1999. godine[7980]
MARKAJ, Sokol	63	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine [7981]
MEHMETI, Agron	21	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine [7982]
MEHMETI, Arben	19	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine [7983]
MEHMETI, Gani	45	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine [7984]
MEHMETI, Hysen	44	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine [7985]
MEHMETI, Hysni	40	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine [7986]

[7977] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti strelne rane glave i grudnih pršljenova, DP P474, K0412755.

[7978] V. gore, par. 958-960, 1500-1502, 1736. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna rana noge, DP P456, K0528077; DP P473, K0503799; v. takođe DP P818.

[7979] V. gore, par. 958-960, 1500-1502, 1736. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti strelne rane trupa i desne podlaktice, DP P456, K0527944; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.

[7980] V. gore, par. 958-960, 1500-1502, 1736; DP P100, str. 56-61; v. takođe DP P818.

[7981] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1498-1502, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna rana glave, DP P456, K0528070.

[7982] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna rana grudnog koša i glave, DP P456, K0528044.

[7983] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna rana trupa, DP P456, K0528048.

[7984] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna rana glave, DP P474, K0412524.

[7985] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna rana trupa, DP P473, K0503271.

[7986] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti strelne rane glave, trupa i leve ruke, DP P456, K0528138.

IME	STAROST	POL	MESTO I DATUM UBISTVA
MEHMETI, Muharrem	68	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7987]
MEHMETI, Quash (Qaush)	45	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7988]
MEHMETI, Rame	43	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7989]
MEHMETI, Sami	20	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7990]
MERTURI, Marash	29	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7991]
META (METAJ), Bajram	15	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7992]
MIFTARI, Ismet	22	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7993]
MIROCI, Brahim	18	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7994]
MIROCI, Fahredin	24	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7995]
MIROCI, Isuf	44	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7996]

[7987] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti višestruke strelne ozlede trupa i desne ruke, DP P473, K0503275.

[7988] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna ozleda grudnog koša DP P472, K0528415.

[7989] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1498-1502, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.

[7990] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; DP P472, K0528400; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.

[7991] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; DP P576, str. 485-491; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.

[7992] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; DP P474, K0412449; v. takođe DP P477.

[7993] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti strelne rane grudnog koša, DP P474, K0412758.

[7994] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti strelne rane grudnog koša, DP P474, K0412769.

[7995] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna rana glave, DP P474, K0412515.

[7996] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti strelne rane donjeg abdomena, DP P474, K0412508.

IME	STAROST	POL	MESTO I DATUM UBISTVA
MIROCI, Sokol	42	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7997]
NDREJAJ (NREAJ), Kole	45	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7998]
NDUE, Nue	68	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[7999]
NEZIRI, Ahmet	25	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[8000]
NDUE (NUO) Sokol	45	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[8001]
NUZA, Sokol	51	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[8002]
OSMANI, Shpend	71	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[8003]
PAJAZITI, Avdyl	41	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[8004]
PAJAZITI, Gani	37	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine [8005]
PAJAZITI, Haxhi	15	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine [8006]

[7997] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna rana trupa, DP P473, K0503261.

[7998] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.

[7999] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna rana grudnog koša, DP P472, K0528427.

[8000] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti strelne ozlede glave i trupa, DP P472, K0528432.

[8001] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; DP P473, K0503498; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.

[8002] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; DP P474, K0412635; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.

[8003] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna rana glave, DP P474, K0412638.

[8004] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; DP P456, K0527898; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.

[8005] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.

[8006] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna rana grudnog koša, DP P474, K0412486.

IME	STAROST	POL	MESTO I DATUM UBISTVA
PAJAZITI, Ismet	30	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine [8007]
PAJAZITI, Muje	52	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine [8008]
PAJAZITI, Qerim	40	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine [8009]
PAJAZITI, Shkelzen	19	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine [8010]
PAJAZITI, Shpend	58	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine [8011]
PAJAZITI, Smajl	48	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine [8012]
PAJAZITI, Zenel	49	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine [8013]
PEPAJ, Uke	16	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine [8014]
PJETRI, Gasper	33	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine [8015]
PJETRI, Ilirian (Ilirjan)	24	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine [8016]

[8007] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti strelne rane karlice i butne kosti, DP P474, K0412491.

[8008] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna rana abdomena, DP P474, K0412433.

[8009] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; DP P576, K0502332; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.

[8010] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; DP P474, K0412427; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.

[8011] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna rana grudnog koša, DP P474, K0412586.

[8012] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti strelne rane trupa i udarac tupim predmetom u glavu, DP P456, K0528121.

[8013] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; DP P474, K0412715; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.

[8014] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.

[8015] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1498-1502, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.

[8016] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1498-1502, 1738. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna rana glave, DP P473, K0503405; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.

IME	STAROST	POL	MESTO I DATUM UBISTVA
PJETRI, Skender	27	muški	Dvorište Prenda Markaja, 27. april 1999. godine[8017]
PRELAJ, Ardian	18	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[8018]
PRELAJ (PRELA), Driton	24	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[8019]
PRELAJ (PRELA), Gjergj	29	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[8020]
PRELAJ (PRELA), Sokol	34	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[8021]
PRELAJ (PRELA), Tome (Tomë)	37	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[8022]
PRENDI, Mark	26	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[8023]
PRENDI, Pal	49	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[8024]
PRENDI, Prend	55	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[8025]
PRENDI, Robert	24	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[8026]
PRENDI, Sokol	37	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[8027]

[8017] V. gore, par. 958-960, 1736; v. takođe DP P477.

[8018] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti višestruke strelne rane, DP P474, K0412819.

[8019] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti strelne ozlede glave i grudnog koša, DP P472, K0528444.

[8020] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti višestruke strelne rane glave, DP P474, K0412816.

[8021] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna rana glave, DP P474, K0412540.

[8022] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti strelne rane glave i grudnog koša, DP P472, K0528449.

[8023] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; DP P576, K0502869; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.

[8024] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1498-1502, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti strelne rane glave, DP P456, K0527916.

[8025] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.

[8026] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; DP P576, K0502903; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.

[8027] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; DP P474, K0412691; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti strelne rane glave, DP P473, K0503501.

IME	STAROST	POL	MESTO I DATUM UBISTVA
PRENDI, Viktor (Vitor)	28	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[8028]
QESTAJ (CESTAJ), Hajdar	61	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[8029]
RAMA, Adem	22	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[8030]
RAMA, Bujar	27	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[8031]
RAMA, Nijazi	22	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[8032]
RAMA, Sadri	50	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[8033]
RAMA (RAMAJ), Sezaj	36	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[8034]
RAMA, Zenun	33	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[8035]
RAMA, Zeqir	80	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[8036]
RAMAJ, Rame (Ram/Ramë)	27	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[8037]
RAMAJ, Tahir	70	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[8038]
REXHA, Adem	44	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[8039]

[8028] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; DP P474, K0412691; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.
[8029] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; DP P474, K0412704; v. takođe DP P477.
[8030] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.
[8031] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna rana glave, DP P474, K0412518.
[8032] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.
[8033] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; DP P474, K0412577; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.
[8034] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti strelne ozlede glave i trupa, DP P473, K0503510.
[8035] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; DP P474, K0412442; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.
[8036] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; DP473, K0503507; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.
[8037] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti strelne povrede na nogama i grudnom košu, DP P472, K0528397.
[8038] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna rana levog kuka, DP P474, K0412546.

IME	STAROST	POL	MESTO I DATUM UBISTVA
REXHA (REXHAJ), Anton	20	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[8040]
REXHA, Avni	28	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[8041]
REXHA, Bashkim	20	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[8042]
REXHA, Iber (Ibër)	53	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine 1999. godine[8043]
REXHA, Ruzhdi	25	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[8044]
REXHAJ (REXHA), Hamza	62	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[8045]
REXHAJ (REXHA), Isuf	27	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[8046]
REXHAJ (REXHA), Xhevdet	40	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[8047]
RRUSTEMI (RUSTEMI), Bekim	28	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[8048]

[8039] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti strelne rane glave i grudnog koša, DP P473, K0503520.

[8040] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna rana glave, DP P474, K0412773.

[8041] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti višestruke strelne ozlede, DP P473, K0503514.

[8042] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti strelne rane glave i desne noge, DP P473, K0503517.

[8043] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti strelne rane glave i trupa, DP P473, K0503523.

[8044] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti strelne rane glave, trupa i leve noge, DP P473, K0503505.

[8045] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna rana glave, DP P473, K0503800; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.

[8046] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; DP P576, str. 856-862; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.

[8047] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna rana glave, DP P474, K0412631.

[8048] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna ozleda grudnog koša, DP P473, K0503492.

IME	STAROST	POL	MESTO I DATUM UBISTVA
RRUSTEMI (RUSTEMI), Dan	35	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine [8049]
RRUSTEMI (RUSTEMI), Xhafer	27	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine [8050]
SADIKU, Iber	40	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine [8051]
SADIKU, Ismet	28	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine [8052]
SADIKU, Osman	59	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine [8053]
SADIKU, Ramiz	33	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine [8054]
SADIKU, Sadik	57	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine [8055]
SADRIU (SADRIJA), Hysni	37	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine. godine[8056]
SADRIU (SADRIA), Rexhep	44	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine [8057]
SADRIU, Shaqir	47	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine [8058]
SALIHAJ, Osman	47	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine [8059]
SALIHU, Bajram	50	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini,

[8049] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna rana mandibule (donje vilice), DP P473, K0503495.

[8050] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti strelne rane glave, DP P473, K0503489.

[8051] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna ozleda desne strane karlice, DP P474, K0412694.

[8052] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.

[8053] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; DP P474, K0412675; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.

[8054] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.

[8055] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti strelne ozlede grudnog koša i desne šake, DP P473, K0503526.

[8056] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; DP P474, K0412653; v. takođe DP P477.

[8057] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti strelne rane glave i donjeg abdomena, DP P474, K0412681.

[8058] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti strelne rane grudnog koša, DP P474, K0412788.

[8059] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; DP P472; K0528391; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.

IME	STAROST	POL	MESTO I DATUM UBISTVA
			27-28. april 1999. godine [8060]
SELMANAJ (SELMANI), Beqir	40	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine [8061]
SELMANAJ (SELMANI), Nexhat	16	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine [8062]
SELMANI, Ali	54	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine [8063]
SELMANI, Baki	26	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine [8064]
SELMANI, Burim	19	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine [8065]
SELMANI, Jonuz	30	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine [8066]
SELMANI, Ujkan	18	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine [8067]
SELMANI, Xheme (Xhemë)	65	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine [8068]
SHALA, Deme (Demë)	29	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine [8069]

[8060] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti strelne ozlede trupa, desne ruke i desne noge, DP P473, K0503547.

[8061] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna rana desne strane karlice, DP P474, K0412466.

[8062] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna rana glave, DP P456, K0528131.

[8063] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti višestruke strelne ozlede glave, trupa i udova, DP P473, K0503544.

[8064] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti strelne rane grudnog koša, DP P456, K0528060.

[8065] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.

[8066] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna rana grudnog koša, DP P474, K0412611.

[8067] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; DP P474, K0412453; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.

[8068] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti višestruke strelne rane grudnog koša, DP P474, K0412807.

[8069] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; DP P474, K0412614; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna rana.

IME	STAROST	POL	MESTO I DATUM UBISTVA
SHEHU, Agim	34	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine [8070]
SHEHU, Ahmet	53	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine [8071]
SHEHU, Bujar	18	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine [8072]
SHEHU, Ismet	30	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine [8073]
SHEHU, Mehmet	25	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine [8074]
SHEHU, Rame (Ramë)	44	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine [8075]
SHOSHI, Elvis	19	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine [8076]
SHOSHI, Naser	25	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine [8077]
SHOSHI, Perparim	21	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine [8078]
SMAJLI, Gani	41	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine [8079]

[8070] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; DP P456, K0528135; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.

[8071] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti višestruke strelne rane, DP P474, K0412795.

[8072] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna ozleda donjeg abdomena, DP P474, K0412667.

[8073] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna ozleda grudnog koša, DP P456, K0528152.

[8074] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti višestruke strelne ozlede glave, grudnog koša i leve ruke, DP P473, K0503532.

[8075] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna rana glave, DP P474, K0412412.

[8076] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti višestruke strelne rane, DP P474, K0412456.

[8077] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.

[8078] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P477.

[8079] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti strelne ozlede glave, trupa i desne ruke, DP P456, K0528163.

IME	STAROST	POL	MESTO I DATUM UBISTVA
SOKOLI, Filip	45	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine [8080]
SOKOLI, Kastriot	18	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine [8081]
SOKOLI, Kriste (Krist/Kristë)	30	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine [8082]
SOKOLI, Simon	37	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine [8083]
SYLA, Ismet	48	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine [8084]
SYLA, Rexhep	77	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine [8085]
SYLAJ, Bajram	51	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine [8086]
TAHIRAJ, Bajram	55	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine [8087]

[8080] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti višestruke strelne ozlede glave, trupa i udova, DP P473, K0503538.

[8081] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti strelne rane glave i desne ruke, DP P474, K0412656.

[8082] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna rana grudnog koša, DP P473, K0503535.

[8083] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti strelne ozlede grudnog koša, DP P473, K0503541.

[8084] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti višestruke strelne ozlede trupa, leve ruke i obe noge, DP P473, K0503529.

[8085] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; DP P474, K0412439; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.

[8086] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; DP P576, str. 377-383; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.

[8087] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; DP P474, K0412650; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.

IME	STAROST	POL	MESTO I DATUM UBISTVA
TAHIRAJ, Halil	34	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine [8088]
TAHIRAJ, Isuf	63	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine [8089]
TAHIRAJ, Osman	47	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine [8090]
TAHIRAJ, Ramadan	37	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine [8091]
TAHIRAJ, Rrustem	22	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine [8092]
TAHIRAJ, Selman	47	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine [8093]
TAHIRAJ, Xhevdet	24	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine [8094]
XHEMAJLI, Uke	30	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine 1999. godine[8095]
XHEMAJLI (XHEMAJLAJ), Hasan	64	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine [8096]
XHEMAJLI (XHEMAJLAJ), Isa	55	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[8097]

[8088] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna ozleda, DP P474, K0412483.

[8089] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; DP P474, K0412564; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.

[8090] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti strelne ozlede, DP P474, K0412647.

[8091] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna ozleda, DP P474, K0412707.

[8092] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti strelne rane glave i grudnog koša, DP P456, K0528159.

[8093] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.

[8094] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti strelne rane, DP P472; K0528430.

[8095] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti višestruke strelne rane u predelu karlice, abdomena i desne butne kosti, DP P474, K0412643.

[8096] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti "višestruka oštećenja karlice i krsne kosti koja odgovaraju udaru projektila", DP P474, K0412479.

[8097] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.

IME	STAROST	POL	MESTO I DATUM UBISTVA
XHEMAJLI (XHEMAJLAJ), Miftar	34	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[8098]
XHEMAJLI (XHEMAJLAJ), Rifat	19	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine [8099]
XHEMAJLI (XHEMAJLAJ), Xhemajl	46	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[8100]
YMERI (IMERI), Elez	59	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[8101]
YMERI (IMERI), Halit	57	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[8102]
YMERI (IMERI), Hasan	24	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine [8103]
YMERI (IMERI), Hysen	18	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine [8104]
YMERI (IMERI), Musa	36	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine [8105]

[8098] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; DP P474, K0412495; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.
[8099] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti strelne ozlede grudnog koša i leve ruke, DP P473, K0503550.
[8100] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti višestruke strelne rane na gornjem delu dela, DP P474, K0412841.
[8101] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna rana glave, DP P474, K0412558.
[8102] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; DP P474, K0412570; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.
[8103] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; DP P576, K0502781; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.
[8104] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti višestruke strelne rane grudnog koša, DP P474, K0412728.
[8105] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; DP P474, K0412725; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.

IME	STAROST	POL	MESTO I DATUM UBISTVA
YMERI (IMERI), Xhafer	68	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine [8106]
YMERI (IMERI), Zenel	41	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine [8107]
ZENUNI, Bajram	36	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine[8108]
ZENUNI, Xhevat	43	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine [8109]
ZENUNI, Zenel	42	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine [8110]
ZEQIRI, Hasan	56	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine [8111]
ZYBERI, Arber	17	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine [8112]
ZYBERI, Gani	36	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine [8113]
ZYBERI, Skender	30	muški	Operacija "Reka", u Meji, Korenici i okolini, 27-28. april 1999. godine [8114]

[8106] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna rana donjeg abdomena, DP P474, K0412660; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.

[8107] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; DP P474, K0412548; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.

[8108] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna rana grudnog koša, DP P474, K0412627.

[8109] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna rana glave, DP P474, K0412418.

[8110] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; DP P456, K0528128; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477.

[8111] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti prostrelna rana vrata, DP P474, K0412746.

[8112] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti strelne rane glave, DP P474, K0412785.

[8113] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna ozleda grudnog koša, DP P474, K0412617.

[8114] V. gore, par. 967-979, 985-995, 1492-1495, 1738; v. takođe DP P818; v. takođe DP P477. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti strelne rane desnog ramena i desne podlaktice; P473, K0503553.

G. VUČITRN

Žrtve navedene u Prilogu Optužnici

IME	STAROST	POL	DOKAZI O UZROKU SMRTI
BUNJAKU, M. Hysni	21	muški	Konvoj kod Donje Sudimlje, 2. maj 1999. godine[8115]
GERXHALIU, A. Haki	39	muški	Konvoj kod Donje Sudimlje, 2. maj 1999. godine[8116]
XHAFA, S. Veli	45	muški	Konvoj kod Donje Sudimlje, 2. maj 1999. godine[8117]
XHAFA, Miran	71	muški	Konvoj kod Donje Sudimlje, 2. maj 1999. godine[8118]

[8115] V. gore, par. 1184, 1197, 1742.
[8116] V. gore, par. 1185, 1197, 1423-1427, 1742. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna rana glave, DP P1174, str. 160-163; DP P1173, str. 7.
[8117] V. gore, par. 1192, 1197, 1423-1427, 1742. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna rana glave, DP P1172, str. 71-72.
[8118] V. gore, par. 1191, 1197, 1423-1427, 1742. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna rana glave, DP P1172, str. 69-70.

H. KOTLINA, KAČANIK

Žrtve navedene u Prilogu Optužnici

IME	STAROST	POL	MESTO I DATUM UBISTVA
KUÇI (KUQI), Idriz	55	muški	Kotlina, 24. mart 1999. godine[8119]
KUQI, Ismail	21	muški	Bunari, 24. mart 1999. godine[8120]
KUQI, Nexhadi	31	muški	Bunari, 24. mart 1999. godine[8121]
KUQI, Xhemjal	22	muški	Bunari, 24. mart 1999. godine[8122]
LOKU, Agim	31	muški	Bunari, 24. mart 1999. godine[8123]
LOKU, Garip	47	muški	Bunari, 24. mart 1999. godine[8124]
LOKU, Ibush	20	muški	Bunari, 24. mart 1999. godine[8125]
LOKU, Ismajl (Ismail)	28	muški	Bunari, 24. mart 1999. godine[8126]
LOKU, Izijah	19	muški	Bunari, 24. mart 1999. godine[8127]
LOKU, Naser R.	17	muški	Bunari, 24. mart 1999. godine[8128]
LOKU, Sabit	20	muški	Bunari, 24. mart 1999. godine[8129]
REXHA, Neshat	16	muški	Bunari, 24. mart 1999. godine[8130]
VLASHI, Sali M.	42	muški	Bunari, 24. mart 1999. godine[8131]

Žrtve čija su imena poznata, a koja nisu navedena u Prilogu Optužnici

IME	STAROST	POL	MESTO I DATUM UBISTVA
LOKU, Atmir	21	muški	Bunari, 24. mart 1999. godine[8132]
LOKU, Bajram	28	muški	Bunari, 24. mart 1999. godine[8133]
LOKU, Cen	35	muški	Bunari, 24. mart 1999. godine[8134]

[8119] V. gore, par. 1113, 1117, 1118, 1428-1429, 1436, 1445, 1744. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna rana glave, DP P1167, str. 8.
[8120] V. gore, par. 1115-1116, 1120, 1428-1445, 1744.
[8121] V. gore, par. 1115-1116, 1120, 1428-1445, 1744.
[8122] V. gore, par. 1115-1116, 1120, 1428-1445, 1744.
[8123] V. gore, par. 1115-1116, 1120, 1428-1445, 1744.
[8124] V. gore, par. 1115-1116, 1120, 1428-1445, 1744.
[8125] V. gore, par. 1115-1116, 1120, 1428-1445, 1744.
[8126] V. gore, par. 1115-1116, 1120, 1428-1445, 1744.
[8127] V. gore, par. 1115-1116, 1120, 1428-1445, 1744.
[8128] V. gore, par. 1115-1116, 1120, 1428-1445, 1744.
[8129] V. gore, par. 1115-1116, 1120, 1428-1445, 1744.
[8130] V. gore, par. 1115-1116, 1120, 1428-1445, 1744.
[8131] V. gore, par. 1115-1116, 1120, 1428-1445, 1744.
[8132] V. gore, par. 1115-1116, 1120, 1428-1445, 1744.
[8133] V. gore, par. 1115-1116, 1120, 1428-1445, 1744.

IME	STAROST	POL	MESTO I DATUM UBISTVA
LOKU, Ismet	21	muški	Bunari, 24. mart 1999. godine[8135]
LOKU, Mahi	26	muški	Bunari, 24. mart 1999. godine[8136]
LOKU, Sabri	26	muški	Bunari, 24. mart 1999. godine[8137]
LOKU, Naser (Nasir) F	23	muški	Bunari, 24. mart 1999. godine[8138]
KUQI (KUCI), Danush	16	muški	Bunari, 24. mart 1999. godine[8139]
KUQI (KUCI), Sherif	27	muški	Bunari, 24. mart 1999. godine[8140]
KUQI (KUCI), Minah	16	muški	Bunari, 24. mart 1999. godine[8141]

[8134] V. gore, par. 1115-1116, 1120, 1428-1445, 1744.
[8135] V. gore, par. 1115-1116, 1120, 1428-1445, 1744.
[8136] V. gore, par. 1115-1116, 1120, 1428-1445, 1744.
[8137] V. gore, par. 1115-1116, 1120, 1428-1445, 1744.
[8138] V. gore, par. 1115-1116, 1120, 1428-1445, 1744.
[8139] V. gore, par. 1115-1116, 1120, 1428-1445, 1744.
[8140] V. gore, par. 1115-1116, 1120, 1428-1445, 1744.
[8141] V. gore, par. 1115-1116, 1120, 1428-1445, 1744.

I. SLATINA I VATA

Žrtve navedene u Prilogu Optužnici

IME	STAROST	POL	MESTO I DATUM UBISTVA
CAKA, Mahmut Hasan (Mahumat)	45	muški	Vata, 13. april 1999. godine[8142]
LAMA (LAMI), Brahim	52	muški	Vata, 13. april 1999. godine[8143]
LAMA (LAMI), Hebib (Habib)	18	muški	Vata, 13. april 1999. godine[8144]

Žrtve čija su imena poznata, a koja nisu navedena u Prilogu Optužnici

IME	STAROST	POL	MESTO I DATUM UBISTVA
LAMA (LAMI), Rramam (Rraman)	52	muški	Vata, 13. april 1999. godine[8145]

[8142] V. gore, par. 1138-1139, 1447-1449, 1747. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna rana, DP P1169, p. 13.

[8143] V. gore, par. 1138-1139, 1447-1449, 1747. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti višestruke strelne rane grudnog koša, DP P1169, pp. 29-32.

[8144] V. gore, par. 1138-1139, 1447-1449, 1747. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti višestruke strelne rane grudnog koša i abdomena, DP P1169, pp. 33-36.

[8145] V. gore, par. 1138-1139, 1447-1449, 1747. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti strelne rane grudnog koša i donjeg abdomena, DP P1168, K0144157, K0144167.

J. PODUJEVO

Žrtve navedene u Prilogu Optužnici

IME	STAROST	POL	MESTO I DATUM UBISTVA
BOGUJEVCI, Šefkate (Shefkate)	43	ženski	Dvorište, 28. mart 1999. godine[8146]
BOGUJEVCI, Nora	15	ženski	Dvorište, 28. mart 1999. godine[8147]
BOGUJEVCI, Salja (Sala)	39	ženski	Dvorište, 28. mart 1999. godine[8148]
BOGUJEVCI, Špend (Shpend)	13	muški	Dvorište, 28. mart 1999. godine[8149]
BOGUJEVCI, Špetim (Shpetim)	10	muški	Dvorište, 28. mart 1999. godine[8150]
BOGUJEVCI, Šehide (Shehide)	69	ženski	Dvorište, 28. mart 1999. godine[8151]
LLUGALIU, Fezdrije (Fexhrije/ Fezdrie/Fezrije)	21	ženski	Dvorište, 28. mart 1999. godine[8152]
LLUGALIU, Nefise	54	ženski	Dvorište, 28. mart 1999. godine[8153]
DURIQI, Isma (Esma)	69	ženski	Dvorište, 28. mart 1999. godine[8154]
DURIQI, Fitnete (Fetnete)	36	ženski	Dvorište, 28. mart 1999. godine[8155]

[8146] V. gore, par. 1241-1251, 1256, 1259, 1454-1457, 1750. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna rana glave, DP P1144, K0291162.
[8147] V. gore, par. 1241-1251, 1256, 1259, 1454-1457, 1750. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti strelna rana grudnog koša i ozleda glave, DP P1143, K0291140.
[8148] V. gore, par. 1241-1251, 1256, 1259, 1454-1457, 1750. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti višestruke strelne rane, DP P1147, K0291052.
[8149] V. gore, par. 1241-1251, 1256, 1259, 1454-1457, 1750. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti strelne rane glave i grudnog koša, DP P1149, K0291096.
[8150] V. gore, par. 1241-1251, 1256, 1259, 1454-1457, 1750. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti višestruke strelne rane, DP P1148, K0291074.
[8151] V. gore, par. 1241-1251, 1256, 1259, 1454-1457, 1750. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti višestruke strelne rane, DP P1141, K0291118.
[8152] V. gore, par. 1241-1251, 1256, 1259, 1454-1457, 1750. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da je uzrok smrti strelna rana grudnog koša, DP P1146, K0291030.
[8153] V. gore, par. 1241-1251, 1256, 1259, 1454-1457, 1750. Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti višestruke strelne rane, DP P1145, K0291008.
[8154] V. gore, par. 1241-1251, 1256, 1259, 1454-1457, 1750.
[8155] V. gore, par. 1241-1251, 1256, 1259, 1454-1457, 1750.

IME	STAROST	POL	MESTO I DATUM UBISTVA
DURIQI, Dafina	9	ženski	Dvorište, 28. mart 1999. godine[8156]
DURIQI, Arbr (Arber)	7	muški	Dvorište, 28. mart 1999. godine[8157]
DURIQI, Mimoza	4	ženski	Dvorište, 28. mart 1999. godine[8158]
DURIQI, Aljbion (Albijon)	2	muški	Dvorište, 28. mart 1999. godine[8159]

Žrtve čija su imena poznata, a koja nisu navedena u Prilogu Optužnici

IME	STAROST	POL	MESTO I DATUM UBISTVA
DURIQI Hamdi (Hamdija)	70	muški	Kafić, 28. mart 1999. godine[8160]
GASHI (GAŠI) Selman (Seliman/Sejman/ Selmon)	68	muški	Kafić, 28. mart 1999. godine[8161]

[8156] V. gore, par. 1241-1251, 1256, 1259, 1454-1457, 1750.
[8157] V. gore, par. 1241-1251, 1256, 1259, 1454-1457, 1750.
[8158] V. gore, par. 1241-1251, 1256, 1259, 1454-1457, 1750.
[8159] V. gore, par. 1241-1251, 1256, 1259, 1454-1457, 1750.
[8160] V. gore, par. 1246, 1454, 1458, 1751.
[8161] V. gore, par. 1246, 1454, 1458, 1751.

XVII. DODATAK I: ISTORIJAT POSTUPKA

A. Pretpretresni postupak

1. Potvrda prvobitne optužnice, hapšenje, prvo pristupanje sudu i istorijat Optužnice

2234. Prvobitna optužnica protiv Milana Milutinovića, Nikole Šainovića, Dragoljuba Ojdanića, Slobodana Miloševića i Vlajka Stojiljkovića potvrđena je 24. maja 1999. godine.[8162] Ta optužnica izmenjena je 29. juna 2001. godine (dalje u tekstu: Izmenjena optužnica),[8163] 16. oktobra 2001. godine (dalje u tekstu: Druga izmenjena optužnica)[8164] i 19. jula 2002. godine (dalje u tekstu: Treća izmenjena optužnica).[8165] Iz Treće izmenjene optužnice izbrisane su optužbe protiv Vlajka Stojiljkovića, pošto je on u međuvremenu preminuo, a optužbe protiv Slobodana Miloševića izbrisani su zato što se protiv njega vodio poseban postupak.[8166] Ovaj predmet potom se vodio kao *Tužilac protiv Milana Milutinovića i drugih.*

2235. Prvobitnu optužnicu protiv Vlastimira Đorđevića i još trojice optuženih, naime Nebojše Pavkovića, Vladimira Lazarevića i Sretena Lukića (dalje u tekstu: *Tužilac protiv Pavkovića i drugih*) od 25. septembra 2003. godine, sudija O-Gon Kwon potvrdio je 2. oktobra 2003. godine.[8167] Istog dana izdati su poverljivi nalozi za hapšenje te četvorice optuženih.[8168] Nebojša Pavković se Međunarodnom sudu predao 28. aprila 2005. godine, Vladimir Lazarević se Međunarodnom sudu predao 3. februara 2005. godine, a Sreten Lukić se Međunarodnom sudu predao 4. aprila 2005. godine. Vlastimir Đorđević je i dalje bio na slobodi.

2236. Dana 1. aprila 2005. godine tužilac je podneo zahtev u kojem je zatražio da se predmet *Tužilac protiv Pavkovića i drugih* spoji s predmetom *Tužilac protiv Milana Milutinovića i drugih*.[8169] Dana 8. jula 2005. godine, Pretpretresno veće odobrilo je taj zahtev i naložilo da se protiv optuženih Milana Milutinovića, Nikole Šainovića, Dragoljuba Ojdanića, Nebojše Pavkovića,

---

[8162] *Tužilac protiv Slobodana Miloševića, Milana Milutinovića, Nikole Šainovića, Dragoljuba Ojdanića i Vlajka Stojiljkovića*, predmet br. IT-99-37-1, Odluka o pregledu Optužnice i Zahtevu za pratećim nalozima, 24. maj 1999. godine.

[8163] *Tužilac protiv Slobodana Miloševića, Milana Milutinovića, Nikole Šainovića, Dragoljuba Ojdanića i Vlajka Stojiljkovića*, predmet br. IT-99-37-1, Izmenjena optužnica, 29. jun 2001. godine.

[8164] *Tužilac protiv Slobodana Miloševića, Milana Milutinovića, Nikole Šainovića, Dragoljuba Ojdanića i Vlajka Stojiljkovića*, predmet br. IT-99-37-PT, Druga izmenjena optužnica, 29. oktobar 2001. godine

[8165] *Tužilac protiv Milana Milutinovića, Nikole Šainovića i Dragoljuba Ojdanića*, predmet br. IT-99-37-PT, Treća izmenjena optužnica, 19. jul 2002. godine.

[8166] *Tužilac protiv Milana Milutinovića, Nikole Šainovića i Dragoljuba Ojdanića*, predmet br. IT-99-37-PT, Treća izmenjena optužnica, 19. jul 2002. godine.

[8167] *Tužilac protiv Nebojše Pavkovića, Vladimira Lazarevića, Vlastimira Đorđevića i Sretena Lukića*, predmet br. IT-03-70-I, Potvrda Optužnice, 2. oktobar 2003. godine.

[8168] *Tužilac protiv Vlastimira Đorđevića*, predmet br. IT-03-70-I, Nalog za hapšenje Nalog za predaju, 2. oktobar 2003. godine; *Tužilac protiv Nebojše Pavkovića*, predmet br. IT-03-70-I, Nalog za hapšenje Nalog za predaju, 2. oktobar 2003. godine; *Tužilac protiv Vladimira Lazarevića*, predmet br. IT-03-70-I, Nalog za hapšenje Nalog za predaju, 2. oktobar 2003. godine; *Tužilac protiv Sretena Lukića*, predmet br. IT-03-70-I, Nalog za hapšenje Nalog za predaju, 2. oktobar 2003. godine.

Vladimira Lazarevića, Vlastimira Đorđevića i Sretena Lukića vodi jedinstven sudski postupak na osnovu jedne zajedničke optužnice (dalje u tekstu: *Tužilac protiv Milutinovića i drugih*), a tužilaštvu naložilo da dostavi izmenjenu objedinjenu optužnicu.[8170] Osim toga, Veće je odobrilo zahteve iz podnesaka Vladimira Lazarevića i Sretena Lukića u kojima su optuženi naveli da u optužnici u predmetu *Tužilac protiv Pavkovića i drugih* ima formalnih nedostataka i naložilo tužilaštvu da ih ispravi.[8171] Dana 16. avgusta 2005. godine, tužilaštvo je dostavilo predlog izmenjene spojene optužnice, u skladu s nalogom Pretpretresnog veća, i zatražilo odobrenje da unese dalje izmene.[8172]

2237. Dana 22. marta 2006. godine Pretpretresno veće odobrilo je zahteve u kojima su Milan Milutinović, Nikola Šainović, Dragoljub Ojdanić, Nebojša Pavković, Vladimir Lazarević i Sreten Lukić osporavali formu predložene izmenjene spojene optužnice i naložilo tužilaštvu da ispravi niz formalnih nedostataka u izmenjenoj spojenoj optužnici.[8173] Dana 5. aprila 2006. godine, tužilaštvo je podnelo Drugu izmenjenu spojenu optužnicu.[8174]

2238. Dana 11. maja 2006. godine, Pretresno veće odobrilo je zahtev tužilaštva da izmeni optužnicu.[8175] Narednog dana, tužilaštvo je dostavilo Treću izmenjenu spojenu optužnicu.[8176]

2239. Na statusnoj konferenciji održanoj 17. maja 2006. godine, sudija Iain Bonomy, pretpretresni sudija, naložio je tužilaštvu da predmet Vlastimira Đorđevića, koji je još uvek bio na slobodi, izdvoji iz predmeta drugih optuženih u predmetu *Tužilac protiv Milana Milutinovića i drugih*, zahvaljujući čemu je postupak protiv ostalih optuženih mogao da počne prema rasporedu. Prema uputstvima datim tokom statusne konferencije, tužilaštvo je 21. juna 2006. godine zatražilo odobrenje da Vlastimira Đorđevića izdvoji iz predmeta protiv ostalih optuženih u predmetu *Tužilac*

8169 *Tužilac protiv Nebojše Pavkovića, Vladimira Lazarevića, Vlastimira Đorđevića i Sretena Lukića,* predmet br. IT-03-70-PT, Zahtev tužilaštva za spajanje predmeta, 1. april 2005. godine.

8170 *Tužilac protiv Nebojše Pavkovića, Vladimira Lazarevića, Vlastimira Đorđevića i Sretena Lukića,* predmet br. IT-03-70-PT, i *Tužilac protiv Milana Milutinovića, Nikole Šainovića i Dragoljuba Ojdanića,* predmet br. IT-99-37-PT, Odluka po Zahtevu tužilaštva za spajanje predmeta, 8. juli 2005. godine.

8171 *Tužilac protiv Nebojše Pavkovića, Vladimira Lazarevića, Vlastimira Đorđevića i Sretena Lukića,* predmet br. IT-03-70-PT, Odluka po Preliminarnom podnesku Vladimira Lazarevića u vezi s formom Optužnice, 8. jul 2005. godine; *Tužilac protiv Nebojše Pavkovića, Vladimira Lazarevića, Vlastimira Đorđevića i Sretena Lukića,* predmet br. IT-03-70-PT, Odluka po Preliminarnom podnesku Sretena Lukića u vezi s formom Optužnice, 8. juli 2005. godine.

8172 *Tužilac protiv Milana Milutinovića, Nikole Šainovića i Dragoljuba Ojdanića, Nebojše Pavkovića, Vladimira Lazarevića, Vlastimira Đorđevića i Sretena Lukića,* predmet br. IT-05-87-PT, Izmenjena spojena optužnica, 16. august 2005. godine

8173 *Tužilac protiv Milana Milutinovića, Nikole Šainovića i Dragoljuba Ojdanića, Nebojše Pavkovića, Vladimira Lazarevića, Vlastimira Đorđevića i Sretena Lukića,* predmet br. IT-05-87-PT, Odluka po podnescima odbrane o navodnim nedostacima u formi predložene Izmenjene spojene optužnice, 22. mart 2006. godine.

8174 *Tužilac protiv Milana Milutinovića, Nikole Šainovića i Dragoljuba Ojdanića, Nebojše Pavkovića, Vladimira Lazarevića, Vlastimira Đorđevića i Sretena Lukića,* predmet br. IT-05-87-PT, Druga izmenjena spojena optužnica, 5. april 2006. godine.

8175 *Tužilac protiv Milana Milutinovića, Nikole Šainovića i Dragoljuba Ojdanića, Nebojše Pavkovića, Vladimira Lazarevića, Vlastimira Đorđevića i Sretena Lukića,* predmet br. IT-05-87-PT, Odluka po Zahtevu za izmenu optužnice, 11. maj 2006. godine.

8176 *Tužilac protiv Milana Milutinovića, Nikole Šainovića i Dragoljuba Ojdanića, Nebojše Pavkovića, Vladimira Lazarevića, Vlastimira Đorđevića i Sretena Lukića,* predmet br. IT-05-87-PT, Treća izmenjena spojena optužnica, 12. maj 2006. godine.

protiv Milana Milutinovića i drugih.[8177] Dana 26. juna 2006. godine, Pretpretresno veće odobrilo je da se Vlastimir Đorđević izdvoji iz predmeta *Tužilac protiv Milana Milutinovića i drugih* i daljem postupku protiv njega dodelilo novi broj predmeta.[8178] Treća izmenjena spojena optužnica, dostavljena 6. jula 2006. godine, i dalje je operativna optužnica i u predmetu *Tužilac protiv Milana Milutinovića i drugih* i u ovom predmetu, *Tužilac protiv Vlastimira Đorđevića*.[8179]

2240. Vlastimir Đorđević je 17. juna 2007. godine uhapšen i prebačen u sedište Međunarodnog suda. Prilikom prvog pristupanja sudu, 19. juna 2007. godine, Đorđević je odlučio da se, u skladu s pravilom 62(A)(iii) Pravilnika, ne izjasni o krivici, da bi se na sledećem prvom stupanju pred sud, 16. jula 2007. godine, izjasnio da nije kriv ni po jednoj tački optužnice.[8180]

2241. Dana 18. juna 2007. godine, nalogom sudije Kevina Parkera, vršioca dužnosti predsednika Međunarodnog suda, ovaj predmet dodeljen je Pretresnom veću III.[8181] Dana 21. juna 2007. godine, sudija Fausto Pocar, tadašnji predsednik Međunarodnog suda, naložio je da sudija Tsvetana Kamenova i sudija Frederik Harhoff budu dodeljeni Pretresnom veću III, za potrebe vođenja pretpretresnog postupka u ovom predmetu.[8182]

2242. Na statusnoj konferenciji održanoj 22. februara 2008. godine, tužilaštvo je obavestilo odbranu i pretpretresnog sudiju da namerava da zatraži odobrenje da u optužnicu unese dodatne izmene.[8183] Prema uputstvima koje je pretpretresni sudija dao na toj statusnoj konferenciji, tužilaštvo je 2. juna 2008. godine podnelo zahtev za odobrenje da izmeni treću izmenjenu spojenu optužnicu i u nju doda navode o ubistvu 14 žrtava u gradu Podujevu.[8184] Dana 7. jula 2008. godine Pretpretresno veće odobrilo je zahtev u kojem je tužilaštvo zatražilo odobrenje da izmeni Treću izmenjenu spojenu optužnicu.[8185] Dana 9. jula 2008. godine, tužilaštvo je dostavilo Četvrtu izmenjenu optužnicu, koja je potom postala operativna optužnica u ovom predmetu.[8186]

[8177] *Tužilac protiv Milana Milutinovića, Nikole Šainovića i Dragoljuba Ojdanića, Nebojše Pavkovića, Vladimira Lazarevića, Vlastimira Đorđevića i Sretena Lukića*, predmet br. IT-05-87-PT, Zahtev tužilaštva za odobrenje da zameni Treću izmenjenu spojenu optužnicu i da Vlastimira Đorđevića izdvoji iz suđenja u ovom predmetu, 21. jun 2006. godine.

[8178] *Tužilac protiv Milutinovića i drugih*, IT-05-87-PT, Nalog kojim se zamenjuje Treća izmenjena spojena optužnica i Vlastimir Đorđević izdvaja iz suđenja, 26. juni 2006. godine.

[8179] *Tužilac protiv Milutinovića i drugih*, IT-05-87-PT, Nalog kojim se zamenjuje Treća izmenjena spojena optužnica i Vlastimir Đorđević izdvaja iz suđenja, 26. juni 2006. godine, str. 2–3.

[8180] *Tužilac protiv Vlastimira Đorđevića*, predmet br. IT-05-87/1-PT, Zasedanje od 16. jula 2007. godine, T. 4, 11–14.

[8181] *Tužilac protiv Vlastimira Đorđevića*, predmet br. IT-05-87/1-I, Nalog o dodeli predmeta pretresnom veću, 18. jun 2007. godine.

[8182] *Tužilac protiv Vlastimira Đorđevića*, predmet br. IT-05-87/1-I, Nalog o imenovanju sudija *ad litem* za rad u pretpretresnom postupku, 21. jun 2007. godine.

[8183] Statusna konferencija od 22. februara 2008. godine, T. 31–32.

[8184] *Tužilac protiv Vlastimira Đorđevića*, predmet br. IT-05-87/1-PT, Zahtev tužilaštva za odobrenje da izmeni Treću izmenjenu spojenu optužnicu, s dodacima A, B i C, 2. jun 2008. godine.

[8185] *Tužilac protiv Vlastimira Đorđevića*, predmet br. IT-05-87/1-PT, Odluka po Zahtevu tužilaštva za odobrenje da izmeni treću izmenjenu spojenu optužnicu, 7. juli 2008. godine.

[8186] *Tužilac protiv Vlastimira Đorđevića*, predmet br. IT-05-87/1-PT, Četvrta izmenjena optužnica, 9. jul 2008. godine.

2243. Dana 17. jula 2008. godine, pošto je dostavljena Četvrta izmenjena optužnica, Vlastimir Đorđević ponovo je prvi put stupio pred sud i izjasnio se da nije kriv po navodima koji su dodatno uneti u Optužnicu.[8187]

2. Osporavanje nadležnosti Međunarodnog suda

2244. Vlastimir Đorđević je 19. oktobra 2007. godine osporio teritorijalnu i vremensku nadležnost Međunarodnog suda. Suština tvrdnji koje je odbrana iznela je sledeća: (i) vremenska nadležnost Međunarodnog suda okončana je 1995. godine, kad je potpisan mirovni sporazum kojim je završen rat na teritoriji bivše Jugoslavije;[8188] (ii) Međunarodni sud nema teritorijalnu nadležnost, pošto SFRJ u trenutku osnivanja Međunarodnog suda više nije postajala, već je na njenoj teritoriji formirano pet novih država, a među njima i SRJ, u čijem se sastavu nalazila i Pokrajina Kosovo.[8189] Dana 6. decembra 2007. godine, Pretpretresno veće donelo je odluku po tom zahtevu i u njoj konstatovalo da datum prestanka nadležnosti Međunarodnog suda nije utvrđen, kao i da ta nadležnost obuhvata i navode o teškim kršenjima međunarodnog humanitarnog prava počinjenim i posle 1999. godine.[8190] Pretpretresno veće konstatovalo je i da nadležnost Međunarodnog suda obuhvata i teritoriju Kosova, kako to nedvosmisleno proizlazi iz njegove prakse.[8191]

3. Početak suđenja

2245. Tužilaštvo je svoj Pretpretresni podnesak dostavilo 1. septembra 2008. godine, zajedno sa spiskom svedoka i dokaznih predmeta, na osnovu pravila 65*ter*(E) Pravilnika.[8192] U nastavku suđenja Veće je, u celini ili delimično, odobrilo niz zahteva kojim se tražilo odobrenje da se izmeni spisak tužilaštva na osnovu pravila 65*ter*.[8193] Odbrana je svoj Pretpretresni podnesak dostavila 22. septembra 2008. godine.[8194]

8187 *Tužilac protiv Vlastimira Đorđevića*, predmet br. IT-05-87/1-PT, Zasedanje od 17. jula 2008. godine, T. 65–76.

8188 *Tužilac protiv Vlastimira Đorđevića*, predmet br. IT-05-87/1-PT, Preliminarni zahtev Vlastimira Đorđevića kojim se osporava nadležnost, 19. oktobar 2007. godine, par. 2, 8, 10, 20.

8189 *Tužilac protiv Vlastimira Đorđevića*, predmet br. IT-05-87/1-PT, Preliminarni zahtev Vlastimira Đorđevića kojim se osporava nadležnost, 19. oktobar 2007. godine, par. 13, 15, 20.

8190 *Tužilac protiv Vlastimira Đorđevića*, predmet br. IT-05-87/1-PT, Odluka po Preliminarnom zahtevu Vlastimira Đorđevića u vezi s nadležnošću, 6. decembar 2007. godine, par. 10.

8191 *Tužilac protiv Vlastimira Đorđevića*, predmet br. IT-05-87/1-PT, Odluka po Preliminarnom zahtevu Vlastimira Đorđevića u vezi s nadležnošću, 6. decembar 2007. godine, par. 11.

8192 *Tužilac protiv Vlastimira Đorđevića*, predmet br. IT-05-87/1-PT, Podnesci tužilaštva na osnovu pravila 65*ter*(E), s poverljivim Dodatkom I, Dodatkom II i Dodatkom III, 1. septembar 2008. godine.

8193 *Tužilac protiv Vlastimira Đorđevića*, predmet br. IT-05-87/1-T, Odluka po Zahtevu tužioca za izmenu spiska svedoka na osnovu pravila 65*ter*, javno s poverljivim dodatkom A, 6. februara 2009. godine; *Tužilac protiv Vlastimira Đorđevića*, predmet br. IT-05-87/1-T, Odluka po Zahtevu tužioca za izmenu spiska dokaznih predmeta na osnovu pravila 65*ter* sa dodacima A i B, 4. mart 2009. godine; *Tužilac protiv Vlastimira Đorđevića*, predmet br. IT-05-87/1-T, Zahtev tužilaštva za odobrenje da izmeni svoj spisak svedoka na osnovu pravila 65*ter*, s poverljivim dodacima A i B, 14. maj 2009. godine; *Tužilac protiv Vlastimira Đorđevića*, predmet br. IT-05-87/1-T, Zahtev tužilaštva da na spisak svedoka na osnovu pravila 65*ter* doda Milana Đakovića, 21. maj 1999. godine; *Tužilac protiv Vlastimira Đorđevića*, predmet br.IT-05-87/1-T, Odluka po Drugom pismenom zahtevu Tužioca za izmenu spiska dokaznih predmeta na osnovu pravila 65*ter*, 2. juli 2009. godine; *Tužilac protiv Vlastimira*

2246. Dana 27. novembra 2008. godine, sudija Patrick Robinson, predsednik Međunarodnog suda, dodelio je predmet protiv Vlastimira Đorđevića drugom pretresnom veću, Pretresnom veću II, i sudiju Christopha Flüggea dodelio Pretresnom veću II za potrebe ovog predmeta.[8195] Narednog dana, sudija Patrick Robinson dodelio je *ad litem* sudiju Frederika Harhoffa Pretresnom veću II za potrebe pretpretresnog postupka u ovom predmetu.[8196]

2247. Dana 1. decembra 2008. godine, nalogom sudije Carmela Agiusa, predsedavajućeg sudije Pretresnog veća II, predmet je dodeljen veću koje su činili sudija Kevin Parker (predsedavajući), sudija Christoph Flügge i sudija Frederik Harhoff.[8197]

2248. Dana 15. decembra 2008. godine sudija Patrick Robinson, predsednik Međunarodnog suda, dodelio je sudiju Melvillea Bairda Pretresnom veću II za potrebe ovog predmeta.[8198] Narednog dana sudija Carmel Agius, predsednik Pretresnog veća II, imenovao je sudiju Melvillea Bairda na mesto sudije Frederika Harhoffa kao člana veća koje postupa u ovom predmetu.[8199]

2249. Pretpretresna konferencija održana je 16. decembra 2008. i 26. januara 2009. godine.[8200] Pretres je počeo 27. januara 2009. godine.[8201]

B. Pretresni postupak

1. Pregled

2250. Tužilaštvo je s izvođenjem dokaza počelo 27. januara 2009, a završilo 28. oktobra 2009. godine. Dana 17. maja 2010. godine, tužilaštvo je ponovo otvorilo dokazni postupak, s ograničenim ciljem da se omogući unakrsno ispitivanje jednog svedoka koji ranije nije mogao da svedoči.[8202]

2251. Veće je saslušalo iskaze 115 svedoka tužilaštva, od kojih je 105 svedočilo delimično ili u potpunosti *viva voce*. Petoro svedoka tužilaštva u celini je dalo iskaz u vidu izjave na osnovu

Đorđevića, predmet br. IT-05-87/1-T, Druga odluka po Drugom pismenom zahtevu Tužilaštva za izmenu spiska dokaznih predmeta na osnovu pravila 65*ter*, 22. juli 2009. godine.

8194 *Tužilac protiv Vlastimira Đorđevića*, predmet br. IT-05-87/1-PT, Pretpretresni podnesak Vlastimira Đorđevića na osnovu pravila 65*ter*(F), 22. septembar 2008. godine.

8195 *Tužilac protiv Vlastimira Đorđevića*, predmet br. IT-05-87/1-PT, Nalog o dodeli predmeta drugom Pretresnom veću i raspoređivanju sudije, 27. novembar 2008. godine

8196 *Tužilac protiv Vlastimira Đorđevića*, predmet br. IT-05-87/1-PT, Nalog o raspoređivanju sudije u Pretresno veće, 28. novembar 2008. godine.

8197 *Tužilac protiv Vlastimira Đorđevića*, predmet br. IT-05-87/1-PT, Nalog o sastavu Pretresnog veća i imenovanju pretpretresnog sudije, 1. decembar 2008. godine.

8198 *Tužilac protiv Vlastimira Đorđevića*, predmet br. IT-05-87/1-PT, Nalog o imenovanju *ad litem* sudije za predmet koji razmatra Pretresno veće, 15. decembar 2008. godine.

8199 *Tužilac protiv Vlastimira Đorđevića*, predmet br. IT-05-87/1-PT, Nalog o zameni sudije Pretresnog veća, 16. decembar 2008. godine.

8200 *Tužilac protiv Vlastimira Đorđevića*, predmet br. IT-05-87/1-T, Zasedanje od 26. januara 2009. godine, T. 88–166.

8201 *Tužilac protiv Vlastimira Đorđevića*, predmet br. IT-05-87/1-T, Zasedanje od 26. januara 2009. godine, T. 167.

pravila 92*bis*. Daljih 29 svedoka tužilaštva dalo je iskaz na osnovu pravila 92*bis*, s tim što su morali da stupe pred Veće radi unakrsnog ispitivanja.[8203] Iskazi 48 svedoka tužilaštva dostavljeni su na osnovu pravila 92*ter*. Iskazi petoro svedoka tužilaštva dostavljeni su na osnovu pravila 92*quater*. Iskaz jednog svedoka tužilaštva prvobitno je prihvaćen na osnovu pravila 92*quater*, ali je taj svedok kasnije bio na raspolaganju da svedoči, pa je pozvan da usmeno svedoči pred Većem. Još pet svedoka tužilaštva dalo je iskaz na osnovu pravila 94*bis*.

2252. Odbrana je s izvođenjem dokaza počela 30. novembra 2009, a završila 20. maja 2010. godine. Odbrana je pozvala ukupno 28 svedoka, od kojih je 13 iskaz delimično dalo u pismenom obliku na osnovu pravila 92*ter*, a dvoje na osnovu pravila 94*bis*.[8204]

2253. Završni podnesci dostavljeni su 30. juna 2010. godine,[8205] a završne reči održane su 13. i 14. jula 2010. godine.[8206]

2. Pitanja u vezi sa svedocima

2254. Veće je saslušalo iskaze 20 svedoka tužilaštva i jednog svedoka odbrane koji su iskaze dali pod zaštitnim merama određenim za ovaj postupak. Za troje od tih svedoka Veće je odobrilo zaštitne mere u ovom predmetu, a za ostalih 18 zaštitne mere odobrene u predmetu *Tužilac protiv Milutinovića i drugih* važile su i u ovom predmetu. Tokom postupka, Veće je izdalo naloge *subpoena* za 23 svedoka.

3. Odluka o prihvatljivosti dokaza

2255. Veće je prihvatilo ukupno 2.518 dokaznih predmeta, od čega 1.585 dokaznih predmeta tužilaštva, a 933 dokaznih predmeta odbrane. Tokom postupka Veće je, u celosti ili delimično, odobrilo niz zahteva za prihvatanje dokaza bez posredstva svedoka, čime su ti dokazni predmeti uvršteni u dokumentarne dokaze.[8207]

[8202] *Tužilac protiv Vlastimira Đorđevića*, predmet br. IT-05-87/1-T, Zasedanje od 17. maja 2010. godine, T. 14151–14180.

[8203] *Tužilac protiv Vlastimira Đorđevića*, predmet br. IT-05-87/1-T, Odluka po zahtevima tužilaštva za prihvatanje dokaza na osnovu pravila 92*ter*, 10. februar 2009. godine.

[8204] *Tužilac protiv Vlastimira Đorđevića*, predmet br. IT-05-87/1-T, Odluka po zahtevima Vlastimira Đorđevića za prihvatanje dokaza na osnovu pravila 92*ter* MKSJ, 22. januar 2010. godine; *Tužilac protiv Vlastimira Đorđevića*, predmet br. IT-05-87/1-T, Odluka po podnescima Vlastimira Đorđevića na osnovu pravila 65*ter*(G), 24. mart 2010. godine.

[8205] *Tužilac protiv Vlastimira Đorđevića*, predmet br. IT-05-87/1-T, Završni pretresni podnesak, 30. jun 2010. godine; *Tužilac protiv Vlastimira Đorđevića*, predmet br. IT-05-87/1-T, Završni pretresni podnesak Vlastimira Đorđevića, 30. jun 2010. godine.

[8206] *Tužilac protiv Vlastimira Đorđevića*, predmet br. IT-05-87/1-T, T. 14362–14534.

[8207] *Tužilac protiv Vlastimira Đorđevića*, predmet br. IT-05-87/1-T, Odluka po Zahtevu tužilaštva za uvrštavanje u spis dokaznih predmeta bez posredstva svedoka, 28. april 2009. godine; *Tužilac protiv Vlastimira Đorđevića*, predmet br. IT-05-87/1-T, Odluka po Zahtevu tužilaštva za ponovno otvaranje dokaznog postupka i prekoračenje propisanog broja reči i drugi zahtev za uvrštavanje u spis dokaznih predmeta bez posredstva svedoka, 7. decembar 2009. godine; *Tužilac protiv Vlastimira Đorđevića*, predmet br. IT-05-87/1-T, Zahtev Vlastimira Đorđevića za odobrenje da prekorači dozvoljeni broj reči i zahtev za prihvatanje dokumenata bez posredstva svedoka, 23. jun 2010. godine.

XVIII. DODATAK II: GLOSAR TERMINA

b/h/s	bosanski/hrvatski/srpski jezik
BBC	British Broadcasting Corporation
BJRM	Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija
CO	Civilna odbrana
Dopunski protokol I	Dopunski protokol uz Ženevske konvencije od 12. avgusta 1949. godine o zaštiti žrtava međunarodnih oružanih sukoba, (Protokol I), Ženeva, 8. jun 1977.
Dopunski protokol II	Dopunski protokol uz Ženevske konvencije od 12. avgusta 1949. godine o zaštiti žrtava nemeđunarodnih oružanih sukoba (Protokol II), Ženeva, 8. jun 1977.
DPMK	Diplomatska posmatračka misija na Kosovu
DPMK-EU	Diplomatska posmatračka misija Evropske unije na Kosovu
DPMK-SAD	Diplomatska posmatračka misija Sjedinjenih Američkih Država na Kosovu
Drugostepena presuda u predmetu *Aleksovski*	*Tužilac protiv Zlatka Aleksovskog*, predmet br. IT-95-14/1-A, Presuda, 24. mart 2000.
Drugostepena presuda u predmetu *Babić*	*Tužilac protiv Milana Babića*, predmet br. IT-03-72-A, Presuda po žalbi na kaznu, 18. jul 2005.
Drugostepena presuda u predmetu *Blagojević*	*Tužilac protiv Vidoja Blagojevića i Dragana Jokić*a, predmet br. IT-02-60-A, Presuda, 9. maj 2007.
Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*	*Tužilac protiv Tihomira Blaškića*, predmet br. IT-95-14-A, Presuda, 29. jul 2004.

Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*	*Tužilac protiv Radoslava Brđanina*, predmet br. IT-99-36-A, Presuda, 3. april 2007.
Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*	*Tužilac protiv Zejnila Delalića i drugih*, predmet br. IT-96-21-A, Presuda, 20. februar 2001.
Drugostepena presuda u predmetu *Furundžija*	*Tužilac protiv Ante Furundžije*, predmet br. IT-95-17/1-A, Presuda, 21. jul 2000.
Drugostepena presuda u predmetu *Galić*	*Tužilac protiv Stanislava Galića*, predmet br. IT-98-29-A, Presuda, 30. novembar 2006.
Drugostepena presuda u predmetu *Hadžihasanović*	*Tužilac protiv Envera Hadžihasanovića i Amira Kubure,* predmet br. IT-01-47-A, Presuda, 22. april 2008.
Drugostepena presuda u predmetu *Halilović*	*Tužilac protiv Sefera Halilovića*, predmet br. IT-01-48-A, Presuda, 16. oktobar 2007.
Drugostepena presuda u predmetu *Jelisić*	*Tužilac protiv Gorana Jelisića*, predmet br. IT-95-10-A, Presuda, 5. jul 2001.
Drugostepena presuda u predmetu *Kajelijeli*	*Tužilac protiv Juvénala Kajelijelija*, predmet br. ICTR-98-44A-A, 23. maj 2005.
Drugostepena presuda u predmetu *Kamuhanda*	*Tužilac protiv Jeana de Dieua Kamuhande*, predmet br. ICTR-99-54A-A, Presuda, 19. septembar 2005.
Drugostepena presuda u predmetu *Kayishema*	*Tužilac protiv Clémenta Kayisheme i Obeda Ruzindane*, predmet br. ICTR-95-1-A, Presuda, 1. jun 2001.
Drugostepena presuda u predmetu *Kordić*	*Tužilac protiv Darija Kordića i Marija Čerkeza*, predmet br. IT-95-14/2-A, Presuda, 17. decembar 2004.
Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*	*Tužilac protiv Momčila Krajišnika*, predmet br. IT-00-39-A, Presuda, 17. mart 2009.
Drugostepena presuda u predmetu *Krnojelac*	*Tužilac protiv Milorada Krnojelca*, predmet br. IT-97-25-A, Presuda, 17. septembar 2003.

Drugostepena presuda u predmetu *Krstić*	*Tužilac protiv Radislava Krstića*, predmet br. IT-98-33-A, Presuda, 19. april 2004.
Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac*	*Tužilac protiv Dragoljuba Kunarca i drugih*, predmet br. IT-96-23&23/1-A, Presuda, 12. jun 2002.
Drugostepena presuda u predmetu *Kupreškić*	*Tužilac protiv Zorana Kupreškića i drugih*, predmet br. IT-95-16-A, Presuda, 23. oktobar 2001.
Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka*	*Tužilac protiv Miroslava Kvočke i drugih*, predmet br. IT-98-30/1-A, Presuda, 28. februar 2005.
Drugostepena presuda u predmetu *Limaj*	*Tužilac protiv Fatmira Limaja i drugih*, predmet br. IT-03-66-A, Presuda, 27. september 2007.
Drugostepena presuda u predmetu *Martić*	*Tužilac protiv Milana Martića*, predmet br. IT-95-11-A, Presuda, 8. oktobar 2008.
Drugostepena presuda u predmetu *Mrkšić*	*Tužilac protiv Mileta Mrkšića i Veselina Šljivančanina*, predmet br. IT-95-13/1-A, Presuda, 5. maj 2009.
Drugostepena presuda u predmetu *Nahimana*	*Tužilac protiv Ferdinanda Nahimane i drugih*, predmet br. ICTR-99-52-A, Presuda, 28. novembar 2007.
Drugostepena presuda u predmetu *Naletilić*	*Tužilac protiv Mladena Naletilića i Vinka Martinovića*, predmet br. 98-34-A, Presuda, 3. maj 2006.
Drugostepena presuda u predmetu *Ndindabahizi*	*Tužilac protiv Emmanuela Ndindabahizija*, predmet br. ICTR-01-71-A, Presuda, 16. januar 2007.
Drugostepena presuda u predmetu *Ntagerura*	*Tužilac protiv Andréa Ntagerure i drugih*, predmet br. ICTR-99-46-A, Presuda, 7. jul 2006.
Drugostepena presuda u predmetu *Ntakirutimana*	*Tužilac protiv Elizaphana Ntakirutimane*, predmet br. ICTR-96-10-A, Presuda, 13. decembar 2004.

Drugostepena presuda u predmetu *Orić*	*Tužilac protiv Nasera Orića*, predmet br. IT-03-68-A, Presuda, 3. jul 2008.
Drugostepena presuda u predmetu *Semanza*	*Tužilac protiv Laurenta Semanze,* predmet br. ICTR-97-20-A, Presuda, 20. maj 2005.
Drugostepena presuda u predmetu *Simić*	*Tužilac protiv Blagoja Simića i drugih*, predmet br. IT-95-9-A, Presuda, 28. novembar 2006.
Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*	*Tužilac protiv Milomira Stakića*, predmet br. IT-97-24-A, Presuda, 22. mart 2006.
Drugostepena presuda u predmetu *Strugar*	*Tužilac protiv Pavla Strugara*, predmet br. IT-01-42-A, Presuda, 17. jul 2008.
Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*	*Tužilac protiv Duška Tadića zvanog Dule,* predmet br. IT-94-1-A, Presuda, 15. jul 1999.
Drugostepena presuda u predmetu *Vasiljević*	*Tužilac protiv Mitra Vasiljevića*, predmet br. IT-98-32-A, Presuda, 25. februar 2004.
DSK	Demokratski savez Kosova
EKLJP	Evropska konvencija o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda
ESLJP	Evropski sud za ljudska prava
EU	Evropska unija
HRW	*Human Rights Watch*
IKM	istureno komandno mesto
IMG	International Management Group
Israel v. Adolph Eichmann	*Attorney General of Israel v. Adolph Eichmann*, 36 I.L.R. 5 (Okružni sud u Izraelu, 12. decembar 1961), potvrđeno 36 I.L.R. (Vrhovni sud Izraela, 29. maj 1962)

JNA	Jugoslovenska narodna armija
JSO	Jedinica za specijalne operacije Ministarstva unutrašnjih poslova (MUP) Republike Srbije
KFOR	snage NATO na Kosovu
Komentar MKCK na Dopunske protokole	*Commentary on the Additional Protocols of 8 June 1977 to the Geneva Conventions of 12 August 1949* /Komentar na Dopunske protokole od 8. juna 1977. godine uz Ženevske konvencije od 12. avgusta 1949. godine/, Međunarodni komitet Crvenog krsta, Ženeva, 1987.
Komentar MKCK na Ženevsku konvenciju II	J. Pictet, (ur.), *The Geneva Conventions of 12 August 1949: Commentary, Part II Geneva Convention for the Amelioration of the Condition of Wounded, Sick and Shipwrecked Members of Armed Forces at Sea* /Ženevske konvencije od 12. avgusta 1949. godine: Komentar, Drugi deo, Ženevska konvencija za poboljšanje položaja ranjenika, bolesnika i brodolomaca oružanih snaga na moru/, Međunarodni komitet Crvenog krsta, Ženeva, 1960.
Kontakt grupa za Balkan	Kontakt grupa za Balkan u čijem su sastavu bile Francuska, Nemačka, Italija, Rusija, Ujedinjeno Kraljevstvo i Sjedinjene Američke Države
KZK	Kosovski zaštitni korpus
Međunarodni sud	Međunarodni sud za krivično gonjenje lica odgovornih za teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava na teritoriji bivše Jugoslavije od 1991. godine
MKCK	Međunarodni komitet Crvenog krsta
MKNL	Međunarodna komisija za nestala lica
MKS	Međunarodni krivični sud

MKSJ	Međunarodni sud za krivično gonjenje lca odgovornih za teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava na teritoriji bivše Jugoslavije od 1991. godine
MKSR	Međunarodni sud za krivično gonjenje lica odgovornih za genocid i druga teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava počinjena na teritoriji Ruande i građana Ruande odgovornih za genocid i druga takva kršenja počinjena na teritoriji susednih država između 1. januara 1994. i 31. decembra 1994. godine
MUP	Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srbije
NATO	North Atlantic Treaty Organization (Organizacija Severnoatlantskog pakta)
NVO	nevladina organizacija
Odbrana	branioci optuženog Vlastimira Đorđevića
Odluka na osnovu pravila 98*bis* u predmetu *Milošević*	*Tužilac protiv Slobodana Miloševića*, predmet br. IT-02-54-T, Odluka po predlogu za donošenje oslobađajuće presude, 16. jun 2004.
Odluka o nadležnosti u predmetu *Tadić*	*Tužilac protiv Duška Tadića zvanog Dule*, predmet br. IT-94-1-AR72, Odluka po interlokutornoj žalbi odbrane na nadležnost Suda, 2. oktobar 1995.
Odluka po interlokutornoj žalbi u predmetu *Brđanin*	*Tužilac protiv Radoslava Brđanina*, predmet br. IT-99-36-A. Odluka po interlokutornoj žalbi, 19. mart 2004.
Odluka Žalbenog veća u predmetu *Hadžihasanović*	*Tužilac protiv Envera Hažihasanovića*, predmet br. 1T-01-47-AR72, Odluka po interlokutornoj žalbi kojom se osporava nadležnost s obzirom na komandnu odgovornost, 16. jul 2003.
OEBS	Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju
OMPF	Office for Missing Persons and Forensics

	(Kancelarija za nestala lica i forenziku)
OPG	Operativna poterna grupa
Optužnica	*Tužilac protiv Vlastimira Đorđevića*, predmet br. IT-05-87/1-PT, Četvrta izmenjena optužnica, 2. jun 2008.
OUP	Odeljenje unutrašnjih poslova
OVK	Oslobodilačka vojska Kosova
PJP	posebne jedinice policije
PMEZ	Posmatračka misija Evropske zajednice
Pravilnik	Pravilnik o postupku i dokazima Međunarodnog suda
Presuda o kazni u predmetu *Dragan Nikolić*	*Tužilac protiv Dragana Nikolića*, predmet br. IT-94-2-S, Presuda o kazni, 18. decembar 2003.
Presuda o kazni u predmetu *Rajić*	*Tužilac protiv Ivice Rajića zvanog Viktor Andrić*, predmet br. IT-95-12-S, Presuda o kazni, 8. maj 2006.
Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Dragan Nikolić*	*Tužilac protiv Dragana Nikolića*, predmet br. IT-94-2-S, Presuda po žalbi na kaznu, 4. februar 2005.
Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Bralo*	*Tužilac protiv Miroslava Brale*, predmet br. IT-95-17-A, Presuda po žalbi na kaznu, 2. april 2007.
Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Deronjić*	*Tužilac protiv Miroslava Deronjića*, predmet br. IT-02-61-A, Presuda po žalbi na kaznu, 20. jul 2005.
Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Momir Nikolić*	*Tužilac protiv Momira Nikolića*, predmet br. IT-02-60/1-A, Presuda po žalbi na kaznu, 8. mart 2006.

Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Mucić*	*Tužilac protiv Zdravka Mucića, Hazima Delića i Esada Landže*, predmet br. 1T-96-21-A*bis*, Presuda po žalbi na kaznu, 8. april 2003.
Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Tadić*	*Tužilac protiv Duška Tadića zvanog Dule*, predmet br. IT-94-1-A i IT-94-1-A*bis*, Presuda po žalbi na kaznu, 26. januar 2000.
Pretpretresni podnesak tužilaštva	*Tužilac protiv Vlastimira Đorđevića*, predmet br. IT-05-87/1-PT, Pretpretresni podnesak tužilaštva, 1. septembar 2008.
Prvostepena presuda u predmetu *Akayesu*	*Tužilac protiv Jeana-Paula Akayesua*, predmet br. ICTR-96-4-T, Presuda, 2. septembar 1998.
Prvostepena presuda u predmetu *Aleksovski*	*Tužilac protiv Zlatka Aleksovskog*, predmet br. IT-95-14/1-T, Presuda, 25. jun 1999.
Prvostepena presuda u predmetu *Blagojević*	*Tužilac protiv Vidoja Blagojevića i Dragana Jokić*a, predmet br. IT-02-60-T, Presuda, 17. januar 2005.
Prvostepena presuda u predmetu *Blaškić*	*Tužilac protiv Tihomira Blaškića*, predmet br. IT-95-14-T, Presuda, 3. mart 2000.
Prvostepena presuda u predmetu *Boškoski*	*Tužilac protiv Ljubeta Boškoskog i Johana Tarčulovskog*, predmet br. IT-04-82-T, Presuda, 8. jul 2008.
Prvostepena presuda u predmetu *Brđanin*	*Tužilac protiv Radoslava Brđanina*, predmet br. IT-99-36-T, Presuda, 1. septembar 2004.
Prvostepena presuda u predmetu *Čelebići*	*Tužilac protiv Zejnila Delalića i drugih*, predmet br. IT-96-21-T, Presuda, 16. novembar 1998.
Prvostepena presuda u predmetu *Delić*	*Tužilac protiv Rasima Delića*, predmet br. IT-04-83-T, Presuda, 15. septembar 2008.
Prvostepena presuda u predmetu *Dragomir Milošević*	*Tužilac protiv Dragomira Miloševića*, predmet br. IT-98-29/1, Presuda, 12. decembar 2007.
Prvostepena presuda u predmetu *Furundžija*	*Tužilac protiv Ante Furundžije*, predmet br. IT-95-

	17/1-T, Presuda, 10. decembar 1998.
Prvostepena presuda u predmetu *Galić*	*Tužilac protiv Stanislava Galića*, predmet br. IT-98-29-T, Presuda i mišljenje, 5. decembar 2003.
Prvostepena presuda u predmetu *Hadžihasanović*	*Tužilac protiv Envera Hadžihasanovića i Amira Kubure,* predmet br. IT-01-47-T, Presuda, 15. mart 2006.
Prvostepena presuda u predmetu *Halilović*	*Tužilac protiv Sefera Halilovića*, predmet br. IT-01-48-T, Presuda, 16. novembar 2005.
Prvostepena presuda u predmetu *Haradinaj*	*Tužilac protiv Ramusha Haradinaja i drugih*, predmet br. IT-04-84, Presuda, 3. april 2008.
Prvostepena presuda u predmetu *Jelisić*	*Tužilac protiv Gorana Jelisića*, predmet br. IT-95-10-T, Presuda, 14. decembar 1999.
Prvostepena presuda u predmetu *Kordić*	*Tužilac protiv Darija Kordića i Marija Čerkeza*, predmet br. IT-95-14/2-T, Presuda, 26. februar 2001.
Prvostepena presuda u predmetu *Krnojelac*	*Tužilac protiv Milorada Krnojelca*, predmet br. IT-97-25-T, Presuda, 15. mart 2002.
Prvostepena presuda u predmetu *Krstić*	*Tužilac protiv Radislava Krstića*, predmet br. IT-98-33-T, Presuda, 2. avgust 2001.
Prvostepena presuda u predmetu *Kunarac*	*Tužilac protiv Dragoljuba Kunarca i drugih*, predmet br. IT-96-23/1-T, Presuda, 22. februar 2001.
Prvostepena presuda u predmetu *Kupreškić*	*Tužilac protiv Zorana Kupreškića i drugih*, predmet br. IT-95-16-T, Presuda, 14. januar 2000.
Prvostepena presuda u predmetu *Kvočka*	*Tužilac protiv Miroslava Kvočke i drugih*, predmet br. IT-98-30-T, Presuda, 2. novembar 2001.
Prvostepena presuda u predmetu *Limaj*	*Tužilac protiv Fatmira Limaja i drugih*, predmet br. IT-03-66-T, Presuda, 30. novembar 2005.

Prvostepena presuda u predmetu *Martić*	*Tužilac protiv Milana Martića*, predmet br. IT-95-11-T, Presuda, 12. jun 2007.
Prvostepena presuda u predmetu *Milutinović*	*Tužilac protiv Milana Milutinovića i drugih*, predmet br. IT-05-87-T, Presuda, 27. februar 2009.
Prvostepena presuda u predmetu *Mrkšić*	*Tužilac protiv Mileta Mrkšića i drugih*, predmet br. IT-95-13/1, Presuda, 27. septembar 2007.
Prvostepena presuda u predmetu *Naletilić*	*Tužilac protiv Mladena Naletilića i Vinka Martinovića*, predmet br. 98-34-T, Presuda, 31. mart 2003.
Prvostepena presuda u predmetu *Orić*	*Tužilac protiv Nasera Orića*, predmet br. IT-03-68-T, Presuda, 30. jun 2006.
Prvostepena presuda u predmetu *Popović*	*Tužilac protiv Vujadina Popovića i drugih*, predmet br. IT-05-88-T, Presuda, 10. jun 2010.
Prvostepena presuda u predmetu *Rutaganda*	*Tužilac protiv Georgesa Andersona Nderubumwea Rutagande*, predmet br. ICTR-96-3-T, Presuda, 6. decembar 1999.
Prvostepena presuda u predmetu *Simić*	*Tužilac protiv Blagoja Simića i drugih*, predmet br. IT-95-9-T, Presuda, 17. oktobar 2003.
Prvostepena presuda u predmetu *Stakić*	*Tužilac protiv Milomira Stakića*, predmet br. IT-97-24-T, Presuda, 31. jul 2003.
Prvostepena presuda u predmetu *Strugar*	*Tužilac protiv Pavla Strugara*, predmet br. IT-01-42-T, Presuda, 31. januar 2005.
Prvostepena presuda u predmetu *Tadić*	*Tužilac protiv Duška Tadića zvanog Dule*, predmet br. IT-94-1-T, Mišljenje i presuda, 7. maj 1997.
Prvostepena presuda u predmetu *Vasiljević*	*Tužilac protiv Mitra Vasiljevića*, predmet br. IT-98-32-T, Presuda, 29. novembar 2002.
RDB	Resor državne bezbednosti Ministarstva unutrašnjih poslova (MUP) Republike Srbije

RJB	Resor javne bezbednosti Ministarstva unutrašnjih poslova (MUP) Republike Srbije
RPO	rezervno policijsko odeljenje
SAJ	Specijalna antiteroristička jedinica
SFRJ	Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija
SRJ	Savezna Republika Jugoslavija
Statut	Statut međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju usvojen Rezolucijom 827 Saveta bezbednosti
SUP	Sekretarijat unutrašnjih poslova
T.	Transkript pretresa. Sve stranice transkripta na koje upućuje ova Presuda preuzete su iz nekorigovane verzije transkripta. Stoga mogu postojati manje razlike u paginaciji te i konačne verzije transkripta koja je obelodanjena javnosti.
Transkript u predmetu *Milošević*	transkript iz postupka u predmetu *Tužilac protiv Slobodana Miloševića*, predmet br. IT-02-54-T
Transkript u predmetu *Milutinović*	transkript iz postupka u predmetu *Tužilac protiv Milana Milutinovića i drugih*, predmet br. IT-05-87-T
Tužilaštvo	Tužilaštvo MKSJ
UN	Ujedinjene nacije
UNHCR	United Nations High Commissioner for Refugees (Visoki komesarijat Ujedinjenih nacija za izbeglice)
UNICEF	United Nations Children's Fund (Dečji fond Ujedinjenih nacija)

UNMIK	United Nations Interim Administration in Kosovo (Privremena misija Ujedinjenih nacija na Kosovu)
UZP	udruženi zločinački poduhvat
Veće	Sekcija II Pretresnog veća II Međunarodnog suda
VJ	Vojska Jugoslavije
VK	Vrhovna komanda
VMK	Verifikaciona misija za Kosovo
VSO	Vrhovni savet odbrane
Zajednički član 3	član 3 Ženevskih konvencija od I do IV
Završni podnesak tužilaštva	*Tužilac protiv Vlastimira Đorđevića*, predmet br. IT-05-87/1-T, poverljivi Završni podnesak tužilaštva
Ženevska konvencija I	Ženevska konvencija I za poboljšanje položaja ranjenika i bolesnika u oružanim snagama u ratu od 12. avgusta 1949. godine
Ženevska konvencija II	Ženevska konvencija II za poboljšanje položaja ranjenika, bolesnika i brodolomaca oružanih snaga na moru od 12. avgusta 1949. godine
Ženevska konvencija III	Ženevska konvencija III o postupanju sa ratnim zarobljenicima od 12. avgusta 1949. godine
Ženevska konvencija IV	Ženevska konvencija IV o zaštiti građanskih lica za vreme rata od 12. avgusta 1949. godine
Ženevske konvencije	Ženevske konvencije od I do IV od 12. avgusta 1949. godine